

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(පටිමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

ජාතිකොට්ඨසභස්සෙහි, පමාණරහිතං හිතං;
ලොකස්ස ලොකනාථො, කතං යෙන මහෙසිනා.

තස්ස පාදෙ නමස්සිත්වා, කත්වා ධම්මස්ස වඤ්ඡලිං;
සඬ්ඝස්ස පතිමානෙත්වා, සබ්බසම්මානභාජනං.

නමස්සනාදිනො අස්ස, පුඤ්ඤස්ස රතනත්තයෙ;
පවත්තස්සානුභාවෙන, ඡෙත්වා සබ්බෙ උපද්දවෙ.

තං තං කාරණමාගම්ම, දෙසිතානි ජුතීමතා;
අපණ්ණකාදීනි පුරා, ජාතකානි මහෙසිනා.

යානි යෙසු චිරං සත්ථා, ලොකනිත්ථරණත්ථිකො;
අනන්තෙ බොධිසම්භාරෙ, පරිපාවෙසි නායකො.

තානි සබ්බානි එකජ්ඣං, ආරොපෙත්තෙහි සඬ්ඝහං;
ජාතකං නාම සඬ්ඝීතං, ධම්මසඬ්ඝාභකෙහි යං.

බුද්ධවංසස්ස එතස්ස, ඉච්ඡන්තෙන චිරට්ඨිතිං;
යාවිතො අභිගන්ත්වාන, ථෙරෙන අත්ථදස්සිනා.

අසංසට්ඨවිහාරෙ, සදා සුද්ධවිහාරිනා;
තථෙව බුද්ධමිත්තෙන, සන්තචිත්තෙන විඤ්ඤනා.

මහිංසාසකවංසමිහි, සම්භූතෙන නයඤ්ඤනා;
බුද්ධදෙවෙන ව තථා, හික්ඛුනා සුද්ධබුද්ධිනා.

මහාපුරිසවරියානං, ආනුභාවං අවින්නියං;
තස්ස විජ්ජොතයන්තස්ස, ජාතකස්සත්ථවණ්ණනං.

මහාවිහාරවාසීනං, වාචනාමග්ගනිස්සිතං;

භාසිස්සං භාසනො තං මෙ, සාධු ගණ්හන්තු සාධවොති.

නිදානකථා

සා පනායං ජාතකස්ස අත්ථවණ්ණනා දුරෙතිදානං, අවිදුරෙතිදානං, සන්තිකෙතිදානන්ති ඉමානි තිණි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණියමානා යෙ නං සුණන්ති, තෙහි සමුදාගමනො පටියාය විඤ්ඤාතත්තා යස්මා සුට්ඨු විඤ්ඤාතා නාම භොති, තස්මා තං තානි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණයිස්සාම.

තත්ථ ආදිතො තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. දීපඬිකරපාදමුලස්මිඤ්ඤි කතාහිනිභාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා චචිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බන්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො දුරෙතිදානං නාම. තුසිතභවනතො පන චචිත්වා යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාතප්පත්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො අවිදුරෙතිදානං නාම. සන්තිකෙතිදානං පන තෙසු තෙසු යානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිංයෙව යානෙ ලබ්හතිති.

1. දුරෙතිදානකථා

තත්ත්වං දුරෙතිදානං නාම – ඉතො කිර කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬ්ඛොය්‍යානං මත්ථකෙ අමරවතී නාම නගරං අභොසි. තත්ථ සුමෙධො නාම බිරාහ්මණො පටිවසති උභතො සුජාතො මානිතො ච පිනිතො ච සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙන අභිරුපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතො. සො අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව උග්ගණ්ඨි. තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතෘපිතරො කාලමකංසු. අප්පස්ස රාසිවඬිසකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිහරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා ‘එත්තකං තෙ, කුමාර, මාතු සන්තකං, එත්තකං පිතු සන්තකං, එත්තකං අය්‍යකපය්‍යකාන’න්ති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ධනං ආවික්ඛිත්වා ‘එතං පටිපජ්ජාහි’ති ආහ. සුමෙධපණ්ඩිතො වින්තෙසි – ‘ඉමං ධනං සංහරිත්වා මය්‍හං පිතුපිතාමහාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා එකං කභාපණ්ණපි ගහෙත්වා න ගතා, මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං චට්ටති’ති. සො රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජී. ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ඉමස්මිං යානෙ සුමෙධකථා කථෙතබ්බො. සා පනෙසා කිඤ්චාපි බුද්ධවංසෙ නිරන්තරං ආගතායෙව, ගාථාසම්බන්ධෙන පන ආගතත්තා න සුට්ඨු පාකටා. තස්මා තං අන්තරන්තරා ගාථාය සම්බන්ධදීපකෙහි චචනෙහි සද්ධිං කථෙස්සාම.

සුමෙධකථා

කප්පසතසහස්සාධිකානඤ්ඤි චතුත්තං අසඬ්ඛොය්‍යානං මත්ථකෙ දසහි සද්දෙහි අච්චිත්තං ‘අමරවතී’ති ච ‘අමර’න්ති ච ලද්ධනාමං නගරං අභොසි, යං සන්ධාය බුද්ධවංසෙ වුත්තං –

“කප්පෙ ව සතසහස්සෙ, චතුරො ව අසඬ්ඛියෙ;
අමරං නාම නගරං, දස්සනෙය්‍යං මනොරමං;
දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තං, අන්තපානසමායුත” න්ති.

තත්ථ දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තන්ති හත්ථිසද්දෙන, අස්සසද්දෙන, රථසද්දෙන,
හෙරිසද්දෙන, මුද්ධිගසද්දෙන, විණාසද්දෙන, සම්මසද්දෙන, තාළසද්දෙන,
සඬ්ඛසද්දෙන “අස්නාථ, පිචථ, බාදා” ති දසමෙන සද්දෙනාති ඉමෙහි දසහි
සද්දෙහි අවිචිත්තං අහොසි. තෙසං පන සද්දානං එකදෙසමෙව ගහෙත්වා –

“හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං, හෙරිසඬ්ඛරථානි ව;
බාදථ පිචථ චෙව, අන්තපානෙන ඝොසිත” න්ති. –

බුද්ධචංසෙ ඉමං ගාථං වත්වා –

“නගරං සබ්බඬ්ඛසම්පන්නං, සබ්බකම්මමුපාගතං;
සත්තරතනසම්පන්නං, නානාජනසමාකූලං;
සම්ඤ්ඤං දෙවනගරංව, ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිනං.

“නගරෙ අමරවතියා, සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො;
අනෙකකොට්ඨන්තිවයො, පහුතධනධඤ්ඤවා.

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ව, සධම්මෙ පාරම් ගතො” ති. – වුත්තං;

අටෙකදිවසං සො සුමෙධපණ්ඩිතො උපරිපාසාදවරතලෙ රහොගතො හුත්වා
පල්ලඬ්ඛං ආභුජිත්වා නිසින්නො වින්තෙසි – “පුනඛිභවෙ, පණ්ඩිත,
පට්ඨන්තිග්ගහණං නාම දුක්ඛං, තථා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරහෙදනං,
අහඤ්ච ජාතිධම්මො ජරාධම්මො ඛ්‍යාධිධම්මො මරණධම්මො, එවංභූතෙන මයා
අජාතිං අජරං අඛ්‍යාධිං අදුක්ඛං සුඛං සීතලං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිතුං වට්ටති,
අවස්සං භවතො මුච්චිත්වා නිබ්බානගාමිනා එකෙන මග්ගෙන භවිතබ්බ” න්ති.
තෙන වුත්තං –

“රහොගතො නිසිදිත්වා, එවං වින්තෙසහං තදා;
දුක්ඛො පුනඛිභවො නාම, සරීරස්ස ව හෙදනං.

“ජාතිධම්මො ජරාධම්මො, ඛ්‍යාධිධම්මො සහං තදා;
අජරං අමතං බෙමං, පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

“යංනුනිමං පුතිකායං, නානාකුණපපුරිතං;
ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

“අත්ථි හෙහිති සො මග්ගො, න සො සක්කා න හෙතුයෙ;
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං, භවතො පරිමුත්තියා” ති.

තතො උත්තරිපි එවං චිත්තෙසි – යථා හි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං
නාම අත්ථි, එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතබ්බං. යථා ච උණ්හෙ
සති තස්ස වූපසමභූතං සීතමිපි අත්ථි, එවං රාගාදීනං අග්ගීනං වූපසමෙන
නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බං. යථා ච පාපස්ස ලාමකස්ස ධම්මස්ස පටිපක්ඛභූතො
කල්යාණො අනාවජ්ජධම්මොපි අත්ථියෙව, එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති
සබ්බජාතික්ඛෙපනතො අජාතිසංඛාතෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බමෙවාති. තෙන
වුත්තං –

“යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ, සුඛං නාමපි විජ්ජති;
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ, විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

“යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ, අපරං විජ්ජති සීතලං;
එවං තිව්ධග්ගි විජ්ජන්තෙ, නිබ්බානං ඉච්ඡිතබ්බකං.

“යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ, කල්යාණමපි විජ්ජති;
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ, අජාතිපිච්ඡිතබ්බක” ත්ති.

අපරමිපි චිත්තෙසි – යථා නාම ගුථරාසිමිහි නිමුග්ගෙන පුරිසෙන දුරතො
පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ජන්තං මහාතළාකං දිස්වා “කතරෙන නු ඛො මග්ගෙන එත්ථ
ගන්තබ්බ” ත්ති තං තළාකං ගවෙසිතුං යුත්තං. යං තස්ස අගවෙසනං, න සො
තළාකස්ස දොසො. එවමෙව කිලෙසමලධොවනෙ අමතමහානිබ්බානතළාකෙ
විජ්ජන්තෙ තස්ස අගවෙසනං න අමතනිබ්බානමහාතළාකස්ස දොසො. යථා ච
වොරෙහි සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සවෙ න පලායති, න
සො මග්ගස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව දොසො. එවමෙව කිලෙසෙහි පරිවාරත්වා
ගහිතස්ස පුරිසස්ස විජ්ජමානෙයෙව නිබ්බානගාමිමිහි සිවෙ මග්ගෙ මග්ගස්ස
අගවෙසනං නාම න මග්ගස්ස දොසො, පුග්ගලස්සෙව දොසො. යථා ච
බ්‍යාධිපිළිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ බ්‍යාධිතිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ සවෙ තං වෙජ්ජං
ගවෙසිත්වා බ්‍යාධිං න තිකිච්ඡාපෙති, න සො වෙජ්ජස්ස දොසො, පුරිසස්සෙව
දොසො. එවමෙව යො කිලෙසබ්‍යාධිපිළිතො පුරිසො කිලෙසවූපසමග්ගකොවිදං
විජ්ජමානමෙව ආචරියං න ගවෙසති, තස්සෙව දොසො, න කිලෙසවිනාසකස්ස
ආචරියස්සාති. තෙන වුත්තං –

“යථා ගුථගතො පුරිසො, තළාකං දිස්වාන පුරිතං;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො තළාකස්ස සො.

“එවං කිලෙසමලධොවෙ, විජ්ජන්තෙ අමතන්තළෙ;
න ගවෙසති තං තළාකං, න දොසො අමතන්තළෙ.

“යථා අරිහි පරිරුද්ධො, විජ්ජන්තෙ ගමනම්පථෙ;
න පලායති සො පුරිසො, න දොසො අඤ්ජසස්ස සො.

“එවං කිලෙසපරිරුද්ධො, විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ;
න ගවෙසති තං මග්ගං, න දොසො සිවමඤ්ජසෙ.

“යථාපි ඛ්‍යාධිතො පුරිසො, විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ;
න තිකිච්ඡාපෙති තං ඛ්‍යාධිං, න දොසො සො තිකිච්ඡකෙ.

“එවං කිලෙසඛ්‍යාධීහි, දුක්ඛිතො පරිපීළිතො;
න ගවෙසති තං ආවරියං, න දොසො සො විනායකෙ”ති.

අපරම්පි චිත්තෙසි – යථා මණ්ඩනජාතිකො පුරිසො කණ්ඨෙ ආසත්තං කුණපං
ජඩ්ඛෙත්වා සුඛී ගච්ඡති, එවං මයාපි ඉමං පුත්තිකායං ජඩ්ඛෙත්වා අනපෙක්ඛෙන
නිබ්බානනගරං පවිසිතබ්බං. යථා ච නරනාරියො උක්කාරභූමියං උච්චාරපස්සාවං
කත්වා න තං උච්ඡඩ්ගෙන වා ආදාය දසන්තෙන වා වෙදෙත්වා ගච්ඡන්ති,
ජිගුච්ඡමානා පන අනපෙක්ඛාව ජඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං මයාපි ඉමං පුත්තිකායං
අනපෙක්ඛෙන ජඩ්ඛෙත්වා අමතං නිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටති. යථා ච නාවිකා
නාම ජජ්ජරං නාවං අනපෙක්ඛා ජඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවං අහම්පි ඉමං නවහි
වණ්ණුබෙහි පග්ගරන්තං කායං ජඩ්ඛෙත්වා අනපෙක්ඛො නිබ්බානපුරං පවිසිස්සාමි.
යථා ච පුරිසො නානාරතනානි ආදාය වොරෙහි සද්ධිං මග්ගං ගච්ඡන්තො අත්තනො
රතනනාසහයෙන තෙ ජඩ්ඛෙත්වා බෙමං මග්ගං ගණ්හාති, එවං අයම්පි කරජකායො
රතනවිලොපකවොරසදිසො. සවාහං එත්ථ තණ්හං කරිස්සාමි,
අරියමග්ගකුසලධම්මරතනං මෙ නස්සිස්සති. තස්මා මයා ඉමං වොරසදිසං කායං
ජඩ්ඛෙත්වා නිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටනීති. තෙන චුත්තං –

“යථාපි කුණපං පුරිසො, කණ්ඨෙ බද්ධං ජිගුච්ඡිය;
මොවයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය, සුඛී සෙරී සයංවසී.

“තථෙවිමං පුත්තිකායං, නානාකුණපසඤ්චයං;
ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං, අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

“යථා උච්චාරට්ඨානම්හි, කරිසං නරනාරියො;
ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

“එවමෙවාහං ඉමං කායං, නානාකුණපපුරිතං;
ජඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡිස්සං, වච්චං කත්වා යථා කුට්ටිං.

“යථාපි ජජ්ජරං නාවං, පලුග්ගං උදගාහිනිං;
සාමි ජඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡන්ති, අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

“එවමෙවාහං ඉමං කායං, නවච්ඡිද්දං ධූවස්සවං;
ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡස්සං, ජිණ්ණනාවංච සාමිකා.

“යථාපි පුරිසො වොරෙහි, ගච්ඡන්තො භණ්ඩමාදිය;
භණ්ඩච්ඡෙදහයං දිස්වා, ඡඩ්ඛයිත්වාන ගච්ඡති.

“එවමෙව අයං කායො, මහාවොරසමො විය;
පහායිමං ගමිස්සාමි, කුසලච්ඡෙදනාහයා” ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො නානාවිධාහි උපමාහි ඉමං නෙක්ඛම්මුපසංහිතං අත්ථං වින්තෙත්වා සකනිවෙසනෙ අපරිමිතං භොගක්ඛන්ධං හෙට්ඨා චුත්තනයෙන කපණ්දධිකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා චත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොච හිමවන්තෙ ධම්මිකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ පණ්ණසාලඤ්ච වඩ්ඤ්ඤාමඤ්ච මාපෙත්වා පඤ්චහි නීවරණදොසෙහි විවජ්ජිතං “එවං සමාහිතෙ වින්තෙ” තිආදිනා නයෙන චුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණගුණෙහි සමුපෙතං අභිඤ්ඤාසංඛිතං බලං ආහරිතුං තස්මිං අස්සමපදෙ නවදොසසමන්තාගතං සාටකං පජහිත්වා ද්වාදසගුණසමන්තාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. එවං පබ්බජිතො අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං තං පණ්ණසාලං පහාය දසගුණසමන්තාගතං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්තඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජට්ඨානවඩ්ඤ්ඤාමනවසෙනෙව පධානං පදහන්තො සත්තාහබ්බන්තරෙයෙව අට්ඨන්තං සමාපත්තිං පඤ්චන්තඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි. එවං තං යථාපත්ථිතං අභිඤ්ඤාබලං පාපුණි. තෙන චුත්තං –

“එවාහං වින්තයිත්වාන, නෙකකොට්ඨසතං ධනං;
නාථානාථානං දත්වාන, හිමවන්තමුපාගමිං.

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, ධම්මිකො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

“වඩ්ඤ්ඤං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසවිවජ්ජිතං;
අට්ඨගුණසමුපෙතං, අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

“සාටකං පජහිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතං;
වාකචීරං නිවාසෙසිං, ද්වාදසගුණමුපාගතං.

“අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලකං;
උපාගමිං රුක්ඛමූලං, ගුණ දසහුපාගතං.

“වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජහිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදිසිං.

“තත්ථජ්ජධානං පද්ද්ධිං, නිසජ්ජට්ඨානවඤ්ඤාමෙ;
අබ්භන්තරම්භි සත්තාහෙ, අභිඤ්ඤාබලපාපුණි” න්ති.

තත්ථ “අස්සමො සුක්කතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා” ති ඉමාය පාළියා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සමපණ්ණසාලාවඤ්ඤාමා සහත්ථා මාපිතා විය වුත්තා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – මහාසත්තං “භිමවන්තං අජ්ඣොගාහෙත්වා අජ්ජ ධම්මිකං පබ්බතං පටිසිස්සාමි” ති නික්ඛන්තං දිස්වා සක්කො දෙවානම්න්දො විස්සකම්මදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – “තාත, අයං සුමෙධපණ්ඩිතො පබ්බජ්ස්සාමිති නික්ඛන්තො, එතස්ස වසනට්ඨානං මාපෙහි” ති. සො තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා රමණීයං අස්සමං, සුගුත්තං පණ්ණසාලං, මනොරමං වඤ්ඤාමඤ්ච මාපෙසි. භගවා පන තදා අත්තතො පුඤ්ඤානුභාවෙන නිජ්චන්තං තං අස්සමපදං සන්ධාය සාරිපුත්ත, තස්මිං ධම්මිකපබ්බතෙ –

“අස්සමො සුක්කතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා;
වඤ්ඤාමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසව්චජ්ජිත” න්ති. –

ආහ. තත්ථ සුක්කතො මය්හන්ති සුක්කතො මයා. පණ්ණසාලා සුමාපිතාති පණ්ණවිජ්ජනසාලාපි මෙ සුමාපිතා අහොසි.

පඤ්චදොසව්චජ්ජිතන්ති පඤ්චමෙ වඤ්ඤාමදොසා නාම – ථද්ධිවිසමතා, අන්තොරුක්ඛතා, ගහනවිජන්තතා, අතිසම්බාධතා, අතිවිසාලතාති. ථද්ධිවිසමභූමිභාගස්මිඤ්ඤි වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තස්ස පාදා රුජ්ජන්ති, ථොටා උට්ඨහන්ති, චිත්තං එකග්ගං න ලහති, කම්මට්ඨානං විපජ්ජති. මුදුසමතලෙ පන ඵාසුචිහාරං ආගම්ම කම්මට්ඨානං සම්පජ්ජති. තස්මා ථද්ධිවිසමභූමිභාගතා එකො දොසොති වෙදිතබ්බො. වඤ්ඤාමස්ස අන්තො වා මජ්ඣෙ වා කොට්ඨං වා රුක්ඛෙ සති පමාදමාගම්ම වඤ්ඤාමන්තස්ස නලාටං වා සීසං වා පටිහඤ්ඤතිති අන්තොරුක්ඛතා දුතියො දොසො. තිණුලතාදිගහනවිජන්තෙ වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තො අන්ධකාරවෙලායං උරගාදිකෙ පාණෙ අක්කම්භ්වා වා මාරෙති, තෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛං ආපජ්ජතිති ගහනවිජන්තතා තතියො දොසො. අතිසම්බාධෙ වඤ්ඤාමෙ චිත්ථාරතො රතනිකෙ වා අභිසරතනිකෙ වා වඤ්ඤාමන්තස්ස පටිච්ඡෙදෙ පක්ඛලිත්වා නබාපි අභිගුලියොපි භිජ්ජන්තිති අතිසම්බාධතා චතුත්ථො දොසො. අතිවිසාලෙ වඤ්ඤාමෙ වඤ්ඤාමන්තස්ස චිත්තං විධාවති, එකග්ගතං න ලහතිති අතිවිසාලතා පඤ්චමො දොසො. පුටුලතො පන දියඨිසරතනං ද්විසු පස්සෙසු රතනමත්තඅනුවඤ්ඤාමං දීඝතො සට්ඨිහත්ථං මුදුතලං සමවිජ්ජකිණ්ණවාලුකං වඤ්ඤාමං වට්ටති වෙනියගිරිමිහි දීපජ්ජසාදකමහින්දත්ථෙරස්ස වඤ්ඤාමනං විය, තාදිසං තං අහොසි. තෙනාහ “වඤ්ඤාමං තත්ථ මාපෙසිං, පඤ්චදොසව්චජ්ජිත” න්ති.

අට්ඨගුණසමුපෙතන්ති අට්ඨහි සමණසුඛෙහි උපෙතං. අට්ඨමානි සමණසුඛානි නාම – ධනධඤ්ඤපරිග්ගභාහාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො, නිබ්බුතපිණ්ඩපාතභුඤ්ජනභාවො, රට්ඨං පිළෙත්වා ධනසාරං වා සීසකභාපණාදීනි

වා ගණිතනේසු රාජකුලෙසු රටියිළනකිලෙසාභාවො, උපකරණෙසු නිවිජන්දරාගභාවො, වොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො, රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො, චතුසු දිසාසු අප්පට්ඨනභාවොති. ඉදං වුත්තං හොති – යථා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තෙන සක්කා හොන්ති ඉමානි අට්ඨ සමණසුඛානි වින්දිතුං, එවං අට්ඨගුණසමුපෙතං තං අස්සමං මාපෙසින්ති.

අභිඤ්ඤාබලමාහරින්ති පච්ඡා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤානං සමාපත්තීනඤ්ච උප්පාදනත්ථාය අනිච්චතො දුක්ඛතො විපස්සනං ආරහින්වා ථාමජ්ජත්තං විපස්සනාබලං ආහරිං. යථා තස්මිං වසන්තො තං බලං ආහරිතුං සක්කොමි, එවං තං අස්සමං තස්ස අභිඤ්ඤත්ථාය විපස්සනාබලස්ස අනුච්ඡවිකං කත්වා මාපෙසින්ති අත්ථො.

සාටකං පජ්ඣිං තත්ථ, නවදොසමුපාගතන්ති එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කුටිලෙණවඩකමාදිපට්මණ්ඩිතං පුජ්චුපගඵලුපගරුක්ඛසඤ්ජන්තං රමණීයං මධුරසලිලාසයං අපගතවාළමිගහිංසනකසකුණං පව්චෙකක්ඛමං අස්සමං මාපෙත්වා අලඬිකතවඩිකමස්ස උභොසු අන්තෙසු ආලම්බනඵලකං සංවිධාය නිසිදනත්ථාය වඩිකමචෙමජ්ඣෙකෙ සමතලං මුග්ගවණ්ණසිලං මාපෙත්වා අන්තොපණ්ණසාලායං ජටාමණ්ඩලවාකචීරතිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිකෙ තාපසපරික්ඛාරෙ, මණ්ඩපෙ පානීයසටපානීයසබ්බපානීයසරාචානි, අග්ගිසාලායං අඬිගාරකපල්ලදාරුආදීනිති එවං යං යං පබ්බජිතානං උපකාරාය සංවත්තති, තං තං සබ්බං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාය හින්තියං “යෙ කෙච්ඡ පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා පබ්බජන්තු” ති අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තෙ සුමෙධපණ්ඩිතො හිමවන්තපබ්බතපාදෙ ගිරිකන්දරානුසාරෙන අත්තනො නිවාසානුරූපං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නදීනිවත්තනෙ විස්සකම්මනිම්මිතං සක්කදත්තියං රමණීයං අස්සමං දිස්වා වඩිකමනකොටිං ගන්ත්වා පදවලඤ්ජං අපස්සන්තො “ධූවං පබ්බජිතා ධුරගාමෙ හික්ඛං පරියෙසින්වා කිලන්තරූපා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසින්වා නිසින්තා භවිස්සන්ති” ති වින්තෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා “අතිවිය විරායන්ති, ජානිස්සාමි” ති පණ්ණසාලාකුට්ඨවාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසින්වා ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්තො මහාහින්තියං අක්ඛරානි වාචෙත්වා “මය්හං කප්පියපරික්ඛාරා එතෙ, ඉමෙ ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති අත්තනො නිවත්ථපාරුතං සාටකයුගං පජ්ඣි. තෙනාහ “සාටකං පජ්ඣිං තත්ථා” ති. එවං පවිට්ඨො අහං, සාරිපුත්ත, තස්සං පණ්ණසාලායං සාටකං පජ්ඣිං.

නවදොසමුපාගතන්ති සාටකං පජ්ඣන්තො නව දොසෙ දිස්වා පජ්ඣින්ති දීපෙති. තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතානඤ්ඤි සාටකස්මිං නව දොසා උපට්ඨහන්ති. තෙසු තස්ස මහග්ගභාවො එකො දොසො, පරපට්ඨද්ධතාය උප්පජ්ජනභාවො එකො, පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො එකො. කිලිට්ඨො හි ධොවිතබ්බො ව රජිතබ්බො ව හොති. පරිභොගෙන ජීරණභාවො එකො. ජිණ්ණස්ස හි තුන්තං වා අග්ගලදානං වා කාතබ්බං හොති. පුන පරියෙසනාය දුරහිසම්භවභාවො එකො, තාපසපබ්බජ්ජාය අසාරුජ්ජභාවො එකො, පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො එකො.

යථා හි නං පච්චත්ථිකා න ගණ්හන්ති, එවං ගොපෙනබ්බො හොති. පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො එකො, ගහෙත්වා විවරන්තස්ස ඛන්ධභාරමභිවිජ්ඣාවො එකොති.

වාකචීරං නිවාසෙසින්ති තදාහං, සාරිපුත්ත, ඉමෙ නව දොසෙ දිස්වා සාටකං පභාය වාකචීරං නිවාසෙසිං, මුඤ්ජතිණං හීරං හීරං කත්වා ගන්ථෙත්වා කතවාකචීරං නිවාසනපාරුපනත්ථාය ආදිශින්ති අත්ථො.

ද්වාදසගුණමුපාගතන්ති ද්වාදසහි ආනිසංසෙහි සමන්තාගතං. වාකචීරස්මිඤ්ඤි ද්වාදස ආනිසංසා – අප්පග්ගං සුන්දරං කප්පියන්ති අයං තාව එකො ආනිසංසො, සහත්ථා කාතුං සක්කාති අයං දුතියො, පරිභොගෙන සණ්ඨං කිලිස්සති, ධොවියමානෙහි පපඤ්චො නත්ථිති අයං තතියො, පරිභොගෙන ජිණ්ණෙහි සිබ්බිතබ්බාභාවො චතුත්ථො, පුන පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො පඤ්චමො, තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවො ඡට්ඨො, පච්චත්ථිකානං නිරුපභොගභාවො සත්තමො, පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො අට්ඨමො, ධාරණෙ සල්ලහුකභාවො නවමො, විවරපච්චයෙ අප්පිවිජ්ඣාවො දසමො, වාකුප්පත්තියා ධම්මිකඅනවජ්ජභාවො එකාදසමො, වාකචීරෙ නට්ඨෙහි අනපෙක්ඛභාවො ද්වාදසමොති.

අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජ්ඣං පණ්ණසාලකන්ති. කථං පජ්ඣි? සො කිර වරසාටකයුගං ඔමුඤ්චිත්වා විවරවංසෙ ලග්ගිතං අනොජපුප්ඵදාමසදිසං රත්තං වාකචීරං ගහෙත්වා නිවාසෙත්වා, තස්සුපරි අපරං සුවණ්ණවණ්ණං වාකචීරං පරිදහිත්වා, පුන්තාගපුප්ඵසන්ථරසදිසං සබ්බරං අජිනවම්මං එකංසං කත්වා ජටාමණ්ඩලං පටිමුඤ්චිත්වා වූළාය සද්ධිං නිව්චලභාවකරණත්ථං සාරසුචිං පච්චෙසෙත්වා මුත්තජාලසදිසාය සික්කාය පවාළවණ්ණං කුණ්ඩිකං ඔදහිත්වා තීසු යානෙසු වඩ්ඪකාජං ආදාය එකිස්සා කාජකොට්ඨා කුණ්ඩිකං, එකිස්සා අඩ්ඪකුසපච්ඡිතිදණ්ඩකාදීනි ඔලග්ගෙත්වා ඛාරිභාරං අංසෙ කත්වා, දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා සට්ඨිහත්ථෙ මහාවඩ්ඪකමෙ අපරාපරං වඩ්ඪකමන්තො අත්තනො වෙසං ඔලොකෙත්වා – “මය්හං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, සොහති වත මෙ පබ්බජ්ජා, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි සබ්බෙහි ධීරපුරිසෙහි වණ්ණිකා ථොමිතා අයං පබ්බජ්ජා නාම, පහීනං මෙ ගිහිඛන්ධනං, නික්ඛන්තොස්මි නෙක්ඛම්මං, ලද්ධා මෙ උත්තමපබ්බජ්ජා, කරිස්සාමි සමණධම්මං, ලභිස්සාමි මග්ගඵලසුඛං”න්ති උස්සාහජාතො ඛාරිකාජං ඔතාරෙත්වා වඩ්ඪකමචෙමජ්ඣෙ මුග්ගවණ්ණසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපට්ඨා විය නිසින්තො දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා සායන්හසමයං පණ්ණසාලං පවිසිත්වා, බිදලමඤ්චකපස්සෙ කට්ඨත්ථරිකාය නිපන්තො සරීරං උතුං ගාභාපෙත්වා, බලවපච්චුසෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ආගමනං ආවජ්ජෙසි “අහං සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා අමිතභොගං අනන්තයසං පභාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නෙක්ඛම්මගචෙසකො හුත්වා පබ්බජිතො, ඉතො දානි පට්ඨාය පමාදවාරං චරිතුං න වට්ටති.

පව්වෙකක්කුහි පහාය විවරන්තං මිච්ඡාචිතක්කමක්ඛිකා බාදන්ති, ඉදානි මයා විවෙකමනුබුහෙතුං වට්ටති. අහස්සෙහි සරාවාසං පලිබොධනො දිස්වා නික්ඛන්තො, අයස්සෙව මනාපා පණ්ණසාලා, බෙලුවපක්කවණ්ණපරිභණ්ඩකතා භූමි, රජතවණ්ණා සෙනහින්ති යො, කපොතපාදවණ්ණං පණ්ණවිජදනං, විචිත්තත්ථරණවණ්ණො බිදලමස්සෙවකො, නිවාසඵාසුකං වසනට්ඨානං, න එත්තො අතිරෙකතරා විය මෙ ගෙහසම්පදා පඤ්ඤායති” ති පණ්ණසාලාය දොසෙ විචිත්තන්තො අට්ඨ දොසෙ පස්සි.

පණ්ණසාලාපරිභොගස්මිස්සෙහි අට්ඨ ආදීනවා – මහාසමාරම්භෙන දබ්බසම්භාරෙ සමොධානෙන්වා කරණපරියෙසනභාවො එකො ආදීනවො, තිණපණ්ණමත්තිකාසු පතිතාසු තාසං පුනප්පුනං යපෙනබ්බතාය නිබන්ධජග්ගනභාවො දුතියො, සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති, අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස විත්තෙකග්ගතා න හොතීති උට්ඨාපනියභාවො තතියො, සීතුණ්හපටිඝාතෙන කායස්ස සුබ්බමාලකරණභාවො චතුත්ථො, ගෙහං පවිට්ඨෙන යංකිස්සෙව පාපං සක්කා කාතුන්ති ගරභාපටිච්ඡාදනභාවො පඤ්ඤමො, “මය්හ” ත්ති පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ඨො, ගෙහස්ස අත්ථිභාවො නාම සදුතියකවාසොති සත්තමො, උභාකාමභිගුලසරගොළිකාදීනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවො අට්ඨමො. ඉති ඉමෙ අට්ඨ ආදීනවෙ දිස්වා මහාසත්තො පණ්ණසාලං පජති. තෙනාහ “අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං, පජහිං පණ්ණසාලක” ත්ති.

උපාගමී රුක්ඛමූලං, ගුණෙ දසහුපාගතන්ති ඡන්තං පටික්ඛිපිත්වා දසහි ගුණෙහි උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොස්මිති වදති. තත්ත්වෙ දස ගුණා – අප්පසමාරම්භතා එකො ගුණො, උපගමනමත්තකමෙව හි තත්ථ හොති; අපටිජග්ගනතා දුතියො, තස්සෙහි සම්මට්ඨමිපි අසම්මට්ඨමිපි පරිභොගඵාසුකං හොතියෙව. අනුට්ඨාපරියභාවො තතියො, ගරහං නප්පටිච්ඡාදෙති; තත්ථ හි පාපං කරොන්තො ලජ්ජතීති ගරභාය අප්පටිච්ඡන්තභාවො චතුත්ථො; අබ්භොකාසවාසො විය කායං න සන්ථම්භෙතීති කායස්ස අසන්ථම්භනභාවො පඤ්ඤමො; පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ඨො; ගෙහාලයපටික්ඛෙපො සත්තමො; බහුසාධාරණගෙහෙ විය “පටිජග්ගිස්සාමි නං, නික්ඛමං” ති නීහරණකාභාවො අට්ඨමො; වසන්තස්ස සප්පිතිකභාවො නවමො; රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙ සුලභතාය අනපෙක්ඛනාවො දසමොති ඉමෙ දස ගුණෙ දිස්වා රුක්ඛමූලං උපාගතොස්මිති වදති.

ඉමානි එත්තකානි කාරණානි සල්ලක්ඛෙන්වා මහාසත්තො පුනදිවසෙ භික්ඛාය ගාමං පාවිසි. අට්ඨස්ස සම්පත්තගාමෙ මනුස්සා මහන්තෙන උස්සාහෙන භික්ඛං අදංසු. සො හත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙන්වා අස්සමං ආගමිම නිසිදිත්වා විත්තෙසි “නාහං ආහාරං න ලභාමිති පබ්බජිතො, සිනිද්ධාහාරො නාමෙස මානමදපුරිසමදෙ වඩ්ඪෙති, ආහාරමූලකස්ස ච දුක්ඛස්ස අන්තො නත්ථි. යංනුනාහං වාපිතරොපිතධස්සෙතිබ්බත්තං ආහාරං පජහින්වා පවත්තඵලභොජනො භවෙය්” ත්ති. සො තතො ට්ඨාය තථා කත්වා සටෙන්තො වායමන්තො සත්තාහබ්බන්තරෙයෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ඤ අභිස්සෙයො ච නිබ්බත්තෙසි. තෙන වුත්තං –

“වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං, පජ්භිං නිරවසෙසතො;
අනෙකගුණසම්පන්නං, පවත්තඵලමාදිධිං.

“තත්ථජ්ජප්පාදානං පද්ධිං, නිසජ්ජට්ඨානවඤ්ඤාමෙ;
අබ්භන්තරම්භි සත්තාගෙ, අභිඤ්ඤාබලපාපුණි”න්ති.

එවං අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධනාපසො සමාපත්තිසුඛෙන චිතිනාමෙන්තෙ
දීපඤ්ඤා නාම සත්ථා ලොකෙ උද්භාදි. තස්ස
පටිසන්ධිජාතිසම්බොධිධම්මවක්කජ්ජවත්තනෙසු සකලාපි දසසහස්සී ලොකධාතු
සංකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, මහාවිරවං විරවි, ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි
පාතුරහෙසුං. සුමෙධනාපසො සමාපත්තිසුඛෙන චිතිනාමෙන්තො නෙව තං
සද්දමස්සොසි, න තානි නිමිත්තානි අද්දස. තෙන වුත්තං –

“එවං මෙ සිද්ධිජ්ජපත්තස්ස, වසිභූතස්ස සාසනෙ;
දීපඤ්ඤා නාම ජිනො, උජ්ජජ්ජී ලොකනායකො.

“උජ්ජජ්ජන්තෙ ච ජායන්තෙ, බුජ්ඣන්තෙ ධම්මදෙසනෙ;
චතුරො නිමිත්තෙ නාද්දසං, ඤානරතිසමජ්ජිනො”න්ති.

තස්මිං කාලෙ දීපඤ්ඤාබලො චතුරි ධිණාසවසනසහස්සෙහි පරිවුතො
අනුපුබ්බෙන වාරිකං චරමානො රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සනමභාවිභාරෙ
පටිවසති. රම්මනගරවාසිනො “දීපඤ්ඤා කිර සමණස්සරො පරමානිසම්බොධිං
පත්වා පවත්තවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන වාරිකං චරමානො රම්මනගරං පත්වා
සුදස්සනමභාවිභාරෙ පටිවසති”ති සුත්වා සජ්ජිනවතීතාදීනි වෙච භෙසජ්ජානි
වත්ථචජාදානානි ච ගාභාපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො, යෙන ධම්මො,
යෙන සඬ්ඝො, තත්තීන්තා තජ්ජොණා තජ්ජබ්භාරා හුත්වා සත්ථාරං
උපසඤ්ඤාමිත්වා වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීනි පූජෙත්වා එකමන්තං නිසින්තා
ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කම්ඤ්ඤ.

තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඤ්ඤාමිත්වා දසබලස්ස
ආගමනමග්ගං අලඤ්ඤාමිත්වා උදකභින්නට්ඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා සමං
භූමිතලං කත්වා රජතපට්ටවණ්ණං වාලුකං ආකිරන්ති, ලාජානි වෙච පුජ්ඣානි ච
විකිරන්ති, නානාවිරාගෙහි වත්ථෙහි ධජ්ජපාකෙ උස්සාපෙත්ති, කදලියො වෙච
පුණ්ණසංචරන්ති යො ච පතිට්ඨාපෙත්ති. තස්මිං කාලෙ සුමෙධනාපසො අත්තනො
අස්සමපදා උග්ගන්ත්වා තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො
තෙ හට්ඨතුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා “කිං නු බො කාරණං”න්ති ආකාසතො ඔරුශ්භ
එකමන්තං යිතො මනුස්සෙ පුච්ඡි – “අම්භො කස්ස තුම්භෙ ඉමං මග්ගං
අලඤ්ඤාමා”න්ති? තෙන වුත්තං –

“පච්චන්තදෙසවිසයෙ, නිමන්තෙත්වා තථාගතං;
තස්ස ආගමනං මග්ගං, සොධෙත්ති තුට්ඨමානසා.

“අහං තෙන සමයෙන, නික්ඛමිත්වා සකස්සමා;
ධුනන්තො වාකචීරානි, ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

“වෙදජාතං ජනං දිස්වා, තුට්ඨහට්ඨං පමොදිතං;
ඔරොහිත්වාන ගගනා, මනුස්සෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

“තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො, වෙදජාතො මහාජනො;
කස්ස සොධියති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායන”’න්ති.

මනුස්සා ආහංසු “හන්තෙ සුමෙධ, න ත්වං ජානාසි, දීපඬ්ඤාදසබ්බලො සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො වාරිකං වරමානො අම්භාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. මයං තං හගවන්තං නිමන්තයිම්හා, තස්සෙතං බුද්ධස්ස හගවතො ආගමනමග්ගං අලඬ්ඤරොමා”’ති. සුමෙධතාපසො චින්තෙසි – “බුද්ධොති ඛො සොසමන්තකම්පි ලොකෙ දුල්ලහං, පගෙව බුද්ධුප්පාදො, මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබ්බලස්ස මග්ගං අලඬ්ඤරිතුං වට්ටති”’ති. සො තෙ මනුස්සෙ ආහ – “සවෙ හො තුම්හෙ එතං මග්ගං බුද්ධස්ස අලඬ්ඤරොථ, මය්හම්පි එකං ඔකාසං දෙථ, අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං මග්ගං අලඬ්ඤරිස්සාමි”’ති. තෙ “සාධු”’ති සම්පට්චිඡිත්වා “සුමෙධතාපසො ඉද්ධිමා”’ති ජානන්තා උදකහින්තොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා “ත්වං ඉමං යානං අලඬ්ඤරොහි”’ති අදංසු. සුමෙධො බුද්ධාරම්මණං පිතිං ගහෙත්වා චින්තෙසි “අහං ඉමං ඔකාසං ඉද්ධියා අලඬ්ඤරිතුං සක්කොමි, එවං අලඬ්ඤතො පන මම මනං න පරිතොසෙස්සති, අජ්ජ මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටති”’ති පංසුං ආහරිත්වා තස්මිං පදෙසෙ පක්ඛිපි.

තස්ස තස්මිං පදෙසෙ අනලඬ්ඤතෙයෙව දීපඬ්ඤරො දසබ්බලො මහානුභාවානං ඡළහිඤ්ඤානං ඛිණ්ණාසවානං චතුහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො දෙවතාසු දිබ්බගන්ධමාලාදිහි පූජ්‍යන්තිසු දිබ්බසංඛිතෙසු පවත්තන්තෙසු මනුස්සෙසු මානුසකගන්ධෙහි වෙච මාලාදිහි ව පූජ්‍යන්තෙසු අනන්තාය බුද්ධලිලාය මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සිහො විය තං අලඬ්ඤතපටියත්තං මග්ගං පටිපජ්ජි. සුමෙධතාපසො අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා අලඬ්ඤතමග්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දසබ්බලස්ස ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යාඤ්ජනෙහි අනුරඤ්ජිතං බ්‍යාමප්පහාය සම්පරිවාරිතං මණ්ඩණ්ණගගනතලෙ නානප්පකාරා විජ්ජුලතා විය ආවෙළාවෙළභුතා වෙච යුගලයුගලභුතා ව ඡබ්බණ්ණසනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං රූපග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා “අජ්ජ මයා දසබ්බලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටති, මා හගවා කලලං අක්කමි, මණ්ඩලකසෙතුං පන අක්කමන්තො විය සද්ධිං චතුහි ඛිණ්ණාසවසතසහස්සෙහි මම පිට්ඨිං මද්දමානො ගච්ඡතු, තං මෙ හවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුබ්බායා”’ති කෙසෙ මොවෙත්වා අජිතවම්මජටාමණ්ඩලවාකචීරානි කාළවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා මණ්ඩලකසෙතු විය කලලපිට්ඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

“තෙ මෙ පුටියා විශාකංසු, ‘බුද්ධො ලොකෙ අනුත්තරො;
දීපඛිකරො නාම ජිනො, උප්පජ්ජි ලොකනායකො;
තස්ස සොධියති මග්ගො, අඤ්ජසං වටුමායනං’.

“බුද්ධොති මම සුත්වාන, පිති උප්පජ්ජි තාවදෙ;
බුද්ධො බුද්ධොති කථයන්තො, සොමනස්සං පවෙදයිං.

“තත්ථ යත්වා විචින්තෙසිං, තුට්ඨො සංවිග්ගමානසො;
‘ඉධ ඛිජාති රොපිස්සං, ඛණො ඵව මා උපච්චගා’.

“යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ, ඵකොකාසං දදාථ මෙ;
අහම්පි සොධයිස්සාමි, අඤ්ජසං වටුමායනං.

“අදංසු තෙ මමොකාසං, සොධෙතුං අඤ්ජසං තදා;
බුද්ධො බුද්ධොති වින්තෙන්තො, මග්ගං සොධෙමහං තදා.

“අනිට්ඨිතෙ මමොකාසෙ, දීපඛිකරො මහාමුති;
චතුහි සතසහස්සෙහි, ඡලහිඤ්ඤෙහි තාදිහි;
ඛිණාසවෙහි විමලෙහි, පටිපජ්ජි අඤ්ජසං ජිනො.

“පච්චුග්ගමනා චත්තන්ති, චජ්ජන්ති හෙරියො ඛහු;
ආමොදිතා නරමරු, සාධුකාරං පවත්තයුං.

“දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්ති, මනුස්සාපි ච දෙවතා;
උහොපි තෙ පඤ්ජලිකා, අනුයන්ති තථාගතං.

“දෙවා දිබ්බෙහි තුරියෙහි, මනුස්සා මානුසෙහි ච;
උහොපි තෙ චජ්ජයන්තා, අනුයන්ති තථාගතං.

“දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං, පදුමං පාරිජත්තකං;
දිසොදිසං ඔකිරන්ති, ආකාසනහගතා මරු.

“වම්පකං සලලං නිපං, නාගපුන්තාගකෙතකං;
දිසොදිසං උක්ඛිපන්ති, භූමිතලගතා නරා.

“කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහං තත්ථ, වාකචීරඤ්ච වම්මකං;
කලලෙ පත්ථරිත්වාන, අවකුජ්ජො නිපජ්ජහං.

“අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථො, හිතාය මෙ භවිස්සති” ති.

සො කලලපිටියෙ නිපන්නකොව පුන අක්ඛිති උමිමිලෙන්වා දීපඬිකරදසබලස්ස බුද්ධසිරිං සම්පස්සමානො එවං චිත්තෙසි – “සවාහං ඉච්ඡෙය්‍යං, සබ්බකිලෙසෙ ඤාපෙත්වා සඬ්ඝනාවකො හුත්වා රම්මනගරං පටිසෙය්‍යං. අඤ්ඤාතකවෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඤාපෙත්වා නිබ්බානප්පත්තියා කිච්චං නත්ථි. යංනුනාහං දීපඬිකරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං, ඉදං මය්හං පතිරූප”න්ති. තතො අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනිභාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං –

“පට්ඨියං නිපන්නස්ස, එවං මෙ ආසි චෙතසො;
‘ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ, කිලෙසෙ ඤාපයෙ මම.

‘කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන, ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

‘කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන, පුරිසෙන ථාමදස්සිනා;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ.

‘ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන, කතෙන පුරිසුත්තමෙ;
සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිත්වා, තාරෙමි ජනතං බහුං.

‘සංසාරසාතං ඡින්දිත්වා, විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ;
ධම්මනාවං සමාරුග්භ, සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ””ති. (බු. වං. 2.54-58);

යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තස්ස –

“මනුස්සත්තං ලිඬගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිභාරො සමිජ්ඣකි”ති. (බු. වං. 2.59);

මනුස්සත්තභාවස්මිංයෙව හි යත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣකි, න නාගස්ස වා සුපණ්ණස්ස වා දෙවතාය වා පත්ථනා සමිජ්ඣකි. මනුස්සත්තභාවෙපි පුරිසලිඬගෙ ධීතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකි, න ඉත්ථියා වා පණ්ඩකනපුංසකඋභතොඛාඤ්ජනකානං වා පත්ථනා සමිජ්ඣකි. පුරිසස්සාපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣකි, නො ඉතරස්ස. හෙතුසම්පන්නස්සාපි ජීවමානබුද්ධස්සෙව සන්තිකෙ පත්ථෙත්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣකි, පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙතියසන්තිකෙ වා බොධිමූලෙ වා පත්ථෙත්තස්ස න සමිජ්ඣකි. බුද්ධානං සන්තිකෙ පත්ථෙත්තස්සාපි පබ්බජ්ජාලිඬගෙ ධීතස්සෙව සමිජ්ඣකි, නො ගිහිලිඬගෙ ධීතස්ස. පබ්බජිතස්සාපි පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනොයෙව සමිජ්ඣකි, න ඉමාය ගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස. ගුණසම්පන්නොපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං

පරිච්ඡේදය. හොඳි, තස්ස ඉමිනා අධිකාරෙන අධිකාරසම්පන්නස්සෙව සමිජ්ඣිකි, න ඉතරස්ස. අධිකාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො ව උස්සාහො ව වායාමො ව පරියෙට්ඨි ව, තස්සෙව සමිජ්ඣිකි, න ඉතරස්ස.

තත්ථිදං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං - සචෙ හි එවමස්ස “යො සකලචක්කවාලගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙන උත්තරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං වෙළුම්බසඤ්ඡන්තං බ්‍යුහිත්වා මද්දිත්වා පදසා ගච්ඡන්තො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං සත්තියො ආකොටෙන්වා නිරන්තරං සත්තිඵලසමාකිණිණං පදසා අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති. යො වා පන සකලචක්කවාලගබ්භං විතච්චිතඬගාරහරිතං පාදෙහි මද්දමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති” ති. යො එතෙසු එකමිපි අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති, “අහං එතමිපි තරිත්වා වා ගන්ත්වා වා පාරං ගහෙස්සාමි” ති එවං මහන්තෙන ඡන්දෙන ව උස්සාහෙන ව වායාමෙන ව පරියෙට්ඨියා ව සමන්තාගතො හොති, තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣිකි, න ඉතරස්ස. සුමෙධතාපසො පන ඉමෙ අට්ඨි ධම්මෙ සමොධානෙන්වා බුද්ධභාවාය අභිනිහාරං කත්වා නිපජ්ජී.

දීපඬකරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධතාපසස්ස සීසභාගෙ යත්වා මණ්ඩපඤ්ජරං උග්ගාටෙන්තො විය පඤ්චවණිණප්පසාදසම්පන්නානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා කලලපිට්ඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා “අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනිහාරං කත්වා නිපන්නො, ඉජ්ඣස්සති නු ඛො ඉමස්ස පත්ථනා, උදාහු තො” ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො “ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති” ති ඤත්වා ධීතකොච පරිසමජ්ඣෙ බ්‍යාකාසි - “පස්සථ තො තුම්හෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිට්ඨෙ නිපන්න” ති? “එවං, භන්තෙ” ති. “අයං බුද්ධත්තාය අභිනිහාරං කත්වා නිපන්නො, සමිජ්ඣිස්සති ඉමස්ස පත්ථනා, ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬබ්බෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති. තස්මිං පනස්ස අත්තභාවෙ කපිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති, මායා නාම දෙවි මාතා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා, අග්ගසාවකො උපතිස්සො නාම ථෙරො, දුතියසාවකො කොලිතො නාම, බුද්ධුපට්ඨාකො ආනන්දො නාම, අග්ගසාවකා බෙමා නාම ථෙරී, දුතියසාවකා උප්පලවණිණා නාම ථෙරී භවිස්සති, පරිපක්කඤාණො මහාහිනික්ඛමනං කත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධමූලෙ පායාසං පටිග්ගහෙන්වා තෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුග්ග අස්සත්ථරුක්ඛමූලෙ අභිසම්බුජ්ඣස්සති” ති. තෙන චුත්තං -

“දීපඬකරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
උස්සිසකෙ මං යත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

‘පස්සථ ඉමං තාපසං, ජට්ඨං උග්ගතාපනං;
අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙ, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

‘අහු කපිලවිහයා රමමා, නික්බමිත්වා තථාගතො;
පධානං පදහිත්වාන, කත්වා දුක්කරකාරිකං.

‘අප්පාලරුක්ඛමුලෙ, නිසිදිත්වා තථාගතො;
තත්ථ පායාසං පග්ගස්භ, නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

‘නෙරඤ්ජරාය තීරමිහි, පායාසං අද සො ජිනො;
පටියත්තවරමග්ගෙන, බොධිමුලමුපෙහිති.

‘තතො පදක්ඛිණං කත්වා, බොධිමණ්ඩං අනුත්තරො;
අස්සත්ථරුක්ඛමුලමිහි, බුජ්ඣස්සති මහායසො.

‘ඉමස්ස ජනිකා මාතා, මායා නාම භවිස්සති;
පිතා සුද්ධොදනො නාම, අයං භෙස්සති ගොතමො.

‘අනාසවා චිතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
කොලිතො උපතිස්සො ව, අග්ගා භෙස්සන්ති සාවකා;
ආනන්දො නාමුපට්ඨාකො, උපට්ඨිස්සති තං ජිනං.

‘බෙමා උජ්ජලවණ්ණා ව, අග්ගා භෙස්සන්ති සාවකා;
අනාසවා චිතරාගා, සන්තචිත්තා සමාහිතා;
බොධි තස්ස භගවතො, අස්සත්ථොති පවුච්චති’’ති.

සුමෙධනාපසො “මය්‍යං කිර පත්ථනා සමිජ්ඣස්සති”ති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාජනො දීපඤ්ඤාසංඝො වචනං සුත්වා “සුමෙධනාපසො කිර බුද්ධබ්‍රිජං බුද්ධඤ්ඤාසංඝො”ති භට්ඨකුට්ඨො අහොසි. එවඤ්ඤාසංඝො අහොසි “යථා නාම පුරිසො නදිං තරන්තො උජුකෙන තිත්ථෙන උත්තරිතුං අසක්කොන්තො භෙට්ඨාතිත්ථෙන උත්තරති, එවමෙව මයමිපි දීපඤ්ඤාසංඝො සාසනෙ මග්ගඵලං අලභමානා අනාගතෙ යදා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, තදා තව සම්මුඛා මග්ගඵලං සච්ඡිකාතුං සමත්ථා භවෙය්‍යාමා”ති පත්ථනං යපයිංසු. දීපඤ්ඤාසංඝො බොධිසත්තං පසංසිත්වා අට්ඨහි පුජ්ජමුට්ඨිහි පුජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි, තෙපි චතුසකසහස්සසඬ්ඛා බිණ්ණාසවා බොධිසත්තං ගන්ධෙහි ව මාලෙහි ව පුජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. දෙවමනුස්සා පන තථෙව පුජෙත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා.

බොධිසත්තො සබ්බෙසං පටික්කන්තකාලෙ සයනා වුට්ඨාය “පාරමිසො විචිතිස්සාමි”ති පුජ්ජරාසිමත්ථකෙ පල්ලඤ්ඤා ආභුජිත්වා නිසිදි. එවං නිසින්නො බොධිසත්තෙ සකලදසසහස්සවක්කවාලදෙවතා සන්තිපතිත්වා සාධුකාරං දත්වා

“අයා සුමේධතාපස, පොරාණකබොධිසත්තානං පල්ලඬ්ඛං ආභුජිත්වා ‘පාරමියො විවිනිස්සාමා’ති නිසින්නකාලෙ යානි පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤායන්ති, තානි සබ්බානිපි අජීජ පාතුභූතානි, නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි, මයම්පෙන ජානාම ‘යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති, එකන්තෙන සො බුද්ධො භොති’, ත්වං අත්තනො වීරියං දළ්භං කත්වා පග්ගණ්භා”ති බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි ථුතීහි අභිත්ථුනිංසු. තෙන වුත්තං –

“ඉදං සුත්වාන වචනං, අසමස්ස මහෙසිනො;
ආමොදිතා නරමරු, බුද්ධබීජං කිර අයං.

‘උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති, අප්ථොටෙන්ති භසන්ති ව;
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති, දසසහස්සි සදෙවකා.

‘යදිමස්ස ලොකනාථස්ස, විරජ්ඣිස්සාම සාසනං;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

‘යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා, පටිහිත්ථං විරජ්ඣිය;
හෙට්ඨාතිත්ථෙ ගහෙත්වාන, උත්තරන්ති මහානදිං.

‘එවමෙව මයං සබ්බෙ, යදි මුඤ්චාමිමං ජීනං;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං’.

‘දීපඬ්ඛරො ලොකවිදු, ආභුතීනං පටිග්ගහො;
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා, දක්ඛිණං පාදමුද්ධරි.

‘යෙ තත්ථාසුං ජීනපුත්තා, සබ්බෙ පදක්ඛිණමකංසු මං;
නරා නාගා ව ගන්ධබ්බා, අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

‘දස්සනං මෙ අතික්කන්තෙ, සසඬ්ඝෙ ලොකනායකෙ;
භට්ඨතුට්ඨෙයන චිත්තෙන, ආසනා වුට්ඨහිං තදා.

‘සුබ්බෙන සුබ්බො භොමි, පාමොජ්ජෙන පමොදිතො;
පීතියා ව අභිස්සන්තො, පල්ලඬ්ඛං ආභුජිං තදා.

‘පල්ලඬ්ඛකෙන නිසිදිත්වා, එවං චිත්තෙසහං තදා;
‘වසිභූතො අහං ඤානො, අභිඤ්ඤාසු පාරමීං ගතො.

‘සහස්සියම්හි ලොකම්හි, ඉසයො නත්ථි මෙ සමා;
අසමො ඉද්ධිධම්මෙසු, අලහිං ඊදිසං සුඛං’.

‘පල්ලඬ්ඛාභුජනෙ මය්හං, දසසහස්සාධිවාසිනො;

මහානාදං පවත්තෙසුං, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං, පල්ලඬ්කවරමාභූපේ;
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති, තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

‘සීතං බාපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘දසසහස්සි ලොකධාතු, නිස්සද්දා හොන්ති නිරාකුලා;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මහාවාතා න වායන්ති, න සන්දන්ති සවන්තියො;
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ඵලජා දකජා පුප්ඵා, සබ්බෙ පුප්ඵන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ පුප්ඵිතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ලතා වා යදි වා රුක්ඛා, ඵලභාරා හොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ ඵලිතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘ආකාසට්ඨා ච භූමට්ඨා, රතනා ජොතන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මානුසකා ච දිබ්බා ච, තුරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජුහො අභිරවන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘විචිත්තපුප්ඵා ගගනා, අභිවස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපි අජ්ජ පවස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘මහාසමුද්දො ආභූජති, දසසහස්සි පකම්පති;
තෙපජ්ජුහො අභිරවන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘නිරයෙපි දසසහස්සෙ, අග්ගී නිබ්බන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ නිබ්බුතා අග්ගී, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘විමලො හොති සුරියො, සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා;
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘අනොවට්ඨෙත උදකං, මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ;
තම්පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘තාරාගණා විරොචන්ති, නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ;

විසාබා වන්දිමායුත්තා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘බ්ලාසයා දරිසයා, නික්ඛමන්ති සකාසයා;
තෙපජ්ජ ආසයා ඡුද්ධා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘න භොති අරති සත්තානං, සන්තුට්ඨා භොන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ සන්තුට්ඨා, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රොගා තද්දුපසම්මන්ති, ජීසව්ඡා ව විනස්සති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රාගො තදා තනු භොති, දොසො මොහො විනස්සති;
තෙපජ්ජ විගතා සබ්බෙ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘භයං තදා න භවති, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඬිගෙන ඡානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘රජො නුද්ධංසති උද්ධං, අජ්ජපෙතං පදිස්සති;
තෙන ලිඬිගෙන ඡානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘අනිට්ඨගන්ධො පක්කමති, දිට්ඨගන්ධො පවායති;
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘සබ්බෙ දෙවා පදිස්සන්ති, ය්පයිත්වා අරුපිනො;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘යාවතා නිරයා නාම, සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ;
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘කුට්ඨා කවාටා සෙලා ව, න භොන්තාවරණා තදා;
ආකාසභූතා තෙපජ්ජ, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘වුතී ව උපපත්ති ව, බණ්ණ තස්මිං න විජ්ජති;
තානිපජ්ජ පදිස්සන්ති, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි.

‘දළ්ඞං පග්ගණ්භ වීරියං, මා නිවත්ත අභික්කම;
මයම්පෙතං විජානාම, ධූවං බුද්ධො භවිස්සසි’’ති.

බොධිසත්තො දීපඬිකරදසබලස්ස ව දසසහස්සවක්කවාළදෙවතානඤ්ච වචනං
සුත්වා භියොයාසො මත්තාය සඤ්ජාතුස්සාහො හුත්වා චිත්තෙසි “බුද්ධා නාම
අමොසවචනා, නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං. යථා හි ආකාසෙ
බිත්තලෙඬ්ඛස්ස පතනං ධූවං, ජාතස්ස මරණං ධූවං, අරුණෙ උග්ගතෙ

සූරියස්සට්ඨානං, ආසයා නික්ඛන්තසිහස්ස සීහනාදනදනං, ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා
භාරමොරොපනං අවස්සංභාවී, එවමෙව බුද්ධානං චචනං නාම ධූවං අමොසං, අද්ධා
අහං බුද්ධො භවිස්සාමී”ති. තෙන වුත්තං –

“බුද්ධස්ස චචනං සුත්වා, දසසහස්සින වුහයං;
තුට්ඨහට්ඨො පමොදිතො, එවං වින්තෙසහං තදා.

“අද්වෙජ්ඣචචනා බුද්ධා, අමොසචචනා ජිනා;
විතථං නත්ථී බුද්ධානං, ධූවං බුද්ධො භවාමහං.

“යථා බිත්තං නහෙ ලෙඩ්ඞු, ධූවං පතති භූමියං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, චචනං ධූවසස්සනං.

“යථාපි සබ්බසත්තානං, මරණං ධූවසස්සනං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, චචනං ධූවසස්සනං.

“යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ, සූරියුග්ගමනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, චචනං ධූවසස්සනං.

“යථා නික්ඛන්තසයනස්ස, සීහස්ස නදනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, චචනං ධූවසස්සනං.

“යථා ආපන්නසත්තානං, භාරමොරොපනං ධූවං;
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං, චචනං ධූවසස්සනං”න්ති.

සො “ධූවාහං බුද්ධො භවිස්සාමී”ති එවං කතසන්නිට්ඨානො බුද්ධකාරකෙ
ධම්මෙ උපධාරෙතුං “කහං නු ඛො බුද්ධකාරකධම්මා, කිං උද්ධං, උදාහු අධො,
දිසාසු, විදිසාසු”ති අනුක්කමෙන සකලං ධම්මධාතුං විචින්නො
පොරාණකඛොධිසත්තෙහි ආසෙවිතනිසෙවිතං පයමං දානපාරමීං දිස්වා එවං
අත්තානං ඔවදි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය පයමං දානපාරමීං
පුරෙය්‍යාසී. යථා හි නික්ඛුජ්ජිතො උදකකුම්භො නිස්සෙසං කත්වා උදකං
වමනියෙව, න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තං වා දාරං වා
අඩ්ඨපච්චඩ්ඨං වා අනොලොකෙත්වා සම්පත්තයාවකානං සබ්බං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං
නිස්සෙසං කත්වා දදමානො ඛොධිරුක්ඛමුලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී”ති
පයමං දානපාරමීං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසී. තෙන වුත්තං –

“හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො විතො;
උද්ධං අධො දස දිසා, යාවතා ධම්මධාතුයා.

“විචින්නො තදාදක්ඛිං, පයමං දානපාරමීං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, අනුචිණ්ණං මහාපථං.

“ඉමං ත්වං පයමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
දානපාරමිතං ගච්ඡ, යදි ඛොධං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථාපි කුම්භො සම්පුණ්ණො, යස්ස කස්සචි අධොකතො;
වමනෙවුදකං නිස්සෙසං, න තත්ථ පරිරක්ඛති.

“තථෙව යාවකෙ දිස්වා, භීනමුක්කට්ඨමජ්ඣමෙ;
දදාහි දානං නිස්සෙසං, කුම්භො විය අධොකතො”ති.

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතඛ්ඛ”න්ති උත්තරිපි
උපධාරයතො දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදභොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො
පට්ඨාය සීලපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. යථා හි වමරිමිගො නාම ජීවිතමිපි
අනොලොකෙත්වා අත්තනො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ත්වමිපි ඉතො පට්ඨාය
ජීවිතමිපි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛන්තො බුද්ධො භවිස්සසි”ති දුතියං
සීලපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිතිස්සාමි, යෙ ධම්මා ඛොධිපාවනා.

“විචින්නො තදාදක්ඛිං, දුතියං සීලපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං දුතියං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
සීලපාරමිතං ගච්ඡ, යදි ඛොධං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථාපි වමරි වාලං, කිස්මිඤ්චි පටිලග්ගිතං;
උපෙති මරණං තත්ථ, න විකොපෙති වාලධිං.

“තථෙව චතුසු, භූමිසු, සීලානි පරිපුරය;
පරිරක්ඛ සබ්බදා සීලං, වමරි විය වාලධි”න්ති.

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතඛ්ඛ”න්ති උත්තරිපි
උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා එතදභොසි “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
ඉතො පට්ඨාය නෙක්ඛම්මපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. යථා හි විරං ඛන්ධනාගාරෙ
වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති, අථ ඛො උක්කණ්ඨිතොයෙව
අවසිතුකාමො භොති, එවමෙව ත්වමිපි සබ්බභවෙ ඛන්ධනාගාරසදිසෙ කත්වා
සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුච්චිතුකාමො භුත්වා නෙක්ඛම්මාහිමුඛොව භොති,
එවං බුද්ධො භවිස්සසි”ති තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන
වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;

අඤ්ඤෙපි විවිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විවිනන්තො තදාදක්ඛිං, තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථා අන්ද්‍රසරෙ පුරිසො, චිරචුත්ථො දුබ්චිටිතො;
න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිමෙව ගවෙසති.

“තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්ද්‍රසරෙ විය;
නෙක්ඛම්මාහිමුබො හොහි, භවතො පරිමුත්තියා”ති.

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි
උපධාරයතො චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
ඉතො පටියාය පඤ්ඤාපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. භීනමජ්ඣිමුක්කට්ඨෙය්‍ය කඤ්චි
අවජ්ජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසඬකම්ත්වා පඤ්භං පුච්ඡෙය්‍යාසි. යථා හි
පිණ්ඩවාරිකො භික්ඛු භීනාදිකෙසු කුලෙසු කිඤ්චි අවජ්ජෙත්වා පටිපාටියා පිණ්ඩාය
වරන්තො බිජ්ජං යාපනං ලහති, එවං ත්වමිපි සබ්බපණ්ඩිතෙ උපසඬකම්ත්වා පඤ්භං
පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසි”ති චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි.
තෙන චුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විවිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විවිනන්තො තදාදක්ඛිං, චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො, භීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
කුලානි න විචජ්ජෙත්තො, එවං ලහති යාපනං.

“තථෙව ත්වං සබ්බකාලං, පරිපුච්ඡන්තො බුධං ජනං;
පඤ්ඤාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසි”ති.

අථස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි
උපධාරයතො පඤ්චමං වීරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
ඉතො පටියාය වීරියපාරමිමිපි පුරෙය්‍යාසි. යථා හි සීහො මිගරාජා සබ්බඉරියාපථෙසු

දළුභවිරියො හොති, එවං ත්වම්පි සබ්බභවෙසු සබ්බඉරියාපටෙසු දළුභවිරියො
අනොලීනවිරියො සමානො බුද්ධො භවිස්සසී”ති පඤ්චමං වීරියපාරමිං දළුභං කත්වා
අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, පඤ්චමං වීරියපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව, දළුභං කත්වා සමාදිය;
වීරියපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුම්ච්ඡසී.

“යථාපි සීහො මිගරාජා, නිසජ්ජට්ඨානාවඤ්ඤාමෙ;
අලීනවිරියො හොති, පග්ගහිතමනො සදා.

“තට්ඨෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පග්ගණ්හ වීරියං දළුභං;
වීරියපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අට්ඨස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි
උපධාරයනො ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො
පට්ඨාය ඛන්තිපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසී. සම්මානනෙපි අවමානනෙපි බමොව
භවෙය්‍යාසී. යථා හි පට්ඨියං නාම සුචිම්පි පක්ඛිපන්ති අසුචිම්පි, න තෙන පට්ඨි
සීනෙහං, න පටිසං කරොති, බමති සහති අධිවාසෙතියෙව, එවං ත්වම්පි
සම්මානනාවමානනක්ඛමොව සමානො බුද්ධො භවිස්සසී”ති ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං
දළුභං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව, දළුභං කත්වා සමාදිය;
තත්ථ අද්දවෙජ්ඣමානසො, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී.

“යථාපි පට්ඨි නාම, සුචිම්පි අසුචිම්පි ව;
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං, න කරොති පටිසං තයා.

“තට්ඨෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං, සම්මානාවමානක්ඛමො;
ඛන්තිපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස “න ඵත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි
 උපධාරයනො සත්තමං සච්චපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
 ඉතො පටියාය සච්චපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසි. අසනියා මත්ථකෙ පතමානායපි ධනාදීනං
 අත්ථාය ඡන්දාදිවසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මාකාසි. යථා හි ඔසධිතාරකා නාම
 සබ්බඋතුසු අත්තනො ගමනවිටීං ජහිත්වා අඤ්ඤාය විටීයා න ගච්ඡති, සකච්චියාව
 ගච්ඡති, එවමෙව ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අකරොත්තොයෙව බුද්ධො
 භවිස්සසී”ති සත්තමං සච්චපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ ඵත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
 අඤ්ඤෙපි විචිතිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදාදක්ඛිං, සත්තමං සච්චපාරමිං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං සත්තමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 තත්ථ අද්වෙජ්ඣවචනො, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසී.

“යථාපි ඔසධි නාම, තුලාභූතා සදෙවකෙ;
 සමයෙ උතුචස්සෙ වා, න වොක්කමති විටීතො.

“තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු, මා වොක්කමසි විටීතො;
 සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසී”ති.

අථස්ස “න ඵත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි
 උපධාරයනො අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං
 ඉතො පටියාය අධිට්ඨානපාරමිම්පි පුරෙය්‍යාසි. යං අධිට්ඨාසි, තස්මිං අධිට්ඨානෙ
 නිච්චලො භවෙය්‍යාසි. යථා හි පබ්බතො නාම සබ්බදිසාසු වාතෙහි පහටොපි න
 කම්පති න චලති, අත්තනො යානෙයෙව තිට්ඨති, එවමෙව ත්වම්පි අත්තනො
 අධිට්ඨානෙ නිච්චලො භොත්තොව බුද්ධො භවිස්සසී”ති අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං
 දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“න හෙනෙ ඵත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
 අඤ්ඤෙපි විචිතිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචින්නො තදාදක්ඛිං, අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙවිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං අට්ඨමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 තත්ථ ත්වං අචලො භුත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්ස්සසී.

“යථාපි පබ්බතො සෙලො, අචලො සුප්පතිට්ඨිතො;

න කම්පති භූසවානෙහි, සකට්ඨානෙව තිට්ඨති.

“තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ, සබ්බදා අවලොභව;
අධිට්ඨානපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අටස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො නවමං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය නවමං මෙත්තාපාරමිම්පි පුරෙස්සාසී. අභිතෙසුපි හිතෙසුපි එකච්ඡිත්තො භවෙය්‍යාසී. යථා හි උදකං නාම පාපජනස්සාපි කල්‍යාණජනස්සාපි සීතිභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බසත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන එකච්ඡිත්තොව භොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී”ති නවමං මෙත්තාපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසී. තෙන වුත්තං –

“න භෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, නවමං මෙත්තාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙචිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං නවමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
මෙත්තාය අසමො භොහි, යදි බොධිං පත්තුම්චිජ්ජි.

“යථාපි උදකං නාම, කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ;
සමං ඵරති සීතෙන, පවාහෙති රජොමලං.

“තථෙව ත්වම්පි අභිතහිතෙ, සමං මෙත්තාය භාවය;
මෙත්තාපාරමිතං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අටස්ස “න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බ”න්ති උත්තරිපි උපධාරයතො දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි – “සුමෙධපණ්ඩිත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය උපෙක්ඛාපාරමිම්පි පුරෙස්සාසී. සුබ්බෙපි දුක්ඛෙපි මජ්ඣන්තොව භවෙය්‍යාසී. යථා හි පථවි නාම සුචිම්පි අසුචිම්පි පක්ඛිජ්ජමානා මජ්ඣන්තොව භොති, එවමෙව ත්වම්පි සුබ්බුක්ඛෙසු මජ්ඣන්තොව භොන්තො බුද්ධො භවිස්සසී”ති දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාසී. තෙන වුත්තං –

“න භෙනෙ එත්තකායෙව, බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ;
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා.

“විචිනන්තො තදාදක්ඛිං, දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං;
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, ආසෙචිතනිසෙවිතං.

“ඉමං ත්වං දසමං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
තුලාභුතො දළ්භො භුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

“යථාපි පථවී නාම, නික්ඛිත්තං අසුචිං සුචිං;
උපෙක්ඛති උභොපෙන, කොපානුනයවජ්ජිතා.

“තථෙව ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙ, තුලාභුතො සදා භව;
උපෙක්ඛාපාරම්භං ගන්ත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසි” ති.

තතො චිත්තෙසි – “ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පුරෙතඛිබා
බොධිපරිපාවනා බුද්ධකාරකධම්මා එත්තකායෙව, දස පාරමියො යපෙන්වා අඤ්ඤා
නත්ථි, ඉමාපි දස පාරමියො උද්ධං ආකාසෙපි නත්ථි, හෙට්ඨා පථවියම්පි,
පුරත්ථිමාදිසු දිසාසුපි නත්ථි, මය්හමෙව පන හදයමංසඛින්නතරෙ පතිට්ඨිතා” ති. එවං
තාසං හදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සඛිබාපි තා දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය පුනස්පුනං
සම්මසන්නො අනුලොමපටිලොමං සම්මසති, පරියන්තෙ ගහෙන්වා ආදිං පාපෙති,
ආදිම්භි ගහෙන්වා පරියන්තෙ යපෙති, මජ්ඣෙ ගහෙන්වා උභතො ඔසාපෙති,
උභතො කොට්ඨු හෙත්වා මජ්ඣෙ ඔසාපෙති. බාහිරකභණ්ඩපරිච්චාගො දානපාරමී
නාම, අභිගපරිච්චාගො දානඋපපාරමී නාම, ජීවිතපරිච්චාගො දානපරමත්ථපාරමී
නාමාති දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස පරමත්ථපාරමියො යන්තතෙලං
විනිවට්ටෙන්තො විය මහාමෙරුං මත්ථං කත්වා චක්කවාළමභාසමුද්දං
ආලුලෙන්තො විය ච සම්මසි. තස්සෙවං දස පාරමියො සම්මසන්නස්ස
ධම්මතෙජෙන චතුනභුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සඛහලා අයං මහාපථවී හත්ථිනා
අක්කන්තනළකලාපො විය, පිළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා
සඬ්ඛම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච
පරිඛිභම්. තෙන වුත්තං –

“එත්තකායෙව තෙ ලොකෙ, යෙ ධම්මා බොධිපාවනා;
තතුද්ධං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර, දළ්භං තත්ථ පතිට්ඨහ.

“ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසනො, සභාවසරසලක්ඛණො;
ධම්මතෙජෙන වසුධා, දසසහස්සි පකම්පථ.

“වලභී රචතී පථවී, උච්ඡුයන්තංව පිළිතං;
තෙලයන්තෙ යථා චක්කං, එවං කම්පති මෙදතී” ති.

මහාපථවියා කම්පමානාය රම්මනගරවාසිනො සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා
යුගන්තවාතඛිභාහතා මහාසාලා විය මුච්ඡිතමුච්ඡිතාව පපතිංසු, සටාදීනි
කුලාලභාජනානි පවට්ටන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තානි වුණ්ණවිවුණ්ණානි
අහෙසුං. මහාජනො භීතතසිනො සත්ථාරං උපසඬ්ඛමිත්වා “කිං නු බො භගවා
නාගාවට්ටො අයං භූතයක්ඛදෙවතාසු අඤ්ඤතරාවට්ටොති න හි මයං එතං ජානාම,
අපිව බො සඛිබොපි අයං මහාජනො උපද්දුතො, කිං නු බො ඉමස්ස ලොකස්ස

පාපකං භවිස්සති, උදාහු කල්‍යාණං, කට්ඨං නො ඵතං කාරණං” න්ති ආහ. අථ සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා “තුම්හෙ මා භායථ මා චිත්තයිත්ථ, නත්ථි වො ඉතොනිදානං භයං. යො සො මයා අජ්ජ සුමෙධපණ්ඩිතො ‘අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති’ ති බ්‍යාකතො, සො දස පාරමියො සම්මසති, තස්ස දස පාරමියො සම්මසන්නස්ස විලොළෙන්තස්ස ධම්මතෙජෙන සකලදසසහස්සිලොකධාතු එකජ්ජහාරෙන කම්පති, වෙව, රවති වා” ති ආහ. තෙන වුත්තං –

“යාවතා පරිසා ආසි, බුද්ධස්ස පරිවෙසනෙ;
පවෙධමානා සා තත්ථ, මුච්ඡිතා සෙසි භූමියං.

“සටානෙකසහස්සාති, කුම්භිනඤ්ච සතා බහු;
සඤ්චුණ්ණමථිතා තත්ථ, අඤ්ඤමඤ්ඤං පසට්ඨිතා.

“උබ්බිග්ගා තසිතා භීතා, හන්තා බ්‍යධිතමානසා;
මහාජනා සමාගම්ම, දීපඬිකරමුපාගමුං.

“කිං භවිස්සති ලොකස්ස, කල්‍යාණමථ පාපකං;
සබ්බො උපද්දුතො ලොකො, තං විනොදෙහි වක්ඛුම’.

“තෙසං තදා සඤ්ඤාපෙසි, දීපඬිකරො මහාමුනි;
විස්සත්ථා හොථ මා භාථ, ඉමස්මිං පථවිකම්පනෙ.

“යමහං අජ්ජ බ්‍යාකාසිං, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති;
එසො සම්මසති ධම්මං, පුබ්බකං ජිනසෙවිතං.

“තස්ස සම්මසතො ධම්මං, බුද්ධභූමිං අසෙසතො;
තෙනායං කම්පිතා පථවි, දසසහස්සි සදෙවකෙ” ති.

මහාජනො තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය රම්මනගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං උපසඬිකමිත්වා මාලාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. බොධිසත්තොපි දස පාරමියො සම්මසිත්වා වීරියං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්තාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

“බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා, මනො නිබ්බාසි තාවදෙ;
සබ්බෙ මං උපසඬිකම්ම, පුනාපි අභිවන්දිසුං.

“සමාදිසිත්වා බුද්ධගුණං, දළ්භං කත්වාන මානසං;
දීපඬිකරං නමස්සිත්වා, ආසනා වුට්ඨහිං තදා” ති.

අථ බොධිසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකලදසසහස්සවක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි මාලාගන්ධෙහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා “අය්‍යා සුමෙධනාපස,

තයා අප්ප දීපඛිකරදසබලස්ස පාදමුලෙ මහතී පත්ථනා පත්ථිතා, සා තෙ
 අනන්තරායෙන සමිජ්ඣතු, මා තෙ භයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි, සරීරෙ
 අප්පමත්තකොපි රොගො මා උප්පජ්ජී, බිජ්ජං පාරමියො පුරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං
 පටිවිජ්ඣාමි. යථා පුප්ප්පගඵලුපගා රුක්ඛා සමයෙ පුප්ප්පත්ති වෙව ඵලන්ති ච, තථෙව
 ත්වම්පි සමයං අනතික්කම්ත්වා බිජ්ජං සම්බොධිමුත්තමං ඵුසස්සු’ තිආදීති
 ථුතිමඛගලානි පයිරුදාහංසු, ඵචං පයිරුදාහිත්වා අත්තනො අත්තනො
 දෙවට්ඨානමෙව අගමංසු. බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අහිත්ථුනො “අහං දස
 පාරමියො පුරෙත්වා කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬ්ඛොයානං මත්ථකෙ
 බුද්ධො භවිස්සාමි” ති වීරියං දළ්භං කත්වා අධිට්ඨාය නහං අබ්භුග්ගන්ත්වා
 හිමවන්තමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං –

“දිබ්බං මානුසකං පුප්පං, දෙවා මානුසකා උහො;
 සමොකිරන්ති පුප්පෙහි, වුට්ඨහන්තස්ස ආසනා.

“වෙදයන්ති ච තෙ සොත්ථිං, දෙවා මානුසකා උහො;
 මහන්තං පත්ථිතං තුය්හං, තං ලහස්සු යථිවිජ්ජිතං.

“සබ්බිකියො විචජ්ජන්තු, සොකො රොගො විනස්සතු;
 මා තෙ භවන්ත්වන්තරායා, ඵුස බිජ්ජං බොධිමුත්තමං.

“යථාපි සමයෙ පත්තෙ, පුප්පත්ති පුප්පිනො දුමා;
 තථෙව ත්වං මහාවීර, බුද්ධඤ්ඤාණෙන පුප්පස්සු.

“යථා යෙ කෙවි සම්බුද්ධා, පුරයුං දස පාරමී;
 තථෙව ත්වං මහාවීර, පුරය දස පාරමී.

“යථා යෙ කෙවි සම්බුද්ධා, බොධිමණ්ඩම්හි බුජ්ඣරො;
 තථෙව ත්වං මහාවීර, බුජ්ඣස්සු ජිනබොධියං.

“යථා යෙ කෙවි සම්බුද්ධා, ධම්මචක්කං පචත්තයුං;
 තථෙව ත්වං මහාවීර, ධම්මචක්කං පචත්තය.

“පුණ්ණමායෙ යථා චන්දො, පරිසුද්ධො විරොචති;
 තථෙව ත්වං පුණ්ණමනො, විරොච දසසහස්සියං.

“රාහුමුත්තො යථා සුරියො, තාපෙන අතිරොචති;
 තථෙව ලොකා මුච්චිත්වා, විරොච සිරියා තුවං.

“යථා යා කාචි නදියො, ඔසරන්ති මහොදධිං;
 ඵචං සදෙවකා ලොකා, ඔසරන්තු තවන්තිකෙ.

“තෙහි උත්ප්පසත්ථො සො, දස ධම්මෙ සමාදිය;
තෙ ධම්මෙ පරිපුරෙන්නො, පවනං පාවිසී තදා”ති.

සුමේධකථා නිට්ඨිතා.

රම්මනගරවාසීනොපි බො නගරං පවිසිත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස
මහාදානං අදංසු. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සරණාදීසු
පතිට්ඨාපෙත්වා රම්මනගරම්හා නික්ඛමිත්වා තතො උද්ධමි පාවතායුකං
තිට්ඨන්තො සබ්බං බුද්ධකිව්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදිසෙසාය
නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සබ්බං බුද්ධවංසෙ
වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ –

“තදා තෙ භොජයිත්වාන, සසඤ්ඤාං ලොකනායකං;
උපගච්ඡං සරණං තස්ස, දීපඤ්ඤාස්ස සත්ථුනො.

“සරණාගමනෙ කඤ්චි, නිවෙසෙති තථාගතො;
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු, සීලෙ දසවිධෙ පරං.

“කස්සචි දෙති සාමඤ්ඤං, චතුරො ඵලමුත්තමෙ;
කස්සචි අසමෙ ධම්මෙ, දෙති සො පටිසම්භිදා.

“කස්සචි වරසමාපත්තියො, අට්ඨ දෙති නරාසභො;
තිස්සො කස්සචි විජ්ජායො, ඡළභිඤ්ඤා පචෙච්ඡති.

“තෙන යොගෙන ජනකායං, ඔවදති මහාමුනි;
තෙන විත්ථාරිකං ආසී, ලොකනාථස්ස සාසනං.

“මහාහනුසහක්ඛන්ධො, දීපඤ්ඤාස්සනාමකො;
බ්බු ජනෙ තාරයති, පරිමොචෙති දුග්ගතිං.

“බොධනෙයාං ජනං දිස්වා, සතසහස්සෙපි යොජනෙ;
බණ්ණෙන උපගන්ත්වාන, බොධෙති තං මහාමුනි.

“පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො, කොට්ඨසතමබොධයි;
දුතියාභිසමයෙ නාථො, නවුතීකොට්ඨබොධයි.

“යදා ව දෙවහවනම්භි, බුද්ධො ධම්මමදෙසයි;
නවුතීකොට්ඨසහස්සානං, තතියාභිසමයො අහු.

“සන්තිපාතා තයො ආසුං, දීපඤ්ඤාස්ස සත්ථුනො;
කොට්ඨසතසහස්සානං, පඨමො ආසී සමාගමො.

“පුත නාරදකුටම්භි, පව්වෙකගතෙ ජිනෙ;
බිණාසවා චිතමලා, සම්මසු සතකොටියො.

“යමහි කාලෙ මහාවීරො, සුදස්සනසිලුවියෙ;
නවුනිකොටිසහස්සෙහි, පචාරෙසි මහාමුනි.

“අහං තෙන සමයෙන, ජට්ඨො උග්ගතාපනො;
අන්තලික්ඛම්භි වරණො, පඤ්චාහිඤ්ඤාසු පාරගු.

“දසවිසසහස්සානං, ධම්මාහිසමයො අහු;
එකද්විත්තං අහිසමයා, ගණනාතො අසඬ්ඛියා.

“විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං, ඉද්ධං ථීතං අහු තදා;
දීපඬ්ඤ්ඤාසු හගවතො, සාසනං සුවිසොධිතං.

“චත්තාරි සතසහස්සානි, ඡළහිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
දීපඬ්ඤ්ඤා ලොකවිදුං, පරිවාරෙත්ති සබ්බදා.

“යෙ කෙවි තෙන සමයෙන, ජහන්ති මානුසං භවං;
අපත්තමානසා සෙක්ඛා, ගරහිතා භවන්ති තෙ.

“සුපුජ්ඣිතං පාවචනං, අරහන්තෙහි තාදිහි;
බිණාසවෙහි විමලෙහි, උපසොහති සදෙවකෙ.

“නගරං රම්මවතී නාම, සුදෙවො නාම ඛන්තියො;
සුමෙධා නාම ජනිකා, දීපඬ්ඤ්ඤාසු සත්ථුතො.

“සුමඬ්ඤ්ඤා ව තිස්සො ව, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
සාගතො නාමුපට්ඨාකො, දීපඬ්ඤ්ඤාසු සත්ථුතො.

“නන්දා වෙව සුනන්දා ව, අහෙසුං අග්ගසාවකා;
බොධි තස්ස හගවතො, පිප්පලිති පච්චවති.

“අසිතිහත්ථමුඛබ්බෙධො, දීපඬ්ඤ්ඤා මහාමුනි;
සොහති දීපරුක්ඛොව, සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

“සතසහස්සවස්සානි, ආයු තස්ස මහෙසිනො;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“ජොතස්සිත්වාන සද්ධම්මං, සත්තාරෙත්වා මහාජනං;
ජලිත්වා අග්ගිඛන්ධොව, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

“සා ව ඉද්ධි සො ව යසො, තානි ව පාදෙසු චක්කරතනානි;
සබ්බං තමන්තරහිතං, නනු රිත්තා සබ්බසඬ්ඛාරා” ති.

දීපච්ඡාසය පන භගවතො අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයාං අතික්කමිත්වා
කොණ්ඩඤ්ඤා නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං.
පයමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසහස්සං, දුතියෙ කොට්ඨසහස්සං, තතියෙ
නවුතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො විජිතාචී නාම චක්කවත්තී හුත්වා
කොට්ඨසහස්සසඬ්ඛස්ස බුද්ධජපමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඛස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථා
බොධිසත්තං “බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකරිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සො සත්ථු
ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නිය්‍යාදෙන්වා පබ්බජි. සො තිණි පිටකානි උග්ගහෙන්වා
අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ව උප්පාදෙන්වා අපරිහීනජ්ඣානො
බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති. කොණ්ඩඤ්ඤස්ස බුද්ධස්ස පන රම්මවතී නාම නගරං,
සුනන්දො නාම බත්තියො පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, හද්දො ව සුහද්දො ව ද්වෙ
අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධො නාමුපට්ඨාකො, තිස්සා ව උපතිස්සා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා,
සාලකල්‍යාණී බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බබ්බං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුජ්ජමාණං
අහොසි.

“දීපච්ඡාසය අපරෙත, කොණ්ඩඤ්ඤා නාම නායකො;
අනන්තතෙජො අමිත්‍යසො, අජ්ජමෙය්‍යො දුරාසදො” ති.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයාං අතික්කමිත්වා එකස්මිංයෙව කජ්ජෙ
චතුරො බුද්ධා නිබ්බන්තිංසු මඬගලො, සුමනො, රෙවනො, සොභිතොති. මඬගලස්ස
භගවතො තයො සන්නිපාතා අහෙසුං. තෙසු පයමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසහස්සං
හික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ කොට්ඨසහස්සං, තතියෙ නවුතිකොට්ඨයො. වෙමාතිකභාතා
කිරස්ස ආනන්දකුමාරො නාම නවුතිකොට්ඨසඬ්ඛාය පරිසාය සද්ධිං
ධම්මස්සවනත්ථාය සත්ථු සන්නිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි,
සො සද්ධිං පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා තෙසං කුලපුත්තානං
පුබ්බවර්තං ඔලොකෙන්තො ඉද්ධිමයපත්තචීවරස්ස උපතිස්සයං දිස්වා
දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙන්වා “එථ, හික්ඛවො” ති ආහ. සබ්බෙ තඬ්ඬණඤ්ඤෙව
ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සමහාමෙරා විය ආකජ්ජසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං
චන්දිත්වා පරිවාරයිංසු. අයමස්ස තතියො සාවකසන්නිපාතො අහොසි.

යථා පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං සමන්තා අසීතිහත්ථජ්ජමාණායෙව සරීරජ්ජහා
අහොසි, න එවං තස්ස තස්ස පන භගවතො සරීරජ්ජහා නිව්චකාලං
දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. රුක්ඛපථවිපබ්බතසමුද්දාදයො අන්තමසො
උක්ඛලිකාදීනි උපාදාය සුවණ්ණපට්ටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. ආයුජ්ජමාණං
පනස්ස නවුතිවස්සසහස්සානි අහොසි. එත්තකං කාලං චන්දිමසුරියාදයො අන්තතො
පහාය විරොචිතුං නාසක්ඛිංසු, රත්තින්දිවපරිවෘෂ්ටො න පඤ්ඤායිත්ථ. දිවා
සුරියාලොකෙන විය සත්තා නිව්චං බුද්ධාලොකෙනෙව විවරිංසු, සායං

පුජ්ඣිකසුමානං, පාතො රචනකසකුණාදීනඤ්ච වසෙන ලොකො
රත්තින්දිවපරිවිජේදං සල්ලක්ඛෙයි.

කිං පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථිති? නො නත්ථි. තෙපි හි
ආකඨ්ඨමානා දසසහස්සිං වා ලොකධාතුං තතො වා හියොසා ආභාය ඵරෙය්සං.
මඬගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනාවසෙන අඤ්ඤෙසං ඛ්‍යාමජ්ජහා විය
සරීරජ්ජහා නිව්වකාලමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො කිර
බොධිසත්තවරියකාලෙ වෙස්සන්තරසදිසෙ අත්තභාවෙ ධීතො සපුත්තදාරො
වඬකපබ්බතසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අපෙකො ඛරදාඨිකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස
දානජ්ඣාසයනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඬකමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ
දාරකෙ යාචි. මහාසත්තො “දදාමි බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තකෙ” ති භට්ඨපභට්ඨො
උදකපරියන්තං පථවිං කම්පෙන්නො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො
වඬකමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය යත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාසත්තස්ස
මූලකලාපෙ විය ද්වෙ දාරකෙ බාදි. මහාපුරිසස්ස යක්ඛං ඔලොකෙත්වා මුඛෙ
විච්චමත්තෙ අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං තස්ස මුඛං දිස්වාපි
කෙසග්ගමත්තම්පි දොමනස්සං න උජ්ජජි. “සුදින්නං වත මෙ දාන” ත්ති
චිත්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්නං පිතිසොමනස්ස උදපාදි. සො “ඉමස්ස මෙ
නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නිහාරෙන රස්මියො නික්ඛමන්තු” ති පත්ථනං
අකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරතො රස්මියො නික්ඛමිත්වා
ඵත්තකං යානං ඵරිංසු.

අපරමපිස්ස පුබ්බවරිතං අත්ථි. සො කිර බොධිසත්තකාලෙ ඵකස්ස බුද්ධස්ස
වෙතියං දිස්වා “ඉමස්ස බුද්ධස්ස මයා ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටති” ති
දණ්ඩදීපිකාවෙය්නනියාමෙන සකලසරීරං වෙය්‍යාපෙත්වා රතනමත්තමකුළං
සතසහස්සග්ගිසනිකං සුචණ්ණපාතිං සප්පිස්ස පුරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො
ජාලාපෙත්වා තං සිසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලාපෙත්වා වෙතියං පදක්ඛිණං
කරොන්නො සකලරත්තිං චිතිනාමෙසි. ඵචං යාව අරුණුග්ගමනා
වායමත්තස්සාපිස්ස ලොමකුපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්හි. පදුමගබ්භං පට්ටියකාලො
විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා –

“ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මවාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති;
ඵසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණො, න දුග්ගතිං ගච්ජති ධම්මවාරි” ති.
(පෙරගා. 303; ඡා. 1.10.102; 1.15.385);

ඉමස්සාපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො
දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

තදා අම්භාකං බොධිසත්තො සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා “සත්ථාරං
නිමන්තෙස්සාමි” ති උපසඬකමිත්වා මධුරධම්මකථං සුත්වා “ස්වෙ මය්හං හික්ඛං
ගණ්හථ, භන්තෙ” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණ, කිත්තකෙහි තෙ හික්ඛුහි අත්ථොති?
“කිත්තකා පන වො, භන්තෙ, පරිවාරහික්ඛු” ති ආහ. තදා පන සත්ථු

පයමසන්තිපාතොයෙව හොති, තස්මා “කොට්ඨසතසහස්ස”න්ති ආහ. භන්තෙ, සබ්බෙහිපි සද්ධිං මය්හං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හංථාති. සත්ථා අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ගෙහං ගච්ඡන්තො වින්තෙසි – “අහං එත්තකානං භික්ඛූනං යාගුහත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි, නිසීදනට්ඨානං පන කථං භවිස්සති”ති.

තස්ස සා වින්තා චතුරාසීතියොජනසහස්සමත්ථකෙ ධීතස්ස දෙවරඤ්ඤා පණ්ඩුකම්බලසිලාසනස්ස උණ්හවාං ජනෙසි. සක්කො “කො නු ඛො මං ඉමම්භා යානා වාචෙතුකාමො”ති දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා “සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා නිසීදනට්ඨානත්ථාය වින්තෙසි, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොට්ඨාසං ගහෙතුං වට්ටති”ති වඩ්ඪකිවණ්ණං නිමිතින්ත්වා වාසිථරසුහත්ථො මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො “අත්ථි නු ඛො කස්සචි භතියා කත්තබ්බ”න්ති ආහ. මහාපුරිසො තං දිස්වා “කිං කම්මං කරිස්සසි”ති ආහ. “මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි, ගෙහං වා මණ්ඩපං වා යො යං කාරෙති, තස්ස තං කාතුං ජානාමි”ති. “තෙන හි මය්හං කම්මං අත්ථි”ති. “කිං අය්‍යා”ති? “ස්වාතනාය මෙ කොට්ඨසතසහස්සභික්ඛූ නිමන්තිතා, තෙසං නිසීදනමණ්ඩපං කරිස්සසි”ති. “අහං නාම කරෙය්‍යං, සචෙ මම හතිං දාතුං සක්ඛිස්සථා”ති. “සක්ඛිස්සාමි තාතා”ති. “සාධු කරිස්සාමි”ති ගන්ත්වා එකං පදෙසං ඔලොකෙසි, ද්වාදසතෙරසයොජනජපමාණො පදෙසො කසිණමණ්ඩලං විය සමතලො අහොසි. සො “එත්තකෙ යානෙ සත්තරතනමයො මණ්ඩපො උට්ඨහතු”ති වින්තෙත්වා ඔලොකෙසි. තාවදෙව පථවිං භින්දිත්වා මණ්ඩපො උට්ඨහි. තස්ස සොචණ්ණමයෙසු ථම්හෙසු රජතමයා සටකා අහෙසුං, රජතමයෙසු සොචණ්ණමයා, මණිත්ථම්හෙසු පවාළමයා, පවාළත්ථම්හෙසු මණිමයා, සත්තරතනමයෙසු සත්තරතනමයාව සටකා අහෙසුං. තතො “මණ්ඩපස්ස අන්තරන්තරෙන කිඬ්ඪිකිණිකජාලං ඔලම්බතු”ති ඔලොකෙසි, සහ ඔලොකනෙනෙව කිඬ්ඪිකිණිකජාලං ඔලම්බි, යස්ස මන්දවාතෙරිතස්ස පඤ්චඩ්ගිකස්සෙව තූරියස්ස මධුරසද්දො නිග්ගච්ඡති, දිබ්බසඬ්ගිතිවත්තනකාලො විය හොති. “අන්තරන්තරා ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔලම්බන්තු”ති වින්තෙසි, දාමානි ඔලම්බිංසු. “කොට්ඨසතසහස්සසඬ්ඨානං භික්ඛූනං ආසනානි ච ආධාරකානි ච පථවිං භින්දිත්වා උට්ඨහන්තු”ති වින්තෙසි, තාවදෙව උට්ඨහිංසු. “කොණෙ කොණෙ එකෙකා උදකවාටියො උට්ඨහන්තු”ති වින්තෙසි, උදකවාටියො උට්ඨහිංසු.

එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “එහි අය්‍ය, තච මණ්ඩපං ඔලොකෙන්වා මය්හං හතිං දෙහි”ති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා මණ්ඩපං ඔලොකෙසි, ඔලොකෙන්තස්සෙවස්ස සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පිතියා නිරන්තරං චුටං අහොසි. අථස්ස මණ්ඩපං ඔලොකයතො එතදහොසි – “නායං මණ්ඩපො මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං පන අජ්ඣාසයං මය්හං ගුණං ආගම්ම අද්ධා සක්කභවනං උණ්හං අහොසි, තතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා අයං මණ්ඩපො කාරිතො භවිස්සති”ති. “න ඛො පන මෙ යුත්තං එවරූපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසංයෙව දානං දාතුං, සත්තාහං දස්සාමි”ති වින්තෙසි. බාහිරකදානඤ්චි කිත්තකම්පි සමානං

බොධිසත්තානං තුට්ඨිං කාතුං න සක්කොති, අලඬකතසීසං පන ඡින්දිත්වා අඤ්ඤානි උප්පාදෙත්වා හදයමංසං වා උබ්බට්ඨෙත්වා දිත්තකාලෙ බොධිසත්තානං වාගං නිස්සාය තුට්ඨි නාම භොති. අම්භාකම්පි හි බොධිසත්තස්ස සිව්ජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්ච කභාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා චතුසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ව දානං දෙන්තස්ස තං දානං වාගතුට්ඨිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛිති යාවි, තදා තානි උප්පාදෙත්වා දදමානස්සෙව භාසො උප්පජ්ජී, කෙසග්ගමත්තම්පි චිත්තස්ස අඤ්ඤාත්තං නාභොසි. එවං දානං නිස්සාය බොධිසත්තානං තිත්ති නාම නත්ථි. තස්මා සොපි මහාපුරිසො “සත්තාහං මයා කොට්ඨසතසහස්සසඬානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටති” ති චිත්තෙන්වා තස්මිං මණ්ඩපෙ බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඬාසං නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම දානං අදාසි. ගවපානන්ති මහන්තෙ මහන්තෙ කොලම්බෙ ධීරස්ස පුරෙත්වා උද්ධනෙසු ආරොපෙත්වා සනපාකපක්කෙ ධීරෙ ටොකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමුඛසක්කරාචුණ්ණසජ්ජිති අභිසඬානං භොජනං වුව්චති. මනුස්සායෙව පන පරිවිසිතුං නාසක්ඛිංසු, දෙවාපි එකන්තරිකා හුත්වා පරිවිසිංසු. ද්වාදසතෙරසයොජනජපමාණං යානම්පි භික්ඛු ගණ්හිතුං නජ්ජභොසියෙව. තෙ පන භික්ඛු අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. පරියොසානදිවසෙ සබ්බභික්ඛූනං පත්තානි ධොවාපෙත්වා හෙසජ්ජත්ථාය සජ්ජිතවතීතමුච්ඡාණිකාදීනි පුරෙත්වා තිව්වරෙහි සද්ධිං අදාසි, සඬාසනවකභික්ඛූනා ලද්ධවීරසාටකා සතසහස්සග්ගසනකා අහෙසු.

සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො “අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි, කො නු බො භවිස්සති” ති උපධාරෙත්තො “අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං ද්විත්තං අසඬබ්‍යොයානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති” ති දිස්වා මහාපුරිසං ආමන්තෙත්වා “ත්වං එත්තකං නාම කාලං අතික්කම්ත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසි. මහාපුරිසො බ්‍යාකරණං සුත්වා “අහං කිර බුද්ධො භවිස්සාමි, කො මෙ සරාවාසෙන අත්ථො, පබ්බජ්ජිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා තථාරූපං සම්පත්තිං බෙළුපිණ්ඩං විය පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා බුද්ධච්චනං උග්ගණ්හිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති.

මඬගලස්ස පන හගවතො නගරං උත්තරං නාම අභොසි, පිතාපි උත්තරො නාම ඛත්තියො, මාතාපි උත්තරා නාම දෙවි, සුදෙවො ව ධම්මසෙනො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, පාලිතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ව අසොකා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අභොසි. නචුතිවස්සසහස්සානි යත්වා පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං හගවති එකජ්ජහාරෙතෙව දස චක්කවාලසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසු. සබ්බචක්කවාලෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදනපරිදෙවනං අභොසි.

“කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන, මඬගලො නාම නායකො;
තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන, ධම්මොක්කමහිධාරයි” ති.

ඵවං දසසහස්සිලොකධාතුං අන්ධකාරං කත්වා පරිනිබ්බතස්ස තස්ස භගවතො අපරභාගෙ සුමනො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සහික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ කඤ්චනපබ්බතමිති නවුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා මහාසත්තො අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො ‘‘බුද්ධො උප්පන්නො’’ති සුත්වා ඤාතිසඬ්ඨපරිවුතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා කොට්ඨසතසහස්සහික්ඛුපරිවාරස්ස තස්ස භගවතො දිබ්බතුරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පච්චෙකං දුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා ‘‘අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං බෙමං නාම අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සරණො ච භාවිතත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොණා ච උපසොණා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාගරුක්ඛො බොධි, නවුතිහත්ථුබ්බබෙධං සරීරං, නවුතියෙව වස්සසහස්සානි ආයුජ්ජමාණං අහොසි.

‘‘මඬ්ගලස්ස අපරෙන, සුමනො නාම නායකො;
සබ්බධම්මෙහි අසමො, සබ්බසත්තානමුත්තමො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ රෙවතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨසන්නිපාතෙ ගණනා නත්ථි, දුතියෙ කොට්ඨසතසහස්සහික්ඛු අහෙසුං, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො අතිදෙවො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිරස්මිං අඤ්ජලිං යපෙත්වා තස්ස සත්ථුතො කිලෙසජ්ජහානෙ වණ්ණං වත්වා උත්තරාසඬ්ගෙන සුජං අකාසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං ධඤ්ඤවතී නාම අහොසි, පිතා විජුලො නාම බත්තියො, මාතාපි විජුලා නාම දෙවී, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සම්භවො නාමුපට්ඨාකො, හද්දා ච සුහද්දා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාගරුක්ඛොව බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බබෙධං අහොසි, ආයු සට්ඨි වස්සසහස්සානිති.

‘‘සුමනස්ස අපරෙන, රෙවතො නාම නායකො;
අනුපමො අසදිසො, අතුලො උත්තමො ජිනො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ සොභිතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨසන්නිපාතෙ කොට්ඨසහික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො අජිනො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඨස්ස මහාදානං අදාසි. සොපි නං ‘‘බුද්ධො භවිස්සසී’’ති බ්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො සුධම්මං නාම නගරං අහොසි, පිතාපි සුධම්මො නාම රාජා, මාතාපි සුධම්මා නාම දෙවී, අසමො ච සුනෙත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනොමො නාමුපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාගරුක්ඛොව බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බබෙධං සරීරං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුජ්ජමාණන්ති.

“රෙවතස්ස අපරෙන, සොහිතො නාම නායකො;
සමාහිතො සන්තචිත්තො, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයාං අතික්කමිත්වා එකස්මිංයෙව කප්පෙ තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු අනොමදස්සි පදුමො නාරදොති. අනොමදස්සිස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛු අට්ඨසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්ත, තතියෙ ඡ. තදා බොධිසත්තො එකො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො අනෙකකොට්ඨසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො “බුද්ධො උප්පන්නො”ති සුත්වා ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථාපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසි”ති බ්‍යාකාසි. අනොමදස්සිස්ස පන භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි, යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා, නිසභො ච අනොමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, චරුණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අප්පුනරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“සොහිතස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
අනොමදස්සි අමිතයසො, තෙජස්සි දුරතික්කමො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ පදුමො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො භාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සභික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ තීණි සතසහස්සානි, තතියෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ මහාවනසණ්ඩවාසීනං භික්ඛුනං ද්වෙ සතසහස්සානි. තදා තථාගතෙ තස්මිං වනසණ්ඩෙ වසන්තෙ බොධිසත්තො සීහො භුත්වා සත්ථාරං නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො චන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතිසොමනස්සජාතො තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරම්මණපිතිං අවිජ්ඣිත්වා පිතිසුබ්බෙනෙව ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පශ්චිමපාසමානො අට්ඨාසි. සත්ථා සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො සීහං ඔලොකෙත්වා “භික්ඛුසඬ්ඝෙපි චිත්තං පසාදෙත්වා සඬ්ඝං චන්දිස්සතීති භික්ඛුසඬ්ඝො ආගච්ඡතු”ති චිත්තෙසි. භික්ඛු තාවදෙව ආගමිංසු. සීහො සඬ්ඝෙ චිත්තං පසාදෙසි. සත්ථා තස්ස මනං ඔලොකෙත්වා “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසි”ති බ්‍යාකාසි. පදුමස්ස පන භගවතො වම්පකං නාම නගරං අහොසි, අසමො නාම රාජා පිතා, අසමා නාම දෙවී මාතා, සාලො ච උපසාලො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, චරුණො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොණරුක්ඛො නාම බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

“අනොමදස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමො නාම නාමෙන, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ නාරදො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොට්ඨසතසහස්සභික්ඛු අහෙසුං,

දුතියෙ නවුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ඉසිපඛිබ්ඡ්ජං පඛිබ්ඡිත්වා පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසු ච සමාපත්තිසු විණ්ණවසී භුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඛ්ඤ්ඤා මහාදානං දත්වා ලොභිතවන්දනෙන පූජං අකාසි. සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී”ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුදෙවො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා, සද්දසාලො ච ජිතමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො, උත්තරා ච එග්ගනී ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, මහාසොණරුක්ඛො නාම බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයුති.

“පදුමස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
නාරදො නාම නාමෙන, අසමො අජ්ජපිපුග්ගලො”ති.

නාරදබුද්ධස්ස අපරභාගෙ එකං අසඬ්ඛොයායං අතික්කමිත්වා ඉතො සතසහස්සකජ්ජමත්ථකෙ එකස්මිං කජ්ජෙ එකොව පදුමුත්තරබුද්ධො නාම උද්පාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨමෙ කොට්ඨසතසහස්සභික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ වෙහාරපඛිබ්බෙන නවුතිකොට්ඨසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොට්ඨසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ජට්ඨො නාම මහාරට්ඨියො භුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඛ්ඤ්ඤා සච්චරං දානං අදාසි. සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී”ති බ්‍යාකාසි. පදුමුත්තරස්ස පන භගවතො කාලෙ තිත්ථියා නාම නාහෙසුං. සබ්බෙ දෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණං අගමංසු. තස්ස නගරං භංසවතී නාම අහොසි, පිතා ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දෙවලො ච සුජාතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාමුපට්ඨාකො, අමිතා ච අසමා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සලලරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, සරීරජ්ජහා සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි ගණ්ඨි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“නාරදස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
පදුමුත්තරො නාම ජිනො, අක්ඛොභො සාගරූපමො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ සත්තති කජ්ජසහස්සානි අතික්කමිත්වා සුමෙධො සුජාතො වානි එකස්මිං කජ්ජෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. සුමෙධස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං, පට්ඨමසන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොට්ඨසතඤ්ඤාසවා අහෙසුං, දුතියෙ පන නවුතිකොට්ඨයො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨයො. තදා බොධිසත්තො උත්තරො නාම මාණවො භුත්වා නිදහිත්වා යපිතංයෙව අසීතිකොට්ඨනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඛ්ඤ්ඤා මහාදානං දත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පඛිබ්ඡි. සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී”ති බ්‍යාකාසි. සුමෙධස්ස භගවතො සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, මාතාපි සුදත්තා නාම, සරණො ච සබ්බකාමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාගරො නාමුපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, මහානිපරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුති වස්සසහස්සානිති.

“පදුමුත්තරස්ස අපරෙත, සුමෙධො නාම නායකො;
දුරාසදො උග්ගතෙජො, සබ්බලොකුත්තමො මුනී”ති.

තස්ස අපරභාගෙ සුඡාතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පයමසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසත්තසහස්සානි අහෙසුං,
දුතියෙ පඤ්ඤාසං, තතියෙ චත්තාලීසං. තදා බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා
“බුද්ධො උප්පන්නො”ති සුත්වා උපසඬ්ඨිකමිත්වා ධම්මං සුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස
භික්ඛුසඬ්ඨිසස්ස සද්ධිං සත්තහි රතනෙහි චතුර්භාදීපරජ්ජං දත්වා සත්ථු සන්නිකෙ
පබ්බජී. සකලරට්ඨවාසිනො රට්ඨුජ්ජාදං ගහෙත්වා ආරාමිකකිච්චං සාධෙත්තා
බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨිසස්ස නිච්චං මහාදානං අදංසු. සොපි නං සත්ථා
“අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී”ති බ්‍යාකාසී. තස්ස භගවතො නගරං සුමඬ්ඨගලං නාම
අහොසී, උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, සුදස්සනො ච සුදෙවො ච
ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාරදො නාමුපට්ඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච ද්වෙ
අග්ගසාවිකා, මහාවෙළුරුක්කො බොධි. සො කිර මන්දවිජ්ජදො සනක්ඛන්ධො උපරි
නිග්ගතාහි මහාසාධාහි මොරපිඤ්ජකලාපො විය විරොචිත්ථ. තස්ස භගවතො සරීරං
පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසී, ආයු නවුති වස්සසහස්සානීති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකජ්ජමිහි, සුඡාතො නාම නායකො;
සීහහනුසහක්ඛන්ධො, අජ්ජමෙය්‍යා දුරාසදො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨාරසකජ්ජසත්තමත්ථකෙ ඵකස්මිං කජ්ජෙ පියදස්සී,
අත්ථදස්සී, ධම්මදස්සීති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. පියදස්සීස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පයමෙ කොට්ඨසත්තසහස්සා භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ
නවුතිකොට්ඨො, තතියෙ අසීතිකොට්ඨො. තදා බොධිසත්තො කස්සපො නාම
මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
කොට්ඨසත්තසහස්සධනපරිච්චාගෙන සඬ්ඨිසාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච
පතිට්ඨාසී. අථ නං සත්ථා “අට්ඨාරසකජ්ජසත්තව්වයෙන බුද්ධො භවිස්සසී”ති
බ්‍යාකාසී. තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසී, පිතා සුදිත්තො නාම
රාජා, මාතා චන්දා නාම දෙවී, පාලිතො ච සබ්බදස්සී ච ද්වෙ අග්ගසාවකා,
සොහිතො නාමුපට්ඨාකො, සුඡාතා ච ධම්මදිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා,
කකුධරුක්කො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසී, නවුති වස්සසහස්සානි
ආයුති.

“සුඡාතස්ස අපරෙත, සයම්භු ලොකනායකො;
දුරාසදො අසමසමො, පියදස්සී මහායසො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ අත්ථදස්සී නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො
සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පයමෙ අට්ඨනවුති භික්ඛුසත්තසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ
අට්ඨාසීතිසත්තසහස්සානි, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො සුසීමො නාම මහිද්ධිකො
තාපසො හුත්වා දෙවලොකතො මන්දාරවපුජ්ජච්ඡත්තං ආහරිත්වා සත්ථාරං පුජෙසී,

සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසී. තස්ස භගවතො සොහිතං නාම නගරං අහොසී, සාගරො නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සන්තො ච උපසන්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, ධම්මා ච සුධම්මා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, චම්පකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසී, සරීරප්පභා සමන්තතො සබ්බකාලං යොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසී, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අත්ථදස්සී නරාසහො;
මහාතමං නිහන්ත්වාන, පත්තො සම්බොධිමුත්තම” ති.

තස්ස අපරභාගෙ ධම්මදස්සී නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්තිපාතා අහෙසුං. පඨමෙ කොට්ඨකං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ සත්තතිකොට්ඨකං, තතියෙ අසීතිකොට්ඨකං. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා දිබ්බගන්ධපුප්පෙහි ච දිබ්බතුරියෙහි ච පූජං අකාසී, සොපි නං “අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසී. තස්ස භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසී, පිතා සරණො නාම රාජා, මාතා සුනන්දා නාම, පදුමො ච ථුස්සදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුනෙන්තො නාමුපට්ඨාකො, බෙමා ච සබ්බනාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රත්තඬුකරුක්ඛො බොධි, “බිම්බිජාලො” තිපි වුව්වති, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසී, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, ධම්මදස්සී මහායසො;
තමන්ධකාරං විධමිත්වා, අතිරොචති සදෙවකෙ” ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව සිද්ධත්ථො නාම බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්තිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්තිපාතෙ කොට්ඨකසහස්සං භික්ඛු අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨකං, තතියෙ අසීතිකොට්ඨකං. තදා බොධිසත්තො උග්ගතෙජො අභිඤ්ඤාබලසම්පන්නො මඬගලො නාම තාපසො හුත්වා මහාපම්බුළුලං ආහරිත්වා තථාගතස්ස අදාසී. සත්ථා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා “චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සසී” ති බොධිසත්තං බ්‍යාකාසී. තස්ස භගවතො නගරං වෙහාරං නාම අහොසී, පිතා ජයසෙනො නාම රාජා, මාතා සුඵස්සා නාම, සම්බලො ච සුමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රෙවතො නාමුපට්ඨාකො, සීවලී ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, කණ්ණිකාරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසී, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“ධම්මදස්සීස්ස අපරෙන, සිද්ධත්ථො නාම නායකො;
නිහනිත්වා තමං සබ්බං, සුරියො අබ්භුග්ගතො යථා” ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ තිස්සො ථුස්සොති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බන්තිංසු. තිස්සස්ස භගවතො තයො සාවකසන්තිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්තිපාතෙ භික්ඛුනං කොට්ඨකං අහොසී, දුතියෙ නවුතිකොට්ඨකං, තතියෙ අසීතිකොට්ඨකං. තදා බොධිසත්තො මහාහොගො මහායසො සුජාතො නාම

බත්තියෝ හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිද්ධිකභාවං පත්වා “බුද්ධො උප්පත්තො” ති සුත්වා දිබ්බමත්ථාරවපදුමපාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආදාය චතුපරිසමජ්ඣෙකෙ ගච්ඡන්තං තථාගතං පූජෙසි, ආකාසෙ පුප්ඵවිතානං අකාසි. සොපි නං සත්ථා “ඉතො ද්වානවුතිකජ්ජෙ බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බෙමං නාම නගරං අහොසි, පිතා ජනසන්ධො නාම බත්තියෝ, මාතා පදුමා නාම, බ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සමඬිගො නාමුපට්ඨාකො, චුස්සා ච සුදත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයුති.

“සිද්ධත්ථස්ස අපරෙන, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො;
අනත්තසිලො අමිතයසො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො” ති.

තස්ස අපරභාගෙ චුස්සො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨසන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පණ්ණාස, තතියෙ ද්වත්තිංස. තදා බොධිසත්තො විජිතාචී නාම බත්තියෝ හුත්වා මහාරජ්ජං පහාය සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි, සීලපාරමිඤ්ච පූරෙසි. සොපි නං “බුද්ධො භවිස්සසී” ති තථෙව බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො කාසී නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සහියො නාමුපට්ඨාකො, වාලා ච උපවාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අහු සත්ථා අනුත්තරො;
අනුපමො අසමසමො, චුස්සො ලොකග්ගනායකො” ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකනවුතිකජ්ජෙ විපස්සී නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පට්ඨසන්නිපාතෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ එකසතසහස්සං, තතියෙ අසීතිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්තරතනබ්විතං සොවණ්ණමයං මහාපීඨං භගවතො අදාසි. සොපි නං “ඉතො එකනවුතිකජ්ජෙ බුද්ධො භවිස්සසී” ති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බන්ධුමතී නාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා නාම රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, බණ්ඩො ච තිස්සො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසොකො නාමුපට්ඨාකො, වන්දා ච වන්දමිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පාටලිරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරජ්ජහා සදා සත්ත යොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීති වස්සසහස්සානි ආයුති.

“චුස්සස්ස ච අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
විපස්සී නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි වක්ඛුමා” ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකතිංසකප්පෙ සිඛී ව වෙස්සභු වාති ද්වෙ වුද්ධා අහෙසුං. සිඛිස්සාපි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛුසහස්සං අහොසි, දුතියෙ අසීතිසහස්සානි, තතියෙ සත්තත්තිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො අරින්දමො නාම රාජා හුත්වා වුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සච්චරං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තරතනපටිමණ්ඩිතං හත්ථිරතනං දත්වා හත්ථිප්පමාණං කත්වා කප්පියහණ්ඩං අදාසි. සොපි නං ‘‘ඉතො කතිංසකප්පෙ වුද්ධො භවිස්සසී’’ති ඛ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අරුණවතී නාම නගරං අහොසි, අරුණො නාම ඛත්තියො පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභු ව සම්භවො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, බෙමඤ්ඤරො නාමුපට්ඨාකො, සබ්බො ව පදුමා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, පුණ්ඩරිකරුක්ඛො බොධි, සරිරං සත්තතිහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, සරිරප්පහා යොජනත්තයං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, සත්තති වස්සසහස්සානි ආයුති.

‘‘විපස්සිස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
සිඛිච්භයො නාම ජිනො, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ වෙස්සභු නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ අසීති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්තති, තතියෙ සට්ඨි. තදා බොධිසත්තො සුදස්සනො නාම රාජා හුත්වා වුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සච්චරං මහාදානං දත්වා තස්ස සත්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නො වුද්ධරතනෙ චිත්තිකාරපිතිබ්බුලො අහොසි. සොපි නං භගවා ‘‘ඉතො එකතිංසකප්පෙ වුද්ධො භවිස්සසී’’ති ඛ්‍යාකාසි. තස්ස පත භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, සුප්පතීතො නාම රාජා පිතා, යසවතී නාම මාතා, සොණො ව උත්තරො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්නො නාමුපට්ඨාකො, දාමා ව සමාලා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරිරං සට්ඨිහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, සට්ඨි වස්සසහස්සානි ආයුති.

‘‘තත්ථෙව මණ්ඩකප්පමිහි, අසමො අප්පට්ඨග්ගලො;
වෙස්සභු නාම නාමෙන, ලොකෙ උප්පජ්ජි සො ජිනො’’ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉමස්මිං කප්පෙ චත්තාරො වුද්ධා නිබ්බත්තා කකුසන්ධො, කොණාගමනො, කස්සපො, අම්භාකං භගවාති. කකුසන්ධස්ස භගවතො එකොව සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ චත්තාලීස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො බෙමො නාම රාජා හුත්වා වුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සපත්තච්චරං මහාදානං දෙවෙව අඤ්ජනාදිහෙසජ්ජානි ව දත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජි. සොපි නං සත්ථා ඛ්‍යාකාසි. කකුසන්ධස්ස පත භගවතො බෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, විදුරො ව සඤ්ජීවො ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, වුද්ධිජො නාමුපට්ඨාකො, සාමා ව වම්පකා ව ද්වෙ අග්ගසාවකා, මහාසිරිසරුක්ඛො බොධි, සරිරං චත්තාලීසහත්ථුඛිබ්බෙධං අහොසි, චත්තාලීස වස්සසහස්සානි ආයුති.

“වෙස්සභුස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කකුසන්ධො නාම නාමෙන, අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො” ති.

තස්ස අපරභාගෙ කොණාගමනො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො
සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ තිංස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො
පබ්බතො නාම රාජා හුත්වා අමච්චගණපරිවුතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා
ධම්මදෙසනං සුත්වා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤාං නිමන්තෙත්වා මහාදානං
පවත්තෙත්වා පටිටුණ්ණචීනපට්ටකොසෙය්‍යකම්බලදුකුලානි වෙච
සුවණ්ණපාදුකඤ්ච දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජී. සොපි නං බ්‍යාකාසි. තස්ස
භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි, යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා,
උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භිය්‍යසො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා,
සොත්ථිජො නාමුපට්ඨාකො, සමුද්දා ච උත්තරා ච ද්වෙ අග්ගසාවකා,
උදුම්බරරුක්ඛො බොධි, සරීරං තිංසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, තිංස වස්සසහස්සානි
ආයුති.

“කකුසන්ධස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කොණාගමනො නාම පීනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසභො” ති.

තස්ස අපරභාගෙ කස්සපො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො
සාවකසන්නිපාතො, තත්ථ වීසති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො
ජොතිපාලො නාම මාණුවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු භූමියඤ්ච අන්තලික්ඛෙ
ච පාකටො සට්ඨකාරස්ස කුම්භකාරස්ස මිත්තො අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සත්ථාරං
උපසඤ්ඤාමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවීරියො තිණ්ණ පිටකානි
උග්ගහෙත්වා වත්තාවත්තසම්පත්තියා බුද්ධස්ස සාසනං සොහෙසි. සොපි නං
බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසී නාම අහොසි, බ්‍රහ්මදත්තො නාම
බ්‍රාහ්මණො පිතා, ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො ච භාරද්වාජො ච ද්වෙ
අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාමුපට්ඨාකො, අනුළා ච උරුවෙළා ච ද්වෙ
අග්ගසාවකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වීසති
වස්සසහස්සානි ආයුති.

“කොණාගමනස්ස අපරෙන, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, ධම්මරාජා පහඤ්ඤො” ති.

යස්මිං පන කප්පෙ දීපඤ්ඤො දසබ්බො උදපාදි, තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධො
අහෙසුං. තෙසං සන්තිකා බොධිසත්තස්ස බ්‍යාකරණං නත්ථී, තස්මා තෙ ඉධ න
දස්සිතා. අට්ඨකථායං පන තම්භා කප්පා පට්ඨාය සබ්බෙපි බුද්ධො දස්සෙත්තුං ඉදං
වුත්තං –

“තණ්හඤ්ඤො මෙධඤ්ඤො, අපොඨි සරණඤ්ඤො;
දීපඤ්ඤො ච සම්බුද්ධො, කොණ්ඩඤ්ඤො ද්විපදුත්තමො.

“මඩ්ගලො ව සුමනො ව, රෙවනො සොහිනො මුනි;
අනොමදස්සි පදුමො, නාරදො පදුමුත්තරො.

“සුමෙධො ව සුජාතො ව, පියදස්සි මහායසො;
අත්ථදස්සි ධම්මදස්සි, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො.

“තිස්සො ඵස්සො ව සම්බුද්ධො, විපස්සි සිඛි වෙස්සහු;
කකුසන්ධො කොණාගමනො, කස්සපො වානි නායකො.

“එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, චිත්තරාගා සමාහිතා;
සතරංසිව උප්පන්නා, මහාතමවිනොදනා;
ජලිත්වා අග්ගිබන්ධාව, නිබ්බුතා තෙ සසාවකා” ති.

තත්ථ අම්බාකං බොධිසත්තො දීපඤ්ඤාදීනං චතුර්විසතිං බුද්ධානං සන්තිකෙ
අධිකාරං කරොන්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යානි ආගතො.
කස්සපස්ස පන භගවතො ඔරහාගෙ යපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො
බුද්ධො නාම නත්ථි. ඉති දීපඤ්ඤාදීනං චතුර්විසතිං බුද්ධානං සන්තිකෙ
ලද්ධබ්‍යාකරණො පන බොධිසත්තො යෙනෙන –

“මනුස්සත්තං ලිඬ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ව ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිහාරො සම්ප්ඤ්ඤා” ති. (බු. වං. 2.59) –

ඉමෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙන්වා දීපඤ්ඤාදීනං කතාහිනිහාරෙන “හන්ද
බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො විතො” ති උස්සාහං කත්වා “විචින්නො
තදාදක්ඛිං, පයමං දානපාරමි” ති දානපාරමිතාදයො බුද්ධකාරකධම්මා දිට්ඨා, තෙ
පුරෙන්නොයෙව යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා ආගමි. ආගච්ඡන්තො ව යෙ තෙ
කතාහිනිහාරානං බොධිසත්තානං ආනිසංසා සංවණ්ණිකා –

“එවං සබ්බඬ්ගසම්පන්නා, බොධියා නියතා නරා;
සංසරං දීඝමද්ධානං, කප්පකොට්ඨතෙහිපි.

“අවිච්ඡිනි තුප්පජ්ජන්ති, තථා ලොකන්තරෙසු ව;
නිජ්ඣාමතණ්හා බුප්පිපාසා, න භොන්ති කාලකඤ්ජකා.

“න භොන්ති බුද්දකා පාණා, උප්පජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං;
ජායමානා මනුස්සෙසු, ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

“සොතවෙකල්ලතා නත්ථි, න භවන්ති මුග්ගසක්ඛිකා;
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති, උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

“න භවන්ති පරියාපන්නා, බොධියා නියතා නරා;
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි, සබ්බත්ථ සුද්ධගොවරා.

“මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති, කම්මකිරියදස්සනා;
වසමානාපි සග්ගෙසු, අසඤ්ඤං නුපපජ්ජරෙ.

“සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු, හෙතු නාම න විජ්ජති;
නෙක්ඛම්මනින්නා සජ්ජුරිසා, විසංයුත්තා භවාහවෙ;
වරන්ති ලොකත්ථවරියායො, පුරෙන්නි සබ්බපාරමි”ති.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වාච ආගතො. පාරමියො පුරෙන්නස්ස වස්ස
අකිත්තිබ්බාන්මණකාලෙ සඬ්ඛබ්බාන්මණකාලෙ ධනඤ්චයරාජකාලෙ
මහාසුදස්සනකාලෙ මහාගොවින්දකාලෙ නිම්මහාරාජකාලෙ චන්දකුමාරකාලෙ
විසය්භසෙට්ඨිකාලෙ සිවිරාජකාලෙ වෙස්සන්තරකාලෙති දානපාරමිතාය
පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිතජාතකෙ –

“භික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
දානෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ දානපාරමි”ති. (චරියා. 1.තස්සුදානං) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්නස්ස දානපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා
සීලවරාජකාලෙ වම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙ භූරිදත්තනාගරාජකාලෙ
ජද්දන්තනාගරාජකාලෙ ජයද්දිසරාජපුත්තකාලෙ අලීනසත්තුකුමාරකාලෙති
සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස
සඬ්ඛපාලජාතකෙ –

“සුලෙහි විජ්ඣියන්තොපි, කොට්ටියන්තොපි සත්තිහි;
භොජපුත්තෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ සීලපාරමි”ති. (චරියා. 2.91) –

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්නස්ස සීලපාරමිතා පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා
සොමනස්සකුමාරකාලෙ, හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ, අයොසරපණ්ඩිතකාලෙති
මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි.
එකන්තෙන පනස්ස වුළුසුතසොමජාතකෙ –

“මහාරජ්ජං හත්ථගතං, බෙළුපිණ්ඩංව ජඩ්ඛයිං;
වජතො න භොති ලග්ගං, එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමි”ති. –

එවං නිස්සඬිගතාය රජ්ජං ජඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමිතා
පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. තථා විධුරපණ්ඩිතකාලෙ, මහාගොවින්දපණ්ඩිතකාලෙ,
කුද්දාලපණ්ඩිතකාලෙ, අරකපණ්ඩිතකාලෙ, බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ,
මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති, පඤ්ඤාපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම
නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සත්තුභස්තජාතකෙ සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ –

“පඤ්ඤාය විචින්නොහං, බ්‍රාහ්මණං මොවයිං දුබා;
පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථී, එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී”ති. —

අන්තොහස්තගතං සප්පං දස්සෙන්නස්ස පඤ්ඤාපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.
තථා වීරියපාරමිතාදීනම්පි පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන
පනස්ස මහාජනකජාතකෙ —

“අතීරදස්සි ජලමජ්ඣෙ, හතා සබ්බෙව මානුසා;
විත්තස්ස අඤ්ඤා නත්ථී, එසා මෙ වීරියපාරමී”ති. —

එවං මහාසමුද්දං තරන්තස්ස පවත්තා වීරියපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.
බන්තිවාදිජාතකෙ —

“අවෙනනංව කොට්ටෙන්තෙ, තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං;
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ බන්තිපාරමී”ති. —

එවං අවෙනනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්නස්ස බන්තිපාරමිතා
පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මහාසුතසොමජාතකෙ —

“සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො, වජිත්වා මම ජීවිතං;
මොවෙසිං එකසතං බන්තියෙ, එසා මෙ සච්චපාරමී”ති. —

එවං ජීවිතං වජිත්වා සච්චමනුරක්ඛන්තස්ස සච්චපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.
මුග්ගපක්ඛජාතකෙ —

“මාතා පිතා න මෙ දෙස්සා, නපි මෙ දෙස්සං මහායසං;
සබ්බඤ්ඤතං පියං මය්හං, තස්මා වතමධිට්ඨති”න්ති. (වරියා. 3.6 ථොකං
විසදිසං) —

එවං ජීවිතම්පි වජිත්වා වතං අධිට්ඨහන්තස්ස අධිට්ඨානපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම
ජාතා. එකරාජජාතකෙ —

“න මං කොචි උත්තසති, නපිහං භායාමි කස්සචි;
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො, රමාමි පවතෙ තදා”ති. (වරියා. 3.113) —

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්තස්ස මෙත්තාපාරමිතා පරමත්ථපාරමී
නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ —

“සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ඡවට්ඨිකං උපධායහං;
ගාමණ්ඩලා උපාගන්ත්වා, රූපං දස්සෙන්නිනප්පක”න්ති. (වරියා. 3.119) —

එවං ගාමදාරකෙසු නිට්ඨුහනාදීහි වෙව මාලාගන්ධුපහාරාදීහි ව සුඛදුක්ඛං
 උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනනිවත්තන්තස්ස උපෙක්ඛාපාරමිතා පරමත්ථපාරමි
 නාම ජාතා. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරතො පනෙස අත්ථො වරියාපිටකතො
 ගහෙනබ්බො. එවං පාරමියො පුරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ යීතො –

“අවෙනනායං පථවී, අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං;
 සාපි දානබලා මය්හං, සත්තක්ඛත්තුං පකම්පමා”ති. (වරියා. 1.124) –

එවං මහාපථවිකම්පනාදීනි මහාපුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො වුතො
 තුසිතභවතෙ නිබ්බත්ති. ඉති දීපඬිකරපාදමූලතො පටියාය යාව අයං තුසිතපුරෙ
 නිබ්බත්ති, එත්තකං යානං දුරෙතිදානං නාමාති වෙදිතබ්බං.

දුරෙතිදානකමා නිට්ඨිතා.

2. අවිදුරෙතිදානකමා

තුසිතපුරෙ වසන්තෙයෙව පන බොධිසත්තෙ බුද්ධකොලාහලං නාම උද්පාදි.
 ලොකස්මිඤ්ඤි තිණි කොලාහලානි උප්පජ්ජන්ති – කප්පකොලාහලං,
 බුද්ධකොලාහලං, වක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ “වස්සසහස්සස්ස අව්වයෙන
 කප්පටියානං භවිස්සති”ති ලොකබ්බහා නාම කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා
 විකිණ්ණකෙසා රුදමුඛා අස්සුනි හත්ථෙහි පුඤ්ජමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය
 විරූපවෙසධාරිතො හුත්වා මනුස්සපථෙ විවරන්තා එවං ආරොචෙන්ති “මාරිසා
 ඉතො වස්සසහස්සස්ස අව්වයෙන කප්පටියානං භවිස්සති, අයං ලොකො
 විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දොපි සුස්සිස්සති, අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ව පබ්බතරාජා
 උඩ්ඬය්හිස්සන්ති විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති,
 මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ, මාතරං
 උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිතො හොමා”ති. ඉදං
 කප්පකොලාහලං නාම. වස්සසහස්සස්ස අව්වයෙන පන සබ්බඤ්ඤබුද්ධො ලොකෙ
 උප්පජ්ජිස්සති ලොකපාලදෙවතා “ඉතො මාරිසා වස්සසහස්සස්ස අව්වයෙන
 බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති”ති උග්ගොසෙන්නා ආභිණ්ඩන්ති. ඉදං
 බුද්ධකොලාහලං නාම. වස්සසහස්ස අව්වයෙන වක්කවත්ති රාජා උප්පජ්ජිස්සති
 දෙවතා “ඉතො මාරිසා වස්සසහස්ස අව්වයෙන වක්කවත්ති රාජා ලොකෙ
 උප්පජ්ජිස්සති”ති උග්ගොසෙන්නියො ආභිණ්ඩන්ති. ඉදං වක්කවත්තිකොලාහලං
 නාම. ඉමානි තිණි කොලාහලානි මහන්නානි හොන්ති.

තෙසු බුද්ධකොලාහලසද්දං සුත්වා සකලදසහස්සවක්කවාළදෙවතා එකතො
 සන්නිපතිත්වා “අසුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සති”ති ඤත්වා තං
 උපසඬකම්ත්වා ආයාවන්ති. ආයාවමානා ව පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු
 ආයාවන්ති. තදා පන සබ්බාපි දෙවතා එකෙකවක්කවාළෙ
 චතුමහාරාජසක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිමිත්තවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං
 එකවක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා තුසිතභවතෙ බොධිසත්තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා

“මාරිසා තුම්හෙහි දස පාරමියෝ පුරෙන්නෙහි න සක්කසම්පත්තිං, න මාරසම්පත්තිං, න බ්‍රහ්මසම්පත්තිං, න චක්කවත්තිසම්පත්තිං පත්ථෙන්නෙහි පුරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන සබ්බඤ්ඤානං පත්ථෙන්නෙහි පුරිතා, සො වො ඉදාති කාලො මාරිසා බුද්ධත්තාය සමයො, මාරිසා බුද්ධත්තාය සමයො” ති යාවිංසු.

අථ මහාසත්තො දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදත්ථාවච
කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුපරිච්ඡෙදවසෙන පඤ්චමහාවිලොකනං නාම
විලොකෙසි. තත්ථ “කාලො නු ඛො, අකාලො නු ඛො” ති පයිමං කාලං
විලොකෙසි. තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උද්ධං වඩ්ඪිතආයුකාලො කාලො නාම න
හොති. කස්මා? තදා හි සත්තානං ජාතිජරාමරණානි න පඤ්ඤායන්ති. බුද්ධානඤ්ච
ධම්මදෙසනා තිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි. තෙසං “අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තා” ති
කථෙන්නානං “කිං නාමෙතං කථෙන්නී” ති නෙව සොතබ්බං න සද්ධාතබ්බං
මඤ්ඤන්ති, තතො අභිසමයො න හොති, තස්මිං අසති අනියායානිකං සාසනං හොති.
තස්මා සො අකාලො. වස්සසතතො ඌනආයුකාලොපි කාලො න හොති. කස්මා?
තදා සත්තා උස්සන්තකිලෙසා හොන්ති, උස්සන්තකිලෙසානඤ්ච දින්නො ඔවාදො
ඔවාදට්ඨානො න තිට්ඨති, උදකෙ දණ්ඩරාජී විය බිජ්ජං විගච්ඡති. තස්මා සොපි
අකාලො. වස්සසතසහස්සතො පන පට්ඨාය හෙට්ඨා, වස්සසතතො පට්ඨාය උද්ධං
ආයුකාලො කාලො නාම. තදා ච වස්සසතකාලො. අථ මහාසත්තො
“නිබ්බත්තිතබ්බකාලො” ති කාලං පස්සි.

තතො දීපං විලොකෙන්නො සපරිවාරෙ චත්තාරො දීපෙ ඔලොකෙත්වා “නිසු
දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති, ජම්බුදීපෙයෙව නිබ්බත්තන්ති” ති දීපං පස්සි.

තතො “ජම්බුදීපො නාම මහා දසයොජනසහස්සපරිමාණො, කතරස්මිං නු ඛො
පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තන්ති” ති ඔකාසං විලොකෙන්නො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි.
මජ්ඣිමදෙසො නාම – “පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඬ්ගලං නාම නිගමො, තස්ස අපරෙන
මහාසාලො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. පුබ්බදක්ඛිණාය
දිසාය සල්ලවතී නාම නදී, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ.
දක්ඛිණාය දිසාය සෙනකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා,
ඔරතො මජ්ඣෙ. පච්ඡිමාය දිසාය පුෂං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරං
පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ. උත්තරාය දිසාය උසිරද්ධජො නාම
පබ්බතො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ” ති එවං විනයෙ
(මහාව. 259) වුත්තො පදෙසො. සො ආයාමතො තිණි යොජනසතානි, විත්ථාරතො
අඩ්ඨතෙය්‍යානි, පරික්ඛෙපතො නව යොජනසතානීති එතස්මිං පදෙසෙ බුද්ධා,
පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, චක්කවත්තිරාජා අඤ්ඤෙ ච
මහෙසක්ඛා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලා උජ්ජජන්ති. ඉදඤ්චෙත්ථ
කපිලවත්ථු නාම නගරං, තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බත්ති නිට්ඨං අගමාසි.

තතො කුලං විලොකෙන්නො “බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න
නිබ්බත්තන්ති, ලොකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙවාති ද්වීපුයෙව

කුලෙසු නිබ්බත්තන්ති. ඉදානි ව ඛත්තියකුලං ලොකසම්මතං, තත්ථ නිබ්බත්තිස්සාමි. සුද්ධොදනො නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සති” ති කුලං පස්සි.

තතො මාතරං විලොකෙන්තො “බුද්ධමාතා නාම ලොලා සුරාධුත්තා න භොති, කප්පසතසහස්සං පන පූර්තපාරමී ජාතිතො පටියාය අඛණ්ඩපඤ්චස්සිලායෙව භොති. අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී ඵදිසී, අයං මෙ මාතා භවිස්සති, කිත්තකං පනස්සා ආයුති දසන්තං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානී” ති පස්සි.

ඉති ඉමං පඤ්චමභාවිලොකනං විලොකෙන්වා “කාලො මෙ මාරිසා බුද්ධභාවායා” ති දෙවතානං සඬිගහං කරොන්තො පටිඤ්ඤං දන්වා “ගච්ඡට්, තුම්හෙ” ති තා දෙවතා උයොපාපෙත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතො තුසිතපුරෙ නන්දනවනං පාවිසී. සබ්බදෙවලොකෙසු හි නන්දනවනං අත්ථියෙව. තත්ථ නං දෙවතා “ඉතො වුතො සුගතිං ගච්ඡ, ඉතො වුතො සුගතිං ගච්ඡා” ති පුබ්බෙ කතකුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විවරන්ති. සො ඵවං දෙවතාහි කුසලං සාරයමානාහි පරිවුතො තත්ථ විවරන්තො වචිත්වා මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිස්මි. පටිසන්ධිං ගණ්හි.

තස්ස ආවිභාවත්ථං අයමනුපුබ්බිකථා – තදා කිර කපිලවත්ථුනගරෙ ආසාළ්හිනක්ඛත්තං සඬිසුට්ඨං අභොසී, මහාජනො නක්ඛත්තං කීළති. මහාමායාපි දෙවී පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පටියාය විගතසුරාපානං මාලාගන්ධවිභූතිසම්පන්නං නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව උටියාය ගන්ධොදකෙන න්භායිත්වා චත්තාරි සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දන්වා සබ්බාලඬිකාරවිභූසිතා වරභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසඨඬිගානි අධිටියාය අලඬිකතපටියත්තං සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිපන්නා නිද්දං ඔක්කමමානා ඉමං සුපිනං අද්දස – ‘චත්තාරො කිර නං මහාරාජානො සයනෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා හිමවත්තං නෙත්වා සට්ඨියොජනිකෙ මනොසිලාතලෙ සත්තයොජනිකස්ස මහාසාලරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා යපෙත්වා ඵකමන්තං අට්ඨංසු. අථ නෙසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං නෙත්වා මනුස්සමලහරණත්ථං න්භාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා තතො අවිදුරෙ ඵකො රජතපබ්බතො අත්ථී, තස්ස අන්තො කනකවිමානං අත්ථී, තත්ථ පාවිනසීසකං දිබ්බසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණො හුත්වා තතො අවිදුරෙ ඵකො සුවණ්ණපබ්බතො අත්ථී, තත්ථ විවරිත්වා තතො ඔරුය්භ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා උත්තරදිසතො ආගම්ම රජතදාමවණ්ණාය සොණ්ඩාය සෙතපදුමං ගහෙන්වා කොඤ්චනාදං නදිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතුසයනං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණපස්සං ඵාලෙත්වා කුච්ඡිං පටිට්ඨසදිසො අභොසී’ ති. ඵවං උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි.

පුනදිවසෙ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං රඤ්ඤො ආරොවෙසී. රාජා චතුසට්ඨිමත්තෙ බ්‍රාහ්මණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා ගොමයභරිතුපලිත්තාය ලාජාදීහි කතමඬිගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ

නිසිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං සප්පිමධුසක්ඛරාහිසඛිබ්බස්ස වරපායාසස්ස සුවණ්ණරජතපාතියො පුරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහියෙව පටිකුජ්ජිත්වා අදාසි, අඤ්ඤෙහි ච අහතවත්ථකපිලගාවිදානාදීහි තෙ සන්තප්පෙසි. අථ නෙසං සබ්බකාමෙහි සන්තප්පිතානං සුපිනං ආරොවාපෙත්වා ‘‘කිං භවිස්සති’’ති ප්‍රච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු ‘‘මා චිත්තයි, මහාරාජ, දෙවියා තෙ කුච්ඡිමහි ගබ්භො පතිට්ඨිතො, සො ච බො පුරිසගබ්භො, න ඉත්ථිගබ්භො, පුත්තො තෙ භවිස්සති. සො සචෙ අගාරං අජ්ඣාචසිස්සති, රාජා භවිස්සති චක්කවත්ති; සචෙ අගාරා නික්ඛමිම පබ්බජ්ස්සති, බුද්ධො භවිස්සති ලොකෙ විචට්ටච්ඡදො’’ති.

බොධිසත්තස්ස පන මාතුකුච්ඡිමහි පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ ඵකප්පහාරෙනෙව සකලදසසහස්සි ලොකධාතු සඛිකමපි සම්පකමපි සම්පවෙධි. බාත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං – දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔහාසො ඵරි. තස්ස තං සිරිං දට්ඨකාමා විය අන්ධා චක්ඛුනි පටිලහිංසු, බධිරා සද්දං සුණිංසු, මුගා සමාලපිංසු, බුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඬිගුලා පදසා ගමනං පටිලහිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්ද්‍රබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනරකෙසු අග්ගි නිබ්බායි, පෙත්තිවිසයෙ බුජ්ජිපාසා වූපසම්, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසම්, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරෙනාකාරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතුරියානි සකසකනිත්තාදං මුඤ්චිංසු, අසට්ටිතානියෙව මනුස්සානං හත්ථුපගාදීනි ආහරණානි විරචිංසු, සබ්බදිසා විජ්ජසන්තා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසිතලවානො වායි, අකාලමෙසො වස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජ්ජිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දෙ මධුරං උදකං අහොසි, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ජන්තලො අහොසි, ථලජජලජාදීනි සබ්බපුජ්ථානි පුජ්ජිංසු, රුක්ඛානං බන්ධෙසු බන්ධපදුමානි, සාබාසු සාබාපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි පුජ්ජිංසු, ථලෙ සිලාතලානි හින්දිත්වා උපරුපරි සත්ත සත්ත හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නාම නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුජ්ජවස්සා වස්සිංසු, ආකාසෙ දිබ්බතුරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සිලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුලො විය, උජ්ජිලෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය, අලඬිකතපටියත්තං මාලාසනං විය ච ඵකමාලාමාලිනී විජ්ජුරන්තවාලබ්ඡනී පුජ්ජධුමගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි.

ඵචං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස චෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං බග්ගහත්ථා චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තමාතු පන පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුජ්ජජ්ජි, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා ච අහොසි සුඛිනී අකිලන්තකායා. බොධිසත්තඤ්ච අන්තොකුච්ඡගතං විජ්ජසන්තෙ මණ්ණරතනෙ ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සති. යස්මා ච බොධිසත්තෙන වසිතකුච්ඡි නාම චෙතියගබ්භසදිසා හොති, න සක්කා අඤ්ඤෙන සත්තෙන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා, තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තති. යථා ච අඤ්ඤා ඉත්ථියො දස මාසෙ අපත්වාපි අතික්කමිත්වාපි නිසිත්තාපි නිපන්තාපි විජායන්ති, න ඵචං.

බොධිසත්තමානා. සා පන බොධිසත්තං දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා යිතාව
විජායති. අයං බොධිසත්තමාතුධම්මතා.

මහාමායාපි දෙවි පත්තෙන තෙලං විය දස මාසෙ කුච්ඡිනා බොධිසත්තං
පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ඤාතිසරං ගන්තුකාමා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස
ආරොවෙසි - “ඉච්ඡාමහං, දෙව, කුලසන්නකං දෙවදහනගරං ගන්තු” න්ති. රාජා
“සාධු” ති සම්පට්චිඡිත්වා කපිලවත්ථුතො යාව දෙවදහනගරා මග්ගං සමං
කාරෙත්වා කදලිපුණ්ණසංඝට්ඨපටාකාදිහි අලඬකාරාපෙත්වා දෙවි සුවණ්ණසිවිකාය
නිසිදාපෙත්වා අමච්චසහස්සෙන උක්ඛිපාපෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි.
ද්විත්තං පන නගරානං අන්තරෙ උභයනගරවාසීනම්පි ලුම්ඛිනීවනං නාම
මඬගලසාලවනං අත්ථි, තස්මිං සමයෙ මූලතො පටියාය යාව අග්ගසාධා සබ්බං
එකපාලිචුල්ලං අහොසි, සාධන්තරෙහි වෙච පුජ්චන්තරෙහි ච පඤ්චවණ්ණා
හමරගණා නානප්පකාරා ච සකුණසඬ්ඝා මධුරස්සරෙන විකුජන්තා විවරන්ති.
සකලං ලුම්ඛිනීවනං චිත්තලතාවනසදිසං, මහානුභාවස්ස රඤ්ඤො සුසජ්ජිතං
ආපානමණ්ඩලං විය අහොසි. දෙවියා තං දිස්වා සාලවනකීළං කීළිතුකාමතාචිත්තං
උදපාදි. අමච්චා දෙවිං ගහෙත්වා සාලවනං පවිසිංසු. සා මඬගලසාලමූලං ගන්ත්වා
සාලසාධං ගණ්හිතුකාමා අහොසි, සාලසාධා සුසෙදිනවෙත්තග්ගං විය ඔනම්ත්වා
දෙවියා හත්ථපථං උපගඤ්ඡි. සා හත්ථං පසාරෙත්වා සාධං අග්ගහෙසි. තාවදෙව
චස්සා කම්මජවාතා චලිංසු. අථස්සා සාණිං පරික්ඛිපිත්වා මහාජනො පටික්කම්.
සාලසාධං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය එචස්සා ගබ්භවුටියානං අහොසි. තඬ්ඛණංයෙව
චත්තාරො විසුද්ධචිත්තා මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලං ආදාය සම්පත්තා තෙන
සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පට්චිඡිත්වා මාතු පුරතො යිපෙත්වා “අත්තමනා,
දෙවි, හොහි, මහෙසක්කො තෙ පුත්තො උජ්ජන්තො” ති ආහංසු.

යථා පන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටිකුලෙන අසුචිනා
මක්ඛිතා නික්ඛමන්ති, න එවං බොධිසත්තො. සො පන ධම්මාසනතො ඔතරන්තො
ධම්මකථිකො විය, නිස්සෙණිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය, ච ද්වෙ ච හත්ථෙ ද්වෙ
ච පාදෙ පසාරෙත්වා යිතකොච මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතො
සුද්ධො විසදො කාසිකචත්ථෙ නික්ඛිත්තමණ්ණරතනං විය ජොතයන්තො
මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛම්. එවං සන්තෙපි බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච
සක්කාරත්ථං ආකාසතො ද්වෙ උදකධාරා නික්ඛම්ත්වා බොධිසත්තස්ස ච මාතුයා ච
සරීරෙ උතුං ගාභාපෙසුං.

අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා යිතානං බ්‍රහ්මානං හත්ථතො
චත්තාරො මහාරාජානො මඬගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනප්පවෙණියා
ගණ්හිංසු, තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකුලවුම්භටකෙන. මනුස්සානං හත්ථතො
මුච්චිත්වා පට්ඨියං පතිටියාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි, අනෙකානි
චක්කවාලසහස්සානි එකඬගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදිහි
පූජයමානා “මහාපුරිස, ඉධ තුම්හෙහි සදිසො අඤ්ඤො නත්ථි, කුතෙත්ථ
උත්තරිතරො” ති ආහංසු. එවං චතස්සො දිසා, චතස්සො අනුදිසා, හෙට්ඨා, උපරිති

දස දිසා අනුවිලොකෙන්වා අත්තනා සදිසං කඤ්චි අදිස්වා “අයං උත්තරාදිසා” ති සත්තපදවිතිහාරෙන අගමාසි, මහාබ්‍රහ්මනා සෙතච්ඡත්තං ධාරියමානො, සුයාමෙන වාළඛිජනිං, අඤ්ඤාහි ව දෙවතාහි සෙසරාජකකුඨභණ්ඩහත්ථාහි අනුගම්මමානො. තතො සත්තමපදෙ ධීතො “අග්ගොහමස්මිං ලොකස්සා” තිආදිකං ආසනිං වාවං නිච්ඡාරෙන්තො සීහනාදං නදි.

බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාවං නිච්ඡාරෙසි මහොසධත්තභාවෙ, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ, ඉමස්මිං අත්තභාවෙති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා වන්දනසාරං හත්ථෙ යිපෙත්වා ගතො, සො තං මුට්ඨියං කත්වාව නික්ඛන්තො. අථ නං මාතා “තාත, කිං ගහෙත්වා ආගතොසි” ති පුච්ඡි. “ඔසධං, අම්මා” ති. ඉති ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා “ඔසධදාරකො” ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. තං ඔසධං ගහෙත්වා වාටියං පක්ඛිපිංසු, ආගතාගතානං අන්ධබ්බිරාදීනං තදෙව සබ්බරොගචුපසමාය හෙසජ්ජං අහොසි. තතො “මහන්තං ඉදං ඔසධං, මහන්තං ඉදං ඔසධං” ත්ති උජ්ජන්තවචනං උපාදාය “මහොසධො” ත්වෙවස්ස නාමං ජාතං. වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙන්වා “අත්ථි නු බො, අම්ම, කිඤ්චි ගෙහස්මිං, දානං දස්සාමි” ති වදන්තො නික්ඛමි. අථස්ස මාතා “සධනෙ කුලෙ නිබ්බන්තොසි, තාතා” ති පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං යිපෙසි. ඉමස්මිං පන අත්තභාවෙ ඉමං සීහනාදං නදීති එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාවං නිච්ඡාරෙසි. යථා ව පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ, ජාතක්ඛණෙපිස්ස ද්වන්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. යස්මිං පන සමයෙ අම්මාකං බොධිසත්තො ලුම්ඛිනීවනෙ ජාතො, තස්මිංයෙව සමයෙ රාහුලමාතා දෙවී, ආනන්දත්ථෙරො, ඡන්තො අමච්චො, කාළදායී අමච්චො, කණ්ඩකො අස්සරාජා, මහාබොධිරුක්ඛො, වතස්සො නිධිකුම්භියො ව ජාතා. තත්ථ එකා ගාචුතජ්ජමාණා, එකා අඬ්ඪයොජනජ්ජමාණා, එකා තිගාචුතජ්ජමාණා, එකා යොජනජ්ජමාණා අහොසිති. ඉමෙ සත්ත සහජාතා නාම.

උභයනගරවාසීතො බොධිසත්තං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුනගරමෙව අගමංසු. තං දිවසංයෙව ව “කපිලවත්ථුනගරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, අයං කුමාරො බොධිතලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හවිස්සති” ති තාවතිංසහවනෙ හට්ඨතුට්ඨා දෙවසඬ්ඨා වෙලුක්ඛෙපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලුපකො අට්ඨසමාපත්තිලාභී කාළදෙවිලො නාම තාපසො හත්තකිච්චං කත්වා දිවාචිහාරත්ථාය තාවතිංසහවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාචිහාරං නිසින්තො තා දෙවතා කීළමානා දිස්වා “කිංකාරණා තුම්භෙ එවං තුට්ඨමානසා කීළථ, මය්හම්පෙතං කාරණං කථෙථා” ති පුච්ඡි. දෙවතා ආහංසු “මාරිස, සුද්ධොදනරඤ්ඤො පුත්තො ජාතො, සො බොධිතලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භුත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙස්සති, තස්ස අනන්තං බුද්ධලීලං දට්ඨුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලච්ඡාමාති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨාමිහා” ති. තාපසො තාසං වචනං සුත්වා ඛිජ්ජං

දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො
 “පුත්තො කිර තෙ, මහාරාජ, ජාතො, පස්සිස්සාමි න”න්ති ආහ. රාජා
 අලඬිකතපටියත්තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා තාපසං චන්දාපෙතුං අභිහරි,
 බොධිසත්තස්ස පාදා පරිචත්තිත්වා තාපසස්ස ජටාසු පතිට්ඨංසු. බොධිසත්තස්ස හි
 තෙනත්තභාවෙන චන්දිතඛිබ්බයුත්තකො නාම අඤ්ඤො නත්ථි. සචෙ හි අජානන්තා
 බොධිසත්තස්ස සීසං තාපසස්ස පාදමුලෙ යපෙය්‍යාං, සත්තධා තස්ස මුද්ධා එලෙය්‍යා.
 තාපසො “න මෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්ත”න්ති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස
 අඤ්ජලිං පග්ගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තං චන්දි.

තාපසො අතීතෙ චත්තාලීස කජ්ජෙ, අනාගතෙ චත්තාලීසාති අසිති කජ්ජෙ
 අනුස්සරති. බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “භවිස්සති නු බො බුද්ධො,
 උදාහු නො”ති ආචජ්ජෙත්වා උපධාරෙන්තො “නිස්සංසයං බුද්ධො භවිස්සති”ති
 ඤාත්වා “අච්ඡරියපුරිසො අය”න්ති සිතං අකාසි. තතො “අහං ඉමං බුද්ධභූතං දට්ඨුං
 ලභිස්සාමි නු බො, නො”ති උපධාරෙන්තො “න ලභිස්සාමි, අන්තරායෙව කාලං
 කත්වා බුද්ධසතෙතපි බුද්ධසභස්සෙතපි ගන්ත්වා බොධෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො
 අරුපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමි”ති දිස්වා “එවරුපං නාම අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං
 න ලභිස්සාමි, මහති වත මෙ ජාති භවිස්සති”ති පරොදි.

මනුස්සා දිස්වා “අම්භාකං අය්‍යො ඉදානෙව භසිත්වා පුත පරොදි. කිං නු බො,
 භන්තෙ, අම්භාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සති”ති ප්‍රච්ඡිංසු.
 “නත්ථෙතස්ස අන්තරායො, නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති”ති. අථ “කස්මා
 පරොදිත්වා”ති? “එවරුපං පුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, ‘මහති වත මෙ
 ජාති භවිස්සති’ති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමි”ති ආහ. තතො සො “කිං නු
 බො මෙ ඤාතකෙසු කොචි එතං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සති, න ලභිස්සති”ති
 උපධාරෙන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යං නාළකදාරකං අද්දස. සො භගිනියා ගෙහං
 ගන්ත්වා “කහං තෙ පුත්තො නාළකො”ති? “අත්ථි ගෙහෙ, අය්‍යා”ති.
 “පක්කොසාහි න”න්ති පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතං කුමාරං ආහ
 – “තාත, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලෙ පුත්තො ජාතො, බුද්ධඬිකුරො එස,
 පඤ්චනිංස වස්සාති අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වං එතං දට්ඨුං ලභිස්සසි,
 අජ්ජෙව පබ්බජාහි”ති. සත්තාසිතිකොට්ඨනෙ කුලෙ නිබ්බත්තදාරකොපි “න මං
 මාතුලො අනත්ථෙ නියොජෙස්සති”ති වින්තෙත්වා තාවදෙව අන්තරාපණතො
 කාසායාති වෙච මත්තිකාපත්තඤ්ච ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙන්වා
 කාසායාති චත්ථාති අච්ඡාදෙන්වා “යො ලොකෙ උත්තමපුග්ගලො, තං උද්දිස්ස
 මය්හං පබ්බජ්ජා”ති බොධිසත්තාහිමුඛං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන
 චන්දිත්වා පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසකුටෙ ලග්ගෙන්වා හිමචත්තං පවිසිත්වා
 සමණධම්මං අකාසි. සො පරමාහිසම්බොධිං පත්තං තථාගතං උපසඬිකමිත්වා
 නාළකපටිපදං කථාපෙත්වා පුත හිමචත්තං පවිසිත්වා අරහත්තං පත්වා
 උක්කට්ඨපටිපදං පටිපන්නො සත්තෙව මාසෙ ආයුං පාලෙන්වා එකං
 සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය ඨිතකොච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

බොධිසත්තම්පි බො පඤ්චමෙ දිවසෙ සීසං න්භාපෙත්වා “නාමග්ගහණං ගණ්ඨිස්සාමා”ති රාජහවනං චතුප්පාතිකගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා ලාජාපඤ්චමකානි පූජ්ථානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං පවාපෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරඨගතෙ අට්ඨසතබ්බාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජහවනෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා “කිං නු බො භවිස්සති”ති ලක්ඛණානි පරිග්ගහාපෙසුං. තෙසු –

“රාමො ධජො ලක්ඛණො වාපි මන්තී, කොණ්ඩඤ්ඤො ච භොජො සුයාමො සුදත්තො;
එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා, ඡළඨගවා මන්තං වියාකරිංසු”ති. –

ඉමෙ අට්ඨෙව බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණපරිග්ගහකා අහෙසුං. පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ සුපිනොපි එතෙහෙව පරිග්ගහිතො. තෙසු සත්ත ජනා ද්වෙ අඬගුලියො උක්ඛිපිත්වා ද්වෙධා බ්‍යාකරිංසු – “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො අගාරං අප්පිකාචසමානො රාජා හොති චක්කවත්තී, පබ්බජමානො බුද්ධො”ති, සබ්බං චක්කවත්තිරඤ්ඤො සිරිවිහවං ආචික්ඛිංසු. තෙසං පන සබ්බදහරො ගොත්තතො කොණ්ඩඤ්ඤො නාම මාණුවො බොධිසත්තස්ස වරලක්ඛණනිප්ථත්තිං ඔලොකෙත්වා – “ඉමස්ස අගාරමජ්ඣෙ යානකාරණං නත්ථී, එකන්තෙනෙස විචට්ඨිඡදො බුද්ධො භවිස්සති”ති එකමෙව අඬගුලිං උක්ඛිපිත්වා එකංසබ්‍යාකරණං බ්‍යාකාසී. අයඤ්ඨි කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකසත්තො පඤ්ඤාය ඉතරෙ සත්ත ජනෙ අභිභවිත්වා “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතස්ස අගාරමජ්ඣෙ යානං නාම නත්ථී, අසංසයං බුද්ධො භවිස්සති”ති එකමෙව ගතිං අද්දස, තස්මා එකං අඬගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං බ්‍යාකාසී. අට්ඨස්ස නාමං ගණ්ඨන්තා සබ්බලොකස්ස අත්ථසිද්ධිකරත්තා “සිද්ධත්ථො”ති නාමමකංසු.

අථ තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තතො සරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තයිංසු – “තාතා, අම්භෙ මහල්ලකා, සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤානං පත්තං මයං සම්භවෙය්‍යාම වා නො වා, තුම්භෙ තස්මීං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤානං පත්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජෙය්‍යාථා”ති. තෙ සත්තපි ජනා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතා, කොණ්ඩඤ්ඤමාණුවොව අරොගො අහොසී. සො මහාසත්තෙ වුඩ්ඪිමන්වාය මහාභිනික්ඛමනං අභිනික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා “රමණියො, වත අයං භූමිභාගො, අලං වතිදං කුලපුත්තස්ස පධානත්ථීකස්ස පධානායා”ති විත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ වාසං උපගතෙ “මහාපුරිසො පබ්බජිතො”ති සුත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙ උපසඬකමිත්වා එවමාහ “සිද්ධත්ථකුමාරො කිර පබ්බජිතො, සො නිස්සංසයං බුද්ධො භවිස්සති. සවෙ තුම්භාකං පිතරො අරොගා අස්සු, අප්ප නික්ඛමිත්වා පබ්බජෙය්‍යුං. සවෙ තුම්භෙපි ඉච්ඡෙය්‍යාථ, එථ, අහං තං පුරිසං අනුපබ්බජිස්සාමි”ති. තෙ සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භවිතුං නාසක්ඛිංසු, තයො ජනා න පබ්බජිංසු. කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණං ජෙට්ඨකං කත්වා ඉතරෙ චත්තාරො පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චපි ජනා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරා නාම ජාතා.

තදා පන රාජා “කිං දිස්වා මය්හං පුත්තො පබ්බජිස්සති” ති ප්‍රච්ඡි. “චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානී” ති. “කතරඤ්ච කතරඤ්චා” ති? “ජරාජිණ්ණං, ඛ්‍යාධිතං, කාලකතං, පබ්බජිත” ති. රාජා “ඉතො පට්ඨාය ඵවරුපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං උපසඬකමිතුං මා අදත්ථ, මය්හං පුත්තස්ස බුද්ධභාවෙන කම්මං නත්ථී, අහං මම පුත්තං ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං චතුත්තං මහාදීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං කාරෙන්නං ඡන්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතං ගගනතලෙ විවරමානං පස්සිතුකාමො” ති. ඵවඤ්ච පන චත්වා ඉමෙසං චතුස්පකාරානං නිමිත්තානං කුමාරස්ස චක්ඛුපථෙ ආගමනනිවාරණත්ථං චතුසු දිසාසු ගාචුතෙ ගාචුතෙ ආරක්ඛං යපෙසි. තං දිවසං පන මඬිගලට්ඨානෙ සන්තිපතිතෙසු අසීතියා ඤාතිකුලසහස්සෙසු එකෙකො එකමෙකං පුත්තං පටිජානි – “අයං බුද්ධො වා හොතු රාජා වා, මයං එකමෙකං පුත්තං දස්සාම. සවෙපි බුද්ධො හවිස්සති, ඛත්තියසමණෙනෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විවරිස්සති. සවෙපි රාජා හවිස්සති, ඛත්තියකුමාරෙනෙව පුරක්ඛතපරිවාරිතො විවරිස්සති” ති. රාජාපි බොධිසත්තස්ස උත්තමරූපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො පච්චුපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො අනන්තෙන පරිවාරෙන මහන්නෙන සිරිසොහග්ගෙන වඩ්ඪති.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො වජ්ජමඬිගලං නාම අහොසි. තං දිවසං සකලනගරං දෙවවිමානං විය අලඬකරොන්ති. සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අහතචත්ථනිචත්ථා ගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්තිපතන්ති. රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඬිගලසහස්සං යොජියති. තස්මිං පන දිවසෙ එකෙනුනඅට්ඨසතනඬිගලානි සද්ධිං බලිබද්දරස්මියොත්තෙහි රජතපරික්ඛතානි හොන්ති, රඤ්ඤො ආලම්බනනඬිගලං පන රත්තසුචණ්ණපරික්ඛතං හොති. බලිබද්දානං සිඬිගරස්මිපතොදාපි සුචණ්ණපරික්ඛතාව හොන්ති. රාජා මහතා පරිවාරෙන නික්ඛන්තො පුත්තං ගහෙත්වා අගමාසි. කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපලාසො සන්දච්ඡායො අහොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤපාපෙත්වා උපරි සුචණ්ණතාරකඛචිතං චිතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං යපාපෙත්වා රාජා සබ්බාලඬකාරං අලඬකරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඬිගලකරණට්ඨානං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුචණ්ණනඬිගලං ගණ්හාති, අමච්චා එකෙනුනට්ඨසතරජතනඬිගලානි, කස්සකා සෙසනඬිගලානි. තෙ තානි ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති, පාරතො වා ඔරං ආගච්ඡති. එතස්මිං යානෙ මහාසම්පත්ති අහොසි. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො “රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සිස්සාමා” ති අන්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා. බොධිසත්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්නො කඤ්චි අදිස්වා වෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඬකං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පයමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො බජ්ජහොජ්ජන්තරෙ විවරමානා ථොකං විරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා නිචත්තා, තස්ස පන රුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලා හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො “අයාපුත්තො එකතො” ති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පච්ඡමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඬකෙන නිසින්නං තඤ්ච පාටිභාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසු – “දෙව, කුමාරො ඵවං නිසින්නො, අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා නිචත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පන පරිමණ්ඩලා යීතා” ති. රාජා

වෙගෙනාගන්නවා පාටිහාරියං දිස්වා – “ඉදං තෙ, තාත, දුතියං වන්දන” න්ති පුත්තං වන්දි.

අප අනුක්කමෙන බොධිසත්තො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො. රාජා බොධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතුනං අනුවච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරෙසි – එකං නවභූමකං, එකං සත්තභූමකං, එකං පඤ්චභූමකං, චත්තාලීසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො දෙවො විය අව්ඡරාසඬ්ඨපරිවුතො, අලඬ්ඨකතනාටකපරිවුතො, නිජ්ජුරිසෙහි තුරියෙහි පරිවාරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො උතුචාරෙන තෙසු පාසාදෙසු විහරති. රාහුලමාතා පනස්ස දෙව් අග්ගමහෙසි අහොසි.

තස්සෙවං මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස එකදිවසං ඤාතිසඬ්ඨස්ස අඛන්තරෙ අයං කථා උදපාදි – “සිද්ධත්ථො කිලාපසුතොව විවරති, කිඤ්චි සිජ්ජං න සික්ඛති, සඬ්ඨාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ කිං කරිස්සති” ති. රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා – “තාත, තච ඤාතකා ‘සිද්ධත්ථො කිඤ්චි සිජ්ජං අසික්ඛිත්වා කිලාපසුතොව විවරති’ ති වදන්ති, එත්ථ කිං පත්තකාලෙ මඤ්ඤසි” ති. දෙව, මම සිජ්ජං සික්ඛනකිච්චං නත්ථි, නගරෙ මම සිජ්ජදස්සනත්ථං හෙරිං වරාපෙථ “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ඤාතකානං සිජ්ජං දස්සෙස්සාමි” ති. රාජා තථා අකාසි. බොධිසත්තො අක්ඛණ්ණවෙධිචාලවෙධිධුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙත්වා මහාජනස්ස මජ්ඣෙ අඤ්ඤෙහි ධනුග්ගහෙහි අසාධාරණං ඤාතකානං ද්වාදසවිධං සිජ්ජං දස්සෙසි. තං සරහඬ්ඨගජාතකෙ ආගතනයෙනෙව වෙදිතඛිඛං. තදාස්ස ඤාතිසඬ්ඨො නික්කඬ්ඨො අහොසි.

අමෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා “රථං යොජෙහි” ති ආහ. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං උත්තමරථං සඛ්ඛාලඬ්ඨකාරෙන අලඬ්ඨකරිත්වා කුමුදපත්තවණ්ණෙ චත්තාරො මඬ්ගලසින්ධුවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො දෙවච්ඡානසදිසං රථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානාහිමුඛො අගමාසි. දෙවතා “සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො, පුබ්බනිමිත්තං දස්සෙස්සාමා” ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජජ්ජරං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඬ්ඨකං ඔහග්ගසරීරං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසු. තං බොධිසත්තො වෙච සාරථි ච පස්සන්ති. තතො බොධිසත්තො සාරථිං – “සම්ම, කො නාමෙස පුරිසො, කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස” න්ති මහාපදානෙ ආගතනයෙන පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා “ධීරත්ථු වත හො ජාති, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති” ති සංවිග්ගහදයො තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙව අභිරුහි. රාජා “කිං කාරණා මම පුත්තො ඛිජ්ජං පටිනිවත්ති” ති පුච්ඡි. “ජිණ්ණකං පුරිසං දිස්වා දෙවා” ති. “ජිණ්ණකං දිස්වා පබ්බජිස්සතිති ආහංසු, කස්මා මං නාසෙථ, සීසං පුත්තස්ස නාටකානි සජ්ජෙථ, සම්පත්තිං අනුභවන්තො පබ්බජ්ජාය සතිං න කරිස්සති” ති වත්වා ආරක්ඛං වඬ්ඨෙත්වා සඛ්ඛදිසාසු අඬ්ඨයොජනෙ අඬ්ඨයොජනෙ යපෙසි.

පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො තපෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිමිමිතං බ්‍යාධිතං පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඨෙත්වා සමන්තා තිගාවුතප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං යපෙසි. අපරං එකදිවසං බොධිසත්තො තපෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිමිමිතං කාලකතං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො පුන නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඨෙත්වා සමන්තා යොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං යපෙසි. අපරං පන එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තපෙව දෙවතාහි නිමිමිතං සුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා “කො නාමෙසො සම්මා”ති සාරථී. පුච්ඡි. සාරථී කිඤ්චාපි බුද්ධුප්පාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිතගුණෙ වා න ජානාති, දෙවතානුභාවෙන පන “පබ්බජිතො නාමායං දෙවා”ති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණෙ වණ්ණෙසි. බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. දීඝභාණකා පනාහු “වත්තාරි නිමිත්තානි එකදිවසෙනෙව දිස්වා අගමාසි”ති.

සො තත්ථ දිවසභාගං කිළිත්වා මඬිගලපොක්ඛරණියං න්භායිත්වා අත්ථඬිගතෙ සූරියෙ මඬිගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි අත්තානං අලඬිකාරාපෙතුකාමො. අථස්ස පරිවාරකපුරිසා නානාවණ්ණානි දුස්සානි නානප්පකාරා ආභරණවිකතියො මාලාගන්ධවිලෙපනානි ච ආදාය සමන්තා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං බණෙ සක්කස්ස නිසිත්තාසනං උණ්භං අහොසි. සො “කො නු බො මං ඉමම්භා යානා වාවෙතුකාමො”ති උපධාරෙත්තො බොධිසත්තස්ස අලඬිකාරෙතුකාමතං ඤාත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි “සම්ම විස්සකම්ම, සිද්ධත්ථකුමාරො අප්ප අඩ්ඨරත්තසමයෙ මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමිස්සති, අයමස්ස පච්ඡිමො අලඬිකාරො, උය්‍යානං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිබ්බාලඬිකාරෙහි අලඬිකරොහි”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා දෙවතානුභාවෙන තඬිබණ්ණංයෙව උපසඬිකම්ත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා කප්පකස්ස හත්ථතො වෙයනදුස්සං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සීසං වෙයෙසි. බොධිසත්තො හත්ථසම්ඵස්සෙනෙව “නායං මනුස්සො, දෙවපුත්තො එසො”ති අඤ්ඤාසි. වෙයනෙන වෙයීතමත්තෙ සීසෙ මොළියං මණිරතනාකාරෙන දුස්සසහස්සං අබ්භුග්ගඤ්ඡි. පුන වෙයෙත්තස්ස දුස්සසහස්සන්ති දසක්ඛත්තුං වෙයෙත්තස්ස දස දුස්සසහස්සානි අබ්භුග්ගච්ඡි. “සීසං බුද්දකං, දුස්සානි බහුනි, කථං අබ්භුග්ගතානි”ති න වින්තෙතබ්බං. තෙසු හි සබ්බමහත්තං ආමලකපුප්ප්පමාණං, අවසෙසානි කුසුම්බකපුප්ප්පමාණානි අහෙසුං. බොධිසත්තස්ස සීසං කිඤ්ඡක්ඛගවච්ඡිතං විය කුය්‍යකපුප්පං අහොසි.

අථස්ස සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකානි සකානි පටිභානානි දස්සයන්තෙසු, බ්‍රාහ්මණෙසු “ජයනන්දා”තිආදිවචනෙහි, සුතමාගධාදීසු නානප්පකාරෙහි මඬිගලවචනත්ථුතිඝොසෙහි සම්භාවෙන්තෙසු සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතං රථවරං අභිරුහි. තස්මිං සමයෙ “රාහුලමානා පුත්තං විජාතා”ති සුත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා “පුත්තස්ස මෙ තුට්ඨිං නිවෙදෙථා”ති සාසනං පහිණි. බොධිසත්තො තං සුත්වා “රාහු ජාතො, බන්ධනං ජාත”න්ති ආහ.

රාජා “කිං මෙ පුත්තො අවවා” ති පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා “ඉතො පටියාය මෙ නත්තා රාහුලකුමාරොයෙව නාම භොතු” ති ආහ.

බොධිසත්තොපි බො රථවරං ආරුශ්භ මහන්තෙන යසෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොහග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ කිසාගොතමී නාම ඛත්තියකඤ්ඤා උපරිපාසාදවරතලගතා නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා පිතිසොමනස්සජාතා ඉදං උදානං උදානෙසි –

“නිබ්බුතා නුන සා මාතා, නිබ්බුතො නුන සො පිතා;
නිබ්බුතා නුන සා නාරී, යස්සායං ඊදිසො පතී” ති.

බොධිසත්තො තං සුත්වා වින්තෙසි “අයං එවමාහ ‘එවරූපං අත්තභාවං පස්සන්තියා මාතු හදයං නිබ්බායති, පිතු හදයං නිබ්බායති, පජාපතියා හදයං නිබ්බායති’ ති! කස්මිං නු බො නිබ්බුතෙ හදයං නිබ්බුතං නාම භොති” ති? අට්ඨස්ස කිලෙසෙසු විරත්තමානස්ස ඵතදභොසි – “රාගග්ගිමිහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම භොති, දොසග්ගිමිහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම භොති, මොහග්ගිමිහි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම භොති, මානදිට්ඨිආදීසු සබ්බකිලෙසදරථෙසු නිබ්බුතෙසු නිබ්බුතං නාම භොති. අයං මෙ සුස්සවනං සාවෙසි, අහඤ්ඤි නිබ්බානං ගවෙසන්තො වරාමි, අජ්ජෙව මයා සරාවාසං ඡඩ්ඛෙන්වා නික්ඛමිම පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති, අයං ඉමිස්සා ආචරියභාගො භොතු” ති කණ්ඨතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සග්ගිනකං මුත්තාහාරං පෙසෙසි. සා “සිද්ධත්ථකුමාරො මයි පට්ඨන්තො හුත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙසි” ති සොමනස්සජාතා අභොසි.

බොධිසත්තොපි මහන්තෙන සිරිසොහග්ගෙන අත්තනො පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව ච නං සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතා නච්චගිතාදීසු සුසික්ඛිතා දෙවකඤ්ඤා විය රූපසොහග්ගජ්ජත්තා ඉත්ථියො නානාතුරියානි ගහෙන්වා සම්පරිවාරයිත්වා අභිරමාපෙන්තියො නච්චගිතවාදිතානි පයොජයිංසු. බොධිසත්තො කිලෙසෙසු විරත්තවිත්තතාය නච්චාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තාපි ඉත්ථියො “යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම, සො නිද්දං උපගතො, ඉදානි කිමත්ථං කිලමාමා” ති ගහිතග්ගිතානි තූරියානි අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරිත්වා නිපජ්ජිංසු, ගන්ධනෙලප්පදීපා ඤායන්ති. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා සයනපිටියෙ පල්ලඤ්ඤා නිසින්තො අද්දස තා ඉත්ථියො තූරියහණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො – එකච්චා පග්ගරිතබෙළා, ලාලාකිලිත්තගත්තා, එකච්චා දන්තෙ බාදන්තියො, එකච්චා කාකච්ඡන්තියො, එකච්චා විජ්ජලපන්තියො, එකච්චා විච්චමුඛා, එකච්චා අපගතවත්ථා, පාකට්ඨිභවිජ්ජමබ්බාධට්ඨානා. සො තාසං තං විජ්ජකාරං දිස්වා හියොයාසොමත්තාය කාමෙසු විරත්තවිත්තො අභොසි. තස්ස අලඤ්ඤාපටියත්තං සක්කභවනසදිසමිපි තං මහාතලං අපවිද්ධනානාකුණපහරිතං ආමකසුසානං විය උපටියාසි, තයො භවා ආදිත්තගෙහසදිසා බායිංසු – “උපද්දුතං වත භො, උපස්සට්ඨං වත භො” ති උදානං පවත්තෙසි, අතිවිය පබ්බජ්ජාය විත්තං නමි.

සො “අප්පෙව මයා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛම්තුං වට්ටති” ති සයනා උට්ඨාය ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා “කො එත්ථා” ති ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො ඡන්නො “අහං අයාපුත්ත ඡන්නො” ති ආහ. “අහං අප්ප මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛම්තුකාමො, එකං මෙ අස්සං කප්පෙහි” ති ආහ. සො “සාධු දෙවා” ති අස්සහණ්ඩිකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගන්ධනෙලපදීපෙසු ජලන්තෙසු සුමනපට්ටචිතානස්ස හෙට්ඨා රමණීයෙ භූමිභාගෙ යීතං කණ්ඩකං අස්සරාජානං දිස්වා “අප්ප මයා ඉමමෙව කප්පෙතුං වට්ටති” ති කණ්ඩකං කප්පෙසි. සො කප්පියමානොව අඤ්ඤාසි “අයං කප්පනා අතිගාල්භා, අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු උය්‍යානකීළාදිගමනෙ කප්පනා විය න හොති, මය්‍හං අයාපුත්තො අප්ප මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛම්තුකාමො භවිස්සති” ති. තතො තුට්ඨමානසො මහාහසිතං හසි. සො සද්දො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, දෙවතා පන තං සද්දං නිරුමිහිත්වා න කස්සචි සොතුං අදංසු.

බොධිසත්තොපි බො ඡන්නං පෙසෙත්වාච “පුත්තං තාව පස්සිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා නිසින්නපල්ලඬිකතො උට්ඨාය රාහුලමාතාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගඛභද්වාරං විවරි. තස්මිං බණ්ණ අන්තොගඛිභෙ ගන්ධනෙලපදීපො ක්‍රියායති, රාහුලමාතා සුමනමල්ලිකාදීනං පුප්ඵානං අම්බණමත්තෙන අභිජ්ජකිණ්ණසයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං යපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරෙ පාදං යපෙත්වා යීතකොච ඔලොකෙත්වා “සවාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි, දෙවී පබුජ්ඣස්සති, එවං මෙ ගමනත්තරායො භවිස්සති, බුද්ධො හුත්වාච ආගන්ත්වා පුත්තං පස්සිස්සාමි” ති පාසාදතලතො ඔතරි. යං පන ජාතකට්ඨකථායං “තදා සත්තාහජාතො රාහුලකුමාරො හොති” ති වුත්තං, තං සෙසට්ඨකථාසු නත්ථි, තස්මා ඉදමෙව ගහෙතඛිබං.

එවං බොධිසත්තො පාසාදතලා ඔතරිත්වා අස්සසමීපං ගන්ත්වා එවමාහ – “තාත කණ්ඩක, ත්වං අප්ප එකරත්තිං මං තාරය, අහං තං නිස්සාය බුද්ධො හුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරෙස්සාමි” ති. තතො උල්ලඬිසිත්වා කණ්ඩකස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. කණ්ඩකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමෙන අට්ඨාරසහත්ථො හොති තදනුච්ඡවිකෙන උඛ්ඛෙධෙන සමන්තාගතො ථාමජවසම්පන්නො සඛ්ඛසෙතො ධොතසඬ්ඛසදිසො. සො සචෙ හසෙය්‍ය වා පදසද්දං වා කරෙය්‍ය, සද්දො සකලනගරං අවත්ථරෙය්‍ය. තස්මා දෙවතා අත්තතො ආනුභාවෙන තස්ස යථා න කොචි සුණාති, එවං හසිතසද්දං සන්තිරුමිහිත්වා අක්කමනඅක්කමනපදවාරෙ හත්ථතලානි උපනාමෙසු. බොධිසත්තො අස්සවරස්ස පිට්ඨිවෙමජ්ඣගතො ඡන්නං අස්සස්ස වාලධිං ගාහාපෙත්වා අඬ්ඨරත්තසමයෙ මහාද්වාරසමීපං පත්තො. තදා පන රාජා “එවං බොධිසත්තො යාය කායචි වෙලාය නගරද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛම්තුං න සක්ඛිස්සති” ති ද්වීසු ද්වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහස්සෙන විවරිතඛිබං කාරාපෙසි. බොධිසත්තො ථාමඛලසම්පන්නො, හත්ථිගණනාය කොට්ඨසහස්සහත්ථිනං බලං ධාරෙති, පුරිසගණනාය දසකොට්ඨසහස්සපුරිසානං. සො වින්තෙසි “සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අප්ප කණ්ඩකස්ස පිට්ඨෙ නිසින්නොව වාලධිං ගහෙත්වා යීතෙන ඡන්නෙන සද්ධිංයෙව කණ්ඩකං උරුහි නිජ්ජිලෙත්වා

අට්ඨාසභන්ද්‍රබ්බෙධං පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කම්ඝ්ඝාමී''ති. ඡන්තොපි වින්තෙසි ''සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අහං අයාපුත්තං ඛන්ධෙ නිසිදාපෙත්වා කණ්ඩකං දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කුච්ඡයං පරික්ඛිපන්තො උපකච්ඡන්තරෙ කත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කම්ඝ්ඝාමී''ති. කණ්ඩකොපි වින්තෙසි ''සචෙ ද්වාරං න විවරියති, අහං අත්තනො සාමිකං පිට්ඨියං යථානිසින්තමෙව ඡන්තෙන වාලධිං ගහෙන්වා යිතෙන සද්ධිංයෙව උක්ඛිපිත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කම්ඝ්ඝාමී''ති. සචෙ ද්වාරං න අවාපුරියිත්ථ, යථාවිත්තිතමෙව තෙසු තිසු ජනෙසු අඤ්ඤතරො සම්පාදෙයා. ද්වාරෙ අධිවත්ථා දෙවතා පන ද්වාරං විවරි.

තස්මිංයෙව බණ මාරො ''බොධිසත්තං නිවත්තෙස්සාමී''ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ යිතො ආහ - ''මාරිස, මා නික්ඛම, ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ චක්කරතනං පාතුහවිස්සති, ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං චතුත්තං මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙස්සසි, නිවත්ත මාරිසා''ති. ''කොසි ත්ව''න්ති? ''අහං වසවත්ති''ති. ''මාර, ජානාමහං මය්හං චක්කරතනස්ස පාතුහාවං, අනත්ථිකොහං රජ්ජෙන, දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී''ති ආහ. මාරො ''ඉතො දානි තෙ පට්ඨාය කාමචිතක්කං වා බ්‍යාපාදචිතක්කං වා විහිංසාචිතක්කං වා විත්තිතකාලෙ ජානිස්සාමී''ති ඔතාරාපෙක්ඛො ඡායා විය අනපගච්ඡන්තො අනුබන්ධි.

බොධිසත්තොපි හත්ථගතං චක්කචත්තිරජ්ජං බෙළුපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඛෙත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරා නික්ඛමි ආසාල්හිපුණ්ණමාය උත්තරාසාල්හනක්ඛත්තෙ චත්තමානෙ. නික්ඛමිත්වා ච පුන නගරං ඔලොකෙතුකාමො ජාතො. එවඤ්ච පනස්ස විත්තෙ උප්පන්නමත්තෙයෙව ''මහාපුරිස, න තයා නිවත්තිත්වා ඔලොකනකම්මං කත''න්ති වදමානා විය මහාපථවී කුලාලචක්කං විය හිජ්ජිත්වා පරිවත්ති. බොධිසත්තො නගරාහිමුඛො යත්වා නගරං ඔලොකෙත්වා තස්මිං පථවිජ්ජදෙසෙ කණ්ඩකනිවත්තනචෙතියට්ඨානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාහිමුඛං කණ්ඩකං කත්වා පායාසි මහන්තෙන සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසොහග්ගෙන. තදා කිරස්ස දෙවතා පුරතො සට්ඨි උක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු, පච්ඡතො සට්ඨි, දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි, වාමපස්සතො සට්ඨි, අපරා දෙවතා චක්කවාලමුඛවට්ටියං අපරිමාණා උක්කා ධාරයිංසු, අපරා දෙවතා ච නාගසුපණ්ණාදයො ච දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි මාලාහි වුණ්ණෙහි ධුමෙහි පුජයමානා ගච්ඡන්ති. පාරිච්ඡත්තකපුජ්චෙහි චෙව මන්දාරවපුජ්චෙහි ච සනමෙසවුට්ඨිකාලෙ ධාරාහි විය නහං නිරන්තරං අහොසි, දිබ්බානි සංගීතානි පවත්තිංසු, සමන්තතො අට්ඨසට්ඨි තූරියසතසහස්සානි පච්ජිංසු, සමුද්දකුච්ඡයං මෙසත්ථනිතකාලො විය යුගන්ධරකුච්ඡයං සාගරනිග්ගෙසකාලො විය චත්තති.

ඉමිනා සිරිසොහග්ගෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙනෙව තිණි රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනමත්ථකෙ අනොමානදීතීරං පාපුණි. ''කිං පන අස්සො තතො පරං ගන්තුං න සක්කොති''ති? ''නො, න සක්කො''ති. යො හි එකං

වක්කවාලගබ්භං නාහියා යීතවක්කස්ස නෙමිවට්ටිං මද්දන්තො විය අන්තන්තෙන වරින්වා පුරෙපාතරාසමෙව ආගන්ත්වා අත්තනො සම්පාදිතං භත්තං භුඤ්ඡිතුං සමත්ථො. තදා පන දෙවනාගසුපණ්ණාදීහි ආකාසෙ යත්වා ඔස්සට්ඨෙහි ගන්ධමාලාදීහි යාව උගුරුප්පදෙසා සඤ්ජන්තං සරීරං ආකඨසීත්වා ගන්ධමාලාජටං ඡින්දන්තස්ස අතිප්පසඤ්ඤො අහොසි, තස්මා තිංසයොජනමත්තමෙව අගමාසි. අථ බොධිසත්තො නදීතීරෙ යත්වා ඡන්තං පුච්ඡ – “කින්නාමා අයං නදී”ති? “අනොමා නාම, දෙවා”ති. “අම්භාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතී”ති පණ්ණියා සට්ටෙන්තො අස්සස්ස සඤ්ඤං අදාසි. අස්සො උප්පතිත්වා අට්ඨසභවිත්ථාරාය නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි.

බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්භ රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකාපුලිනෙ යත්වා ඡන්තං ආමන්තෙසි – “සම්ම, ඡන්ත, ත්වං මය්භං ආභරණානි වෙව කණ්ඩකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ, අහං පබ්බජ්ජාමි”ති. “අහම්පි, දෙව, පබ්බජ්ජාමි”ති. බොධිසත්තො “න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුං, ගච්ඡ ත්ව”න්ති තික්ඛන්තුං පටිබාහිත්වා ආභරණානි වෙව කණ්ඩකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා වින්තෙසි “ඉමෙ මය්භං කෙසා සමණසාරුප්පා න භොන්තී”ති. අඤ්ඤො බොධිසත්තස්ස කෙසෙ ඡින්දිතුං යුත්තරුපො නත්ථි, තතො “සයමෙව බග්ගෙන ඡින්දිස්සාමි”ති දක්ඛිණෙන භත්ථෙන අසිං ගණ්හිත්වා වාමභත්ථෙන මොළියා සද්ධිං වුළං ගහෙත්වා ඡින්දි, කෙසා ද්වඩ්ගුලමත්තා හුත්වා දක්ඛිණෙනො ආවත්තමානා සිසං අල්ලියිංසු. තෙසං යාවජීවං තදෙව පමාණං අහොසි, මස්සු ව තදනුරූපං, පුන කෙසමස්සුභාරණකිච්චං නාම නාහොසි. බොධිසත්තො සහ මොළියා වුළං ගහෙත්වා “සවාහං බුද්ධො භවිස්සාමි, ආකාසෙ තිට්ඨතු, නො වෙ, භූමියං පතතු”ති අන්තලික්ඛෙ ඛිපි. තං වුළාමණිවෙයනං යොජනප්පමාණං යානං ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා යොජනියරතනවඩ්ඪකොටකෙන සම්පට්චිජ්ජිත්වා තාවතිංසභවනෙ වුළාමණිවෙතියං නාම පතිට්ඨාපෙසි.

“ඡෙත්වාන මොළිං වරගන්ධවාසිතං, වෙභායසං උක්ඛිපි අග්ගපුග්ගලො; සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි, සුවණ්ණවඩ්ඪකොටවරෙන වාසවො”ති.

පුන බොධිසත්තො වින්තෙසි “ඉමානි කාසිකවත්ථානි මය්භං න සමණසාරුප්පානී”ති. අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පුරාණසභායකො සට්ඨකාරමභාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං ජරං අපත්තෙන මිත්තභාවෙන වින්තෙසි – “අජ්ජ මෙ සභායකො මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමණපරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමි”ති.

“තිව්වරඤ්ච පත්තො ව, වාසි සුචි ව ඛන්ධනං; පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස හික්ඛුනො”ති. –

ඉමෙ අට්ඨ සමණපරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසත්තො අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා උත්තමපබ්බජ්ජාවෙසං ගණ්හිත්වා “ඡන්ත, මම වචනෙන මාතාපිතුනං

ආරොග්‍යං වදෙහි” ති වත්වා උයොපෙසි. ඡන්තො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඩකො පන ඡන්තෙන සද්ධිං මන්තයමානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තො යත්වා “නත්ථි දානි මය්හං පුන සාමිනො දස්සන්” ත්ති වක්ඛුපථං විජහන්තො සොකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හදයෙන එලිතෙන කාලං කත්වා තාවතිංසහවතෙ කණ්ඩකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඡන්තස්ස පයමං එකොව සොකො අහොසි, කණ්ඩකස්ස පන කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පිළිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො නගරං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි, තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුබ්බෙන විනිනාමෙත්වා එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනමග්ගං පදසා ගන්ත්වා රාජගහං පාවිසි. පවිසිත්වා සපදානං පිණ්ඩාය වරි. සකලනගරං බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනෙන ධනපාලකෙන පවිට්ඨරාජගහං විය අසුරින්දෙන පවිට්ඨදෙවනගරං විය ව සඬ්ඛොහං අගමාසි. රාජපුරිසා ගන්ත්වා “දෙව, එවරූපො නාම සත්තො නගරෙ පිණ්ඩාය වරති, ‘දෙවො වා මනුස්සො වා නාගො වා සුපණ්ණො වා කො නාමෙසො’ ති න ජානාමා” ති ආරොචෙසුං. රාජා පාසාදතලෙ යත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අවිජරියබ්භුතජාතො පුරිසෙ ආණාපෙසි – “ගච්ඡථ හණ්ණ, වීමංසථ, සචෙ අමනුස්සො හවිස්සති, නගරා නික්ඛමිත්වා අත්තරධායිස්සති, සචෙ දෙවතා හවිස්සති, ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති, සචෙ නාගො හවිස්සති, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති, සචෙ මනුස්සො හවිස්සති, යථාලද්ධං හික්ඛං පරිභුඤ්ජිස්සති” ති.

මහාපුරිසොපි බො මිස්සකහත්තං සංහරිත්වා “අලං මෙ එත්තකං යාපනායා” ති ඤත්වා පවිට්ඨද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායාය පුරත්ථාහිමුබ්බො නිසිදිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං ආරද්ධො. අථස්ස අත්තානි පරිවත්තිත්වා මුබ්බෙන නික්ඛමනාකාරජපත්තානි විය අහෙසුං. තතො තෙන අත්තභාවෙන එවරූපස්ස ආහාරස්ස වක්ඛුනාපි අදිට්ඨපුබ්බතාය තෙන පටිකුලාභාරෙන අට්ටියමානො එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදි “සිද්ධත්ථ, ත්වං සුලභන්තපාතෙ කුලෙ තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වාපි එකං පංසුකුලිකං දිස්වා ‘කදා නු බො අහමිපි එවරූපො හුත්වා පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, හවිස්සති නු බො මෙ සො කාලො’ ති වින්තෙත්වා නික්ඛන්තො, ඉදානි කිං නාමෙතං කරොසි” ති. එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජි.

රාජපුරිසා තං පවත්තිං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා දූතවචනං සුත්වා වෙගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරියාපථස්මිංයෙව පසිදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නියායාදෙසි. බොධිසත්තො “මය්හං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි, අහං පරමාහිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තො” ති ආහ. රාජා අනෙකජ්ජකාරං යාවන්තොපි තස්ස විත්තං අලභිත්වා “අද්ධා ත්වං බුද්ධො

භවිස්සසි, බුද්ධභූතෙන පන තෙ පයමං මම විජිතං ආගන්තබ්බං’ න්ති පටිඤ්ඤං ගණ්ඨි. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන “පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමි, යථා පබ්බජී වක්ඛුමා” ති ඉමං පබ්බජ්ජාසුත්තං (සු. නි. 407 ආදයො) සද්ධිං අට්ඨකථාය ඔලොකෙත්වා වෙදිතබ්බො.

බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො පටිඤ්ඤං දත්වා අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො ආළාරඤ්ච කාලාමං උදකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඬ්ඛිතත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා “නායං මග්ගො බොධායා” ති තම්පි සමාපත්තිභාවනං. අනලඬ්ඛරිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්තනො ථාමවීරියසන්දස්සනත්ථං. මහාපධානං පදහිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා “රමණියො වතායං භූමිභාගො” ති තත්ථෙව වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. තෙපි බො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා පඤ්ච පබ්බජ්ජා ගාමනිගමරාජධානීසු භික්ඛාය වරන්තා තත්ථ බොධිසත්තං සම්පාපුණ්ණ. අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං “ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති, ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති” ති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිකාය වත්තපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තිකාවචරාවස්ස අහෙසුං. බොධිසත්තොපි බො “කොට්ඨපත්තං දුක්කරකාරියං කරිස්සාමි” ති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි වීතිනාමෙසි, සබ්බසොපි ආභාරූපවිජෙදං අකාසි, දෙවතාපි ලොමකූපෙහි ඔජං උපසංහරමානා පටික්ඛිපි.

අථස්ස තාය නිරාභාරතාය පරමකසිමානප්පත්තකායස්ස සුවණ්ණවණ්ණො කායො කාළවණ්ණො අහොසි. බාත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණානි පටිච්ඡන්තානි අහෙසුං. අප්පෙකදා අප්පාණකං ඤානං ඤායන්තො මහාවෙදනාහි අහිතුන්තො විසඤ්ඤිභූතො වඬ්ඛමනකොටියං පතති. අථ නං එකච්චා දෙවතා “කාලකතො සමණො ගොතමො” ති වදන්ති, එකච්චා “විහාරොවෙසො අරහත්” න්ති ආහංසු. තත්ථ යාසං “කාලකතො” ති අහොසි, තා ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොවෙසුං “තුම්භාකං පුත්තො කාලකතො” ති. මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලකතො, අහුත්වාති? බුද්ධො භවිතුං නාසක්ඛි, පධානභූමියංයෙව පතිත්වා කාලකතොති. ඉදං සුත්වා රාජා “නාහං සද්දහාමි, මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථී” ති පටික්ඛිපි. කස්මා පන රාජා න සද්දහතිති? කාළදෙවීලතාපසස්ස වන්දාපනදිවසෙ ජම්බුරුක්ඛමුලෙ ව පාටිභාරියානං දිට්ඨත්තා.

පුන බොධිසත්තෙ සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උට්ඨිතෙ තා දෙවතා ගන්ත්වා “අරොගො තෙ මහාරාජ පුත්තො” ති ආරොවෙන්ති. රාජා “ජානාමහං පුත්තස්ස අමරණභාව” න්ති වදති. මහාසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරියං කරොන්තස්ස ආකාසෙ ගණ්ඨිකරණකාලො විය අහොසි. සො “අයං දුක්කරකාරිකා නාම බොධාය මග්ගො න භොතී” ති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාමනිගමෙසු පිණ්ඩාය වරිත්වා ආහාරං ආහරි, අථස්ස බාත්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං, කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. පඤ්චවග්ගියා භික්ඛු “අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤතං පටිච්ඡෙදිතුං නාසක්ඛි, ඉදානි ගාමාදීසු පිණ්ඩාය වරිත්වා ඔළාරිකං ආහාරං ආහරියමානො කිං සක්ඛිස්සති, බාහුලිකො එස පධානවිබ්භන්තො, සීසං න්භායිතුකාමස්ස උස්සාවබ්බන්දුතක්කනං විය අම්භාකං

එතස්ස සන්තිකා විසෙසතක්කනං, කිං නො ඉමිනා''ති මහාපුරිසං පහාය අත්තනො
අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා ඉසිපතනං
පවිසිංසු.

තෙන බො පන සමයෙන උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ සෙනානිකුටුම්භිකස්ස
ගෙහෙ නිබ්බත්තා සුජාතා නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ
පත්ථනං අකාසි “සවෙ සමජාතිකං කුලසරං ගන්ත්වා පයමගබ්භෙ පුත්තං
ලභිස්සාමි, අනුසංවච්ඡරං තෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති.
තස්සා සා පත්ථනා සම්ප්ප්ඤ්ඤා. සා මහාසත්තස්ස දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්ස ඡට්ඨෙ
වස්සෙ පරිපුණ්ණෙ විසාබ්‍රහ්මණ්ණමායං බලිකම්මං කාතුකාමා හුත්වා පුරෙතරං
ධෙත්‍රසහස්සං ලට්ඨිමධුකවනෙ වරාපෙත්වා තාසං බීරං පඤ්ච ධෙත්‍රසතානි
පායෙත්වා තාසං බීරං අඛිස්සිතානි එවං යාව සොළසත්තං ධෙත්‍රනං බීරං අට්ඨ
ධෙත්‍රයො පිචන්ති, තාව බීරස්ස බහලතඤ්ච මධුරතඤ්ච ඔජවන්තතඤ්ච
පත්ථයමානා බීරපරිවත්තනං නාම අකාසි. සා විසාබ්‍රහ්මණ්ණමදිවසෙ “පාතොව
බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති රත්තියා පච්චුසසමයං පච්චුට්ඨාය තා අට්ඨ ධෙත්‍රයො
දුභාපෙසි. වච්ඡකා ධෙත්‍රනං ථනමූලං නාගමිංසු, ථනමූලෙ පන නවභාජනෙ
උපනිතමත්තෙ අත්තනො ධම්මතාය බීරධාරා පවත්තිංසු. තං අච්ඡරියං දිස්වා සුජාතා
සහත්ථෙතෙව බීරං ගහෙත්වා නවභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා සහත්ථෙතෙව අග්ගිං
කත්වා පච්චුං ආරහි.

තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහත්තමහත්තා බුබ්බුලා උට්ඨන්තිවා
දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා සඤ්චරන්ති, එකච්ඡිතමිපි බහි න පතති, උද්ධනතො
අප්පමත්තකොපි ධුමො න උට්ඨහති. තස්මිං සමයෙ චත්තාරො ලොකපාලා
ආගන්ත්වා උද්ධනෙ ආරක්ඛං ගණ්හිංසු, මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, සක්කො
අලාතානි සමානෙන්තො අග්ගිං ඡාලෙසි. දෙවතා ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු වතුසු
මහාදීපෙසු දෙවානඤ්ච මනුස්සානඤ්ච උපකප්පනඔජං අත්තනො දෙවානුභාවෙන
දණ්ඩකඛද්ධං මධුපටලං පිලෙත්වා මධුං ගණ්හමානා විය සංහරිත්වා තත්ථ
පක්ඛිපිංසු. අඤ්ඤෙසු හි කාලෙසු දෙවතා කබලෙ කබලෙ ඔජං පක්ඛිපන්ති,
සම්බොධිදිවසෙ ච පන පරිනිබ්බානදිවසෙ ච උක්ඛලියංයෙව පක්ඛිපන්ති. සුජාතා
එකදිවසෙයෙව තත්ථ අත්තනො පාකටානි අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා පුණ්ණං
දාසිං ආමන්තෙසි “අම්ම පුණ්ණෙ, අප්ප අම්භාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා, මයා
එත්තකෙ කාලෙ එවරූපං අච්ඡරියං නාම න දිට්ඨපුබ්බං, වෙගෙන ගන්ත්වා
දෙවට්ඨානං පටිජග්ගාහි”ති. සා “සාධු, අයො”ති තස්සා වචනං සම්පට්චිජිත්වා
තුරිතතුරිතා රුක්ඛමූලං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි බො තස්මිං රත්තිභාගෙ පඤ්ච මහාසුපිනෙ දිස්වා
පරිග්ගණ්හන්තො “නිස්සංසයෙනාහං අප්ප බුද්ධො භවිස්සාමි”ති
කතසන්නිට්ඨානො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන කතසරීරපටිජග්ගතො
හික්ඛාවාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ආගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසිදි
අත්තනො පහාය සකලරුක්ඛං ඔභාසයමානො. අථ බො සා පුණ්ණා ආගන්ත්වා

අද්දස බොධිසත්තං රුක්ඛමුලෙ පාවිනලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං,
සරිරතො වස්ස නික්ඛන්තාහි පහාහි සකලරුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං. දිස්වා තස්සා
එතදහොසි – “අජ්ජ අම්භාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුය්හ සහත්ථෙතොව බලිකම්මං
සම්පට්චිජ්තුං නිසින්නා මඤ්ඤෙ”ති උබ්බෙගප්පත්තා හුත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා
සුජාතාය එතමත්ථං ආරොවෙසි.

සුජාතා තස්සා වචනං සුත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා “අජ්ජ දානි පට්ඨාය මම
පෙට්ඨධීතුට්ඨානෙ තිට්ඨාහි”ති ධීතු අනුවච්ඡිකං සබ්බාලඬකාරං අදාසි. යස්මා පන
බුද්ධභාවං පාපුණනදිවසෙ සතසහස්සග්ගිකං සුවණ්ණපාතිං ලද්ධුං වට්ටති, තස්මා
සා “සුවණ්ණපාතියං පායාසං පක්ඛිපිස්සාමි”ති විත්තං උප්පාදෙන්වා
සතසහස්සග්ගිකං සුවණ්ණපාතිං නිහරාපෙත්වා තත්ථ පායාසං පක්ඛිපිතුකාමා
පක්කභාජනං ආවජ්ජෙසි. ‘සබ්බො පායාසො පදුමපත්තා උදකං විය විනිවත්තිත්වා
පාතියං පතිට්ඨාසි, එකපාතිපුරමත්තොව අහොසි’. සා තං පාතිං අඤ්ඤාය
සුවණ්ණපාතියා පටිකුජ්ජිත්වා ඔදාතවත්ථෙන වෙයෙත්වා සබ්බාලඬකාරෙහි
අත්තභාවං අලඬකරිත්වා තං පාතිං අත්තනො සීසෙ යපෙත්වා මහන්තෙන
ආනුභාවෙන නිග්‍රොධරුක්ඛමුලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං ඔලොකෙන්වා
බලවසොමනස්සජාතා “රුක්ඛදෙවතා”ති සඤ්ඤාය දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය
ඔනතොනතා ගන්ත්වා සීසතො පාතිං ඔතාරෙන්වා විවරිත්වා සුවණ්ණහිඬකාරෙන
ගන්ධපුප්ඵවාසිතං උදකං ගහෙන්වා බොධිසත්තං උපගන්ත්වා අට්ඨාසි.
සට්ඨකාරමභාබ්‍රහ්මුනා දින්නො මත්තිකාපත්තො එත්තකං අද්ධානං බොධිසත්තං
අවිජ්ඣිත්වා තස්මිං බණ්ණ අදස්සනං ගතො, බොධිසත්තො පත්තං අපස්සන්තො
දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙන්වා උදකං සම්පට්චිජ්. සුජාතා සහෙව පාතියා පායාසං
මහාපුරිසස්ස හත්ථෙ යපෙසි, මහාපුරිසො සුජාතං ඔලොකෙසි. සා ආකාරං
සල්ලක්ඛෙන්වා “අයා, මයා තුම්භාකං පරිච්චත්තං, ගණ්හිත්වා යථාරූපිං
ගච්ඡාමි”ති වන්දිත්වා “යථා මය්හං මනාරොපො නිජ්ජන්තො, එවං තුම්භාකම්පි
නිජ්ජන්තූ”ති වත්වා සතසහස්සග්ගිකාය සුවණ්ණපාතියා පුරාණපණ්ණෙ විය
අනපෙක්ඛා හුත්වා පක්කාමි.

බොධිසත්තොපි බො නිසින්නට්ඨානා උට්ඨාය රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පාතිං
ආදාය නෙරඤ්ජරාය තීරං ගන්ත්වා අනෙකෙසං බොධිසත්තසහස්සානං
අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ ඔතරිත්වා න්භානට්ඨානං සුප්පතිට්ඨිතතිත්ථං නාම අත්ථී,
තස්ස තීරෙ පාතිං යපෙත්වා ඔතරිත්වා න්භත්වා අනෙකබුද්ධසතසහස්සානං
නිවාසනං අරහද්ධජං නිවාසෙන්වා පුරත්ථාහිමුබො නිසිදිත්වා
එකට්ඨිතාලපක්කජ්ජමාණෙ එකුනපඤ්ඤාස පිණ්ඩෙ කත්වා සබ්බං අප්පොදකං
මධුපායාසං පරිභුඤ්ජී. සො එව හිස්ස බුද්ධභූතස්ස සත්තසත්තාහං බොධිමණ්ඩෙ
වසන්තස්ස එකුනපඤ්ඤාස දිවසානි ආභාරො අහොසි. එත්තකං කාලං නෙව
අඤ්ඤො ආභාරො අත්ථී, න න්භානං, න මුබ්බොවනං, න සරිරවළඤ්ජො,
කුමානසුබ්බෙත මග්ගසුබ්බෙත ඵලසුබ්බෙත ව විනිනාමෙසි. තං පන පායාසං
පරිභුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණපාතිං ගහෙන්වා “සවාහං, අජ්ජ බුද්ධො හවිතුං සක්ඛිස්සාමි,
අයං පාති පටිසොතං ගච්ඡතු, නො වෙ සක්ඛිස්සාමි, අනුසොතං ගච්ඡතු”ති වත්වා

නදියොනෙ පක්ඛිපි. සා සොතං ඡිත්තමානා නදිමජ්ඣං ගන්ත්වා
 මජ්ඣමජ්ඣට්ඨානෙනෙව ජවසම්පත්තො අස්සො විය අසිතිහත්ථමත්තට්ඨානං
 පටිසොතං ගන්ත්වා එකස්මිං ආවට්ටෙ නිමුජ්ජිත්වා කාළනාගරාජහවනං ගන්ත්වා
 තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගපාතියො “කිලි කිලි”ති රවං කාරයමානා පහරිත්වාච
 තාසං සබ්බභෙට්ඨිමා හුත්වා අට්ඨාසි. කාළො නාගරාජා තං සද්දං සුත්වා “භියොයා
 එකො බුද්ධො නිබ්බත්තො, පුත අජ්ජ එකො නිබ්බත්තො”ති වත්වා අනෙකෙහි
 පදසතෙහි ථුතියො වදමානො උට්ඨාසි. තස්ස කිර මහාපථවියා
 එකයොජනතිගාවුතජ්ජමාණං නහං පුරෙත්වා ආරොහනකාලො “අජ්ජ වා භියොයා
 වා”ති සදියො අහොසි.

බොධිසත්තොපි නදීතිරමිති සුපුජ්ජිතසාලවනෙ දිවාචිහාරං කර්වා
 සායන්හසමයෙ පුජ්ජානං චණ්ටතො මුච්චනකාලෙ දෙවතාහි අලඬිකතෙන
 අට්ඨසහවිත්ථාරෙන මග්ගෙන සීහො විය විජම්භමානො බොධිරුක්ඛාහිමුබො
 පායාසි. නාගයක්ඛසුපණ්ණාදයො දිබ්බෙහි ගන්ධපුජ්ජාදිහි පුජයිංසු,
 දිබ්බසඬිගීතාදීනි පවත්තයිංසු, දසසහස්සි ලොකධාතු එකගන්ධා එකමාලා
 එකසාධුකාරා අහොසි. තස්මිං සමයෙ සොත්ථියො නාම තිණ්ණාරකො තිණං ආදාය
 පටිපථෙ ආගච්ඡන්තො මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො අදාසි.
 බොධිසත්තො තිණං ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ දක්ඛිණදිසාභාගෙ
 උත්තරාහිමුබො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ දක්ඛිණවක්කවාළං ඔසිදිත්වා හෙට්ඨා
 අවිච්ඡම්පත්තං විය අහොසි, උත්තරවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා උපරි හවග්ගජ්ජත්තං
 විය අහොසි. බොධිසත්තො “ඉදං සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න හවිස්සති
 මඤ්ඤ”ති පදක්ඛිණං කරොන්තො පච්ඡිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පුරත්ථාහිමුබො
 අට්ඨාසි, තතො පච්ඡිමවක්කවාළං ඔසිදිත්වා හෙට්ඨා අවිච්ඡම්පත්තං විය අහොසි,
 පුරත්ථිමවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා උපරි හවග්ගජ්ජත්තං විය අහොසි.
 ධීතට්ඨිතට්ඨානෙ කිරස්ස නෙමිවට්ටිපරියන්තෙ අක්කන්තෙ නාහියා
 පතිට්ඨිතමහාසකට්ඨක්කං විය මහාපථවි ඔනතුන්නතා අහොසි. බොධිසත්තො
 “ඉදම්පි සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න හවිස්සති මඤ්ඤ”ති පදක්ඛිණං
 කරොන්තො උත්තරදිසාභාගං ගන්ත්වා දක්ඛිණාහිමුබො අට්ඨාසි, තතො
 උත්තරවක්කවාළං ඔසිදිත්වා හෙට්ඨා අවිච්ඡම්පත්තං විය අහොසි,
 දක්ඛිණවක්කවාළං උල්ලඬිසිත්වා උපරි හවග්ගජ්ජත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො
 “ඉදම්පි සම්බොධිං පාපුණනට්ඨානං න හවිස්සති මඤ්ඤ”ති පදක්ඛිණං
 කරොන්තො පුරත්ථිමදිසාභාගං ගන්ත්වා පච්ඡිමාහිමුබො අට්ඨාසි.
 පුරත්ථිමදිසාභාගෙ පන සබ්බබුද්ධානං පල්ලඬිකට්ඨානං, තං නෙව ඡම්භති, න
 කම්පති. මහාසත්තො “ඉදං සබ්බබුද්ධානං අවිජ්ජිතං අවලට්ඨානං
 කිලෙසපඤ්ජරවිද්ධංසනට්ඨානං”න්ති ඤත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා
 වාලෙසි, තාවදෙව වුද්දසහත්ථො පල්ලඬිකො අහොසි. තානිපි බො තිණානි
 තථාරූපෙන සණ්ඨානෙන සණ්ඨහිංසු, යථාරූපං සුකුසලොපි විත්තකාරො වා
 පොත්ථකාරො වා ආලිඛිතුම්පි සමත්ථො නත්ථි. බොධිසත්තො බොධික්ඛන්ධං
 පිට්ඨිතො කර්වා පුරත්ථාහිමුබො දළ්භමානසො හුත්වා –

“කාමං තවො ච න්භාරු ච, අට්ඨි ච අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොහිතං”.

න ත්වෙවාහං සම්මාසම්බොධිං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඤ්ඤං භිත්ථිස්සාමිති
අසනිසතසන්තිපාතෙනපි අහෙජ්ජරූපං අපරාජිතපල්ලඤ්ඤං ආභුජිත්වා නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො දෙවපුත්තො “සිද්ධත්ථකුමාරො මය්හං වසං
අතික්කම්තුකාමො, න දානිස්ස අතික්කම්තුං දස්සාමි”ති මාරබලස්ස සන්තිකං
ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා මාරසොසනං නාම සොසාපෙත්වා මාරබලං
ආදාය නික්ඛමි. සා මාරසෙනා මාරස්ස පුරතො ද්වාදසයොජනා හොති, දක්ඛිණතො
ච වාමතො ච ද්වාදසයොජනා, පච්ඡතො යාව චක්කවාලපරියන්තං කත්වා යීතා,
උද්ධං නවයොජනුඛිබ්බො, යස්සා උන්තදන්තියා උන්තාදසද්දො
යොජනසහස්සතො පටියාය පටච්චිඋන්ද්‍රියනසද්දො විය සුයාති. අථ මාරො
දෙවපුත්තො දියඬිඨයොජනසතිකං ගිරිමෙබලං නාම හත්ථිං අභිරුහිත්වා
බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි අග්ගහෙසි. අවසෙසායපි මාරපරිසාය ද්වෙ
ජනා එකසදිසං ආවුධං න ගණ්භිංසු, නානප්පකාරවණ්ණා නානප්පකාරමුඛා හුත්වා
මහාසත්තං අජ්ඣොත්ථරමානා ආගමිංසු.

දසසහස්සචක්කවාලදෙවතා පන මහාසත්තස්ස ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු.
සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඬ්ඨං ධම්මානො අට්ඨාසි. සො කිර සඬ්ඨො
විසහත්ථසතිකො හොති. සකිං වාතං ගාභාපෙත්වා ධමන්තො චත්තාරො මාසෙ
සද්දං කරිත්වා නිස්සද්දො හොති. මහාකාලනාගරාජා අතිරෙකපදසතෙන වණ්ණං
වදන්තො අට්ඨාසි, මහාබ්‍රහ්මා සෙනවිජත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි. මාරබලෙ පන
බොධිමණ්ඩං උපසඬ්ඨකමන්තෙ තෙසං එකොපි යාතුං නාසක්ඛි,
සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙනෙව පලායිංසු. කාලො නාගරාජා පටවියං නිමුජ්ජිත්වා
පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකනාගභවනං ගන්ත්වා උහොහි හත්ථෙහි මුඛං
පිදහිත්වා නිපන්තො. සක්කො විජයුත්තරසඬ්ඨං පිට්ඨියං කත්වා
චක්කවාලමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි. මහාබ්‍රහ්මා සෙනවිජත්තං චක්කවාලකොටියං
ධපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. එකා දෙවතාපි යාතුං සමත්ථා නාහොසි,
මහාපුරිසො එකකොච නිසීදි.

මාරොපි අත්තනො පරිසං ආහ “තාතා සුද්ධොදනපුත්තෙන සිද්ධත්ථෙත
සදිසො අඤ්ඤො පුරිසො නාම නත්ථි, මයං සම්මුඛා යුද්ධං දාතුං න සක්ඛිස්සාම,
පච්ඡාභාගෙන දස්සාමා”ති. මහාපුරිසොපි තීණි පස්සානි ඔලොකෙන්වා
සබ්බදෙවතානං පලාතත්තා සුඤ්ඤානි අද්දස. පුන උත්තරපස්සෙන මාරබලං
අජ්ඣොත්ථරමානං දිස්වා “අයං එත්තකො ජනො මං එකකං සන්ධාය මහන්තං
වායාමං පරක්කමං කරොති, ඉමස්මිං යානෙ මය්හං මාතා වා පිතා වා භාතා වා
අඤ්ඤො වා කොචි ඤාතකො නත්ථි, ඉමා පන දස පාරමියොව මය්හං දීඝරත්තං
පුට්ඨපරිජනසදිසා, තස්මා පාරමියොව ඵලකං කත්වා පාරමිසත්ථෙතෙව පහරිත්වා
අයං බලකායො මයා විද්ධංසෙතුං වට්ටති”ති දස පාරමියො ආවජ්ජමානො නිසීදි.

අප බො මාරො දෙවපුත්තො “එතෙනෙව සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී” ති
 වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි. තඨිකණංයෙව පුරත්ථිමාදිහෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා
 අඛිඨයොජනඵකයොජනද්වියොජනතියොජනජපමාණානි පබ්බතකුටානි
 පදාලෙන්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මුලෙන්වා සමන්තා ගාමනිගමෙ
 වුණ්ණවිවුණ්ණං කාතුං සමත්ථාපි මහාපුරිසස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන විහතානුභවා
 බොධිසත්තං පත්වා විවරකණ්ණමත්තමිපි වාලෙන්තුං නාසක්ඛිංසු. තතො “උදකෙන
 න අජ්ඣොත්ථරිත්වා මාරෙස්සාමී” ති මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. තස්සානුභාවෙන
 උපරුපරි සතපටලසහස්සපටලාදිහෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු.
 වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දා අහොසි. වනරුක්ඛාදීනං උපරිභාගෙන මහාමෙඝො
 ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස විවරෙ උස්සාවබ්බන්දුට්ඨානමත්තමිපි තෙමෙතුං නාසක්ඛි.
 තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකුටානි
 ධුමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා
 දිබ්බමාලාගුළභාවං ආපජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි.
 ඵකතොධාරාඋභතොධාරාඅසිසත්තිචුරස්පාදයො ධුමායන්තා පජ්ජලන්තා
 ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බපුජ්ථානි අහෙසුං. තතො
 අඛිඨාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණො අඛිඨාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා
 බොධිසත්තස්ස පාදමුලෙ දිබ්බපුජ්ථානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො කුක්කුළවස්සං
 සමුට්ඨාපෙසි. අවිචුණ්හො අග්ගිවණ්ණො කුක්කුළො ආකාසෙනාගන්ත්වා
 බොධිසත්තස්ස පාදමුලෙ දිබ්බවන්දනවුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො වාලුකාවස්සං
 සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමවාලුකා ධුමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා
 බොධිසත්තස්ස පාදමුලෙ දිබ්බපුජ්ථානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං
 සමුට්ඨාපෙසි. තං කලලං ධුමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා
 බොධිසත්තස්ස පාදමුලෙ දිබ්බවිලෙපනං හුත්වා නිපති. තතො “ඉමිනා හිංසෙත්වා
 සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමී” ති අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි. තං චතුරඨ්ඨගසමන්තාගතං
 විය මහාතමං හුත්වා බොධිසත්තං පත්වා සූරියජ්ජභාවිහතං විය අන්ධකාරං
 අන්තරධායි.

එවං මාරො ඉමාහි නවහි
 වාතවස්සපාසාණපහරණඅඛිඨාරකුක්කුළවාලුකාකලලඅන්ධකාරවුට්ඨිහි
 බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො “කිං භණෙ, තිට්ඨථ, ඉමං
 සිද්ධත්ථකුමාරං ගණ්හථ හනථ පලාපෙථා” ති පරිසං ආණාපෙත්වා සයම්පි
 ගිරිමෙඛලස්ස හත්ථිනො ඛන්ධෙ නිසිත්තො චක්කාවුධං ආදාය බොධිසත්තං
 උපසඬකම්ත්වා “සිද්ධත්ථ උට්ඨාහි ඵතස්මා පල්ලඬකා, නායං තුය්හං පාපුණාති,
 මය්හං එව පාපුණාති” ති ආහ. මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා අවොච – “මාර,
 නෙව තයා දස පාරමියො පූරිතා, න උපපාරමියො, න පරමත්ථපාරමියො, නාපි
 පඤ්ච මහාපරිච්චාගා පරිච්චත්තා, න ඤාතත්ථවරියා, න ලොකත්ථවරියා, න
 බුද්ධිවරියා පූරිතා, සබ්බා තා මයායෙව පූරිතා, තස්මා නායං පල්ලඬකො තුය්හං
 පාපුණාති, මය්හෙවෙසො පාපුණාති” ති.

මාරො කුද්ධො කොධවෙගං අසහන්තො මහාපුරිසස්ස චක්කාවුධං විස්සජ්ජෙසි.
 තං තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙත්තස්ස උපරිභාගෙ මාලාවිතානං හුත්වා අට්ඨාසි.
 තං කිර ඛුරධාරචක්කාවුධං අඤ්ඤදා තෙන කුද්ධෙන විස්සට්ඨං.
 එකසනපාසාණත්ථම්හෙ වංසකළීරෙ විය ඡින්දන්තං ගච්ඡති, ඉදානි පන තස්මිං
 මාලාවිතානං හුත්වා යීතෙ අවසෙසා මාරපරිසා “ඉදානි පල්ලඬකතො වුට්ඨාය
 පලායිස්සති”ති මහත්තමහත්තානි සෙලකුටානි විස්සජ්ජෙසු. තානිපි මහාපුරිසස්ස
 දස පාරමියො ආවජ්ජෙත්තස්ස මාලාගුළභාවං ආපජ්ජිත්වා භූමියං පතිංසු. දෙවතා
 චක්කවාළමුඛවට්ටියං යීතා ගීවං පසාරෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා “නට්ඨො වත සො
 සිද්ධත්ථකුමාරස්ස රූපග්ගජ්ජත්තො අත්තභාවො, කිං නු ඛො කර්ස්සති”ති
 ඔලොකෙන්ති.

තතො මහාපුරිසො “පුරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ
 පත්තපල්ලඬකො මය්හංව පාපුණාති”ති වත්වා යීතං මාරං ආහ – “මාර තුය්හං
 දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී”ති. මාරො “ඉමෙ එත්තකා ජනා සක්ඛිනො”ති
 මාරබලාහිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි. තස්මිං බණ මාරපරිසාය “අහං සක්ඛී, අහං
 සක්ඛී”ති පවත්තසද්දො පට්ඨිඋන්ද්‍රියනසද්දසදිසො අහොසි. අථ මාරො මහාපුරිසං
 ආහ “සිද්ධත්ථ, තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛී”ති. මහාපුරිසො “තුය්හං
 තාව දානස්ස දින්නභාවෙ සවෙනතා සක්ඛිනො, මය්හං පන ඉමස්මිං යානෙ
 සවෙනතො කොචි සක්ඛී නාම නත්ථී, තිට්ඨතු තාව මෙ අවසෙසත්තභාවෙසු
 දින්නදානං, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන යත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස
 දින්නභාවෙ අයං අවෙනතාපි සනමහාපට්ඨී සක්ඛී”ති විවරගඬහත්තරතො
 දක්ඛිණහත්ථං අභිනිහරිත්වා “වෙස්සන්තරත්තභාවෙ යත්වා මය්හං
 සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ ත්වං සක්ඛී න සක්ඛී”ති මහාපට්ඨිඅභිමුඛං
 හත්ථං පසාරෙසි. මහාපට්ඨී “අහං තෙ තදා සක්ඛී”ති විරවසතෙන විරවසහස්සෙන
 විරවසතසහස්සෙන මාරබලං අවත්ථරමානා විය උන්තදි.

තතො මහාපුරිසෙ “දින්නං තෙ සිද්ධත්ථ මහාදානං උත්තමදාන”න්ති
 වෙස්සන්තරදානං සම්මසන්නෙ දියඬ්ඨයොජනසතිකො ගිරිමෙබලහත්ථී
 ජණ්ණකෙහි පට්ඨියං පතිට්ඨාසි, මාරපරිසා දිසාවිදිසා පලායි, ද්වෙ එකමග්ගෙන
 ගතා නාම නත්ථී, සීසාහරණානි වෙච නිවත්ථවත්ථානි ච පහාය
 සම්මුඛසම්මුඛදිසාහියෙව පලායිංසු. තතො දෙවසඬ්ඨා පලායමානං මාරබලං දිස්වා
 “මාරස්ස පරාජයො ජාතො, සිද්ධත්ථකුමාරස්ස ජයො, ජයපූජං කර්ස්සාමා”ති
 නාගා නාගානං, සුපණ්ණා සුපණ්ණානං, දෙවතා දෙවතානං, බ්‍රහ්මානො බ්‍රහ්මානං,
 උග්ගොසෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං බොධිපල්ලඬකං
 අගමංසු.

එවං ගතෙසු ච පන තෙසු –

“ජයො හි බුද්ධස්ස සිරිමතො අයං, මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො;
 උග්ගොසසුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා, ජයං තදා නාගගණා මහෙසිනො.

“ජයෝ හි බුද්ධස්ස සිරිමනෝ අයං, මාරස්ස ච පාපිමනෝ පරාජයෝ;
උග්ගොසයුං බොධිමණ්ඨෙ පමොදිතා, සුපණ්ණසඬ්ඨාපි ජයං මහෙසිනෝ.

“ජයෝ හි බුද්ධස්ස සිරිමනෝ අයං, මාරස්ස ච පාපිමනෝ පරාජයෝ;
උග්ගොසයුං බොධිමණ්ඨෙ පමොදිතා, ජයං තදා දෙවගණා මහෙසිනෝ.

“ජයෝ හි බුද්ධස්ස සිරිමනෝ අයං, මාරස්ස ච පාපිමනෝ පරාජයෝ;
උග්ගොසයුං බොධිමණ්ඨෙ පමොදිතා, ජයං තදා බ්‍රහ්මගණාපි තාදිනෝ” ති.

අවසෙසා දසසු වක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි ව
සුජයමානා නානාජපකාරා ථුතියෝ ච වදමානා අට්ඨංසු. එවං අනන්තභිගනෙයෙව
සූරියෙ මහාසූරියෝ මාරබලං විධමෙත්වා චීවරූපරි පතමානෙහි බොධිරුක්ඛඬ්ඨකුරෙහි
රත්තපවාළපල්ලවෙහි විය සුජයමානෝ පට්ඨමයාමෙ පුබ්බෙතිවාසඤාණං
අනුස්සරිත්වා, මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බවක්ඛුං විසොධෙත්වා, පච්ඡිමයාමෙ
පට්ඨවසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. අපස්ස ද්වාදසපදිකං පච්චයාකාරං
වට්ටව්වට්ටවසෙන අනුලොමපටිලොමනෝ සම්මසන්තස්ස දසසහස්සි ලොකධාතු
උදකපරියන්තං කත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං සම්පකම්පි.

මහාසූරියෙ පන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය
සබ්බඤ්ඤාඤාණං පටිවිජ්ඣිත්තෙ සකලදසසහස්සි ලොකධාතු
අලඬ්ඨකපටියන්තා අහොසි. පාචිනවක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං
පටාකානං රංසියො පච්ඡිමවක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති, තථා
පච්ඡිමවක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං පාචිනවක්කවාළමුඛවට්ටියං,
දක්ඛිණවක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං උත්තරවක්කවාළමුඛවට්ටියං,
උත්තරවක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං දක්ඛිණවක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති,
පථවිතලෙ උස්සාපිතානං පන ධජානං පටාකානං බ්‍රහ්මලොකං ආභවිව අට්ඨංසු,
බ්‍රහ්මලොකෙ බද්ධානං පථවිතලෙ පතිට්ඨන්ති, දසසහස්සවක්කවාළෙසු
පුජ්ජපගරුක්ඛා පුජ්ජං ගණන්ති, එලූපගරුක්ඛා එලපිණ්ඩිභාරහරිතා අහෙසුං.
බන්ධෙසු බන්ධපද්මානි පුජ්ජීංසු, සාබාසු සාබාපද්මානි, ලතාසු ලතාපද්මානි,
ආකාසෙ ඔලම්බකපද්මානි, සිලාතලානි හින්දිත්වා උපරූපරි සත්ත සත්ත හුත්වා
දණ්ඩකපද්මානි උට්ඨන්ති. දසසහස්සි ලොකධාතු වට්ටෙන්වා විස්සට්ඨමාලාගුලා
විය සුසන්තපුජ්ජසන්තාරො විය ච අහොසි. වක්කවාළන්තරෙසු
අට්ඨයොජනසහස්සලොකන්තරිකා සත්තසූරියජපභායපි අනොභාසිතපුබ්බා
එකොභාසා අහෙසුං, චතුරාසිතියොජනසහස්සගම්භිරො මහාසමුද්දො මධුරොදකො
අහොසි, නදියො නජපවත්ති, ජච්චන්ධා රූපානි පස්සිංසු, ජාතිබධිරා සද්දං
සුණිංසු, ජාතිපීඨසජ්ජිතො පදසා ගච්ඡිංසු, අන්ද්‍රබන්ධනාදිනි ඡිජ්ජිත්වා පතිංසු.

එවං අපරිමාණෙන සිරිවිභවෙන සුජයමානෝ මහාසූරියෝ අනෙකජපකාරෙසු
අවිජරියධම්මෙසු පාතුභූතෙසු සබ්බඤ්ඤාඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා සබ්බබුද්ධානං
අවිජහිතං උදානං උදානෙසි —

“අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

“ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා හග්ගා, ගහකුටං විසඬිතං;
විසඬිතාරගතං විත්තං, තණ්හානං බයමජ්ඣගා”ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉති තුසිතපුරතො පට්ඨාය යාව අයං බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤානප්පත්ති,
එත්තකං යානං අවිදුරෙතිදානං නාමාති වෙදිතබ්බං.

අවිදුරෙතිදානකථා නිට්ඨිතා.

3. සන්තිකෙතිදානකථා

“සන්තිකෙතිදානං පන ‘හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ
අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කුටාගාරසාලාය’න්ති එවං
තෙසු තෙසු යානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිං යානෙයෙව ලබ්භති”ති වුත්තං.
කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, අථ බො පන තමපි ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බං –
උදානං උදානෙත්වා ජයපල්ලඬිකෙ නිසින්නස්ස හි හගවතො එතදභොසි “අහං
කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬිබ්බොයානි ඉමස්ස පල්ලඬිකස්ස කාරණා
සන්ධාවිං, එත්තකං මෙ කාලං ඉමස්සෙව පල්ලඬිකස්ස කාරණා අලඬිකතසිසං
ගීවාය ඡින්නිත්වා දින්නං, සුඤ්ඤානානි අක්ඛිති හදයමංසඤ්ච උබ්බට්ඨෙත්වා දින්නං,
ජාලිකුමාරසදිසා පුත්තා කණ්හාජිතකුමාරසදිසා ධිතරො මද්දිදෙවිසදිසා හරියායො
ච පරෙසං දාසත්ථාය දින්නා, අයං මෙ පල්ලඬිකො ජයපල්ලඬිකො වරපල්ලඬිකො
ච. එත්ථ මෙ නිසින්නස්ස සඬිකප්පා පරිපුණ්ණා, න තාව ඉතො උට්ඨහිස්සාමි”ති
අනෙකකොට්ඨසතසහස්සා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි.
යං සන්ධාය වුත්තං “අථ බො හගවා සත්තාහං එකපල්ලඬිකෙන නිසීදි
විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී”ති (උදා. 1; මහාව. 1).

අථ එකච්චානං දෙවතානං “අජ්ජාපි නුන සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බකිච්චං අත්ථි,
පල්ලඬිකස්මිඤ්චි ආලයං න විජහති”ති පරිවිතක්කො උදපාදි. සත්ථා දෙවතානං
පරිවිතක්කං ඤාත්වා තාසං විතක්කචුපසමන්තථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා
යමකපාටිභාරියං දස්සෙසි. මහාබොධිමණ්ඩස්මිඤ්චි කතපාටිභාරියඤ්ච,
ඤාතිසමාගමෙ කතපාටිභාරියඤ්ච, පාටිකපුත්තසමාගමෙ කතපාටිභාරියඤ්ච, සබ්බං
කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ යමකපාටිභාරියසදිසං අභොසි.

එවං සත්ථා ඉමිනා පාටිභාරියෙන දෙවතානං විතක්කං චුපසමෙත්වා
පල්ලඬිකතො ඊසකං පාවිනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ යත්වා “ඉමස්මිං වත මෙ
පල්ලඬිකෙ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පටිවිද්ධ”න්ති චත්තාරි අසඬිබ්බොයානි
කප්පසතසහස්සඤ්ච පුරිතානං පාරමිතං ඵලාධිගමට්ඨානං පල්ලඬිකං
බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛිති ඔලොකයමානො සත්තාහං විනිනාමෙසි, තං

යානං අනිමිසවෙනියං නාම ජාතං. අථ පල්ලඬකස්ස ව යීතට්ඨානස්ස ව අන්තරා වඬකමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයතෙ රතනවඬකමෙ වඬකමන්තො සත්තාහං චිතිනාමෙසි, තං යානං රතනවඬකමවෙනියං නාම ජාතං.

චතුත්ථෙ පන සත්තාහෙ බොධිතො පච්ඡිමුත්තරදිසාභාගෙ දෙවතා රතනසරං මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං චිතිනාමෙසි. ආභිධම්මිකා පනාහු “රතනසරං නාම න සත්තරතනමයං ගෙහං, සත්තන්තං පන පකරණානං සම්මසිතට්ඨානං ‘රතනසර’න්ති වුව්චති”ති. යස්මා පනෙත්ථ උභොපෙතෙ පරියායා යුජ්ජන්ති, තස්මා උභයමපෙතං ගහෙනබ්බමෙව. තතො පට්ඨාය පන තං යානං රතනසරවෙනියං නාම ජාතං. එවං බොධිසම්පෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි චිතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමුලා යෙන අප්පාලනිග්‍රාධො තෙත්‍රපසඬකම්, තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තොයෙව විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො නිසිදි.

තස්මිං සමයෙ මාරො දෙවපුත්තො “එත්තකං කාලං අනුබන්ධන්තො ඕතාරාපෙක්ඛොපි ඉමස්ස න කිඤ්චි බලිතං අද්දසං, අතික්කන්තොදානි එස මම වස”න්ති දොමනස්සජ්ජත්තො මහාමග්ගෙ නිසිදිත්වා සොළස කාරණානි චින්තෙන්තො භූමියං සොළස ලෙඛා කඩ්ඪි – “අහං එසො විය දානපාරමිං න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො”ති එකං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා “අහං එසො විය සීලපාරමිං, නෙක්ඛම්මපාරමිං, පඤ්ඤාපාරමිං, වීරියපාරමිං, ඛන්තිපාරමිං, සච්චපාරමිං, අධිට්ඨානපාරමිං, මෙත්තාපාරමිං, උපෙක්ඛාපාරමිං න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො”ති දසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා “අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණස්ස පටිච්චේධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො”ති එකාදසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. තථා “අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ආසයානුසයඤ්ඤාණස්ස, මහාකරුණාසමාපත්තිඤ්ඤාණස්ස, යමකපාටිහිරඤ්ඤාණස්ස, අනාවරණඤ්ඤාණස්ස, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස පටිච්චේධාය උපනිස්සයභූතා දස පාරමියො න පුරෙසිං, තෙනමහි ඉමිනා සදිසො න ජාතො”ති සොළසමං ලෙඛං කඩ්ඪි. එවං ඉමෙහි කාරණෙහි මහාමග්ගෙ සොළස ලෙඛා කඩ්ඪමානො නිසිදි.

තස්මිං සමයෙ තණ්හා, අරති, රගාති තිස්සො මාරධීතරො “පිතා නො න පඤ්ඤායති, කහං නු බො එතරහී”ති ඕලොකයමානා තං දොමනස්සජ්ජත්තං භූමිං විලෙඛමානං නිසින්තං දිස්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා “කස්මා, තාත, දුක්ඛී දුම්මමනො”ති පුච්ඡිංසු. අම්මා, අයං මහාසමණො මය්හං වසං අතික්කන්තො, එත්තකං කාලං ඕලොකෙන්තො ඕතාරමස්ස දට්ඨුං නාසක්ඛිං, තෙනාහං දුක්ඛී දුම්මමනොති. යදි එවං මා චින්තයිත්ථ, මයමෙතං අත්තනො වසෙ කත්වා ආදාය ආගම්ස්සාමාති. න සක්කා, අම්මා, එසො කෙනචි වසෙ කාතුං, අවලාය සද්ධාය පතිට්ඨිතො එසො පුරිසොති. “තාත මයං ඉත්ථිසො නාම ඉදානෙව නං රාගපාසාදීහි බන්ධිත්වා ආනෙස්සාම, තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථා”ති භගවන්තං උපසඬකමිත්වා

“පාදෙ තෙ සමණ පරිවාරොමා” ති ආභංසු. භගවා ව තාසං වචනං මනසි අකාසි, න අක්ඛිති උම්මිලොත්වා ඔලොකෙසි, අනුත්තරෙ උපධිසඬ්ඛයෙ විමුත්තමානසො විවෙකසුඛඤ්ඤෙව අනුභවන්තො නිසීදි.

පුන මාරධීතරො “උච්චාවචා බො පුරිසානං අධිජ්ජායා, කෙසඤ්චි කුමාරිකාසු පෙමං හොති, කෙසඤ්චි පයමවයෙ ධීතාසු, කෙසඤ්චි මජ්ඣිමවයෙ ධීතාසු, යංනුන මයං නානජ්ජකාරොති රූපෙහි පලොභෙය්‍යාමා” ති එකමෙකා කුමාරිවණ්ණාදිවසෙන සතං සතං අත්තභාවෙ අභිනිමිමිනිත්වා කුමාරියො, අවිජාතා, සකිංචිජාතා, දුචිජාතා, මජ්ඣිමිත්ථියො, මහිත්ථියො ච හුත්වා ඡක්ඛන්තුං භගවන්තං උපසඬ්ඛිකමිත්වා “පාදෙ තෙ සමණ පරිවාරොමා” ති ආභංසු. තම්පි භගවා න මනසාකාසි, යථා තං අනුත්තරෙ උපධිසඬ්ඛයෙව විමුත්තො. කෙච් පනාවරියා වදන්ති “තා මහිත්ථිභාවෙන උපගතා දිස්වා භගවා ‘එවමෙවං එතා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා හොන්තු’ ති අධිට්ඨාසි” ති, තං න ගහෙතඬ්ඛං. න හි සත්ථා එවරූපං අධිට්ඨානං කරොති. භගවා පන “අපෙඨ තුම්භෙ, කිං දිස්වා එවං වායමථ, එවරූපං නාම අචිතරාගාදීනං පුරතො කාතුං යුත්තං, තථාගතස්ස පන රාගො පහීනො, දොසො පහීනො, මොහො පහීනො” ති අත්තනො කිලෙසජ්ජහානං ආරඬ්භ –

“යස්ස ජිතං නාවජීයති, ජිතමස්ස නොයාති කොචි ලොකෙ;
තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථ.

“යස්ස ජාලිනී විසත්තිකා, තණ්හා නත්ථි කුහිඤ්චි නෙතවෙ;
තං බුද්ධමනන්තගොචරං, අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථා” ති. (ධ. ප. 179-180) –

ඉමා ධම්මපදෙ බුද්ධවග්ගෙ ද්වෙ ගාථා වදන්තො ධම්මං කථෙසි. තා “සච්චං කිර නො පිතා අවොච, අරහං සුගතො ලොකෙ න රාගෙන සුචානසො” තිආදීනි වත්වා පිතු සත්තිකං අගමංසු.

භගවාපි තත්ථ සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා මුචලින්දමුලං අගමාසි. තත්ථ සත්තාහවද්දලිකාය උජ්ජන්තාය සීතාදිපට්ඨාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාගරාජෙන සත්තක්ඛන්තුං හොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධාය ගන්ධකුටියං විහරන්තො විය විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා රාජායතනං උපසඬ්ඛිකම්, තත්ථාපි විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොයෙව නිසීදි. එත්තාවතා සත්ත සත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්ථන්තරෙ නෙව මුඛධොවනං, න සරීරපටිජග්ගනං, න ආහාරකිච්චං අහොසි, කුමානසුඛඵලසුඛෙනෙව චිතිනාමෙසි.

අථස්ස තස්මිං සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකුනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ තත්ථ නිසින්තස්ස “මුඛං ධොවිස්සාමි” ති චිත්තං උදපාදි. සක්කො දෙවානම්ත්ථො අගදහරිට්ඨකං ආහරිත්වා අදාසි, සත්ථා තං පරිභුඤ්ඡී, තෙනස්ස සරීරවළඤ්ජං අහොසි. අථස්ස සක්කොයෙව නාගලතාදන්තකට්ඨඤ්ඤෙව මුඛධොවනඋදකඤ්ච අදාසි.

සත්ථා තං දන්තකට්ඨං බාදිත්වා අනොතත්තදහොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා තත්ථෙව රාජායතනමුලෙ නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තපුස්සහල්ලිකා නාම ද්වෙ වාණිජා පඤ්චභි සකට්ඨනෙහි උක්කලාජනපදා මජ්ඣිමදෙසං ගච්ඡන්තා අත්තනො ඤාතිසාලොභිතාය දෙවතාය සකට්ඨානි සන්තිරුමිහිත්වා සත්ථු ආහාරසම්පාදනෙ උස්සාහිතා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය “පටිග්ගණ්හාතු නො, හන්තෙ, හගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදායා”ති සත්ථාරං උපසඬ්ඤාමිත්වා අට්ඨංසු. හගවා පායාසපටිග්ගහණදිවසෙයෙව පත්තස්ස අත්තරහිතත්තා “න ඛො තථාගතා හත්ථෙසු පටිග්ගණ්හන්ති, කිමිහි නු ඛො අහං පටිග්ගණ්හෙය්”න්ති වින්තෙසී. අථස්ස විත්තං ඤත්වා චතුහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලමණිමයෙ පත්තෙ උපනාමෙසුං, හගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසෙලමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං. හගවා චතුත්තම්පි දෙවපුත්තානං අනුකම්පාය චත්තාරොපි පත්තෙ පටිග්ගහෙත්වා උපරුපරි යපෙත්වා “එකො හොතු”ති අධිට්ඨාසී, චත්තාරොපි මුඛවට්ටියං පඤ්ඤායමානලෙඛා හුත්වා මජ්ඣිමෙන පමාණෙන එකත්තං උපගමිංසු. හගවා තස්මිං පච්චග්ගෙසෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගණ්හිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසී. ද්වෙ භාතරො වාණිජා බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා ද්වෙවාපිකා උපාසකා අහෙසුං. අථ නෙසං “එකං නො, හන්තෙ, පරිවර්තබ්බට්ඨානං දෙථා”ති වදන්තානං දක්ඛිණහත්ථෙන අත්තනො සීසං පරාමසිත්වා කෙසධාතුයො අදාසී. තෙ අත්තනො නගරෙ තා ධාතුයො සුවණ්ණසමුග්ගස්ස අත්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ඛො තතො උට්ඨාය පුන අප්පාලනිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා නිග්‍රොධමුලෙ නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්තමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතස්ස ධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබුද්ධානං ආවිණ්ණො “අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො”ති පරෙසං ධම්මං අදෙසෙතුකම්‍යතාකාරපචත්තො විතක්කො උදපාදි. අථ චුඡ්ථා සහම්පති “තස්සති වත හො ලොකො, විතස්සති වත හො ලොකො”ති දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි සක්කසුයාමසන්තුසිතසුනිමිතිවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මානො ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙසෙතු, හන්තෙ, හගවා ධම්ම”න්තිආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං ආයාචි.

සත්ථා තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා “කස්ස නු ඛො අහං පයමං ධම්මං දෙසෙය්”න්ති වින්තෙත්තො “ආලාරො පණ්ඩිතො, සො ඉමං ධම්මං බිජ්ජං ආජානිස්සති”ති විත්තං උප්පාදෙත්වා පුන ඔලොකෙත්තො තස්ස සත්තාහකාලකතභාවං ඤත්වා උදකං ආවජ්ජෙසී. තස්සාපි අභිදොසකාලකතභාවං ඤත්වා “බහුපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා හික්ඛු”ති පඤ්චවග්ගියෙ ආරබ්භ මනසිකාරං කත්වා “කහං නු ඛො තෙ එතරහි විහරන්ති”ති ආවජ්ජෙත්තො “බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ”ති ඤත්වා “තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පචත්තෙස්සාමි”ති කතිපාහං බොධිමණ්ඩසාමන්තායෙව පිණ්ඩාය වරන්තො

විහරිත්වා ආසාල්හිපුණ්ණමාසියං ‘‘බාරාණසිං ගමිස්සාමී’’ති වාතුද්දසියං
 පච්චුසසමයෙ විහාතාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තච්චරමාදාය
 අට්ඨාරසයොජනමග්ගං පටිපත්තො අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා
 තස්ස අත්තනො බුද්ධභාවං ආවික්ඛිත්වා තං දිවසංයෙව සායන්හසමයෙ ඉසිපතනං
 අගමාසි.

පඤ්චවග්ගියා ථෙරා තථාගතං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘අයං ආවුසො
 සමණො ගොතමො පච්චයබාහුල්ලාය ආවත්තිත්වා පරිපුණ්ණකායො පිණ්ණද්‍රියො
 සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ආගච්ඡති, ඉමස්ස අභිවාදනාදීනි න කරිස්සාම,
 මහාකුලපසුතො බො පනෙස ආසනාහිහාරං අරහති, තෙනස්ස ආසනමත්තං
 පඤ්ඤාපෙස්සාමා’’ති කතිකං අකංසු. භගවා සදෙවකස්ස ලොකස්ස විත්තාවාරං
 ජානනසමත්ථෙත ඤාණෙන ‘‘කිං නු බො ඉමෙ විත්තයිංසු’’ති ආවජ්ජෙත්වා විත්තං
 අඤ්ඤාසි. අථ නෙ සබ්බදෙවමනුස්සෙසු අනොදිස්සකවසෙන ඵරණසමත්ථං
 මෙත්තවිත්තං සබ්බිපිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තවිත්තෙන ඵරි. තෙ භගවතා
 මෙත්තවිත්තෙන පුට්ඨා තථාගතෙ උපසඬ්ඛමත්තෙ සකාය කතිකාය සණ්ඨාතුං
 අසක්කොන්තා අභිවාදනපච්චුට්ඨානාදීනි සබ්බකිව්වානි අකංසු, සම්මාසම්බුද්ධභාවං
 පනස්ස අජානමානා කෙවලං නාමෙන ව ආවුසොවාදෙන ව සමුදාවරන්ති.

අථ නෙ භගවා ‘‘මා වො, භික්ඛවෙ, තථාගතං නාමෙන ව ආවුසොවාදෙන ව
 සමුදාවරථ, අරහං, භික්ඛවෙ, තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො’’ති අත්තනො බුද්ධභාවං
 සඤ්ඤාපෙත්වා පඤ්ඤත්තෙ වරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො
 උත්තරාසාල්හනක්ඛත්තයොගෙ වත්තමානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොට්ඨි පරිවුතො
 පඤ්චවග්ගියෙ ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා ධම්මචක්කජ්ජවත්තනසුත්තන්තං දෙසෙසි.
 තෙසු අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්නො
 සුත්තපරියොසානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොට්ඨි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.
 සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුනදිවසෙ වජ්ජෙත්ථෙරං ඔවදන්තො
 විහාරෙයෙව නිසීදි, සෙසා වත්තාරො පිණ්ඩාය වරිංසු. වජ්ජෙත්ථෙරො
 පුබ්බණ්ඨෙයෙව සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. එතෙනෙව උපායෙන පුනදිවසෙ
 හද්දියත්ථෙරං, පුනදිවසෙ මහානාමත්ථෙරං, පුනදිවසෙ අස්සජිත්ථෙරන්ති සබ්බෙ
 සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චමියං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ජනෙ
 සන්නිපාතෙත්වා අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං (සං. නි. 3.59; මහාව. 20 ආදයො)
 දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා
 යසකුලපුත්තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා තං රත්තිහාගෙ නිබ්බිජ්ජිත්වා ගෙහං පහාය
 නික්ඛන්තං ‘‘එහි යසා’’ති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිහාගෙ
 සොතාපත්තිඵලෙ, පුනදිවසෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා, අපරෙපි තස්ස සහායකෙ
 චතුපණ්ණාස ජනෙ එහිහික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාපෙත්වා අරහත්තං පාපෙසි.

ඵචං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු සත්ථා චුත්ථවස්සො
 පවාරෙත්වා ‘‘වරථ, භික්ඛවෙ, වාරික’’න්ති සට්ඨි භික්ඛු දිසාසු පෙසෙත්වා සයං
 උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කජ්ජාසිකවනසණ්ඨෙ තිංස ජනෙ

හද්දවග්ගියකුමාරෙ විනෙසි. තෙසු සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො, සබ්බුත්තමො අනාගාමී අහොසි. තෙපි සබ්බෙ එහිහික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාපෙත්වා දිසාසු පෙසෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඛිඤ්ඤානි පාටිභාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජටිලපරිවාරෙ තෙහානිකජටිලෙ විනෙත්වා එහිහික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාපෙත්වා ගයාසීසෙ නිසීදාපෙත්වා ආදිත්තපරියායදෙසනාය (මහාව. 54) අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහත්තසහස්සෙන පරිවුතො “බිම්බිසාරරඤ්ඤො දින්නං පටිඤ්ඤං මොවෙස්සාමී”ති රාජගහං ගන්ත්වා නගරුපවාසෙ ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමාසි. රාජා උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකා “සත්ථා ආගතො”ති සුත්වා ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො සත්ථාරං උපසඬ්ඨිමිත්වා චක්ඛවිචිත්තතලෙසු සුවණ්ණපට්ටචිතානං විය පභාසමුදයං විස්සජ්ජන්තෙසු තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය.

අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි “කිං නු ඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මවරියං වරති, උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙ”ති. භගවා තෙසං වෙතසා වෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය ථෙරං ගාථාය අජ්ඣාමාසි –

“කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසි, පහාසි අග්ගිං කිසකො වදානො;
සුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං, කථං පහිනං තව අග්ගිහුත්ත”න්ති. (මහාව. 55);

ථෙරොපි භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා –

“රූපෙ ව සද්දෙ ව අපො රසෙ ව, කාමිත්ථියො වාහිවදන්ති යඤ්ඤා;
එතං මලන්ති උපධිසු ඤත්වා, තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ඡි”න්ති.
(මහාව. 55) –

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවපකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං යපෙත්වා “සත්ථා මෙ, හන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මී”ති වත්වා එකතාලං ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලජ්ජමාණං සත්තක්ඛන්තුං වෙහාසං අඛිභුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං පාටිභාරියං දිස්වා මහාජනො “අහො මහානුභාවා බුද්ධා, එවං ථාමගතදිට්ඨිකො නාම ‘අරහා’ති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං හින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතො”ති සත්ථු ගුණකථංයෙව කථෙසි. භගවා “නාහං ඉදානියෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි, අතීතෙපි එස මයා දමිතොයෙවා”ති වත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා මහානාරදකස්සපජාතකං (ජා. 2.22.545 ආදයො) කථෙත්වා වත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. මගධරාජා එකාදසහි නහුතෙහි සද්ධිං සොතාපන්නිථලෙ පතිට්ඨාසි, එකං නහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්තොයෙව පඤ්ච අස්සාසකෙ පවෙදෙත්වා සරණං ගන්ත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ආසනා වුට්ඨාය භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

පුනදිවසෙ යෙනි ව භගවා දිට්ඨො, යෙනි ව අදිට්ඨො, සබ්බෙපි රාජගහවාසීනො
 අට්ඨාරසකොට්ඨසඬ්ඛා මනුස්සා තථාගතං දට්ඨුකාමා පාතොව රාජගහනො
 ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමංසු. තිගාවුතො මග්ගො නප්පහොසි, සකලලට්ඨිවනුය්‍යානං
 නිරන්තරං ඵුට්ඨං අහොසි. මහාජනො දසබලස්ස රූපසොහග්ගප්පත්තං අත්තභාවං
 පස්සන්තො තිත්තිං කාතුං නාසක්ඛි. වණ්ණභූමි නාමෙසා. එවරූපෙසු හි යානෙසු
 තථාගතස්ස ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනාදිප්පහෙදා සබ්බාපි රූපකායසිරි වණ්ණෙතබ්බා.
 එවං රූපසොහග්ගප්පත්තං දසබලස්ස සරිරං පස්සමානෙන මහාජනෙන නිරන්තරං
 ඵුට්ඨො උය්‍යානෙ ව මග්ගෙ ව එකහික්ඛුස්සපි නික්ඛමනොකාසො නාහොසි. තං දිවසං
 කිර භගවා ඡින්නහත්තො භවෙය්‍යා, තං මා අහොසිති සක්කස්ස නිසින්නාසනං
 උණ්ණාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා මාණවකවණ්ණං
 අභිනිමිතිත්වා බුද්ධධම්මසඬ්ඝපටිසංයුත්තා ථුතියො වදමානො දසබලස්ස පුරතො
 ඔතරිත්වා දෙවනානුභාවෙන ඔකාසං කත්වා –

“දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජට්ඨෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි;
 සිඬ්ඨිතික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

“මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණජට්ඨෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි;
 සිඬ්ඨිතික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

“තිණ්ණො තිණ්ණෙහි සහ පුරාණජට්ඨෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි;
 සිඬ්ඨිතික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

“දසවාසො දසබලො, දසධම්මවිදු දසහි වුපෙතො;
 සො දසසතපරිවාරො, රාජගහං පාවිසි භගවා” ති. (මහාව. 58) –

ඉමාහි ගාථාහි සත්ථු වණ්ණං වදමානො පුරතො පායාසි. තදා මහාජනො
 මාණවකස්ස රූපසිරිං දිස්වා “අනිවිස අභිරූපො අයං මාණවකො, න ඛො පන
 අම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බො” ති වින්නෙත්වා “කුතො අයං මාණවකො, කස්ස වාය” ත්ති
 ආහ. තං සුත්වා මාණවො –

“යො ධිරො සබ්බධි දන්තො, සුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො;
 අරහං සුගතො ලොකෙ, තස්සාහං පරිවාරකො” ති. (මහාව. 58) – ගාථමාහ;

සත්ථා සක්කෙන කතොකාසං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා හික්ඛුසහස්සපරිවුතො
 රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා “අහං, හන්තෙ,
 තිණ්ණ රතනානි විනා වත්තිතුං න සක්ඛිස්සාමි, වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො
 සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ලට්ඨිවනුය්‍යානං නාම අතිදුරෙ, ඉදං පන අම්භාකං වෙළවනං
 නාම උය්‍යානං නාතිදුරෙ නාව්වාසන්තෙ ගමනාගමනසම්පන්නං බුද්ධාරහං
 සෙනාසනං. ඉදං මෙ භගවා පටිග්ගණ්ණාතු” ති සුවණ්ණහිඬ්ඛාරෙන
 පුජ්ඵගන්ධවාසිතං මණිවණ්ණං උදකං ආදාය වෙළවනුය්‍යානං පරිවිච්ජන්තො
 දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාමපටිග්ගහණෙ “බුද්ධසාසනස්ස

මුලානි ඔතිණ්ණානි” ති මහාපථවී කම්පි. ජම්බුදීපස්මිඤ්ඤි ය්‍යපෙත්වා වෙළුවනං අඤ්ඤං මහාපථවීං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථී. තම්බපණ්ණිදීපෙපි ය්‍යපෙත්වා මහාවිහාරං අඤ්ඤං පථවීං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථී. සත්ථා වෙළුවනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤො අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසංඝපරිවුතො වෙළුවනං අගමාසි.

තස්මිං බො පන සමයෙ සාරිපුත්තො ච මොග්ගල්ලානො චාති ද්වෙ පරිබ්බාජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති අමතං පරියෙසමානා. තෙසු සාරිපුත්තො අස්සජිත්ථෙරං පිණ්ඩාය පච්චියං දිස්වා පසන්නචිත්තො පශිරුපාසිත්වා “යෙ ධම්මා හෙතුජ්ජහවා” ති ගාථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො සභායකස්ස මොග්ගල්ලානපරිබ්බාජකස්සපි තමෙව ගාථං අභාසි. සොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. තෙ උභොපි ජනා සඤ්චයං ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු මහාමොග්ගල්ලානො සත්තාහෙන අරහත්තං පාපුණ්, සාරිපුත්තත්ථෙරො අඬ්ඨමාසෙන. උභොපි ච තෙ සත්ථා අග්ගසාවකට්ඨානෙ ය්‍යපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන අරහත්තජ්ජත්තදිවසෙයෙව සාවකසන්නිපාතං අකාසි.

තථාගතෙ පන තස්මිංයෙව වෙළුවනුය්‍යානෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා “පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං චරිත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පචත්තවරධම්මවක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරති” ති සුත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආමන්තෙසි “එහි, භණ්ණ, පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා මම වචනෙන “පිතා වො සුද්ධොදනමහාරාජා දට්ඨුකාමො” ති වත්වා පුත්තං මෙ ගණ්හිත්වා එහි” ති ආහ. සො “එවං, දෙවා” ති රඤ්ඤො වචනං සිරසා සම්පට්චිජිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරො ඛිජ්ජමෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා දසබ්බලස්ස චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය විහාරං පාචිසි. සො “තිට්ඨතු තාව රඤ්ඤො පහිතසාසනං” න්ති පරියන්තෙ ධීතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථාධීතොව සද්ධිං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා “එථ භික්ඛවො” ති හත්ථං පසාරෙසි, සබ්බෙ තඬ්ඨණ්ණංයෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තං පත්තකාලතො පට්ඨාය පන අරියා නාම මජ්ඣිමනිකායා භොන්තිති සො රඤ්ඤො පහිතසාසනං දසබ්බලස්ස න කථෙසි. රාජා “නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සුය්‍යාති” ති “එහි, භණ්ණ, ත්වං ගච්ඡාහි” ති තෙනෙව නියාමෙන අඤ්ඤං අමච්චං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා පුරිමනෙයෙනෙව සද්ධිං පරිසාය අරහත්තං පත්වා තුණ්හි අහොසි. රාජා එතෙනෙව නියාමෙන පුරිසසහස්සපරිවාරෙ නව අමච්චෙ පෙසෙසි, සබ්බෙ අත්තනො කිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තුණ්හිභූතා තත්ථෙව විහරිංසු.

රාජා සාසනමත්තම්පි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තං අලභිත්වා චිත්තෙසි “එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාහාවෙන සාසනමත්තම්පි න පච්චාහරිංසු, කො නු බො මම වචනං කරස්සති” ති සබ්බං රාජබ්බලං ඔලොකෙත්තො කාච්ඨායං අද්දස. සො කිර රඤ්ඤො සබ්බත්ථසාධකො අමච්චො අබ්භන්තරිකො අතිවිස්සාසිකො බොධිසත්තෙන සද්ධිං.

එකදිවසෙ ජාතො සහපංසුකීලකො සභායො. අථ නං රාජා ආමන්තෙසි “තාත,
කාචදායි අහං මම පුත්තං පස්සිතුකාමො නව පුරිසසහස්සානි පෙසෙසිං,
එකපුරිසොපි ආගන්ත්වා සාසනමත්තං ආරොචෙන්තොපි නත්ථී, දුජ්ජාතො ඛො
පන ජීවිතන්තරායො, අහං ජීවමානොව පුත්තං දට්ඨුං ඉච්ඡාමි, සක්ඛිස්සසි නු ඛො
මෙ පුත්තං දස්සෙතු”න්ති. සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සචෙ පබ්බජිතුං ලභිස්සාමිති. තාත,
ත්වං පබ්බජිත්වා වා අපබ්බජිත්වා වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහිති. සො “සාධු, දෙවා”ති
රඤ්ඤො සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය
පරිසපරියන්තෙ යීතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තඵලං පත්වා
එහිහික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා බුද්ධො හුත්වා පයමං අන්තොවස්සං ඉසිපතනෙ වසිත්වා චුත්ථවස්සො
පචාරෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්තො තෙහාතිකජට්ඨෙ
විනෙන්වා හික්ඛුසහස්සපරිවාරො ඵ්ඤ්ඤාසපුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා ද්වෙ
මාසෙ වසී. එත්තාවතා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්ච මාසා ජාතා, සකලො
හෙමන්තො අතික්කන්තො. කාචදායින්ථෙරස්ස ආගතදිවසතො සත්තට්ඨ දිවසා
වීතිවත්තා, සො එග්ගුණිපුණ්ණමාසියං වින්තෙසි “අතික්කන්තො හෙමන්තො,
වසන්තසමයො අනුජ්ජන්තො, මනුස්සෙහි සස්සාදීනි උද්ධරිත්වා
සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙහි මග්ගා දින්නා, හරිතතිණසඤ්ජන්නා පථවී, සුපුජ්ජිතා
වනසණ්ඩා, පටිපජ්ජනක්ඛමා මග්ගා, කාලො දසබලස්ස ඤාතිසඬගහං කාතු”න්ති.
අථ හගවන්තං උපසඬකමිත්වා –

“අඬගාරිතො දානි දුමා හදන්තෙ, එලෙසිතො ඡදනං විජ්ජහාය;
තෙ අච්චිමන්තොව පහාසයන්ති, සමයො මහාවීර අඬගීරසානං...පෙ.....

“නාතිසීතං නාතිඋණ්හං, නාතිදුබ්භික්ඛජාතකං;
සද්දලා හරිතා භූමි, එස කාලො මහාමුනී”ති. –

සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි දසබලස්ස කුලනගරං ගමනත්ථාය ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි.
අථ නං සත්ථා “කිං නු ඛො උදායි මධුරස්සරෙන ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි”ති ආහ.
හන්තෙ, තුම්භාකං පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා පස්සිතුකාමො, කරොථ ඤාතකානං
සඬගහන්ති. සාධු උදායි, කරිස්සාමි ඤාතකානං සඬගහං, හික්ඛුසඬසස්ස ආරොචෙහි,
ගමිකවත්තං පුරෙස්සන්තිති. “සාධු, හන්තෙ”ති ථෙරො තෙසං ආරොචෙසි.

හගවා අඬගමගධවාසීනං කුලපුත්තානං දසහි සහස්සෙහි, කපිලවත්ථුවාසීනං
දසහි සහස්සෙහිති සබ්බෙහෙව වීසතිසහස්සෙහි ඛිණාසවහික්ඛුහි පරිවුතො රාජගහා
නික්ඛමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡති. “රාජගහතො සට්ඨියොජනං
කපිලවත්ථුං ද්විතී මාසෙහි පාපුණ්ණස්සාමි”ති අතුරිතවාරිකං පක්කාමි. ථෙරොපි
“හගවතො නික්ඛන්තභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමි”ති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා
රඤ්ඤො නිවෙසනෙ පාතුරහොසි. රාජා ථෙරං දිස්වා තුට්ඨවිත්තො මහාරහෙ
පල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තතො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසහොජනස්ස පත්තං

පුරෙත්වා අදාසි. ටෙරො උට්ඨාය ගමනාකාරං දස්සෙසි. නිසිදිත්වා භුඤ්ජට්ඨ, තානාති. සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි, මහාරාජාති. කහං පන, තාත, සත්ථාති? විසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්භාකං දස්සනත්ථාය වාරිකං නික්ඛන්තො, මහාරාජාති. රාජා තුට්ඨමානසො ආහ “තුම්භෙ ඉමං පරිභුඤ්ජිත්වා යාව මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුණාති, තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං හරථා”ති. ටෙරො අධිවාසෙසි. රාජා ටෙරං පරිවිසිත්වා පත්තං ගන්ධවුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙන්වා උත්තමභොජනස්ස පුරෙත්වා “තථාගතස්ස දෙථා”ති ටෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙසි. ටෙරො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව පත්තං ආකාසෙ බිපිත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා සත්ථු හත්ථෙ යපෙසි. සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි. එතෙනුපායෙන ටෙරො දිවසෙ දිවසෙ ආහරි, සත්ථාපි අත්තරාමග්ගෙ රඤ්ඤොයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. ටෙරොපි හත්තකිච්චාවසානෙ දිවසෙ දිවසෙ “අජ්ජ එත්තකං හගවා ආගතො, අජ්ජ එත්තක”න්ති බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය කථාය සකලං රාජකුලං සත්ථු දස්සනං විනායෙව සත්ථරි සඤ්ජාතජ්ජසාදං අකාසි. තෙනෙව නං හගවා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං කුලජ්ජසාදකානං යදිදං කාථදාසි”ති (අ. නි. 1.219, 225) එතදග්ගෙ යපෙසි.

සාකියාපි ඛො “අනුජ්ජත්තෙ හගවති අම්භාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා”ති සන්තිපතිත්වා හගවතො වසන්ට්ඨානං වීමංසමානා “නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමො රමණීයො”ති සල්ලක්ඛෙන්වා තත්ථ සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙත්වා ගන්ධපුජ්ජහත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඤ්ඤාකාරපටිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පයමං පභිණිංසු, තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච, තෙසං අනන්තරං සාමං ගන්ධපුජ්ජවුණ්ණාදිහි පුජයමානා හගවන්තං ගහෙන්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්‍ර හගවා විසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදි. සාකියා නාම මානජාතිකා මානත්ථද්ධා, තෙ “සිද්ධත්ථකුමාරො අම්භෙහි දහරතරො, අම්භාකං කනිට්ඨො, භාගිනෙයො, පුත්තො, නත්තා”ති වින්තෙන්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ආහංසු “තුම්භෙ වන්දට්ඨ, මයං තුම්භාකං පිට්ඨිතො නිසිදිස්සාමා”ති.

තෙසු එවං අවන්දිත්වා නිසින්තෙසු හගවා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙන්වා “න මං ඤාතයො වන්දන්ති, හන්ද දානි නෙ වන්දාපෙස්සාමි”ති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො විය කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ යමකපාටිභාරියසදිසං පාටිභාරියං අකාසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ – “හගවා තුම්භාකං ජාතදිවසෙ කාළදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනිතානං පාදෙ වො පරිවත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිතෙ දිස්වාපි අහං තුම්භෙ වන්දිං, අයං මෙ පයමවන්දනා. වජ්ජමඤ්ඤදිවසෙ ජම්බුවිජායාය සිරිසයනෙ නිසින්තානං වො ජම්බුවිජායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි පාදෙ වන්දිං, අයං මෙ දුතියවන්දනා. ඉදානි ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිභාරියං දිස්වාපි අහං තුම්භාකං පාදෙ වන්දාමි, අයං මෙ තතියවන්දනා”ති. රඤ්ඤො පන වන්දිතෙ හගවන්තං අවන්දිත්වා යාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාහොසි, සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව.

ඉති හගවා ඤාතයො වන්දාපෙන්වා ආකාසනො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ හගවති සිබාපත්තො ඤාතිසමාගමො අහොසි, සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සි. තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා වීරවන්තං ගච්ඡති, තෙමීතුකාමොව තෙමෙති, අතෙමීතුකාමස්ස සරීරෙ එකබ්බිත්ථමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අව්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා “අහො අව්ඡරියං, අහො අබ්භුත” න්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා “න ඉදානෙව මය්හං ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සති, අතීතෙපි වස්සි” ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා වෙස්සන්තරජාතකං කථෙසි. ධම්මදෙසනං සුත්වා සබ්බෙ උට්ඨාය වන්දිත්වා පක්කමිංසු. එකොපි රාජා වා රාජමහාමත්තො වා “ස්වෙ අම්මාකං භික්ඛං ගණ්හථා” ති වත්වා ගතො නාම නත්ථි.

සත්ථා පුනදිවසෙ වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවුතො කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං න කොචි ගන්ත්වා නිමන්තෙසි, පත්තං වා අග්ගහොසි. හගවා ඉන්දබ්බිලෙ ධීතොව ආවජ්ජෙසි “කථං නු ඛො පුබ්බබුද්ධා කුලනගරෙ පිණ්ඩාය වරිංසු, කිං උජ්ජට්ඨාපට්ඨා ඉස්සරජනානං සරානි අගමංසු, උදාහු සපදානවාරිකං වරිංසු” ති. තතො එකබුද්ධස්සපි උජ්ජට්ඨාපට්ඨා ගමනං අදිස්වා “මයාපි ඉදානි අයමෙව වංසො, අයං පවෙණි පග්ගහෙතබ්බා, ආයතිඤ්ච මෙ සාවකාපි මමඤ්ඤෙව අනුසික්ඛන්තා පිණ්ඩවාරිකවත්තං පරිපුරෙස්සන්ති” ති කොටියං නිව්ට්ඨගෙහතො පට්ඨාය සපදානං පිණ්ඩාය වරි. “අයොසා කිර සිද්ධත්ථකුමාරො පිණ්ඩාය වරති” ති ද්විභූමකතිභූමකාදීසු පාසාදෙසු සිහපඤ්ජරෙ විවරිත්වා මහාජනො දස්සනඛ්‍යාවටො අහොසි.

රාහුලමාතාපි දෙවී “අයාපුත්තො කිර ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහන්තෙන රාජානුභාවෙන සුවණ්ණසිවිකාදිහි විවරිත්වා ඉදානි කෙසමස්සුං ඔහාරත්වා කාසායවත්ථවසනො කපාලහත්ථො පිණ්ඩාය වරති, සොහති නු ඛො” ති සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා හගවත්තං නානාවිරාගසමුජ්ජලාය සරීරජ්ජහාය නගරවීථියො ඔහාසෙත්වා ඛ්‍යාමජ්ජහාපරික්ඛෙපසමඛිභිභූතාය අසීතිඅනුඛ්‍යාඤ්ජනාවහාසිතාය ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතාය අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං දිස්වා උණ්භිසතො පට්ඨාය යාව පාදතලා –

“සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිතකෙසො, සූරියනිම්මලතලාහිනලාටො;
යුත්තතුඬගමුදුකායතනාසො, රංසිජාලචිතතො නරසිහො.

“වක්කවරඬිකිතරත්තසුපාදො, ලක්ඛණමණ්ඩිතආයතපණ්හි;
වාමරිහත්ථවිභූසිතපණ්හො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“සක්කාකුමාරො වරදො සුබුමාලො, ලක්ඛණවිචිත්තපසන්තසරීරො;
ලොකහිතාය ආගතො නරවීරො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“ආයතයුත්තසුසණ්ඨිතසොතො, ගොපබුමො අභිනීලනෙත්තො;
ඉන්දබුදුඅභිනීලහමුකො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“පුණ්ණවන්දනිහො මුඛවණ්ණො, දෙවනරානං පියො නරනාගො;
මත්තගජින්දවිලාසිතගාමී, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“සිනිද්ධසුගම්හිරමඤ්ජුසසොසො, හිඬගුලවණ්ණරත්තසුප්ඵිහො;
විසතිවිසතිසෙනසුදන්තො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“බත්තියසම්භවඅග්ගකුලින්දො, දෙවමනුස්සනමස්සිතපාදො;
සිලසමාධිපතිට්ඨිතචිත්තො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“වට්ඨසුචට්ඨසුසණ්ඨිතගීවො, සිහහනුමිගරාජසරීරො;
කඤ්චනසුච්ඡවිඋත්තමවණ්ණො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“අඤ්ජනසමවණ්ණසුනීලකෙසො, කඤ්චනපට්ඨසුද්ධනලාටො;
ඔසධිපණ්ඩරසුද්ධසුඋණ්ණො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො.

“ගච්ඡන්තොනිලපථෙ විය චන්දො, තාරාගණපරිවඩ්ඪිතරූපො;
සාවකමජ්ඣගතො සමණින්දො, එස හි තුය්හං පිතා නරසිහො” ති. –

එවම්මාහි දසහි නරසිහගාථාහි නාම අභිත්ථවිත්වා “තුම්භාකං පුත්තො කිර ඉදානි පිණ්ඩාය වරති” ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සංවිග්ගහදයො හත්ථෙත සාටකං සණ්ඨපෙන්නො තුරිතතුරිතං නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා හගවතො පුරතො යත්වා ආහ – “කිං, හත්තෙ, අම්මෙහ ලජ්ජාපෙථ, කිමත්ථං පිණ්ඩාය වරථ, කිං ‘එත්තකානං හික්ඛුතං න සක්කා හත්තං ලද්ධු’න්ති සඤ්ඤං කරිත්වා” ති. වංසචාරිත්තමෙතං, මහාරාජ, අම්මාකන්ති. නනු, හත්තෙ, අම්මාකං මහාසම්මතඛත්තියවංසො නාම වංසො, තත්ථ ව එකඛත්තියොපි හික්ඛාවරො නාම නත්ථිති. “අයං, මහාරාජ, රාජවංසො නාම තව වංසො, අම්මාකං පන දීපඬකරො කොණ්ඩඤ්ඤො...පෙ.... කස්සපොති අයං බුද්ධවංසො නාම. එතෙ ව අඤ්ඤෙ ව අනෙකසහස්සසඬ්ඛා බුද්ධා හික්ඛාවරා, හික්ඛාවාරෙතෙව ජීවිකං කප්පෙසු”න්ති අන්තරවිජියං ධීතොව –

“උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා, ධම්මං සුවරිතං වරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි වා” ති. (ධ. ප. 168) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

“ධම්මං වරෙ සුවරිතං, න නං දුච්චරිතං වරෙ;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි වා” ති. (ධ. ප. 169) –

ඉමං පන ගාථං සුත්වා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. මහාධම්මපාලජාතකං (ජා. 1.10.92 ආදයො) සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මරණසමයෙ සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ නිපන්නොයෙව අරහත්තං පාපුණි. අරඤ්ඤවාසෙන පන

පධානානුයෝගකිව්ව. රඤ්ඤො නාහොසි. සොතාපත්තිඵලං සවිජ්ඣන්වායෙව පන
 භගවතො පත්තං ගහෙත්වා සපරිසං භගවත්තං මහාපාසාදං ආරොපෙත්වා පණිනෙන
 බාදනියෙන භොජනියෙන පරිච්ඡි. භත්තකිව්වපරියොසානෙ සබ්බං ඉත්ථාගාරං
 ආගන්ත්වා භගවත්තං වන්දි යපෙත්වා රාහුලමාතරං. සා පන ‘ගච්ඡ, අයාපුත්තං
 වන්දාහි’ති පරිජනෙන වුච්චමානාපි ‘සවෙ මය්හං ගුණො අත්ථි, සයමෙව මම
 සන්තිකං අයාපුත්තො ආගමිස්සති, ආගතමෙව නං වන්දිස්සාමි’ති වත්වා න
 අගමාසි.

භගවා රාජානං පත්තං ගාභාපෙත්වා ද්විති අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාජධිතාය
 සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ‘රාජධිතා යථාරුචි වන්දමානා න කිඤ්චි වත්තබ්බා’ති වත්වා
 පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි. සා වෙගෙනාගන්ත්වා ගොජ්ඣකෙසු ගහෙත්වා පාදපිට්ඨියං
 සීසං පරිවත්තෙත්වා යථාඅප්ඤ්ඤාසයං වන්දි. රාජා රාජධිතාය භගවති
 සිනෙහබ්බමානාදිගුණසම්පත්තියො කථෙසි ‘භත්තෙ, මම ධිතා ‘තුම්හෙහි
 කාසායානි වත්ථානි නිවාසිතානි’ති සුත්වා තතො පට්ඨාය කාසායවත්ථනිවත්ථා
 ජාතා, තුම්හාකං එකභත්තිකභාවං සුත්වා එකභත්තිකාව ජාතා, තුම්හෙහි
 මහාසයනස්ස ඡඩ්ඨිතභාවං සුත්වා පට්ටිකාමඤ්චකෙයෙව නිපන්තා, තුම්හාකං
 මාලාගන්ධාදීහි විරතභාවං ඤත්වා විරතමාලාගන්ධාව ජාතා, අත්තනො ඤාතකෙහි
 ‘මයං පටිජග්ගිස්සාමා’ති සාසනෙ පෙසිතෙපි එකඤාතකම්පි න ඔලොකෙසි, එවං
 ගුණසම්පන්නා මෙ ධිතා භගවා’ති. ‘අනච්ඡරියං, මහාරාජ, යං ඉදානි තයා
 රක්ඛියමානා රාජධිතා පරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛෙය්‍ය, එසා පුබ්බෙ
 අනාරක්ඛා පබ්බතපාදෙ විවරමානා අපරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛි’ති වත්වා
 වන්දකින්තරිජාතකං (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

දුතියදිවසෙ පන නන්දස්ස රාජකුමාරස්ස
 අභිසෙකගෙහජ්ජවෙසනවිවාහමඬිගලෙසු වත්තමානෙසු තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා
 කුමාරං පත්තං ගාභාපෙත්වා පබ්බාපෙතුකාමො මඬිගලං වත්වා උට්ඨායාසනා
 පක්කාමි. ජනපදකල්‍යාණි කුමාරං ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘තුච්චං බො, අයාපුත්ත,
 ආගච්ඡෙය්‍යාසි’ති වත්වා ගීවං පසාරෙත්වා ඔලොකෙසි. සොපි භගවත්තං ‘පත්තං
 ගණ්හථා’ති වත්තුං අවිසභමානො විහාරංයෙව අගමාසි, තං අනිච්ඡමානංයෙව
 භගවා පබ්බාපෙසි. ඉති භගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාපෙසි.

සත්තමෙ දිවසෙ රාහුලමාතා කුමාරං අලඬිකරිත්වා භගවතො සන්තිකං පෙසෙසි
 ‘පස්ස, තාත, එතං වීසතිසහස්සසමණපරිවුතං සුවණ්ණවණ්ණං බ්‍රහ්මරූපවණ්ණං
 සමණං, අයං තෙ පිතා, එතස්ස මහත්තා නිධයො අහෙසුං, ත්‍යාස්ස
 නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය න පස්සාම, ගච්ඡ, නං දායජ්ජං යාවාහි – ‘අහං තාත
 කුමාරො අභිසෙකං පත්වා වක්කවත්ති හවිස්සාමි, ධනෙන මෙ අත්ථො, ධනං මෙ
 දෙහි. සාමිකො හි පුත්තො පිතු සන්තකස්සා’ති’. කුමාරො ච භගවතො සන්තිකං
 ගන්ත්වා පිතු සිනෙහං පටිලහිත්වා හට්ඨතුට්ඨො ‘සුඛා තෙ, සමණ, ඡායා’ති වත්වා
 අඤ්ඤඤච බහුං අත්තනො අනුරූපං වදන්තො අට්ඨාසි. භගවා කතභත්තකිව්වො
 අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. කුමාරොපි ‘දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහි,

දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙනී” ති භගවන්තං අනුබන්ධි. භගවා කුමාරං න නිවත්තාපෙසි,
පරිජනොපි භගවතා සද්ධිං ගච්ඡන්තං නිවත්තෙතං නාසක්ඛි. ඉති සො භගවතා
සද්ධිං ආරාමමෙව අගමාසි.

තතො භගවා චිත්තෙසි “යං අයං පිතු සන්තකං ධනං ඉච්ඡති, තං වට්ටානුගතං
සවිසාතං, හන්දස්ස බොධිමණ්ඩෙ පටිලද්ධං සත්තවිධං අරියධනං දෙමි,
ලොකුත්තරදායජ්ජස්ස නං සාමිකං කරොමි” ති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි
“තෙන හි, ත්වං සාරිපුත්ත, රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙහි” ති. ථෙරො තං පබ්බාපෙසි.
පබ්බජිතෙ පන කුමාරෙ රඤ්ඤො අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි. තං අධිවාසෙතං
අසක්කොන්තො භගවතො නිවෙදෙත්වා “සාධු, හන්තෙ, අයාං මාතාපිතුහි
අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාපෙස්සු” ත්ති වරං යාචි. භගවා තස්ස තං වරං දත්වා
පුනදිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කතපාතරාසො එකමත්තං නිසින්තෙන රඤ්ඤා
“හන්තෙ, තුම්භාකං දුක්කරකාරිකකාලෙ එකා දෙවතා මං උපසඬකමිත්වා ‘පුත්තො
තෙ කාලකතො’ ති ආහ, තස්සා වචනං අසද්දහන්තො ‘න මය්හං පුත්තො බොධිං
අප්පත්වා කාලං කරොති’ ති තං පටික්ඛිපි” ත්ති චුත්තෙ “ඉදානි කිං සද්දහිස්සථ, යෙ
තුම්භෙ පුබ්බෙපි අට්ඨිකානි දස්සෙත්වා ‘පුත්තො තෙ මතො’ ති චුත්තෙ න
සද්දහිත්ථා” ති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා මහාධම්මපාලජාතකං කථෙසි.
කථාපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

ඉති භගවා පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො පුනදෙව
රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති
පඤ්චහි සකට්ඨකෙහි හණ්ඩං ආදාය රාජගහෙ අත්තනො පියසභායකස්ස
සෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා තත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො උප්පන්නභාවං සුත්වා
බලවපච්චුසසමයෙ දෙවතානුභාවෙන විවටෙන ද්වාරෙන සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා
ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය දුතියදිවසෙ බුද්ධජ්ජමුඛස්ස
හික්ඛුසඬ්ඨස්ස මහාදානං දත්වා සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා
අත්තරාමග්ගෙ පඤ්චවත්තාලීසයොජනට්ඨානෙ සතසහස්සං සතසහස්සං දත්වා
යොජනිකෙ යොජනිකෙ විහාරෙ කාරෙත්වා ජෙතවනං කොට්ඨිකාපරෙන
අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොට්ඨි කිණිත්වා නවකම්මං පට්ඨපෙසි. සො මජ්ඣෙ දසබලස්ස
ගන්ධකුට්ඨං කාරෙසි, තං පරිවාරෙත්වා අසීතිමහාථෙරානං
පාටියෙක්කසන්තිවෙසනෙ ආවාසෙ
එකකුටාගාරද්විකුටාගාරහංසවට්ටකදීඝසාලාමණ්ඩපාදිවසෙන සෙසසෙනාසනානි
පොක්ඛරණිවඬිකමනරත්තිට්ඨානදිවට්ඨානානි වාති අට්ඨාරසකොට්ඨිවච්චාගෙන
රමණියෙ භූමිභාගෙ මනොරමං විහාරං කාරාපෙත්වා දසබලස්ස ආගමනත්ථාය දුතං
පෙසෙසි. සත්ථා දුතස්ස වචනං සුත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො රාජගහා
නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිනගරං පාපුණි.

මහාසෙට්ඨිපි බො විහාරමහං සජ්ජෙත්වා තථාගතස්ස ජෙතවනජ්ජවිසනදිවසෙ
පුත්තං සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතං කත්වා අලඬිකතපටියත්තෙහෙව පඤ්චහි
කුමාරසතෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. සො සපරිවාරො පඤ්චවණ්ණවත්ථසමුජ්ජලානි

පඤ්ච ධර්මසතානී ගහෙත්වා දසබලස්ස පුරතො අහොසි. තෙසං පච්ඡතො මහාසුභද්දා
 වුළුසුභද්දානි ද්වෙ සෙට්ඨිධිතරො පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණසං
 ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු. තාසං පච්ඡතො සෙට්ඨිහරියා සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිකා
 පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණපානියො ගහෙත්වා නික්ඛමි. සබ්බෙසං
 පච්ඡතො සයං මහාසෙට්ඨි අභතචත්ථනිචත්ථො අභතචත්ථනිචත්ථෙහෙව පඤ්චහි
 සෙට්ඨිසතෙහි සද්ධිං භගවත්තං අබ්භුග්ගඤ්ජි. භගවා ඉමං උපාසකපරිසං පුරතො
 කත්වා මහාහික්ඛුසඤ්ජපරිවුතො අත්තතො සරීරජ්ජභාය
 සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ජරානි විය වනන්තරානි කුරුමානො අනන්තාය බුද්ධලීලාය
 අපටිසමාය බුද්ධසිරියා ජෙතවනවිහාරං පාවිසි.

අථ නං අනාථපිණ්ඩිකො පුච්ඡි – “කථාහං, භන්තෙ, ඉමස්මිං විහාරෙ
 පටිපජ්ජාමි”ති. තෙන හි ගහපති ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස
 හික්ඛුසඤ්ජස්ස දෙහීති. “සාධු, භන්තෙ”ති මහාසෙට්ඨි සුවණ්ණහිඤ්ජාරං ආදාය
 දසබලස්ස භත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා “ඉමං ජෙතවනවිහාරං ආගතානාගතස්ස
 වාතුද්දිසස්ස හික්ඛුසඤ්ජස්ස දමිමි”ති අදාසි. සත්ථා විහාරං පටිග්ගහෙත්වා
 අනුමොදනං කරොන්තො –

“සීතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළමිගානි ව;
 සරීසපෙ ව මකසෙ, සිසිරෙ වාපි වුට්ඨියො.

“තතො වාතාතපො ඝොරො, සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති;
 ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, ඤායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

“විහාරදානං සඤ්ජස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
 තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තතො.

“විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ;
 තෙසං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ව.

“දදෙය්‍ය උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා;
 තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නි, සබ්බදුක්ඛාපනුදනං;
 යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො”ති. (වුළුව. 295) –

විහාරානිසංසං කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො දුතියදිවසතො පටියාය විහාරමහං ආරහි.
 විසාඛාය පාසාදමහො චතුහි මාසෙහි නිට්ඨිතො, අනාථපිණ්ඩිකස්ස පන විහාරමහො
 නචහි මාසෙහි නිට්ඨාසි. විහාරමහෙපි අටියාරසෙව කොටියො පරිව්වාගං අගමංසු.
 ඉති එකස්මිංයෙව විහාරෙ චතුපණ්ණාසකොටිසඤ්ඤාං ධනං පරිව්වජි.

අතීතෙ පන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුනබ්බසුමිත්තො නාම සෙට්ඨි
 සුවණ්ණට්ඨකාසන්ථාරෙත කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ යොජනජ්ජමාණං
 සඤ්ජාරාමං කාරෙසි. සිඤ්ඤා භගවතො කාලෙ සිරිවඩ්ඪො නාම සෙට්ඨි

සුවණ්ණඵාලසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ තිගාවුතප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ සොත්ථිජො නාම සෙට්ඨි
සුවණ්ණහත්ථිපදසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අඬ්ඬයොජනප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අච්චුතො නාම සෙට්ඨි
සුවණ්ණිට්ඨකාසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ ගාවුතප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ උග්ගො නාම සෙට්ඨි
සුවණ්ණකච්ඡපසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අඬ්ඬගාවුතප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සුමඬ්ඨගලො නාම සෙට්ඨි
සුවණ්ණකට්ටිසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ සොළසකර්සප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. අම්භාකං පන භගවතො කාලෙ අනාථපිණ්ඩිකො නාම සෙට්ඨි
කභාපණකොට්ඨසන්ථාරොන කිණිත්වා තස්මිංයෙව යානෙ අට්ඨකර්සප්පමාණං
සඬ්ඝාරාමං කාරෙසි. ඉදං කිර යානං සබ්බඛුද්ධානං අවිජහිතට්ඨානමෙව.

ඉති මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාතප්පත්තිනො යාව මහාපරිනිබ්බානමඤ්චා
යස්මිං යස්මිං යානෙ භගවා විහාසි, ඉදං සන්තිකෙනිදානං නාම, තස්ස වසෙන
සබ්බජාතකානි වණ්ණයිස්සාම.

නිදානකථා නිට්ඨිතා.

1. එකකනිපාතො

1. අපණ්ණකවග්ගො

1. අපණ්ණකජාතකවණ්ණනා

ඉමං තාව අපණ්ණකධම්මදෙසනං භගවා සාවත්ථිං උපනිස්සාය
ජෙතවනමහාවිහාරෙ විහරන්තො කට්ඨෙසි. කං පන ආරබ්භ අයං කථා සමුට්ඨිතාති?
සෙට්ඨිස්ස සභායකෙ පඤ්චසතෙ තිත්ථියසාවකෙ. එකස්මිඤ්භි දිවසෙ
අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨි අත්තනො සභායකෙ පඤ්චසතෙ අඤ්ඤතිත්ථියසාවකෙ
ආදාය බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්චෙව සප්පිතෙලමධුඵාණිතවත්ථවිජාදනානි ව
ගාහාපෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා භගවත්තං වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීභි පූජෙත්වා
හෙසජ්ජානි වෙව වත්ථානි ව භික්ඛුසඬ්ඝස්ස විස්සජ්ජෙත්වා ඡ නිසජ්ජාදොසෙ
වජ්ජෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. තෙපි අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා තථාගතං වන්දිත්වා සත්ථු
පුණ්ණවන්දසස්සිරිකං මුඛං, ලක්ඛණානුඛාඤ්ජනපටිමණ්ඩිතං
බ්‍යාමප්පහාපරික්ඛිත්තං බ්‍රහ්මකායං, ආවෙළාවෙළා යමකයමකා හුත්වා
නිව්ජරන්තියො සනඛුද්ධරස්මියො ව ඔලොකයමානා අනාථපිණ්ඩිකස්ස
සමීපෙයෙව නිසීදිංසු.

අථ නෙසං සත්ථා මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො තරුණසීහො විය
ගජ්ජන්තො පාවුස්සකමෙසො විය ව ආකාසගඬ්ඨං ඕතාරෙන්තො විය ව රතනදාමං
ගන්ථෙත්තො විය ව අට්ඨඬ්ඨගසමන්තාගතෙන සවතීයෙන කමතීයෙන

බ්‍රහ්මස්පරෙත නානානයවිචිත්තං මධුරධම්මකථං කථෙසි. තෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තා උට්ඨාය දසබලං වන්දිත්වා අඤ්ඤාතිත්ථියසරණං භිත්දිත්වා බුද්ධං සරණං අගමංසු. තෙ තතො පට්ඨාය නිව්චකාලං අනාථපිණ්ඩිකෙන සද්ධිං ගන්ධමාලාදිහත්ථා විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුභුන්ති, දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසථකම්මං කරොන්ති.

අථ භගවා සාවත්ථිතො පුනදෙව රාජගහං අගමාසි. තෙ තථාගතස්ස ගතකාලෙ තං සරණං භිත්දිත්වා පුන අඤ්ඤාතිත්ථියසරණං ගන්ත්වා අත්තනො මූලට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨිතා. භගවාපි සත්තට්ඨ මාසෙ විතිනාමෙත්වා පුන ජෙතවනමෙව අගමාසි. අනාථපිණ්ඩිකො පුනපි තෙ ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තෙපි භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අථ නෙසං තථාගතෙ වාරිකං පක්කන්තෙ ගහිතසරණං භිත්දිත්වා පුන අඤ්ඤාතිත්ථියසරණමෙව ගහෙත්වා මූලෙ පතිට්ඨිතභාවං භගවතො ආරොචෙසි.

භගවා අපරිමිතකප්පකොට්ඨො නිරන්තරං පවත්තිතවට්ඨිසුවරිතානුභාවෙන දිබ්බගන්ධගන්ධිතං නානාගන්ධපූරිතං රතනකරණ්ඩකං විවරන්තො විය මුඛපදුමං විවරිත්වා මධුරස්සරං නිව්චාරෙන්තො “සච්චං කිර තුම්හෙ උපාසකා තීණි සරණානි භිත්දිත්වා අඤ්ඤාතිත්ථියසරණං ගතා”ති පුච්ඡි. අථ තෙහි පටිච්ඡාදෙතූ අසක්කොන්තෙහි “සච්චං භගවා”ති චුත්තෙ සත්ථා “උපාසකා හෙට්ඨා අච්චිං උපරි භවග්ගං පරිච්ඡෙදං කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු සීලාදීහි ගුණෙහි බුද්ධෙන සදිසො නාම නත්ථී, කුතො අධිකතරො”ති. “යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුප්පදා වා ඛණ්ණප්පදා වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34), යං කිඤ්චි විත්තං ඉධ වා හුරං වා...පෙ.... (බු. පා. 6.3; සු. නි. 226) අග්ගතො වෙ පසන්නාන”න්තිආදීහි (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) සුත්තෙහි පකාසිතෙ රතනත්තයගුණෙ පකාසෙත්වා “එවං උත්තමගුණෙහි සමන්තාගතං රතනත්තයං සරණං ගතා උපාසකා වා උපාසිකා වා නිරයාදීසු නිබ්බත්තකා නාම නත්ථී, අපායනිබ්බත්තිතො පන මුච්චිත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා මහාසම්පත්තිං අනුභොන්ති, තස්මා තුම්හෙහි එවරූපං සරණං භිත්දිත්වා අඤ්ඤාතිත්ථියසරණං ගච්ඡන්තෙහි අයුත්තං කත”න්ති ආහ.

එත්ථ ව තීණි රතනානි මොක්ඛවසෙන උත්තමවසෙන සරණගතානං අපායෙසු නිබ්බත්තියා අභාවදීපනත්ථං ඉමානි සුත්තානි දස්සෙතඛ්ඛානි –

“යෙ කෙච්චි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගම්ඝ්ඝන්ති අපායභූමිං; පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

“යෙ කෙච්චි ධම්මං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගම්ඝ්ඝන්ති අපායභූමිං; පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති.

“යෙ කෙච්ඡි සඬ්ඝං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පභාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති.

“ඛන්තං වෙ සරණං යන්ති, පබ්බතානි වනානි ව;
ආරාමරුක්ඛවෙත්ථානි, මනුස්සා භයතප්පිතා.

“නෙතං බො සරණං බෙමං, නෙතං සරණමුත්තමං;
නෙතං සරණමාගමිම, සබ්බදුක්ඛා පමුවචති.

“යො ව බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඬ්ඝඤ්ච සරණං ගතො;
චත්තාරි අරියසච්චානි, සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති.

“දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ව අතික්කමං;
අරියඤ්චට්ඨඬ්ඛිකං මග්ගං, දුක්ඛපසමගාමිනං.

“එතං බො සරණං බෙමං, එතං සරණමුත්තමං;
එතං සරණමාගමිම, සබ්බදුක්ඛා පමුවචති”ති. (ධ. ප. 188-192);

න කෙවලඤ්ච නෙසං සත්ථා එත්තකංයෙව ධම්මං දෙසෙසි, අපිච බො
“උපාසකා බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම, ධම්මානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම,
සඬ්ඝානුස්සතිකම්මට්ඨානං නාම සොතාපත්තිමග්ගං දෙති, සොතාපත්තිඵලං දෙති,
සකදාගාමිමග්ගං දෙති, සකදාගාමිඵලං දෙති, අනාගාමිමග්ගං දෙති, අනාගාමිඵලං
දෙති, අරහත්තමග්ගං දෙති, අරහත්තඵලං දෙති”තිඵවමාදීහිපි නයෙහි ධම්මං
දෙසෙත්වා “එවරුපං නාම සරණං භින්දන්තෙහි අයුත්තං තුම්භෙහි කත”න්ති ආහ.
එත්ථ ව බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානාදීනං සොතාපත්තිමග්ගාදිප්පදානං “එකධම්මො,
භික්ඛවෙ, භාවිතො ඛුලිකතො එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය
අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. කතමො එකධම්මො?
බුද්ධානුස්සති”තිඵවමාදීහි (අ. නි. 1.296) සුත්තෙහි දීපෙනබ්බං.

එවං භගවා නානප්පකාරෙහි උපාසකෙ ඔවදිත්වා “උපාසකා පුබ්බෙපි මනුස්සා
අසරණං ‘සරණ’න්ති තක්කග්ගාහෙන විරද්ධග්ගාහෙන ගහෙත්වා
අමනුස්සපරිග්ගහිතෙ කන්තාරෙ යක්ඛහක්ඛා හුත්වා මහාවිනාසං පත්තා,
අපණ්ණකග්ගාහං පන එකංසිකග්ගාහං අවිරද්ධග්ගාහං ගහිතමනුස්සා තස්මිංයෙව
කන්තාරෙ සොත්ථිභාවං පත්තා”ති වත්වා තුණ්හි අහොසි. අථ බො
අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති උට්ඨායාසනා භගවත්තං වන්දිත්වා අභිත්ථවිත්වා සිරස්මි.
අඤ්ජලිං පතිට්ඨාපෙත්වා ඵවමාහ “භත්තෙ, ඉදානි තාව ඉමෙසං උපාසකානං
උත්තමසරණං භින්දිත්වා තක්කග්ගාහණං අම්භාකං පාකටං, පුබ්බෙ පන
අමනුස්සපරිග්ගහිතෙ කන්තාරෙ තක්කිකානං විනාසො, අපණ්ණකග්ගාහං
ගහිතමනුස්සානඤ්ච සොත්ථිභාවො අම්භාකං පටිච්ඡන්තො, තුම්භාකමෙව
පාකටො, සාධු වත නො භගවා ආකාසෙ පුණ්ණවන්දං උට්ඨාපෙත්තො විය ඉමං

කාරණං පාකටං කරොතු” ති. අථ භගවා “මයා බො, ගහපති, අපරිමිතකාලං දස පාරමියො පුරත්වා ලොකස්ස කඨබ්විජේදනත්ථමෙව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං පටිවිද්ධං, සීහවසාය සුවණ්ණනාළිං පුරත්තො විය සක්කච්චං සොතං ඔද්භිත්වා සුණොහි” ති සෙට්ඨිනො සතුප්පාදං ජනෙත්වා හිමගබ්භං පදාලෙත්වා පුණ්ණචන්දං නිහරත්තො විය භවත්තරෙන පටිච්ජන්තකාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරටියෙ බාරාණසීනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසමාසච්චයෙන මාතුකුච්ඡිනො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි වණ්ණප්පං කරොත්තො විචරති. සො කදාවි පුබ්බන්තො අපරන්තං ගච්ඡති, කදාවි අපරන්තො පුබ්බන්තං. බාරාණසීයංයෙව අඤ්ඤාපි සත්ථවාහපුත්තො අත්ථි බාලො අබ්‍යත්තො අනුපායකුසලො. තදා බොධිසත්තො බාරාණසීනො මහග්ගං හණ්ඩං ගහෙත්වා පඤ්ච සකටසතානි පුරත්වා ගමනසප්පානි කත්වා යපෙසි. සොපි බාලසත්ථවාහපුත්තො තථෙව පඤ්ච සකටසතානි පුරත්වා ගමනසප්පානි කත්වා යපෙසි.

තදා බොධිසත්තො චින්තෙසි “සචෙ අයං බාලසත්ථවාහපුත්තො මයා සද්ධිංයෙව ගමිස්සති, සකටසහස්සෙ එකතො මග්ගං ගච්ඡන්තෙ මග්ගොපි නප්පහොස්සති, මනුස්සානං දාරුදකාදීනිපි, බලිබද්දානං තිණානිපි දුල්ලහානි හවිස්සන්ති, එතෙන වා මයා වා පුරතො ගන්තුං වට්ටති” ති. සො තං පක්කොසාපෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා “ද්විහිපි අම්භෙහි එකතො ගන්තුං න සක්කා, කිං ත්වං පුරතො ගමිස්සසි, උදාහු පච්ඡතො” ති ආහ. සො චින්තෙසි “මයි පුරතො ගච්ඡන්තෙ බහු ආනිසංසා, මග්ගෙන අහින්තෙනෙව ගමිස්සාමි, ගොණා අනාමට්ඨනිණං බාදිස්සන්ති, මනුස්සානං අනාමට්ඨං සුපෙය්‍යපණ්ණං හවිස්සති, පසන්නං උදකං හවිස්සති, යථාරූපිං අග්ගං යපෙත්වා හණ්ඩං වික්කිණිස්සාමි” ති. සො “අහං, සම්ම, පුරතො ගමිස්සාමි” ති ආහ. බොධිසත්තොපි පච්ඡතො ගමනෙ බහු ආනිසංසෙ අද්දස. එවං හිස්ස අහොසි – “පුරතො ගච්ඡන්තා මග්ගෙ විසම්චයානං සමං කරිස්සන්ති, අහං තෙහි ගතමග්ගෙන ගමිස්සාමි, පුරතො ගතෙහි බලිබද්දෙහි පරිණතථද්ධනිණෙ බාදිතෙ මම ගොණා පුන උට්ඨිතානි මධුරතිණානි බාදිස්සන්ති, ගහිතපණ්ණට්ඨානතො උට්ඨිතං මනුස්සානං සුපෙය්‍යපණ්ණං මධුරං හවිස්සති, අනුදකෙ යානෙ ආවාටං බනිත්වා එතෙ උදකං උප්පාදෙස්සන්ති, තෙහි කතෙසු ආවාටෙසු මයං උදකං පිවිස්සාම, අග්ගට්ඨපනං නාම මනුස්සානං ජීවිතා වොරොපනසදිසං, අහං පච්ඡතො ගන්ත්වා එතෙහි යපිතග්ගෙන හණ්ඩං වික්කිණිස්සාමි” ති. අථ සො එත්තකෙ ආනිසංසෙ දිස්වා “සම්ම, ත්වං පුරතො ගච්ඡාහි” ති ආහ. “සාධු, සම්මා” ති බාලසත්ථවාහො සකටානි යොජෙත්වා නික්ඛන්තො අනුපුබ්බෙන මනුස්සාවාසං අතික්කමිත්වා කන්තාරමුඛං පාපුණි.

කන්තාරං නාම – වොරකන්තාරං, වාළකන්තාරං, නිරුදකකන්තාරං, අමනුස්සකන්තාරං, අප්පහක්ඛකන්තාරන්ති පඤ්චවිධං. තත්ථ වොරෙහි අධිට්ඨිතමග්ගො වොරකන්තාරං නාම. සීහාදීහි අධිට්ඨිතමග්ගො වාළකන්තාරං

නාම. යන්ථ න්භායිතුං වා පාතුං වා උදකං නත්ථී, ඉදං නිරුදකකන්තාරං නාම.
 අමනුස්සාධිට්ඨිතං අමනුස්සකන්තාරං නාම. මූලබාදනීයාදිවිරහිතං
 අප්පහක්ඛකන්තාරං නාම. ඉමස්මිං පඤ්චවිධෙ කන්තාරෙ තං කන්තාරං
 නිරුදකකන්තාරඤ්චෙව අමනුස්සකන්තාරඤ්ච. තස්මා සො බාලසත්ථවාහපුත්තො
 සකටෙසු මහන්තමහන්තා වාටියො ය්පෙත්වා උදකස්ස පුරාපෙත්වා
 සට්ඨියොජනිකං කන්තාරං පටිපජ්ජී.

අථස්ස කන්තාරමජ්ඣං ගතකාලෙ කන්තාරෙ අධිවත්ථයක්ඛො “ඉමෙහි
 මනුස්සෙහි ගහිතං උදකං ඡඩ්ඛාපෙත්වා දුබ්බලෙ කත්වා සබ්බෙව නෙ බාදිස්සාමී”ති
 සබ්බසෙතතරුණබලිබද්දයුත්තං මනොරමං යානකං මාපෙත්වා
 ධනුකලාපඵලකාවුධහත්ථෙහි දසහි ද්වාදසහි අමනුස්සෙහි පරිවුතො උප්පලකුමුදානි
 පිළන්ධිත්වා අල්ලකොසො අල්ලවත්ථො ඉස්සරපුරියො විය තස්මිං යානකෙ
 නිසීදිත්වා කද්දමමක්ඛිතෙහි වක්කෙහි පටිපථං අගමාසී. පරිවාරඅමනුස්සාපිස්ස
 පුරතො ච පච්ඡතො ච ගච්ඡන්තා අල්ලකෙසා අල්ලවත්ථා උප්පලකුමුදමාලා
 පිළන්ධිත්වා පදුමපුණ්ඩරිකකලාපෙ ගහෙන්වා භිසමුළාලානි බාදන්තා උදකබිත්දුහි
 චෙව කලලෙහි ච පග්ගරන්තෙහි අගමංසු. සත්ථවාහා ච නාම යදා ධුරවාතො වායති,
 තදා යානකෙ නිසීදිත්වා උපට්ඨාකපරිවුතා රජං පරිහරන්තා පුරතො ගච්ඡන්ති. යදා
 පච්ඡතො වාතො වායති, තදා තෙනෙව නයෙන පච්ඡතො ගච්ඡන්ති. තදා පන
 ධුරවාතො අහොසී, තස්මා සො සත්ථවාහපුත්තො පුරතො අගමාසී.

යක්ඛො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අත්තනො යානකං මග්ගා ඔක්කමාපෙත්වා
 “කහං ගච්ඡා”ති තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං අකාසී. සත්ථවාහොපි අත්තනො
 යානකං මග්ගා ඔක්කමාපෙත්වා සකටානං ගමනොකාසං දත්වා එකමන්තෙ ධීතො
 තං යක්ඛං අවොච “හො, අම්හෙ තාව බාරාණසිතො ආගච්ඡාම. තුම්හෙ පන
 උප්පලකුමුදානි පිළන්ධිත්වා පදුමපුණ්ඩරිකහත්ථා භිසමුළාලානි බාදන්තා
 කද්දමමක්ඛිතා උදකබිත්දුහි පග්ගරන්තෙහි ආගච්ඡථ. කිං නු ඛො තුම්හෙහි
 ආගතමග්ගෙ දෙවො වස්සති, උප්පලාදිසඤ්ජන්තානි වා සරානි අත්ථී”ති ප්‍රච්ඡී.
 යක්ඛො තස්ස කථං සුත්වා “සම්ම, කිං නාමෙතං කටෙසී. එසා නීලවනරාජී
 පඤ්ඤායති. තතො පට්ඨාය සකලං අරඤ්ඤං එකොදකං, නිබද්ධං දෙවො වස්සති,
 කන්දරා පුරා, තස්මිං තස්මිං යානෙ පදුමාදිසඤ්ජන්තානි සරානි අත්ථී”ති වත්වා
 පටිපාටියා ගච්ඡන්තෙසු සකටෙසු “ඉමානි සකටානි ආදාය කහං ගච්ඡා”ති ප්‍රච්ඡී.
 “අසුකජනපදං නාමා”ති. “ඉමස්මිං විමස්මිඤ්ච සකටෙ කිං නාම භණ්ඩ”න්ති?
 “අසුකඤ්ච අසුකඤ්චා”ති. “පච්ඡතො ආගච්ඡන්තං සකටං අනිවිය ගරුකං හුත්වා
 ආගච්ඡති, එතස්මිං කිං භණ්ඩ”න්ති? “උදකං එත්ථා”ති. “පරතො තාව උදකං
 ආනෙන්නෙහි වො මනාපං කතං, ඉතො පට්ඨාය පන උදකෙන කිව්චං නත්ථී,
 පුරතො බහු උදකං, වාටියො භින්දිත්වා උදකං ඡඩ්ඛෙත්වා සුබ්බෙත ගච්ඡා”ති ආහ.
 එවඤ්ච පන වත්වා “තුම්හෙ ගච්ඡථ, අම්හාකං පපඤ්චො හොති”ති ථොකං
 ගන්ත්වා තෙසං අදස්සනං පත්වා අත්තනො යක්ඛනගරමෙව අගමාසී.

සොපි බාලසත්ථවාහො අත්තනො බාලතාය යක්ඛස්ස වචනං ගහෙත්වා වාටියො භිත්ථාපෙත්වා පසතමත්තම්පි උදකං අනවසෙසෙත්වා සබ්බං ඡඩ්ඛාපෙත්වා සකටානි පාජාපෙසි, පුරතො අප්පමත්තකම්පි උදකං නාහොසි, මනුස්සා පානීයං අලහන්තා කිලමිංසු. තෙ යාව සුරියත්ථභිගමනා ගන්ත්වා සකටානි මොවෙත්වා පරිවට්ටකෙන යපෙත්වා ගොණෙ වක්කෙසු බන්ධිංසු. නෙව ගොණානං උදකං අහොසි, න මනුස්සානං යාගුහත්තං වා. දුබ්බලමනුස්සා තත්ථ තත්ථ නිපජ්ජිත්වා සගිංසු. රත්තිභාගසමනන්තරෙ යක්ඛා යක්ඛනගරතො ආගන්ත්වා සබ්බෙපි ගොණෙ ව මනුස්සෙ ව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මංසං බාදිත්වා අට්ඨිති අවසෙසෙත්වා අගමංසු. එවමෙකං බාලසත්ථවාහපුත්තං නිස්සාය සබ්බෙපි තෙ විනාසං පාපුණිංසු, භත්ථට්ඨිකාදිනි දිසාවිදිසාසු විජ්ජකිණ්ණානි අහෙසුං. පඤ්ච සකටසතානි යථාපුරිතානෙව අට්ඨංසු.

බොධිසත්තොපි බො බාලසත්ථවාහපුත්තස්ස නික්ඛන්තදිවසතො මාසඩ්ඨමාසං විනිනාමෙත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි නගරා නික්ඛම්ම අනුපුබ්බෙන කන්තාරමුඛං පාපුණි. සො තත්ථ උදකවාටියො පුරෙත්වා බහුං උදකං ආදාය බන්ධාලාසෙරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා මනුස්සෙ සන්තිපාතෙත්වා එවමාහ “තුම්හෙ මං අනාපුච්ඡිත්වා පසතමත්තම්පි උදකං මා වළඤ්ජයිත්ථ, කන්තාරෙ විසරුක්ඛා නාම හොන්ති, පත්තං වා පුජ්ඪං වා එලං වා තුම්හෙහි පුරෙ අබාදිතපුබ්බං මං අනාපුච්ඡිත්වා මා බාදිත්වා” ති. එවං මනුස්සානං ඔවාදං දත්වා පඤ්චහි සකටසතෙහි කන්තාරං පටිපජ්ජී. තස්මිං කන්තාරමජ්ඣං සම්පත්තෙ සො යක්ඛො පුරිමනගෙතෙව බොධිසත්තස්ස පටිපටෙ අත්තානං දස්සෙසි. බොධිසත්තො තං දිස්වාච අඤ්ඤාසි “ඉමස්මිං කන්තාරෙ උදකං නත්ථී, නිරුද්ධකන්තාරො නාමෙස, අයඤ්ච නිබ්භයො රත්තනෙත්තො, ඡායාපිස්ස න පඤ්ඤායති, නිස්සංසයං ඉමිනා පුරතො ගතො බාලසත්ථවාහපුත්තො සබ්බං උදකං ඡඩ්ඛාපෙත්වා කිලමෙත්වා සපරිසො බාදිතො භවිස්සති, මය්හං පන පණ්ඩිතභාවං උපායකොසල්ලං න ජානාති මඤ්ඤෙ” ති. තතො නං ආහ “ගච්ඡථ තුම්හෙ, මයං වාණිජා නාම අඤ්ඤං උදකං අදිස්වා ගහිතඋදකං න ඡඩ්ඛෙම, දිට්ඨට්ඨානෙ පන ඡඩ්ඛෙත්වා සකටානි සල්ලහුකානි කත්වා ගමිස්සාමා” ති යක්ඛො ථොකං ගන්ත්වා අදස්සනං උපගම්ම අත්තනො යක්ඛනගරමෙව ගතො.

යක්ඛෙ පන ගතෙ මනුස්සා බොධිසත්තං ආහංසු “අය්‍ය, එතෙ මනුස්සා ‘එසා නීලවනරාජී පඤ්ඤායති, තතො පට්ඨාය නිබ්ද්ධං දෙවො වස්සති’ ති වත්වා උප්පලකුමුදමාලාධාරිතො පදුමපුණ්ඩරිකකලාපෙ ආදාය හිසමුළාලානි බාදන්තා අල්ලවත්වා අල්ලකෙසා උදකබිත්ථුහි පග්ගරන්තෙහි ආගතා, උදකං ඡඩ්ඛෙත්වා සල්ලහුකෙහි සකටෙහි බිජ්ජං ගච්ඡාමා” ති. බොධිසත්තො තෙසං කථං සුත්වා සකටානි යපාපෙත්වා සබ්බෙ මනුස්සෙ සන්තිපාතාපෙත්වා “තුම්හෙහි ‘ඉමස්මිං කන්තාරෙ සරො වා පොක්ඛරණී වා අත්ථී’ ති කස්සවි සුතපුබ්බ” න්ති පුච්ඡී. “න, අය්‍ය, සුතපුබ්බ” න්ති. නිරුද්ධකන්තාරො නාම එසො, ඉදානි එකච්චෙ මනුස්සා “එතාය නීලවනරාජීයා පුරතො දෙවො වස්සති” ති වදන්ති, “චුට්ඨිවාතො නාම කිත්තකං යානං වායති” ති? “යොජනමත්තං, අය්‍යා” ති. “කච්චි පන වො එකස්සාසි

සරීරං වුට්ඨිවානො පහරති” ති? “නත්ථි අය්‍යා” ති. “මෙසසීසං නාම කිත්තකෙ යානෙ පඤ්ඤායති” ති? “නියොජනමත්තෙ අය්‍යා” ති. “අත්ථි පන වො කෙනවි එකමිපි මෙසසීසං දිට්ඨ” ති? “නත්ථි, අය්‍යා” ති. “විජ්ජුලතා නාම කිත්තකෙ යානෙ පඤ්ඤායති” ති? “චතුප්පඤ්චයොජනමත්තෙ, අය්‍යා” ති. “අත්ථි පන වො කෙනවි විජ්ජුලතොභාසො දිට්ඨො” ති? “නත්ථි, අය්‍යා” ති. “මෙසසද්දො නාම කිත්තකෙ යානෙ සුය්‍යති” ති? “එකද්වියොජනමත්තෙ, අය්‍යා” ති. “අත්ථි පන වො කෙනවි මෙසසද්දො සුතො” ති? “නත්ථි, අය්‍යා” ති. “න එතෙ මනුස්සා, යක්ඛා එතෙ, අම්භෙ උදකං ඡඩ්ඛාපෙත්වා දුබ්බලෙ කත්වා බාදිතුකාමා ආගතා භවිස්සන්ති. පුරතො ගතො බාලසත්ථවාහපුත්තො න උපායකුසලො. අද්ධා සො එතෙහි උදකං ඡඩ්ඛාපෙත්වා කිලමෙත්වා බාදිතො භවිස්සති, පඤ්ච සකට්ඨනානි යථාපුරිතානෙව ධීතානි භවිස්සන්ති. අජ්ජ මයං තානි පස්සිස්සාම, පසතමත්තමිපි උදකං අජඩ්ඛෙත්වා සීසසීසං පාපෙථා” ති පාජාපෙසී.

සො ගච්ඡන්තො යථාපුරිතානෙව පඤ්ච සකට්ඨනානි ගොණමනුස්සානඤ්ච භත්ථට්ඨිකාදීනි දිසාවිදිසාසු විජ්ජකිණ්ණානි දිස්වා සකට්ඨානි මොවාපෙත්වා සකට්ඨවිට්ටකෙන ඛන්ධාවාරං ඛන්ධාපෙත්වා කාලස්සෙව මනුස්සෙ ව ගොණෙ ව සායමාසහත්තං භොජාපෙත්වා මනුස්සානං මජ්ඣෙ ගොණෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සයං බලනායකො හුත්වා බග්ගහත්ථො නියාමරත්තිං ආරක්ඛං ගහෙත්වා ධීතකොව අරුණං උට්ඨාපෙසී. පුනදිවසෙ පන පාතොව සබ්බකිව්වානි නිට්ඨාපෙත්වා ගොණෙ භොජෙත්වා දුබ්බලසකට්ඨානි ඡඩ්ඛාපෙත්වා ථීරානි ගාභාපෙත්වා අජ්ජග්ගං භණ්ඩං ඡඩ්ඛාපෙත්වා මහග්ගං භණ්ඩං ආරොපාපෙත්වා යථාධිප්පෙන යානං ගන්ත්වා දිගුණතිගුණෙන මූලෙන භණ්ඩං වික්කිණ්ත්වා සබ්බං පරිසං ආදාය පුන අත්තනො නගරමෙව අගමාසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මකථං කථෙත්වා “එවං, ගහපති, පුබ්බෙ තක්කග්ගාහගාහිනො මහාවිනාසං පත්තා, අපණ්ණකග්ගාහගාහිනො පන අමනුස්සානං භත්ථතො මුච්චිත්වා සොත්ථිතා ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වා පුන සකට්ඨානමෙව පච්චාගමිංසු” ති වත්වා ද්වෙපි වත්ථුනි සට්ඨන්තො ඉමිස්සා අපණ්ණකධම්මදෙසනාය අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

1.

“අපණ්ණකං යානමෙකෙ, දුතියං ආහු තක්කිකා;
එතදඤ්ඤාය මෙධාවී, තං ගණ්භෙ යදපණ්ණක” ති.

තත්ථ අපණ්ණකන්ති එකංසිකං අවිරද්ධං නියානිකං. යානන්ති කාරණං. කාරණඤ්චි යස්මා තදායත්තවුත්තිතාය එලං තිට්ඨති නාම, තස්මා “යාන” ති වුච්චති, “යානඤ්ච යානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො” තිආදීසු (විහ. 809) වස්ස පයොගො වෙදිතබ්බො. ඉති “අපණ්ණකං යාන” ති පදද්වයෙනාපි “යං එකන්තහිතසුඛාවහත්තා පණ්ඩිතෙහි පටිපන්නං එකංසිකකාරණං අවිරද්ධකාරණං නියානිකකාරණං, තං ඉද” ති දීපෙති. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, පහෙදතො පන

තීණි සරණගමනානි, පඤ්ච සීලානි, දස සීලානි, පාතිමොක්ඛසංචරො,
 ඉන්ද්‍රියසංචරො, ආජීවපාරිසුද්ධි, පච්චයපටිසෙවනං, සබ්බමිපි චතුපාරිසුද්ධිසීලං;
 ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤා, ජාගරියානුයොගො, ඤානං,
 විපස්සනා, අභිඤ්ඤා, සමාපත්ති, අරියමග්ගො, අරියඵලං, සබ්බමිපෙනං
 අපණ්ණකට්ඨානං අපණ්ණකපටිපදා, නිය්‍යානිකපටිපදානි අත්ථො.

යස්මා ච පන නිය්‍යානිකපටිපදාය එතං නාමං, තස්මායෙව භගවා
 අපණ්ණකපටිපදං දස්සෙන්නො ඉමං සුත්තමාහ —

“තීහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු අපණ්ණකපටිපදං
 පටිපන්නො භොති, යොනි චස්ස ආරද්ධා භොති ආසවානං ඛයාය. කතමෙහි
 තීහි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොති, භොජනෙ
 මත්තඤ්ඤා භොති, ජාගරියං අනුයුත්තො භොති. කථංඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු
 ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිස්වා
 න නිමිත්තග්ගාහී භොති...පෙ.... එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු
 ගුත්තද්වාරො භොති.

“කථංඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භොජනෙ මත්තඤ්ඤා භොති? ඉධ, භික්ඛවෙ,
 භික්ඛු පටිසඬ්ඛා යොනියො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න මදාය...පෙ....
 එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භොජනෙ මත්තඤ්ඤා භොති.

“කථංඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ජාගරියං අනුයුත්තො භොති. ඉධ, භික්ඛවෙ,
 භික්ඛු දිවසං චඬ්ඛමෙන නිසජ්ජාය...පෙ.... එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු
 ජාගරියං අනුයුත්තො භොති”ති (අ. නි. 3.16).

ඉමස්මිඤ්චාපි සුත්තෙ තයොව ධම්මා චුත්තා. අයං පන අපණ්ණකපටිපදා යාව
 අරහත්තඵලං ලබ්භතෙව. තත්ථ අරහත්තඵලමිපි, ඵලසමාපත්තිවිහාරස්ස වෙව,
 අනුපාදාපරිනිබ්බානස්ස ච, පටිපදායෙව නාම භොති.

එකෙති එකච්චෙ පණ්ඩිතමනුස්සා. තත්ථ කිඤ්චාපි “අසුකා නාමා”ති නියමො
 නත්ථී, ඉදං පන සපරිසං බොධිසත්තංයෙව සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. දුතියං
 ආහු තක්කිකාති දුතියන්ති පට්ඨමතො අපණ්ණකට්ඨානතො නිය්‍යානිකකාරණතො
 දුතියං තක්කග්ගාහකාරණං අනිය්‍යානිකකාරණං. ආහු තක්කිකාති එත්ථ පන සද්ධිං
 පුරිමපදෙන අයං යොජනා — අපණ්ණකට්ඨානං එකංසිකකාරණං අවිරද්ධකාරණං
 නිය්‍යානිකකාරණං එකෙ බොධිසත්තප්පමුඛා පණ්ඩිතමනුස්සා ගණ්හිංසු. යෙ පන
 බාලසත්ථවාහපුත්තප්පමුඛා තක්කිකා ආහු, තෙ දුතියං සාපරාධං අනෙකංසිකට්ඨානං
 විරද්ධකාරණං අනිය්‍යානිකකාරණං අග්ගහෙසුං. තෙසු යෙ අපණ්ණකට්ඨානං
 අග්ගහෙසුං, තෙ සුක්කපටිපදං පටිපන්නා. යෙ දුතියං “පුරතො භවිතබ්බං
 උදකෙනා”ති තක්කග්ගාහසඬ්ඛානං අනිය්‍යානිකකාරණං අග්ගහෙසුං. තෙ
 කණ්භපටිපදං පටිපන්නා.

තත්ථ සුක්කපටිපදා අපරිහානිපටිපදා, කණ්හපටිපදා පරිහානිපටිපදා. තස්මා යෙ සුක්කපටිපදං පටිපන්නා, තෙ අපරිහිනා සොත්ථිභාවං පත්තා. යෙ පන කණ්හපටිපදං පටිපන්නා, තෙ පරිහිනා අන්‍යබ්‍යසනං ආපන්නාති ඉමමත්ථං භගවා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො වත්වා උත්තරි ඉදමාහ “එතදඤ්ඤාය මෙධාවී, තං ගණ්හෙ යදපණ්ණක”න්ති.

තත්ථ එතදඤ්ඤාය මෙධාවීති “මෙධා”ති ලද්ධනාමාය විපුලාය විසුද්ධාය උත්තමාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො කුලපුත්තො එතං අපණ්ණකෙ වෙච සපණ්ණකෙ වාති ද්වීසු අතක්කග්ගාහතක්කග්ගාහසඬ්ඛාතෙසු ධානෙසු ගුණදොසං වුද්ධිහානිං අත්ථානත්ථං ඤත්වාති අත්ථො. තං ගණ්හෙ යදපණ්ණකන්ති යං අපණ්ණකං එකංසිකං සුක්කපටිපදාඅපරිහානියපටිපදාසඬ්ඛාතං නිය්‍යානිකකාරණං, තදෙව ගණ්හෙය්‍ය. කස්මා? එකංසිකාදිභාවතොයෙව. ඉතරං පන න ගණ්හෙය්‍ය. කස්මා? අනෙකංසිකාදිභාවතොයෙව. අයඤ්ඨි අපණ්ණකපටිපදා නාම සබ්බෙසං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං පටිපදා. සබ්බබුද්ධා හි අපණ්ණකපටිපදායමෙව ධත්වා දළ්භෙන චිරියෙන පාරමියො පුරෙත්වා බොධිමුලෙ බුද්ධා නාම භොන්ති, පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිං උප්පාදෙන්ති, බුද්ධපුත්තා සාවකපාරමිඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣන්ති.

ඉති භගවා තෙසං උපාසකානං තිස්සො කුලසම්පත්තියො ච ඡ කාමසග්ගෙ බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තියො ච දත්වාපි පරියොසානෙ අරහත්තමග්ගඵලදායිකා අපණ්ණකපටිපදා නාම, චතුසු අපායෙසු පඤ්චසු ච නීවකුලෙසු නිබ්බත්තිදායිකා සපණ්ණකපටිපදා නාමාති ඉමං අපණ්ණකධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා උත්තරි වත්තාරි සච්චානි සොළසහි ආකාරෙහි පකාසෙසි. චතුසච්චපරියොසානෙ සබ්බෙසි තෙ පඤ්චසතා උපාසකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්වා දස්සෙසි – “තස්මිං සමයෙ බාලසත්ථවාහපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, තස්ස පරිසා දෙවදත්තපරිසාව, පණ්ඩිතසත්ථවාහපුත්තපරිසා බුද්ධපරිසා, පණ්ඩිතසත්ථවාහපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

අපණ්ණකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

2. වණ්ණපථජාතකවණ්ණනා

අකිලාසුනොති ඉමං ධම්මදෙසනං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො කථෙසි. කං පන ආරභිහාති? එකං ඔස්සට්ඨවීරියං හික්ඛුං. තථාගතෙ කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකො සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පදාය පඤ්චවස්සිකො හුත්වා ද්වෙ මානිකා උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනාවාරං සික්ඛිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අත්තනො විත්තරුටියං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා එකං අරඤ්ඤං

පවිසිත්වා වස්සං උපගන්ත්වා තෙමාසං වායමන්තොපි ඔහාසමත්තං වා නිමිත්තමත්තං වා උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි.

අටස්ස එතදභොසි ‘‘සත්ථාරා චත්තාරො පුග්ගලා කථිතා, තෙසු මයා පදපරමෙන භවිතබ්බං, නත්ථි මඤ්ඤෙ මය්හං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගො වා ඵලං වා, කිං කරස්සාමි අරඤ්ඤවාසෙන, සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා රූපසොභග්ගප්පත්තං බුද්ධසරීරං ඔලොකෙන්තො මධුරං ධම්මදෙසනං සුණන්තො විහරිස්සාමි’’ති පුන ජෙනවනමෙව පව්වාගමාසි. අථ නං සන්දිට්ඨසම්භත්තා ආභංසු – ‘‘ආවුසො, ත්වං සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා ‘සමණධම්මං කරස්සාමි’ති ගතො, ඉදානි පන ආගන්ත්වා සඬගණිකාය අභිරමානො වරසි, කිං නු ඛො තෙ පබ්බජිතකිව්චං මත්ථකං පත්තං, අප්පට්ඨසන්ධිකො ජාතොසි’’ති? ආවුසො, අහං මග්ගං වා ඵලං වා අලභිත්වා ‘‘අභබ්බපුග්ගලෙන මයා භවිතබ්බං’’න්ති වීරියං ඔස්සජිත්වා ආගතොමිහිති. ‘‘අකාරණං තෙ, ආවුසො, කතං දළ්භවීරියස්ස සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජන්තෙන, අයුත්තං තෙ කතං, එහි තථාගතස්ස දස්සෙමා’’ති තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමංසු.

සත්ථා තං දිස්වා එවමාහ ‘‘භික්ඛවෙ, තුම්හෙ එතං භික්ඛුං අනිච්ඡමානං ආදාය ආගතා, කිං කතං ඉමිනා’’ති? ‘‘භන්තෙ, අයං භික්ඛු ඵවරූපෙ නියායානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො වීරියං ඔස්සජිත්වා ආගතො’’ති ආභංසු. අථ නං සත්ථා ආහ ‘‘සච්චං කිර තයා භික්ඛු වීරියං ඔස්සට්ඨ’’න්ති? ‘‘සච්චං, භගවා’’ති. ‘‘කිං පන ත්වං භික්ඛු ඵවරූපෙ මම සාසනෙ පබ්බජිත්වා ‘අප්පිච්ඡො’ති වා ‘සන්තුට්ඨො’ති වා ‘පව්විත්තො’ති වා ‘ආරද්ධවීරියො’ති වා ඵවං අත්තානං අජානාපෙත්වා ‘ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු’ති ජානාපෙසි. නනු ත්වං පුබ්බෙ වීරියවා අභොසි, තයා එකෙන කතං වීරියං නිස්සාය මරුකන්තාරෙ පඤ්චස්ස සකට්ඨතෙසු මනුස්සා ව ගොණා ව පානීයං ලභිත්වා සුඛිතා ජාතා, ඉදානි කස්මා වීරියං ඔස්සජ්ජි’’ති. සො භික්ඛු එත්තකෙන වචනෙන උපත්ථමිහිතො අභොසි.

තං පන කථං සුත්වා භික්ඛු භගවත්තං යාවිංසු – ‘‘භන්තෙ, ඉදානි ඉමිනා භික්ඛුනා වීරියස්ස ඔස්සට්ඨභාවො අම්භාකං පාකටො, පුබ්බෙ පනස්ස එකස්ස වීරියං නිස්සාය මරුකන්තාරෙ ගොණමනුස්සානං පානීයං ලභිත්වා සුඛිතභාවො පට්ච්ඡන්තො, තුම්භාකං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්සෙව පාකටො, අම්භාකම්පෙන කාරණං කට්ඨො’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාමා’’ති භගවා තෙසං භික්ඛුනං සතුප්පාදං ජනෙන්වා භවත්තරෙන පට්ච්ඡන්තකාරණං පාකටමකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙන්වා වයප්පත්තො පඤ්චභි සකට්ඨතෙහි වණ්ඡජ්ජං කරොන්තො විවරති. සො එකදා සට්ඨියොජනිකං මරුකන්තාරං පටිපජ්ජී. තස්මිං කන්තාරෙ සුබ්බමවාලුකා මුට්ඨිනා ගහිතා භත්ථෙ න තිට්ඨති, සුරියුග්ගමනතො පට්ඨාය අඬගාරරාසි විය උණ්භා හොති, න සක්කා අක්කමිතුං. තස්මා තං පටිපජ්ජන්තා දාරුදකතිලතණ්ඩුලාදීනි සකට්ඨෙහි ආදාය රත්තිමෙව ගන්ත්වා

අරුණුග්ගමනෙ සකටානි පරිවට්ටං කත්වා මත්ථකෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා කාලස්සෙව ආහාරකිව්වං නිට්ඨාපෙත්වා ඡායාය නිසින්නා දිවසං බෙපෙත්වා අත්ථභිගනෙ සූරියෙ සායමාසං භුඤ්ජිත්වා භූමියා සීතලාය ඡාතාය සකටානි යොජෙත්වා ගච්ජන්ති, සමුද්දගමනසදිසමෙව ගමනං හොති. ඵලනියාමකො නාම ලද්ධුං වට්ටති, සො තාරකසඤ්ඤා සත්ථං තාරෙති.

සොපි සත්ථවාහො තස්මිං කාලෙ ඉමිනාව නියාමෙන තං කත්තාරං ගච්ජන්තො එකුනසට්ඨි යොජනානි ගන්ත්වා ‘‘ඉදානි එකරත්තෙනෙව මරුකත්තාරා නික්ඛමනං භවිස්සන්ති’’ති සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සබ්බං දාරුදකං බෙපෙත්වා සකටානි යොජෙත්වා පායාසී. නියාමකො පන පූරිමසකටෙ ආසනං පත්ථරාපෙත්වා ආකාසෙ තාරකං ඔලොකෙන්තො ‘‘ඉතො පාජෙථ, ඉතො පාජෙථා’’ති වදමානො නිපජ්ජී. සො දීඝමද්ධානං අනිද්දායනභාවෙන කිලන්තො නිද්දං ඔක්කමි, ගොණෙ නිවත්තිත්වා ආගතමග්ගමෙව ගණ්හන්තෙ න අඤ්ඤාසී. ගොණා සබ්බරත්තිං අගමංසු. නියාමකො අරුණුග්ගමනවෙලාය පබුද්ධො නක්ඛත්තං ඔලොකෙන්වා ‘‘සකටානි නිවත්තෙථ නිවත්තෙථා’’ති ආහ. සකටානි නිවත්තෙන්වා පටිපාටිං කරොත්තානඤ්ඤෙව අරුණො උග්ගතො. මනුස්සා ‘‘භියොයා අමිභාකං නිවිට්ඨබන්ධාචාරට්ඨානමෙවෙනං, දාරුදකමිපි නො ඛිණං, ඉදානි නට්ඨමිභා’’ති සකටානි මොවෙන්වා පරිවට්ටකෙන යපෙත්වා මත්ථකෙ මණ්ඩපං කත්වා අත්තනො අත්තනො සකටස්ස හෙට්ඨා අනුසොචන්තා නිපජ්ජිංසු.

බොධිසත්තො ‘‘මයි වීරියං ඔස්සජන්තෙ සබ්බෙ විනස්සිස්සන්ති’’ති පාතො සීතලවෙලායමෙව ආභිණ්ඩන්තො එකං දබ්බතිණගච්ජං දිස්වා ‘‘ඉමානි තිණානි හෙට්ඨා උදකසිනෙනෙන උට්ඨිතානි භවිස්සන්ති’’ති විත්තෙන්වා කුද්දාලං ගාහාපෙත්වා තං පදෙසං බණාපෙසී, තෙ සට්ඨිහත්ථට්ඨානං බණිංසු. එත්තකං යානං බණිත්වා පහරන්තානං කුද්දාලො හෙට්ඨාපාසාණෙ පටිහඤ්ඤි, පහටමත්තෙ සබ්බෙ වීරියං ඔස්සජිංසු. බොධිසත්තො පන ‘‘ඉමස්ස පාසාණස්ස හෙට්ඨා උදකෙන භවිතබ්බ’’න්ති ඔතරිත්වා පාසාණෙ යිතො ඔණමිත්වා සොතං ඔදහිත්වා සද්දං ආවජ්ජෙන්තො හෙට්ඨා උදකස්ස පචත්තනසද්දං සුත්වා උත්තරිත්වා චුළුපට්ඨාකං ආහ – ‘‘තාත, තයා වීරියෙ ඔස්සට්ඨෙ සබ්බෙ විනස්සිස්සාම, ත්වං වීරියං අනොස්සජන්තො ඉමං අයකුටං ගහෙන්වා ආවාටං ඔතරිත්වා එතස්මිං පාසාණෙ පහාරං දෙහි’’ති. සො තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා සබ්බෙසු වීරියං ඔස්සජිත්වා යිතෙසුපි වීරියං අනොස්සජන්තො ඔතරිත්වා පාසාණෙ පහාරං අදාසී. පාසාණො මජ්ඣෙ භිජ්ජිත්වා හෙට්ඨා පතිත්වා සොතං සන්තිරුමිහිත්වා අට්ඨාසී, තාලක්ඛන්ධස්පමාණා උදකවට්ටි උග්ගඤ්ජී. සබ්බෙ පානියං පිවිත්වා ත්භායිංසු, අතිරෙකානි අක්ඛයුගාදීනි ඵාලෙන්වා යාගුහත්තං පවිත්වා භුඤ්ජිත්වා ගොණෙ ව හොජෙත්වා සූරියෙ අත්ථභිගනෙ උදකාචාටසමීපෙ ධජං බන්ධිත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානං අගමංසු. තෙ තත්ථ භණ්ඩං වික්කිණිත්වා දිගුණං තිගුණං චතුගුණං ලාභං ලභිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමංසු. තෙ තත්ථ යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතා, බොධිසත්තොපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මමෙව ගතො.

සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කථෙසි -

2.

“අකිලාසුනො චණ්ණපථෙ ඛණන්තා, උදඬගණෙ තත්ථ පපං අවින්දුං;
එවං මුනී වීරියබලපපන්නො, අකිලාසු වින්දෙ හදයස්ස සන්ති” න්ති.

තත්ථ අකිලාසුනොති නික්කොසජ්ජා ආරද්ධවීරියා. චණ්ණපථෙති චණ්ණ වුව්වති වාලුකා, වාලුකාමග්ගෙති අත්ථො. ඛණන්තාති භූමිං ඛණමානා. උදඬගණෙති එත්ථ උදාති නිපාතො, අඬගණෙති මනුස්සානං සඤ්චරණට්ඨානෙ, අනාවාටෙ භූමිභාගෙති අත්ථො. තත්ථාති තස්මිං චණ්ණපථෙ. පපං අවින්දුන්ති උදකං පටිලභිංසු. උදකඤ්චි පඨියනභාවෙන “පපා”ති වුව්වති. පවද්ධං වා ආපං පපං, මහොදකන්ති අත්ථො.

එවන්ති ඔපම්මපටිපාදනං. මුනීති මොනං වුව්වති ඤාණං, කායමොනෙය්‍යාදීසු වා අඤ්ඤතරං, තෙන සමන්තාගතත්තා පුග්ගලො “මුනී”ති වුව්වති. සො පනෙස අගාරියමුනි, අනගාරියමුනි, සෙක්ඛමුනි, අසෙක්ඛමුනි, පච්චෙකබුද්ධමුනි, මුනිමුනීති අනෙකවිධො. තත්ථ අගාරියමුනීති ගිහී ආගතථලො විඤ්ඤාතසාසනො. අනගාරියමුනීති තථාරූපොව පබ්බජිතො. සෙක්ඛමුනීති සත්ත සෙක්ඛා. අසෙක්ඛමුනීති බිණාසවො. පච්චෙකබුද්ධමුනීති පච්චෙකසම්බුද්ධො. මුනිමුනීති සම්මාසම්බුද්ධො. ඉමස්මිං පනත්ථෙ සබ්බසම්භාවකවසෙන මොනෙය්‍යසම්බාතාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො “මුනී”ති වෙදිතබ්බො. වීරියබලපපන්නොති වීරියෙන චෙව කායබලඤාණබලෙන ච සමන්තාගතො. අකිලාසුති නික්කොසජ්ජො -

“කාමං තවො ච න්හාරු ව, අට්ඨි ව අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොභිත” න්ති. -

එවං චුත්තෙන චතුරඬගසමන්තාගතෙන වීරියෙන සමන්තාගතත්තා අනලසො. වින්දෙ හදයස්ස සන්තින්ති චිත්තස්සපි හදයරූපස්සපි සීතලභාවකරණෙන “සන්ති”න්ති සම්බං ගතං ඤානවිපස්සනාභිඤ්ඤාඅරහත්තමග්ගඤාණසම්බාතං අරියධම්මං වින්දති පටිලභතීති අත්ථො. හගවතා හි -

“දුක්ඛං, භික්ඛවෙ, කුසීතො විහරති වොකිණ්ණො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිභාපෙති. ආරද්ධවීරියො ච බො, භික්ඛවෙ, සුඛං විහරති පච්චිත්තො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිපුරෙති, න, භික්ඛවෙ, භීතෙන අග්ගස්ස පත්ති හොතී”ති (සං. නි. 2.22) -

එවං අනෙකෙහි සුත්තෙහි කුසීතස්ස දුක්ඛවිභාරො, ආරද්ධවීරියස්ස ච සුඛවිභාරො සංවණ්ණිතො. ඉධාපි ආරද්ධවීරියස්ස අකතාභිනිවෙසස්ස විපස්සකස්ස වීරියබලෙන අධිගන්තබ්බං තමෙව සුඛවිභාරං දස්සෙන්නො “එවං මුනී වීරියබලපපන්නො, අකිලාසු වින්දෙ හදයස්ස සන්ති”න්ති ආහ. ඉදං චුත්තං හොති - යථා තෙ වාණිජා

අකිලාසුනො වණ්ණපටේ බණන්තා උදකං ලහිංසු, එවං ඉමස්මිම්පි සාසනෙ
 අකිලාසු හුත්වා වායමමානො පණ්ඩිතො භික්ඛු ඉමං කුමාරාදිහෙදං හදයස්ස සන්තිං
 ලහති. සො ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙ උදකමත්තස්ස අත්ථාය වීරියං කත්වා ඉදානි එවරුපෙ
 මග්ගඵලදායකෙ නියායානිකසාසනෙ කස්මා වීරියං ඔස්සජ්ජිති එවං ඉමං
 ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
 ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථාපි ද්වෙ චත්තූනි කටේත්වා අනුසන්ධිං සටේත්වා ජාතකං
 සමොධානෙත්වා දස්සෙසි “තස්මිං සමයෙ වීරියං අනොස්සජ්ජිත්වා පාසාණං
 භින්දිත්වා මහාජනස්ස උදකදායකො වූඵපට්ඨාකො අයං ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු
 අහොසි, අවසෙසපරිසා ඉදානි බුද්ධපරිසා ජාතා, සත්ථවාහජෙට්ඨකො පන අහමෙව
 අහොසි” ත්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

වණ්ණපටජාතකවණ්ණනා දුතියා.

3. සෙරිවචාණිජජාතකවණ්ණනා

ඉධ වෙ නං වීරාධෙසීති ඉමම්පි ධම්මදෙසනං හගවා සාවත්ථීයං විහරන්තො
 එකං ඔස්සට්ඨවීරියමෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි පුරිමනයෙනෙව භික්ඛුහි
 ආනිතං දිස්වා සත්ථා ආහ – “ත්වං භික්ඛු, එවරුපෙ මග්ගඵලදායකෙ සාසනෙ
 පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජන්තො සතසහස්සග්ගනිකාය කඤ්චනපානියා පරිහීනො
 සෙරිවචාණිජො විය වීරං සොච්ඡස්සි” ති. භික්ඛු තස්සත්ථස්ස ආචිභාවත්ථං
 හගවන්තං යාචිංසු, හගවා හවන්තරෙන පටිච්ඡන්තකාරණං පාකට්ඨකාසි.

අතීතෙ ඉතො පඤ්චමෙ කජ්ජෙ බොධිසත්තො සෙරිවරට්ඨෙ කච්ඡපුට්ඨාණිජො
 අහොසි. සො සෙරිවනාමකෙන එකෙන ලොලකච්ඡපුට්ඨාණිජෙන සද්ධිං
 වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො නීලවාහං නාම නදිං උත්තරිත්වා අරිට්ඨපුරං නාම නගරං
 පවිසන්තො නගරවීථියො භාජෙත්වා අත්තනො පත්තවීථියා හණ්ඩං වික්කිණන්තො
 විවරි. ඉතරොපි අත්තනො පත්තවීථිං ගණ්ඨි. තස්මිඤ්ච නගරෙ එකං සෙට්ඨිකුලං
 පරිජිණ්ණං අහොසි, සබ්බෙ පුත්තභානිකා ව ධනඤ්ච පරික්ඛයං අගමංසු, එකා
 දාරිකා අයයිකාය සද්ධිං අවසෙසා අහොසි, තා ද්වෙපි පරෙසං හතිං කත්වා ජීවන්ති.
 ගෙහෙ පන තාසං මහාසෙට්ඨිනා පරිභුත්තපුබ්බා සුවණ්ණපාති භාජනන්තරෙ
 නික්ඛිත්තා දිසරත්තං අවලඤ්ජියමානා මලග්ගහිතා අහොසි, තා තස්සා
 සුවණ්ණපාතිභාවම්පි න ජානන්ති. සො ලොලවාණිජො තස්මිං සමයෙ “මණිකෙ
 ගණ්හථ, මණිකෙ ගණ්හථා” ති විවරන්තො තං සරද්ධාරං පාපුණි. සා කුමාරිකා තං
 දිස්වා අයයිකං ආහ “අම්ම මය්හං එකං පිළන්ධනං ගණ්භා” ති. අම්ම මයං දුග්ගතා,
 කිං දත්වා ගණ්භිස්සාමාති. අයං නො පාති අත්ථී, නො ව අම්භාකං උපකාරා, ඉමං
 දත්වා ගණ්භාති. සා වාණිජං පක්කොසාපෙත්වා ආසනෙ නිසිදාපෙත්වා තං පාතිං
 දත්වා “අයා, ඉමං ගහෙත්වා තව හගිනියා කිඤ්චිදෙව දෙහි” ති ආහ. වාණිජො
 පාතිං හත්ථෙත ගහෙත්වාච “සුවණ්ණපාති හවිස්සති” ති පරිචන්තෙත්වා
 පාතිපිට්ඨියං සුවියා ලෙඛං කඩ්ඪිත්වා සුවණ්ණභාවං ඤත්වා “ඉමාසං කිඤ්චි

අදත්වාච ඉමං පාතිං හරිස්සාමි”ති “අයං කිං අග්ඝති, අඛිඨමාසකොපිස්සා මූලං න හොති”ති භූමියං බිපිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. එකෙන පවිසිත්වා නික්ඛන්තවිටී. ඉතරො පවිසිතුං ලහතීති බොධිසත්තො තං වීථිං පවිසිත්වා “මණිකෙ ගණ්හථ, මණිකෙ ගණ්හථා”ති විවරන්තො තමෙව සරද්ධාරං පාපුණි.

පුන සා කුමාරිකා තට්ඨ අයයිකං ආහ. අථ නං අයයිකා “අම්ම, පයමං ආගතවාණිජො පාතිං භූමියං බිපිත්වා ගතො, ඉදානි කිං දත්වා ගණ්හිස්සාමා”ති ආහ. අම්ම, සො වාණිජො ඵරුසවාටො, අයං පන පියදස්සනො මුදුසල්ලාපො, අප්පෙව නාම නං ගණ්හෙය්‍යාති. අම්ම, තෙන හි පක්කොසාහීති. සා තං පක්කොසි. අථස්ස ගෙහං පවිසිත්වා නිසින්තස්ස තං පාතිං අදංසු. සො තස්සා සුවණ්ණපාතිභාවං ඤත්වා “අම්ම, අයං පාති සතසහස්සං අග්ඝති, සතසහස්සග්ග්‍යනකහණ්ඩං මය්‍යං හත්ථෙ නත්ථි”ති ආහ. අය්‍යා, පයමං ආගතවාණිජො “අයං අඛිඨමාසකම්පි න අග්ඝති”ති වත්වා භූමියං බිපිත්වා ගතො, අයං පන තව පුඤ්ඤෙන සුවණ්ණපාති ජාතා භවිස්සති, මයං ඉමං තුය්‍යං දෙම, කිඤ්චිදෙව නො දත්වා ඉමං ගහෙන්වා යාහීති. බොධිසත්තො තස්මිං බණ්ණ හත්ථගතානි පඤ්ච කභාපණ්ණසතානි පඤ්චසතග්ග්‍යනකඤ්ච හණ්ඩං සබ්බං දත්වා “මය්‍යං ඉමං තුලඤ්ච පසිබ්බකඤ්ච අට්ඨ ව කභාපණ්ණ දෙථා”ති එත්තකං යාවිත්වා ආදාය පක්කාමි. සො සීඝමෙව නදීතීරං ගන්ත්වා නාවිකස්ස අට්ඨ කභාපණ්ණ දත්වා නාවං අභිරුහි.

තතො ලොලවාණිජොපි පුන තං ගෙහං ගන්ත්වා “ආහරථ තං පාතිං, තුම්භාකං කිඤ්චිදෙව දස්සාමි”ති ආහ. සා තං පරිභාසිත්වා “ත්වං අම්භාකං සතසහස්සග්ග්‍යනිකං සුවණ්ණපාතිං අඛිඨමාසග්ග්‍යනිකම්පි න අකාසි, තුය්‍යං පන සාමිකසදිසො එකො ධම්මිකො වාණිජො අම්භාකං සහස්සං දත්වා තං ආදාය ගතො”ති ආහ. තං සුත්වාච “සතසහස්සග්ග්‍යනිකාය සුවණ්ණපාතියා පරිභින්නාමිහි, මහාජාතිකරො වත මෙ අය”න්ති සඤ්ජාතබලවසොකො සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො විසඤ්ඤී හුත්වා අත්තනො හත්ථගතෙ කභාපණ්ණ වෙව හණ්ඩිකඤ්ච සරද්ධාරෙයෙව විකිරිත්වා නිවාසනපාරුපනං පභාය තුලාදණ්ඩං මුග්ගරං කත්වා ආදාය බොධිසත්තස්ස අනුපදං පක්කන්තො නදීතීරං ගන්ත්වා බොධිසත්තං ගච්ඡන්තං දිස්වා “අම්භො, නාවික, නාවං නිවත්තෙහි”ති ආහ. බොධිසත්තො පන “තාත, මා නිවත්තයි”ති පටිසෙධෙසි. ඉතරස්සපි බොධිසත්තං ගච්ඡන්තං පස්සන්තස්සෙව බලවසොකො උදපාදි, හදයං උණ්හං අහොසි, මුඛතො ලොහිතං උග්ගඤ්ඡි, වාපිකද්දමො විය හදයං එලි. සො බොධිසත්තෙ ආසාතං බන්ධිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ඉදං පයමං දෙවදත්තස්ස බොධිසත්තෙ ආසාතබන්ධනං. බොධිසත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං ධම්මදෙසනං කට්ඨන්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කට්ඨෙසි –

3.

“ඉධ වෙ නං විරාධෙසි, සද්ධම්මස්ස නියාමනං;

විරං ත්වං අනුතප්පෙසි, සෙර්වායංව වාණිජො’ති.

තත්ථ ඉධ වෙ නං විරාධෙසි, සද්ධම්මස්ස නියාමතන්ති ඉමස්මිං සාසනෙ එතං සද්ධම්මස්ස නියාමනාසංඛිතං සොනාපත්තිමග්ගං විරාධෙසි. යදි විරාධෙසි, විරියං ඔස්සපන්නො නාධිගච්ඡති න පටිලහසිති අත්ථො. විරං ත්වං අනුතප්පෙසිති එවං සන්නෙ ත්වං දීඝමද්ධානං සොචන්නො පරිදෙවන්නො අනුතප්පෙසසි, අථ වා ඔස්සට්ඨවීරියතාය අරියමග්ගස්ස විරාධිතත්තා දීඝරත්තං නිරයාදීසු උප්පන්නො නානාප්පකාරානි දුක්ඛානි අනුභවන්නො අනුතප්පිස්සසි කිලම්සසිති අයමෙත්ථ අත්ථො. කථං? සෙර්වායංව වාණිජොති “සෙර්වා”ති එවංනාමකො අයං වාණිජො යථා. ඉදං චුත්තං හොති – යථා පුබ්බෙ සෙර්වනාමකො වාණිජො සතසහස්සග්ගිකං සුවණ්ණපාතිං ලභිත්වා තස්සා ගහණත්ථාය විරියං අකත්වා තතො පරිහිනො අනුතප්පි, එවමෙව ත්වම්පි ඉමස්මිං සාසනෙ පටියත්තසුවණ්ණපාතිසද්ධං අරියමග්ගං ඔස්සට්ඨවීරියතාය අනාධිගච්ඡන්නො තතො පරිහිනො දීඝරත්තං අනුතප්පිස්සසි. සචෙ පන විරියං න ඔස්සප්පිස්සසි, පණ්ඩිතවාණිජො සුවණ්ණපාතිං විය මම සාසනෙ නවවිධම්පි ලොකුත්තරධම්මං පටිලභිස්සසිති.

එවමස්ස සත්ථා අරහත්තෙන කුටං ගණ්හන්නො ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථාපි ද්වෙ චත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්වා දස්සෙසි – “තදා බාලවාණිජො දෙවදත්තො අහොසි, පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

සෙර්වවාණිජජාතකවණ්ණනා තතියා.

4. චූළසෙට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අප්පකෙනපි මෙධාවීති ඉමං ධම්මදෙසනං භගවා රාජගහං උපනිස්සාය ජීවකම්බවනෙ විහරන්නො චූළපන්ථකත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි.

තත්ථ චූළපන්ථකස්ස තාව නිබ්බන්ති කථෙතබ්බා. රාජගහෙ කිර ධනසෙට්ඨිකුලස්ස ධීතා අත්තනො දාසෙනෙව සද්ධිං සන්ථවං කත්වා “අඤ්ඤෙපි මෙ ඉමං කම්මං ජානෙය්‍යු”න්ති භීතා එවමාහ “අම්හෙහි ඉමස්මිං යානෙ වසිතුං න සක්කා, සචෙ මෙ මාතාපිතරො ඉමං දොසං ජානිස්සන්ති, ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කර්ස්සන්ති, විදෙසං ගන්ත්වා වසිස්සාමා”ති භත්ථසාරං ගහෙත්වා අග්ගද්වාරෙන නික්ඛම්ත්වා “යත්ථ වා තත්ථ වා අඤ්ඤෙහි අජානනට්ඨානං ගන්ත්වා වසිස්සාමා”ති උහොපි අගමංසු.

තෙසං එකස්මිං යානෙ වසන්තානං සංවාසමන්වාය තස්සා කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සා ගබ්භපරිපාකං ආගම්ම සාමිකෙන සද්ධිං මන්තෙසි “ගබ්භො මෙ පරිපාකං ගතො, ඤාතිබන්ධුවිරහිතෙ යානෙ ගබ්භවුට්ඨානං නාම උභින්නම්පි අම්භාකං දුක්ඛමෙව, කුලගෙහමෙව ගච්ඡාමා”ති. සො “සවාහං ගමිස්සාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථි”ති වින්තෙත්වා “අජ්ජ ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාමා”ති දිවසෙ අතික්කාමෙසි. සා වින්තෙසි “අයං බාලො අත්තනො දොසමහත්තතාය ගන්තුං න උස්සහති, මාතෘපිතරො නාම එකත්තහිතා, අයං ගච්ඡතු වා මා වා, මයා ගන්තුං වට්ටති”ති. සා තස්මිං ගෙහා නික්ඛන්තෙ ගෙහපරික්ඛාරං පටිසාමෙත්වා අත්තනො කුලසරං ගතභාවං අනන්තරගෙහවාසීනං ආරොචෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජී.

අථ සො පුරිසො සරං ආගතො තං අදිස්වා පටිවිස්සකෙ පුච්ඡිත්වා “කුලසරං ගතා”ති සුත්වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා අන්තරාමග්ගෙ සම්පාපුණි. තස්සාපි තත්ථෙව ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සො “කිං ඉදං හද්දෙ”ති පුච්ඡි. “සාමි, එකො පුත්තො ජාතො”ති. “ඉදානි කිං කරිස්සාමා”ති? “යස්සත්ථාය මයං කුලසරං ගච්ඡෙය්‍යාම, තං කම්මං අන්තරාව නිජ්චන්තං, තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාම, නිවත්තාමා”ති ද්වෙපි එකවිත්තා හුත්වා නිවත්තිංසු. තස්ස ව දාරකස්ස පන්ථෙ ජාතත්තා “පන්ථකො”ති නාමං අකංසු. තස්සා න විරස්සෙව අපරොපි ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සබ්බං පුරිමනෙයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තස්සාපි දාරකස්ස පන්ථෙ ජාතත්තා පඨමජාතස්ස “මහාපන්ථකො”ති නාමං කත්වා ඉතරස්ස “චූළපන්ථකො”ති නාමං අකංසු. තෙ ද්වෙපි දාරකෙ ගහෙත්වා අත්තනො වසන්ට්ඨානමෙව ආගතා.

තෙසං තත්ථ වසන්තානං අයං මහාපන්ථකදාරකො අඤ්ඤෙ දාරකෙ “චූළපිතා මහාපිතා”ති, “අය්‍යකො අය්‍යිකා”ති ව වදන්තෙ සුත්වා මාතරං පුච්ඡි “අම්ම, අඤ්ඤෙ දාරකා ‘චූළපිතා මහාපිතා’තිපි වදන්ති, ‘අය්‍යකො අය්‍යිකා’තිපි වදන්ති, අම්භාකං ඤාතකා නත්ථි”ති. “ආම, තාත, තුම්භාකං එත්ථ ඤාතකා නත්ථි, රාජගහනගරෙ පන වො ධනසෙට්ඨි නාම අය්‍යකො, තත්ථ තුම්භාකං බහු ඤාතකා”ති. “කස්මා තත්ථ න ගච්ඡථ, අම්මා”ති? සා අත්තනො අගමනකාරණං පුත්තස්ස අකථෙත්වා පුත්තෙසු පුනප්පුනං කථෙත්තෙසු සාමිකං ආහ – “ඉමෙ දාරකා මං අතිවිය කිලමෙත්ති, කිං නො මාතෘපිතරො දිස්වා මංසං බාදිස්සන්ති, එහි දාරකානං අය්‍යකකුලං දස්සෙස්සාමා”ති. “අහං සම්මුඛා භවිතුං න සක්ඛිස්සාමි, තං පන තත්ථ නයිස්සාමි”ති. “සාධු, අය්‍ය, යෙන කෙනචි උපායෙන දාරකානං අය්‍යකකුලමෙව දට්ඨුං වට්ටති”ති ද්වෙපි ජනා දාරකෙ ආදාය අනුපුබ්බෙන රාජගහං පත්වා නගරද්වාරෙ එකිස්සා සාලාය නිවාසං කත්වා දාරකමාතා ද්වෙ දාරකෙ ගහෙත්වා ආගතභාවං මාතෘපිතූනං ආරොචාපෙසි.

තෙ තං සාසනං සුත්වා “සංසාරෙ විවරන්තානං න පුත්තො න ධිතා නාම නත්ථි, තෙ අම්භාකං මහාපරාධිකා, න සක්කා තෙහි අම්භාකං චක්ඛුපථෙ යාතුං, එත්තකං පන ධනං ගහෙත්වා ද්වෙපි ජනා එසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ජීවන්තු, දාරකෙ පන ඉධ පෙසෙන්නු”ති. සෙට්ඨිධිතා මාතෘපිතූහි පෙසිතං ධනං ගහෙත්වා දාරකෙ

ආගතදුතානංයෙව හත්ථෙ දත්වා පෙසෙසි, දාරකා අයාකකුලෙ වඩ්ඪන්ති. තෙසු
 චූළපන්ථකො අතිදහරො, මහාපන්ථකො පන අයාකෙන සද්ධිං දසබලස්ස
 ධම්මකථං සොතුං ගවිජති. තස්ස නිව්චං සත්ථු සම්මුඛා ධම්මං සුණන්තස්ස
 පබ්බජ්ජාය චිත්තං නම්. සො අයාකං ආහ “සචෙ තුම්හෙ සම්පට්ඨජථ, අහං
 පබ්බජෙය්‍ය”න්ති. “කිං වදෙසි, තාත, මය්හං සකලලොකස්සපි පබ්බජ්ජාතො
 තචෙව පබ්බජ්ජා හද්දිකා, සචෙ සක්කොසි, පබ්බජ තාතා”ති සම්පට්ඨජිත්වා සත්ථු
 සන්තිකං ගතො. සත්ථා “කිං මහාසෙට්ඨි දාරකො තෙ ලද්ධො”ති. “ආම, හන්තෙ
 අයං දාරකො මය්හං නත්තා, තුම්හාකං සන්තිකෙ පබ්බජාමිති වදති”ති ආහ. සත්ථා
 අඤ්ඤතරං පිණ්ඩවාරිකං භික්ඛුං “ඉමං දාරකං පබ්බාජෙහි”ති ආණාපෙසි. ථෙරො
 තස්ස තථපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා පබ්බාජෙසි. සො බහුං බුද්ධචචනං
 උග්ගණ්හිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පදං ලභි. උපසම්පන්නො භුත්වා
 යොනිසො මනසිකාරෙ කම්මං කරොන්නො අරහත්තං පාපුණි.

සො කුන්ධසුබ්බෙන, මග්ගසුබ්බෙන, ඵලසුබ්බෙන විනිනාමෙන්නො චිත්තෙසි
 “සක්කා නු ඛො ඉමං සුඛං චූළපන්ථකස්ස දාතු”න්ති. තතො අයාකසෙට්ඨස්ස
 සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාසෙට්ඨි සචෙ තුම්හෙ සම්පට්ඨජථ, අහං චූළපන්ථකං
 පබ්බාජෙය්‍ය”න්ති ආහ. “පබ්බාජෙථ, හන්තෙ”ති. ථෙරො චූළපන්ථකදාරකං
 පබ්බාජෙත්වා දසසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. චූළපන්ථකසාමණෙරො පබ්බජිත්වාච
 දන්ධො අහොසි.

“පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං, පාතො සියා ඵුල්ලමච්චිගන්ධං;
 අඩ්ඨිරසං පස්ස විරොචමානං, තපන්තමාදිව්චම්චන්තලික්ඛේ”ති. (සං. නි.
 1.123; අ. නි. 5.195) –

ඉමං ඵකගාථං චතුහි මාසෙහි ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. සො කිර
 කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පබ්බජිත්වා පඤ්ඤවා භුත්වා අඤ්ඤතරස්ස
 දන්ධනික්ඛුනො උද්දෙසග්ගහණකාලෙ පරිභාසකෙළිං අකාසි. සො භික්ඛු තෙන
 පරිභාසෙන ලජ්ජිතො නෙව උද්දෙසං ගණ්හි, න සජ්ඣායමකාසි. තෙන කම්මෙන
 අයං පබ්බජිත්වාච දන්ධො ජාතො, ගහිතගහිතං පදං උපරුපරි පදං ගණ්හන්තස්ස
 නස්සති. තස්ස ඉමමෙව ගාථං ගහෙතුං වායමන්තස්ස චත්තාරො මාසා අතික්කන්තා.

අථ නං මහාපන්ථකො ආහ “චූළපන්ථක, ත්වං ඉමස්මිං සාසනෙ අහබ්බො,
 චතුහි මාසෙහි ඵකම්පි ගාථං ගහෙතුං න සක්කොසි, පබ්බජිතකිව්චං පන ත්වං කථං
 මත්ථකං පාපෙස්සසි, නික්ඛම ඉතො”ති විහාරා නික්කඩ්ඪි. චූළපන්ථකො
 බුද්ධසාසනෙ සිනෙහෙන ගිහිභාවං න පත්ථෙති. තස්මිඤ්ච කාලෙ මහාපන්ථකො
 හත්තුද්දෙසකො හොති. ජීවකො කොමාරභව්වො බහුං ගන්ධමාලං ආදාය
 අත්තනො අම්බවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා ධම්මං සුත්වා උට්ඨායාසනා
 දසබලං වන්දිත්වා මහාපන්ථකං උපසම්මානිත්වා “කිත්තකා, හන්තෙ, සත්ථු
 සන්තිකෙ භික්ඛු”ති පුච්ඡි. “පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානි”ති. “ස්චෙ, හන්තෙ,
 බුද්ධජ්ජමුඛානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි ආදාය අම්හාකං නිවෙසනෙ භික්ඛං

ගණ්භථා”ති. “උපාසක, වූළපන්ථකො නාම භික්ඛු දන්ධො අවිරුල්භිධම්මො, තං
 යපෙත්වා සෙසානං නිමන්තනං සම්පට්ඨිමාමි”ති ථෙරො ආභ. තං සුත්වා
 වූළපන්ථකො චිත්තෙසි “ථෙරො එත්තකානං භික්ඛුනං නිමන්තනං
 සම්පට්ඨිත්තො මං බාහිරං කත්වා සම්පට්ඨිති, නිස්සංසයං මය්හං භාතිකස්ස මයි
 චිත්තං භිත්තං භවිස්සති, කිං ඉදානි මය්හං ඉමිනා සාසනෙන, ගිහී භුත්වා දානාදීනි
 පුඤ්ඤානි කරොන්තො ජීවිස්සාමි”ති.

සො පුනදිවසෙ පාතොව “ගිහී භවිස්සාමි”ති පායාසි. සත්ථා පච්චුසකාලෙයෙව
 ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා පයමතරං ගන්ත්වා වූළපන්ථකස්ස
 ගමනමග්ගෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ වඩ්ඤාමන්තො අට්ඨාසි. වූළපන්ථකො සරං
 ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා උපසඬකම්ත්වා වන්දි. අථ නං සත්ථා “කහං පන, ත්වං
 වූළපන්ථක, ඉමාය වෙලාය ගච්ඡසි”ති ආභ. භාතා මං, හන්තෙ, නික්කඩ්ඪති,
 තෙනාහං විබ්භමිතුං ගච්ඡාමිති. වූළපන්ථක, තව පබ්බජ්ජා නාම මම සන්තකා,
 භාතරා නික්කඩ්ඪිතො කස්මා මම සන්තිකං නාගඤ්ජි? එහි කිං තෙ ගිහිභාවෙන, මම
 සන්තිකෙ භවිස්සසි”ති භගවා වූළපන්ථකං ආදාය ගන්ත්වා ගන්ධකුට්ඨපමුඛෙ
 නිසිදාපෙත්වා “වූළපන්ථක, ත්වං පුරත්ථාහිමුඛො භුත්වා ඉමං පිලොතිකං
 ‘රජොහරණං රජොහරණ’න්ති පරිමජ්ජන්තො ඉධෙව භොහී”ති ඉද්ධියා
 අභිසඬ්ඨං පරිසුද්ධං පිලොතිකාඛණ්ඩං දත්වා කාලෙ ආරොචිතෙ
 භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො ජීවකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි.

වූළපන්ථකොපි සූරියං ඔලොකෙන්තො තං පිලොතිකාඛණ්ඩං “රජොහරණං
 රජොහරණ”න්ති පරිමජ්ජන්තො නිසිදි, තස්ස තං පිලොතිකාඛණ්ඩං
 පරිමජ්ජන්තස්ස පරිමජ්ජන්තස්ස කිලිට්ඨං අභොසි. තතො චිත්තෙසි “ඉදං
 පිලොතිකාඛණ්ඩං අතිවිය පරිසුද්ධං, ඉමං පන අත්තභාවං නිස්සාය පුරිමපකතිං
 විජහිත්වා එවං කිලිට්ඨං ජාතං, අතිවිවා වත සඬ්ඛාරා”ති ඛයවයං පට්ඨපෙත්තො
 විපස්සනං වඩ්ඨෙසි. සත්ථා “වූළපන්ථකස්ස චිත්තං විපස්සනං ආරුල්භ”න්ති
 ඤත්වා “වූළපන්ථක, ත්වං එතං පිලොතිකාඛණ්ඩමෙව සංකිලිට්ඨං රජොරඤ්ජිතං
 ජාතන්ති මා සඤ්ඤං කරි, අබ්භන්තරෙ පන තෙ රාගරජාදයො අත්ථි, තෙ හරාහී”ති
 වත්වා ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා පුරතො නිසින්තො විය පඤ්ඤායමානරූපො භුත්වා
 ඉමා ගාථා අභාසි –

“රාගො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති, රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
 එතං රජං විජ්ජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

“දොසො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති, දොසස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
 එතං රජං විජ්ජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

“මොහො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති, මොහස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
 එතං රජං විජ්ජහිත්ව භික්ඛවො, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ”ති.
 (මහානි. 209; වූළති. උදයමාණවප්පවිජානිද්දෙස 74);

ගාථාපරියොසානෙ වුළපන්ථකො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි,
 පටිසම්භිදාහියෙවස්ස තිණි පිටකානි ආගමංසු. සො කිර පුබ්බෙ රාජා හුත්වා නගරං
 පදක්ඛිණං කරොන්තො නලාටතො සෙදෙ මුව්චන්තෙ පරිසුද්ධෙන සාටකෙන
 නලාටන්තං පුඤ්ඡි, සාටකො කිලිට්ඨො අහොසි. සො “ඉමං සරිරං නිස්සාය
 එවරුපො පරිසුද්ධො සාටකො පකතිං ජහිත්වා කිලිට්ඨො ජාතො, අනිච්චා වත
 සඬ්ඛාරා”ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තෙන කාරණෙනස්ස රජාහරණමෙව
 පච්චයො ජාතො.

ජීවකොපි බො කොමාරහච්චො දසබලස්ස දක්ඛිණොදකං උපනාමෙසි. සත්ථා
 “නනු, ජීවක, විහාරෙ හික්ඛු අත්ථී”ති හත්ථෙන පත්තං පිදහි. මහාපන්ථකො
 “හත්තෙ, විහාරෙ නත්ථී හික්ඛු”ති ආහ. සත්ථා “අත්ථී ජීවකා”ති ආහ. ජීවකො
 “තෙන හි, හණ, ගච්ඡ, විහාරෙ හික්ඛුනං අත්ථීභාවං වා නත්ථීභාවං වා ජානාහි”ති
 පුරිසං පෙසෙසි. තස්මිං බණෙ වුළපන්ථකො “මය්හං භාතිකො ‘විහාරෙ හික්ඛු
 නත්ථී’ති හණති, විහාරෙ හික්ඛුනං අත්ථීභාවමස්ස පකාසෙස්සාමි”ති සකලං
 අම්බවනං හික්ඛුනංයෙව පුරෙසි. එකච්චෙ හික්ඛු විවරකම්මං කරොන්ති, එකච්චෙ
 රජනකම්මං, එකච්චෙ සජ්ඣායං කරොන්තිති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසං
 හික්ඛුසහස්සං මාපෙසි. සො පුරිසො විහාරෙ බහු හික්ඛු දිස්වා නිවත්තිත්වා “අය්‍ය,
 සකලං අම්බවනං හික්ඛුහි පරිපුණ්ණ”න්ති ජීවකස්ස ආරොවෙසි. ථෙරොපි බො
 තත්ථෙව –

“සහස්සක්ඛත්තුමත්තානං, නිමිතින්ත්වාන පන්ථකො;
 නිසීදම්බවනෙ රම්මෙ, යාව කාලජ්ජවෙදනා”ති. (ථෙරගා. 563);

අථ සත්ථා තං පුරිසං ආහ – “විහාරං ගන්ත්වා ‘සත්ථා වුළපන්ථකං නාම
 පක්කොසති’ති වදෙහි”ති. තෙන ගන්ත්වා තථාචුත්තෙ “අහං වුළපන්ථකො, අහං
 වුළපන්ථකො”ති මුඛසහස්සං උට්ඨහි. පුරිසො ගන්ත්වා “සබ්බෙපි කිර තෙ,
 හත්තෙ, වුළපන්ථකායෙව නාමා”ති ආහ. තෙන හි ත්වං ගන්ත්වා යො පඨමං “අහං
 වුළපන්ථකො”ති වදති, තං හත්ථෙ ගණ්භ, අවසෙසා අන්තරධායිස්සන්තිති. සො
 තථා අකාසි, තාවදෙව සහස්සමත්තා හික්ඛු අන්තරධායිංසු. ථෙරො තෙන පුරිසෙන
 සද්ධිං අගමාසි. සත්ථා හත්තකිච්චපරියොසානෙ ජීවකං ආමන්තෙසි “ජීවක,
 වුළපන්ථකස්ස පත්තං ගණ්භ, අයං තෙ අනුමොදනං කරිස්සති”ති. ජීවකො තථා
 අකාසි. ථෙරො සීහනාදං නදන්තො තරුණසීහො විය තිණි පිටකානි සංඛොහෙන්වා
 අනුමොදනං අකාසි.

සත්ථා උට්ඨායාසනා හික්ඛුසඬ්ඛපරිවාරො විහාරං ගන්ත්වා හික්ඛුහි වත්තෙ
 දස්සිතෙ උට්ඨායාසනා ගන්ධකුට්ඨපමුඛෙ යත්වා හික්ඛුසඬ්ඛස්ස සුගතොවාදං දත්වා
 කම්මට්ඨානං කථෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඛං උයොයාජෙත්වා සුරහිගන්ධවාසිතං ගන්ධකුට්ඨං
 පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං උපගතො. අථ සායන්හසමයෙ
 ධම්මසභායං හික්ඛු ඉතො විතො ව සමොසරිත්වා රත්තකම්බලසාණිං පරික්ඛිපන්තා
 විය නිසීදිත්වා සත්ථු ගුණකථං ආරභිංසු “ආවුසො, මහාපන්ථකො වුළපන්ථකස්ස

අප්‍රකාශය. අජානන්තො ‘චතුරි මාසෙහි එකගාථං ගණ්හිතුං න සක්කොති, දන්ධො අය’න්ති විහාරා නික්කඩ්ඪී, සම්මාසම්බුද්ධො පන අත්තනො අනුත්තරධම්මරාජතාය එකස්මිංයෙවස්ස අත්තරහත්තෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, තිණි පිටකානි පටිසම්භිදාහියෙව ආගතානි, අහො බුද්ධානං බලං නාම මහන්ත’න්ති.

අප්‍ර හගවා ධම්මසභායං ඉමං කථාපවත්තිං ඤාත්වා “අප්ප මයා ගන්තුං වට්ටති”ති බුද්ධසෙය්‍යාය උට්ඨාය සුරත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා විජ්ජුලතං විය කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලසදිසං සුගතමහාවීරං පාරුපිත්වා සුරහිගන්ධකුටිතො නික්බම්ම මත්තවාරණො විය සිහවික්කන්තවිලාසෙන විජම්භමානො සිහො විය අනන්තාය බුද්ධලීලාය ධම්මසභං ගන්ත්වා අලඬකතමණ්ඩපමජ්ඣෙය්‍ය සුපඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනං අභිරුය්හ ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙත්තො අණ්ණවකුච්ඡං ඔභාසයමානො යුගන්ධරමත්ථකෙ බාලසුරියො විය ආසනමජ්ඣෙය්‍ය නිසීදි. සම්මාසම්බුද්ධො පන ආගතමත්තෙ හික්ඛුසඩ්ඨෙසො කථං පවිජිත්දිත්වා තුණ්හි අහොසි.

සත්ථා මුදුකෙන මෙත්තවිත්තෙන පරිසං ඔලොකෙත්වා “අයං පරිසා අතිවිය සොහති, එකස්සපි හත්ථකුක්කුච්චං වා පාදකුක්කුච්චං වා උක්කාසිතසද්දො වා බිජිතසද්දො වා නත්ථී, සබ්බෙපිමෙ බුද්ධගාරවෙන සගාරවා බුද්ධතෙජෙන තජ්ජිතා මයි ආයුකජ්ජමපි අකථෙත්වා නිසින්තෙ පඨමං කථං සමුට්ඨාපෙත්වා න කථෙස්සන්ති, කථාසමුට්ඨාපනවත්තං නාම මයා ජානිතබ්බං, අහමෙව පඨමං කථෙස්සාමී”ති මධුරෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන හික්ඛු ආමන්තෙත්වා “කාය නුත්ථ, හික්බවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා, කා ව පන වො අත්තරාකථා විජ්ජකතා”ති ආහ. හන්තෙ, න මයං ඉමස්මිං යානෙ නිසින්තා අඤ්ඤං තිරච්ඡානකථං කථෙම, තුම්භාකංයෙව පන ගුණෙ වණ්ණයමානා නිසින්තාමහ “ආවුසො මහාපන්ථකො වුළපන්ථකස්ස අප්‍රකාශය. අජානන්තො ‘චතුරි මාසෙහි එකං ගාථං ගණ්හිතුං න සක්කොති, දන්ධො අය’න්ති විහාරා නික්කඩ්ඪී, සම්මාසම්බුද්ධො පන අනුත්තරධම්මරාජතාය එකස්මිංයෙවස්ස අත්තරහත්තෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, අහො බුද්ධානං බලං නාම මහන්ත’න්ති. සත්ථා හික්ඛුනං කථං සුත්වා “හික්බවෙ, වුළපන්ථකො මං නිස්සාය ඉදානි තාව ධම්මෙසු ධම්මමහන්තතං පත්තො, පුබ්බෙ පන මං නිස්සාය භොගෙසුපි භොගමහන්තතං පාපුණ්”ති ආහ. හික්ඛු තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං හගවත්තං යාචිංසු. හගවා හවත්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සෙට්ඨිට්ඨානං ලහිත්වා වුළසෙට්ඨී නාම අහොසි, සො පණ්ඩිතො බාත්තො සබ්බනිමිත්තානි ජානාති. සො එකදිවසං රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අත්තරවීරියං මතමුසිකං දිස්වා තඬ්ඬණ්ණඤ්ඤෙව නක්ඛත්තං සමානෙත්වා ඉදමාහ “සක්කා වක්ඛුමතා කුලපුත්තෙන ඉමං උන්දුරං ගහෙත්වා පුත්තදාරහරණඤ්ඤෙව කාතුං කම්මන්තෙ ව පයොජෙතු”න්ති? අඤ්ඤතරො දුග්ගතකුලපුත්තො තං සෙට්ඨිස්ස වචනං සුත්වා “නායං අජානිත්වා කථෙස්සති”ති

තං මුසිකං ගහෙත්වා එකස්මිං ආපණේ බිළාලස්සත්ථාය වික්කිණිත්වා කාකණිකං ලහිත්වා තාය කාකණිකාය එණිතං ගහෙත්වා එකෙන සටෙන පාතියං ගණ්හි. සො අරඤ්ඤතො ආගච්ඡන්තෙ මාලාකාරෙ දිස්වා ථොකං ථොකං එණිතඛණ්ඩං දත්වා උඵඨකෙන පාතියං අදාසි, තෙ චස්ස එකෙකං පුප්ඵමුට්ඨිං අදංසු. සො තෙන පුප්ඵමුලෙන පුනදිවසෙපි එණිතඤ්ච පාතියසටඤ්ච ගහෙත්වා පුප්ඵාරාමමෙව ගතො. තස්ස තං දිවසං මාලාකාරා අඨඨොවිතකෙ පුප්ඵගච්ඡෙ දත්වා අගමංසු. සො න විරස්සෙව ඉමිනා උපායෙන අට්ඨ කභාපණේ ලහි.

පුන එකස්මිං වාතවුට්ඨිදිවසෙ රාජ්ජයානෙ බහු සුක්ඛදණ්ඩකා ච සාබ්බා ච පලාසඤ්ච වාතෙන පාතිතං හොති, උය්‍යානපාලො ඡඩ්ඛෙතුං උපායං න පස්සති. සො තත්ථ ගන්ත්වා “සචෙ ඉමානි දාරුපණ්ණානි මය්හං දස්සසි, අහං තෙ ඉමානි සබ්බානි නිහරිස්සාමි”ති උය්‍යානපාලං ආහ, සො “ගණ්හ අය්‍යා”ති සම්පට්චිඡි. චූළන්තෙවාසිකො දාරකානං කීළනමණ්ඩලං ගන්ත්වා එණිතං දත්වා මුහුත්තෙන සබ්බානි දාරුපණ්ණානි නිහරාපෙත්වා උය්‍යානද්වාරෙ රාසිං කාරෙසි. තදා රාජකුම්භකාරො රාජකුලෙ භාජනානං පවනත්ථාය දාරුනි පරියෙසමානො උය්‍යානද්වාරෙ තානි දිස්වා තස්ස හත්ථනො කිණිත්වා ගණ්හි. තං දිවසං චූළන්තෙවාසිකො දාරුවික්කයෙන සොළස කභාපණේ වාට්ඨාදීනි ච පඤ්ච භාජනානි ලහි.

සො චතුර්විසතියා කභාපණේසු ජාතෙසු “අත්ථි අයං උපායො මය්හං”න්ති නගරද්වාරතො අවිදුරෙ යානෙ එකං පාතියවාටිං යපෙත්වා පඤ්චසතෙ තිණභාරකෙ පාතියෙන උපට්ඨති. තෙ ආහංසු “සම්ම, ත්වං අම්භාකං බහුපකාරො, කිං තෙ කරොමා”ති? සො “මය්හං කිච්චෙ උප්පන්තෙ කරිස්සථා”ති වත්වා ඉතො විතො ච විවරන්තො ඵලපථකම්මිකෙන ච ජලපථකම්මිකෙන ච සද්ධිං මිත්තසන්ථවං අකාසි. තස්ස ඵලපථකම්මිකො “ස්චෙ ඉමං නගරං අස්සවාණිජකො පඤ්ච අස්සසතානි ගහෙත්වා ආගමිස්සති”ති ආවික්ඛි. සො තස්ස වචනං සුත්වා තිණභාරකෙ ආහ “අප්ප මය්හං එකෙකං තිණකලාපං දෙථ, මයා ච තිණෙ අවික්කිණිතෙ අත්තතො තිණං මා වික්කිණථා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිඡිත්වා පඤ්ච තිණකලාපසතානි ආහරිත්වා තස්ස සරෙ පාපයිංසු. අස්සවාණිජො සකලනගරෙ අස්සානං ගොචරං අලහිත්වා තස්ස සහස්සං දත්වා තං තිණං ගණ්හි.

තතො කතිපාහච්චයෙනස්ස ජලපථකම්මිකො සභායකො ආරොචෙසි “පට්ටනම්හි මහානාචා ආගතා”ති. සො “අත්ථි අයං උපායො”ති අට්ඨති කභාපණේහි සබ්බපරිවාරසම්පන්නං තාවකාලිකං රථං ගහෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නාචාපට්ටනං ගන්ත්වා එකං අඨගුලිමුද්දිකං නාවිකස්ස සච්චකාරං දත්වා අවිදුරෙ යානෙ සාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා නිසින්තො පුරිසෙ ආණාපෙසි “බාහිරතො වාණිජෙසු ආගතෙසු තතියෙන පටිභාරෙන මං ආරොචෙථා”ති. “නාචා ආගතා”ති සුත්වා බාරාණසිතො සතමත්තා වාණිජා “භණ්ඩං ගණ්හාමා”ති ආගමිංසු. භණ්ඩං තුම්භෙ න ලහිස්සථ, අසුකට්ඨානෙ නාම මහාවාණිජෙන සච්චකාරො දින්තොති. තෙ තං සුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගතා. පාදමූලිකපුරිසා

පුරිමසඤ්ඤාවසෙන තතියෙන පටිභාරෙන තෙසං ආගතභාවං ආරොවෙසුං. තෙ සතමත්තා වාණිජා එකෙකං සහස්සං දත්වා තෙන සද්ධිං නාවාය පත්තිකා හුත්වා පුන එකෙකං සහස්සං දත්වා පත්තිං විස්සජ්ජාපෙත්වා භණ්ඩං අත්තනො සන්තකමකංසු.

වුළුන්තෙවාසිකො ද්වෙ සතසහස්සානි ගණ්හිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා “කතඤ්ඤානා මෙ භවිතුං වට්ටති” ති එකං සතසහස්සං ගාභාපෙත්වා වුළුසෙට්ඨිස්ස සමීපං ගතො. අථ නං සෙට්ඨි “කිං තෙ, තාත, කත්වා ඉදං ධනං ලද්ධ” න්ති පුච්ඡී. සො “තුම්හෙහි කථිතඋපායෙ යත්වා චතුමාසමහන්තරෙයෙව ලද්ධ” න්ති මතමුසිකං ආදිං කත්වා සබ්බං චත්ථුං කථෙසි. වුළුසෙට්ඨි තස්ස චචනං සුත්වා “ඉදානි එවරූපං දාරකං මම සන්තකං කාතුං වට්ටති” ති වයජ්ජත්තං අත්තනො ධීතරං දත්වා සකලකුටුම්භස්ස සාමිකං අකාසි. සො සෙට්ඨිනො අච්චයෙන තස්මිං නගරෙ සෙට්ඨිට්ඨානං ලභී. බොධිසත්තොපි යථාකම්මං අගමාසි.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ඉමං ධම්මදෙසනං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධොව ඉමං ගාථං කථෙසි –

4.

“අජ්ජකෙනපි මෙධාවී, පාහතෙන විචක්ඛණො;
සමුට්ඨාපෙනි අත්තානං, අණුං අග්ගිංව සන්ධම” න්ති.

තත්ථ අජ්ජකෙනපිති ථොකෙනපි පරිත්තකෙනපි. මෙධාවීති පඤ්ඤවා. පාහතෙනානි භණ්ඩමූලෙන. විචක්ඛණොති වොභාරකුසලො. සමුට්ඨාපෙනි අත්තානන්ති මහන්තං ධනඤ්ච යසඤ්ච උජ්ජාදෙත්වා තත්ථ අත්තානං සණ්ඨාපෙනි පතිට්ඨාපෙනි. යථා කිං? අණුං අග්ගිංව සන්ධමං, යථා පණ්ඩිතපුරිසො පරිත්තං අග්ගිං අනුක්කමෙන ගොමයචුණ්ණාදීනි පක්ඛිපිත්වා මුඛවාතෙන ධමන්තො සමුට්ඨාපෙනි වඩ්ඪෙති මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං කරොති, එවමෙව පණ්ඩිතො ථොකම්පි පාහතං ලභිත්වා නානාඋපායෙහි පයොපෙත්වා ධනඤ්ච යසඤ්ච වඩ්ඪෙති, වඩ්ඪෙත්වා ච පන තත්ථ අත්තානං පතිට්ඨාපෙනි, තාය එව චා පන ධනයසමහන්තතාය අත්තානං සමුට්ඨාපෙනි, අභිඤ්ඤාතං පාකටං කරොතීති අත්ථො.

ඉති භගවා “භික්ඛවෙ, වුළුපන්ථකො මං නිස්සාය ඉදානි ධම්මෙසු ධම්මමහන්තතං පත්තො, පුබ්බෙ පන භොගෙසුපි භොගමහන්තතං පාපුණී” ති එවං ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා ද්වෙ චත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා වුළුන්තෙවාසිකො වුළුපන්ථකො අහොසි, වුළුකසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි” න්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

වුළුසෙට්ඨිජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

5. තණ්ඩුලනාළිජාතකවණ්ණනා

කිමග්ගිති තණ්ඩුලනාලිකාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
 ලාලුදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං සමයෙ ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො
 සඬ්ඝස්ස භත්තුද්දෙසකො හොති. තස්මිං පාතොව සලාකහත්තානි උද්දිසමානෙ
 ලාලුදායිත්ථෙරස්ස කදාචි වරහත්තං පාපුණාති, කදාචි ලාමකහත්තං. සො
 ලාමකහත්තස්ස පත්තදිවසෙ සලාකග්ගං ආකුලං කරොති, “කිං දබ්බොව සලාකං
 දාතුං ජානාති, අම්භෙ න ජානාමා”ති වදති. තස්මිං සලාකග්ගං ආකුලං කරොන්තෙ
 “භන්ද දානි ත්වමෙව සලාකං දෙහී”ති සලාකපච්ඡිං අදංසු. තතො පට්ඨාය සො
 සඬ්ඝස්ස සලාකං අදාසි. දෙන්තො ව පන “ඉදං වරහත්ත”න්ති වා
 “ලාමකහත්ත”න්ති වා “අසුකචස්සග්ගෙ වරහත්ත”න්ති වා “අසුකචස්සග්ගෙ
 ලාමකහත්ත”න්ති වා න ජානාති, යිතිකං කරොන්තොපි “අසුකචස්සග්ගෙ
 යිතිකා”ති න සල්ලක්ඛෙති. භික්ඛුනං යිතවෙලාය “ඉමස්මිං යානෙ අයං යිතිකා
 යිතා, ඉමස්මිං යානෙ අය”න්ති භූමියං වා භිත්තියං වා ලෙඛං කඩ්ඪති. පුනදිවසෙ
 සලාකග්ගෙ භික්ඛු මන්දතරා වා හොන්ති බහුතරා වා, තෙසු මන්දතරෙසු ලෙඛා
 හෙට්ඨා හොති, බහුතරෙසු උපරි. සො යිතිකං අජානන්තො ලෙඛාසඤ්ඤාය සලාකං
 දෙති.

අථ නං භික්ඛු “ආවුසො, උදායි, ලෙඛා නාම හෙට්ඨා වා හොති උපරි වා,
 වරහත්තං පන අසුකචස්සග්ගෙ යිතං, ලාමකහත්තං අසුකචස්සග්ගෙ”ති ආභංසු.
 සො භික්ඛු පටිප්ථරන්තො “යදි ඵලං අයං ලෙඛා කස්මා ඵලං යිතා, කිං අභං
 තුම්භාකං සද්දහාමි, ඉමිස්සා ලෙඛාය සද්දහාමි”ති වදති. අථ නං දහරා ව සාමණෙරා
 ව “ආවුසො ලාලුදායි තයි සලාකං දෙන්තෙ භික්ඛු ලාභෙන පරිභායන්ති, න ත්වං
 දාතුං අනුච්ඡවිකො, ගච්ඡ ඉතො”ති සලාකග්ගතො නික්කඩ්ඪිංසු. තස්මිං බණ්ණ
 සලාකග්ගෙ මහන්තං කොලාහලං අහොසි. තං සුත්වා සත්ථා ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි
 “ආනන්ද, සලාකග්ගෙ මහන්තං කොලාහලං, කිං සද්දො නාමෙසො”ති. ථෙරො
 තථාගතස්ස තමත්ථං ආරොවෙසි. “ආනන්ද, න ඉදානෙව ලාලුදායි අත්තතො
 බාලතාය පරෙසං ලාභහානිං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා”ති ආභ. ථෙරො
 තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාචි. භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං
 කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා අහොසි. තදා අම්භාකං
 බොධිසත්තො තස්ස අග්ගසාපනිකො අහොසි. භත්ථිඅස්සාදීනි වෙච මණ්ඩප්පචණ්ණාදීනි
 ව අග්ගසාපෙසි, අග්ගසාපෙත්වා භණ්ඩසාමිකානං භණ්ඩානුරූපමෙව මූලං දාපෙසි. රාජා
 පන ලුද්ධො හොති, සො ලොභපකතිතාය ඵලං වින්තෙසි “අයං අග්ගසාපනිකො ඵලං
 අග්ගසාපෙත්තො න විරස්සෙව මම ගෙහෙ ධනං පරික්ඛයං ගමෙස්සති, අඤ්ඤං
 අග්ගසාපනිකං කරිස්සාමි”ති. සො සීහපඤ්ජරං උග්ගසාටෙත්වා රාජඩගණං
 ඔලොකෙන්තො ඵකං ගාමිකමනුස්සං ලොලබාලං රාජඩගණෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා
 “ඵස මය්භං අග්ගසාපනිකකම්මං කාතුං සක්ඛිස්සති”ති තං පක්කොසාපෙත්වා
 “සක්ඛිස්සසි, භණ්ණ, අම්භාකං අග්ගසාපනිකකම්මං කාතු”න්ති ආභ. සක්ඛිස්සාමි,
 දෙවාති. රාජා අත්තතො ධනරක්ඛණත්ථාය තං බාලං අග්ගසාපනිකකම්මෙ යපෙසි.
 තතො පට්ඨාය සො බාලො භත්ථිඅස්සාදීනි අග්ගසාපෙත්තො අග්ගසං භාපෙත්වා

යථාරූචියා කටෙති. තස්ස යානන්තරෙ ධීතත්තා යං සො කටෙති, තමෙව මූලං හොති.

තස්මිං කාලෙ උත්තරාපථතො එකො අස්සවාණිජො පඤ්ච අස්සසතානි ආනෙසී. රාජා තං පුරිසං පක්කොසාපෙත්වා අස්සෙ අග්ගසාපෙසී. සො පඤ්චන්තං අස්සසතානං එකං තණ්ඩුලනාලිකං අග්ගමකාසී. කත්වා ච පන “අස්සවාණිජස්ස එකං තණ්ඩුලනාලිකං දෙවා” ති වත්වා අස්සෙ අස්සසාලායං සණ්ඨාපෙසී. අස්සවාණිජො පොරාණඅග්ගසාපනිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “ඉදානි කිං කත්තබ්බ”න්ති පුච්ඡී. සො ආහ “තස්ස පුරිසස්ස ලඤ්ජං දත්වා එවං පුච්ඡථ ‘අම්භාකං තාව අස්සා එකං තණ්ඩුලනාලිකං අග්ගන්තිති ඤාතමෙතං, තුම්හෙ පන නිස්සාය තණ්ඩුලනාලියා අග්ගං ජානිතුකාමම්භා, සක්ඛිස්සථ නො රඤ්ඤො සන්තිකෙ යත්වා සා තණ්ඩුලනාලිකා ඉදං නාම අග්ගන්තිති වත්තු’න්ති, සචෙ සක්කොමිති වදති, තං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගච්ඡථ, අහමිපි තත්ථ ආගමිස්සාමි” ති.

අස්සවාණිජො “සාධු” ති බොධිසත්තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා අග්ගසාපනිකස්ස ලඤ්ජං දත්වා තමත්ථං ආරොචෙසී. සො ලඤ්ජං ලහිත්වාච “සක්ඛිස්සාමි තණ්ඩුලනාලිං අග්ගසාපෙතු”න්ති. “තෙන හි ගච්ඡාම රාජකුල”න්ති තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසී. බොධිසත්තොපි අඤ්ඤෙපි බහු අමච්චා අගමිංසු. අස්සවාණිජො රාජානං වන්දිත්වා ආහ – “දෙව, පඤ්චන්තං අස්සසතානං එකං තණ්ඩුලනාලිං අග්ගතකභාවං ජානාම, සා පන තණ්ඩුලනාලි කිං අග්ගන්තිති අග්ගසාපනිකං පුච්ඡථ දෙවා” ති. රාජා තං පවත්තිං අජානන්තො “අම්භො අග්ගසාපනික, පඤ්ච අස්සසතානි කිං අග්ගන්ති” ති පුච්ඡී. තණ්ඩුලනාලිං, දෙවාති. “හොතු, භණ්ණ, අස්සා තාව තණ්ඩුලනාලිං අග්ගන්තු. සා පන කිං අග්ගති තණ්ඩුලනාලිකා” ති පුච්ඡී. සො බාලපුරිසො “බාරාණසිං සන්තරබාහිරං අග්ගති තණ්ඩුලනාලිකා” ති ආහ. සො කිර පුබ්බෙ රාජානං අනුවත්තන්තො එකං තණ්ඩුලනාලිං අස්සානං අග්ගමකාසී. පුන වාණිජස්ස භත්ථතො ලඤ්ජං ලහිත්වා තස්සා තණ්ඩුලනාලිකාය බාරාණසිං සන්තරබාහිරං අග්ගමකාසී. තදා පන බාරාණසියා පාකාරපරික්ඛෙපො ද්වාදසයොජනිකො හොති. ඉදමස්ස අන්තරං, බාහිරං පන තියොජනසතිකං රට්ඨං. ඉති සො බාලො එවං මහන්තං බාරාණසිං සන්තරබාහිරං තණ්ඩුලනාලිකාය අග්ගමකාසී.

තං සුත්වා අමච්චා පාණිං පහරිත්වා භසමානා “මයං පුබ්බෙ පට්ඨිඤ්ච රජ්ජඤ්ච අනග්ගන්ති සඤ්ඤිතො අහුම්භ, එවං මහන්තං කිර සරාජකං බාරාණසිරජ්ජං තණ්ඩුලනාලිමත්තං අග්ගති, අහො අග්ගසාපනිකස්ස ඤාණසම්පදා. කහං එත්තකං කාලං අයං අග්ගසාපනිකො විහාසී, අම්භාකං රඤ්ඤො එව අනුච්ඡවිකො” ති පරිභාසං අකංසු –

5.

“කිමග්ගති තණ්ඩුලනාලිකායං, අස්සාන මූලාය වදෙහි රාජ;

බාරාණසිං සන්තර්‍යාගිරං, අයමග්ගති තණ්ඩුලනාලිකා” ති.

තස්මිං කාලෙ රාජා ලජ්ජිතො තං බාලං නික්කඩ්ඨාපෙත්වා බොධිසත්තස්සෙව අග්ගසාපනිකට්ඨානං අදාසි. බොධිසත්තොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ද්වෙ වත්ථුනි කටෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා ගාමිකබාලඅග්ගසාපනිකො ලාලුදාසි අහොසි, පණ්ඩිතඅග්ගසාපනිකො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තණ්ඩුලනාලිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

6. දෙවධම්මජාතකවණ්ණනා

භිරිඔත්තප්පසම්පන්නාති ඉදං භගවා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බහුභණ්ඩිකං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිවාසී කිරෙකො කුටුම්භිකො හරියාය කාලකතාය පබ්බජි. සො පබ්බජන්තො අත්තනො පරිවෙණඤ්ච අග්ගිසාලඤ්ච භණ්ඩගබ්භඤ්ච කාරෙත්වා භණ්ඩගබ්භං සප්පිතණ්ඩුලාදීහි පුරෙත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච පන අත්තනො දාසෙ පක්කොසාපෙත්වා යථාරූචිතං ආහාරං පවාපෙත්වා භුඤ්ජති, බහුපරික්ඛාරො ච අහොසි, රත්තිං අඤ්ඤං නිවාසනපාරුපනං හොති, දිවා අඤ්ඤං. විහාරපච්චන්තෙ වසති. තස්සෙකදිවසං විවරපච්චන්ථරණාදීනි නිහරිත්වා පරිවෙණෙ පත්ථරිත්වා සුක්ඛාපෙත්තස්ස සම්බහුලා ජාතපදා භික්ඛු සෙනාසනවාරිකං ආභිණ්ඩන්තා පරිවෙණං ගන්ත්වා විවරාදීනි දිස්වා “කස්සිමානී” ති පුච්ඡිංසු. සො “මය්හං, ආවුසො” ති ආහ. “ආවුසො, ඉදම්පි විවරං, ඉදම්පි නිවාසනං, ඉදම්පි පච්චන්ථරණං, සබ්බං තුය්හමෙවා” ති? “ආම මය්හමෙවා” ති. “ආවුසො භගවතා තිණි විවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ත්වං එවං අප්පිච්ඡස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා එවං බහුපරික්ඛාරො ජාතො, එහි තං දසබලස්ස සන්තිකං නෙස්සාමා” ති තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමංසු.

සත්ථා දිස්වා ච “කිං නු බො, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානකංයෙව භික්ඛුං ගණ්ඨිත්වා ආගතත්ථා” ති ආහ. “හන්තෙ, අයං භික්ඛු බහුභණ්ඩො බහුපරික්ඛාරො” ති. “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො” ති? “සච්චං, භගවා” ති. “කස්මා පන ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො ජාතො”? “නනු අහං අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨිතාය පරිවෙකස්ස විරියාරම්භස්ස වණ්ණං වදාමි” ති. සො සත්ථු වචනං සුත්වා කුපිතො “ඉමිනා දානි නිහාරෙන වරිස්සාමි” ති පාරුපනං ඡඩ්ඛෙත්වා පරිසමජ්ඣෙ එකච්චරො අට්ඨාසි.

අථ නං සත්ථා උපත්ථම්භයමානො “නනු ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙ භිරොත්තප්පගවෙසකො දකරක්ඛසකාලෙපි භිරොත්තප්පං ගවෙසමානො ද්වාදස සංවච්ඡරානි විහාසි, අථ කස්මා ඉදානි එවං ගරුකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා වතුපරිසමජ්ඣෙ පාරුපනං ඡඩ්ඛෙත්වා භිරොත්තප්පං පහාය යිතොසි” ති? සො සත්ථු වචනං සුත්වා භිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තං විවරං පාරුපිත්වා

සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. හික්ඛු තස්සත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං භගවන්තං යාවිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “මහිසාසකුමාරො”ති නාමං අකංසු. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ රඤ්ඤො අඤ්ඤොපි පුත්තො ජාතො, තස්ස “චන්දකුමාරො”ති නාමං අකංසු. තස්ස පත ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ බොධිසත්තස්ස මාතා කාලමකාසි, රාජා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා, සාපි සංවාසමන්වාය එකං පුත්තං විජායි, “සුරියකුමාරො”තිස්ස නාමං අකංසු. රාජා පුත්තං දිස්වා තුට්ඨවිත්තො “හද්දෙ, පුත්තස්ස තෙ වරං දමිමි”ති ආහ. දෙවි, වරං ඉච්ඡිතකාලෙ ගහෙතබ්බං කත්වා යපෙසි. සා පුත්තෙ වයථපත්තෙ රාජානං ආහ – “දෙවෙන මය්හං පුත්තස්ස ජාතකාලෙ වරො දිත්තො, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙහි”ති. රාජා “මය්හං ද්වෙ පුත්තා අග්ගික්ඛන්ධා විය ඡලමානා විවරන්ති, න සක්කා තව පුත්තස්ස රජ්ජං දාතු”න්ති පටික්ඛිත්වාපි තං පුනථපුනං යාවමානමෙව දිස්වා “අයං මය්හං පුත්තානං පාපකම්පි චිත්තෙය්‍යා”ති පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ – “තාතා, අහං සුරියකුමාරස්ස ජාතකාලෙ වරං අදාසිං. ඉදානිස්ස මාතා රජ්ජං යාවති, අහං තස්ස න දාතුකාමො, මාතුගාමො නාම පාපො, තුම්භාකං පාපකම්පි චිත්තෙය්‍යා, තුම්භෙ අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මම අවිචයෙන කුලසන්තකෙ නගරෙ රජ්ජං කරෙය්‍යාමා”ති රොදිත්වා කන්දිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා උය්‍යාපෙසි. තෙ පිතරං වන්දිත්වා පාසාදා ඔතරන්තෙ රාජධිගණෙ කීළමානො සුරියකුමාරො දිස්වා තං කාරණං ඤත්වා “අභමපි භාතිකෙහි සද්ධිං ගම්ස්සාමි”ති තෙහි සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. තෙ හිමවන්තං පවිසිංසු.

බොධිසත්තො මග්ගා ඔක්කම්ම රුක්ඛමුලෙ නිසීදිත්වා සුරියකුමාරං ආමන්තෙසි “තාත සුරියකුමාර, එතං සරං ගන්ත්වා න්හත්වා ව පිවිත්වා ව පදුමිනිපණ්ණෙහි අම්භාකම්පි පානියං ආනෙහි”ති. තං පත සරං වෙස්සවණස්ස සන්තිකා එකෙන දකරක්ඛසෙන ලද්ධං හොති, වෙස්සවණො ව තං ආහ – “යපෙත්වා දෙවධම්මජානනකෙ යෙ අඤ්ඤෙ ඉමං සරං ඔතරන්ති, තෙ බාදිතුං ලභසි. අනොතිණ්ණෙ න ලභසි”ති. තතො පට්ඨාය සො රක්ඛසො යෙ තං සරං ඔතරන්ති, තෙ දෙවධම්මෙ පුච්ඡිත්වා යෙ න ජානන්ති, තෙ බාදති. අථ බො සුරියකුමාරො තං සරං ගන්ත්වා අවිමංසිත්වා ව ඔතරි. අථ තං සො රක්ඛසො ගහෙත්වා “දෙවධම්මෙ ජානාසි”ති පුච්ඡි. සො “දෙවධම්මා නාම වන්දිමසුරියා”ති ආහ. අථ තං “ත්වං දෙවධම්මෙ න ජානාසි”ති වත්වා උදකං පවෙසෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ යපෙසි. බොධිසත්තොපි තං අතිවිරායන්තං දිස්වා චන්දකුමාරං පෙසෙසි. රක්ඛසො තම්පි ගහෙත්වා “දෙවධම්මෙ ජානාසි”ති පුච්ඡි. “ආම ජානාමි, දෙවධම්මා නාම වතස්සො දිසා”ති. රක්ඛසො “න ත්වං දෙවධම්මෙ ජානාසි”ති තම්පි ගහෙත්වා තත්ථෙව යපෙසි.

බොධිසත්තො තස්මිම්පි විරායන්තෙ “එකෙන අන්තරායෙන භවිතබ්බ”න්ති සයං තත්ථ ගන්ත්වා ද්විත්තම්පි ඔතරණපදවලඤ්ජං දිස්වා “රක්ඛසපරිග්ගහිතෙන ඉමිනා සරෙන භවිතබ්බ”න්ති ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා ධනුං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. දකරක්ඛසො බොධිසත්තං උදකං අනොතරන්තං දිස්වා වනකම්මිකපුරිසො විය භුත්වා බොධිසත්තං ආහ – “හො, පුරිස, ත්වං මග්ගකිලන්තො කස්මා ඉමං සරං ඔතරිත්වා න්හත්වා පිවිත්වා හිසමුළාලං බාදිත්වා පුජ්ථානි පිළන්ධිත්වා යථාසුඛං න ගච්ඡසි”ති? බොධිසත්තො තං දිස්වා “එසො යක්ඛො භවිස්සති”ති ඤත්වා “තයා මෙ භාතිකා ගහිතා”ති ආහ. “ආම, ගහිතා”ති. “කිං කාරණා”ති? “අහං ඉමං සරං ඔතිණ්ණකෙ ලභාමි”ති. “කිං පන සබ්බෙව ලභසි”ති? “යෙ දෙවධම්මෙ ජානන්ති, තෙ යපෙත්වා අවසෙසෙ ලභාමි”ති. “අත්ථි පන තෙ දෙවධම්මෙහි අත්ථො”ති? “ආම, අත්ථි”ති. “යදි එවං අහං තෙ දෙවධම්මෙ කටෙස්සාමි”ති. “තෙන හි කටෙහි, අහං දෙවධම්මෙ සුණ්ඨස්සාමි”ති. බොධිසත්තො ආහ “අහං දෙවධම්මෙ කටෙය්‍යං, කිලිට්ඨගත්තො පනම්හි”ති. යක්ඛො බොධිසත්තං න්භාපෙත්වා හොජනං හොජෙත්වා පානීයං පායෙත්වා පුජ්ථානි පිළන්ධාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා අලඬිකතමණ්ඩපමජ්ඣෙකෙ පල්ලඬිකං අත්ථරිත්වා අදාසි.

බොධිසත්තො ආසනෙ නිසිදිත්වා යක්ඛං පාදමුලෙ නිසිදාපෙත්වා “තෙන හි ඔහිතසොතො සක්කච්චං දෙවධම්මෙ සුණාහි”ති ඉමං ගාථමාහ –

6.

“හිරිඔත්තජ්ජසම්පන්නා, සුක්කධම්මසමාහිතා;
සත්තො සප්පුරිසා ලොකෙ, දෙවධම්මාති වුව්චරො”ති.

තත්ථ හිරිඔත්තජ්ජසම්පන්නාති හිරියා ච ඔත්තජ්ජෙන ච සමන්තාගතා. තෙසු කායදුච්චරිතාදීහි හිරියතීති හිරි, ලජ්ජායෙනං අධිවචනං. තෙහියෙව ඔත්තජ්ජතීති ඔත්තජ්ජං, පාපතො උබ්බෙගස්සෙනං අධිවචනං. තත්ථ අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා හිරි, බහිද්ධාසමුට්ඨානං ඔත්තජ්ජං. අත්තාධිපතෙය්‍යා හිරි, ලොකාධිපතෙය්‍යං ඔත්තජ්ජං. ලජ්ජාසභාවසණ්ඨිතා හිරි, භයසභාවසණ්ඨිතං ඔත්තජ්ජං. සප්පතිස්සවලක්ඛණා හිරි, වජ්ජහිරුකභයදස්සාවලක්ඛණං ඔත්තජ්ජං.

තත්ථ අජ්ඣත්තසමුට්ඨානං හිරිං චතුහි කාරණෙහි සමුට්ඨාපෙති – ජාතිං පච්චචෙක්ඛිත්වා වයං පච්චචෙක්ඛිත්වා සුරභාවං පච්චචෙක්ඛිත්වා බාහුසච්චං පච්චචෙක්ඛිත්වා. කථං? “පාපකරණං නාමෙතං න ජාතිසම්පන්නානං කම්මං, හීනජ්චානං කෙට්ට්වාදීනං කම්මං, මාදිසස්ස ජාතිසම්පන්නස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත”න්ති එවං තාව ජාතිං පච්චචෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. තථා “පාපකරණං නාමෙතං දහරෙහි කත්තබ්බං කම්මං, මාදිසස්ස වයෙ ධීතස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත”න්ති එවං වයං පච්චචෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙති. තථා “පාපකම්මං නාමෙතං දුබ්බලජාතිකානං කම්මං, මාදිසස්ස සුරභාවසම්පන්නස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත”න්ති එවං සුරභාවං පච්චචෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොන්තො හිරිං

සමුට්ඨාපෙනි. තථා “පාපකම්මං නාමෙනං අන්ධබාලානං කම්මං, න පණ්ඩිතානං,
මාදිසස්ස පණ්ඩිතස්ස බහුස්සුතස්ස ඉදං කම්මං කාතුං න යුත්ත”න්ති එවං
බාහුසච්චං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාණාතිපාතාදිපාපං අකරොත්තො හිරිං සමුට්ඨාපෙනි.
එවං අජ්ඣන්තසමුට්ඨානං හිරිං චතුහි කාරණෙහි සමුට්ඨාපෙනි. සමුට්ඨාපෙත්වා ච
පන අත්තනො චිත්තෙ හිරිං පච්චෙසෙත්වා පාපකම්මං න කරොති. එවං හිරි
අජ්ඣන්තසමුට්ඨානා නාම හොති.

කථං ඔත්තප්පං බහිද්ධාසමුට්ඨානං නාම? “සචෙ ත්වං පාපකම්මං කරිස්සසි,
චතුසු පරිසාසු ගරහප්පත්තො භවිස්සසි.

“ගරහිස්සන්ති තං විඤ්ඤු, අසුචිං නාගරිකො යථා;
චජ්ජිතො සිලවන්තෙහි, කථං හික්ඛු කරිස්සසි”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 1
බලොසිච්ඡේණනා) –

එවං පච්චවෙක්ඛිත්තො හි බහිද්ධාසමුට්ඨිතෙන ඔත්තප්පෙන පාපකම්මං න
කරොති. එවං ඔත්තප්පං බහිද්ධාසමුට්ඨානං නාම හොති.

කථං හිරි අත්තාධිපතෙය්‍යා නාම? ඉධෙකච්චො කුලපුත්තො අත්තානං අධිපතිං
පෙට්ඨිකං කත්වා “මාදිසස්ස සද්ධාපබ්බජිතස්ස බහුස්සුතස්ස ධුතඨගධරස්ස න
යුත්තං පාපකම්මං කාතු”න්ති පාපං න කරොති. එවං හිරි අත්තාධිපතෙය්‍යා නාම
හොති. තෙනාහ භගවා –

“සො අත්තානංයෙව අධිපතිං කත්වා අකුසලං පජහති, කුසලං භාවෙති.
සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙති. සුද්ධමත්තානං පරිහරති”ති (අ. නි.
3.40).

කථං ඔත්තප්පං ලොකාධිපතෙය්‍යං නාම? ඉධෙකච්චො කුලපුත්තො ලොකං
අධිපතිං පෙට්ඨිකං කත්වා පාපකම්මං න කරොති. යථාහ –

“මහා බො පනායං ලොකසන්නිවාසො. මහන්තස්මිං බො පන
ලොකසන්නිවාසෙ සන්නි සමණබ්‍රාහ්මණා ඉද්ධිමන්තො දිබ්බචක්ඛුකා
පරචිත්තවිදුනො, තෙ දුරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි
චිත්තං ජානන්ති, තෙපි මං එවං ජානිස්සන්ති ‘පස්සථ හො, ඉමං කුලපුත්තං,
සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො වොකිණ්ණො විහරති
පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි’ති.

“සන්නි දෙවතා ඉද්ධිමන්තියො දිබ්බචක්ඛුකා පරචිත්තවිදුනියො, තා
දුරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි චිත්තං ජානන්ති, තාපි
මං එවං ජානිස්සන්ති ‘පස්සථ හො, ඉමං කුලපුත්තං, සද්ධා අගාරස්මා
අනගාරියං පබ්බජිතො සමානො වොකිණ්ණො විහරති පාපකෙහි අකුසලෙහි
ධම්මෙහි’ති. සො ලොකංයෙව අධිපතිං පෙට්ඨිකං කරිත්වා අකුසලං පජහති,

කුසලං භාවෙනි. සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙනි. සුද්ධමත්තානං පරිහරති”ති (අ. නි. 3.40).

එවං ඔත්තජ්ජං ලොකාධිපතෙය්‍යං නාම භොති.

“ලජ්ජාසභාවසංශ්ඨිතා හිරි, භයසභාවසංශ්ඨිතං ඔත්තජ්ජ”න්ති එත්ථ පන ලජ්ජාති ලජ්ජනාකාරො, තෙන සභාවෙන සංශ්ඨිතා හිරි. භයන්ති අපායභයං, තෙන සභාවෙන සංශ්ඨිතං ඔත්තජ්ජං. තද්‍රභයම්පි පාපපරිවජ්ජනෙ පාකටං භොති. එකච්චො හි යථා නාමෙකො කුලපුත්තො උච්චාරපස්සාචාදීති කරොත්තො ලජ්ජිතබ්බයුත්තකං එකං දිස්වා ලජ්ජනාකාරජ්ජත්තො භවෙය්‍ය හිළිතො, එවමෙවං අජ්ඣන්තං ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමිත්වා පාපකම්මං න කරොති. එකච්චො අපායභයහිතො හුත්වා පාපකම්මං න කරොති. තත්‍රිදං ඔපම්මං – යථා හි ද්විසු අයොගුළෙසු එකො සීතලො භවෙය්‍ය ගුට්ඨක්ඛිතො, එකො උණ්ණො ආදිත්තො. තත්ථ පණ්ඩිතො සීතලං ගුට්ඨක්ඛිතත්තා ජිගුච්ඡන්තො න ගණ්ණාති, ඉතරං ඩාහභයෙන. තත්ථ සීතලස්ස ගුට්ඨක්ඛිතස්ස ජිගුච්ඡාය අගණ්ණනං විය අජ්ඣන්තං ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමිත්වා පාපස්ස අකරණං, උණ්ණස්ස ඩාහභයෙන අගණ්ණනං විය අපායභයෙන පාපස්ස අකරණං වෙදිතබ්බං.

“සජ්ජතිස්සවලක්ඛණා හිරි, වජ්ජහිරුකභයදස්සාවිලක්ඛණං ඔත්තජ්ජ”න්ති ඉදම්පි ද්වයං පාපපරිවජ්ජනයෙව පාකටං භොති. එකච්චො හි ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, සත්ථුමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, දායජ්ජමහත්තපච්චවෙක්ඛණා, සබ්බමචාරිමහත්තපච්චවෙක්ඛණාති චතුහි කාරණෙහි සජ්ජතිස්සවලක්ඛණං හිරිං සමුට්ඨාපෙත්වා පාපං න කරොති. එකච්චො අත්තානුචාදභයං, පරානුචාදභයං, දණ්ඩභයං, දුග්ගතිභයන්ති චතුහි කාරණෙහි වජ්ජහිරුකභයදස්සාවිලක්ඛණං ඔත්තජ්ජං සමුට්ඨාපෙත්වා පාපං න කරොති. තත්ථ ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛණාදීති වෙව අත්තානුචාදභයාදීති ව විත්ථාරෙත්වා කට්ඨෙතබ්බාති. තෙසං විත්ථාරො අභිගුත්තරනිකායට්ඨකථායං වුත්තො.

සුක්කධම්මසමාහිතාති ඉදමෙව හිරොත්තජ්ජං ආදිං කත්වා කත්තබ්බා කුසලා ධම්මා සුක්කධම්මා නාම, තෙ සබ්බසඬ්ඛාහකනයෙන චතුභුමකලොකියලොකුත්තරධම්මා. තෙහි සමාහිතා සමන්තාගතාති අත්ථො. සත්තො සජ්ජුරිසා ලොකෙති කායකම්මාදීනං සත්තතාය සත්තො, කතඤ්ඤකතවෙදිතාය සොහනා පුරිසාති සජ්ජුරිසා. ලොකො පන සඬ්ඛාරලොකො, සත්තලොකො, ඔකාසලොකො, ඛන්ධලොකො, ආයතනලොකො, ධාතුලොකොති අනෙකවිධො. තත්ථ “එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආභාරට්ඨිතිකා...පෙ.... අට්ඨාරස ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයො”ති (පටි. ම. 1.112) එත්ථ සඬ්ඛාරලොකො වුත්තො. ඛන්ධලොකාදයො තදන්තොගධායෙව. “අයං ලොකො පරලොකො, දෙවලොකො මනුස්සලොකො”තිආදීසු (මහානි. 3; වුළුනි. අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 2) පන සත්තලොකො වුත්තො.

“යාවතා චන්දිමසුරියා, පරිහරන්ති දිසා හන්ති විරොචමානා;
තාව සහස්සධා ලොකො, එත්ථ තෙ චත්තතෙ වසො”ති. (ම. නි. 1.503) –

එත්ථ ඔකාසලොකො වුත්තො. තෙසු ඉධ සත්තලොකො අධිප්පෙනො.
සත්තලොකස්මිඤ්ඤි යෙ එවරුපා සප්පුරිසා, තෙ දෙවධම්මානි වුව්චන්ති.

තත්ථ දෙවානි සම්මුතිදෙවා, උපපත්තිදෙවා, විසුද්ධිදෙවානි තිව්ධා. තෙසු
මහාසම්මතකාලතො පට්ඨාය ලොකෙන “දෙවා”ති සම්මතත්තා
රාජරාජකුමාරාදයො සම්මුතිදෙවා නාම. දෙවලොකෙ උප්පන්නා උපපත්තිදෙවා
නාම. බිණාසවා පන විසුද්ධිදෙවා නාම. වුත්තම්පි චෙනං –

“සම්මුතිදෙවා නාම රාජානො දෙවියො රාජකුමාරා. උපපත්තිදෙවා නාම
භූමිමදෙවෙ උපාදාය තදුත්තරිදෙවා. විසුද්ධිදෙවා නාම බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා
බිණාසවා”ති (වුළුති. ධොතකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 32;
පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 119).

ඉමෙසං දෙවානං ධම්මානි දෙවධම්මා. වුව්චරෙති වුව්චන්ති. හිරොත්තප්පමුලකා
හි කුසලා ධම්මා කුලසම්පදාය වෙච දෙවලොකෙ නිබ්බත්තියා ච විසුද්ධිභාවස්ස ච
කාරණත්තා කාරණට්ඨෙත තිව්ධානම්පි තෙසං දෙවානං ධම්මානි දෙවධම්මා, තෙහි
දෙවධම්මෙහි සමන්තාගතා පුග්ගලාපි දෙවධම්මා. තස්මා පුග්ගලාධිට්ඨානදෙසනාය
තෙ ධම්මෙ දස්සෙන්නො “සන්නො සප්පුරිසා ලොකෙ, දෙවධම්මානි වුව්චරෙ”ති
ආහ.

යක්ඛො ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො බොධිසත්තං ආහ –
“පණ්ඩිත, අහං තුම්භාකං පසන්නො, එකං භාතරං දෙමි, කතරං ආනෙමි”ති?
“කනිට්ඨං ආනෙහි”ති. “පණ්ඩිත, ත්වං කෙවලං දෙවධම්මෙ ජානාසියෙව, න පන
තෙසු චත්තසි”ති. “කිං කාරණා”ති? “යංකාරණා ජෙට්ඨකං යපෙත්වා කනිට්ඨං
ආණාපෙන්නො ජෙට්ඨාපවායිකකම්මං න කරොසි”ති. දෙවධම්මෙ වාහං, යක්ඛ,
ජානාමි, තෙසු ච චත්තාමි. මයඤ්ඤි ඉමං අරඤ්ඤං එතං නිස්සාය පට්ටියා. එතස්ස හි
අත්ථාය අම්භාකං පිතරං එතස්ස මාතා රජ්ජං යාචි, අම්භාකං පන පිතා තං වරං
අදත්වා අම්භාකං අනුරක්ඛණත්ථාය අරඤ්ඤවාසං අනුජානි. සො කුමාරො
අනුවත්තිත්වා අම්භෙහි සද්ධිං ආගතො. “තං අරඤ්ඤෙ එකො යක්ඛො බාදී”ති
වුත්තෙපි න කොචි සද්දහිස්සති, තෙනාහං ගරහහයහිතො තමෙව ආණාපෙමිති.
“සාධු සාධු පණ්ඩිත, ත්වං දෙවධම්මෙ ච ජානාසි, තෙසු ච චත්තසි”ති පසන්නො
යක්ඛො බොධිසත්තස්ස සාධුකාරං දත්වා ද්වෙපි භාතරො ආනෙත්වා අදාසි.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – “සම්ම, ත්වං පුබ්බෙ අත්තනා කතෙන
පාපකම්මෙන පරෙසං මංසලොභිතබාදකො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉදානිපි
පාපමෙව කරොසි, ඉදං තෙ පාපකම්මං නිරයාදීහි මුව්චිතුං ඔකාසං න දස්සති, තස්මා
ඉතො පට්ඨාය පාපං පහාය කුසලං කරොහි”ති. අසක්ඛි ච පන තං දමෙතුං. සො තං

යක්බ. දමෙත්වා තෙන සංවිහිතාරක්ඛො තත්ථෙව වසන්තො එකදිවසං නක්ඛත්තං ඔලොකෙත්වා පිතු කාලකතභාවං ඤත්වා යක්බං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා වන්දකුමාරස්ස ඔපරජ්ජං, සූරියකුමාරස්ස සෙනාපතිට්ඨානං, දත්වා යක්බස්ස රමණීයෙ යානෙ ආයතනං කාරෙත්වා, යථා සො අග්ගමාලං අග්ගපුප්ඵං අග්ගහත්තඤ්ච ලහති, තථා අකාසි. සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො හික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සම්මාසම්බුද්ධොපි ද්වෙ වත්ථුනි කට්ඨෙත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දකරක්ඛසො බහුභණ්ඩිකහික්ඛු අහොසි, සූරියකුමාරො ආනන්දො, වන්දකුමාරො සාරිපුත්තො, ජෙට්ඨකභාතා මහිසාසකුමාරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දෙවධම්මජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

7. කට්ඨභාරිජාතකවණ්ණනා

පුත්තො ත්‍යාගං මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො වාසභඛත්තියං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. වාසභඛත්තියාය වත්ථු ද්වාදසකනිපාතෙ හද්දසාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. සා කිර මහානාමස්ස සක්කස්ස ධිතා නාගමුණ්ඩාය නාම දාසියා කුච්ඡිස්මිං ජාතා කොසලරාජස්ස අග්ගමහෙසි අහොසි. සා රඤ්ඤො පුත්තං විජායි. රාජා පනස්සා පච්ඡා දාසිභාවං ඤත්වා යානං පරිභාපෙසි, පුත්තස්ස විට්ඨුභස්සාපි යානං පරිභාපෙසියෙව. තෙ උහොපි අත්තොනිවෙසනෙයෙව වසන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුබ්බණ්ඩසමයෙ පඤ්චසතහික්ඛුපරිවුතො රඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා “මහාරාජ, කහං වාසභඛත්තියා”ති ආහ. “රාජා තං කාරණං ආරොචෙසි. මහාරාජ වාසභඛත්තියා කස්ස ධිතා”ති? “මහානාමස්ස හන්තෙ”ති. “ආගච්ඡමානා කස්ස ආගතා”ති? “මය්හං හන්තෙ”ති. මහාරාජ සා රඤ්ඤො ධිතා, රඤ්ඤොව ආගතා, රාජානංයෙව පටිච්ච පුත්තං ලහි, සො පුත්තො කිංකාරණා පිතු සන්තකස්ස රජ්ජස්ස සාමිකො න හොති, පුබ්බෙ රාජානො මුහුත්තිකාය කට්ඨභාරිකාය කුච්ඡිස්මිම්පි පුත්තං ලහිත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං අදංසුති. රාජා තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාවි, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා මහත්තෙන යසෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ පුප්ඵඵලලොහෙන විවරන්තො උය්‍යානවනසණ්ඛෙ ගායිත්වා දාරුනි උද්ධරමානං එකං ඉත්ථිං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො සංවාසං කප්පෙසි. තඬ්ඬණඤ්ඤොව බොධිසත්තො තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි, තාවදෙව තස්සා වජිරපූරිතා විය ගරුකා කුච්ඡි අහොසි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා “ගබ්භො මෙ, දෙව, පතිට්ඨිතො”ති ආහ. රාජා අඬුලිමුද්දිකං දත්වා “සචෙ ධිතා හොති, ඉමං විස්සජ්ජෙත්වා පොසෙය්‍යාසි, සචෙ පුත්තො හොති, අඬුලිමුද්දිකාය සද්ධිං මම සන්තිකං ආනෙය්‍යාසි”ති වත්වා පක්කාමි.

සාපි පරිපක්කගබ්භා බොධිසත්තං විජායි. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ කීළාමණ්ඩලෙ කීළන්තස්ස එවං වත්තාරො හොන්ති “නිජ්ජිතිකෙනම්භා පහටා”ති. තං සුත්වා බොධිසත්තො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා “අම්ම, කො මය්හං පිතා”ති පුච්ඡි. “තාත, ත්වං බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො”ති. “අම්ම, අත්ථි පන කොච්ඡි සක්ඛි”ති? තාත රාජා ඉමං මුද්දිකං දත්වා “සවෙ ධිතා හොති, ඉමං විස්සජ්ජෙත්වා පොසෙය්‍යාසි, සවෙ පුත්තො හොති, ඉමාය අඬුලුමුද්දිකාය සද්ධිං ආනෙය්‍යාසි”ති වත්වා ගතොති. “අම්ම, එවං සන්තෙ කස්මා මං පිතු සන්තිකං න නෙසි”ති. සා පුත්තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවාපෙසි. රඤ්ඤො ච පක්කොසාපිතා පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා “අයං තෙ, දෙව, පුත්තො”ති ආහ. රාජා ජානන්තොපි පරිසමජ්ඣෙ ලජ්ජාය “න මය්හං පුත්තො”ති ආහ. “අයං තෙ, දෙව, මුද්දිකා, ඉමං සඤ්ජානාසි”ති. “අයම්පි මය්හං මුද්දිකා න හොති”ති. “දෙව, ඉදානි යපෙත්වා සච්චකිරියං අඤ්ඤො මම සක්ඛි නත්ථි, සවායං දාරකො තුම්භෙ පට්චිව ජාතො, ආකාසෙ තිට්ඨතු, නො වෙ, භූමියං පතිත්වා මරතු”ති බොධිසත්තස්ස පාදෙ ගහෙත්වා ආකාසෙ බිපි. බොධිසත්තො ආකාසෙ පල්ලඬකමාභූජිත්වා නිසින්තො මධුරස්සරෙන පිතු ධම්මං කට්ඨන්තො ඉමං ගාථමාහ –

7.

“පුත්තො ත්‍යාහං මහාරාජ, ත්වං මං පොස ජනාධිප;
අඤ්ඤෙපි දෙවො පොසෙති, කිඤ්ච දෙවො සකං පජ”න්ති.

තත්ථ පුත්තො ත්‍යාහන්ති පුත්තො තෙ අහං. පුත්තො ච නාමෙස අත්‍රජො, ඛේත්තජො, අත්තෙවාසිකො, දින්නකොති චතුබ්බිධො. තත්ථ අත්තානං පට්චිව ජාතො අත්‍රජො නාම. සයනපිට්ඨෙ පල්ලඬකෙ උරෙතිඵවමාදීසු නිබ්බත්තො ඛේත්තජො නාම. සන්තිකෙ සිප්පුග්ගණ්හනකො අත්තෙවාසිකො නාම. පොසාවනත්ථාය දින්නො දින්නකො නාම. ඉධ පන අත්‍රජං සන්ධාය “පුත්තො”ති වුත්තං. චතුරි සඬගභවත්ථුහි ජනං රඤ්ජෙතිති රාජා, මහන්තො රාජා මහාරාජා. තමාලපන්තො ආහ “මහාරාජා”ති. ත්වං මං පොස ජනාධිපාති ජනාධිප මහාජනජෙට්ඨක ත්වං මං පොස හරස්සු වඩ්ඪෙහි. අඤ්ඤෙපි දෙවො පොසෙතිති අඤ්ඤෙපි හත්ථිබන්ධාදයො මනුස්සෙ, හත්ථිඅස්සාදයො තිරච්ඡානගතෙ ච බහුජනෙ දෙවො පොසෙති. කිඤ්ච දෙවො සකං පජන්ති එත්ථ පන කිඤ්චාති ගරහන්තෙ ච අනුග්ගහණන්තෙ ච නිපාතො. “සකං පජං අත්තතො පුත්තං මං දෙවො න පොසෙති”ති වදන්තො ගරහති නාම, “අඤ්ඤෙ බහුජනෙ පොසෙති”ති වදන්තො අනුග්ගහණති නාම. ඉති බොධිසත්තො ගරහන්තොපි අනුග්ගහණන්තොපි “කිඤ්ච දෙවො සකං පජ”න්ති ආහ.

රාජා බොධිසත්තස්ස ආකාසෙ නිසිදිත්වා එවං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස සුත්වා “එහි, තාතා”ති හත්ථං පසාරෙසි, “අහමෙව පොසෙස්සාමි, අහමෙව පොසෙස්සාමි”ති හත්ථසහස්සං පසාරියිත්ථ. බොධිසත්තො අඤ්ඤස්ස හත්තෙ අනොතරිත්වා රඤ්ඤො භත්තෙ ඔතරිත්වා අඬුකෙ නිසිදි. රාජා තස්ස ඔපරජ්ජං

දත්වා මාරු අග්ගමහෙසි අකාසි. සො පිතු අවිවයෙන කට්ඨවාහනරාජා නාම
හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා කොසලරුක්ඛො ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ද්වෙ වත්ථුනි දස්සෙත්වා
අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතා මහාමායා අහොසි, පිතා
සුද්ධොදනමහාරාජා, කට්ඨවාහනරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කට්ඨවාහනකවණ්ණනා සත්තමා.

8. ගාමණිජාතකවණ්ණනා

අපි අතරමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියං හික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ පච්චුප්පන්තවත්ථු ව අතීතවත්ථු ව
එකාදසකනිපාතෙ සංවරජාතකෙ ආවිභවිස්සති. වත්ථු හි තස්මිඤ්ච ඉමස්මිඤ්ච
එකසද්දිසමෙව, ගාථා පන නානා. ගාමණිකුමාරො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා
භාතිකසතස්ස කනිට්ඨොපි හුත්වා භාතිකසතපරිවාරිතො සෙතච්ඡත්තස්සහෙට්ඨා
වරපල්ලඬකෙ නිසින්තො අත්තනො යසසම්පත්තිං. ඔලොකෙත්වා “අයං මය්හං
යසසම්පත්ති අම්භාකං ආවරියස්ස සත්තකා”ති තුට්ඨො ඉමං උදානං උදානෙසි –

8.

“අපි අතරමානානං, එලාසාව සමිජ්ඣති;
විපක්කබ්බුමවරියොස්මි, එවං ජානාහි ගාමණි”ති.

තත්ථ අපීති නිපාතමත්තං. අතරමානානන්ති පණ්ඩිතානං ඔවාදෙ යත්වා
අතරිත්වා අවෙගායිත්වා උපායෙන කම්මං කරොන්තානං. එලාසාව සමිජ්ඣතිති
යථාපත්ථිකෙ එලෙ ආසා තස්ස එලස්ස නිප්ඵත්තියා සමිජ්ඣතියෙව. අථ වා
එලාසාති ආසාඑලං, යථාපත්ථිකං එලං සමිජ්ඣතියෙවාති අත්ථො.
විපක්කබ්බුමවරියොස්මිති එත්ථ වත්තාරි සඬිගභවත්ථුනි සෙට්ඨවරියත්තා
බ්බුමවරියං නාම, තඤ්ච තම්මුලිකාය යසසම්පත්තියා පටිලද්ධත්තා විපක්කං නාම.
යො වාස්ස යසො නිප්ඵන්තො, සොපි සෙට්ඨට්ඨෙන බ්බුමවරියං නාම. තෙනාහ
“විපක්කබ්බුමවරියොස්මි”ති. එවං ජානාහි ගාමණිති කත්ථවි ගාමිකපුරිසොපි
ගාමජෙට්ඨකොපි ගාමණි. ඉධ පන සබ්බජනජෙට්ඨකං අත්තානං සන්ධායාහ.
අම්හො ගාමණි, ත්වං එතං කාරණං එවං ජානාහි, ආවරියං නිස්සාය භාතිකසතං
අතික්කම්ත්වා ඉදං මහාරජ්ජං පත්තොස්මිති උදානං උදානෙසි.

තස්මිං පන රජ්ජං පත්තෙ සත්තට්ඨදිවසවිවයෙන සබ්බෙපි භාතරො අත්තනො
අත්තනො වසනට්ඨානං ගතා. ගාමණිරාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං
ගතො, බොධිසත්තොපි පුඤ්ඤාති කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි,
සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො. සත්ථා ද්වෙ

වත්පුනි කටෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ගාමණිකුමාරො ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අහොසි, ආවරියො පන අහමෙව අහොසි” නිති.

ගාමණිජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

9. මසදෙවජාතකවණ්ණනා

උත්තමභිරුහා මය්හන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කටෙසි. තං හෙට්ඨා නිදානකථායං කථිතමෙව. තස්මිං පන කාලෙ භික්ඛු දසබලස්ස නෙක්ඛම්මං වණ්ණයන්තා නිසිදිංසු. අථ සත්ථා ධම්මසහං ආගන්ත්වා බුද්ධාසනෙ නිසින්තො භික්ඛු ආමන්තෙසි “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා” නි. “හන්තෙ, න අඤ්ඤාය කථාය, තුම්භාකංයෙව පන නෙක්ඛම්මං වණ්ණයමානා නිසින්තාමිහා” නි වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො එතරහියෙව නෙක්ඛම්මං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි නික්ඛන්තොයෙවා” නි ආහ. භික්ඛු තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථං හගවන්තං යාචිංසු, හගවා හවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිටීලායං මසදෙවො නාම රාජා අහොසි ධම්මිකො ධම්මරාජා. සො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි කුමාරකීළං කීළි, තථා ඔපරජ්ජං, තථා මහාරජ්ජං කත්වා දීසමද්ධානං බෙපෙත්වා එකදිවසං කප්පකං ආමන්තෙසි “යදා මෙ, සම්ම කප්පක, සිරස්මිං පලිතානි පස්සෙය්‍යාසි, අථ මෙ ආරොවෙය්‍යාසි” නි. කප්පකොපි දීසමද්ධානං බෙපෙත්වා එකදිවසං රඤ්ඤො අඤ්ජනවණ්ණානං කෙසානං අන්තරෙ එකමෙව පලිතං දිස්වා “දෙව, එකං තෙ පලිතං දිස්සති” නි ආරොවෙසි. “තෙන හි මෙ, සම්ම, තං පලිතං උද්ධරිත්වා පාණිමිහි යපෙහි” නි ව වුත්තෙ සුවණ්ණසණ්ඨාසෙන උද්ධරිත්වා රඤ්ඤො පාණිමිහි පතිට්ඨාපෙසි. තදා රඤ්ඤො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ආයු අවසිට්ඨං හොති. එවං සන්තෙපි පලිතං දිස්වා ච මච්චුරාජානං ආගන්ත්වා සම්පෙ යීතං විය අත්තානං ආදිත්තපණ්ණසාලං පටිට්ඨං විය ව මඤ්ඤමානො සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා “බාල මසදෙව, යාව පලිතස්සුප්පාදාව ඉමෙ කිලෙසෙ ජහිතුං නාසක්ඛි” නි වින්තෙසි.

තස්සෙවං පලිතපාතුභාවං ආවජ්ජෙන්තස්ස අන්තොධාහො උප්පජ්ජි, සරීරා සෙදා මුච්චිංසු, සාටකා පිළෙත්වා අපනෙතබ්බාකාරජ්ජන්තා අහෙසුං. සො “අජ්ජෙව මයා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතුං වට්ටති” නි කප්පකස්ස සතසහස්සුට්ඨානකං ගාමවරං දත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, මම සීසෙ පලිතං පාතුභුතං, මහල්ලකොමිහි ජාතො, භුත්තා බො පන මෙ මානුසකා කාමා, ඉදානි දිබ්බෙ කාමෙ පරියෙසිස්සාමි, නෙක්ඛම්මකාලො මය්හං, ත්වං ඉමං රජ්ජං පටිපජ්ජ, අහං පන පබ්බජිත්වා මසදෙවඅම්බවනුය්‍යානෙ වසන්තො සමණධම්මං කරිස්සාමි” නි ආහ. තං එවං පබ්බජිතුකාමං අමච්චා උපසඬකමිත්වා “දෙව, කිං තුම්භාකං

පබ්බජ්ජාකාරණ” න්ති පුච්ඡිංසු. රාජා පලිතං හත්ථෙත ගහෙත්වා අමච්චානං ඉමං ගාථමාහ –

9.

“උත්තමඤ්චගරුහා මය්හං, ඉමෙ ජාතා වයොහරා;
පාතුභූතා දෙවදූතා, පබ්බජ්ජාසමයො මමා” ති.

තත්ථ උත්තමඤ්චගරුහාති කෙසා. කෙසා හි සබ්බෙසං හත්ථපාදාදීනං අඬගානං උත්තමෙ සිරස්මිං රුහත්තා “උත්තමඤ්චගරුහා” ති වුච්චන්ති. ඉමෙ ජාතා වයොහරාති පස්සථ, තාතා, පලිතපාතුභාවෙන තිණ්ණං වයානං හරණතො ඉමෙ ජාතා වයොහරා. පාතුභූතාති නිබ්බත්තා. දෙවදූතාති දෙවො වුච්චති මච්චු, තස්ස දූතාති දෙවදූතා. සිරස්මිඤ්ච පලිතෙසු පාතුභූතෙසු මච්චුරාජස්ස සන්තිකෙ යිතො විය හොති, තස්මා පලිතාති “මච්චුදෙවස්ස දූතා” ති වුච්චන්ති. දෙවා විය දූතාතිපි දෙවදූතා. යථා හි අලඬකතපටියත්තාය දෙවතාය ආකාසෙ යත්වා “අසුකදිවසෙ ත්වං මරිස්සසී” ති වුත්තෙ තං තථෙව හොති, එවං සිරස්මිං පලිතෙසු පාතුභූතෙසු දෙවතාය ඛ්‍යාකරණසදිසමෙව හොති, තස්මා පලිතාති “දෙවසදිසා දූතා” ති වුච්චන්ති. විසුද්ධිදෙව්‍යානං දූතාතිපි දෙවදූතා. සබ්බබොධිසත්තා හි ජිණ්ණඛ්‍යාධිමතපබ්බජිතෙ දිස්වා ව සංවෙගමාපජ්ජන්වා නික්ඛම්ම පබ්බජන්ති. යථාහ –

“ජිණ්ණඤ්ච දිස්වා දුබ්බඤ්ච ඛ්‍යාධිතං, මතඤ්ච දිස්වා ගතමායුසඬ්ඛයං;
කාසායවත්ථං පබ්බජිතඤ්ච දිස්වා, තස්මා අහං පබ්බජිතොමිහි රාජා” ති.
(ථෙරගා. 73 ථොකං විසදිසං);

ඉමිනා පරියායෙන පලිතාති විසුද්ධිදෙව්‍යානං දූතත්තා “දෙවදූතා” ති වුච්චන්ති. පබ්බජ්ජාසමයො මමාති ගිහිභාවතො නික්ඛන්තට්ඨෙත “පබ්බජ්ජා” ති ලද්ධනාමස්ස සමණලිඬගගහණස්ස කාලො මය්හන්ති දස්සෙති.

සො එවං වත්වා තං දිවසමෙව රජ්ජං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව මසදෙවඅම්බවතෙ විහරන්තො චතුරාසීති වස්සසහස්සාති වත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්වා අපරිභීනජ්ඣානෙ යිතො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන තතො වුතො මිටීලායංයෙව නිමි නාම රාජා හුත්වා ඔසක්කමානං අත්තතො වංසං සටෙත්වා තත්ථෙව අම්බවතෙ පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්වා පුන බ්‍රහ්මලොකුපගොව අහොසි.

සත්ථාපි “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි නික්ඛන්තොයෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා වත්තාරි සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොනාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො. ඉති භගවා ඉමානි ද්වෙ වත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා කප්පකො ආනන්දො අහොසි, පුත්තො රාහුලො, මසදෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

10. සුබවිහාරිජාතකවණ්ණනා

යඤ්ච අඤ්ඤා න රක්ඛන්තීති ඉදං සත්ථා අනුපියනගරං නිස්සාය
අනුපියඅම්බවනෙ විහරන්තො සුබවිහාරිං හද්දියත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සුබවිහාරී
හද්දියත්ථෙරො ඡබ්බන්තියසමාගමෙ උපාලිසත්තමො පබ්බජිතො. තෙසු
හද්දියත්ථෙරො ව, කම්මිලත්ථෙරො ව, හගුත්ථෙරො ව, උපාලිත්ථෙරො ව අරහත්තං
පත්තා, ආනන්දත්ථෙරො සොතාපන්තො ජාතො, අනුරුද්ධත්ථෙරො
දිබ්බවක්ඛුකො, දෙවදත්තො ඤානලාභී ජාතො. ඡන්තං පන ඛත්තියානං චත්ථු යාව
අනුපියනගරා ඛණ්ඩහාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. ආයස්මා පන හද්දියො රාජකාලෙ
අත්තනො රක්ඛසංවිධානඤ්චෙව තාව බහුභි රක්ඛාභි රක්ඛියමානස්ස
උපරිපාසාදවරතලෙ මහාසයනෙ සම්පරිවත්තමානස්සාපි අත්තනො හයුජ්ජන්තිඤ්ච
ඉදානි අරහත්තං පත්ථා අරඤ්ඤාදීසු යත්ථ කත්ථවි විහරන්තොපි අත්තනො
විගතහයනඤ්ච සමනුස්සරන්තො “අහො සුබං, අහො සුබ”න්ති උදානං උදානෙසි.
තං සුත්ථා භික්ඛු “ආයස්මා හද්දියො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති”ති භගවතො
ආරොචෙසුං. භගවා “න, භික්ඛවෙ, හද්දියො ඉදානෙව සුබවිහාරී, පුබ්බෙජි
සුබවිහාරියෙවා”ති ආහ. භික්ඛු තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු. භගවා
භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරයමානෙ බොධිසත්තො
උදිච්චබ්‍රාහ්මණමහාසාලො හුත්ථා කාමෙසු ආදීනවං, නෙක්ඛම්මෙ වානිසංසං දිස්ථා
කාමෙ පහාය භිමවන්තං පටිසිත්ථා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්ථා අට්ඨ සමාපත්තියො
නිබ්බන්තෙසි, පරිවාරොපිස්ස මහා අහොසි පඤ්ච තාපසසතානි. සො වස්සකාලෙ
භිමවන්තනො නික්ඛම්ත්ථා තාපසගණපරිවුතො ගාමනිගමාදීසු වාරිකං වරන්තො
බාරාණසිං පත්ථා රාජානං නිස්සාය රාජ්‍යයානෙ වාසං කජ්ජෙසි. තත්ථ වස්සිකෙ
චත්තාරො මාසෙ වසිත්ථා රාජානං ආපුච්ඡි. අථ නං රාජා “තුම්හෙ, භන්තෙ,
මහල්ලකා, කිං වො භිමවන්තෙන, අන්තෙවාසිකෙ භිමවන්තං පෙසෙත්ථා ඉධෙව
වසථා”ති යාචි. බොධිසත්තො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකං පඤ්ච තාපසසතානි
පටිච්ඡාපෙත්ථා “ගච්ඡ, ත්වං ඉමෙහි සද්ධිං භිමවන්තෙ වස, අහං පන ඉධෙව
වසිස්සාමි”ති තෙ උය්‍යාපෙත්ථා සයං තත්ථෙව වාසං කජ්ජෙසි.

සො පනස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො රාජපබ්බජිතො මහන්තං රජ්ජං පහාය
පබ්බජිත්ථා කසිණපරිකම්මං කත්ථා අට්ඨසමාපත්තිලාභී අහොසි. සො තාපසෙහි
සද්ධිං භිමවන්තෙ වසමානො එකදිවසං ආවරියං දට්ඨුකාමො හුත්ථා තෙ තාපසෙ
ආමන්තෙත්ථා “තුම්හෙ අනුක්කණ්ඨමානා ඉධෙව වසථ, අහං ආවරියං වන්දිත්ථා
ආගමිස්සාමි”ති ආවරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්ථා වන්දිත්ථා පටිසන්ථාරං කත්ථා එකං
කට්ඨත්ථරිකං අත්ථරිත්ථා ආවරියස්ස සන්තිකෙයෙව නිපජ්ජි. තස්මිඤ්ච සමයෙ
රාජා “තාපසං පස්සිස්සාමි”ති උය්‍යානං ගන්ත්ථා වන්දිත්ථා එකමන්තං නිසිදි.
අන්තෙවාසිකතාපසො රාජානං දිස්ථා නෙව වුට්ඨාසි, නිපන්තොයෙව පන “අහො

සුඛං, අහො සුඛං” න්ති උදානං උදානෙසි. රාජා “අයං තාපසො මං දිස්වාපි න උට්ඨිතො” ති අනත්තමනො බොධිසත්තං ආහ – “භත්තෙ, අයං තාපසො යදිච්ඡකං භුත්තො භවිස්සති, උදානං උදානෙන්තො සුඛසෙය්‍යමෙව කප්පෙති” ති. මහාරාජ, අයං තාපසො පුබ්බෙ තුම්භාදියො එකො රාජා අහොසි, ස්වායං “අහං පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ රජ්ජසිරිං අනුභවන්තො ආවුධහත්ථෙහි බහුහි රක්ඛියමානොපි එවරූපං සුඛං නාම නාලත්ථ” න්ති අත්තනො පබ්බජ්ජාසුඛං ඤානසුඛඤ්ච ආරබ්භ ඉමං උදානං උදානෙතීති. එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො රඤ්ඤො ධම්මකථං කථෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

10.

“යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්ති, යො ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛති;
ස චෙ රාජ සුඛං සෙති, කාමෙසු අනපෙක්ඛවා” ති.

තත්ථ යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්තීති යං පුග්ගලං අඤ්ඤෙ බහු පුග්ගලා න රක්ඛන්ති. යො ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛතීති යො ච “එකකො අහං රජ්ජං කාරෙමී” ති අඤ්ඤෙ බහු ජනෙ න රක්ඛති. ස චෙ රාජ සුඛං සෙතීති මහාරාජ සො පුග්ගලො එකො අදුතියො පටිච්ඡන්තො කායිකචෙතසිකසුඛසමඬ්ඨි හුත්වා සුඛං සෙති. ඉදඤ්ච දෙසනාසිසමෙව. න කෙවලං පන සෙතියෙව, එවරූපො පන පුග්ගලො සුඛං ගච්ඡති තිට්ඨති නිසීදති සයතීති සබ්බිරියාපථෙසු සුඛජ්ජත්තොව හොති. කාමෙසු අනපෙක්ඛවාති වත්ථු කාමකිලෙසකාමෙසු අපෙක්ඛාරහිතො විගතච්ඡන්දරාගො නිත්තණ්හො එවරූපො පුග්ගලො සබ්බිරියාපථෙසු සුඛං විහරති මහාරාජාති.

රාජා ධම්මදෙසනං සුත්වා තුට්ඨමානසො වන්දිත්වා නිවෙසනමෙව ගතො, අන්තෙවාසිකොපි ආචරියං වන්දිත්වා හිමවන්තමෙව ගතො. බොධිසත්තො පන තත්ථෙව විහරන්තො අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා දස්සෙත්වා ද්වෙ වත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අන්තෙවාසිකො හද්දියත්ථෙරො අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

සුඛවිහාරිජාතකවණ්ණනා දසමා.

අපණ්ණකවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

අපණ්ණකං චණ්ණපථං, සෙරිචං වුළුසෙට්ඨි ව;
තණ්ඩුලං දෙවධම්මඤ්ච, කට්ඨවාහනගාමණි;
මසදෙවං විහාරිති, පිණ්ඩිතා දස ජාතකාති.

2. සීලවග්ගො

[11] 1. ලක්ඛණමිගජාතකවණ්ණනා

හොති සීලවතං අත්ථොති ඉදං සත්ථා රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ
විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තස්ස වත්ථු යාව
අභිමාරජපයොජනා ඛණ්ඩභාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති, යාව ධනපාලකවිස්සජ්ජනා
පන චූළභංසජාතකෙ ආවිභවිස්සති, යාව පථවිජ්ජවෙසනා ද්වාදසනිපාතෙ
සමුද්දවාණ්ණජාතකෙ ආවිභවිස්සති.

එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ දෙවදත්තො පඤ්ච වත්ථුනි යාවිත්වා අලභන්තො සඬ්ඝං
භින්දිත්වා පඤ්ච භික්ඛුසත්තානි ආදාය ගයාසීසෙ විහරති. අථ තෙසං භික්ඛුනං ඤාණං
පරිපාකං අගමාසි. තං ඤත්වා සත්ථා ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ආමන්තෙසි “සාරිපුත්තා,
තුම්භාකං නිස්සිතකා පඤ්චසතා භික්ඛු දෙවදත්තස්ස ලද්ධිං රොවෙත්වා තෙන
සද්ධිං ගතා, ඉදානි පන තෙසං ඤාණං පරිපාකං ගතං, තුම්භෙ ඛණ්ඩ භික්ඛුහි සද්ධිං
තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ භික්ඛු මග්ගඵලෙහි පබ්බාදෙත්වා
ගහෙත්වා ආගච්ඡා”ති. තෙ තථෙව ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා
මග්ගඵලෙහි පබ්බාදෙත්වා පුනදිවසෙ අරුණුග්ගමනවෙලාය තෙ භික්ඛු ආදාය
වෙළුවනමෙව ආගමංසු. ආගන්ත්වා ච පන සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස භගවන්තං
වන්දිත්වා ධීතකාලෙ භික්ඛු ථෙරං පසංසිත්වා භගවන්තං ආහංසු – “භන්තෙ,
අම්භාකං ජෙට්ඨභාතිකො ධම්මසෙනාපති පඤ්චභි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො
ආගච්ඡන්තො අතිවිය සොහති, දෙවදත්තො පන පරිභීතපරිවාරො ජාතො”ති. න,
භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව ඤාතිසඬ්ඝපරිවුතො ආගච්ඡන්තො සොහති,
පුබ්බෙපි සොභියෙව. දෙවදත්තොපි න ඉදානෙව ගණතො පරිභීතො, පුබ්බෙපි
පරිභීතොයෙවාති. භික්ඛු තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාවිංසු, භගවා
භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ එකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා
බොධිසත්තො මිගයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වුද්ධිජ්ජන්තො
මිගසභස්සපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වසති. තස්ස ලක්ඛණො ච කාළො වාති ද්වෙ පුත්තා
අහෙසුං. සො අත්තතො මහල්ලකකාලෙ “තාතා, අහං ඉදානි මහල්ලකො, තුම්භෙ
ඉමං ගණං පරිහරා”ති පඤ්ච පඤ්ච මිගසතානි එකෙකං පුත්තං පටිච්ඡාපෙසි.
තතො පට්ඨාය තෙ ද්වෙ ජනා මිගගණං පරිහරන්ති. මගධරට්ඨස්මිඤ්ඤි
සස්සපාකසමයෙ කිට්ඨසම්බාධෙ අරඤ්ඤෙ මිගානං පරිපන්ථො හොති. මනුස්සා
සස්සබ්බාදකානං මිගානං මාරණත්ථාය තත්ථ තත්ථ ඔපාතං ඛණන්ති, සුලානි
රොපෙන්නි, පාසාණයන්තානි සජ්ජෙන්නි, කුටපාසාදයො පාසෙ ඔඩ්ඬෙන්නි, බහු
මිගා විනාසං ආපජ්ජන්ති. බොධිසත්තො කිට්ඨසම්බාධසමයං ඤත්වා ද්වෙ පුත්තෙ
පක්කොසාපෙත්වා ආහ – “තාතා, අයං කිට්ඨසම්බාධසමයො, බහු මිගා විනාසං
පාපුණන්ති, මයං මහල්ලකා යෙන කෙනවි උපායෙන එකස්මිං යානෙ
විතිනාමෙස්සාම, තුම්භෙ තුම්භාකං මිගගණෙ ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදං
පවිසිත්වා සස්සානං උද්ධට්ඨකාලෙ ආගච්ඡෙය්‍යාමා”ති. තෙ “සාධු”ති පිතු වචනං
සුත්වා සපරිවාරා නික්ඛමිංසු. තෙසං පන ගමනමග්ගං මනුස්සා ජානන්ති “ඉමස්මිං

කාලෙ මිගා පබ්බතමාරොහන්ති, ඉමස්මිං කාලෙ ඔරොහන්ති” ති. තෙ තත්ථ තත්ථ පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නිලීනා බහු මිගෙ විජ්ඣන්වා මාරෙන්නි.

කාලමිගො අත්තනො දන්ධතාය “ඉමාය නාම වෙලාය ගන්තබ්බං, ඉමාය වෙලාය න ගන්තබ්බං” න්ති අජානන්තො මිගගණං ආදාය පුබ්බණ්භෙපි සායන්භෙපි පදොසෙපි පච්චුසෙපි ගාමද්වාරෙන ගච්ඡති. මනුස්සා තත්ථ තත්ථ පකතියා ධීතා ව නිලීනා ව බහු මිගෙ විනාසං පාපෙන්නි. එවං සො අත්තනො දන්ධතාය බහු මිගෙ විනාසං පාපෙත්වා අප්පකෙහෙව මිගෙහි අරඤ්ඤං පාවිසී. ලක්ඛණමිගො පන පණ්ඩිතො ඛාත්තො උපායකුසලො “ඉමාය වෙලාය ගන්තබ්බං, ඉමාය වෙලාය න ගන්තබ්බං” න්ති ජානාති. සො ගාමද්වාරෙනපි න ගච්ඡති, දිවාපි න ගච්ඡති, පදොසෙපි න ගච්ඡති, පච්චුසෙපි න ගච්ඡති, මිගගණං ආදාය අඬ්ඞරත්තසමයෙයෙව ගච්ඡති. තස්මා එකමිපි මිගං අවිනාසෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසී. තෙ තත්ථ චත්තාරො මාසෙ චස්සිත්වා සස්සෙසු උද්ධට්ඨෙසු පබ්බතා ඔතරිංසු.

කාලො පච්චාගච්ඡන්තොපි පුරිමනයෙනෙව අවසෙසමිගෙ විනාසං පාපෙන්නො එකකොව ආගමී. ලක්ඛණො පන එකමිගමිපි අවිනාසෙත්වා පඤ්චහි මිගසතෙහි පරිවුතො මාතාපිතුනං සන්තිකං ආගමී. බොධිසත්තො ද්වෙපි පුත්තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා මිගගණෙන සද්ධිං මන්තෙන්නො ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙසි –

11.

“හොති සීලවතං අත්ථො, පටිසන්ථාරචුත්තිනං;
ලක්ඛණං පස්ස ආයන්තං, ඤාතිසඬ්ඨපුරක්ඛතං;
අථ පස්සසිමං කාලං, සුවිහීනංව ඤාතිහී” ති.

තත්ථ සීලවතන්ති සුබසීලතාය සීලවත්තානං ආචාරසම්පන්නානං. අත්ථොති වුඩ්ඪි. පටිසන්ථාරචුත්තිනන්ති ධම්මපටිසන්ථාරො ව ආමිසපටිසන්ථාරො ව එතෙසං චුත්තිති පටිසන්ථාරචුත්තිනො, තෙසං පටිසන්ථාරචුත්තිනං. එත්ථ ව පාපනිවාරණඔවාදානුසාසනිවසෙන ධම්මපටිසන්ථාරො ව, ගොවරලාභාපනගිලානුපට්ඨානධම්මිකරක්ඛාවසෙන ආමිසපටිසන්ථාරො ව වෙදිතබ්බො. ඉදං චුත්තං හොති – ඉමෙසු ද්වීසු පටිසන්ථාරෙසු ධීතානං ආචාරසම්පන්නානං පණ්ඩිතානං වුඩ්ඪි නාම හොතිති. ඉදානි තං වුඩ්ඪිං දස්සෙතුං පුත්තමාතරං ආලපන්නො විය “ලක්ඛණං පස්සා” තිආදිමාහ. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – ආචාරපටිසන්ථාරසම්පන්නං අත්තනො පුත්තං එකමිගමිපි අවිනාසෙත්වා ඤාතිසඬ්ඨෙසන පුරක්ඛතං පරිවාරිතං ආගච්ඡන්තං පස්ස. තාය පන ආචාරපටිසන්ථාරසම්පදාය විහීනං දන්ධපඤ්ඤං අථ පස්සසිමං කාලං එකමිපි ඤාතිං අනවසෙසෙත්වා සුවිහීනමෙව ඤාතිහී එකකං ආගච්ඡන්තන්ති. එවං පුත්තං අභිනන්දිත්වා පන බොධිසත්තො යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි “න, හික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව ඤාතිසඬ්ඨපරිවාරිතො සොහති, පුබ්බෙපි සොහතියෙව. න ව දෙවදත්තො එතරහියෙව ගණම්භා පරිහීනො, පුබ්බෙපි පරිහීනොයෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං දස්සෙත්වා ද්වෙ චත්ථුති කට්ඨන්වා

අනුසන්ධිං සට්ඨන්තං ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කාලො දෙවදත්තො අහොසි,
පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසාව, ලක්ඛණො සාරිපුත්තො, පරිසා පනස්ස බුද්ධපරිසා,
මාතා රාහුලමාතා, පිතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ලක්ඛණමිගජාතකවණ්ණනා පටමා.

[12] 2. නිග්‍රොධමිගජාතකවණ්ණනා

නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස මාතරං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සා කිර රාජගහනගරෙ
මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධිතා අහොසි උස්සන්තකුසලමූලා පරිමද්දිතසඬ්ඛාරා
පච්ඡිමභවිකා, අන්තොසට්ඨෙ පදීපො විය තස්සා හදයෙ අරහත්තුපනිස්සයො ජලති.
සා අත්තානං ජානනකාලතො පටියාය ගෙහෙ අනභිරතා පබ්බජිතුකාමා හුත්වා
මාතාපිතරො ආහ – “අම්මතාතා, මය්හං සරාවාසෙ චිත්තං නාභිරමති, අහං
නිය්‍යානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාපෙට්ඨ ම”න්ති. අම්ම, කිං වදෙසි,
ඉදං කුලං බහුවිභවං, ත්වඤ්ච අම්මාකං ඵකධිතා, න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුන්ති. සා
පුනස්පුනං යාවිත්වාපි මාතාපිතූනං සන්තිකා පබ්බජ්ජං අලභමානා චිත්තෙසි
“හොතු, පතිකුලං ගතා සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජ්ජස්සාමි”ති. සා වයප්පත්තා
පතිකුලං ගත්ත්වා පතිදෙවතා හුත්වා සීලවතී කල්‍යාණධම්මා අගාරං අප්ඤ්ඤාපි.

අට්ඨස්සා සංවාසමත්ථාය කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨති. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං
න අඤ්ඤාසි. අට්ඨ තස්මිං නගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසයිංසු, සකලනගරවාසිනො
නක්ඛත්තං කීළිංසු, නගරං දෙවනගරං විය අලඬ්ඛකතපටියත්තං අහොසි. සා පන තාව
උළාරායපි නක්ඛත්තකීළාය වත්තමානාය අත්තනො සරිරං න විලිම්පති
නාලඬ්ඛරොති, පකතිවෙසෙනෙව විවරති.

අට්ඨ නං සාමිකො ආහ – “භද්දෙ, සකලනගරං නක්ඛත්තනිස්සිතං, ත්වං පන
සරිරං නප්පට්ඨග්ගසි”ති. අය්‍යාපුත්ත, ද්වත්තිංසාය මෙ කුණපෙහි පූරිතං සරිරං, කිං
ඉමිතා අලඬ්ඛකතෙන, අයඤ්ඤි කායො නෙව දෙවනිම්මිතො, න බ්‍රහ්මනිම්මිතො, න
සුවණ්ණමයො, න මණ්ණමයො, න හරිවන්දනමයො, න
පුණ්ඩරිකකුමුද්‍රප්පලගබ්භසම්භූතො, න අමනොසධපූරිතො, අට්ඨ ඛො කුණපෙ
ජාතො, මාතාපෙත්තිකසම්භවො, අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දිතභෙදනවිද්ධංසනධම්මො,
කට්ඨිවඬ්ඪිකො, තණ්හපාදිත්තො, සොකානං නිදානං, පරිදෙවානං වත්ථු,
සබ්බරොගානං ආලයො, කම්මකරණානං පටිග්ගහො, අන්තොපුත්ති, බහි
නිච්චපග්ගසරණො, කිම්කුලානං ආවාසො, සිවථිකපයානො, මරණපරියොසානො,
සබ්බලොකස්ස චක්ඛුපට්ඨෙ වත්තමානොපි –

“අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො, තවමංසාවලෙපනො;
ජවියා කායො පටිච්ඡන්තො, යථාභූතං න දිස්සති.

“අත්තපුරො උදරපුරො, යකනපෙළස්ස වත්ථිනො;

හදයස්ස පඡ්චාසස්ස, චක්කස්ස පිහකස්ස ව.

“සිඬ්ඝාණිකාය ඛෙළස්ස, සෙදස්ස ව මෙදස්ස ව;
ලොභිතස්ස ලසිකාය, පිත්තස්ස ව වසාය ව.

“අථස්ස නවහි සොතෙහි, අසුචි සවති සබ්බදා;
අක්ඛම්භා අක්ඛගුථකො, කණ්ණම්භා කණ්ණගුථකො.

“සිඬ්ඝාණිකා ව නාසතො, මුඛෙන වමනෙකදා;
පිත්තං සෙම්භඤ්ච වමති, කායම්භා සෙදප්ලේකා.

“අථස්ස සුසිරං සීසං, මත්ථලුඬ්ගස්ස පුරිතං;
සුභතො නං මඤ්ඤති බාලො, අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො. (සු. නි. 196-201);

“අනන්තාදීනවො කායො, විසරුක්ඛසමුපමො;
ආවාසො සබ්බරොගානං, පුඤ්ජො දුක්ඛස්ස කෙවලො. (අප. ෧෮
2.54.55);

“සවෙ ඉමස්ස කායස්ස, අන්තො බාහිරකො සීයා;
දණ්ඩං නූන ගහෙත්වාන, කාකෙ සොණෙ ව වාරයෙ.

“දුග්ගන්ධො අසුචි කායො, කුණපො උක්කරුපමො;
නින්දිතො චක්ඛුභූතෙහි, කායො බාලාභිනන්දිතො.

“අල්ලවම්මපට්ඨිජන්තො, නවද්වාරො මහාවණො;
සමන්තතො පග්ගරති, අසුචි පුතිගන්ධියො”ති. (විසුද්ධි. 1.122);

අයාපුත්ත, ඉමං කායං අලඬ්ඝරිත්වා කිං කරිස්සාමි? නනු ඉමස්ස
අලඬ්ඝකකරණං ගුප්පණ්ණසංඝස්ස බහි විත්තකම්මකරණං විය හොතිති?
සෙට්ඨිපුත්තො තස්සා වචනං සුත්වා ආහ “හද්දෙ, ත්වං ඉමස්ස සරිරස්ස ඉමෙ
දොසෙ පස්සමානා කස්මා න පබ්බපසි”ති? “අයාපුත්ත, අහං පබ්බජ්ජං ලභමානා
අජ්ජෙව පබ්බජෙය්‍යා”න්ති. සෙට්ඨිපුත්තො “සාධු, අහං තං පබ්බාජෙස්සාමි”ති
චත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන
භික්ඛුනුපස්සයං තෙත්වා තං පබ්බාජෙත්තො දෙවදත්තපක්ඛියානං භික්ඛුනිතං
සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. සා පබ්බජ්ජං ලභිත්වා පරිපුණ්ණසංඝකප්පා අත්තමනා
අහොසි.

අථස්සා ගබ්භෙ පරිපාකං ගච්ජන්තෙ ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤාථන්තං
හත්ථපාදපිට්ඨිතං බහලත්තං උදරපටලස්ස ව මහන්තතං දිස්වා භික්ඛුනියො තං
පුච්ඡංසු “අයො, ත්වං ගබ්භිනී විය පඤ්ඤායසි, කිං එත”න්ති? අයො, “ඉදං නාම
කාරණ”න්ති න ජානාමි, සීලං පන මෙ පරිපුණ්ණන්ති. අථ නං තා භික්ඛුනියො

දෙවදන්තස්ස සන්තිකං නෙත්වා දෙවදන්තං පුච්ඡිංසු “අයං, අයං කුලධීතා කිව්ණෙන සාමිකං ආරාධෙත්වා පබ්බජ්ජං ලභි, ඉදානි පනස්සා ගබ්භො පඤ්ඤායති, මයං ඉමස්ස ගබ්භස්ස ගිහිකාලෙ වා පබ්බජ්ජනකාලෙ වා ලද්ධභාවං න ජානාම, කිංදානි කරොමා” ති? දෙවදන්තො අත්තනො අබුද්ධභාවෙන ව ඛන්තිමෙත්තානුද්දයානඤ්ච නත්ථිතාය එවං වින්තෙසි “දෙවදන්තපක්ඛිකා හික්ඛුනී කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරති, දෙවදන්තො ව තං අප්ප්ඤ්ඤාපෙක්ඛතියෙවාති මය්හං ගරහා උප්පජ්ජිස්සති, මයා ඉමං උප්පබ්බාපෙතුං වට්ටතී” ති. සො අවිමංසිත්වා ව සෙලගුළං පවට්ටයමානො විස පක්ඛන්දිත්වා “ගච්ඡං, ඉමං උප්පබ්බාපෙථා” ති ආහ. තා තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය වන්දිත්වා උපස්සයං ගතා.

අථ සා දහරා තා හික්ඛුනියො ආහ – “අයො, න දෙවදන්තත්ථෙරො බුද්ධො, නාපි මය්හං තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා, ලොකෙ පන අග්ගපුග්ගලස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මය්හං පබ්බජ්ජා, සා ව පන මෙ දුක්ඛෙන ලද්ධා, මා නං අන්තරධාපෙථ, එථ මං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ජෙනවනං ගච්ඡා” ති. තා තං ආදාය රාජගහා පඤ්චවත්තාලිසයොජනිකං මග්ගං අතික්කම්ම අනුපුබ්බෙන ජෙනවනං පත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා තමත්ථං ආරොවෙසුං. සත්ථා වින්තෙසි – “කිඤ්චාපි ගිහිකාලෙ එතිස්සා ගබ්භො පතිට්ඨිතො, එවං සන්තෙපි ‘සමණො ගොතමො දෙවදන්තෙන ජහිතං ආදාය වරතී’ ති තිත්ථියානං ඔකාසො භවිස්සති. තස්මා ඉමං කථං පච්ඡන්දිතුං සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ ඉමං අධිකරණං විනිච්ඡිතුං වට්ටතී” ති. පුනදිවසෙ රාජානං පසෙනදිකොසලං මහාඅනාඨපිණ්ඩිකං. චූළඅනාඨපිණ්ඩිකං විසාඛං මහාඋපාසිකං අඤ්ඤානි ව අභිඤ්ඤානානි මහාකුලානි පක්කොසාපෙත්වා සායන්හසමයෙ චතුසු පරිසාසු සන්තිපතිනාසු උපාලිත්ථෙරං. ආමන්තෙසි “ගච්ඡ, ත්වං චතුපරිසමජ්ඣෙ ඉමස්සා දහරහික්ඛුනියා කම්මං සොධෙහී” ති. “සාධු, හන්තෙ” ති ථෙරො පරිසමජ්ඣං ගන්ත්වා අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිත්වා රඤ්ඤො පුරතො විසාඛං උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා ඉමං අධිකරණං පටිච්ඡාපෙසි “ගච්ඡ විසාඛෙ, ‘අයං දහරා අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ පබ්බජ්ජා’ ති තථතො ඤත්වා ඉමස්ස ගබ්භස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වා ලද්ධභාවං ජානාහී” ති. උපාසිකා “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා සාණං පරික්ඛිපාපෙත්වා අන්තොසාණියං දහරහික්ඛුනියා හත්ථපාදනාහිඋදරපරියොසානාදීනි ඔලොකෙත්වා මාසදිවසෙ සමානෙත්වා ගිහිභාවෙ ගබ්භස්ස ලද්ධභාවං තථතො ඤත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසි. ථෙරො චතුපරිසමජ්ඣෙ තං හික්ඛුනිං සුද්ධං අකාසි. සා සුද්ධා හුත්වා හික්ඛුසඬ්ඤ්ඤා සත්ථාරඤ්ච වන්දිත්වා හික්ඛුනිහි සද්ධිං උපස්සයමෙව ගතා. සා ගබ්භපරිපාකමත්ථාය පදුමුත්තරපාදමූලෙ පත්ථිතපත්ථනං මහානුභාවං පුත්තං විජායි.

අථෙකදිවසං රාජා හික්ඛුනුපස්සයසම්පෙන ගච්ඡන්තො දාරකසද්දං සුත්වා අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා තං කාරණං ඤත්වා “දෙව, දහරහික්ඛුනී පුත්තං විජාතා, තස්සෙසො සද්දො” ති ආහංසු. “හික්ඛුනීනං, භණෙ, දාරකපට්ඨග්ගනං නාම පලිබොධො, මයං නං පට්ඨග්ගිස්සාමා” ති රාජා තං දාරකං නාටකිත්ථිතං දාපෙත්වා කුමාරපරිභාරෙන වඩ්ඪාපෙසි. නාමග්ගහණදිවසෙ වස්ස “කස්සපො” ති නාම.

අකංසු. අථ නං කුමාරපරිභාරෙන වඩ්ඪිතත්තා “කුමාරකස්සපො”ති සඤ්ජානිංසු. සො සත්තවස්සිකකාලෙ සත්ථු සත්තිකෙ පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පදං ලභිත්වා ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ධම්මකථිකෙසු චිත්‍රකථී අහොසි. අථ නං සත්ථා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං චිත්තකථිකානං යදිදං කුමාරකස්සපො”ති (අ. නි. 1.209, 217) එතදග්ගෙ යපෙසි. සො පච්ඡා වම්මිකසුත්තෙ (ම. නි. 1.249 ආදයො) අරහත්තං පාපුණි. මාතෘපිස්ස භික්ඛුනී විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගඵලං පත්තා. කුමාරකස්සපත්ථෙරො බුද්ධසාසනෙ ගගනමජ්ඣෙ පුණ්ණවත්ථො විය පාකටො ජාතො.

අපේකදිවසං තථාගතො පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කත්තො භික්ඛුනං ඔවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛු ඔවාදං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු දිවසභාගං බෙපෙත්වා සායන්භසමයෙ ධම්මසභායං සන්තිපතිත්වා “ආවුසො, දෙවදත්තෙන අත්තනො අබුද්ධභාවෙන වෙව ඛන්තිමෙත්තාදීනඤ්ච අභාවෙන කුමාරකස්සපත්ථෙරො ච ථෙරී ච උභො නාසිතා, සම්මාසම්බුද්ධො පන අත්තනො ධම්මරාජතාය වෙව ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පත්තියා ච උභින්නම්පි තෙසං පච්චයො ජාතො”ති බුද්ධගුණෙ වණ්ණයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා බුද්ධලීලාය ධම්මසභං ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡි. “හන්තෙ, තුම්භාකමෙව ගුණකථායා”ති සබ්බං ආරොචයිංසු. න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ඉමෙසං උභින්නං පච්චයො ච පතිට්ඨා ච ජාතො, පුබ්බෙපි අහොසියෙවාති. භික්ඛු තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවත්තං යාචිංසු. භගවා භවත්තරෙන පටිච්ඡන්තං කාරණං පාකටං අකාසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරයමානෙ බොධිසත්තො මීගයොනියං පටිසන්ධිං ගණ්ඨි. සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, අක්ඛිති පනස්ස මණ්ගුළසදිසානි අහෙසුං, සිඬිගානි රජතවණ්ණානි, මුඛං රත්තකම්බලපුඤ්ජවණ්ණං, හත්ථපාදපරියන්තා ලාබාරසපරිකම්මකතා විය, වාලධි වමරස්ස විය අහොසි, සරීරං පනස්ස මහන්තං අස්සපොතකජ්ජමාණං අහොසි. සො පඤ්චසතමීගපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වාසං කජ්ජෙසි නාමෙන නිග්‍රොධමීගරාජා නාම. අවිදුරෙ පනස්ස අඤ්ඤොපි පඤ්චසතමීගපරිවාරො සාබ්බිගො නාම වසති, සොපි සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි.

තෙන සමයෙන බාරාණසිරාජා මීගවධජ්ජසුතො හොති, විනා මංසෙන න භුඤ්ජති, මනුස්සානං කම්මච්ඡෙදං කත්වා සබ්බෙ තෙගමජානපදෙ සන්තිපාතෙත්වා දෙවසිකං මීගවං ගච්ඡති. මනුස්සා වින්තෙසුං – “අයං රාජා අම්භාකං කම්මච්ඡෙදං කරොති, යංනුන මයං උය්‍යානෙ මීගානං නිවාපං වපිත්වා පානීයං සම්පාදෙත්වා බහු මීගෙ උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං ඛන්ධිත්වා රඤ්ඤො නිය්‍යාදෙය්‍යාමා”ති. තෙ සබ්බෙ උය්‍යානෙ මීගානං නිවාපනිණානි රොපෙත්වා උදකං සම්පාදෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා වාගුරානි ආදාය මුග්ගරාදිනානාවුධහත්ථා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මීගෙ පරියෙසමානා “මජ්ඣෙ යීතෙ මීගෙ ගණ්ඨිස්සාමා”ති යොජනමත්තං යානං.

පරික්ඛිපිත්වා සඬ්ඛිපමානා නිග්‍රොධමිගසාධමිගානං වසනට්ඨානං මජ්ඣේ කත්වා පරික්ඛිපිංසු. අථ නං මිගගණං දිස්වා රුක්ඛගුම්ඛාදයො ව භූමිඤ්ච මුග්ගරෙහි පහරන්තා මිගගණං ගහනට්ඨානතො නිහරිත්වා අසිසත්තිධනුආදීනි ආවුධානි උග්ගිරිත්වා මහානාදං නදන්තා තං මිගගණං උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං පිධාය රාජානං උපසඬ්ඛිකමිත්වා “දෙව, නිබද්ධං මිගවං ගච්ඡන්තා අම්භාකං කම්මං නාසෙථ, අම්භෙහි අරඤ්ඤතො මිගෙ ආනෙත්වා තුම්භාකං උය්‍යානං පූරිතං, ඉතො පට්ඨාය තෙසං මංසානි බාදථා” ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පක්කමිංසු.

රාජා තෙසං වචනං සුත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා මිගෙ ඔලොකෙත්තො ද්වෙ සුවණ්ණමිගෙ දිස්වා තෙසං අභයං අදාසි. තතො පට්ඨාය පන කදාචි සයං ගන්ත්වා එකං මිගං විජ්ඣිත්වා ආනෙති, කදාචිස්ස භත්තකාරකො ගන්ත්වා විජ්ඣිත්වා ආහරති. මිගා ධනුං දිස්වාච මරණභයෙන තජ්ජිතා පලායන්ති, ද්වෙ තයො පහාරෙ ලහිත්වා කිලමන්තිපි, ගිලානාපි භොන්ති, මරණමපි පාපුණන්ති. මිගගණො තං පවත්තිං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. සො සාධං පක්කොසාපෙත්වා ආහ – “සම්ම, බහු මිගා නස්සන්ති, එකංසෙන මරිතබ්බෙ සති ඉතො පට්ඨාය මා කණ්ඨෙන මිගෙ විජ්ඣන්තු, ධම්මගණ්ඨිකට්ඨානෙ මිගානං වාරො භොතු. එකදිවසං මම පරිසාය වාරො පාපුණාතු, එකදිවසං තව පරිසාය, වාරජපත්තො මිගො ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඨිකාය ගීවං යපෙත්වා නිපජ්ජතු, එවං සන්තෙ මිගා කිලන්තා න භවිස්සන්ති” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. තතො පට්ඨාය වාරජපත්තොච මිගො ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඨිකාය ගීවං යපෙත්වා නිපජ්ජති, භත්තකාරකො ආගන්ත්වා තත්ථ නිපන්තකමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති.

අටෙකදිවසං සාධමිගස්ස පරිසාය එකිස්සා ගබ්හිනිමිගියා වාරො පාපුණි. සා සාධං උපසඬ්ඛිකමිත්වා “සාමි, අහං ගබ්හිනී, පුත්තං විජායිත්වා ද්වෙ ජනා වාරං ගමිස්සාම, මය්හං වාරං අතික්කාමෙහි” ති ආහ. සො “න සක්කා තව වාරං අඤ්ඤෙසං පාපෙතුං, ත්වමෙව තුය්හං වාරං ජානිස්සසි, ගච්ඡාහි” ති ආහ. සා තස්ස සන්තිකා අනුග්ගහං අලභමානා බොධිසත්තං උපසඬ්ඛිකමිත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. සො තස්සා වචනං සුත්වා “භොතු ගච්ඡ ත්වං, අහං තෙ වාරං අතික්කාමෙස්සාමි” ති සයං ගන්ත්වා ධම්මගණ්ඨිකාය සීසං කත්වා නිපජ්ජි. භත්තකාරකො තං දිස්වා “ලද්ධාභයො මිගරාජා ධම්මගණ්ඨිකාය නිපන්තො, කිං නු බො කාරණ” න්ති වෙගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි.

රාජා තාවදෙව රථං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා ආහ “සම්ම මිගරාජ, නනු මයා තුය්හං අභයං දින්තං, කස්මා ත්වං ඉධ නිපන්තො” ති. මහාරාජ, ගබ්හිනී මිගී ආගන්ත්වා “මම වාරං අඤ්ඤෙස්ස පාපෙහි” ති ආහ, න සක්කා බො පන මයා එකස්ස මරණදුක්ඛං අඤ්ඤෙස්ස උපරි නික්ඛිපිතුං, ස්වාහං අත්තතො ජීවිතං තස්සා දත්වා තස්සා සන්තකං මරණං ගහෙත්වා ඉධ නිපන්තො, මා අඤ්ඤං කිඤ්ච ආසඬ්ඛිකත්ථ, මහාරාජාති. රාජා ආහ – “සාමි, සුවණ්ණවණ්ණමිගරාජ, මයා න තාදිසො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පත්තො මනුස්සෙසුපි දිට්ඨපුබ්බො, තෙන තෙ පසන්තොස්මි, උට්ඨෙහි, තුය්හඤ්ච තස්සා ව

අභයං දම්මි”ති. “ද්විති අභයෙ ලද්දෙ අවසෙසා කිං කරිස්සන්ති, නරින්දා”ති?
 “අවසෙසානම්පි අභයං දම්මි, සාමී”ති. “මහාරාජ, එවම්පි උය්‍යානෙයෙව මිගා
 අභයං ලභිස්සන්ති, සෙසා කිං කරිස්සන්ති”ති? “එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී”ති.
 “මහාරාජ, මිගා තාව අභයං ලභන්තු, සෙසා චතුප්පදා කිං කරිස්සන්ති”ති?
 “එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී”ති. “මහාරාජ, චතුප්පදා තාව අභයං ලභන්තු,
 දිජගණා කිං කරිස්සන්ති”ති? “එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී”ති. “මහාරාජ,
 දිජගණා තාව අභයං ලභන්තු, උදකෙ වසන්තා මච්ඡා කිං කරිස්සන්ති”ති?
 “එතෙසම්පි අභයං දම්මි, සාමී”ති. එවං මහාසත්තො රාජානං සබ්බසත්තානං අභයං
 යාවිත්වා උට්ඨාය රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා “ධම්මං වර, මහාරාජ,
 මානාපිතුසු පුත්තධිතාසු බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙසු නෙගමජානපදෙසු ධම්මං වරන්තො
 සමං වරන්තො කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං ගම්ස්සසී”ති
 රඤ්ඤො බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙත්වා කතිපාහං උය්‍යානෙ වසිත්වා රඤ්ඤො
 ඔවාදං දත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤං පාවිසී. සාපි ඛො මිගධෙත්තු
 පුප්ඵකණ්ණිකසදිසං පුත්තං විජායි. සො කීළමානො සාබ්බිගස්ස සන්තිකං ගච්ඡති.
 අට්ඨං මාතා තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තං දිස්වා “පුත්ත, ඉතො පට්ඨාය මා එතස්ස
 සන්තිකං ගච්ඡ, නිග්‍රොධස්සෙව සන්තිකං ගච්ඡෙය්‍යාසී”ති ඔවදන්ති ඉමං ගාථමාහ –

12.

“නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යා, න සාබ්බුපසංවසෙ;
 නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාබ්බස්මි ජීවිත”න්ති.

තත්ථ නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යාති තාත ත්වං වා අඤ්ඤො වා අත්තනො
 හිතකාමො නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍යා භජෙය්‍යා උපසඬ්ඛිකමෙය්‍යා, න සාබ්බුපසංවසෙති
 සාබ්බිගං පන න උපසංවසෙ උපගම්ම න සංවසෙය්‍යා, එතං නිස්සාය ජීවිකං න
 කප්පෙය්‍යා. නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යොති නිග්‍රොධරඤ්ඤො පාදමුලෙ මරණම්පි
 සෙය්‍යො වරං උත්තමං. යඤ්චෙ සාබ්බස්මි ජීවිතන්ති යං පන සාබ්බස්ස සන්තිකෙ
 ජීවිතං, තං නෙව සෙය්‍යො න වරං න උත්තමන්ති අත්ථො.

තතො පට්ඨාය ච පන අභයලද්ධකා මිගා මනුස්සානං සස්සාති බාදන්ති,
 මනුස්සා “ලද්ධාභයා ඉමෙ මිගා”ති මිගෙ පහරිතුං වා පලාපෙතුං වා න විසහන්ති,
 තෙ රාජඬ්ඛණෙ සන්තිපතිත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොවෙසුං. රාජා “මයා
 පසන්නෙන නිග්‍රොධමිගරාජස්ස වරො දින්තො, අහං රජ්ජං ජහෙය්‍යං, න ච තං
 පටිඤ්ඤං හින්දාමි, ගච්ඡථ න කොචි මම විජිතෙ මිගෙ පහරිතුං ලහතී”ති ආහ.
 නිග්‍රොධමිගො තං පවත්ති. සුත්වා මිගගණං සන්තිපාතාපෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය
 පරෙසං සස්සං බාදිතුං න ලභිස්සවා”ති මිගෙ ඔවදින්වා මනුස්සානං ආරොවාපෙසී
 “ඉතො පට්ඨාය සස්සකාරකා මනුස්සා සස්සරක්ඛණත්ථං වතිං මා කරොන්තු,
 ඛෙත්තං පන ආවිජ්ඣිත්වා පණ්ණසඤ්ඤං බන්ධන්තු”ති. තතො පට්ඨාය කිර
 ඛෙත්තෙසු පණ්ණසඤ්ඤා උද්පාදි. තතො පට්ඨාය පණ්ණසඤ්ඤං
 අතික්කමනමිගො නාම නත්ථි. අයං කිර තෙසං බොධිසත්තතො ලද්ධඔවාදො. එවං

මිගගණං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො යාවතායුකං යත්වා සද්ධිං මිගෙහි යථාකම්මං ගතො, රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවාහං ථෙරියා ව කුමාරකස්සපස්ස ව අවස්සයො, පුබ්බෙපි අවස්සයො එවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා චතුසච්චධම්මදෙසනං විනිවට්ටෙත්වා ද්වෙ වත්ථුනි කථෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සාබ්බිගො දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසාව, මිගධෙනු ථෙරී අහොසි, පුත්තො කුමාරකස්සපො, රාජා ආනන්දො, නිග්‍රොධමිගරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

නිග්‍රොධමිගජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[13] 3. කණ්ඩිජාතකවණ්ණනා

ධිරත්ථු කණ්ඩිනං සල්ලන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කථෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ ඉන්ද්‍රියජාතකෙ ආවිභවිස්සති. භගවා පන තං භික්ඛුං එතදවොච “භික්ඛු, පුබ්බෙපි ත්වං එතං මාතුගාමං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්වා විතච්චිතෙසු අභිගාරෙසු පක්කො”ති. භික්ඛු තස්සත්ථස්සාවිභාවත්ථාය භගවන්තං යාචිංසු, භගවා භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තකාරණං පාකටං අකාසි. ඉතො පරං පන භික්ඛුනං යාවනං භවන්තරපටිච්ඡන්තකඤ්ච අවත්වා “අතීතං ආහරී”ති එත්තකමෙව වක්ඛාම, එත්තකෙ චුත්තෙපි යාවනඤ්ච වලාහකගබ්භතො වන්දනීහරණුපමාය භවන්තරපටිච්ඡන්තකාරණභාවො වානි සබ්බමෙතං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. මගධවාසිකානං සස්සමයෙ මිගානං මහාපරිපන්ථො හොති. තෙ අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදං පවිසන්ති. තත්ථ එකො අරඤ්ඤවාසී පබ්බතෙයාමිගො එකාය ගාමන්තවාසිනියා මිගපොතිකාය සද්ධිං සන්ථවං කත්වා තෙසං මිගානං පබ්බතපාදතො ඔරුය්භ පුන ගාමන්තං ඔතරණකාලෙ මිගපොතිකාය පටිබද්ධවිත්තත්තා තෙහි සද්ධිංයෙව ඔතරී. අථ නං සා ආහ – “ත්වං බොසි, අයා, පබ්බතෙයො ඛාලමිගො, ගාමන්තො ව නාම සාසභිකො සප්පට්ඨයො, මා අමිහෙහි සද්ධිං ඔතරී”ති. සො තස්සා පටිබද්ධවිත්තත්තා අනිවත්තිත්වා සද්ධිංයෙව අගමාසි. මගධවාසිනො “ඉදානි මිගානං පබ්බතපාදා ඔතරණකාලො”ති ඤත්වා මග්ගෙ පටිච්ඡන්තකොට්ඨකෙසු තිට්ඨන්ති. තෙසමපි ද්විත්තං ආගමනමග්ගෙ එකො ලුද්දකො පටිච්ඡන්තකොට්ඨකෙ යීතො හොති. මිගපොතිකා මනුස්සගන්ධං සායිත්වා “එකො ලුද්දකො යීතො භවිස්සති”ති තං ඛාලමිගං පුරතො කත්වා සයං පවිෂ්තො අහොසි. ලුද්දකො එකෙනෙව සරජ්ජහාරෙන මිගං තත්ථෙව පාතෙති. මිගපොතිකා තස්ස විද්ධිභාවං ඤත්වා උජ්ජනිත්වා වාතගතියාව පලායී. ලුද්දකො කොට්ඨකතො නික්ඛමිත්වා මිගං ඔක්කන්තිත්වා අග්ගිං කත්වා විතච්චිතෙසු අභිගාරෙසු මධුරමංසං

පවිත්‍රවා බාදිත්වා පාතීයං පිවිත්වා අවසෙසං ලොහිතබිත්දුහි පග්ගරන්තෙහි
කාපේනාදාය දාරකෙ තොසෙන්නො සරං අගමාසි.

තදා බොධිසත්තො තස්මිං වනසණ්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො හොති.
සො තං කාරණං දිස්වා “ඉමස්ස බාලමිගස්ස මරණං නෙව මාතරං නිස්සාය, න
පිතරං නිස්සාය, අථ බො කාමං නිස්සාය. කාමනිමිත්තඤ්ඤි සත්තා සුගතියං
හත්ථච්ඡෙදාදිකං, දුග්ගතියඤ්ච පඤ්චවිධබන්ධනාදිනානප්පකාරකං දුක්ඛං
පාපුණන්ති, පරෙසං මරණදුක්ඛුප්පාදනම්පි නාම ඉමස්මිං ලොකෙ ගරහිතමෙව. යං
ජනපදං මාතුගාමො විචාරෙති අනුසාසති, සො ඉත්ථිපරිණායකො ජනපදොපි
ගරහිතොයෙව. යෙ සත්තා මාතුගාමස්ස වසං ගච්ඡන්ති, තෙපි ගරහිතොයෙවා”ති
එකාය ගාථාය තිණි ගරභවත්ථුනි දස්සෙත්වා වනදෙවතාසු සාධුකාරං දත්වා
ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයමානාසු මධුරෙන සරෙන තං වනසණ්ඛං උන්නාදෙන්තො
ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි -

13.

“ධිරත්ථු කණ්ඨිනං සල්ලං, පුරිසං ගාල්භවෙධිනං;
ධිරත්ථු තං ජනපදං, යත්ථිත්ථි පරිණායිකා;
තෙ වාපි ධික්කිතා සත්තා, යෙ ඉත්ථිනං වසං ගතා”ති.

තත්ථ ධිරත්ථුනි ගරභණත්ථෙ නිපාතො, ස්වායම්භ උත්තාසුඛබ්බෙගවසෙන
ගරභණෙ දට්ඨබ්බො. උත්තසිතුබ්බිග්ගො හි හොන්නො බොධිසත්තො එවමාහ.
කණ්ඨමස්ස අත්ථිති කණ්ඨි, තං කණ්ඨිනං. තං පන කණ්ඨං අනුපවිසනට්ඨෙන
“සල්ල”න්ති වුව්වති, තස්මා කණ්ඨිනං සල්ලන්ති එත්ථ සල්ලකණ්ඨිනන්ති
අත්ථො. සල්ලං වා අස්සත්ථිතිපි සල්ලො, තං සල්ලං. මහන්තං වණ්ණුඛං කත්වා
බලවප්පහාරං දෙන්තො ගාල්භං විජ්ඣතිති ගාල්භවෙධි, තං ගාල්භවෙධිනං.
නානප්පකාරෙන කණ්ඨෙන, කුමුදපත්තසණ්ඨානට්ඨෙන උජුකගමනෙනෙව
සල්ලෙන ව සමන්තාගතං ගාල්භවෙධිනං පුරිසං ධිරත්ථුනි අයමෙත්ථ අත්ථො.
පරිණායිකාති ඉස්සරා සංවිධායිකා. ධික්කිතාති ගරහිතා. සෙසමෙත්ථ
උත්තානත්ථමෙව. ඉතො පරං පන එත්තකම්පි අවත්වා යං යං අනුත්තානං, තං
තදෙව වණ්ණසිස්සාම. එවං එකාය ගාථාය තිණි ගරභවත්ථුනි දස්සෙත්වා
බොධිසත්තො වනං උන්නාදෙන්වා බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථා ද්වෙ වත්ථුනි කට්ඨත්වා
අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉතො පරං පන “ද්වෙ වත්ථුනි
කට්ඨත්වා”ති ඉදං අවත්වා “අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා”ති එත්තකමෙව වක්ඛාම,
අවුත්තම්පි පන හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව යොජෙත්වා ගහෙතබ්බං.

තදා පබ්බතෙයාමිගො උක්කණ්ඨිතහික්ඛු අහොසි, මිගපොතිකා පුරාණදුතියිකා,
කාමෙසු දොසං දස්සෙත්වා ධම්මදෙසකදෙවතා පන අහමෙව අහොසින්ති.

[14] 4. වාතමිගජාතකවණ්ණනා

න කිරත්ථී රසෙහි පාපියොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
වුළුපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරං ආරබ්භ කටෙසි. සත්ථරි කිර රාජගහං උපනිස්සාය
වෙළවනෙ විහරන්තෙ තිස්සකුමාරො නාම මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිකුලස්ස පුත්තො
එකදිවසං වෙළවනං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිතුකාමො පබ්බජ්ජං
යාවිත්වා මාතෘපිතූහි අනුඤ්ඤාතත්තා පටික්ඛිත්තො සත්තාහං භත්තවිජේදං
කත්වා රට්ඨපාලත්ථෙරො විය මාතෘපිතරො අනුජානාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ
පබ්බජි. සත්ථා තං පබ්බාජෙත්වා අඛිඨමාසමත්තං වෙළවනෙ විහරිත්වා ජෙනවනං
අගමාසි. තත්‍රායං කුලපුත්තො තෙරස ධුතඬිගානි සමාදාය සාවත්ථියං සපදානං
පිණ්ඩාය වරමානො කාලං චිතිනාමෙති, “වුළුපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරො නාමා”ති
වුත්තෙ ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දො විය බුද්ධසාසනෙ පාකටො පඤ්ඤානො අහොසි.

තස්මිං කාලෙ රාජගහෙ නක්ඛත්තකීළාය වත්තමානාය ථෙරස්ස මාතෘපිතරො
යං තස්ස ගිහිකාලෙ අහොසි ආභරණභණ්ඩකං, තං රතනවඬිකොටකෙ නික්ඛිපිත්වා
උරෙ යිපෙත්වා “අඤ්ඤාසු නක්ඛත්තකීළාසු අම්භාකං පුත්තො ඉමිනා
අලඬිකාරෙන අලඬිකතො නක්ඛත්තං කීළති, තං නො එකපුත්තං ගහෙත්වා
සමණො ගොතමො සාවත්ථීනගරං ගතො, කහං නු බො සො එතරහි නිසින්නො,
කහං ධීතො”ති වත්වා රොදන්ති.

අථෙකා වණ්ණදාසී තං කුලං ගන්ත්වා සෙට්ඨිහරියං රොදන්තිං දිස්වා පුච්ඡි “කිං
පන, අයො, රොදසී”ති? “සා තමත්ථං ආරොවෙසී”. “කිං පන, අයො,
අයාපුත්තො පියායතී”ති? “අසුකඤ්ච අසුකඤ්චා”ති. “සචෙ තුම්භෙ ඉමස්මිං
ගෙහෙ සබ්බං ඉස්සරියං මය්හං දෙට්, අහං වො පුත්තං ආනෙස්සාමී”ති.
සෙට්ඨිහරියා “සාධු”ති සම්පට්චිත්ථවා පරිබ්බයං දත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තං
උයොයාජෙසි “ගච්ඡ, අත්තනො බලෙන මම පුත්තං ආනෙහී”ති. සා
පට්චින්නයානෙ නිසින්නා සාවත්ථීං ගන්ත්වා ථෙරස්ස භික්ඛාචාරවීථියං නිවාසං
ගහෙත්වා සෙට්ඨිකුලා ආගතෙ මනුස්සෙ ථෙරස්ස අදස්සෙත්වා අත්තනො
පරිවාරෙනෙව පරිවුතා ථෙරස්ස පිණ්ඩාය පට්ඨස්ස ආදිතොව උඵඬිකයාගුඤ්ච
රසකභික්ඛඤ්ච දත්වා රසතණ්භාය බන්ධිත්වා අනුක්කමෙන ගෙහෙ නිසිදාපෙත්වා
භික්ඛං දදමානා ව අත්තනො වසං උපගතභාවං ඤත්වා ගිලානාලයං දස්සෙත්වා
අත්තොගබ්භෙ නිපජ්ජී. ථෙරොපි භික්ඛාචාරවෙලාය සපදානං වරන්තො
ගෙහද්වාරං අගමාසි. පරිජනො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං සරෙ නිසිදාපෙසි.
ථෙරො නිසිදිත්වා ව “කහං උපාසිකා”ති පුච්ඡි. “ගිලානා, භන්තෙ, තුම්භාකං
දස්සනං ඉච්ඡතී”ති. සො රසතණ්භාය බද්ධො අත්තනො වතසමාදානං භින්දිත්වා
තස්සා නිපන්නට්ඨානං පාවිසි. සා අත්තනො ආගතකාරණං කටෙත්වා තං
පලොභෙත්වා රසතණ්භාය බන්ධිත්වා උප්පබ්බාජෙත්වා අත්තනො වසෙ යිපෙත්වා
යානෙ නිසිදාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන රාජගහමෙව අගමාසි. සා පවත්ති
පාකටා ජාතා.

හික්බිබු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා “චුළුපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරං කිර එකා වණ්ණදාසී රසතණ්භාය බන්ධිත්වා ආදාය ගතා”ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ධම්මසභං උපගන්ත්වා අලඬකතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා “කාය නුත්ථ, හික්බවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති ආහ. තෙ තං පවත්තිං කථයිංසු. “න, හික්බවෙ, ඉදානෙව එසො හික්බු රසතණ්භාය බස්සිත්වා තස්සා වසං ගතො, පුබ්බෙපි තස්සා වසං ගතොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං රඤ්ඤො බ්‍රහ්මදත්තස්ස සඤ්ජයො නාම උය්‍යානපාලො අහොසි. අථෙකො වාතමිගො තං උය්‍යානං ආගන්ත්වා සඤ්ජයං දිස්වා පලායති, සඤ්ජයොපි න තං තජ්ජෙත්වා නීහරති. සො පුනප්පුනං ආගන්ත්වා උය්‍යානෙයෙව වරති. උය්‍යානපාලො උය්‍යානෙ නානප්පකාරානි පුප්ඵළානි ගහෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ රඤ්ඤො අභිහරති. අථ නං එකදිවසං රාජා පුච්ඡ “සම්ම උය්‍යානපාල, උය්‍යානෙ කිඤ්චි අච්ඡරියං පස්සසි”ති? “දෙව, අඤ්ඤං න පස්සාමි, එකො පන වාතමිගො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ වරති, එතං පස්සාමි”ති. “සක්ඛිස්සති පන තං ගහෙතු”න්ති. “ථොකං මධුං ලහන්තො අන්තො රාජනිවෙසනමපි නං ආනෙතුං සක්ඛිස්සාමි, දෙවා”ති. රාජා තස්ස මධුං දාපෙසි. සො තං ගහෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා වාතමිගස්ස වරණට්ඨානෙ තිණානි මධුනා මක්ඛෙත්වා නිලීයි. මිගො ආගන්ත්වා මධුමක්ඛිතානි තිණානි බාදිත්වා රසතණ්භාය බද්ධො අඤ්ඤානු අගන්ත්වා උය්‍යානමෙව ආගච්ඡති. උය්‍යානපාලො තස්ස මධුමක්ඛිතතිණෙසු පලුද්ධභාවං ඤත්වා අනුක්කමෙන අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා කතිපාහං පලායිත්වා පුනප්පුනං පස්සන්තො විස්සාසං ආපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන උය්‍යානපාලස්ස හත්ථෙ ධීතතිණානි බාදිතුං ආරහි.

සො තස්ස විස්සාසං ආපන්නභාවං ඤත්වා යාව රාජනිවෙසනා වීථිං කිලඤ්ජෙහි පරික්ඛිපිත්වා තහිං තහිං සාබ්‍රහ්මිගං පාතෙත්වා මධුලාබුකං අංසෙ ලග්ගෙත්වා තිණකලාපං උපකච්ඡකෙ යපෙත්වා මධුමක්ඛිතානි තිණානි මිගස්ස පුරතො පුරතො විකිරන්තො අන්තොරාජනිවෙසනංයෙව අගමාසි. මිගෙ අන්තො පට්ටියෙ ද්වාරං පිදහිංසු. මිගො මනුස්සෙ දිස්වා කම්පමානො මරණභයතජ්ජිතො අන්තොනිවෙසනඬිගණෙ ආධාවති පරිධාවති. රාජා පාසාදා ඔරුග්ග තං කම්පමානං දිස්වා “වාතමිගො නාම මනුස්සානං දිට්ඨට්ඨානං සත්තාහං න ගච්ඡති, තජ්ජිතට්ඨානං යාවජ්චං න ගච්ඡති, සො ඵවරුපො ගහනනිස්සිතො වාතමිගො රසතණ්භාය බද්ධො ඉදානි ඵවරුපං යානං ආගතො, නත්ථි වත හො ලොකෙ රසතණ්භාය පාපතරං නාමා”ති ඉමාය ගාථාය ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙසි –

14.

“න කිරත්ථි රසෙහි පාපියො, ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වා;
වාතමිගං ගහනනිස්සිතං, වසමානෙසි රසෙහි සඤ්ජයො”ති.

තත්ථ කිරාති අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො. රසෙහිති ජීව්‍හාවිඤ්ඤෙයොහි මධුරමිබ්ලාදීහි. පාපියොති පාපතරො. ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වාති

නිබද්ධවසනටියානසඩ්බානෙසු හි ආවාසෙසුපි මිත්තසන්ථවෙසුපි ඡන්දරාගො පාපකොව, තෙහි පන සච්ඡන්දරාගපරිභොගෙහි ආවාසෙහි වා මිත්තසන්ථවෙහි වා සතගුණෙන ව සහස්සගුණෙන ව සතසහස්සගුණෙන ව ධූවපටිසෙවනටියෙන ආහාරං විනා ජීවිතින්ද්‍රියපාලනාය අභාවෙන ව සච්ඡන්දරාගපරිභොගරසාව පාපතරාති. බොධිසත්තො පන අනුස්සවාගතං විය ඉමමත්ථං කත්වා ‘‘න කිරත්ථි රසෙහි පාපියො, ආවාසෙහිව සන්ථවෙහි වා’’ති ආහ. ඉදානි තෙසං පාපියභාවං දස්සෙත්තො ‘‘වාතමිග’’න්තිආදිමාහ. තත්ථ ගහනනිස්සිතන්ති ගහනටියානනිස්සිතං. ඉදං චුත්තං හොති – පස්සථ රසානං පාපියභාවං, ඉදං නාම අරඤ්ඤායතනෙ ගහනනිස්සිතං වාතමිගං සඤ්ජයො උය්‍යානපාලො මධුරසෙහි අත්තනො වසං ආනෙසි, සබ්බථාපි සච්ඡන්දරාගපරිභොගෙහි රසෙහි නාම අඤ්ඤං පාපතරං ලාමකතරං නත්ථිති රසතණ්භාය ආදීනවං කථෙසි. කථෙත්වා ව පන තං මිගං අරඤ්ඤමෙව පෙසෙසි.

සත්ථාපි ‘‘න, හික්ඛවෙ, සා වණ්ණදාසී ඉදානෙව එතං රසතණ්භාය බන්ධිත්වා අත්තනො වසෙ කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා’’ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ‘‘තදා සඤ්ජයො අයං වණ්ණදාසී අහොසි, වාතමිගො චූළපිණ්ඩපාතිකො, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වාතමිගජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[15] 5. බරාදියජාතකවණ්ණනා

අට්ඨක්ඛුරං බරාදියෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර හික්ඛු දුබ්බවො ඔවාදං න ගණ්භාති. අථ නං සත්ථා පුච්ඡ ‘‘සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු දුබ්බවො ඔවාදං න ගණ්භාසී’’ති? ‘‘සච්චං හගවා’’ති. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙපි ත්වං දුබ්බවතාය පණ්ඩිතානං ඔවාදං අග්ගහෙත්වා පාසෙන බද්ධො ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො මිගො හුත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසති. අථස්ස හගිනිමිගී පුත්තකං දස්සෙත්වා ‘‘භාතික, අයං තෙ භාගිනෙය්‍යො, එතං මිගමායං උග්ගණ්භාපෙහි’’ති පටිච්ඡාපෙසි. සො තං භාගිනෙය්‍යං ‘‘අසුකවෙලාය නාම ආගන්ත්වා උග්ගණ්භාහි’’ති ආහ. සො චුත්තවෙලාය නාගච්ඡති. යථා ව එකදිවසං, එවං සත්ත දිවසෙ සත්තොවාදෙ අතික්කන්තො සො මිගමායං අනුග්ගණ්භිත්වා ව විවරන්තො පාසෙ බජ්ඣ. මාතාපිස්ස භාතරං උපසඩ්ධමිත්වා ‘‘කිං තෙ, භාතික, භාගිනෙය්‍යො මිගමායං උග්ගණ්භාපිතො’’ති පුච්ඡ. බොධිසත්තො ව ‘‘තස්ස අනොවාදකස්ස මා වින්තයි, න තෙ පුත්තෙන මිගමායා උග්ගහිතා’’ති වත්වා ඉදානිපි තං අනොවදිතුකාමොව හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

15.

‘‘අට්ඨක්ඛුරං බරාදියෙ, මිගං වඩ්ඤාතිවඩ්ඤිතං;

සත්තහි කාලාතික්කන්තං, න නං ඔවදිතුස්සහෙ”ති.

තත්ථ අට්ඨක්ඛුරන්ති එකෙකස්මිං පාදෙ ද්විත්තං ද්විත්තං වසෙන අට්ඨක්ඛුරං. බරාදියෙති තං නාමෙන ආලපති. මිගන්ති සබ්බසංඛාරානිකවචනං. වච්ඡාතිවච්ඡින්නන්ති මූලෙ වච්ඡාති, අග්ගෙ අතිවච්ඡාතීති වච්ඡාතිවච්ඡාති, තාදිසාති සිංඛාති අස්ස අත්ථිති වච්ඡාතිවච්ඡිකී, තං වච්ඡාතිවච්ඡිකීනං. සත්තහි කාලාතික්කන්තන්ති සත්තහි ඔවාදකාලෙහි ඔවාදං අතික්කන්තං. න නං ඔවදිතුස්සහෙති එතං දුබ්බවම්භං අහං ඔවදිතුං න උස්සහාමි, එතස්ස මෙ ඔවාදත්ථාය විත්තම්පි න උප්පජ්ජන්ති දස්සෙති. අථ නං දුබ්බවම්භං පාසෙ බද්ධං ලුද්දො මාරෙත්වා මංසං ආදාය පක්කාමි.

සත්ථාපි “න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි. “තදා භාගිනෙය්‍යා මිගො දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, හගිනී උප්පලවණ්ණා, ඔවාදමිගො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බරාදියජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[16] 6. තිපල්ලත්ථමිගජාතකවණ්ණනා

මිගං තිපල්ලත්ථන්ති ඉදං සත්ථා කොසම්බියං බද්ධිකාරාමෙ විහරන්තො සික්ඛාකාමං රාහුලත්ථෙරං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකස්මිඤ්ඤි කාලෙ සත්ථරි ආලවිනගරං උපනිස්සාය අග්ගාලවෙ චෙතියෙ විහරන්තෙ බහු උපාසකා උපාසිකා භික්ඛු භික්ඛුනියො ච විහාරං ධම්මස්සවනත්ථාය ගච්ඡන්ති, දිවා ධම්මස්සවනං හොති. ගච්ඡන්තෙ පන කාලෙ උපාසිකායො භික්ඛුනියො ච න ගච්ඡංසු, භික්ඛු චෙව උපාසකා ච අහෙසුං. තතො පට්ඨාය රත්තිං ධම්මස්සවනං ජාතං. ධම්මස්සවනපරියොසානෙ ථෙරා භික්ඛු අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානාති ගච්ඡන්ති. දහරා සාමණෙරා ච උපාසකෙහි සද්ධිං උපට්ඨානසාලායං සයන්ති. තෙසු නිද්දං උපගතෙසු එකච්චෙ සුරුසුරුපස්සාසා කාකච්ඡමානා දන්තෙ බාදන්තා නිපජ්ජංසු, එකච්චෙ මුහුත්තං නිද්දායිත්වා උට්ඨංසු. තෙ තං විජ්ජකාරං දිස්වා හගවතො ආරොවෙසුං. හගවා “යො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නො සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 49) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා කොසම්බිං අගමාසි.

තත්ථ භික්ඛු ආයස්මන්තං රාහුලං ආහංසු — “ආවුසො රාහුල, හගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, ඉදානි ත්වං අත්තනො වසනට්ඨානං ජානාහී”ති. පුබ්බෙ පන තෙ භික්ඛු හගවති ච ගාරවං තස්ස වායස්මතො සික්ඛාකාමතං පටිච්ච තං අත්තනො වසනට්ඨානං ආගතං අතිවිය සංඛගණ්හන්ති, බුද්දකමඤ්චකං පඤ්ඤාපෙත්වා උස්සිසකකරණත්ථාය වීචරං දෙන්ති. තං දිවසං පන සික්ඛාපදහයෙන වසනට්ඨානම්පි න අදංසු. රාහුලහද්දොපි “පිතා මෙ”ති දසබලස්ස වා, “උපජ්ඣායො මෙ”ති ධම්මසෙනාපතිනො වා, “ආචරියො මෙ”ති

මහාමොග්ගල්ලානස්ස වා, “චූළපිතා මෙ” ති ආනන්දත්ථෙරස්ස වා සන්තිකං අගන්ත්වා දසබලස්ස වළඤ්ජනවච්චකුටිං බ්‍රහ්මච්චිමානං පටිසන්තො විය පටිසිත්වා වාසං කප්පෙසි. බුද්ධානඤ්ඤි වළඤ්ජනකුටියං ද්වාරං සුපිහිතං හොති, ගන්ධපරිභණ්ඩකතා භූමි, ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔසාරිතානෙව හොන්ති, සබ්බරත්තිං දීපො ක්කායති. රාහුලහද්දො පන න තස්සා කුටියා ඉමං සම්පත්තිං පටිච්ච තත්ථ වාසං උපගතො, භික්ඛුහි පන “වසනට්ඨානං ජානාහි” ති චුත්තත්තා ඔවාදගාරවෙන සික්ඛාකාමත්තාය තත්ථ වාසං උපගතො. අන්තරන්තරා හි භික්ඛු තං ආයස්මන්තං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තස්ස වීමංසනත්ථාය මුට්ඨිසම්මජ්ජනිං වා කචචරජඩ්ඩනකං වා බහි බිපිත්වා තස්මිං ආගතෙ “ආවුසො, ඉමං කෙන ජඩ්ඩිත” ත්ති වදන්ති. තත්ථ කෙහිචි “රාහුලො ඉමිනා මග්ගෙන ගතො” ති චුත්තෙ සො ආයස්මා “නාහං, හන්තෙ, එතං ජානාමි” ති අවත්වා ව තං පටිසාමෙත්වා “බමථ මෙ, හන්තෙ” ති බමාපෙත්වා ගච්ඡති. එවමෙස සික්ඛාකාමො.

සො තං සික්ඛාකාමතංයෙව පටිච්ච තත්ථ වාසං උපගතො. අථ සත්ථා පුරෙඅරුණංයෙව වච්චකුටිද්වාරෙ යත්වා උක්කාසි, සොපායස්මා උක්කාසි. “කො එසො” ති? “අහං රාහුලො” ති නික්ඛමිත්වා වන්දි. “කස්මා ත්වං රාහුල ඉධ නිපන්තොසි” ති? “වසනට්ඨානස්ස අභාවතො”. “පුබ්බෙ හි, හන්තෙ, භික්ඛු මම සඬිගහං කරොන්ති, ඉදානි අත්තතො ආපත්තිභයෙන වසනට්ඨානං න දෙන්ති, ස්වාහං ‘ඉදං අඤ්ඤෙසං අසඬ්ඝට්ටනට්ඨාන’ ත්ති ඉමිනා කාරණෙන ඉධ නිපන්තොස්මිති. අථ හගවතො “රාහුලං තාව භික්ඛු එවං පරිච්චජන්ති, අඤ්ඤෙ කුලදාරකෙ පබ්බාපෙත්වා කිං කරිස්සන්ති” ති ධම්මසංවෙගො උදපාදි.

අථ හගවා පාතොව භික්ඛු සන්තිපාතාපෙත්වා ධම්මසෙනාපතිං පුච්ඡි “ජානාසි පන ත්වං, සාරිපුත්ත, අජ්ජ කත්ථචි රාහුලස්ස චුත්ථභාව” ත්ති? “න ජානාමි, හන්තෙ” ති. “සාරිපුත්ත, අජ්ජ රාහුලො වච්චකුටියං වසි, සාරිපුත්ත, තුම්හෙ රාහුලං එවං පරිච්චජන්තා අඤ්ඤෙ කුලදාරකෙ පබ්බාපෙත්වා කිං කරිස්සථ? එවඤ්ඤි සන්තෙ ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිතා න පතිට්ඨා හවිස්සන්ති, ඉතො දානි පට්ඨාය අනුපසම්පන්නො එකං ද්වෙ දිවසෙ අත්තතො සන්තිකෙ වසාපෙත්වා තතියදිවසෙ තෙසං වසනට්ඨානං ඤත්වා බහි වාසෙථා” ති ඉමං අනුපඤ්ඤත්තිං කත්වා පුන සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි.

තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං සන්තිසින්නා භික්ඛු රාහුලස්ස ගුණකථං කථෙත්ති “පස්සථාවුසො, යාව සික්ඛාකාමො වතායං රාහුලො, ‘තච වසනට්ඨානං ජානාහි’ ති චුත්තො නාම ‘අහං දසබලස්ස පුත්තො, තුම්හාකං සෙනාසනස්මා තුම්හෙයෙව නික්ඛමථා’ ති එකං භික්ඛුමපි අජපටිජ්ජරිත්වා වච්චකුටියං වාසං කප්පෙසි” ති. එවං තෙසු කථයමානෙසු සත්ථා ධම්මසභං ගන්ත්වා අලඬ්ඝකතාසනෙ නිසිදිත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ආහ. “හන්තෙ, රාහුලස්ස සික්ඛාකාමකථාය, න අඤ්ඤාය කථායා” ති. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, රාහුලො ඉදානෙව සික්ඛාකාමො, පුබ්බෙ තිරච්ඡානගොනියං නිබ්බත්තොපි සික්ඛාකාමොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත රාජගහෙ එකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසති. අට්ඨස්ස හගිනී අත්තනො පුත්තකං උපනෙත්වා ‘‘භාතික, ඉමං තෙ භාගිනෙය්‍යං මිගමායං සික්ඛාපෙහී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘සාධු’’ති පටිස්සුණිත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාන, අසුකචෙලාය නාම ආගන්ත්වා සික්ඛෙය්‍යාසී’’ති ආහ. සො මාතුලෙන වුත්තචෙලං අනතික්කමිත්වා තං උපසඬකමිත්වා මිගමායං සික්ඛි. සො එකදිවසං වනෙ විවරන්තො පාසෙන බද්ධො බද්ධරවං රවි, මිගගණො පලායිත්වා ‘‘පුත්තො තෙ පාසෙන බද්ධො’’ති තස්ස මාතුයා ආරොචෙසි. සා භාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘භාතික, භාගිනෙය්‍යො තෙ මිගමායං සික්ඛාපිතො’’ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ‘‘මා ත්වං පුත්තස්ස කිඤ්චි පාපකං ආසඬකි, සුග්ගහිතා තෙන මිගමායා, ඉදානි තං භාසයමානො ආගච්ඡිස්සති’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

16.

‘‘මිගං තිපල්ලත්ථමනෙකමායං, අට්ඨක්ඛුරං අඬ්ඬරත්තාපපායිං;
එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො, ඡහි කලාහිතිහොති භාගිනෙය්‍යා’’ති.

තත්ථ මිගන්ති භාගිනෙය්‍යමිගං. තිපල්ලත්ථන්ති පල්ලත්ථං වුවිච්ඡි සයනං, උහොහි පස්සෙහි උජුකමෙව ච නිපන්තකවසෙනාති තිභාකාරෙහි පල්ලත්ථං අස්ස, තිණි වා පල්ලත්ථානි අස්සාති තිපල්ලත්ථො, තං තිපල්ලත්ථං. අනෙකමායන්ති බහුමායං බහුවඤ්චනං. අට්ඨක්ඛුරන්ති එකෙකස්මිං පාදෙ ද්විත්තං ද්විත්තං වසෙන අට්ඨහි බුරෙහි සමන්තාගතං. අඬ්ඬරත්තාපපායින්ති පුරිමයාමං අතික්කමිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ අරඤ්ඤතො ආගමිම පානීයස්ස පිචනතො අඬ්ඬරත්තෙ ආපං පිචතිති අඬ්ඬරත්තාපපායි. තං අඬ්ඬරත්තෙ අපායින්ති අත්ථො. මම භාගිනෙය්‍යං මිගං අහං සාධුකං මිගමායං උග්ගණ්භාපෙසිං. කථං? යථා එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො, ඡහි කලාහිතිහොති භාගිනෙය්‍යාති. ඉදං වුත්තං හොති – අහඤ්චි තච පුත්තං තථා උග්ගණ්භාපෙසිං, යථා එකස්මිං උපරිමනාසිකාසොතෙ වාතං සන්තිරුමිතිත්වා පථවියා අල්ලිනෙන එකෙන හෙට්ඨිමසොතෙන තත්ථෙව ඡමායං අස්සසන්තො ඡහි කලාහි ලුද්දකං අතිහොති, ඡහි කොට්ඨාසෙහි අජ්ඣොත්ථරති වඤ්චෙතිති අත්ථො. කතමාහි ඡහි? වත්තාරො පාදෙ පසාරෙත්වා එකෙන පස්සෙන සෙය්‍යාය, බුරෙහි තිණපංසුඛණෙන, ජිව්හානින්තාමනෙන උදරස්ස උද්ධුමාතභාවකරණෙන, උච්චාරපස්සාවච්ඡිස්සජ්ජනෙන, වාතසන්තිරුමිභනෙනාති.

අපරො නයො – පාදෙන පංසුං ගහෙත්වා අහිමුඛාකඬ්ඬනෙන, පටිපණාමනෙන, උහොසු පස්සෙසු සඤ්චරණෙන, උදරං උද්ධං පක්ඛිපනෙන, අධො අවක්ඛිපනෙනාති ඉමාහි ඡහි කලාහි යථා අතිහොති, ‘‘මතො අය’’න්ති සඤ්ඤං උජ්ජාදෙත්වා වඤ්චෙති, එවං තං මිගමායං උග්ගණ්භාපෙසින්ති දීපෙති.

අපරො නයො – තථා තං උග්ගණ්භාපෙසිං, යථා එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො ඡහි කලාහිති ද්විසුපි නයෙසු දස්සිතෙහි ඡහි කාරණෙහි කලාහිති කලායිස්සති, ලුද්දං වඤ්චෙස්සතිති අත්ථො. හොතිති හගිනිං ආලපති.

භාගිනෙය්‍යාති එවං ඡන්ති කාරණෙනි වඤ්චනකං භාගිනෙය්‍යං නිද්දිසති. එවං බොධිසත්තො භාගිනෙය්‍යස්ස මිගමායාය සාධුකං උග්ගහිතභාවං දස්සෙන්තො හගිතිං සමස්සාසෙති.

සොපි මිගපොතකො පාසෙ බද්ධො අවිජ්ජන්දිත්වායෙව භූමියං මහාථාසුකපස්සෙන පාදෙ පසාරෙත්වා නිපන්තො පාදානං ආසන්නට්ඨානෙ ඛුරෙහෙව පහරිත්වා පංසුඤ්ච තිණානි ව උප්පාටෙත්වා උච්චාරපස්සාවං විස්සජ්ජෙන්වා සීසං පාතෙත්වා ජීවිහං නින්නාමෙත්වා සරීරං බෙළුකිලින්නං කත්වා වාතග්ගහණෙන උදරං උද්ධුමානකං කත්වා අක්ඛිති පරිවත්තෙන්වා හෙට්ඨා නාසිකාසොතෙන වාතං සඤ්චරාපෙන්තො උපරිමනාසිකාසොතෙන වාතං සන්නිරුමිහිත්වා සකලසරීරං ඵද්ධභාවං ගාහාපෙන්වා මතාකාරං දස්සෙසි. නීලමක්ඛිකාපි නං සම්පරිවාරෙසුං, තස්මිං තස්මිං යානෙ කාකා නිලීයිංසු. ලුද්දො ආගන්ත්වා උදරං හත්ථෙන පහරිත්වා “අතිපාතොව බද්ධො හවිස්සති, පුත්තිකො ජාතො”ති තස්ස බන්ධනරජ්ජුකං මොචෙන්වා “එත්ථෙවදානි නං උක්කන්තිත්වා මංසං ආදාය ගමිස්සාමි”ති නිරාසඬිකො හුත්වා සාබ්‍යපලාසං ගහෙතුං ආරද්ධො. මිගපොතකොපි උට්ඨාය චතුහි පාදෙහි යත්වා කායං විධුනිත්වා ගීවං පසාරෙත්වා මහාවාතෙන ඡින්නවලාහකො විය වෙගෙන මාතු සන්නිකං අගමාසි.

සත්ථාපි “න, භික්ඛවෙ, රාහුලො ඉදානෙව සික්ඛාකාමො, පුබ්බෙපි සික්ඛාකාමොයෙවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා භාගිනෙය්‍යමිගපොතකො රාහුලො අහොසි, මාතා උප්පලවණ්ණා, මාතුලම්ගො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

තිපල්ලත්ථමිගජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[17] 7. මාලුතජාතකවණ්ණනා

කාලෙ වා යදි වා පුණ්හෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ වුඩ්ඪපබ්බජිතෙ ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තෙ කිර කොසලජනපදෙ එකස්මිං අරඤ්ඤාචාසෙ වසන්ති. එකො කාලත්ථෙරො නාම, එකො පුණ්හත්ථෙරො නාම. අට්ඨකදිවසං පුණ්හො කාලං පුච්ඡි “හත්තෙ කාල, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොති”ති. සො “කාලෙ හොති”ති ආහ. අට්ඨකදිවසං කාලො පුණ්හං පුච්ඡි – “හත්තෙ පුණ්හ, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොති”ති. සො “පුණ්හෙ හොති”ති ආහ. තෙ උහොපි අත්තනො කඬ්ඨං ඡින්නිතුං අසක්කොන්තා සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා “හත්තෙ, සීතං නාම කස්මිං කාලෙ හොති”ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා “පුබ්බෙපි අහං, භික්ඛවෙ, තුම්භාකං ඉමං පඤ්ඤං කට්ඨෙසි, හවසඬ්ඨෙපගත්තා පන න සල්ලක්ඛයිත්ථා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං පබ්බතපාදෙ සිහො ව බ්‍යග්ගො ව ද්වෙ සභායා එකිස්සායෙව ගුහාය වසන්ති. තදා බොධිසත්තොපි ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පබ්බතපාදෙ වසති. අට්ඨකදිවසං තෙසං සභායකානං සීතං නිස්සාය විවාදො උද්පාදි.

බ්‍යග්‍යො “කාලෙයෙව සීතං හොති” ති ආහ. සීහො “පුණ්හෙයෙව සීතං හොති” ති ආහ. තෙ උහොපි අත්තනො කඨිං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තා බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු. බොධිසත්තො ඉමං ගාථමාහ –

17.

“කාලෙ වා යදි වා පුණ්හෙ, යදා වායති මාලුතො;
වාතජාති හි සීතාති, උහොත්ථමපරාජිතා” ති.

තත්ථ කාලෙ වා යදි වා පුණ්හෙති කාලපක්කං වා පුණ්හපක්කං වා. යදා වායති මාලුතොති යස්මිං සමයෙ පුරත්ථිමාදිහෙදො වාතො වායති, තස්මිං සමයෙ සීතං හොති. කිංකාරණා? වාතජාති හි සීතාති, යස්මා වාතෙ විජ්ජන්තෙයෙව සීතාති හොන්ති, කාලපක්කං වා පුණ්හපක්කං වා එත්ථ අපමාණන්ති වුත්තං හොති. උහොත්ථමපරාජිතාති උහොපි තුම්හෙ ඉමස්මිං පඤ්ඤෙ අපරාජිතාති. එවං බොධිසත්තො තෙ සභායකෙ සඤ්ඤාපෙසි.

සත්ථාපි “හික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි මයා තුම්හාකං අයං පඤ්ඤො කථිතො” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ද්වෙපි ථෙරා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. සත්ථා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා බ්‍යග්‍යො කාලො අහොසි, සීහො පුණ්හො, පඤ්ඤවිස්සජ්ජනකතාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

මාලුතජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[18] 8. මතකහත්තජාතකවණ්ණනා

එවං වෙ සත්තා ජාතෙය්‍යුන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මතකහත්තං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්මිඤ්ච කාලෙ මනුස්සා බහු අපේළකාදයො මාරෙත්වා කාලකතෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස මතකහත්තං නාම දෙන්ති. හික්ඛු තෙ මනුස්සෙ තථා කරොන්තෙ දිස්වා සත්ථාරං පුච්ඡිංසු “එතරහි, හන්තෙ, මනුස්සා බහු පාණෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මතකහත්තං නාම දෙන්ති. අත්ථි නු බො, හන්තෙ, එත්ථ වුඩ්ඪි” ති? සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ‘මතකහත්තං දස්සාමා’ ති කතෙපි පාණාතිපාතෙ කාචි වුඩ්ඪි නාම අත්ථි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ආකාසෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙත්වා එත්ථ ආදීනවං කට්ඨන්වා සකලජම්බුදීපවාසිකෙ එතං කම්මං ජහාපෙසුං. ඉදානි පන භවසඬ්ඛෙපගතත්තා පුන පාතුභුත” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ එකො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු දිසාපාමොක්කං ආවරියබ්‍රාහ්මණො “මතකහත්තං දස්සාමි” ති එකං ඵලකං ගාහාපෙත්වා අත්තෙවාසිකෙ ආහ – “තාතා, ඉමං ඵලකං නදිං නෙත්වා න්හාපෙත්වා කණ්ඨෙ මාලං පරික්ඛිපිත්වා පඤ්චඩ්ගුලිකං දත්වා මණ්ඩෙන්වා ආනෙථා” ති. තෙ “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා තං ආදාය නදිං ගන්ත්වා න්හාපෙත්වා මණ්ඩෙන්වා නදීතීරෙ යපෙසුං. සො ඵලකො අත්තනො පුබ්බකම්මං දිස්වා

“එවරුපා නාම දුක්ඛා අප්ප මුච්චිස්සාමි” ති සොමනස්සජාතො මත්තිකාසටං
 හින්දන්තො විය මහාහසිතං හසින්වා පුත “අයං බ්‍රාහ්මණො මං සාතෙත්වා මයා
 ලද්ධදුක්ඛං ලහිස්සති” ති බ්‍රාහ්මණො කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා මහත්තෙන සද්දෙන
 පරොදි.

අථ නං තෙ මාණවා පුච්ඡිංසු “සම්ම ඵලක, ත්වං මහාසද්දෙන හසි වෙව රොදි
 ව, කෙන නු බො කාරණෙන හසි, කෙන කාරණෙන පරොදි” ති? “තුම්හෙ මං ඉමං
 කාරණං අත්තනො ආවරියස්ස සන්තිකෙ පුච්ඡෙය්‍යාථා” ති. තෙ තං ආදාය ගන්ත්වා
 ඉදං කාරණං ආවරියස්ස ආරොවෙසුං. ආවරියො තෙසං වචනං සුත්වා ඵලකං පුච්ඡි
 “කස්මා ත්වං ඵලක, හසි, කස්මා රොදි” ති? ඵලකො අත්තනා කතකම්මං
 ජාතිස්සරඤාණෙන අනුස්සරින්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කට්ඨෙ “අහං, බ්‍රාහ්මණ, පුබ්බෙ
 තාදිසොව මත්තජ්ඣායකබ්‍රාහ්මණො හුත්වා ‘මතකහත්තං දස්සාමි’ ති එකං ඵලකං
 මාරෙත්වා මතකහත්තං අදාසිං, ස්වාහං එකස්ස ඵලකස්ස සාතිතත්තා එකෙනුනෙසු
 පඤ්චසු අත්තභාවසතෙසු සිසව්ඡෙදං පාපුණිං, අයං මෙ කොටියං යිතො
 පඤ්චසතිමො අත්තභාවො, ස්වාහං ‘අප්ප එවරුපා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි’ ති
 සොමනස්සජාතො ඉමිනා කාරණෙන හසිං. රොදන්තො පන ‘අහං තාව එකං ඵලකං
 මාරෙත්වා පඤ්ච ජාතිසතාති සිසව්ඡෙදදුක්ඛං පත්වා අප්ප තම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි,
 අයං පන බ්‍රාහ්මණො මං මාරෙත්වා අහං විය පඤ්ච ජාතිසතාති සිසව්ඡෙදදුක්ඛං
 ලහිස්සති’ ති තයි කාරුඤ්ඤෙන රොදි” ති. “ඵලක, මා හායි, නාහං තං
 මාරෙස්සාමි” ති. “බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසි, තයි මාරෙත්තෙපි අමාරෙත්තෙපි න සක්කා
 අප්ප මයා මරණා මුච්චිතු” ති. “ඵලක, මා හායි, අහං තෙ ආරක්ඛං ගහෙත්වා තයා
 සද්ධිංයෙව විවරිස්සාමි” ති. “බ්‍රාහ්මණ, අප්පමත්තකො තව ආරක්ඛො, මයා
 කතපාපං පන මහත්තං බලව” ති.

බ්‍රාහ්මණො ඵලකං මුඤ්චින්වා “ඉමං ඵලකං කස්සවිපි මාරෙතුං න දස්සාමි” ති
 අත්තෙවාසිකෙ ආදාය ඵලකෙනෙව සද්ධිං විවරි. ඵලකො විස්සට්ඨමත්තොව එකං
 පාසාණපිට්ඨිං නිස්සාය ජාතගුම්බෙ ගිවං උක්ඛිපින්වා පණ්ණානි බාදිතුං ආරද්ධො.
 තඬ්ඨණඤ්ඤෙව තස්මිං පාසාණපිට්ඨෙ අසනි පති, තතො එකා පාසාණසකලිකා
 ඡිජ්ජින්වා ඵලකස්ස පසාරිතගිවාය පතිත්වා සිසං ඡින්දි, මහාජනො සන්තිපති. තදා
 බොධිසත්තො තස්මිං යානෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො. සො
 පස්සන්තස්සෙව තස්ස මහාජනස්ස දෙවතානුභාවෙන ආකාසෙ පල්ලඬ්ඨකෙන
 නිසිදින්වා “ඉමෙ සත්තා එවං පාපස්ස එලං ජානමානා අප්පෙවනාම පාණාතිපාතං න
 කරෙය්‍යු” ති මධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ —

18.

“එවං වෙ සත්තා ජානෙය්‍යුං, දුක්ඛායං ජාතිසම්භවො;
 න පාණො පාණිනං හඤ්ඤෙ, පාණසාති හි සොචති” ති.

තත්ථ එවං වෙ සත්තා ජානෙය්‍යුන්ති ඉමෙ සත්තා එවං වෙ ජානෙය්‍යුං. කථං?
 දුක්ඛායං ජාතිසම්භවොති අයං තත්ථ තත්ථ ජාති ව ජාතස්ස අනුක්කමෙන

වඩිසිසඩ්ධාතො සම්භවො ව

ජරාඛ්‍යාධිමරණඅප්පියසම්පයොගපියවිජ්ජයොගහත්ථපාදවිජෙදාදීනං දුක්ඛානං
වත්ථුභූතත්තා ‘‘දුක්ඛො’’ති යදි ජානෙය්‍යං. න පාණො පාණිනං හඤ්ඤෙති ‘‘පරං
වධන්තො ජාතිසම්භවෙ වධං ලහති, පිළෙන්තො පිළං ලහති’’ති ජාතිසම්භවස්ස
දුක්ඛවත්ථුතාය දුක්ඛභාවං ජානන්තො කොචි පාණො අඤ්ඤං පාණිනං න හඤ්ඤෙ,
සත්තො සත්තං න හනෙය්‍යාති අත්ථො. කිංකාරණා? පාණසාති හි සොවතීති, යස්මා
සාහත්ථිකාදීසු ඡසු පයොගෙසු යෙන කෙනචි පයොගෙන පරස්ස
ජීවිතින්ද්‍රියුපවිජෙදනෙන පාණසාති පුග්ගලො අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු
උස්සදනිරයෙසු නානප්පකාරාය තිරච්ඡානායොනියා පෙත්තිවිසයෙ අසුරකායෙති
ඉමෙසු වතුසු අපායෙසු මහාදුක්ඛං අනුභවමානො දීඝරත්තං
අන්තොනිජ්ඣායනලක්ඛණෙන සොකෙන සොවති. යථා වායං එළකො
මරණභයෙන සොවති, එවං දීඝරත්තං සොවතීතිපි ඤත්වා න පාණො පාණිනං
හඤ්ඤෙ, කොචි පාණාතිපාතකම්මං නාම න කරෙය්‍ය. මොහෙන පන මුළුභා
අවිජ්ජාය අන්ධිකතා ඉමං ආදීනවං අපස්සන්තා පාණාතිපාතං කරොන්තිති.

එවං මහාසත්තො නිරයභයෙන තජ්ජෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. මනුස්සා තං
ධම්මදෙසනං සුත්වා නිරයභයහීනා පාණාතිපාතා විරම්සු. බොධිසත්තොපි ධම්මං
දෙසෙත්වා මහාජනං සිලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා යථාකම්මං ගතො, මහාජනොපි
බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවනගරං පුරෙසි. සත්ථා
ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘අහං
තෙන සමයෙන රුක්ඛදෙවතා අහොසි’’න්ති.

මතකහත්තජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[19] 9. ආයාචනහත්තජාතකවණ්ණනා

සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවතානං
ආයාචනබලිකම්මං ආරබ්භ කටෙසි. තදා කිර මනුස්සා වණ්ණජ්ජාය ගච්ඡන්තා පාණො
වධිත්වා දෙවතානං බලිකම්මං කත්වා ‘‘මයං අනන්තරායෙන අත්ථසිද්ධිං පත්වා
ආගන්ත්වා පුන තුම්භාකං බලිකම්මං කරිස්සාමා’’ති ආයාචිත්වා ගච්ඡන්ති.
තත්ථානන්තරායෙන අත්ථසිද්ධිං පත්වා ආගතා ‘‘දෙවතානුභාවෙන ඉදං ජාත’’න්ති
මඤ්ඤමානා බහු පාණො වධිත්වා ආයාචනතො මුච්චිතුං බලිකම්මං කරොන්ති, තං
දිස්වා හික්ඛු ‘‘අත්ථි නු බො, හන්තෙ, එත්ථ අත්ථො’’ති හගවන්තං පුච්ඡංසු. හගවා
අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ කුටුම්භිකො ගාමද්වාරෙ
ධීතනිග්‍රොධරුක්ඛෙ දෙවතාය බලිකම්මං පටිජානිත්වා අනන්තරායෙන ආගන්ත්වා
බහු පාණො වධිත්වා ‘‘ආයාචනතො මුච්චිස්සාමි’’ති රුක්ඛමූලං ගතො. රුක්ඛදෙවතා
බන්ධවිටපෙ යත්වා ඉමං ගාමමාහ —

“සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙ, මුච්චමානො හි බජ්ඣති;
න හෙවං ධීරා මුච්චන්ති, මුත්ති බාලස්ස බන්ධන”න්ති.

තත්ථ සචෙ මුච්චෙ පෙච්ච මුච්චෙති හො පුරිස, ත්වං සචෙ මුච්චෙ යදි
මුච්චිතුකාමොසි. පෙච්ච මුච්චෙති යථා පරලොකෙ න බජ්ඣසි, එවං මුච්චාහි.
මුච්චමානො හි බජ්ඣතිති යථා පන ත්වං පාණං වධිත්වා මුච්චිතුං ඉච්ඡසි, එවං
මුච්චමානො හි පාපකම්මෙන බජ්ඣති. තස්මා න හෙවං ධීරා මුච්චන්තිති යෙ
පණ්ඩිතපුරිසා, තෙ එවං පටිස්සවතො න මුච්චන්ති. කිංකාරණා? එවරූපා හි මුත්ති
බාලස්ස බන්ධනං, එසා පාණාතිපාතං කත්වා මුත්ති නාම බාලස්ස බන්ධනමෙව
හොතිති ධම්මං දෙසෙසි. තතො පටියාය මනුස්සා එවරූපා පාණාතිපාතකම්මා විරතා
ධම්මං වරිත්වා දෙවනගරං පුරයිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි “අහං තෙන සමයෙන රුක්ඛදෙවතා අහොසි”න්ති.

ආයාචිතභත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[20] 10. නළපානජාතකවණ්ණනා

දිස්වා පදමනුත්තිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා කොසලෙසු වාරිකං වරමානො
නළකපානගාමං පත්වා නළකපානපොක්ඛරණියං කෙතකවනෙ විහරන්තො
නළදණ්ඩකෙ ආරබ්භ කටෙසි. තදා කිර හික්ඛු නළකපානපොක්ඛරණියං න්භත්වා
සුවිසරත්ථාය සාමණෙරෙහි නළදණ්ඩකෙ ගාභාපෙත්වා තෙ සබ්බත්ථකමෙව ඡිද්දෙ
දිස්වා සත්ථාරං උපසඩ්ධම්මිත්වා “භත්තෙ, මයං සුවිසරත්ථාය නළදණ්ඩකෙ
ගණ්භාපෙම, තෙ මූලතො යාව අග්ගා සබ්බත්ථකමෙව ඡිද්දා, කිං නු බො එත”න්ති
පුච්ඡිංසු. සත්ථා “ඉදං, හික්ඛෙව, මය්හං පොරාණකඅධිට්ඨාන”න්ති වත්වා අතීතං
ආහරි.

පුබ්බෙ කිර සො වනසණ්ඛො අරඤ්ඤො අහොසි. තස්සාපි පොක්ඛරණියා
එකො දකරක්ඛසො ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙ බාදති. තදා බොධිසත්තො
රොහිතම්භපොතකප්පමාණො කපිරාජා හුත්වා අසීතිසහස්සමත්තවානරපරිවුතො
යුථං පරිහරන්තො තස්මිං අරඤ්ඤෙ වසති. සො වානරගණස්ස ඔවාදං අදාසි “තාතා,
ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විසරුක්ඛාපි අමනුස්සපරිග්ගහිතපොක්ඛරණියොපි හොන්ති,
තුම්හෙ අබාදිතපුබ්බං එලාඵලං බාදන්තා වා අපිතපුබ්බං පානීයං පිවන්තා වා මං
පටිපුච්ඡෙය්‍යාමා”ති. තෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා එකදිවසං අගතපුබ්බට්ඨානං
ගතා තත්ථ බහුදෙව දිවසං වරිත්වා පානීයං ගවෙසමානා එකං පොක්ඛරණිං දිස්වා
පානීයං අපිචිත්වාව බොධිසත්තස්සාගමනං ඔලොකයමානා නිසීදිංසු. බොධිසත්තො
ආගන්ත්වා “කිං තාතා, පානීයං න පිවටා”ති ආහ. “තුම්හාකං ආගමනං
ඔලොකෙමා”ති. “සුට්ඨ, තාතා”ති බොධිසත්තො පොක්ඛරණිං ආවිජ්ඣිත්වා පදං
පරිච්ඡින්නන්තො ඔතිණ්ණමෙව පස්සි, න උත්තිණ්ණං. සො “නිස්සංසයං එසා

අමනුස්සපරිග්ගහිතා” ති ඤාත්වා “සුට්ඨු වො කතං, තාතා, පාතියං අපිචන්තෙහි, අමනුස්සපරිග්ගහිතා අය” න්ති ආහ.

දකරක්ඛසොපි තෙසං අනොතරණභාවං ඤාත්වා නිලොදරො පණ්ඩරමුඛො සුරත්තහත්ථපාදො බිභච්ඡදස්සනො හුත්වා උදකං ද්විධා කත්වා නික්ඛමිත්වා “කස්මා නිසින්නාත්ථ, ඔතරිත්වා පාතියං පිච්චා” ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො පුච්ඡි “ත්ථං ඉධ නිබ්බත්තදකරක්ඛසොසි” ති? “ආම, අහ” න්ති. “ත්ථං පොක්ඛරණිං ඔතිණ්ණකෙ ලභසි” ති? “ආම, ලභාමි, අහං ඉධොතිණ්ණං අන්තමසො සකුණිකං උපාදාය න කිඤ්චි මුඤ්චාමි, තුම්හෙපි සබ්බෙ ඛාදිස්සාමි” ති. “න මයං අත්තානං තුය්හං ඛාදිතුං දස්සාමා” ති. “පාතියං පන පිච්ඡසාමා” ති. “ආම, පාතියං පිච්ඡසාම, න ච තෙ වසං ගමිස්සාමා” ති. “අථ කථං පාතියං පිච්ඡසාමා” ති? කිං පන ත්ථං මඤ්ඤසි “ඔතරිත්වා පිච්ඡසන්ති” ති. “මයඤ්ඤි අනොතරිත්වා අසිතිසහස්සානිපි එකමෙකං නළදණ්ඩකං ගහෙත්වා උප්පලනාලෙන උදකං පිචන්තා විය තච පොක්ඛරණියා පාතියං පිච්ඡසාම, එවං නො ත්ථං ඛාදිතුං න සක්ඛිස්සසි” ති. එතමත්ථං විදිත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමිස්සා ගාථාය පුරිමපදද්වයං අභාසි –

20.

“දිස්වා පදමනුත්තිණ්ණං, දිස්වානොතරිතං පද” න්ති.

තස්සත්ථො – හික්ඛවෙ, සො කපිරාජා තස්සා පොක්ඛරණියා එකමිපි උත්තිණ්ණපදං නාද්දස, ඔතරිතං පන ඔතිණ්ණපදමෙව අද්දස. එවං දිස්වා පදං අනුත්තිණ්ණං දිස්වාන ඔතරිතං පදං “අද්ධායං පොක්ඛරණි අමනුස්සපරිග්ගහිතා” ති ඤාත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො සපරිසො ආහ –

“නලෙන වාරිං පිස්සාමා” ති;

තස්සත්ථො – මයං තච පොක්ඛරණියං නලෙන පාතියං පිච්ඡසාමාති. පුන මහාසත්තො ආහ –

“නෙව මං ත්ථං වධිස්සසි” ති;

එවං නලෙන පාතියං පිචන්තං සපරිසමිපි මං ත්ථං නෙව වධිස්සසිති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො එකං නළදණ්ඩකං ආහරාපෙත්වා පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා මුඛෙන ධම්මි, නලො අන්තො කිඤ්චි ගණ්ඨිං අසෙසෙත්වා සබ්බත්ථකමෙව සුසිරො අහොසි. ඉමිනා නියාමෙන අපරමිපි අපරමිපි ආහරාපෙත්වා මුඛෙන ධම්මිත්වා අදාසි. එවං සන්තෙපි න සක්කා නිට්ඨාපෙතුං, තස්මා එවං න ගහෙතබ්බං. බොධිසත්තො පන “ඉමං පොක්ඛරණිං පරිචාරෙත්වා ජාතා සබ්බෙපි නළා එකච්ඡිද්දා හොන්තු” ති අධිට්ඨාසි. බොධිසත්තානඤ්ඤි හිතුපචාරස්ස මහන්තතාය අධිට්ඨානං සමිජ්ඣති. තතො පට්ඨාය සබ්බෙපි තං පොක්ඛරණිං පරිචාරෙත්වා උට්ඨිතනළා එකච්ඡිද්දා ජාතා. ඉමස්මිඤ්ඤි කප්පෙ වත්තාරි කප්පට්ඨියපාටිහාරියානි නාම. කතමානි වත්තාරි? වන්දෙ සසලක්ඛණං සකලමිපි

ඉමං කප්පං යස්සති, වට්ටකජාතකෙ අග්ගිනො නිබ්බුතට්ඨානං සකලමිපි ඉමං කප්පං අග්ගි න ක්කායස්සති, සට්ඨකාරනිවෙසනට්ඨානං සකලමිපි ඉමං කප්පං අනොවස්සකං යස්සති, ඉමං පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා උට්ඨිතනළා සකලමිපි ඉමං කප්පං එකච්ඡිද්දා භවිස්සන්තීති ඉමානි වත්තාරි කප්පට්ඨියපාටිභාරියානි නාම.

බොධිසත්තො එවං අධිට්ඨන්ත්වා එකං නළං ආදාය නිසීදි. තෙපි අසීතිසහස්සවානරා එකෙකං ආදාය පොක්ඛරණිං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තෙපි බොධිසත්තස්ස නළෙන ආකඬිඪීත්වා පාතියං පිවනකාලෙ සබ්බෙ තීරෙ නිසින්තාව පිටිංසු. එවං තෙහි පාතියෙ පිටිතෙ දකරක්ඛසො කිඤ්චි අලභින්වා අනත්තමනො සකනිවෙසනමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි සපරිවාරො අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා පන “ඉමෙසං, භික්ඛවෙ, නළානං එකච්ඡිද්දභාවො නාම මය්හමෙවෙනං පොරාණකඅධිට්ඨානං”න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්ත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දකරක්ඛසො දෙවදත්තො අභොසි, අසීතිසහස්සවානරා බුද්ධපරිසා, උපායකුසලො පන කපිරාජා අභමෙව අභොසි”න්ති.

නළපානජාතකවණ්ණනා දසමා.

සීලවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

නිග්‍රොධං ලක්ඛණං කණ්ඩි, වාතමිගං බරාදියං;
තිපල්ලත්ථං මාලුනඤ්ච, මතභත්ත අයාවිතං;
නළපානන්ති තෙ දසාති.

3. කුරුඬගවග්ගො

[21] 1. කුරුඬගමීගජාතකවණ්ණනා

ඤාතමෙතං කුරුඬගස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකස්මිඤ්චි සමයෙ ධම්මසභායං සන්තිපතිතා භික්ඛු “ආවුසො දෙවදත්තො තථාගතස්ස සාතනත්ථාය ධනුග්ගහෙ පයොපෙසි, සීලං පවිජ්ඣා, ධනපාලං විස්සජ්ජෙසි, සබ්බථාපි දසබලස්ස වධාය පරිසක්කතී”ති දෙවදත්තස්ස අවණ්ණං කට්ඨන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්තො “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡි. භත්තෙ, දෙවදත්තො තුම්භාකං වධාය පරිසක්කතීති තස්ස අගුණකථාය සන්තිසින්තාමහාති. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම වධාය පරිසක්කතී, පුබ්බෙපි මම වධාය පරිසක්කියෙව, න ච පන මං වධිතුං අසක්ඛී”ති වත්වා අතීතං ආභරි.

අතීත බොධිසත්වයා බ්‍රහ්මදත්ත රජ්ජං කාරෙන්න බොධිසත්තො
 කුරුඬගමිගො හුත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ ඵලානි බාදන්තො වසති. සො
 එකස්මිං කාලෙ ඵලසම්පන්නෙ සෙපණ්ණිරුක්ඛෙ සෙපණ්ණිඵලානි බාදති.
 අට්ඨකො ගාමවාසී අට්ඨකලුද්දකො ඵලරුක්ඛමුලෙසු මිගානං පදානි උපධාරෙත්වා
 උපරිරුක්ඛෙ අට්ඨකං බන්ධිත්වා තත්ථ නිසීදිත්වා ඵලානි බාදිතුං ආගතාගතෙ මිගෙ
 සත්තියා විජ්ඣිත්වා තෙසං මංසං වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙති. සො එකදිවසං
 තස්මිං රුක්ඛමුලෙ බොධිසත්තස්ස පදවළඤ්ජං දිස්වා තස්මිං සෙපණ්ණිරුක්ඛෙ
 අට්ඨකං බන්ධිත්වා පාතොව භුඤ්ජිත්වා සත්තිං ආදාය වනං පවිසිත්වා තං රුක්ඛං
 ආරුහිත්වා අට්ඨකෙ නිසීදි. බොධිසත්තොපි පාතොව වසනට්ඨානා නික්ඛමිත්වා
 “සෙපණ්ණිඵලානි බාදිස්සාමි”ති ආගමිම තං රුක්ඛමුලං සහසාව අපවිසිත්වා
 “කදාවි අට්ඨකලුද්දකා රුක්ඛෙසු අට්ඨකං බන්ධන්ති, අත්ථි නු බො ඵවරුපො
 උපද්දවො”ති පරිග්ගණන්තො බාහිරතොව අට්ඨාසි.

ලුද්දකොපි බොධිසත්තස්ස අනාගමනභාවං ඤාත්වා අට්ඨකෙ නිසින්නොව
 සෙපණ්ණිඵලානි බිපිත්වා බිපිත්වා තස්ස පුරතො පාතෙසි. බොධිසත්තො “ඉමානි
 ඵලානි ආගන්ත්වා මය්හං පුරතො පතන්ති, අත්ථි නු බො උපරි ලුද්දකො”ති
 පුනස්පුනං උල්ලොකෙන්නො ලුද්දකං දිස්වා අපස්සන්තො විය හුත්වා “අම්හො,
 රුක්ඛ-පුබ්බෙ ත්වං ඔලම්භකං වාරෙන්නො විය උජුකමෙව ඵලානි පාතෙසි, අජ්ජ
 පන තෙ රුක්ඛධම්මො පරිච්චන්තො, ඵවං තයා රුක්ඛධම්මෙ පරිච්චන්තෙ අහම්පි
 අඤ්ඤං රුක්ඛමුලං උපසඬකමිත්වා මය්හං ආහාරං පරියෙසිස්සාමි”ති වත්වා ඉමං
 ගාථමාහ -

21.

“ඤාතමෙතං කුරුඬගස්ස, යං ත්වං සෙපණ්ණි සෙය්‍යසි;
 අඤ්ඤං සෙපණ්ණි ගච්ඡාමි, න මෙ තෙ රුච්චතෙ ඵල”න්ති.

තත්ථ ඤාතන්ති පාකටං ජාතං. එතන්ති ඉදං. කුරුඬගස්සානි කුරුඬගමිගස්ස. යං
 ත්වං සෙපණ්ණි සෙය්‍යසිති යං ත්වං අම්හො සෙපණ්ණිරුක්ඛ පුරතො ඵලානි
 පාතයමානො සෙය්‍යසි විසෙය්‍යසි විසිණ්ණඵලො හොසි, තං සබ්බං කුරුඬගමිගස්ස
 පාකටං ජාතං. න මෙ තෙ රුච්චතෙ ඵලන්ති ඵවං ඵලං දදමානාය න මෙ තව ඵලං
 රුච්චති, තිට්ඨ ත්වං, අහං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡිස්සාමිති අගමාසි.

අට්ඨසි ලුද්දකො අට්ඨකෙ නිසින්නොව සත්තිං බිපිත්වා “ගච්ඡ, විරද්ධො
 දානිමිහි ත”න්ති ආහ. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ධීතො ආහ “අම්හො පුරිස,
 ඉදානිසි කිඤ්වාපි මං විරද්ධො, අට්ඨ පන මහානිරයෙ සොළසඋස්සදනිරයෙ
 පඤ්චවිධබන්ධනාදිනි ව කම්මකාරණානි අවිරද්ධොයෙවාසි”ති. ඵවඤ්ච පන වත්වා
 පලාසිත්වා යථාරුචිං ගතො, ලුද්දොපි ඔතරිත්වා යථාරුචිං ගතො.

සත්ථාපි “න, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි
 පරිසක්කියෙව, න ව පන මං වධිතුං අසක්ඛි”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා

අනුසන්ධිං සට්ඨන්තවා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අට්ටකලුද්දකො දෙවදත්තො අහොසි, කුරුඬගම්ගො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

කුරුඬගම්ගජාතකවණ්ණනා පටමා.

[22] 2. කුක්කුරජාතකවණ්ණනා

යෙ කුක්කුරාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථවරියං ආරබ්භ කටෙසි. සා ද්වාදසකනිපාතෙ හද්දසාලජාතකෙ ආවිභවිස්සති. ඉදං පන වත්ථුං පතිට්ඨපෙත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තථාරූපං කම්මං පටිච්ච කුක්කුරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකසතකුක්කුරපරිවුතො මහාසුසානෙ වසති. අටෙකදිවසං රාජා සෙනසින්ධවයුත්තං සබ්බාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතං රථං ආරුය්හ උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ දිවසභාගං කීළිත්වා අත්ථඬිගතෙ සුරියෙ නගරං පාවිසි. තස්ස තං රථවරත්තං යථානද්ධමෙව රාජඬිගණෙ යපයිංසු, සො රත්තිභාගෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ තිත්තො. උපරිපාසාදතො කොලෙය්‍යකසුනඛා ඔතරිත්වා තස්ස වම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච බාදිංසු. සුනදිවසෙ රඤ්ඤො ආරොවෙසු. “දෙව, නිද්ධමනමුඛෙන සුනඛා පවිසිත්වා රථස්ස වම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච බාදිංසු” ති. රාජා සුනඛානං කුජ්ඣිත්වා “දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ සුනඛෙ සාතෙථා” ති ආහ. තතො පට්ඨාය සුනඛානං මහාබ්‍යසනං උදපාදි. තෙ දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ සාතියමානා පලායිත්වා සුසානං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමංසු.

බොධිසත්තො ‘තුම්හෙ බහු සන්තිපතිතා, කිං නු බො කාරණං’ න්ති පුච්ඡි. තෙ “අන්තෙපුරෙ කිර රථස්ස වම්මඤ්ච නද්ධි ව සුනඛෙහි බාදිතා” ති කුද්ධො රාජා සුනඛවධං ආණාපෙසි, බහු සුනඛා විනස්සන්ති, මහාභයං උප්පන්න” න්ති ආහංසු. බොධිසත්තො වින්තෙසි “ආරක්ඛට්ඨානෙ බහි සුනඛානං ඔකාසො නත්ථි, අන්තොරාජනිවෙසනෙ කොලෙය්‍යකසුනඛානමෙව තං කම්මං භවිස්සති. ඉදානි පන වොරානං කිඤ්චි භයං නත්ථි, අවොරා මරණං ලහන්ති, යංනුනාහං වොරෙ රඤ්ඤො දස්සෙත්වා ඤාතිසඩ්ධස්ස ජීවිතදානං දදෙය්‍ය” න්ති. සො ඤාතකෙ සමස්සාසෙත්වා “තුම්හෙ මා භායිත්ථ, අහං වො අභයං ආහරිස්සාමි, යාව රාජානං පස්සාමි, තාව ඉධෙව හොථා” ති පාරමිසො ආවජ්ජෙත්වා මෙත්තාභාවනං පුරෙවාරිකං කත්වා “මය්හං උපරි ලෙඩ්ඬුං වා මුග්ගරං වා මා කොචි බිපිතුං උස්සහි” ති අධිට්ඨාය එකකොච අන්තොනගරං පාවිසි. අථ නං දිස්වා එකසත්තොපි කුජ්ඣිත්වා ඔලොකෙන්තො නාම නාහොසි. රාජාපි සුනඛවධං ආණාපෙත්වා සයං විනිච්ඡයෙ නිසින්තො හොති. බොධිසත්තො තත්ථෙව ගන්ත්වා පක්ඛන්දිත්වා රඤ්ඤො ආසනස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. අථ නං රාජපුරිසා නිහරිතුං ආරද්ධා, රාජා පන වාරෙසි.

සො ථොකං විස්සමිත්වා හෙට්ඨාසනා නික්ඛමිත්වා රාජානං වන්දිත්වා “දෙව, තුම්හෙ කුක්කුරෙ මාරාපෙථා” ති පුච්ඡි. “ආම, මාරාපෙමහ” න්ති. “කො නෙසං

අපරාධො නරින්දා” ති? “රථස්ස මෙ පරිවාරවම්මඤ්ච නද්ධිඤ්ච බාදිංසු” ති. “යෙ බාදිංසු, තෙ ජානාමා” ති? “න ජානාමා” ති. “ඉමෙ නාම වම්මබාදකවොරා” ති තථතො අජානිත්වා දිට්ඨදිට්ඨධ්වනෙයෙව මාරාපනං න යුත්තං, දෙවා” ති. “රථවම්මස්ස කුක්කුරෙහි බාදිතත්තා ‘දිට්ඨදිට්ඨෙ සබ්බෙව මාරෙරා’ ති සුනබ්බධං ආණාපෙසි” ති. “කිං පන වො මනුස්සා සබ්බෙව කුක්කුරෙ මාරෙන්ති, උදාහු මරණං අලහන්තාපි අත්ථි” ති? “අත්ථි, අම්භාකං සරෙ කොලෙයාකා මරණං න ලහන්ති” ති. මහාරාජ ඉදානෙව තුම්භෙ “රථවම්මස්ස කුක්කුරෙහි බාදිතත්තා ‘දිට්ඨදිට්ඨෙ සබ්බෙව මාරෙරා’ ති සුනබ්බධං ආණාපෙසි” ති අවොචුත්ථ, ඉදානි පන “අම්භාකං සරෙ කොලෙයාකා මරණං න ලහන්ති” ති වදෙථ. “නනු එවං සන්නෙ තුම්භෙ ඡන්දාදිවසෙන අගතිගමනං ගච්ඡථ, අගතිගමනඤ්ච නාම න යුත්තං, න ච රාජධම්මො, රඤ්ඤා නාම කාරණගවෙසකෙන තුලාසදිසෙන භවිතුං වට්ටති, ඉදානි ච කොලෙයාකා මරණං න ලහන්ති, දුබ්බලසුනබ්බා ච ලහන්ති, එවං සන්නෙ නායං සබ්බසුනබ්බච්චා, දුබ්බලසාතිකා නාමෙසා” ති. එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා “මහාරාජ, යං තුම්භෙ කරොථ, නායං ධම්මො” ති රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්තො ඉමං ගාථමාහ –

22.

“යෙ කුක්කුරා රාජකුලම්භි වද්ධා, කොලෙයාකා වණ්ණබලුපපන්නා;
තෙමෙ න වජ්ඣා මයමස්ම වජ්ඣා, නායං සසච්චා දුබ්බලසාතිකාය” ති.

තත්ථ යෙ කුක්කුරාති යෙ සුනබ්බා. යථා හි ධාරුණ්හොපි පස්සාවො “පුතිමුත්ත” ති, තදහුජාතොපි සිඬගාලො “ජරසිඬගාලො” ති, කොමලාපි ගලොච්චලතා “පුතිලතා” ති, සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො “පුතිකායො” ති වුවචති, එවමෙවං වස්සසතිකොපි සුනබ්බො “කුක්කුරො” ති වුවචති. තස්මා මහල්ලකා කායබලුපපන්නාපි තෙ “කුක්කුරා” ත්වෙව චුත්තා. වද්ධාති වඩ්ඪිතා. කොලෙයාකාති රාජකුලෙ ජාතා සම්භූතා සංවඩ්ඪා. වණ්ණබලුපපන්නාති සරිථවණ්ණෙන වෙව කායබලෙන ච සම්පන්නා. තෙමෙ න වජ්ඣාති තෙ ඉමෙ සස්සාමිකා සාරක්ඛා න වජ්ඣා. මයමස්ම වජ්ඣාති අස්සාමිකා අනාරක්ඛා මයං වජ්ඣා නාම ජාතා. නායං සසච්චාති එවං සන්නෙ අයං අවිසෙසෙන සසච්චා නාම හොති. දුබ්බලසාතිකායන්ති අයං පන දුබ්බලානංයෙව සාතනතො දුබ්බලසාතිකා නාම හොති. රාජුහි නාම වොරා නිග්ගණ්හිතබ්බා, නො අවොරා. ඉධ පන වොරානං කිඤ්චි භයං නත්ථි, අවොරා මරණං ලහන්ති. අහො ඉමස්මිං ලොකෙ අයුත්තං වත්තති, අහො අධම්මො වත්තති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචරං සුත්වා ආහ – “ජානාසි ත්වං, පණ්ඩිත, අසුකෙහි නාම රථවම්මං බාදිත” ති? “ආම, ජානාමි” ති. “කෙහි බාදිත” ති? “තුම්භාකං ගෙහෙ වසනකෙහි කොලෙයාකසුනබ්බෙහි” ති. “කථං තෙහි බාදිතභාවො ජානිතබ්බො” ති? “අහං තෙහි බාදිතභාවං දස්සෙසාමි” ති. “දස්සෙහි පණ්ඩිතා” ති. “තුම්භාකං සරෙ කොලෙයාකසුනබ්බෙ ආහරාපෙත්වා ථොකං තක්කඤ්ච දබ්බතිණානි ච ආහරාපෙථා” ති. රාජා තථා අකාසි. අථ නං මහාසත්තො “ඉමානි

තිණානි තක්කෙන මද්දාපෙත්වා එතෙ සුනබෙ පායෙථා” ති ආහ. රාජා තථා කත්වා පායාපෙසි, පීතා පීතා සුනබා සද්ධිං වම්මෙහි වම්සු. රාජා “සබ්බඤ්ඤාබුද්ධස්ස බ්‍යාකරණං වියා” ති තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස සෙනච්ඡත්තෙන පූජං අකාසි. බොධිසත්තො “ධම්මං චර, මහාරාජ, මාතාපිතුසු බත්තියා” ති ආදීහි (ජා. 2.17.39) තෙසකුණජාතකෙ ආගතාහි දසහි ධම්මචරියගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා “මහාරාජ, ඉතො පටියාය අප්පමත්තො හොහී” ති රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සෙනච්ඡත්තං රඤ්ඤොව පටිඅදාසි.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා බොධිසත්තං ආදිං කත්වා සබ්බසුනබානං අත්තනො හොජනසදිසමෙව නිච්චහත්තං පටිඨපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ධීතො යාවතායුකං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජි. කුක්කුරොවාදො දස වස්සසහස්සානි පවත්ති. බොධිසත්තොපි යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ඤාතකානං අත්ථං චරති, පුබ්බෙපි චරියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, අවසෙසා පරිසා බුද්ධපරිසා, කුක්කුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කුක්කුරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[23] 3. හොජාජානියජාතකවණ්ණනා

අපි පස්සෙන සෙමානොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්මිඤ්භි සමයෙ සත්ථා තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්වා “භික්ඛු, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනායතනෙපි වීරියං අකංසු, පහාරං ලද්ධාපි නෙව ඔස්සජිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො හොජාජානියසින්ධවකුලෙ නිබ්බත්තො සබ්බාලඤ්ඤාකාරසම්පන්නො බාරාණසිරඤ්ඤො මඨගලස්සො අහොසි. සො සතසහස්සග්ගිකාය සුවණ්ණපාතියංයෙව නානග්ගරසසම්පන්නං තිවස්සිකගන්ධසාලිහොජනං භුඤ්ජති, වාතුජ්ජාතිකගන්ධුපලිත්තායමෙව භූමියං තිට්ඨති, තං යානං රත්තකම්බලසාණිපරික්ඛිත්තං උපරි සුවණ්ණතාරකඛචිතවෙලවිතානං සමොසරිතගන්ධදාමමාලාදාමං අවිජ්ඣිතගන්ධතෙලපදීපං හොති. බාරාණසිරජ්ජං පන අපත්ථෙත්තා රාජානො නාම නත්ථී. එකං සමයං සත්ත රාජානො බාරාණසිං පරික්ඛිපිත්වා “අම්භාකං රජ්ජං වා දෙනු, යුද්ධං වා” ති බාරාණසිරඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසු. රාජා අමච්චෙ සන්තිපාතෙත්වා තං පවත්ති. ආචික්ඛිත්වා “ඉදානි කිං කරොම, තාතා” ති පුච්ඡි. “දෙව, තුම්හෙහි තාව ආදිතොව යුද්ධාය න ගන්තබ්බං, අසුකං නාම අස්සාරොහං පෙසෙත්වා යුද්ධං කාරෙථ, තස්මිං අසක්කොන්තෙ පච්ඡා ජානිස්සාමා” ති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා “සක්ඛිස්සසි, තාත, සත්තහි රාජුහි

සද්ධිං යුද්ධං කාතු”න්ති ආහ. “දෙව, සවෙ භොජාජානියසින්ධවං ලභාමි, තිට්ඨන්තු සත්ත රාජානො, සකලජම්බුදීපෙ රාජුහිපි සද්ධිං යුජ්ඣන්තං සක්ඛිස්සාමි”ති. “තාත, භොජාජානියසින්ධවො වා භොතු අඤ්ඤො වා, යං ඉච්ඡසි, තං ගහෙත්වා යුද්ධං කරොහි”ති.

සො “සාධු, දෙවා”ති රාජානං චන්දිත්වා පාසාදා ඔරුය්භ භොජාජානියසින්ධවං ආහරාපෙත්වා සුවම්මිතං කත්වා අත්තනාපි සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො ඛග්ගං බන්ධිත්වා සින්ධවපිට්ඨිවරගතො නගරා නික්ඛම්ම විජ්ජුලතා විය වරමානො පයමං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා එකං රාජානං ජීවග්ගාහමෙව ගහෙත්වා ආගන්ත්වා නගරෙ බලස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පුන ගන්ත්වා දුතියං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා තථා තතියන්ති එවං පඤ්ච රාජානො ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ඡට්ඨං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා ඡට්ඨස්ස රඤ්ඤො ගහිතකාලෙ භොජාජානියො පහාරං ලභති, ලොහිතං පග්ගරති, වෙදනා බලවතියො චත්තන්ති. අස්සාරොහො තස්ස පහට්ඨාවං ඤත්වා භොජාජානියසින්ධවං රාජද්වාරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සන්නාහං සිථිලං කත්වා අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො මහාචාසුකපස්සෙන නිපන්නොව අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා අස්සාරොහං දිස්වා “අයං අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හති, අයඤ්ච අස්සො සත්තමං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගණ්හිතුං න සක්ඛිස්සති, මයා කතකම්මඤ්ච නස්සිස්සති, අප්පට්ඨමො අස්සාරොහොපි නස්සිස්සති, රාජාපි පරහත්ථං ගම්ස්සති, යපෙත්වා මං අඤ්ඤො අස්සො සත්තමං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගහෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි”ති නිපන්නකොව අස්සාරොහං පක්කොසාපෙත්වා “සම්ම අස්සාරොහ, සත්තමං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ගහෙතුං සමත්ථො යපෙත්වා මං අඤ්ඤො අස්සො නාම නත්ථි, නාහං මයා කතකම්මං නාසෙස්සාමි, මමඤ්ඤෙව උට්ඨාපෙත්වා සන්නය්හාහි”ති චත්වා ඉමං ගාථමාහ —

23.

“අපි පස්සෙන සෙමානො, සල්ලෙහි සල්ලලීකතො;
සෙය්‍යොව චළවා භොජ්ඤො, යුඤ්ජ මඤ්ඤෙව සාරථි”ති.

තත්ථ අපි පස්සෙන සෙමානොති එකෙන පස්සෙන සෙමානකොපි. සල්ලෙහි සල්ලලීකතොති සල්ලෙහි විද්ධොපි සමානො. සෙය්‍යොව චළවා භොජ්ඤොති චළවාති සින්ධවකුලෙසු අජානො බලුඬිකස්සො. භොජ්ඤොති භොජාජානියසින්ධවො. ඉති එතස්මා චළවා සල්ලෙහි විද්ධොපි භොජාජානියසින්ධවොව සෙය්‍යො වරො උත්තමො. යුඤ්ජ මඤ්ඤෙව සාරථිති යස්මා එව ගතොපි අහමෙව සෙය්‍යො, තස්මා මමඤ්ඤෙව යොපෙහි, මං වම්මෙහිති වදති.

අස්සාරොහො බොධිසත්තං උට්ඨාපෙත්වා චණං බන්ධිත්වා සුසන්නද්ධං සන්නය්හිත්වා තස්ස පිට්ඨියං නිසිදිත්වා සත්තමං බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා රාජබලස්ස නිය්‍යාදෙසි, බොධිසත්තම්පි රාජද්වාරං

ආනයිංසු. රාජා තස්ස දස්සනත්ථාය නික්ඛමි. මහාසත්තො රාජානං ආහ -
 “මහාරාජ, සත්ත රාජානො මා සාතයිත්ථ, සපථං කාරෙත්වා විස්සජ්ජෙථ, මය්හඤ්ච
 අස්සාරොහස්ස ච දාතබ්බං යසං අස්සාරොහස්සෙව දෙථ, සත්ත රාජානො ගහෙත්වා
 දිත්තයොධං නාම නාසෙතුං න වට්ටති. තුම්හෙපි දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, ධම්මෙන
 සමෙන රජ්ජං කාරෙථා” ති. එවං බොධිසත්තෙන රඤ්ඤො ඔවාදෙ දිත්තෙ
 බොධිසත්තස්ස සන්නාහං මොවයිංසු, සො සන්නාහෙ මුත්තමත්තෙයෙව නිරුජ්ඣි.
 රාජා තස්ස සරීරකිච්චං කාරෙත්වා අස්සාරොහස්ස මහන්නං යසං දත්වා සත්ත
 රාජානො පුන අත්තන්නො අදුබ්භාය සපථං කාරෙත්වා සකසකට්ඨානානි
 පෙසෙත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං
 ගතො.

සත්ථා “එවං භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනායතනෙපි වීරියං අකංසු, එවරූපං
 පහාරං ලද්ධාපි න ඔස්සජ්ජංසු, ත්වං පන එවරූපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා
 කස්මා වීරියං ඔස්සජ්ජි” ති වත්වා වත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
 ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි - “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, අස්සාරොහො සාරිපුත්තො,
 හොජාජානියසින්ධුවො පන අහමෙව අහොසි” ති.

හොජාජානියජාතකවණ්ණනා තතියා.

[24] 4. ආජඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

යදා යදාති ඉදම්පි සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්නො ඔස්සට්ඨවීරියමෙව භික්ඛුං
 ආරබ්භ කටෙසි. තං පන භික්ඛුං සත්ථා ආමන්තෙත්වා “භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා
 අනායතනෙපි ලද්ධජපහාරාපි හුත්වා වීරියං අකංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ පුරිමනයෙනෙව සත්ත
 රාජානො නගරං පරිවාරයිංසු. අටෙකො රථිකයොධො ද්වෙ භාතිකසින්ධුවෙ රථෙ
 යොජෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම ඡ බලකොට්ඨකෙ භින්දිත්වා ඡ රාජානො අග්ගහෙසි.
 තස්මිං බණ්ණ ජෙට්ඨකඅස්සො පහාරං ලභි. රථිකො රථං පෙසෙන්නො රාජද්වාරං
 ආගන්ත්වා ජෙට්ඨභාතිකං රථා මොවෙත්වා සන්නාහං සිථිලං කත්වා එකෙනෙව
 පස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා අඤ්ඤං අස්සං සන්නය්හිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො තං
 දිස්වා පුරිමනයෙනෙව වින්තෙත්වා රථිකං පක්කොසාපෙත්වා නිපන්නකොව ඉමං
 ගාථමාහ -

24.

“යදා යදා යත්ථ යදා, යත්ථ යත්ථ යදා යදා;
 ආජඤ්ඤො කුරුතෙ වෙගං, භායන්ති තත්ථ වාළවා” ති.

තත්ථ යදා යදාති පුබ්බණ්හාදීසු යස්මිං යස්මිං කාලෙ. යත්ථාති යස්මිං යානෙ මග්ගෙ වා සඬගාමසීසෙ වා. යදාති යස්මිං බණ්ණෙ. යත්ථ යත්ථාති සත්තන්තං බලකොට්ඨකානං වසෙන බහුසු යුද්ධමණ්ඩලෙසු. යදා යදාති යස්මිං යස්මිං කාලෙ පහාරං ලද්ධකාලෙ වා අලද්ධකාලෙ වා. ආජඤ්ඤො කුරුතෙ වෙගන්ති සාරථීස්ස චිත්තරූචිතං කාරණං ආජානනසභාවො ආජඤ්ඤො වරසින්ධවො වෙගං කරොති වායමති වීරියං ආරහති. භායන්ති තත්ථ වාළවාති තස්මිං වෙගෙ කරියමානෙ ඉතරෙ වළවසඬබාතා බළ්ඬකස්සා භායන්ති පරිභායන්ති, තස්මා ඉමස්මිං රටෙ මංයෙව යොජෙහීති ආහ.

සාරථී බොධිසත්තං උට්ඨාපෙත්වා රටෙ යොජෙත්වා සත්තමං බලකොට්ඨකං භින්දිත්වා සත්තමං රාජානං ආදාය රථං පෙසෙන්නො රාජද්වාරං ආගන්ත්වා සින්ධවං මොවෙසී. බොධිසත්තො එකෙන පස්සෙන නිපන්නො පුරිමනයෙනෙව රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා නිරුජ්ඣි. රාජා තස්ස සරිරකිච්චං කාරෙත්වා සාරථීස්ස සම්මානං කත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා රාජා ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, අස්සො සම්මාසම්බුද්ධො”ති.

ආජඤ්ඤජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[25] 5. තිත්ථජාතකවණ්ණනා

අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි තිත්ථෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිස්ස සද්ධිවිහාරිකං එකං සුවණ්ණකාරපුබ්බකං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. ආසයානුසයඤ්ඤාණඤ්ඤි බුද්ධානංයෙව හොති, න අඤ්ඤෙසං. තස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආසයානුසයඤ්ඤාණස්ස නත්ථිතාය සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයානුසයං අජානන්තො අසුභකම්මට්ඨානමෙව කටෙසි, තස්ස තං න සප්පායමහොසි. කස්මා? සො කිර පටිපාටියා පඤ්ච ජාතිසතාති සුවණ්ණකාරගෙහෙයෙව පටිසන්ධිං ගණ්හි, අපස්ස දීඝරත්තං පරිසුද්ධසුවණ්ණදස්සනවසෙන පරිවිතත්තා අසුභං න සප්පායමහොසි. සො තත්ථ නිමිත්තමත්තම්පි උප්පාදෙතුං අසක්කොන්තො චත්තාරො මාසෙ බෙපෙසි.

ධම්මසෙනාපති අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස අරහත්තං දාතුං අසක්කොන්තො “අද්ධා අයං බුද්ධවෙනෙයො හවිස්සති, තථාගතස්ස සන්තිකං නෙස්සාමී”ති වින්තෙත්වා පාතොව තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා “කිං නු බො, සාරිපුත්ත, එකං භික්ඛුං ආදාය ආගතොසී”ති පුච්ඡි. “අහං, හන්තෙ, ඉමස්ස කම්මට්ඨානං අදාසිං, අයං පන චතුහි මාසෙහි නිමිත්තමත්තම්පි න උප්පාදෙසි, ස්වාහං ‘බුද්ධවෙනෙයො එසො හවිස්සති’ති වින්තෙත්වා තුම්භාකං සන්තිකං ආදාය ආගතො”ති. “සාරිපුත්ත, කතරං පන තෙ කම්මට්ඨානං සද්ධිවිහාරිකස්ස දින්න”ති? “අසුභකම්මට්ඨානං හගවා”ති. “සාරිපුත්ත, නත්ථී තව සන්තානෙ

ආසයානුසයඤාණං, ගච්ඡ, ත්වං සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා තව සද්ධිවිහාරිකං
 ආදාය ගච්ඡෙය්‍යාසී” ති. එවං සත්ථා ථෙරං උයොයාපෙත්වා තස්ස භික්ඛුස්ස මනාපං
 වීරඤ්ච නිවාසනඤ්ච දාපෙත්වා තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පණිතං
 බාදනීයභොජනීයං දාපෙත්වා මහාභික්ඛුසඤ්චපරිවාරො පුන විහාරං ආගන්ත්වා
 ගන්ධකුටියං දිවසභාගං බෙපෙත්වා සායන්හසමයෙ තං භික්ඛුං ගහෙත්වා
 විහාරවාරිකං වරමානො අම්බවනෙ එකං පොක්ඛරණං මාපෙත්වා තත්ථ මහන්තං
 පදුමිනිගච්ඡං, තත්‍රාපි ච මහන්තං එකං පදුමපුප්ඵං මාපෙත්වා “භික්ඛු ඉමං පුප්ඵං
 ඔලොකෙත්තො නිසීදා” ති නිසීදාපෙත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසී.

සො භික්ඛු තං පුප්ඵං පුනප්පුනං ඔලොකෙති. හගවා තං පුප්ඵං ජරං පාපෙසී, තං
 තස්ස පස්සන්තස්සෙව ජරං පත්වා විවණ්ණං අහොසී. අථස්ස පරියන්තනො පට්ඨාය
 පත්තානි පතත්තානි මුහුත්තෙන සබ්බානි පතිංසු. තතො කිඤ්ඤ්ඤං පති,
 කණ්ණිකාව අවසිස්සී. සො භික්ඛු තං පස්සන්තො වින්තෙසී “ඉදං පදුමපුප්ඵං
 ඉදානෙව අභිරුපං අහොසී දස්සනීයං, අථස්ස වණ්ණො පරිණතො, පත්තානි ච
 කිඤ්ඤ්ඤං පතිතං, කණ්ණිකාමත්තමෙව අවසිට්ඨං, එවරුපස්ස නාම පදුමස්ස
 ජරා පත්තා, මය්හං සරීරස්ස කිං න පාපුණ්ණස්සති, සබ්බෙ සබ්බාරා අනිච්චා” ති
 විපස්සනං පට්ඨපෙසී. සත්ථා “තස්ස විත්තං විපස්සනං ආරුළුහ” ති ඤත්වා
 ගන්ධකුටියං නිසිත්තොව ඔහාසං එරිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“උච්ඡින්නද සිනෙහමත්තනො, කුමුදං සාරදිකංව පාණිනා;
 සන්තිමග්ගමෙව බුහය, නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිත” ති. (ධ. ප. 285);

සො භික්ඛු ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පත්වා “මුත්තො වතම්භි
 සබ්බභවෙහි” ති වින්තෙත්වා –

“සො චුත්ථවාසො පරිපුණ්ණමානසො, බිණ්ණාසවො අන්තිමදෙහධාරී;
 විසුද්ධසිලො සුසමාහිතින්ද්‍රියො, වන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො.

“සමොතතං මොහමහන්ධකාරං, විනොදයිං සබ්බමලං අසෙසං;
 ආලොකපජ්ජොතකරො පහඩ්ධකරො, සහස්සරංසි විය භාණුමා නහෙ” ති. –

ආදීභි ගාථාහි උදානං උදානෙසී. උදානෙත්වා ච පන ගන්ත්වා හගවන්තං වන්දී.
 ථෙරොපි ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං ගහෙත්වා
 අගමාසී. අයං පවත්ති භික්ඛුනං අත්තරෙ පාකටා ජාතා. භික්ඛු ධම්මසභායං
 දසබ්ලස්ස ගුණෙ වණ්ණයමානා නිසීදිංසු – “ආචුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො
 ආසයානුසයඤාණස්ස අභාවෙන අත්තනො සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයං න ජානාති,
 සත්ථා පන ඤත්වා එකදිවසෙනෙව තස්ස සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසී, අහො
 බුද්ධා නාම මහානුභවා” ති.

සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි
 කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡී. “න හගවා අඤ්ඤාය කථාය, තුම්භාකඤ්ඤෙව පන

ධම්මසෙනාපතීනෝ සද්ධිවිහාරිකස්ස ආසයානුසයඤාණකථායා”ති. සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, එතං අච්ඡරියං, ස්වාහං එතරහි බුද්ධො භුත්වා තස්ස ආසයං ජානාමි, පුබ්බෙපාහං තස්ස ආසයං ජානාමියෙවා”ති වත්ථා අනිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො තං රාජානං අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව අනුසාසති. තදා රඤ්ඤො මඬගලඅස්සන්භානතිත්ථෙ අඤ්ඤතරං වළවං බඵඬිකස්සං න්භාපෙසුං. මඬගලස්සො වළවෙන න්භානතිත්ථං ඔතාරියමානො ජිගුච්ඡිත්ථා ඔතරිතුං න ඉච්ඡී. අස්සගොපකො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි “දෙව, මඬගලස්සො තිත්ථං ඔතරිතුං න ඉච්ඡති”ති. රාජා බොධිසත්තං පෙසෙසි – “ගච්ඡ, පණ්ඩිත, ජානාහි කෙන කාරණෙන අස්සො තිත්ථං ඔතාරියමානො න ඔතරති”ති. බොධිසත්තො “සාධු, දෙවා”ති නදීතිරං ගන්ත්වා අස්සං ඔලොකෙත්වා නිරොගභාවමස්ස ඤත්වා “කෙන නු බො කාරණෙන අයං ඉමං තිත්ථං න ඔතරති”ති උපධාරෙන්නො “පයමතරං එත්ථ අඤ්ඤො න්භාපිතො භවිස්සති, තෙනෙස ජිගුච්ඡමානො තිත්ථං න ඔතරති මඤ්ඤ”ති වින්තෙත්වා අස්සගොපකෙ පුච්ඡී “අම්මහො, ඉමස්මිං තිත්ථෙ කං පයමං න්භාපයිත්ථා”ති? “අඤ්ඤතරං වළවස්සං, සාමී”ති.

බොධිසත්තො “එස අත්තනො සිත්ඨවතාය ජිගුච්ඡන්තො එත්ථ න්භායිතුං න ඉච්ඡති, ඉමං අඤ්ඤතිත්ථෙ න්භාපෙතුං වට්ටති”ති තස්ස ආසයං ඤත්වා “හො අස්සගොපක, සප්පිමධුථාණිකාදිහිසඬ්ඛතපායාසමපි තාව පුනප්පුනං භුඤ්ජන්තස්ස තිත්ති හොති. අයං අස්සො බහු වාරෙ ඉධ තිත්ථෙ න්භානො, අඤ්ඤමිපි තාව නං තිත්ථං ඔතාරෙත්වා න්භාපෙථ ව පායෙථ වා”ති වත්ථා ඉමං ගාථමාහ –

25.

“අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි තිත්ථෙහි, අස්සං පායෙහි සාරථී;
අච්චාසනස්ස පුරිසො, පායාසස්සපි තප්පති”ති.

තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤෙහිති අඤ්ඤෙහි අඤ්ඤෙහි. පායෙහිති දෙසනාසිසමෙතං, න්භාපෙහි ව පායෙහි වාති අත්ථො. අච්චාසනස්සාති කරණත්ථෙ සාම්චචනං, අතිඅසනෙන අතිභුත්තෙනාති අත්ථො. පායාසස්සපි තප්පතීති සප්පිආදීහි අහිසඬ්ඛතෙන මධුරපායාසෙන තප්පති තිත්තො හොති, ධාතො සුභිතො න පුන භුඤ්ජිතුකාමතං ආපජ්ජති. තස්මා අයමිපි අස්සො ඉමස්මිං තිත්ථෙ නිබද්ධං න්භානෙන පරියත්තිං ආපන්නො භවිස්සති, අඤ්ඤත්ථ නං න්භාපෙථාති.

තෙ තස්ස වචනං සුත්වා අස්සං අඤ්ඤතිත්ථං ඔතාරෙත්වා පායිංසු වෙච න්භාපයිංසු ව. බොධිසත්තො අස්සස්ස පානියං පිවිත්වා න්භානකාලෙ රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා “කිං, තාත, අස්සො න්භානො ව පීතො වා”ති පුච්ඡී. “ආම, දෙවා”ති. “පයමං කිං කාරණා න ඉච්ඡති”ති? “ඉමිනා නාම කාරණෙනා”ති සබ්බං ආවික්ඛි. රාජා “එවරූපස්ස තිරච්ඡානස්සාපි නාම ආසයං ජානාති, අහො

පණ්ඩිතෝ” ති බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං දන්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො. බොධිසත්තොපි යථාකම්මමෙව ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, අහං එතස්ස ඉදානෙව ආසයං ජානාමි, පුබ්බෙපි ජානාමියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මඬිගලඅස්සො අයං භික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි” ති.

තිත්ථජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[26] 6. මහිළාමුඛජාතකවණ්ණනා

පුරාණවොරාන වචො නිසම්මානි ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තො අජාතසත්තුකුමාරං පසාදෙන්වා ලාභසක්කාරං නිජ්ඣාදෙසි. අජාතසත්තුකුමාරො දෙවදත්තස්ස ගයාසීසෙ විහාරං කාරෙත්වා නානග්ගරසෙහි තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනස්ස දිවසෙ දිවසෙ පඤ්ච ථාලිපාකසතානි අභිහරි. ලාභසක්කාරං නිස්සාය දෙවදත්තස්ස පරිවාරො මහන්තො ජාතො, දෙවදත්තො පරිවාරෙන සද්ධිං විහාරෙයෙව හොති. තෙන සමයෙන රාජගහවාසිකා ද්වෙ සභායා. තෙසු එකො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිතො, එකො දෙවදත්තස්ස. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං තස්මිං තස්මිං යානෙපි පස්සන්ති, විහාරං ගන්ත්වාපි පස්සන්තියෙව.

අටෙකදිවසං දෙවදත්තස්ස නිස්සිතකො ඉතරං ආහ – “ආවුසො, කිං ත්වං දෙවසිකං සෙදෙහි මුච්චමානෙහි පිණ්ඩාය වරසි, දෙවදත්තො ගයාසීසවිහාරෙ නිසීදිත්වා නානග්ගරසෙහි සුභොජනං භුඤ්ජති, එවරුපො උපායො නත්ථි, කිං ත්වං දුක්ඛං අනුභොසි, කිං තෙ පාතොව ගයාසීසං ආගන්ත්වා සඋත්තරිහඬිගං යාගුං පිචිත්වා අට්ඨාරසවිධං ඛජ්ජකං බාදිත්වා නානග්ගරසෙහි සුභොජනං භුඤ්ජිතුං න වට්ටති” ති? සො පුනස්පුනං වුච්චමානො ගන්තුකාමො හුත්වා තතො පට්ඨාය ගයාසීසං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා කාලස්සෙව වෙළුවනං ආගච්ජති. සො සබ්බකාලං පට්චිජාදෙතුං නාසක්ඛි, “ගයාසීසං ගන්ත්වා දෙවදත්තස්ස පට්ඨපිතං හත්තං භුඤ්ජති” ති න විරස්සෙව පාකටො ජාතො. අථ නං සභායා පුච්ඡිංසු “සච්චං කිර, ත්වං ආවුසො, දෙවදත්තස්ස පට්ඨපිතං හත්තං භුඤ්ජසි” ති. “කො ඵලමාහා” ති? “අසුකො ව අසුකො වා” ති. “සච්චං අහං ආවුසො ගයාසීසං ගන්ත්වා භුඤ්ජාමි, න පන මෙ දෙවදත්තො හත්තං දෙති, අඤ්ඤෙ මනුස්සා දෙන්ති” ති. “ආවුසො, දෙවදත්තො බුද්ධානං පටිකණ්ටකො දුස්සීලො අජාතසත්තුං පසාදෙන්වා අධම්මෙන අත්තනො ලාභසක්කාරං උප්පාදෙසි, ත්වං එවරුපෙ නියානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා දෙවදත්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජසි, එහි තං සත්ථු සන්තිකං නෙස්සාමා” ති තං භික්ඛුං ආදාය ධම්මසභං ආගමිංසු.

සත්ථා දිස්වා ව “කිං, භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව ආදාය ආගතත්ථා” ති? “ආම හන්තෙ, අයං භික්ඛු තුම්භාකං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා

දෙවදන්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජති” ති. “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දෙවදන්තස්ස අධම්මෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජසී” ති? “න භන්තෙ, දෙවදන්තො මය්හං දෙනි, අඤ්ඤෙ මනුස්සා දෙන්ති, තමහං භුඤ්ජාමී” ති. සත්ථා “මා භික්ඛු එත්ථ පරිහාරං කරි, දෙවදන්තො අනාචාරො දුස්සීලො, කථඤ්භි නාම ත්වං ඉධ පබ්බජිත්වා මම සාසනං භජන්තොයෙව දෙවදන්තස්ස භත්තං භුඤ්ජසී, නිච්චකාලම්පි භජනසීලකොච ත්වං දිට්ඨදිට්ඨෙයෙව භජසී” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදන්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. තදා රඤ්ඤො මහිළාමුඛො නාම මඩ්ගලහත්ථී අහොසි සීලවා ආචාරසම්පන්නො, න කඤ්චි විභෙදෙති. අට්ඨකදිවසං තස්ස සාලාය සමීපෙ රත්තිභාගසමන්තරෙ වොරා ආගන්ත්වා තස්ස අවිදුරෙ නිසින්නා වොරමන්තං මන්තයිංසු “එවං උම්මඩ්ගො භින්දිතබ්බො, එවං සන්ධිවිජෙදකම්මං කත්තබ්බං, උම්මඩ්ගඤ්ච සන්ධිවිජෙදඤ්ච මග්ගසදිසං තිත්ථසදිසං නිජ්ජටං නිග්ගුම්බං කත්වා භණ්ඩං හරිතුං වට්ටති, හරන්තෙන මාරත්ථාව හරිතබ්බං, එවං උට්ඨාතුං සමත්ථො නාම න භවිස්සති, වොරෙන ච නාම සීලාචාරයුත්තෙන න භවිතබ්බං, කක්ඛලෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන භවිතබ්බං” ත්ති. එවං මන්තෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං උග්ගණ්භාපෙත්වා අගමංසු. එතෙනෙව උපායෙන පුනදිවසෙපි පුනදිවසෙපිති බහු දිවසෙ තත්ථ ආගන්ත්වා මන්තයිංසු. සො තෙසං වචනං සුත්වා “තෙ ම. සික්ඛාපෙන්නී” ති සඤ්ඤාය “ඉදානි මයා කක්ඛලෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන භවිතබ්බං” ත්ති තථාරූපොව අහොසි. පාතොව ආගතං භත්ථීගොපකං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා භූමියං පොට්ඨත්වා මාරෙසි. අපරම්පි තථා අපරම්පි තථාති ආගතාගතං මාරෙතියෙව.

“මහිළාමුඛො උම්මත්තකො ජාතො දිට්ඨදිට්ඨෙ මාරෙතී” ති රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. රාජා බොධිසත්තං පභිණි “ගච්ඡ පණ්ඩිත, ජානාහි කෙන කාරණෙන සො දුට්ඨො ජාතො” ති. බොධිසත්තො ගන්ත්වා තස්ස සරීරෙ අරොගභාවං ඤත්වා “කෙන නු බො කාරණෙන එස දුට්ඨො ජාතො” ති උපධාරෙන්තො “අද්ධා අවිදුරෙ කෙසඤ්චි වචනං සුත්වා ‘මං එතෙ සික්ඛාපෙන්නී’ ති සඤ්ඤාය දුට්ඨො ජාතො” ති සන්නිට්ඨානං කත්වා භත්ථීගොපකෙ පුච්ඡ “අත්ථී නු බො භත්ථීසාලාය සමීපෙ රත්තිභාගෙ කෙහිවි කිඤ්චි කථිතපුබ්බං” ත්ති? “ආම, සාමි, වොරා ආගන්ත්වා කථයිංසු” ති. බොධිසත්තො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි “දෙව, අඤ්ඤො භත්ථීස්ස සරීරෙ විකාරො නත්ථී, වොරානං කථං සුත්වා දුට්ඨො ජාතො” ති. “ඉදානි කිං කාතුං වට්ටති” ති? “සීලවන්තෙ සමණව්‍රාහ්මණෙ භත්ථීසාලායං නිසීදාපෙත්වා සීලාචාරකථං කථාපෙතුං වට්ටති” ති. “එවං කාරෙහි, තාතා” ති.

බොධිසත්තො ගන්ත්වා සීලවන්තෙ සමණව්‍රාහ්මණෙ භත්ථීසාලායං නිසීදාපෙත්වා “සීලකථං කට්ඨං, භන්තෙ” ති ආභ. තෙ භත්ථීස්ස අවිදුරෙ නිසින්නා “න කොචි පරාමසිතබ්බො න මාරෙතබ්බො, සීලාචාරසම්පන්නෙන බන්තිමේත්තානුද්දයයුත්තෙන භවිතුං වට්ටති” ති සීලකථං කථයිංසු. සො තං සුත්වා “මං ඉමෙ සික්ඛාපෙන්නි, ඉතො දානි පට්ඨාය සීලවන්තෙන භවිතබ්බං” ත්ති සීලවා

අහොසි. රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි “කිං, තාත, සීලවා ජාතො”ති? බොධිසත්තො “ආම, දෙවා”ති. “එවරුපො දුට්ඨහත්ථි පණ්ඩිතෙ නිස්සාය පොරාණකධම්මෙයෙව පතිට්ඨිතො”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

26.

“පුරාණවොරාන වචො නිසම්ම, මහිළාමුබො පොඨයමන්වචාරි;
සුසඤ්ඤතානඤ්ඤි වචො නිසම්ම, ගජුත්තමො සබ්බගුණෙසු අට්ඨා”ති.

තත්ථ පුරාණවොරානන්ති පොරාණවොරානං. නිසම්මාති සුත්වා, පඨමං වොරානං වචනං සුත්වාති අත්ථො. මහිළාමුබොති හත්ථිනිමුබෙන සදිසමුබො. යථා මහිළා පුරතො ඔලොකියමානා සොහති, න පච්ඡතො, තථා සොපි පුරතො ඔලොකියමානො සොහති. තස්මා “මහිළාමුබො”තිස්ස නාමං අකංසු. පොඨයමන්වචාරිති පොඨයන්තො මාරෙන්නො අනුචාරි. අයමෙව වා පාඨො. සුසඤ්ඤතානන්ති සුට්ඨ සඤ්ඤතානං සීලවන්තානං. ගජුත්තමොති උත්තමගජො මඬගලහත්ථි. සබ්බගුණෙසු අට්ඨාති සබ්බෙසු පොරාණගුණෙසු පතිට්ඨිතො. රාජා “තිරච්ඡානගතස්සාපි ආසයං ජානාති”ති බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො යාවතායුකං යත්වා සද්ධිං බොධිසත්තෙන යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “පුබ්බෙපි ත්වං භික්ඛු දිට්ඨදිට්ඨෙයෙව හජී, වොරානං වචනං සුත්වා වොරෙ හජී, ධම්මිකානං වචනං සුත්වා ධම්මිකෙ හජී”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මහිළාමුබො විපක්ඛසෙවකභික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, අමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහිළාමුබජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[27] 7. අභිණ්භජාතකවණ්ණනා

නාලං කබළං පදාතවෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උපාසකඤ්ච මහල්ලකත්ථෙරඤ්ච ආරඬ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිර ද්වෙ සභායකා. තෙසු එකො පබ්බජිත්වා දෙවසිකං ඉතරස්ස සරං ගච්ඡති. සො තස්ස භික්ඛං දත්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා තෙනෙව සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා යාව සූරියත්ථගිමනා ආලාපසල්ලාපෙන නිසීදිත්වා නගරං පවිසති, ඉතරොපි නං යාව නගරද්වාරා අනුගන්ත්වා නිවත්තති. සො තෙසං විස්සාසො භික්ඛුනං අන්තරෙ පාකටො ජාතො. අට්ඨකදිවසං භික්ඛු තෙසං විස්සාසකථං කට්ඨන්තා ධම්මසභායං නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡි, තෙ “ඉමාය නාම, හන්තෙ”ති කට්ඨංසු. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ඉමෙ විස්සාසිකා, පුබ්බෙපි විස්සාසිකායෙව අහෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. තදා එකො කුක්කුරො මඬගලහත්ථිසාලං ගන්ත්වා

මඩගලහත්ථිස්ස භුඤ්ජනට්ඨානෙ පතිතානි හත්තසිත්ථානි බාදති. සො තෙනෙව භොජනෙන සංවද්ධමානො මඩගලහත්ථිස්ස විස්සාසිකො ජාතො හත්ථිස්සෙව සන්තිකෙ භුඤ්ජති, උභොපි විනා වත්තිතුං න සක්කොන්ති. සො හත්ථි නං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා අපරාපරං කරොන්තො කීළති, උක්ඛිපිත්වා කුම්භෙ පතිට්ඨාපෙති. අට්ඨකදිවසං එකො ගාමිකමනුස්සො හත්ථිගොපකස්ස මූලං දත්වා තං කුක්කුරං ආදාය අත්තනො ගාමං අගමාසි. තතො පට්ඨාය සො හත්ථි කුක්කුරං අපස්සන්තො නෙව බාදති න පිවති න න්භායති. තමත්ථං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා බොධිසත්තං පභිණි “ගච්ඡ පණ්ඩිත, ජානාහි කිංකාරණා හත්ථි එවං කරොති” ති.

බොධිසත්තො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා හත්ථිස්ස දුම්මනභාවං ඤත්වා “ඉමස්ස සරීරෙ රොගො න පඤ්ඤායති, කෙනචි පනස්ස සද්ධිං මිත්තසන්ථවෙන භවිතබ්බං, තං අපස්සන්තො එස මඤ්ඤෙ සොකාහිභූතො” ති හත්ථිගොපකෙ පුච්ඡි “අත්ථි නු බො ඉමස්ස කෙනචි සද්ධිං විස්සාසො” ති? “ආම, අත්ථි සාමි එකෙන සුනබෙන සද්ධිං බලවා මෙත්ති” ති. “කහං සො එතරහි” ති? “එකෙන මනුස්සෙන නීතො” ති. “ජානාථ පනස්ස නිවාසනට්ඨාන” ති? “න ජානාම, සාමි” ති. බොධිසත්තො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “නත්ථි, දෙව, හත්ථිස්ස කොචි ආබාධො, එකෙන පනස්ස සුනබෙන සද්ධිං බලවවිස්සාසො, තං අපස්සන්තො න භුඤ්ජති මඤ්ඤෙ” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

27.

“නාලං කබලං පදාතවෙ, න ච පිණ්ඩං න කුසෙ න සංසිතුං;
මඤ්ඤාමි අභිණ්භදස්සනා, නාගො ස්තෙහමකාසි කුක්කුරෙ” ති.

තත්ථ නාලන්ති න සමත්ථො. කබලන්ති භොජනකාලෙ පයමමෙව දින්නං කට්ඨකකබලං. පදාතවෙති පආදාතවෙ, සන්ධිවසෙන ආකාරලොපො වෙදිතබ්බො, ගහෙතුන්ති අත්ථො. න ච පිණ්ඩන්ති වඩ්ඨෙත්වා දීයමානං හත්තපිණ්ඩම්පි නාලං ගහෙතුං. න කුසෙති බාදනත්ථාය දින්නානි තිණානිපි නාලං ගහෙතුං. න සංසිතුන්ති න්භාපියමානො සරීරම්පි සංසිතුං නාලං. එවං යං යං සො හත්ථි කාතුං න සමත්ථො, තං තං සබ්බං රඤ්ඤො ආරොවෙත්වා තස්ස අසමත්ථභාවෙ අත්තනා සල්ලක්ඛිතකාරණං ආරොවෙත්තො “මඤ්ඤාමි” තිආදිමාහ.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “ඉදානි කිං කාතබ්බං පණ්ඩිතා” ති පුච්ඡි. “අම්භාකං කිර මඩගලහත්ථිස්ස සභායං සුනං එකො මනුස්සො ගහෙත්වා ගතො, යස්ස සරෙ තං සුනං පස්සන්ති, තස්ස අයං නාම දණ්ඩො’ ති හෙරිං වරාපෙඨ දෙවා” ති. රාජා තථා කාරෙසි. තං පවත්තිං සුත්වා සො පුරිසො සුනං විස්සජ්ජෙසි, සුනො වෙගෙනාගන්ත්වා හත්ථිස්ස සන්තිකමෙව අගමාසි. හත්ථි තං සොණ්ඩාය ගහෙත්වා කුම්භෙ යපෙත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා කුම්භා ඔතාරත්වා තෙන භුත්තෙ පච්ඡා අත්තනාපි භුඤ්ජි. “තිරච්ඡානගතස්ස ආසයං ජානාති” ති රාජා බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ඉදානෙව විස්සාසිකා, පුබ්බෙපි විස්සාසිකායෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා චතුසච්චකථාය විනිවට්ටෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉදං චතුසච්චකථාය විනිවට්ටනං නාම සබ්බජාතකෙසුපි අත්ථීයෙව. මයං පන යත්ථස්ස ආනිසංසො පඤ්ඤායති, තත්ථෙව දස්සයිස්සාම.

තදා සුනතො උපාසකො අහොසි, හත්ථී මහල්ලකත්ථෙරො, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අභිණ්භජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[28] 8. නන්දිවිසාලජාතකවණ්ණනා

මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛූනං ඔමසවාදං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්භි සමයෙ ඡබ්බග්ගියා කලහං කරොන්තා පෙසලෙ භික්ඛූ ඛුංසෙන්ති වම්භෙන්ති ඔව්ජ්ඣන්ති, දසභි අක්කොසවත්ථුභි අක්කොසන්ති. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ඡබ්බග්ගියෙ පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර භික්ඛවො” ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච” න්ති චුත්තෙ විගර්හිත්වා “භික්ඛවෙ, ඵරුසවාවා නාම තිරච්ඡානගතානම්පි අමනාපා, පුබ්බෙපි එකො තිරච්ඡානගතො අත්තානං ඵරුසෙන සමුදාවරන්තං සහස්සං පරාපෙසී” ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං ගන්ධාරරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො ගොයොනියං නිබ්බන්ති. අථ නං තරුණච්ඡිකකාලෙයෙව එකො බ්‍රාහ්මණො ගොදක්ඛිණාදායකානං සන්තිකා ලභිත්වා “නන්දිවිසාලො” ති නාමං කත්වා පුත්තට්ඨානෙ ය්‍යෙත්වා සම්පියායමානො යාගුහත්තාදීනි දත්වා පොසෙසි. බොධිසත්තො වයජ්ජත්තො චින්තෙසි “අහං ඉමිනා බ්‍රාහ්මණෙන කිච්ඡෙන පටිජග්ගිතො, මයා ව සද්ධිං සකලජම්බුදීපෙ අඤ්ඤො සමධුරො ගොණො නාම නත්ථී, යංනුනාහං අත්තතො බලං දස්සෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොසාවනියං දදෙය්‍ය” න්ති සො එකදිවසං බ්‍රාහ්මණං ආහ “ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, එකං ගොවිත්තකසෙට්ඨීං උපසඬ්ඡිකම්ත්වා ‘මය්‍හං බලිබද්දො අතිබද්ධං සකට්ඨනං පච්චටෙති’ ති වත්වා සහස්සෙන අබ්භූතං කරොහී” ති. සො බ්‍රාහ්මණො සෙට්ඨීස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසි “ඉමස්මිං නගරෙ කස්ස ගොණො ථාමසම්පන්නො” ති. අථ නං සෙට්ඨී “අසුකස්ස ව අසුකස්ස වා” ති වත්වා “සකලනගරෙ පන අම්භාකං ගොණෙහි සදිසො නාම නත්ථී” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො “මය්‍හං එකො ගොණො අතිබද්ධං සකට්ඨනං පච්චටෙතුං සමත්ථො අත්ථී” ති ආහ. සෙට්ඨී ගහපති “කුතො ඵරුපො ගොණො” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො “මය්‍හං ගෙහෙ අත්ථී” ති. “තෙන හි අබ්භූතං කරොහී” ති. “සාධු කරොමී” ති සහස්සෙන අබ්භූතං අකාසි.

සො සකටසතං වාලුකාසක්ඛරපාසාණානංයෙව පුරෙත්වා පටිපාටියා යපෙත්වා සබ්බානි අක්ඛන්ධනායොත්තෙන එකතො ඛන්ධිත්වා නන්දිවිසාලං න්භාපෙත්වා ගන්ධපඤ්චභිගුලිකං කත්වා කණ්ඨෙ මාලං පිළන්ධිත්වා පුරිමසකට්ඨරෙ එකකමෙව යොජෙත්වා සයං ධුරෙ නිසිදිත්වා පතොදං උක්ඛිපිත්වා “ගච්ඡ කුට, වහස්සු කුටා”ති ආහ. බොධිසත්තො “අයං මං අකුටං කුටවාදෙන සමුදාවරති”ති වත්තාරො පාදෙ ථම්මෙහ විය නිව්වලෙ කත්වා අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තඨමණ්ණඤ්ඤෙව බ්‍රාහ්මණං සහස්සං ආහරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො සහස්සපරාජිතො ගොණං මුඤ්චිත්වා සරං ගන්ත්වා සොකාහිභූතො නිපජ්ජි. නන්දිවිසාලො වරිත්වා ආගතො බ්‍රාහ්මණං සොකාහිභූතං දිස්වා උපසඬකමිත්වා “කිං, බ්‍රාහ්මණ, නිද්දායසි”ති ආහ. “කුතො මෙ, නිද්දා, සහස්සපරාජිතස්සාති, බ්‍රාහ්මණ, මයා එත්තකං කාලං තව ගෙහෙ වසන්තෙන අත්ථි කිඤ්චි භාජනං වා හින්දිතපුබ්බං, කොච්චි වා මද්දිතපුබ්බො, අට්ඨානෙ වා පන උච්චාරපස්සාවො කතපුබ්බො”ති? “නත්ථි තාතා”ති. අථ ත්වං මං කස්මා කුටවාදෙන සමුදාවරසි, තවෙවෙසො දොසො, මය්හං දොසො නත්ථි, ගච්ඡ, තෙන සද්ධිං ද්විති සහස්සෙහි අබ්භූතං කරොහි, කෙවලං මං අකුටං කුටවාදෙන මා සමුදාවරසිති.

බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සුත්වා ගන්ත්වා ද්විති සහස්සෙහි අබ්භූතං කත්වා පුරිමනායෙනෙව සකටසතං අතිඛන්ධිත්වා නන්දිවිසාලං මණ්ඩෙත්වා පුරිමසකට්ඨරෙ යොජෙසි. කථං යොජෙසිති? යුගං ධුරෙ නිව්වලං ඛන්ධිත්වා එකාය කොටියා නන්දිවිසාලං යොජෙත්වා එකං කොටිං ධුරයොත්තෙන පලිවෙයෙත්වා යුගකොටිඤ්ච අක්ඛපාදඤ්ච නිස්සාය මුණ්ඩරුක්ඛදණ්ඩකං දත්වා තෙන යොත්තෙන නිව්වලං ඛන්ධිත්වා යපෙසි. එවඤ්ඤි කතෙ යුගං එත්තො වා ඉතො වා න ගච්ඡති, සක්කා හොති එකෙනෙව ගොණෙන ආකඩ්ඪිතුං. අථස්ස බ්‍රාහ්මණො ධුරෙ නිසිදිත්වා නන්දිවිසාලස්ස පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා “ගච්ඡ හදු, වහස්සු, හන්ද්‍රා”ති ආහ. බොධිසත්තො අතිඛද්ධං සකටසතං එකවෙගෙනෙව ආකඩ්ඪිත්වා පච්ඡා යීතං සකටං පුරතො යීතස්ස සකටස්ස යානෙ යපෙසි. ගොවිත්තකසෙට්ඨි පරාජිතො බ්‍රාහ්මණස්ස ද්වෙ සහස්සාති අදාසි. අඤ්ඤෙපි මනුස්සා බොධිසත්තස්ස බහුං ධනං අදංසු, සබ්බං බ්‍රාහ්මණස්සෙව අහොසි. එවං සො බොධිසත්තං නිස්සාය බහුං ධනං ලභී.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඵරුසවචනං නාම කස්සචි මනාප”න්ති ඡබ්බග්ගියෙ හික්ඛු ගරහිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

28.

“මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍ය, නාමනුඤ්ඤං කුදාවනං;
මනුඤ්ඤං භාසමානස්ස, ගරුං භාරං උදද්ධරි;
ධනඤ්ච නං අලාභෙසි, තෙන චත්තමනො අහු”ති.

තත්ථ මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යාති පරෙන සද්ධිං භාසමානො චතුදොසවරහිතං මධුරං මනාපං සණ්ඨං මුදුකං පියවචනමෙව භාසෙය්‍ය. ගරුං භාරං උදද්ධරීති

නන්දිවිසාලො බලිබද්දො අමනාපං භාසමානස්ස භාරං අනුද්ධරිත්වා පච්ඡා මනාපං පියවචනං භාසමානස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගරුං භාරං උද්ධරි, උද්ධරිත්වා කඩ්ඪිත්වා පට්ටිට්ඨිති අත්ථො, ද-කාරො පනෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන පදසන්ධිකරො.

ඉති සත්ථා “මනුඤ්ඤමෙව භාසෙය්‍යා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, නන්දිවිසාලො පන අහමෙව අහොසි” ති.

නන්දිවිසාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[29] 9. කණ්ඨජාතකවණ්ණනා

යතො යතො ගරු ධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො යමකපාටිභාරියං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තං සද්ධිං දෙවොරොහණෙන තෙරසකතිපාතෙ සරහම්භජාතකෙ (ජා. 1.13.134 ආදයො) ආවි හවිස්සති. සම්මාසම්බුද්ධෙ පන යමකපාටිභාරියං කත්වා දෙවලොකෙ තෙමාසං වසිත්වා මහාපවාරණාය සඬකස්සනගරද්වාරෙ ඔරුස්භ මහන්තෙන පරිවාරෙන ජෙනවනං පට්ටියෙ හික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතිත්වා “ආවුසො, තථාගතො නාම අසමධුරො, තථාගතෙන වුළ්භධුරං අඤ්ඤො වහිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, ඡ සත්ථාරො ‘මයමෙව පාටිභාරියං කරිස්සාම, මයමෙව පාටිභාරියං කරිස්සාමා’ ති වත්වා එකම්පි පාටිභාරියං න අකංසු, අහො සත්ථා අසමධුරො” ති සත්ථු ගුණකථං කට්ඨන්තා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛෙව, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති ප්‍රච්ඡි. “මයං, හත්තෙ, න අඤ්ඤාය කථාය, එවරුපාය නාම තුම්භාකමෙව ගුණකථායා” ති. සත්ථා “හික්ඛෙව, ඉදානි මයා වුළ්භධුරං කො වහිස්සති, පුබ්බෙ තිරච්ඡානගොනියං නිබ්බත්තොපි අහං අත්තනා සමධුරං කඤ්චි නාලත්ථ” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගොයොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථ නං සාමිකා තරුණවච්ඡකකාලෙයෙව එකිස්සා මහල්ලිකාය සරෙ වසිත්වා තස්සා නිවාසවෙනනතො පරිච්ඡන්දිත්වා අදංසු. සා තං යාගුහත්තාදිහි පටිපග්ගමානා පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා වඩ්ඨෙසි. සො “අය්‍යිකාකාලකො” ත්වෙව නාමං පඤ්ඤායිත්ථ. වයජ්ජත්තො ව අඤ්ජනවණ්ණො හුත්වා ගාමගොණෙහි සද්ධිං වරති, සීලාචාරසම්පන්නො අහොසි. ගාමදාරකා සිඬගෙසුපි කණ්ණෙසුපි ගලෙපි ගහෙත්වා ඔලම්බන්ති, නඬගුට්ඨෙපි ගහෙත්වා කීළන්ති, පිට්ඨියම්පි නිසිදන්ති. සො එකදිවසං වින්තෙසි “මය්හං මාතා දුග්ගතා, මං පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා දුක්ඛෙන පොසෙසි, යංනුනාහං හතිං කත්වා ඉමං දුග්ගතභාවතො මොවෙය්‍ය” ති. සො තතො පට්ඨාය හතිං උපධාරෙන්තො වරති.

අට්ඨකදිවසං එකො සත්ථවාහපුත්තො පඤ්චහි සකට්ඨතෙහි විසමතිත්ථං සම්පන්නො, තස්ස ගොණා සකට්ඨානි උත්තාරෙතුං න සක්කොන්ති, පඤ්චසු සකට්ඨතෙසු ගොණා යුගපරම්පරාය යොජිතා එකම්පි සකට්ඨං උත්තාරෙතුං නාසක්ඛිංසු. බොධිසත්තොපි ගාමගොණෙහි සද්ධිං තත්ථ සම්පෙ වරති.

සත්ථවාහපුත්තොපි ගොසුත්තවිත්තකො, සො “අත්ථි නු බො ඵතෙසං ගුත්තං අත්තරෙ ඉමානි සකටානි උත්තාරෙත්තුං සමත්ථො උසභාජානියො”ති උපධාරයමානො බොධිසත්තං දිස්වා “අයං ආජානියො සක්ඛිස්සති මය්හං සකටානි උත්තාරෙත්තුං, කො නු බො අස්ස සාමිකො”ති ගොපාලකෙ පුච්ඡි “කො නු බො හො ඉමස්ස සාමිකො, අහං ඉමං සකටෙ යොජෙත්වා සකටෙසු උත්තාරිතෙසු චෙත්තං දස්සාමි”ති. තෙ ආහංසු “ගහෙත්වා නං යොජෙථ, නත්ථි ඉමස්ස ඉමස්මි. යානෙ සාමිකො”ති. සො නං නාසාය රජ්ජකෙන බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪෙත්තො වාලෙතුම්පි නාසක්ඛි. බොධිසත්තො කිර “හතියා කට්ඨාය ගම්ස්සාමි”ති න අගමාසි. සත්ථවාහපුත්තො තස්සාධිප්පායං ඤත්වා “සාමි, තයා පඤ්චසු සකටසතෙසු උත්තාරිතෙසු ඵකෙකස්ස සකටස්ස ද්වෙ ද්වෙ කභාපණෙ හතිං කත්වා සහස්සං දස්සාමි”ති ආහ. තදා බොධිසත්තො සයමෙව අගමාසි. අථ නං පුරිසා පුරිමසකටෙසු යොජෙසුං. අථ නං ඵකටෙගෙනෙව උක්ඛිපිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපෙසි. ඵතෙනුපායෙන සබ්බසකටානි උත්තාරෙසි.

සත්ථවාහපුත්තො ඵකෙකස්ස සකටස්ස ඵකෙකං කත්වා පඤ්චසතානි භණ්ඩිකං කත්වා තස්ස ගලෙ බන්ධි. සො “අයං මය්හං යථාපරිච්ඡින්නං හතිං න දෙනි, න දානිස්ස ගත්තුං දස්සාමි”ති ගත්ත්වා සබ්බපුරිමසකටස්ස පුරතො මග්ගං නිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. අපනෙත්තුං වායමත්තාපි නං අපනෙත්තුං නාසක්ඛිංසු. සත්ථවාහපුත්තො “ජානාති මඤ්ඤෙ ඵස අත්තතො හතියා උභනභාව”න්ති ඵකෙකස්මි. සකටෙ ද්වෙ ද්වෙ කත්වා සහස්සභණ්ඩිකං බන්ධිත්වා “අයං තෙ සකටුත්තරණහති”ති ගිවායං ලග්ගෙසි. සො සහස්සභණ්ඩිකං ආදාය මාතු සන්තිකං අගමාසි. ගාමදාරකා “කිං නාමෙතං අයයිකාකාළකස්ස ගලෙ”ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්ති. සො තෙ අනුබන්ධිත්වා දුරතොව පලාපෙත්තො මාතු සන්තිකං ගතො. පඤ්චන්තං පන සකටසතානං උත්තාරිතත්තා රත්තෙහි අක්ඛිහි කිලන්තරුපො පඤ්ඤායිත්ථ. අයයිකා තස්ස ගිවාය සහස්සත්ථවිකං දිස්වා “තාත, අයං තෙ කහං ලද්ධා”ති ගොපාලකදාරකෙ පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා “තාත, කිං අහං තයා ලද්ධහතියා ජීවිතුකාමා, කිංකාරණා ඵවරුපං දුක්ඛං අනුභොසි”ති වත්වා බොධිසත්තං උණ්හොදකෙන න්භාපෙත්වා සකලසරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පානීයං පායෙත්වා සප්පායං හොජනං හොජෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සද්ධිං බොධිසත්තෙන යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව අසමධුරො, පුබ්බෙපි අසමධුරොයෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

29.

“යතො යතො ගරු ධුරං, යතො ගම්භීරවත්තනී;
තදාස්සු කණ්භං යුඤ්ජන්ති, ස්වාස්සු තං වහතෙ ධුර”න්ති.

තත්ථ යතො යතො ගරු ධුරන්ති යස්මිං යස්මිං යානෙ ධුරං ගරු භාරියං හොති,
අඤ්ඤෙ ඛලිඛද්දා උක්ඛිපිතුං න සක්කොන්ති. යතො ගම්භීරවත්තනීති වත්තන්ති
එත්ථාති වත්තනී, මග්ගස්සෙතං නාමං, යස්මිං යානෙ උදකච්ඡික්ඛල්ලමහන්තතාය වා
විසමච්ඡින්නතටභාවෙන වා මග්ගො ගම්භීරො හොතීති අත්ථො. තදාස්සු කණ්භං
යුඤ්ජන්තීති එත්ථ අස්සුති නිපාතමත්තං, තදා කණ්භං යුඤ්ජන්තීති අත්ථො. යදා
ධුරඤ්ච ගරු හොති මග්ගො ව ගම්භීරො, තදා අඤ්ඤෙ ඛලිඛද්දෙ අපනෙත්වා
කණ්භමෙව යොජෙන්නීති වුත්තං හොති. ස්වාස්සු තං වහතෙ ධුරන්ති එත්ථාපි
අස්සුති නිපාතමත්තමෙව, සො තං ධුරං වහතීති අත්ථො.

එවං භගවා “තදා, භික්ඛවෙ, කණ්භොව තං ධුරං වහතී”ති දස්සෙත්වා
අනුසන්ධිං සට්ඨන්තවා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මහල්ලිකා උප්පලවණ්ණා
අහොසි, අයයිකාකාළකො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

කණ්භජාතකවණ්ණනා නවමා.

[30] 10. මුනිකජාතකවණ්ණනා

මා මුනිකස්ස පිහයිති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
ථුල්ලකුමාරිකාපලොහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තං තෙරසකනිපාතෙ
චූළනාරදකස්සපජාතකෙ (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං
භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡි. “ආම, භන්තෙ”ති.
“කිං නිස්සායා”ති? “ථුල්ලකුමාරිකාපලොහනං භන්තෙ”ති. සත්ථා “භික්ඛු එසා
තව අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමිස්සා විවාහදිවසෙ ජීවිතක්ඛයං පත්වා
මහාජනස්ස උත්තරිහඬිගභාවං පත්තො”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
ගාමකෙ එකස්ස කුටුම්භිකස්ස ගෙහෙ ගොයොනියං නිබ්බන්ති “මහාලොභිතො”ති
නාමෙන, කතිට්ඨභාතාපිස්ස චූළලොභිතො නාම අහොසි. තෙයෙව ද්වෙ භාතිකෙ
නිස්සාය තස්මිං කුලෙ කම්මධුරං වත්තති. තස්මිං පන කුලෙ එකා කුමාරිකා අත්ථී,
තං එකො නගරවාසී කුලපුත්තො අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙසි. තස්සා මාතාපිතරො
“කුමාරිකාය විවාහකාලෙ ආගතානං පාහුනකානං උත්තරිහඬිගො භවිස්සතී”ති
යාගුහත්තං දත්වා මුනිකං නාම සුකරං පොසෙසුං. තං දිස්වා චූළලොභිතො භාතරං
පුච්ඡි “ඉමස්මිං කුලෙ කම්මධුරං වත්තමානං අම්භෙ ද්වෙ භාතිකෙ නිස්සාය වත්තති,
ඉමෙ පන අම්භාකං තිණපලාලාදීනෙව දෙන්ති, සුකරං යාගුහත්තෙන පොසෙන්නි,
කෙන නු බො කාරණෙන එස එතං ලහතී”ති. අථස්ස භාතා “තාත චූළලොභිත, මා
ත්වං එතස්ස භොජනං පිහයි, අයං සුකරො මරණහත්තං භුඤ්ජති. එනිස්සා හි
කුමාරිකාය විවාහකාලෙ ආගතානං පාහුනකානං උත්තරිහඬිගො භවිස්සතීති ඉමෙ
එතං සුකරං පොසෙන්නි, ඉතො කතිපාහව්වයෙන තෙ මනුස්සා ආගමිස්සන්ති, අථ
තං සුකරං පාදෙසු ගහෙත්වා කඩ්ඞෙන්නා හෙට්ඨාමඤ්චතො නීහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං

පාපෙන්වා පාහුනකානං සුපබ්බාසද්දන්තං කරියමානං පස්සිස්සසී” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

30.

“මා මුනිකස්ස පිහයි, ආතුරන්තානි භුඤ්ජති;
අප්පොස්සුක්කො භුසං බාද, එතං දීඝායුලක්ඛණ” තිති.

තත්ථ මා මුනිකස්ස පිහයිති මුනිකස්ස භොජනෙ පිහං මා උප්පාදයි, “එස මුනිකො සුභොජනං භුඤ්ජති” ති මා මුනිකස්ස පිහයි, “කදා නු බො අහමිපි එවං සුබ්බො භවෙය්‍ය” තිති මා මුනිකභාවං පත්ථයි. අයඤ්භි ආතුරන්තානි භුඤ්ජති. ආතුරන්තානීති මරණභොජනානි. අප්පොස්සුක්කො භුසං බාදාති තස්ස භොජනෙ නිරුස්සුක්කො හුත්වා අත්තනා ලද්ධං භුසං බාද. එතං දීඝායුලක්ඛණති එතං දීඝායුභාවස්ස කාරණං. තතො න විරස්සෙව තෙ මනුස්සා ආගමිංසු, මුනිකං ඝාතෙන්වා නානප්පකාරෙහි පටිංසු. බොධිසත්තො වුළලොභිතං ආහ “දිට්ඨො තෙ, තාත, මුනිකො” ති. දිට්ඨං මෙ, භාතික, මුනිකස්ස භොජනඵලං, එතස්ස භොජනතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන අමිහාකං තිණපලාලභුසමත්තමෙව උත්තමඤ්ච අනවජ්ජඤ්ච දීඝායුලක්ඛණඤ්චාති.

සත්ථා “එවං බො ත්වං භික්ඛු පුබ්බෙපි ඉමං කුමාරිකං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්වා මහාජනස්ස උත්තරිහඬිගභාවං ගතො” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මුනිකසුකරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, පුළ්ලකුමාරිකා එසා එව, වුළලොභිතො ආනන්දො, මහාලොභිතො පන අහමෙව අහොසි” තිති.

මුනිකජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුරුඬිගවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

කුරුඬිගං කුක්කුරඤ්චෙව, භොජාජාතීයඤ්ච ආජඤ්ඤං;
තිත්ථං මහිළාමුබාහිණ්හං, නන්දිකණ්හඤ්ච මුනිකන්ති.

4. කුලාවකවග්ගො

[31] 1. කුලාවකජාතකවණ්ණනා

කුලාවකාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අපරිස්සාවෙන්වා පාතීයං පිතං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිතො කිර ද්වෙ සභායකා දහරහික්ඛු ජනපදං ගන්ත්වා එකස්මිං ඵාසුකට්ඨානෙ යථාජ්ඣාසයං වසිත්වා “සම්මාසම්බුද්ධං

පස්සිස්සාමා''ති පුත තතො නික්ඛමිත්වා ජෙනවනාහිමුඛා පායිංසු. එකස්ස භත්ථෙ පරිස්සාවනං අත්ථි, එකස්ස නත්ථි. ද්වෙපි එකතො පාතීයං පරිස්සාවෙත්වා පිචන්ති. තෙ එකදිවසං විවාදං අකංසු. පරිස්සාවනසාමිකො ඉතරස්ස පරිස්සාවනං අදත්වා සයමෙව පාතීයං පරිස්සාවෙත්වා පිචි, ඉතරො පන පරිස්සාවනං අලභිත්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො අපරිස්සාවෙත්වා පාතීයං පිචි. තෙ උභොපි අනුපුබ්බෙන ජෙනවනං පත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා සම්මොදනීයං කථං කථෙත්වා “කුතො ආගතත්ථා”ති පුච්ඡි. “භන්තෙ, මයං කොසලජනපදෙ එකස්මිං ගාමකෙ වසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා තුම්භාකං දස්සනත්ථාය ආගතා”ති. “කච්චි පන වො සමග්ගා ආගතත්ථා”ති? අපරිස්සාවනකො ආහ “අයං, භන්තෙ, අත්තරාමග්ගෙ මයා සද්ධිං විවාදං කත්වා පරිස්සාවනං නාදාසි”ති. ඉතරොපි ආහ “අයං, භන්තෙ, අපරිස්සාවෙත්වාච ජානං සපාණකං උදකං පිචි”ති. “සච්චං කිර ත්චං භික්ඛු ජානං සපාණකං උදකං පිචි”ති? “ආම, භන්තෙ, අපරිස්සාවිතං උදකං පිචින්ති. සත්ථා “භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා දෙවනගරෙ රජ්ජං කාරෙන්නා යුද්ධපරාජිතා සමුද්දපිට්ඨෙන පලායන්තා ‘ඉස්සරියං නිස්සාය පාණවධං න කරිස්සාමා’ති තාව මහත්තං යසං පරිච්චජිත්වා සුපණ්ණපොතකානං ජීවිතං දත්වා රථං නිවත්තයිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ එකො මාගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො යථා එතරහි සක්කො පුරිමත්තභාවෙ මගධරට්ඨෙ මචලගාමකෙ නිබ්බත්ති, එවං තස්මිංයෙව මචලගාමකෙ මහාකුලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. නාමග්ගහණදිවසෙ වස්ස “මසකුමාරො”ත්ථෙව නාමං අකංසු. සො වයස්පත්තො “මසමාණවො”ති පඤ්ඤායිත්ථ. අථස්ස මාතෘපිතරො සමානජාතිකකුලතො දාරිකං ආනයිංසු. සො පුත්තධිතාහි වඩ්ඪමානො දානපති අහොසි, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ තෙත්තිංසෙව කුලානි භොන්ති, තෙපි තෙත්තිංස කුලා මනුස්සා එකදිවසං ගාමමජ්ඣෙකං යත්වා ගාමකම්මං කරොන්ති. බොධිසත්තො ධීතට්ඨානෙ පාදෙහි පංසුං වියුහිත්වා තං පදෙසං රමණීයං කත්වා අට්ඨාසි, අථඤ්ඤො එකො ආගන්ත්වා තස්මිං යානෙ ධීතො. බොධිසත්තො අපරං යානං රමණීයං කත්වා අට්ඨාසි, තත්වාපි අඤ්ඤො ධීතො. බොධිසත්තො අපරමපි අපරමපිති සබ්බෙසමපි ධීතට්ඨානං රමණීයං කත්වා අපරෙන සමයෙන තස්මිං යානෙ මණ්ඩපං කාරෙසි, මණ්ඩපමපි අපනෙත්වා සාලං කාරෙසි, තත්ථ ඵලකාසනානි සන්ථරිත්වා පාතීයවාටිං යපෙසි.

අපරෙන සමයෙන තෙපි තෙත්තිංසජනා බොධිසත්තෙන සමානච්ඡන්දා අහෙසුං. තෙ බොධිසත්තො පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තතො පට්ඨාය තෙහි සද්ධිං පුඤ්ඤානි කරොන්තො විචරති. තෙපි තෙනෙව සද්ධිං පුඤ්ඤානි කරොන්තා කාලස්සෙව වුට්ඨාය වාසිථරසුමුසලභත්ථා චතුමහාපථාදීසු මුසලෙන පාසාණෙ උබ්බත්තෙත්වා පච්චටෙන්ති, යානානං අක්ඛපටිසාතරුක්ඛෙ භරන්ති, විසමං සමං කරොන්ති, සෙතුං අත්ථරන්ති, පොක්ඛරණියො ඛණන්ති, සාලං කරොන්ති, දානානි දෙන්නි, සීලානි රක්ඛන්ති. එවං යෙභුයොන සකලගාමවාසීනො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සීලානි රක්ඛිංසු.

අප්‍රේමයාගේ ගාමගොපකොවිත්තෙසි “අහං පුබ්බෙ ඵනෙසු සුරං පිටත්තෙසු පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තෙසු වාටිකභාපණාදිවසෙන වෙව දණ්ඩබලිවසෙන ව ධනං ලභාමි, ඉදානි පන මසො මාණවො සීලං රක්ඛාපෙති, තෙසං පාණාතිපාතාදීනි කාතුං න දෙති, ඉදානි පන තෙ පඤ්ච සීලානි න රක්ඛාපෙස්සාමි” ති කුද්ධො රාජානං උපසඬකම්ත්වා “දෙව, බහු වොරා ගාමසාතාදීනි කරොන්තා විවරන්ති” ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “ගච්ඡ, තෙ ආනෙහි” ති ආහ. සො ගන්ත්වා සබ්බෙපි තෙ බන්ධිත්වා ආනෙත්වා “ආනිතා, දෙව, වොරා” ති රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තෙසං කම්මං අසොධෙත්වා ව “හත්ථිනා තෙ මද්දාපෙථා” ති ආහ. තතො සබ්බෙපි තෙ රාජධිගණෙ නිපජ්ජාපෙත්වා හත්ථිං ආනයිංසු. බොධිසත්තො තෙසං ඔවාදං අදාසි “තුම්හෙ සීලානි ආවජ්ජෙථ, පෙසුඤ්ඤකාරකෙ ව රඤ්ඤෙ ව හත්ථිමිහි ව අත්තතො සරිරෙ ව එකසදිසමෙව මෙත්තං භාවෙථා” ති. තෙ තථා අකංසු. අප්‍රේමයා මද්දනත්ථාය හත්ථිං උපනෙසු. සො උපතීයමානොපි න උපගච්ඡති, මහාවිරවං විරචිත්වා පලායති. අඤ්ඤං අඤ්ඤං හත්ථිං ආනයිංසු, තෙපි තථෙව පලායිංසු.

රාජා “ඵනෙසං හත්ථෙ කිඤ්චි ඔසධං හවිස්සති” ති වින්තෙත්වා “විචිනථා” ති ආහ. විචිනත්තා අදිස්වා “නත්ථි, දෙවා” ති ආහංසු. තෙන හි කිඤ්චි මත්තං පරිවත්තෙස්සන්ති, පුච්ඡං න “අත්ථි වො පරිවත්තනමන්තො” ති? රාජපුරිසා පුච්ඡිංසු, බොධිසත්තො “අත්ථි” ති ආහ. රාජපුරිසා “අත්ථි කිර, දෙවා” ති ආරොවයිංසු, රාජා සබ්බෙපි තෙ පක්කොසාපෙත්වා “තුම්හාකං ජානනමත්තං කථෙථා” ති ආහ. බොධිසත්තො අවොච “දෙව, අඤ්ඤො අම්හාකං මන්තො නාම නත්ථි, අම්හෙ පන තෙත්තිංසමත්තා ජනා පාණං න හනාම, අදින්නං නාදියාම, මිච්ඡාචාරං න වරාම, මුසාවාදං න හණාම, මජ්ජං න පිවාම, මෙත්තං භාවෙම, දානං දෙම, මග්ගං සමං කරොම, පොක්ඛරණියො බණාම, සාලං කරොම, අයං අම්හාකං මන්තො ව පරිත්තඤ්ච වුඩ්ඪි වා” ති. රාජා තෙසං පසන්තො පෙසුඤ්ඤකාරකස්ස සබ්බං ගෙහවිහවං තඤ්ච තෙසංයෙව දාසං කත්වා අදාසි, තං හත්ථිඤ්ච ගාමඤ්ච තෙසංයෙව අදාසි.

තෙ තතො පට්ඨාය යථාරුචියා පුඤ්ඤානි කරොන්තා “චතුමහාපථෙ මහත්තං සාලං කාරෙස්සාමා” ති වඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා සාලං පට්ඨපෙසු. මාතුගාමෙසු පන විගතච්ඡන්දනාය තස්සා සාලාය මාතුගාමානං පත්තිං නාදංසු. තෙන ව සමයෙන බොධිසත්තස්ස ගෙහෙ සුධම්මා, චිත්තා, නන්දා, සුජාති වතස්සො ඉත්ථියො භොන්ති. තාසු සුධම්මා වඩ්ඪකිනා සද්ධිං ඵකතො හුත්වා “භාතික, ඉම්ස්සා සාලාය මං ජෙට්ඨිකං කරොහි” ති වත්වා ලඤ්ජං අදාසි. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා පට්ඨමෙව කණ්ණිකාරුක්ඛං සුක්ඛාපෙත්වා තච්ඡෙත්වා විජ්ඣිත්වා කණ්ණිකං නිට්ඨාපෙත්වා වත්ථෙත පලිවෙදෙත්වා යපෙසි. අප්‍රේමයා නිට්ඨාපෙත්වා කණ්ණිකාරොපනකාලෙ “අහො, අය්‍යා, එකං න සරිම්හා” ති ආහ. “කිං නාම, හො” ති. “කණ්ණිකා ලද්ධුං වට්ටති” ති. “හොතු ආහරිස්සාමා” ති? “ඉදානි ඡින්තරුක්ඛෙන කාතුං න සක්කා, පුබ්බෙයෙව ඡින්දිත්වා තච්ඡෙත්වා විජ්ඣිත්වා යපිතකණ්ණිකා ලද්ධුං වට්ටති” ති. “ඉදානි කිං කාතබ්බ” ති? “සවෙ කස්සවි

ගෙන නිට්ඨාපෙන්වා යටිතා වික්කායිකකණ්ණිකා අත්ථි, සා පරියෙසිතබ්බා” ති. තෙ පරියෙසන්තා සුධම්මාය ගෙන දිස්වා මූලෙන න ලභිංසු. “සවෙ මං සාලාය පත්තිකං කරොථ, දස්සාමි” ති චුත්තෙ “න මයං මාතුගාමානං පත්තිං දමිහා” ති ආහංසු.

අථ නෙ වඩ්ඪකී ආහ “අය්‍යා, තුම්හෙ කිං කපෙථ, යපෙන්වා බ්‍රහ්මලොකං අඤ්ඤං මාතුගාමරහිතට්ඨානං නාම නත්ථි, ගණ්හථ කණ්ණිකං, එවං සන්තෙ අම්භාකං කම්මං නිට්ඨං ගමිස්සති” ති. තෙ “සාධු” ති කණ්ණිකං ගහෙන්වා සාලං නිට්ඨාපෙන්වා ආසනඵලකානි සන්ථරිත්වා පානීයවාටියො යපෙන්වා යාගුහත්තං නිබන්ධිංසු. සාලං පාකාරෙන පරික්ඛිපිත්වා ද්වාරං යොජෙන්වා අන්තොපාකාරෙ වාලුකං ආකිරිත්වා බහිපාකාරෙ තාලපත්තියො රොපෙසු. චිත්තාපි තස්මිං යානෙ උය්‍යානං කාරෙසි, “පුප්ප්පගඵලපගරුක්ඛො අසුකො නාම තස්මිං නත්ථි” ති නාහොසි. නත්ථාපි තස්මිංයෙව යානෙ පොක්ඛරණිං කාරෙසි පඤ්චවණ්ණෙනි පදුමෙනි සඤ්ජන්තං රමණීයං. සුජා න කිඤ්චි අකාසි.

බොධිසත්තො මාතු උපට්ඨානං පිතු උපට්ඨානං කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිකකම්මං සච්චවාචං අඵරුසචවාචං අපිසුණවාචං මච්ඡෙරවිනයන්ති ඉමානි සත්ත වතපදානි සුරෙත්වා –

“මාතාපෙන්තිහරං ජන්තුං, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිනං;
සණ්භං සබ්බසම්භාසං, පෙසුණෙය්‍යජ්ජහායිනං.

“මච්ඡෙරවිනයෙ යුත්තං, සච්චං කොධාහිභුං නරං;
තං වෙ දෙවා තාවතිංසා, ආහු සජ්ජුරිසො ඉති” ති. (සං. නි. 1.257) –

එවං පසංසියභාවං ආපජ්ජිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති, තෙපිස්ස සභායා තත්ථෙව නිබ්බත්තිංසු. තස්මිං කාලෙ තාවතිංසභවනෙ අසුරා පට්ටසන්ති. සක්කො දෙවරාජා “කිං නො සාධාරණෙන රජ්ජෙනා” ති අසුරෙ දිබ්බපානං පායෙන්වා මත්තෙ සමානෙ පාදෙසු ගාහාපෙන්වා සිනෙරුපබ්බතපාදෙ බිපාපෙසි. තෙ අසුරභවනමෙව සම්පාපුණිංසු.

අසුරභවනං නාම සිනෙරුස්ස හෙට්ඨිමතලෙ තාවතිංසදෙවලොකජ්ජමාණමෙව, තත්ථ දෙවානං පාරිච්ඡත්තකො විය චිත්තපාටලි නාම කජ්ජට්ඨියරුක්ඛො හොති. තෙ චිත්තපාටලියා පුප්පිතාය ජානන්ති “නායං අම්භාකං දෙවලොකො, දෙවලොකස්මිඤ්ඤි පාරිච්ඡත්තකො පුප්ප්ඵති” ති. අථ තෙ “ජරසක්කො අම්භෙ මත්තෙ කත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙ බිපිත්වා අම්භාකං දෙවනගරං ගණ්හි, තෙ මයං තෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා අම්භාකං දෙවනගරමෙව ගණ්හිස්සාමා” ති කිපිල්ලිකා විය ථම්භං සිනෙරුං අනුසඤ්චරමානා උට්ඨහිංසු. සක්කො “අසුරා කිර උට්ඨිතා” ති සුත්වා සමුද්දපිට්ඨෙයෙව අබ්භුග්ගන්ත්වා යුජ්ඣමානො තෙහි පරාජිතො දියඩ්ඪයොජනසතිකෙන වෙජ්‍යන්තරංථෙව දක්ඛිණසමුද්දස්ස මත්ථකෙන පලායිතුං ආරද්ධො. අථස්ස රථො සමුද්දපිට්ඨෙන වෙගෙන ගච්ඡන්තො සිම්බලිවනං.

පක්ඛන්තො, තස්ස ගමනමග්ගෙ සිම්බලිවනං නළවනං විය ඡිජ්ජිත්වා ඡිජ්ජිත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ පතති. සුපණ්ණපොතකා සමුද්දපිට්ඨෙ පරිපතන්තා මහාවිරවං රවිංසු. සක්කො මාතලිං පුච්ඡි “සම්ම මාතලි, කිං සද්දො නාමෙස, අතිකාරුඤ්ඤරවො වත්තති”ති? “දෙව, තුම්භාකං රථවෙගෙන විචුණ්ණිතෙ සිම්බලිවනෙ පතන්තෙ සුපණ්ණපොතකා මරණභයතජ්ජිතා එකවිරවං විරවන්ති”ති.

මහාසත්තො “සම්ම මාතලි, මා අම්භෙ නිස්සාය එතෙ කිලමන්තු, න මයං ඉස්සරියං නිස්සාය පාණවධකම්මං කරොම, එතෙසං පන අත්ථාය මයං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අසුරානං දස්සාම, නිවත්තයෙනං රථ”න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

31.

“කුලාවකා මාතලි සිම්බලිස්මිං, ඊසාමුඛෙන පරිච්ඡජයස්සු;
කාමං චජාම අසුරෙසු පාණං, මාමෙ දිජා විකුලාවා අහෙසු”න්ති.

තත්ථ කුලාවකාති සුපණ්ණපොතකා. මාතලිති සාරථී. ආමන්තෙසි. සිම්බලිස්මිත්ති පස්ස එතෙ සිම්බලිරුක්කෙ ඔලම්බන්තා ධීතාති දස්සෙති. ඊසාමුඛෙන පරිච්ඡජයස්සුති එතෙ එතස්ස රථස්ස ඊසාමුඛෙන යථා න භඤ්ඤන්ති, එවං තෙ පරිච්ඡජයස්සු. කාමං චජාම අසුරෙසු පාණන්ති යදි අම්භෙසු අසුරානං පාණං චජන්තෙසු එතෙසං සොත්ථී හොති, කාමං චජාම එකංසෙනෙව මයං අසුරෙසු අම්භාකං පාණං චජාම. මාමෙ දිජා විකුලාවා අහෙසුන්ති ඉමෙ පන දිජා ඉමෙ ගරුළපොතකා විද්ධස්තවිචුණ්ණිතකුලාවකතාය විකුලාවා මා අහෙසුං, මා අම්භාකං දුක්ඛං එතෙසං උපරි බිප, නිවත්තය නිවත්තය රථන්ති. මාතලිසඬිගාහකො තස්ස වචනං සුත්වා රථං නිවත්තෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන දෙවලොකාහිමුඛං අකාසි. අසුරා පන තං නිවත්තයමානමෙව දිස්වා “අද්ධා අඤ්ඤෙහිපි වක්කවාලෙහි සක්කා ආගච්ඡන්ති, බලං ලහිත්වා රථො නිවත්තො හවිස්සති”ති මරණභයහීනා පලායිත්වා අසුරභවනමෙව පවිසිංසු.

සක්කොපි දෙවනගරං පවිසිත්වා ද්වීසු දෙවලොකෙසු දෙවගණෙන පරිවුතො නගරමජ්ඣෙ අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙ පථවිං හින්දිත්වා යොජනසහස්සුබ්බෙධො වෙජයන්තපාසාදො උට්ඨහි. විජයන්තෙ උට්ඨිතත්තා “වෙජයන්තො” ත්වෙව නාමං අකංසු. අථ සක්කො පුන අසුරානං අනාගමනත්ථාය පඤ්චසු යානෙසු ආරක්ඛං යපෙසි. යං සන්ධාය වුත්තං –

“අන්තරා ද්වින්තං අයුජ්ඣපුරානං, පඤ්චවිධා යපිතා අහිරක්ඛා;
උරගකරොට්පයස්ස ච හාරී, මදනයුතා චතුරො ච මහන්තා”ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.247);

ද්වෙ නගරානිපි යුද්ධෙන ගහෙතුං අසක්කුණෙයානාය අයුජ්ඣපුරානි නාම ජානාති දෙවනගරඤ්ච අසුරනගරඤ්ච. යදා හි අසුරා බලවන්තා හොන්ති, අථ දෙවෙහි පලායිත්වා දෙවනගරං පවිසිත්වා ද්වාරෙ පිහිතෙ අසුරානං සතසහස්සමිසි

කිඤ්චි කාතුං න සක්කොති. යදා දෙවා බලවන්තා භොන්ති, අථ අසුරෙහි පලායින්වා අසුරනගරං පවිසින්වා ද්වාරෙ පිහිනෙ සක්කානං සතසහස්සමිපි කිඤ්චි කාතුං න සක්කොති. ඉති ඉමානි ද්වෙ නගරානි අයුජ්ඣපුරානි නාම. තෙසං අන්තරා එතෙසු උරගාදියු පඤ්චසු යානෙසු සක්කෙන ආරක්ඛා යිපිතා. තත්ථ උරග-සද්දෙන නාගා ගහිතා. තෙ උදකෙ බලවන්තා භොන්ති, තස්මා සිනෙරුස්ස පයමාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. කරොටි-සද්දෙන සුපණ්ණා ගහිතා. තෙසං කිර කරොටි නාම පානභොජනං, තෙන තං නාමං ලභිංසු, දුතියාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. පයස්සභාරි-සද්දෙන කුම්භණ්ඩා ගහිතා. දානවරක්ඛසා කිරෙතෙ, තතියාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. මදනසුත-සද්දෙන යක්ඛා ගහිතා. විසමවාරිනො කිර තෙ යුද්ධසොණ්ඩා, චතුත්ථාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. චතුරො ච මහන්තාති චත්තාරො මහාරාජානො වුත්තා, පඤ්චමාලින්දෙ තෙසං ආරක්ඛා. තස්මා යදි අසුරා කුපිතා ආවිලචිත්තා දෙවපුරං උපයන්ති, පඤ්චවිධෙසු යං ගිරිනො පයමං පරිහණ්ඩං, තං උරගා පරිබාහිය තිට්ඨන්ති. එවං සෙසෙසු සෙසා.

ඉමෙසු පන පඤ්චසු යානෙසු ආරක්ඛං යිපෙත්වා සක්කෙ දෙවානමින්දෙ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානෙ සුධම්මා චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති, කණ්ණිකාය දින්නනිස්සන්දෙන වස්සා පඤ්චයොජනසතිකා සුධම්මා නාම දෙවසභා උදපාදි, යත්ථ දිබ්බසෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා යොජනස්පමාණෙ කඤ්චනපල්ලඬිකෙ නිසින්තො සක්කො දෙවානමින්දො දෙවමනුස්සානං කත්තබ්බකිච්චානි කරොති. චිත්තාපි චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති, උය්‍යානස්ස කරණනිස්සන්දෙන වස්සා චිත්තලතාවනං නාම උය්‍යානං උදපාදි. නන්දාපි චවිත්වා තස්සෙව පාදපරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති, පොක්ඛරණියා නිස්සන්දෙන වස්සා නන්දා නාම පොක්ඛරණී උදපාදි.

සුජා පන කුසලකම්මස්ස අකතත්තා එකස්මිං අරඤ්ඤෙ කන්දරාය බකසකුණිකා හුත්වා නිබ්බන්තා. සක්කො “සුජා න පඤ්ඤායති, කත්ථ නු ඛො නිබ්බන්තා”ති ආවජ්ජෙන්නො තං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා තං ආදාය දෙවලොකං ආගන්ත්වා තස්සා රමණියං දෙවනගරං සුධම්මං දෙවසභං චිත්තලතාවනං නන්දාපොක්ඛරණිඤ්ච දස්සෙත්වා “එතා කුසලං කත්වා මය්හං පාදපරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්තා, ත්වං පන කුසලං අකත්වා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බන්තා, ඉතො පට්ඨාය සීලං රක්ඛාහී”ති තං ඔවදිත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තත්ථෙව නෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සාපි තතො පට්ඨාය සීලං රක්ඛති. සක්කො කතිපාභච්චයෙන “සක්කා නු ඛො සීලං රක්ඛිතු”න්ති ගන්ත්වා මච්ඡරුපෙන උත්තානො හුත්වා පුරතො නිපජ්ජී, සා “මතමච්ඡකො”ති සඤ්ඤාය සීසෙ අග්ගහෙසි, මච්ඡො නඬිගුට්ඨං වාලෙසි, අථ නං “ජීවති මඤ්ඤෙ”ති විස්සජ්ජෙසි. සක්කො “සාධු සාධු, සක්ඛිස්සසි සීලං රක්ඛිතු”න්ති අගමාසි. සා තතො වුතා බාරාණසියං කුම්භකාරගෙහෙ නිබ්බන්ති.

සක්කො “කහං නු ඛො නිබ්බන්තා”ති තත්ථ නිබ්බන්තභාවං ඤත්වා සුවණ්ණඵළාලුකානං යානකං පුරෙත්වා මජ්ඣෙ ගාමස්ස මහල්ලකචෙසෙන

නිසිදිත්වා “එළාලුකානි ගණ්හථ, එළාලුකානි ගණ්හථා” ති උග්ගොසෙසි. මනුස්සා ආගන්ත්වා “දෙහි, තාතා” ති ආහංසු. “අහං සීලරක්ඛකානං දම්මි, තුම්හෙ සීලං රක්ඛං” ති? “මයං සීලං නාම න ජානාම, මුලෙන දෙහි” ති. “න මය්හං මුලෙන අත්ථො, සීලරක්ඛකානඤ්ඤවාහං දම්මි” ති. මනුස්සා “කො වායං එළාලුකො” ති පක්කම්මිසු. සුජා තං පවත්තිං සුත්වා “මය්හං ආනිතං හවිස්සති” ති වින්තෙත්වා ගන්ත්වා තං “දෙහි, තාතා” ති ආහං. “සීලං රක්ඛසි, අම්මා” ති? “ආම, රක්ඛාමි” ති. “ඉදං මයා තුය්හමෙව අත්ථාය ආහත” ති සද්ධිං යානකෙන ගෙහද්වාරෙ යපෙත්වා පක්කාමි.

සාපි යාවජීවං සීලං රක්ඛිත්වා තතො වුතා වෙපවිත්තිස්ස අසුරින්දස්ස ධිතා හුත්වා නිබ්බත්ති, සීලානිසංසෙන අභිරුජා අහොසි. සො තස්සා වයප්පත්තකාලෙ “මය්හං ධිතා අත්තතො චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හතු” ති අසුරෙ සන්තිපාතෙසි. සක්කො “කහං නු ඛො සා නිබ්බත්තා” ති ඔලොකෙන්තො තත්ථ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා “සුජා චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හන්ති මං ගණ්හිස්සති” ති අසුරවණ්ණං මාපෙත්වා තත්ථ අගමාසි. සුජං අලඬ්ඤාත්වා සන්තිපාතට්ඨානං ආනෙත්වා “චිත්තරුචිතං සාමිකං ගණ්හා” ති ආහංසු. සා ඔලොකෙන්ති සක්කං දිස්වා පුබ්බෙපි සිනෙහවසෙන උප්පන්නපෙමෙන මහොසෙන විය අප්ඤ්ඤාත්ථට්ඨදයා හුත්වා “අයං මෙ සාමිකො” ති වත්වා තස්ස උපරි පුප්ඵදාමං බිසිත්වා අග්ගහෙසි. අසුරා “අම්හාකං රාජා එත්තකං කාලං ධිතු අනුච්ඡවිකං අලහිත්වා ඉදානි ලහති, අයමෙවස්සා ධිතු පිතාමහතො මහල්ලකො අනුච්ඡවිකො” ති ලප්පමානා පක්කම්මිසු. සො තං දෙවනගරං ආනෙත්වා අඬ්ඤායානං නාටිකාකොට්ඨං ජෙට්ඨිකං කත්වා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං භික්ඛු පුබ්බෙ පණ්ඩිතා දෙවනගරෙ රජ්ජං කාරයමානා අත්තතො ජීවිතං පරිච්ඡන්තාපි පාණාතිපාතං න කරිංසු, ත්වං නාම එවරුපෙ නියායානිකෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා අපරිස්සාවිතං සපාණකං උදකං පිවිස්සසි” ති තං භික්ඛුං ගරහිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතලිසඬ්ඨගාහකො ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කුලාවකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[32] 2. නච්චජාතකවණ්ණනා

රුදං මනුඤ්ඤන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං බහුභණ්ඩිකං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා දෙවධම්මජාතකෙ (ජා. 1.1.6) වුත්තසදිසමෙව. සත්ථා තං භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො” ති පුච්ඡි. “ආම, හන්තෙ” ති. “කිංකාරණා ත්වං භික්ඛු බහුභණ්ඩො ජාතොසි” ති? සො එත්තකං සුත්වාච කුද්ධො නිවාසනපාරුපනං ඡඩ්ඨෙත්වා “ඉම්නා දානි නීභාරෙන විවරාමි” ති සත්ථු පුරතො නග්ගො අට්ඨාසි. මනුස්සා “ධි ධි” ති ආහංසු. සො තතො පලායිත්වා භීතායාවත්තො. භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා “සත්ථු නාම පුරතො

එවරුපං කර්ස්සති”ති තස්ස අගුණකථං කට්ඨෙසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති හික්ඛු පුච්ඡි. හන්තෙ, “සො හි නාම හික්ඛු තුම්භාකං පුරතො චතුපරිසමජ්ඣෙ භිරොත්තප්පං පභාය ගාමදාරකො විය නග්ගො යත්වා මනුස්සෙහි ජිගුච්ඡියමානො භිනායාවත්තිත්වා සාසනා පරිභිනො”ති තස්ස අගුණකථාය නිසින්නාමිහාති. සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො හික්ඛු භිරොත්තප්පාභාවෙන රතනසාසනා පරිභිනො, පුබ්බෙ ඉත්ථිරතනපට්ඨාභතොපි පරිභිනොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පයමකප්පෙ චතුප්පදා සීහං රාජානං අකංසු, මච්ඡා ආනන්දමච්ඡං, සකුණා සුචණ්ණහංසං. තස්ස පන සුචණ්ණහංසරාජස්ස ධිතා හංසපොතිකා අභිරුපා අහොසි. සො තස්සා වරං අදාසි, සා අත්තනො චිත්තරූපිතං සාමිකං වාරෙසි. හංසරාජා තස්සා වරං දත්වා හිමවත්තෙ සබ්බෙ සකුණෙ සන්තිපාතාපෙසි, නානප්පකාරා හංසමොරාදයො සකුණගුණා සමාගන්ත්වා එකස්මිං මහන්තෙ පාසාණතලෙ සන්තිපතිංසු. හංසරාජා “අත්තනො චිත්තරූපිතං සාමිකං ආගන්ත්වා ගණ්භාතු”ති ධිතරං පක්කොසාපෙසි. සා සකුණසඬ්ඝං ඔලොකෙන්ති මණ්ඩණ්ණගිවං විත්තපෙබුණං මොරං දිස්වා “අයං මෙ සාමිකො භොතු”ති ආරොචෙසි. සකුණසඬ්ඝා මොරං උපසඬ්ඝමිත්වා ආහංසු “සම්ම මොර, අයං රාජධිතා එත්තකානං සකුණානං මජ්ඣෙ සාමිකං රොචෙන්ති තයි රූපිං උප්පාදෙසි”ති. මොරො “අප්පාපි තාව මෙ බලං න පස්සති”ති අතිතුට්ඨියා භිරොත්තප්පං හින්දිත්වා තාව මහතො සකුණසඬ්ඝස්ස මජ්ඣෙ පක්ඛෙ පසාරෙන්වා නච්චිතුං ආරහි, නච්චන්තො අප්පට්ච්ඡන්තො අහොසි.

සුචණ්ණහංසරාජා ලජ්ජිතො “ඉමස්ස නෙව අප්ඤ්ඤාත්තසමුට්ඨානා හිරි අත්ථි, න බහිද්ධාසමුට්ඨානං ඔත්තප්පං, නාස්ස හින්තභිරොත්තප්පස්ස මම ධිතරං දස්සාමි”ති සකුණසඬ්ඝමජ්ඣෙ ඉමං ගාථමාහ –

32.

“රුදං මනුඤ්ඤං රුචිරා ච පිට්ඨි, වෙළිරියවණ්ණපනිභා ච ගීවා;
ඛ්‍යාමමත්තානි ච පෙබුණානි, නච්චෙන තෙ ධිතරං නො දදාමි”ති.

තත්ථ රුදං මනුඤ්ඤන්ති ත-කාරස්ස ද-කාරො කතො, රුතං මනාපං, වස්සිතසද්දො මධුරොති අත්ථො. රුචිරා ච පිට්ඨිති පිට්ඨිපි තෙ විත්තා වෙච සොභනා ව. වෙළිරියවණ්ණපනිභාති වෙළිරියමණ්ඩණ්ණසද්දසා. ඛ්‍යාමමත්තානිති එකඛ්‍යාමප්පමාණානි. පෙබුණානිති පිඤ්ජානි. නච්චෙන තෙ ධිතරං නො දදාමිති භිරොත්තප්පං හින්දිත්වා නච්චිතභාවෙනෙව තෙ එවරුපස්ස නිල්ලජ්ජස්ස ධිතරං නො දදාමිති වත්වා හංසරාජා තස්මිංයෙව පරිසමජ්ඣෙ අත්තනො භාගිනෙයාස්ස හංසපොතකස්ස ධිතරං අදාසි. මොරො හංසපොතිකං අලභිත්වා ලජ්ජිත්වා තතොව උප්පතිත්වා පලාසි. හංසරාජාපි අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව එස භිරොත්තජ්ජං භින්දිත්වා රතනසාසනා පරිභිනො, පුබ්බෙපි ඉත්ථිරතනපටිලාභතො පරිභිනොයෙවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මොරො බහුභණ්ඩිකො අහොසි, භංසරාජා පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

නව්වජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[33] 3. සම්මොදමානජාතකවණ්ණනා

සම්මොදමානාති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො වුම්බටකකලහං ආරබ්භ කටෙසි. සො කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා “මහාරාජා ඤාතකානං අඤ්ඤමඤ්ඤං විග්ගහො නාම න යුත්තො, තිරච්ඡානගතාපි භි පුබ්බෙ සමග්ගකාලෙ පච්චාමිත්තෙ අභිභවිත්වා සොත්ථිං පත්තා යදා විවාදමාපන්නා, තදා මහාවිනාසං පත්තා”ති වත්වා ඤාතිරාජකුලෙහි ආයාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකවට්ටකසභස්සපරිවාරො අරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා එකො වට්ටකලුද්දකො තෙසං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වට්ටකවස්සිතං කත්වා තෙසං සන්නිපතිතභාවං ඤත්වා තෙසං උපරි ජාලං බිපිත්වා පරියන්තෙසු මද්දන්තො සබ්බෙ එකතො කත්වා පච්ඡිං පුරෙත්වා සරං ගන්ත්වා තෙ වික්කිණිත්වා තෙන මූලෙන ජීවිකං කජ්ජෙති. අටෙකදිවසං බොධිසත්තො තෙ වට්ටකෙ ආහ – “අයං සාකුණිකො අම්භාකං ඤාතකෙ විනාසං පාපෙති, අහං එකං උපායං ජානාමි, එතෙස අම්භෙ ගණ්හිතුං න සක්ඛිස්සති, ඉතො දානි පට්ඨාය එතෙන තුම්භාකං උපරි ජාලෙ බිත්තමත්තෙ එකෙකො එකෙකස්මිං ජාලක්ඛිකෙ සිසං යටෙත්වා ජාලං උක්ඛිපිත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානං හරිත්වා එකස්මිං කණ්ටකගුම්බෙ පක්ඛිපට්ඨං, එවං සන්තෙ හෙට්ඨා තෙන තෙන යානෙන පලායිස්සාමා”ති. තෙ සබ්බෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිංසු. දුතියදිවසෙ උපරි ජාලෙ බිත්තෙ තෙ බොධිසත්තෙන චුත්තනයෙනෙව ජාලං උක්ඛිපිත්වා එකස්මිං කණ්ටකගුම්බෙ බිපිත්වා සයං හෙට්ඨාභාගෙන තතො තතො පලායිංසු. සාකුණිකස්ස ගුම්බතො ජාලං මොචෙන්තස්සෙව විකාලො ජාතො, සො තුව්ඡහත්ථොව අගමාසි.

පුනදිවසතො පට්ඨායපි වට්ටකා තට්ඨ කරොන්ති. සොපි යාව සූරියත්ථඬිගමනා ජාලමෙව මොචෙන්තො කිඤ්චි අලභිත්වා තුව්ඡහත්ථොව ගෙහං ගච්ඡති. අටස්ස හරියා කුජ්ඣිත්වා “ත්ථං දිවසෙ දිවසෙ තුව්ඡහත්ථො ආගච්ඡසි, අඤ්ඤමපි තෙ බහි පොසිතබ්බට්ඨානං අත්ථි මඤ්ඤෙ”ති ආහ. සාකුණිකො “හද්දෙ, මම අඤ්ඤං පොසිතබ්බට්ඨානං නත්ථි, අපිව බො පන තෙ වට්ටකා සමග්ගා හුත්වා වරන්ති, මයා බිත්තමත්තෙ ජාලං ආදාය කණ්ටකගුම්බෙ බිපිත්වා ගච්ඡන්ති, න බො පනෙතෙ සබ්බකාලමෙව සම්මොදමානා විහරිස්සන්ති, ත්ථං මා

වින්තයි, යදා තෙ විවාදමාපජ්ජිස්සන්ති, තදා තෙ සබ්බෙව ආදාය තව මුඛං
භාසයමානො ආගච්ඡිස්සාමී”ති වත්වා හරියාය ඉමං ගාථමාහ -

33.

“සම්මොදමානා ගච්ඡන්ති, ජාලමාදාය පක්ඛිනො;
යදා තෙ විවදිස්සන්ති, තදා ඵහින්ති මෙ වස”න්ති.

තත්ථ යදා තෙ විවදිස්සන්ති යස්මිං කාලෙ තෙ වට්ටකා නානාලද්ධිකා
නානාගාභා හුත්වා විවදිස්සන්ති, කලහං කර්ස්සන්ති අත්ථො. තදා ඵහින්ති මෙ
වසන්ති තස්මිං කාලෙ සබ්බෙපි තෙ මම වසං ආගච්ඡිස්සන්ති. අථාහං තෙ ගහෙන්වා
තව මුඛං භාසෙන්තො ආගච්ඡිස්සාමීති හරියං සමස්සාසෙසි.

කතිපාහස්සෙව පන අව්චයෙන ඵකො වට්ටකො ගොවරභූමිං ඔතරන්තො
අසල්ලක්ඛෙන්වා අඤ්ඤස්ස සිසං අක්කමි, ඉතරො “කො මං සීසෙ අක්කමි”ති
කුජ්ඣං. “අහං අසල්ලක්ඛෙන්වා අක්කමි, මා කුජ්ඣං”ති චුත්තෙපි කුජ්ඣයෙව.
තෙ පුනජ්ජුනං කථෙන්නා “ත්වමෙව මඤ්ඤ ජාලං උක්ඛිපසි”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං
විවාදං කරිංසු. තෙසු විවදන්තෙසු බොධිසත්තො චින්තෙසි “විවාදකෙ
සොත්ථිභාවො නාම නත්ථී, ඉදානෙව තෙ ජාලං න උක්ඛිපස්සන්ති, තතො මහන්තං
විනාසං පාපුණ්ස්සන්ති, සාකුණිකො ඔකාසං ලභිස්සති, මයා ඉමස්මිං යානෙ න
සක්කා වසිතු”න්ති. සො අත්තතො පරිසං ආදාය අඤ්ඤත්ථ ගතො. සාකුණිකොපි
බො කතිපාහච්චයෙන ආගන්ත්වා වට්ටකවස්සිතං වස්සිත්වා තෙසං සන්නිපතිතානං
උපරි ජාලං ඛිපි. අපෙකො වට්ටකො “තුය්හං කිර ජාලං උක්ඛිපන්තස්සෙව
මත්ථකෙ ලොමානි පතිතානි, ඉදානි උක්ඛිපා”ති ආහ. අපරො “තුය්හං කිර ජාලං
උක්ඛිපන්තස්සෙව ද්වීසු පක්ඛෙසු පත්තානි පතිතානි, ඉදානි උක්ඛිපා”ති ආහ. ඉති
තෙසං “ත්වං උක්ඛිප, ත්වං උක්ඛිපා”ති වදන්තානඤ්ඤෙව සාකුණිකො ජාලං
උක්ඛිපිත්වා සබ්බෙව තෙ ඵකතො කත්වා පච්ඡිං පූරෙත්වා හරියං භාසයමානො
ගෙහං අගමාසි.

සත්ථා “ඵවං මහාරාජා ඤාතකානං කලහො නාම න යුත්තො, කලහො
විනාසමූලමෙව හොති”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා
ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා අපණ්ඩිතවට්ටකො දෙවදත්තො අහොසි,
පණ්ඩිතවට්ටකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සම්මොදමානජාතකවණ්ණනා තතියා.

[34] 4. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

න මං සීතං න මං උණ්හන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා තං භික්ඛුං “සච්චං කිර
ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡි. “සච්චං, හගවා”ති. “කෙනාසි
උක්කණ්ඨාපිතො”ති? “පුරාණදුතියිකා මෙ, හන්තෙ මධුරහත්ථරසා, තං ජහිතුං න

සක්කොමි” ති. අථ නං සත්ථා “භික්ඛු එසා ඉත්ථි තච අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්ථං එතං නිස්සාය මරණං පාපුණන්තො මං ආගමිම මරණා මුත්තො” ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි. තදා කෙවට්ඨා නදියං ජාලං බිපිංසු. අපේකො මහාමච්ඡො රතිවසෙන අත්තතො මච්ඡියා සද්ධිං කීළමානො ආගච්ඡති. තස්ස සා මච්ඡී පුරතො ගච්ඡමානා ජාලගන්ධං ඝායිත්වා ජාලං පරිහරමානා ගතා. සො පන කාමගිද්ධො ලොලමච්ඡො ජාලකුච්ඡිමෙව පට්ටියො. කෙවට්ඨා තස්ස ජාලං පට්ටියභාවං ඤාත්වා ජාලං උක්ඛිපිත්වා මච්ඡං ගහෙත්වා අමාරෙත්ථාව වාලිකාපිටියෙ බිපිත්වා “ඉමං අඬගාරෙසු පටිත්වා බාදිස්සාමා” ති අඬගාරෙ කරොන්ති, සුලං තච්ඡෙන්නි. මච්ඡො “එතං අඬගාරතාපනං වා සුලච්ඡිකුන්තං වා අඤ්ඤං වා පන දුක්ඛං න මං කිලමෙති, යං පනෙසා මච්ඡී ‘අඤ්ඤං සො නුන රතියා ගතො’ ති මයි දොමනස්සං ආපජ්ජති, තමෙව මං බාධති” ති පරිදෙවමානො ඉමං ගාථමාහ –

34.

“න මං සීතං න මං උණ්හං, න මං ජාලස්මි බාධනං;
යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙ මච්ඡී, අඤ්ඤං සො රතියා ගතො” ති.

තත්ථ න මං සීතං න මං උණ්හන්ති මච්ඡානං උදකා නිහටකාලෙ සීතං හොති, තස්මිං විගතෙ උණ්හං හොති, තදුභයමිපි සන්ධාය “න මං සීතං න මං උණ්හං බාධති” ති පරිදෙවති. යමිපි අඬගාරෙසු පච්චනමුලකං දුක්ඛං භවිස්සති, තමිපි සන්ධාය “න මං උණ්හං” න්ති පරිදෙවතෙව. න මං ජාලස්මි බාධනන්ති යමිපි මෙ ජාලස්මිං බාධනං අහොසි, තමිපි මං න බාධෙතිති පරිදෙවති. “යඤ්ච ම” න්ති ආදීසු අයං පිණ්ඩත්ථො – සා මච්ඡී මම ජාලෙ පතිතස්ස ඉමෙහි කෙවට්ටෙහි ගහිතභාවං අජානන්ති මං අපස්සමානා “සො මච්ඡො ඉදානි අඤ්ඤං මච්ඡීං කාමරතියා ගතො භවිස්සති” ති චින්තෙති, තං තස්සා දොමනස්සප්පත්තාය චින්තනං මං බාධතිති වාලිකාපිටියෙ නිපන්නො පරිදෙවති.

තස්මිං සමයෙ පුරොහිතො දාසපරිවුතො න්භානත්ථාය නදීතීරං ආගතො. සො පන සබ්බරුතඤ්ඤා හොති. තෙනස්ස මච්ඡපරිදෙවනං සුත්ථා එතදහොසි “අයං මච්ඡො කිලෙසවසෙන පරිදෙවති, එවං ආතුරචිත්තො බො පනෙස මීයමානො නිරයෙයෙව නිබ්බත්තිස්සති, අහමස්ස අවස්සයො භවිස්සාමි” ති කෙවට්ඨානං සන්තිකං ගන්ත්වා “අම්හො තුම්හෙ අම්හාකං එකදිවසමිපි බාසඤ්ජනත්ථාය මච්ඡං න දෙථා” ති ආහ. කෙවට්ඨා “කිං වදෙථ, සාමී, තුම්හාකං රුච්චනකමච්ඡං ගණ්හිත්වා ගච්ඡථා” ති ආහංසු. “අම්හාකං අඤ්ඤෙන කම්මං නත්ථි, ඉමඤ්ඤෙව දෙථා” ති. “ගණ්හථ සාමී” ති. බොධිසත්තො තං උහොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා නදීතීරෙ නිසිදිත්වා “අම්හො මච්ඡ, සවෙ තාහං අජ්ජ න පස්සෙය්‍යං, ජීවිතක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාසි, ඉදානි ඉතො පට්ඨාය මා කිලෙසවසිකො අහොසි” ති ඔවදිත්වා උදකෙ විස්සජ්ජෙත්වා න්භත්ථා නගරං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මච්ඡී පුරාණදුතියිකා අහොසි, මච්ඡො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[35] 5. වට්ටකජාතකවණ්ණනා

සන්ති පක්ඛා අපතනාති ඉදං සත්ථා මගධෙසු වාරිකං වරමානො දාවග්ගිනිබ්බානං ආරබ්භ කපෙසි. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ සත්ථා මගධෙසු වාරිකං වරමානො අඤ්ඤතරස්මිං මගධගාමකෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛුගණපරිවුතො මග්ගං පටිපජ්ජී. තස්මිං සමයෙ මහාඛාහො උට්ඨහි, පුරතො ව පච්ඡතො ව බහු භික්ඛු දිස්සන්ති, සොපි බො අග්ගි එකධුමො එකජාලො හුත්වා අවත්ථරමානො ආගච්ඡතෙව. තත්ථෙකෙ පුට්ඨජනභික්ඛු මරණභයභීතා “පටග්ගිං දස්සාම, තෙන දඩ්ඨට්ඨානං ඉතරො අග්ගි න ඔත්ථරිස්සති”ති අරණ්ඨසහිතං නීහරිත්වා අග්ගිං කරොන්ති. අපරෙ ආහංසු “ආවුසො, තුම්හෙ කිං නාම කරොථ, ගගනමජ්ඣෙකෙ යීතං වන්දමණ්ඩලං, පාචිනලොකධාතුතො උග්ගච්ඡන්තං සහස්සරංසිපටිමණ්ඩිතං සූරියමණ්ඩලං, වෙලාය තීරෙ යීතා සමුද්දං, සිනෙරුං නිස්සාය යීතා සිනෙරුං අපස්සන්තා විය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං අත්තනා සද්ධිං ගච්ඡන්තමෙව සම්මාසම්බුද්ධං අනොලොකෙත්වා ‘පටග්ගිං දෙමා’ති වදථ, බුද්ධබලං නාම න ජානාථ, ඵථ සත්ථු සන්තිකං ගම්ස්සාමා”ති. තෙ පුරතො ව පච්ඡතො ව ගච්ඡන්තා සබ්බෙපි එකතො හුත්වා දසබලස්ස සන්තිකං අගමංසු. සත්ථා මහාභික්ඛුසඤ්ඤාපරිවාරො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ අට්ඨාසි. දාවග්ගි අභිභවන්තො විය විරවන්තො ආගච්ඡති. ආගන්ත්වා තථාගතස්ස යීතට්ඨානං පත්වා තස්ස පදෙසස්ස සමන්තා සොළසකරීසමත්තට්ඨානං පත්තො උදකෙ ඔපිලාපිතතිණුක්කා විය නිබ්බායි, විනිබ්බෙධතො ද්වත්තිංසකරීසමත්තට්ඨානං අවත්ථරිතුං නාසක්ඛි.

භික්ඛු සත්ථු ගුණකථං ආරභිංසු – “අහො බුද්ධානං ගුණා නාම, අයඤ්ඤි නාම අවෙනතො අග්ගි බුද්ධානං යීතට්ඨානං අවත්ථරිතුං න සක්කොති, උදකෙ තිණුක්කා විය නිබ්බායති, අහො බුද්ධානං ආනුභාවො නාමා”ති. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා “න, භික්ඛවෙ, එතං එතරහි මය්හං බලං, යං ඉමං භූමිජපදෙසං පත්වා එස අග්ගි නිබ්බායති. ඉදං පන මය්හං පොරාණකසච්චබලං. ඉමස්මිඤ්ඤි පදෙසෙ සකලමිපි ඉමං කජ්ජං අග්ගි න ජලිස්සති, කජ්ජට්ඨියපාටිභාරියං නාමෙත”න්ති ආහ. අථායස්මා ආනන්දො සත්ථු නිසීදනත්ථාය වතුග්ගුණං සඤ්ඤාපිටිං පඤ්ඤපෙසි, නිසීදි සත්ථා පල්ලඤ්ඤං ආභුජිත්වා. භික්ඛුසඤ්ඤාපි තථාගතං වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසීදි. අථ සත්ථා “ඉදං තාව, හන්තෙ, අම්භාකං පාකටං, අතීතං පටිච්ඡන්තං, තං නො පාකටං කරොථා”ති භික්ඛුහි ආයාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීත මගධරටියේ තස්මියෙව පදෙසෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙන්වා මාතුකුච්ඡිතො ජාතො අණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා නික්ඛන්තකාලෙ මහාගෙණ්ඩුකප්පමාණො වට්ටකපොතකො අහොසි. අථ නං මාතෘපිතරො කුලාවකෙ නිපජ්ජාපෙන්වා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොවරං ආහරිත්වා පොසෙන්ති. තස්ස පක්ඛෙ පසාරෙන්වා ආකාසෙ ගමනබලං වා පාදෙ උක්ඛිපිත්වා ථලෙ ගමනබලං වා නත්ථි. තඤ්ච පදෙසං සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දාවග්ගි ගණ්හාති, සො තස්මිම්පි සමයෙ මහාරවං රවන්තො තං පදෙසං ගණ්හි, සකුණසඩ්ඝා අත්තනො අත්තනො කුලාවකෙහි නික්ඛමිත්වා මරණභයහීනා විරවන්තා පලායන්ති, බොධිසත්තස්සපි මාතෘපිතරො මරණභයහීනා බොධිසත්තං ඡඩ්ඛෙන්වා පලායිංසු. බොධිසත්තො කුලාවකෙ නිපන්තකොව ගිවං උක්ඛිපිත්වා අවත්ථරිත්වා ආගච්ඡන්තං අග්ගිං දිස්වා වින්තෙසි ‘‘සවෙ මය්හං පක්ඛෙ පසාරෙන්වා ආකාසෙන ගමනබලං භවෙය්‍ය, උජ්ජතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං. සවෙ පාදෙ උක්ඛිපිත්වා ගමනබලං භවෙය්‍ය, පදවාරෙන අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං. මාතෘපිතරොපි බො මෙ මරණභයහීනා මං එකකං පභාය අත්තානං පරිත්තායන්තා පලාතා. ඉදානි මෙ අඤ්ඤං පටිසරණං නත්ථි, අනාණොමිහි අසරණො, කිං නු බො අජ්ජ මයා කාතුං වට්ටති’’ති.

අථස්ස එතදහොසි ‘‘ඉමස්මිං ලොකෙ සීලගුණො නාම අත්ථි, සච්චගුණො නාම අත්ථි, අතීතෙ පාරමියො පුරෙන්වා බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා අභිසම්බුද්ධා සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා සච්චානුද්දයකාරුඤ්ඤබන්තිසමන්තාගතා සබ්බසත්තෙසු සමප්පවත්තමෙත්තාභාවනා සබ්බඤ්ඤබුද්ධා නාම අත්ථි, තෙහි ච පටිවිද්ධා ධම්මගුණා නාම අත්ථි, මයි වාපි එකං සච්චං අත්ථි, සංවිජ්ජමානො එකො සභාවධම්මො පඤ්ඤායති, තස්මා අතීතෙ බුද්ධෙ වෙච තෙහි පටිවිද්ධගුණෙ ච ආවජ්ජෙන්වා මයි විජ්ජමානං සච්චසභාවධම්මං ගහෙන්වා සච්චකිරියං කත්වා අග්ගිං පටික්කමාපෙන්වා අජ්ජ මයා අත්තනො වෙච සෙසසකුණානඤ්ච සොත්ථිභාවං කාතුං වට්ටති’’ති. තෙන වුත්තං -

‘‘අත්ථි ලොකෙ සීලගුණො, සච්චං සොචෙය්‍යානුද්දයා;
තෙන සච්චෙන කාභාමි, සච්චකිරියමනුත්තරං.

‘‘ආවජ්ජෙන්වා ධම්මබලං, සරිත්වා පුබ්බකෙ ජිනෙ;
සච්චබලමචස්සාය, සච්චකිරියමකාසහ’’න්ති. (වරියා. 3.79-80);

අථ බොධිසත්තො අතීතෙ පරිනිබ්බූතානං බුද්ධානං ගුණෙ ආවජ්ජෙන්වා අත්තනි විජ්ජමානං සච්චසභාවං ආරබ්භ සච්චකිරියං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ -

35.

‘‘සන්ති පක්ඛා අපතනා, සන්ති පාදා අවඤ්චනා;
මාතෘපිතා ච නික්ඛන්තා, ජාතවෙද පටික්කමා’’ති.

තත්ථ සන්ති පක්ඛා අපත්තාති මය්හං පක්ඛා නාම අත්ථී උපලබ්භන්ති, නො ව බො සක්කා එතෙහි උප්පතිතුං ආකාසෙන ගන්තුන්ති අපත්තා. සන්ති පාදා අවඤ්චනාති පාදාපි මෙ අත්ථී, තෙහි පන වඤ්චිතුං පදවාරගමනෙන ගන්තුං න සක්කාති අවඤ්චනා. මාතාපිතා ව නික්ඛන්තාති යෙ ව මං අඤ්ඤත්ථ නෙය්‍යං, තෙපි මරණභයෙන මාතාපිතරො නික්ඛන්තා. ජාතවෙදාති අග්ගිං ආලපති. සො හි ජාතොව වෙදයති පඤ්ඤායති, තස්මා “ජාතවෙදො”ති වුච්චති. පටික්කමාති පටිගච්ඡ නිවත්තාති ජාතවෙදං ආණාපෙති.

ඉති මහාසත්තො “සවෙ මය්හං පක්ඛානං අත්ථීභාවො, තෙ ව පසාරෙත්වා ආකාසෙ අපත්තභාවො, පාදානං අත්ථීභාවො, තෙ ව උක්ඛිපිත්වා අවඤ්චනභාවො, මාතාපිතූනං මං කුලාවකෙයෙව ඡඩ්ඛෙත්වා පලාතභාවො ව සච්චො සභාවභූතොයෙව, ජාතවෙද, එතෙන සච්චෙන ත්වං ඉතො පටික්කමා”ති කුලාවකෙ නිපන්නකොව සච්චකිරියං අකාසි. තස්ස සහ සච්චකිරියාය සොළසකරීසමත්තෙ යානෙ ජාතවෙදො පටික්කමී. පටික්කමන්තො ව න ක්‍රියාමානොව අඤ්ඤං ගතො, උදකෙ පන ඔපිලාපිතා උක්කා විය තත්ථෙව නිබ්බාසි. තෙන වුත්තං –

“සහ සච්චෙ කතෙ මය්හං, මහාපජ්ජලිතො සිඛි;
වජ්ජෙසි සොළස කරීසානි, උදකං පත්වා යථා සිඛි”ති. (වරියා. 3.82);

තං පන යානං සකලෙපි ඉමස්මිං කප්පෙ අග්ගිනා අනභිභවනීයත්තා කප්පට්ඨියපාටිභාරියං නාම ජාතං. එවං බොධිසත්තො සච්චකිරියං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකමමං ගතො.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉමස්ස වනස්ස අග්ගිනා අනජ්ඣොත්ථරණං එතරහි මය්හං බලං, පොරාණං පනෙතං වට්ටපොතකකාලෙ මය්හමෙව සච්චබල”න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ කෙචි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමීනො, කෙචි අනාගාමීනො, කෙචි අරහත්තං පත්තාති. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සට්ඨන්තො ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතාපිතරො එතරහි මාතාපිතරොව අහෙසුං, වට්ටකරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වට්ටකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[36] 6. සකුණජාතකවණ්ණනා

යං නිස්සිතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දඩ්ඨපණ්ණසාලං හික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකො කිර හික්ඛු සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ජෙතවනතො නික්ඛමිම කොසලෙසු එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය එකස්මිං අරඤ්ඤසෙනාසනෙ වසති. අට්ඨස්ස පට්ඨමාසෙයෙව පණ්ණසාලා ධය්හිත්ථ. සො “පණ්ණසාලා මෙ දඩ්ඨා, දුක්ඛං වසාමී”ති මනුස්සානං ආචික්ඛි. මනුස්සා “ඉදානි නො බෙත්තං පරිසුක්ඛං, කෙදාරෙ පායෙත්වා කරිස්සාම”, තස්මිං පායිතෙ “බීජං වපිත්වා”, බීජෙ වුත්තෙ “වතිං කත්වා”, වතියා කතාය “නිද්දායිත්වා, ලායිත්වා,

මද්දිත්වා” ති එවං තං තං කම්මං අපදිසන්තායෙව තෙමාසං චිතිනාමෙසුං. සො භික්ඛු තෙමාසං අජ්ඣොකාසෙ දුක්ඛං වසන්තො කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. පචාරෙත්වා පන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කිං භික්ඛු සුබ්බෙන වස්සංවුත්ථොසි, කම්මට්ඨානං තෙ මත්ථකං පත්ත” ත්ති ප්‍රච්ඡි. සො තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා “සෙනාසනසප්පායස්ස මෙ අභාවෙන කම්මට්ඨානං මත්ථකං න පත්ත” ත්ති ආහ. සත්ථා “පුබ්බෙ භික්ඛු තිරච්ඡානගතාපි අත්තනො සප්පායාසප්පායං ඡානිංසු, ත්වං කස්මා න අඤ්ඤාසී” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සකුණසඨ්ඨපරිවුතො අරඤ්ඤායතනෙ සාඛාවිට්ඨපසම්පන්නං මහාරුක්ඛං නිස්සාය වසති. අට්ඨකදිවසං තස්ස රුක්ඛස්ස සාඛාසු අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසන්තිසු වුණ්ණං පතති, ධූමො උට්ඨාති. තං දිස්වා බොධිසත්තො චිත්තෙසි “ඉමා ද්වෙ සාඛා එවං සංසමානා අග්ගිං විස්සජ්ජෙස්සන්ති, සො පතිත්වා පුරාණපණ්ණානි ගණ්භිස්සති, තතො පට්ඨාය ඉමම්පි රුක්ඛං ඤාමෙස්සති, න සක්කා ඉධ අම්භෙහි වසිතුං, ඉතො පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං වට්ටති” ති. සො සකුණසඨ්ඨස්ස ඉමං ගාථමාහ –

36.

“යං නිස්සිතා ජගතිරුහං විහඬගමා, ස්වායං අග්ගිං පමුඤ්චති;
දිසා හජ්ජ චක්කඬගා, ඡාතං සරණතො භය” ත්ති.

තත්ථ ජගතිරුහන්ති ජගති වුව්චති පථවී, තත්ථ ඡාතත්තා රුක්ඛො “ජගතිරුහො” ති වුව්චති. විහඬගමාති විහං වුව්චති ආකාසං, තත්ථ ගමනතො පක්ඛි “විහඬගමා” ති වුව්චන්ති. දිසා හජ්ජාති ඉමං රුක්ඛං මුඤ්චිත්වා ඉතො පලායන්තා චතස්සො දිසා හජ්ජ. චක්කඬගාති සකුණො ආලපති. තෙ හි උත්තමඬගං ගලං කදාවි කදාවි වඬිකං කරොන්ති, තස්මා “චක්කඬගා” ති වුව්චන්ති. වඬිකා වා තෙසං උභොසු පස්සෙසු පක්ඛා ඡාතාති චක්කඬගා. ඡාතං සරණතො භයන්ති අම්භාකං අවස්සයරුක්ඛතොයෙව භයං නිබ්බත්තං, එථ අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමාති.

බොධිසත්තස්ස වචනකරා පණ්ඩිතසකුණා තෙන සද්ධිං එකප්පහාරෙතෙව උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතා. යෙ පන අපණ්ඩිතා, තෙ “එවමෙව එස ඛින්දුමත්තෙ උදකෙ කුම්භිලෙ පස්සති” ති තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා තත්ථෙව වසිංසු. තතො න විරස්සෙව බොධිසත්තෙන චිත්තිතාකාරෙතෙව අග්ගි නිබ්බත්තිත්වා තං රුක්ඛං අග්ගහෙසි. ධූමෙසු ව ඡාලාසු ව උට්ඨිතාසු ධූමන්ධා සකුණා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං නාසක්ඛිංසු, අග්ගිම්හි පතිත්වා පතිත්වා විනාසං පාපුණ්සු.

සත්ථා “එවං භික්ඛු පුබ්බෙ තිරච්ඡානගතාපි රුක්ඛග්ගෙ වසන්තා අත්තනො සප්පායාසප්පායං ඡාතන්ති, ත්වං කස්මා න අඤ්ඤාසී” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ

පතිට්ඨිතො. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සට්ඨන්තවා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බොධිසත්තස්ස චචනකරා සකුණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, පණ්ඩිතසකුණො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සකුණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[37] 7. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

යෙ වුඩ්ඨමපවායන්තීති ඉදං සත්ථා සාවත්ථීං ගච්ඡන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සෙනාසනපට්ඨාහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. අනාථපිණ්ඩිකෙන හි විහාරං කාරෙත්වා දූතෙ පෙසිතෙ සත්ථා රාජගහා නික්ඛම්ම වෙසාලිං පත්වා තත්ථ යථාභිරන්තං විහරිත්වා “සාවත්ථීං ගමිස්සාමි”ති මග්ගං පටිපජ්ජී. තෙන ච සමයෙන ඡබ්බග්ගියානං අන්තෙවාසිකා පුරතො පුරතො ගන්ත්වා ථෙරානං සෙනාසනෙසු අග්ගහිතෙස්වෙව “ඉදං සෙනාසනං අම්භාකං උපජ්ඣායස්ස, ඉදං ආචරියස්ස, ඉදං අම්භාකමෙව භවිස්සති”ති සෙනාසනානි පලිබුන්ධෙත්ති. පච්ඡා ආගතා ථෙරා සෙනාසනානි න ලහන්ති. සාරිපුත්තත්ථෙරස්සාපි අන්තෙවාසිකා ථෙරස්ස සෙනාසනං පරියෙසන්තා න ලහිංසු. ථෙරො සෙනාසනං අලහන්තො සත්ථු සෙනාසනස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාය ච වඩ්ඤමෙන ච රත්තිං වීතිනාමෙසි. සත්ථා පච්චුසසමයෙ නික්ඛම්ත්වා උක්කාසි, ථෙරොපි උක්කාසි. “කො එසො”ති? “අහං, හත්තෙ, සාරිපුත්තො”ති. “සාරිපුත්ත, ඉමාය වෙලාය ඉධ කිං කරොසි”ති? “සො තං පචත්තිං ආරොචෙසි”. සත්ථා ථෙරස්ස චචනං සුත්වා “ඉදානි තාව මයි ජීවන්තෙයෙව හික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අපතිස්සා විහරන්ති, පරිනිබ්බුතෙ කිං නු බො කරිස්සන්ති”ති ආවජ්ජෙත්තස්ස ධම්මසංවෙගො උදපාදි.

සො පහාතාය රත්තියා හික්ඛුසඬ්ඨං සන්තිපාතාපෙත්වා හික්ඛු පුච්ඡී “සච්චං කිර, හික්ඛවෙ, ඡබ්බග්ගියා හික්ඛු පුරතො පුරතො ගන්ත්වා ථෙරානං හික්ඛුනං සෙනාසනං පට්ඨාහන්ති”ති. “සච්චං, හගවා”ති? තතො ඡබ්බග්ගියෙ ගරහිත්වා ධම්මිං කථං කත්වා හික්ඛු ආමන්තෙසි “කො නු බො, හික්ඛවෙ, අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං අරහති”ති? එකච්චෙ “ඛත්තියකුලා පබ්බජිතො”ති ආහංසු, එකච්චෙ “බ්‍රාහ්මණකුලා, ගහපතිකුලා පබ්බජිතො”ති, අපරෙ “විනයධරො, ධම්මකථිකො, පයමස්ස ඤානස්ස ලාභී, දුතියස්ස, තතියස්ස, චතුත්ථස්ස ඤානස්ස ලාභී”ති. අපරෙ “සොතාපන්තො, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහා, තෙවිජ්ජො, ඡළහිඤ්ඤො”ති ආහංසු. එවං තෙහි හික්ඛුහි අත්තතො අත්තතො රුච්චසෙන අග්ගාසනාදිරහානං කථිතකාලෙ සත්ථා ආහ – “න, හික්ඛවෙ, මය්හං සාසනෙ අග්ගාසනාදීනි පත්වා ඛත්තියකුලා පබ්බජිතො පමාණං, න බ්‍රාහ්මණකුලා පබ්බජිතො, න ගහපතිකුලා පබ්බජිතො, න විනයධරො, න සුත්තන්තිකො, න ආභිධම්මිකො, න පයමජ්ඣානාදිලාභිනො, න සොතාපන්තාදයො පමාණං, අථ බො, හික්ඛවෙ, ඉමස්මිං සාසනෙ යථාවුඩ්ඨං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමිච්ඡිකම්මං කාතබ්බං, අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩො ලද්ධබ්බො. ඉදමෙත්ථ පමාණං. තස්මා වුඩ්ඨතරො හික්ඛු

එතෙසං අනුච්ඡවිකො. ඉදානි ඛො පන, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො මය්හං අග්ගසාවකො අනුධම්මවක්කප්පවත්තකො මමානන්තරං සෙනාසනං ලද්ධං අරහති, සො ඉමං රත්තිං සෙනාසනං අලහන්තො රුක්ඛමුලෙ විනිනාමෙසි, තුම්හෙ ඉදානෙව එවං අගාරවා අපතිස්සා, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ කිත්ති කත්වා විහරිස්සංථා’ති. අථ නෙසං ඔවාදදානත්ථාය “පුබ්බෙ, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතාපි ‘න ඛො පනෙතං අම්භාකං පතිරූපං, යං මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අපතිස්සා අසභාගවුත්තිනො විහරෙය්‍යාම, අම්හෙසු මහල්ලකතරං ජානිත්වා තස්ස අභිවාදනාදීනි කරිස්සාමා’ති සාධුකං විමංසිත්වා ‘අයං නො මහල්ලකො’ති ඤත්වා තස්ස අභිවාදනාදීනි කත්වා දෙවපථං පුරයමානා ගතා’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ භිමවන්තප්පදෙසෙ එකං මහානිග්‍රොධං උපතිස්සාය තයො සභායා විහරිංසු – තිත්තිරො, මක්කටො, හත්ථීති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අපතිස්සා අසභාගවුත්තිනො අහෙසුං. අථ නෙසං එතදහොසි “න යුත්තං අම්භාකං එවං විහරිතුං, යංනුන මයං යො නො මහල්ලකතරො, තස්ස අභිවාදනාදීනි කරොන්තා විහරෙය්‍යාමා’ති. “කො පන නො මහල්ලකතරො’ති වින්තෙන්තා එකදිවසං “අත්ථෙසො උපායො”ති තයොපි ජනා නිග්‍රොධමුලෙ නිසීදිත්වා තිත්තිරො ව මක්කටො ව හත්ථී පුච්ඡිංසු “සම්ම හත්ථී, ත්වං ඉමං නිග්‍රොධරුක්ඛං කීවප්පමාණකාලතො පට්ඨාය ජානාසී’ති? සො ආහ “සම්මා, අහං තරුණපොතකකාලෙ ඉමං නිග්‍රොධගච්ඡං අන්තරසත්ථීසු කත්වා ගච්ඡාමි, අවත්ථරිත්වා යීතකාලෙ ව පන මෙ එතස්ස අග්ගසාධා නාහිං සට්ඨෙති, එවාහං ඉමං ගච්ඡකාලතො පට්ඨාය ජානාමි”ති පුන උභොපි ජනා පුරිමනෙයෙනෙව මක්කටං පුච්ඡිංසු. සො ආහ “අහං සම්මා මක්කටච්ඡාපකො සමානො භූමියං නිසීදිත්වා ගීවං අනුක්ඛිපිත්වා ඉමස්ස නිග්‍රොධපොතකස්ස අග්ගච්ඡාකරෙ ඛාදාමි, එවාහං ඉමං බුද්දකකාලතො පට්ඨාය ජානාමි”ති. අථ ඉතරෙ උභොපි පුරිමනෙයෙනෙව තිත්තිරං පුච්ඡිංසු. සො ආහ “සම්මා, පුබ්බෙ අසුකස්මිං නාම යානෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අහොසි, අහං තස්ස එලානි බාදිත්වා ඉමස්මිං යානෙ වච්චං පාතෙසිං, තතො එස රුක්ඛො ජාතො, එවාහං ඉමං අජාතකාලතො පට්ඨාය ජානාමි, තස්මා අහං තුම්හෙහි ජාතියා මහල්ලකතරො’ති.

එවං වුත්තෙ මක්කටො ව හත්ථී ව තිත්තිරපණ්ඩිතං ආහංසු “සම්ම, ත්වං අම්හෙහි මහල්ලකතරො, ඉතො පට්ඨාය මයං තව සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපුජනානි වෙව අභිවාදනපව්වට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමිච්ඡාමානි ව කරිස්සාම, ඔවාදෙ ව තෙ යස්සාම, ත්වං පන ඉතො පට්ඨාය අම්භාකං ඔවාදානුසාසනිං දදෙය්‍යාසී’ති. තතො පට්ඨාය තිත්තිරො තෙසං ඔවාදං අදාසි, සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි, සයම්පි සීලානි සමාදිසි. තෙ තයොපි ජනා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාය අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා සභාගවුත්තිනො හුත්වා ජීවිතපරියොසානෙ දෙවලොකපරායණා අහෙසුං. තෙසං තිණ්ණං සමාදානං තිත්තිරියං බ්‍රහ්මවරියං නාම අහොසි.

තෙ හි නාම, හික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා විහරංසු, තුම්හෙ එවං ස්වාඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිත්වා කස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා අපතිස්සා විහරං. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඉතො පටියාය තුම්හාකං යථාචුඤ්ඤං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං, යථාචුඤ්ඤං අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං, න ඉතො පටියාය ව නවකතරෙන චුඤ්ඤතරො සෙනාසනෙන පටිබාහිතබ්බො, යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්තිදුක්ඛට්ඨසාති එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

37.

“යෙ චුඤ්ඤමපවායන්ති, නරා ධම්මස්ස කොවිදා;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ව සුග්ගති” ති.

තත්ථ යෙ චුඤ්ඤමපවායන්ති ජාතිචුඤ්ඤා, වයොචුඤ්ඤා, ගුණචුඤ්ඤාති තයො චුඤ්ඤා. තෙසු ජාතිසම්පන්නො ජාතිචුඤ්ඤා නාම, වයෙ යිතො වයොචුඤ්ඤා නාම, ගුණසම්පන්නො ගුණචුඤ්ඤා නාම. තෙසු ගුණසම්පන්නො වයොචුඤ්ඤා ඉමස්මිං යානෙ “චුඤ්ඤා” ති අධිප්පෙනො. අපවායන්ති ජෙට්ඨාපවායිකකම්මෙන පුජෙත්ති. ධම්මස්ස කොවිදාති ජෙට්ඨාපවායනධම්මස්ස කොවිදා කුසලා. දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. පාසංසාති පසංසාරභා. සම්පරායෙ ව සුග්ගතිති සම්පරෙතබ්බෙ ඉමං ලොකං හිත්වා ගන්තබ්බෙ පරලොකෙපි තෙසං සුගතියෙව භොතිති. අයං පනෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො – හික්ඛවෙ, බත්තියා වා භොන්තු බ්‍රාහ්මණා වා වෙස්සා වා සුද්දා වා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා තිරච්ඡානගතා වා, යෙ කෙච්ඡි සත්තා ජෙට්ඨාපචිතිකම්මෙ ඡෙකා කුසලා ගුණසම්පන්නානං වයොචුඤ්ඤානං අපචිතිං කරොන්ති, තෙ ඉමස්මිඤ්ඤ අත්තභාවෙ ජෙට්ඨාපචිතිකාරකාති පසංසං චණ්ණනං ථොමනං ලභන්ති, කායස්ස ව හෙදා සග්ගෙ නිබ්බත්තන්ති.

එවං සත්ථා ජෙට්ඨාපචිතිකම්මස්ස ගුණං කට්ඨත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා භත්ථිනාගො මොග්ගල්ලානො අභොසි, මක්කට්ඨො සාරිපුත්තො, තිත්තිරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අභොසි” ති.

තිත්තිරජාතකචණ්ණනා සත්තමා.

[38] 8. බකජාතකචණ්ණනා

නාවචන්තං නිකතිප්පඤ්ඤාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො වීචරවඤ්ඤාකං හික්ඛු ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකො කිර ජෙතවනවාසිකො හික්ඛු යංකිඤ්ඤා වීචරෙ කත්තබ්බං ඡෙදනසට්ඨනවිචාරණසිබ්බනාදිකං කම්මං, තත්ථ සුකුසලො. සො තාය කුසලතාය වීචරං වඤ්ඤාති, තස්මා “වීචරවඤ්ඤා” ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. කිං පනෙස කරොතිති? පිණ්ණපිලොතිකාසු භත්ථකම්මං දස්සෙත්වා සුචස්සිකං මනාපං වීචරං කත්වා රජනපරියොසානෙ පිට්ඨොදකෙන රජිත්වා සඬබ්බෙන සංසිත්වා උප්පලං මනුඤ්ඤං කත්වා නික්ඛිපති. වීචරකම්මං කාතුං

අජානන්තා හික්බු අහනෙ සාටකෙ ගහෙත්වා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා “මයං විවරං කාතුං න ජානාම, විවරං නො කත්වා දෙථා”ති වදන්ති. සො “විවරං ආවුසො කරියමානං විරෙන නිට්ඨාති, මයා කතවිවරමෙව අත්ථී, ඉමෙ සාටකෙ යපෙත්වා තං ගණ්හිත්වා ගච්ඡා”ති නීහරිත්වා දස්සෙති. තෙ තස්ස වණ්ණසම්පත්තිමෙව දිස්වා අත්තරං අජානන්තා “ථීර”න්ති සඤ්ඤාය අහතසාටකෙ විවරවඩ්ඪකස්ස දත්වා තං ගණ්හිත්වා ගච්ඡන්ති. තං තෙහි ථොකං කිලිට්ඨකාලෙ උණ්හොදකෙන ධොවියමානං අත්තනො පකතිං දස්සෙති, තත්ථ තත්ථ ජිණ්ණට්ඨානං පඤ්ඤායති, තෙ විජ්ජපිසාරිනො භොන්ති. එවං ආගතාගතෙ පිලොතිකාහි වඤ්ඤවෙන්තො සො හික්බු සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො.

යථා වෙස ජෙතවනෙ, තථා අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙපි එකො විවරවඩ්ඪකො ලොකං වඤ්ඤෙති. තස්ස සම්භත්තා හික්බු “හන්තෙ, ජෙතවනෙ කිර එකො විවරවඩ්ඪකො එවං ලොකං වඤ්ඤෙති”ති ආරොචෙසුං. අථස්ස එතදභොසි “හන්දාහං, තං නගරවාසිකං වඤ්ඤෙමි”ති පිලොතිකවිවරං අතිමනාපං කත්වා සුරත්තං රජිත්වා තං පාරුපිත්වා ජෙතවනං අගමාසි. ඉතරො තං දිස්වාච ලොහං උජ්ජාදෙත්වා “හන්තෙ, ඉමං විවරං තුම්භෙහි කත”න්ති පුච්ඡි. “ආවාචුසො”ති. “හන්තෙ, ඉමං විවරං මය්හං දෙථ, තුම්භෙ අඤ්ඤං ලභිස්සථා”ති? “ආවුසො, මයං ගාමවාසිකා දුල්ලභපච්චයා, ඉමාහං තුය්හං දත්වා අත්තනා කිං පාරුපිස්සාමි”ති? “හන්තෙ, මම සන්තිකෙ අහතසාටකා අත්ථී, තෙ ගහෙත්වා තුම්භාකං විවරං කරොථා”ති. “ආවුසො, මයා එත්ථ හත්ථකම්මං දස්සිතං, තයි පන එවං වදන්තෙ කිං සක්කා කාතුං, ගණ්හාහි න”න්ති තස්ස පිලොතිකවිවරං දත්වා අහතසාටකෙ ආදාය තං වඤ්ඤවෙන්වා පක්කාමි. ජෙතවනවාසිකොපි තං විවරං පාරුපිත්වා කතිපාහව්වයෙන උණ්හොදකෙන ධොවන්තො ජිණ්ණපිලොතිකභාවං දිස්වා ලජ්ජිතො “ගාමවාසිවිවරවඩ්ඪකෙන කිර ජෙතවනවාසිකො වඤ්ඤිතො”ති තස්ස වඤ්ඤිතභාවො සඨ්ඨමජ්ඣෙ පාකටො ජාතො.

අට්ඨකදිවසං හික්බු ධම්මසභායං තං කථං කට්ඨන්තා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්බෙවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡි. තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. සත්ථා “න, හික්බෙවෙ, ජෙතවනවාසි විවරවඩ්ඪකො ඉදානෙව අඤ්ඤෙ වඤ්ඤෙති, පුබ්බෙපි වඤ්ඤෙසියෙව. න ගාමවාසිකෙනාපි ඉදානෙව එස ජෙතවනවාසි විවරවඩ්ඪකො වඤ්ඤිතො, පුබ්බෙපි වඤ්ඤිතොයෙවා”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරං පදුමසරං නිස්සාය ඨිතෙ වරණරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා අඤ්ඤතරස්මිං නාතිමහන්තෙ සරෙ නිදාසසමයෙ උදකං මන්දං අභොසි, බහු චෙත්ථ මච්ඡා භොන්ති. අට්ඨකො බකො තෙ මච්ඡෙ දිස්වා “එකෙන උපායෙන ඉමෙ මච්ඡෙ වඤ්ඤවෙන්වා බාදිස්සාමි”ති ගන්ත්වා උදකපරියන්තෙ වින්තෙන්තො නිසිදි. අථ නං මච්ඡා දිස්වා “කිං, අය්ස, වින්තෙන්තො නිසින්නොසි”ති පුච්ඡිංසු. “තුම්භාකං වින්තෙන්තො නිසින්නොමහි”ති. “කිං අම්භාකං වින්තෙසි, අය්සා”ති? “ඉමස්මිං

සරෙ උදකං පරිත්තං, ගොවරො මන්දො, නිදාසො ච මහන්තො, ඉදානිමෙ මච්ඡා කිං නාම කර්ස්සන්ති'ති තුම්භාකං චින්තෙන්තො නිසින්තොම්හි'ති. “අථ කිං කරොම, අය්‍යා”ති? “තුම්භෙ සවෙ මය්හං වචනං කරෙය්‍යාථ, අහං වො එකෙකං මුඛතුණ්ඩකෙන ගහෙන්වා එකං පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ජන්තං මහාසරං නෙන්වා විස්සජ්ජෙය්‍යා’න්ති. “අය්‍යා, පය්මකජ්ජිකතො පට්ඨාය මච්ඡානං චින්තනකඛකො නාම නත්ථි, ත්වං අම්භෙසු එකෙකං බාදිතුකාමොසි’ති. “නාහං තුම්භෙ මය්හං සද්දහන්තෙ බාදිස්සාමි”. “සවෙ පන සරස්ස අත්ථිභාවං මය්හං න සද්දහථ, එකං මච්ඡං මයා සද්ධිං සරං පස්සිතුං පෙසෙථා’ති. මච්ඡා තස්ස සද්දහිත්වා “අයං ජලෙපි ථලෙපි සමත්ථො’ති එකං කාළමහාමච්ඡං අදංසු “ඉමං ගහෙන්වා ගච්ඡථා’ති. සො තං ගහෙන්වා නෙන්වා සරෙ විස්සජ්ජෙන්වා සබ්බං සරං දස්සෙන්වා පුන ආනෙන්වා තෙසං මච්ඡානං සන්තිකෙ විස්සජ්ජෙසි. සො තෙසං මච්ඡානං සරස්ස සම්පත්තිං වණ්ණෙසි. තෙ තස්ස කථං සුත්වා ගන්තුකාමා හුත්වා “සාධු, අය්‍යා, අම්භෙ ගණ්හිත්වා ගච්ඡාහි’ති ආහංසු.

බකො පය්මං තං කාළමහාමච්ඡමෙව ගහෙන්වා සරතීරං නෙන්වා සරං දස්සෙන්වා සරතීරෙ ජාතෙ වරණරුක්ඛෙ නිලීයිත්වා තං විටපන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා තුණ්ඩෙන විජ්ඣන්තො ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා මංසං බාදිත්වා කණ්ටකෙ රුක්ඛමුලෙ පාතෙන්වා පුන ගන්ත්වා “විස්සට්ඨො, මෙ සො මච්ඡො, අඤ්ඤො ආගච්ඡතු’ති එතෙනුපායෙන එකෙකං ගහෙන්වා සබ්බෙ මච්ඡෙ බාදිත්වා පුන ආගතො එකං මච්ඡමපි නාද්දස. එකො පනෙන්ථ කක්කටකො අවසිට්ඨො. බකො තම්පි බාදිතුකාමො හුත්වා “හො, කක්කටක, මයා සබ්බෙතෙ මච්ඡා නෙන්වා පදුමසඤ්ජන්තෙ මහාසරෙ විස්සජ්ජිතා, එහි තම්පි නෙස්සාමි’ති. “මං ගහෙන්වා ගච්ඡන්තො කථං ගණ්හිස්සසි’ති? “ඛංසිත්වා ගණ්හිස්සාමි’ති. “ත්වං එවං ගහෙන්වා ගච්ඡන්තො මං පාතෙස්සසි, නාහං තයා සද්ධිං ගම්ස්සාමි’ති. “මා භායි, අහං තං සුග්ගහිතං ගහෙන්වා ගම්ස්සාමි’ති. කක්කටකො චින්තෙසි “ඉමස්ස මච්ඡෙ නෙන්වා සරෙ විස්සජ්ජනං නාම නත්ථි. සවෙ පන මං සරෙ විස්සජ්ජෙස්සති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො වෙ විස්සජ්ජෙස්සති, ගිවමස්ස ඡින්දිත්වා ජීවිතං හරිස්සාමි’ති.

අථ නං එවමාහ “සම්ම බක, න බො ත්වං සුග්ගහිතං ගහතුං සක්ඛිස්සසි, අම්භාකං පන ගහණං සුග්ගහණං, සවාහං අලෙහි තච ගිවං ගහතුං ලහිස්සාමි, තච ගිවං සුග්ගහිතං කත්වා තයා සද්ධිං ගම්ස්සාමි’ති. සො තං “චඤ්චෙතුකාමො එස ම”න්ති අජානන්තො “සාධු”ති සම්පට්ඨි. කක්කටකො අත්තනො අලෙහි කම්මාරසණ්ඩාසෙන විය තස්ස ගිවං සුග්ගහිතං කත්වා “ඉදානි ගච්ඡා’ති ආහ. සො තං නෙන්වා සරං දස්සෙන්වා වරණරුක්ඛාහිමුඛො පායාසි. කක්කටකො ආහ “මාතුල, අයං සරො එත්තො, ත්වං පන ඉතො කිං නෙසි’ති? බකො “න තෙ මාතුලො අහං, න හගිනිපුත්තොසි වත මෙ ත්ව’න්ති වත්වා “ත්වං ‘එස මං උක්ඛිපිත්වා විවරන්තො මය්හං දාසො’ති සඤ්ඤං කරොසි මඤ්ඤෙ, පස්සෙතං වරණරුක්ඛස්ස මුලෙ කණ්ටකරාසිං, යථා මෙ තෙ සබ්බෙ මච්ඡා බාදිතා, තම්පි තථෙව බාදිස්සාමි’ති ආහ. කක්කටකො “එතෙ මච්ඡා අත්තනො බාලතාය තයා

බාදිතා, අහං පන තෙ මං බාදිතුං න දස්සාමි, තඤ්ඤෙව පන විනාසං පාපෙස්සාමි. ත්වඤ්ඤි බාලතාය මයා වඤ්චිතභාවං න ජානාසි, මරන්තා උභොපි මරිස්සාම, අහං තෙ සීසං ඡින්දිත්වා භූමියං බිපිස්සාමි” ති වත්වා කම්මාරසණ්ඩාසෙන විය අලෙහි තස්ස ගිවං නිජ්ජිලෙසි. සො විවටෙන මුඛෙන අක්ඛිති අස්සුනා පග්ගරන්තෙන මරණභයතජ්ජිතො “සාමි, අහං තං න බාදිස්සාමි, ජීවිතං මෙ දෙහි” ති ආහ. “යදි එවං ඔතරිත්වා මං සරස්මිං විස්සජ්ජෙහි” ති. සො නිවත්තිත්වා සරමෙව ඔතරිත්වා කක්කටකං සරපරියන්තෙ පඬිකපිටියෙ යපෙසි, කක්කටකො කත්තරිකාය කුමුදනාලං කජ්ජෙත්තො විය තස්ස ගිවං කජ්ජෙත්වා උදකං පාවිසි.

තං අව්ජරියං දිස්වා වරණරුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා සාධුකාරං දදමානා වනං උන්නාදයමානා මධුරස්සරෙන ඉමං ගාථමාහ –

38.

“නාවචන්තං නිකතිජ්ජඤ්ඤො, නිකත්තා සුඛමෙධති;
ආරාධෙති නිකතිජ්ජඤ්ඤො, ඛකො කක්කටකාමිවා” ති.

තත්ථ නාවචන්තං නිකතිජ්ජඤ්ඤො, නිකත්තා සුඛමෙධතීති නිකති වුවචති වඤ්චනා, නිකතිජ්ජඤ්ඤො වඤ්චනපඤ්ඤො පුග්ගලො තාය නිකත්තා නිකතියා වඤ්චනාය න අවචන්තං සුඛමෙධති, නිවචකාලෙ සුඛස්මිංයෙව පතිට්ඨාතුං න සක්කොති, එකංසෙන පන විනාසං පාපුණාතියෙවාති අත්ථො. ආරාධෙතීති පටිලහති. නිකතිජ්ජඤ්ඤොති කෙරාටිකභාවං සික්ඛිතපඤ්ඤො පාපපුග්ගලො අත්තනා කතස්ස පාපස්ස ඵලං ආරාධෙති පටිලහති වින්දතීති අත්ථො. කථං? ඛකො කක්කටකාමිව, යථා ඛකො කක්කටකා ගිවච්ඡෙදං පාපුණාති, එවං පාපපුග්ගලො අත්තනා කතපාපතො දිට්ඨධම්මෙ වා සම්පරායෙ වා භයං ආරාධෙති පටිලහතීති ඉමමත්ථං පකාසෙත්තො මහාසත්තො වනං උන්නාදෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ගාමවාසීචීවරවඬ්ඨකෙනෙස වඤ්චිතො, අතීතෙපි වඤ්චිතොයෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සො ඛකො ජෙනවනවාසී චීවරවඬ්ඨකො අභොසි, කක්කටකො ගාමවාසී චීවරවඬ්ඨකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අභොසි” ති.

ඛකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[39] 9. නන්දජාතකවණ්ණනා

මඤ්ඤෙ සොවණ්ණයො රාසීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර භික්ඛු සුඛිබ්බො අභොසි වචනක්ඛමො, ථෙරස්ස මහන්තෙත්තස්සාහෙන උපකාරං කරොති. අටෙකං සමයං ථෙරො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා වාරිකං වරන්තො දක්ඛිණාගිරිජනපදං අගමාසි. සො භික්ඛු තත්ථ ගතකාලෙ මානත්ථද්ධො හුත්වා ථෙරස්ස වචනං න කරොති “ආවුසො, ඉදං නාම කරොහි” ති වුත්තෙ පන ථෙරස්ස පටිපක්ඛො භොති. ථෙරො

තස්ස ආසයං න ජානාති. සො තත්ථ චාරිකං චරිත්වා පුන ජෙනවනං ආගතො. සො භික්ඛු ථෙරස්ස ජෙනවනවිහාරං ආගතකාලතො පටියාය පුන තාදිසොච ජාතො. ථෙරො තථාගතස්ස ආරොචෙසි “හන්තෙ, මය්හං එකො සද්ධිවිහාරිකො එකස්මිං යානෙ සතෙන කීතදාසො විය හොති, එකස්මිං යානෙ මානත්ථද්ධො හුත්වා ‘ඉදං නාම කරොහි’ති වුත්තෙ පටිපක්ඛො හොති”ති. සත්ථා “නායං, සාරිපුත්ත, භික්ඛු ඉදානෙච එවංසිලො, පුබ්බෙපෙස එකං යානං ගතො සතෙන කීතදාසො විය හොති. එකං යානං ගතො පටිපක්ඛො පටිසත්තු හොති”ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කුටුම්භියකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්සෙකො සභායකො කුටුම්භිකො සයං මහල්ලකො, හරියා පනස්ස තරුණි. සා තං නිස්සාය පුත්තං පටිලභි. සො වින්තෙසි “අයං ඉත්ථී තරුණත්තා මමච්චයෙන කඤ්චිදෙව පුරිසං ගහෙත්වා ඉමං ධනං විනාසෙය්‍ය, පුත්තස්ස මෙ න දදෙය්‍ය, යංනුනාහං ඉමං ධනං පථවිගතං කරෙය්‍ය”න්ති සරෙ නන්දං නාම දාසං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා එකස්මිං යානෙ තං ධනං නිදහිත්වා තස්ස ආචික්ඛිත්වා “තාත, නන්ද, ඉමං ධනං මමච්චයෙන මය්හං පුත්තස්ස ආචික්ඛෙය්‍යාසි, මා ච නං පරිච්චජ්ඣි”ති ඔවදිත්වා කාලමකාසි.

පුත්තොපිස්ස අනුක්කමෙන වයප්පත්තො ජාතො. අථ නං මාතා ආහ – “තාත, තච පිතා නන්දං දාසං ගහෙත්වා ධනං නිධෙසි, තං ආහරාපෙත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙහි”ති. සො එකදිවසං නන්දං ආහ – “මාතුල, අත්ථී කිඤ්චි මය්හං පිතරා ධනං නිදහිත”න්ති. “ආම, සාමී”ති. “කුහිං තං නිදහිත”න්ති. “අරඤ්ඤෙ, සාමී”ති. “තෙන හි ගච්ඡාමා”ති කුද්දාලපිටකං ආදාය නිධිට්ඨානං ගන්ත්වා “කහං මාතුල, ධන”න්ති ආහ. නන්දො ආරුය්‍හ ධනමත්ථකෙ යත්වා ධනං නිස්සාය මානං උප්පාදෙත්වා “අරෙ දාසිපුත්ත වෙටක, කුතො තෙ ඉමස්මිං යානෙ ධන”න්ති කුමාරං අක්කොසති. කුමාරො තස්ස ඵරුසවචනං සුත්වා අසුණන්තො විය “තෙන හි ගච්ඡාමා”ති තං ගහෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා පුන ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කමිත්වා අගමාසි, නන්දො තථෙච අක්කොසති. කුමාරො තෙන සද්ධිං ඵරුසවචනං අවත්වාච නිවත්තිත්වා “අයං දාසො ඉතො පටියාය ‘ධනං ආචික්ඛිස්සාමී’ති ගච්ඡති, ගන්ත්වා පන මං අක්කොසති, තත්ථ කාරණං න ජානාමි, අත්ථී බො පන මෙ පිතු සභායො කුටුම්භිකො, තං පටිපුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමී”ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “කිං නු බො, තාත, කාරණං”න්ති පුච්ඡි.

බොධිසත්තො “යස්මිං තෙ, තාත, යානෙ ධීතො නන්දො අක්කොසති, තත්ථෙච තෙ පිතු සන්තකං ධනං, තස්මා යදා තෙ නන්දො අක්කොසති, තදා නං ‘එහි රෙ දාස, කිං අක්කොසසි’ති ආකඩ්ඪිත්වා තං යානං හින්දිත්වා කුලසන්තකං ධනං නිහරිත්වා දාසං උක්ඛිපාපෙත්වා ධනං ආහරා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

39.

“මඤ්ඤෙ සොචණ්ණයො රාසි, සොචණ්ණමාලා ච නන්දකො;

යත්ථ දාසො ආමජාතො, ඨිතො ථුල්ලානි ගජ්ජනී”ති.

තත්ථ මඤ්ඤෙති එවං අහං ජානාමි. සොවණ්ණයොති සුන්දරො වණ්ණො එතෙසන්ති සොවණ්ණානි. කානි තානි? රජතමණ්ණකඤ්චනපවාළාදීනි රතනානි. ඉමස්මිඤ්භි යානෙ සබ්බානෙතානි “සුවණ්ණානි”ති අධිජ්ජෙතානි, තෙසං රාසි සොවණ්ණයො රාසි. සොවණ්ණමාලා වානි තුය්හං පිතුසන්තකා සුවණ්ණමාලා ව එත්ථෙථානි මඤ්ඤාමි. නන්දකො යත්ථ දාසොති යස්මිං යානෙ ඨිතො නන්දකො දාසො. ආමජාතොති “ආම, අහං වො දාසී”ති එවං දාසඛ්‍යං උපගතාය ආමදාසිසඬ්ඛාතාය දාසියා පුත්තො. ඨිතො ථුල්ලානි ගජ්ජනීති “සො යස්මිං යානෙ ඨිතො ථුල්ලානි ඵරුසවචනානි වදන්ති, තත්ථෙථ තෙ කුලසන්තකං ධනං, එවං අහං තං මඤ්ඤාමි”ති බොධිසත්තො කුමාරස්ස ධනග්ගහණ්‍යායං ආවික්ඛි.

කුමාරො බොධිසත්තං වන්දිත්වා සරං ගන්ත්වා නන්දං ආදාය නිධිට්ඨානං ගන්ත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිත්වා තං ධනං ආහරිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨිතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “පුබ්බෙපෙස එවංසිලොයෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා නන්දො සාරිපුත්තස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, පණ්ඩිතකුටුම්භිකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

නන්දජාතකවණ්ණනා නවමා.

[40] 10. බදිරඬ්ඛාරජාතකවණ්ණනා

කාමං පතාමි නිරයන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරඬ්ඛ කටෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො හි විහාරමෙව ආරඬ්ඛ චතුපඤ්ඤාසකොට්ඨනං බුද්ධසාසනෙ පරිච්චජිත්වා විකිරිත්වා යපෙත්වා තිණි රතනානි අඤ්ඤත්ථ රතනසඤ්ඤමෙව අනුජ්ජාදෙත්වා සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ දෙවසිකං තිණි මහාඋපට්ඨානානි ගවිජති. පාතොව එකචාරං ගවිජති, කතපාතරාසො එකචාරං, සායන්තෙ එකචාරං. අඤ්ඤානිපි අන්තරන්තරුපට්ඨානානි හොන්තියෙව. ගවිජන්තො ව “කිං නු බො ආදාය ආගතොති සාමණෙරා වා දහරා වා හත්ථම්පි මෙ ඔලොකෙය්‍යු”න්ති තුවිජහත්ථො නාම න ගතපුබ්බො. පාතොව ගවිජන්තො යාගුං ගාහාපෙත්වා ගවිජති, කතපාතරාසො සජ්ජිනවනීතමධුචාණිකාදීනිපි, සායන්තසමයෙ ගන්ධමාලාවත්ථාදිහත්ථොති. එවං දිවසෙ දිවසෙ පරිච්චජන්තස්ස පනස්ස පරිච්චාගෙ පමාණං නත්ථි.

බහු වොහාරුපජීවිනොපිස්ස හත්ථතො පණ්ණෙ ආරොපෙත්වා අට්ඨාරසකොට්ඨසඬ්ඛ්‍යං ධනං ඉණං ගණ්හිංසු, තෙ මහාසෙට්ඨි න ආහරාපෙති. අඤ්ඤා පනස්ස කුලසන්තකා අට්ඨාරස කොට්ඨො නදිතීරෙ නිදහිත්වා යපිතා අවිරවතොදකෙන නදිකුලෙ හින්තො මහාසමුද්දං පටිට්ඨා, තා යථාපිහිතලඤ්ඡි තාව

ලොහවාටියෝ අණ්ඩවක්‍රවිෂ්ඨයං පවට්ටන්තා විවරන්ති. ගෙහෙ පනස්ස පඤ්චන්තං
 භික්ඛුසත්තානං නිව්වහන්තං නිබ්බද්ධමෙව හොති. සෙට්ඨිනො හි ගෙහං භික්ඛුසඤ්ඤාසං
 චතුමහාපටෙ ඛතපොක්ඛරණ්ණසද්දිසං, සබ්බභික්ඛුනං මාතෘපිතුට්ඨානො යීතං.
 තෙනස්ස සරං සම්මාසම්බුද්ධොපි ගච්ඡති, අසීතිමහාපටරාපි ගච්ඡන්තියෙව.
 සෙසභික්ඛුනං පන ගච්ඡන්තානාඤ්ච ආගච්ඡන්තානාඤ්ච පමාණං නත්ථී. තං පන සරං
 සත්තභූමකං සත්තද්වාරකොට්ඨකපටිමණ්ඩිතං, තස්ස චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ
 එකා ථිව්ජාදිට්ඨිකා දෙවතා වසති, සා සම්මාසම්බුද්ධො ගෙහං පවිසන්තෙ අත්තනො
 විමානො යාතුං න සක්කොති, දාරකෙ ගහෙත්වා ඔතරිත්වා භූමියං තිට්ඨති.
 අසීතිමහාපටරෙසුපි අවසෙසත්ථෙරෙසුපි පවිසන්තෙසු ච නික්ඛන්තෙසු ච තට්ඨෙව
 කරොති. සා වින්තෙසි “සමණො ගොතමෙ ච සාවකෙසු චස්ස ඉමං ගෙහං
 පවිසන්තෙසු මය්හං සුඛං නාම නත්ථී, නිව්වකාලං ඔතරිත්වා ඔතරිත්වා භූමියං යාතුං
 න සක්ඛිස්සාමි. යථා ඉමෙ එතං සරං න පවිසන්ති, තථා මයා කාතුං වට්ටති” ති.
 අට්ඨකදිවසං සයනුපගතස්සෙව මහාකම්මන්තිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඔහාසං
 එරිත්වා අට්ඨාසි. “කො එත්ථා” ති ච වුත්තෙ “අහං චතුත්ථෙද්වාරකොට්ඨකෙ
 නිබ්බත්තදෙවතා” ති ආහ. “කස්මා ආගතාසි” ති? “කිං තුම්හෙ සෙට්ඨිස්ස කිරියං න
 පස්සට්ඨ, අත්තනො පච්ඡිමකාලං අනොලොකෙත්වා ධනං නීහරිත්වා සමණං
 ගොතමංයෙව පුජෙති, නෙව චණ්ඨ්ථං පයොජෙති, න කම්මන්තෙ පට්ඨපෙති,
 තුම්හෙ සෙට්ඨිං තථා ඔවදට්ඨ, යථා අත්තනො කම්මන්තං කරොති. යථා ච සමණො
 ගොතමො සසාවකො ඉමං සරං න පවිසති, තථා කරොථා” ති. අථ නං සො ආහ
 “බාලදෙවතෙ, සෙට්ඨි ධනං විස්සජ්ජෙත්තො නියානිකෙ බුද්ධසාසනෙ
 විස්සජ්ජෙති, සො සවෙ මං වුළායං ගහෙත්වා වික්කිණ්ණස්සති, නෙවාහං කිඤ්චි
 කට්ඨස්සාමි, ගච්ඡ ත්වං” ති. සා පුනෙකදිවසං සෙට්ඨිනො ජෙට්ඨපුත්තං
 උපසඤ්චිකම්මිත්වා තට්ඨෙව ඔවදි, සොපි තං පුරිමනෙයෙනෙව තජ්ජෙසි. සෙට්ඨිනා පන
 සද්ධිං කට්ඨෙයෙව න සක්කොති.

සෙට්ඨිනොපි නිරන්තරං දානං දෙන්තස්ස වොහාරෙ අකරොන්තස්ස ආයෙ
 මන්දිභූතෙ ධනං පරික්ඛයං අගමාසි. අථස්ස අනුක්කමෙන දාලිද්දියජ්ජන්තස්ස
 පරිභොගසාටකසයනභොජනානිපි පුරාණසද්දිසානි න භවිංසු. එවංභූතොපි
 භික්ඛුසඤ්ඤාසං දානං දෙති, පණ්ණිකං පන කත්වා දාතුං න සක්කොති. අථ නං
 එකදිවසං වන්දිත්වා නිසින්තං සත්ථා “දියති පන තෙ, ගහපති, කුලෙ දාන” ති
 පුච්ඡි. සො “දියති, හන්තෙ, තඤ්ච බො කණාජකං බිලභිගද්දතිය” ති ආහ. අථ නං
 සත්ථා “ගහපති, ‘ලුඛං දානං දෙමි’ ති මා විත්තං සඤ්චකොවයිත්ථ. විත්තස්මිඤ්ච
 පණ්ණිකෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං දින්තදානං ලුඛං නාම න හොති. කස්මා?
 විපාකමහන්තත්තා” ති ආහ. විත්තඤ්චි පණ්ණිකං කාතුං සක්කොන්තස්ස දානං ලුඛං
 නාම නත්ථීති වෙතං එවං වෙදිතබ්බං –

“නත්ථී විත්තෙ පසන්නම්භි, අප්පකා නාම දක්ඛිණා;
 තථාගතෙ වා සම්බුද්ධො, අථ වා තස්ස සාවකෙ. (වි. ව. 804);

“න කිරන්ථී අනොමදස්සිසු, පාරිවරියා බුද්ධෙසු අප්පකා;

සුක්ඛාය අලොභිකාය ව, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා’’ති.

අපරමිපි නං ආහ ‘‘ගහපති, ත්වං තාව ලුඛං දානං දදමානො අට්ඨන්තං
අරියපුග්ගලානං දෙසි, අහං වෙලාමකාලෙ සකලජම්බුදීපං උන්නඩ්ගලං කත්වා
සත්ත රත්තානි දදමානො පඤ්ච මහානදියො ඵකොසපුණ්ණං කත්වා විය ව
මහාදානං පවත්තයමානො තිසරණගතං වා පඤ්චසීලරක්ඛනකං වා කඤ්චි
නාලත්ථං, දක්ඛිණෙය්‍යාපුග්ගලා නාම ඵවං දුල්ලභා. තස්මා ‘ලුඛං මෙ දාන’න්ති මා
විත්තං සඬකොවයිත්ථා’’ති ඵවඤ්ච පන වත්වා වෙලාමසුත්තං (අ. නි. 9.20)
කථෙසි.

අථ බො සා දෙවතා ඉස්සරකාලෙ සෙට්ඨිනා සද්ධිං කථෙතුම්පි අසක්කොන්ති
‘‘ඉදානායං දුග්ගතත්තා මම වචනං ගණ්හිස්සති’’ති මඤ්ඤමානා අඬ්චරත්තසමයෙ
සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ඔහාසං ඵරිත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා ‘‘කො
ඵසො’’ති ආහ. ‘‘අහං මහාසෙට්ඨි චතුත්ථද්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා, දෙවතා’’ති.
‘‘කිමත්ථමාගතාසි’’ති? ‘‘තුය්හං ඔවාදං කථෙතුකාමා හුත්වා ආගච්ඡාමි’’ති. ‘‘තෙන
හි කථෙහි’’ති. මහාසෙට්ඨි ත්වං පච්ඡිමකාලං න වින්තෙසි, පුත්තධීතරො න
ඔලොකෙසි, සමණස්ස තෙ ගොතමස්ස සාසනෙ බහුං ධනං විජ්ජකිණ්ණං, සො ත්වං
අතිවෙලං ධනවිස්සජ්ජනෙන වා චණ්ඡ්ජාදිකම්මානං අකරණෙන වා සමණං
ගොතමං නිස්සාය දුග්ගතො ජාතො, ඵවංභූතොපි සමණං ගොතමං න මුඤ්චසි,
අජ්ජපි තෙ සමණා සරං පවිසන්තියෙව. යං තාව තෙහි නීතං, තං න සක්කා
පච්චාහරාපෙතුං, ගහිතං ගහිතමෙව භොතු, ඉතො පට්ඨාය පන සයඤ්ච සමණස්ස
ගොතමස්ස සන්තිකං මා ගමිත්ථ, සාවකානඤ්චස්ස ඉමං සරං පවිසිතුං මා අදාසි,
සමණං ගොතමං නිවත්තිත්වාපි අනොලොකෙන්නො අත්තනො වොහාරෙ ව
චණ්ඡ්ජඤ්ච කත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙහි’’ති. අථ නං සො ඵවමාහ ‘‘අයං තයා
මය්හං දාතබ්බඔවාදො’’ති. ‘‘ආම, අය්‍යා’’ති. තාදිසානං දෙවතානං සතෙනපි
සහස්සෙනපි සතසහස්සෙනපි අකම්පනීයො අහං දසබලෙන කතො. මම හි සද්ධා
සිනෙරු විය අවලා සුජ්ජතිට්ඨිතා, මයා නිය්‍යානිකෙ රත්තසාසනෙ ධනං විස්සජ්ජිතං,
අයුත්තං තෙ කථිතං, බුද්ධසාසනෙ පහාරො දින්නො, ඵවරුපාය අනාවාරාය
දුස්සීලාය කාලකණ්ණියා සද්ධිං තයා මම ඵකගෙහෙ වසනකිච්චං නත්ථි, සීසං මම
ගෙහා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාති.

සා සොතාපන්නස්ස අරියසාවකස්ස වචනං සුත්වා යාතුං අසක්කොන්ති
අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා දාරකෙ හත්ථෙත ගහෙත්වා නික්ඛමි. නික්ඛමිත්වා
ච පන අඤ්ඤත්ථ වසනට්ඨානං අලභමානා ‘‘සෙට්ඨිං බමාපෙත්වා තත්ථෙව
වසිස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා නගරපරිග්ගාහකදෙවපුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං
වන්දිත්වා අට්ඨාසි. ‘‘කෙනටියෙන ආගතාසි’’ති ච චුත්තෙ ‘‘අහං සාමි, අත්තනො
බාලතාය අනුපධාරෙත්වා අනාථපිණ්ඩිකෙන සෙට්ඨිනා සද්ධිං කථෙසිං, සො මං
කුජ්ඣිත්වා වසනට්ඨානා නික්කඩ්ඪි, මං සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං තෙත්වා බමාපෙත්වා
වසනට්ඨානං මෙ දෙථා’’ති. ‘‘කිං පන තයා සෙට්ඨි චුත්තො’’ති ‘‘ඉතො පට්ඨාය
බුද්ධුපට්ඨානං සඬ්ඝුපට්ඨානං මා කරි, සමණස්ස ගොතමස්ස සරජ්ජවෙසනං මා

අදාසි” කි “එවං මෙ වුත්තො, සාමී” කි. අයුත්තං තයා වුත්තං, සාසනෙ පභාරො දිත්තො, “අහං තං ආදාය සෙට්ඨිතො සන්තිකං ගන්තුං න උස්සහාමී” කි. සා තස්ස සන්තිකා සඨගහං අලභිත්වා චතුත්තං මහාරාජානං සන්තිකං අගමාසි.

තෙහිපි තපෙව පටික්ඛිත්තා සක්කං දෙවරාජං උපසඬකම්භිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා “අහං, දෙව, වසනට්ඨානං අලභමානා දාරකෙ හත්ථෙන ගහෙත්වා අනාථා විවරාමි, තුම්භාකං සිරියා මය්හං වසනට්ඨානං දාපෙථා” කි සුට්ඨුතරං යාචි. සොපි නං ආහ “තයා අයුත්තං කතං, ජිනසාසනෙ පභාරො දිත්තො, අහමිපි තං නිස්සාය සෙට්ඨිතා සද්ධිං කථෙතුං න සක්කොමි, එකං පන තෙ සෙට්ඨිස්ස ඛමනුපායං කථෙස්සාමී” කි. “සාධු, දෙව, කථෙහී” කි. මහාසෙට්ඨිස්ස හත්ථතො මනුස්සෙහි පණ්ණෙ ආරොපෙත්වා අට්ඨාරසකොට්ඨසඬ්ඛාං ධනං ගහිතං අත්ථි, ත්වං තස්ස ආයුත්තකථෙසං ගහෙත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා තානි පණ්ණානි ආදාය කතිපයෙහි යක්ඛතරුණෙහි පරිවාරිතා එකෙන හත්ථෙන පණ්ණං, එකෙන ලෙඛනිං ගහෙත්වා තෙසං ගෙහං ගන්ත්වා ගෙහමජ්ඣෙකෙ යිතා අත්තනො යක්ඛානුභාවෙන තෙ උත්තාසෙත්වා “ඉදං තුම්භාකං ඉණපණ්ණං, අම්භාකං සෙට්ඨි අත්තනො ඉස්සරකාලෙ තුම්භෙ න කිඤ්චි ආහ, ඉදානි දුග්ගතො ජාතො, තුම්භෙහි ගහිතකභාපණානි දෙථා” කි අත්තනො යක්ඛානුභාවං දස්සෙත්වා සබ්බාපි තා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොට්ඨො සාධෙත්වා සෙට්ඨිස්ස තුව්ඡකොට්ඨකෙ පුරෙත්වා අඤ්ඤං අවිරවතිනදීතීරෙ නිදහිතං ධනං නදීකුලෙ හිත්තෙ සමුද්දං පට්ටියං අත්ථි, තම්පි අත්තනො ආනුභාවෙන ආහරිත්වා තුව්ඡකොට්ඨකෙ පුරෙත්වා, අඤ්ඤමිපි අසුකට්ඨානෙ නාම අස්සාමිකං අට්ඨාරසකොට්මත්තමෙව ධනං අත්ථි, තම්පි ආහරිත්වා තුව්ඡකොට්ඨකෙ පුරෙහි, ඉමාහි චතුපඤ්ඤාසකොට්ඨි ඉමං තුව්ඡකොට්ඨකපුරකං දණ්ඩකම්මං කත්වා මහාසෙට්ඨිං ඛමාපෙහිති.

සා “සාධු, දෙව” කි තස්ස වචනං සම්පට්ඨිජිත්වා වුත්තනයෙනෙව සබ්බං ධනං ආහරිත්වා කොට්ඨකෙ පුරෙත්වා අඬ්ඬරත්තසමයෙ සෙට්ඨිස්ස සිරිගබ්හං පටිසිත්වා ඔහාසං එරිත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. “කො එසො” කි වුත්තෙ “අහං තෙ මහාසෙට්ඨි චතුත්ථ්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා අන්ධබාලදෙවතා, මයා මහාමොහමුළ්භාය බුද්ධගුණෙ අජානිත්වා පුරිමෙසු දිවසෙසු තුම්භෙහි සද්ධිං කිඤ්චි කථිතං අත්ථි, තං මෙ දොසං ඛමථ. සක්කස්ස හි මෙ දෙවරාජස්ස වචනෙන තුම්භාකං ඉණං සොධෙත්වා අට්ඨාරස කොට්ඨො, සමුද්දං ගතා අට්ඨාරස කොට්ඨො, තස්මිං තස්මිං යානෙ අස්සාමිකධනස්ස අට්ඨාරස කොට්ඨොති චතුපණ්ණාස කොට්ඨො ආහරිත්වා තුව්ඡකොට්ඨකපුරණෙන දණ්ඩකම්මං කතං, ජෙනවනවිහාරං ආරබ්භ පරික්ඛයං ගතධනං සබ්බං සම්පිණ්ඩිතං, වසනට්ඨානං අලභමානා කිලමාමි, මයා අඤ්ඤාණතාය කථිතං මනසි අකත්වා ඛමථ මහාසෙට්ඨි” කි ආහ.

අනාථපිණ්ඩිකො තස්සා වචනං සුත්වා චිත්තෙසි “අයං දෙවතා ‘දණ්ඩකම්මඤ්ච මෙ කත’ ත්ති වදති, අත්තනො ච දොසං පටිජානාති, සත්ථා ඉමං විනෙත්වා අත්තනො ගුණෙ ජානාපෙස්සති, සම්මාසම්බුද්ධස්ස නං දස්සෙස්සාමී” කි. අථ නං ආහ “අම්ම, දෙවතෙ, සවෙසි මං ඛමාපෙතුකාමා, සත්ථු සන්තිකෙ මං

බමාපෙහි” ති. සාධු එවං කරිස්සාමි, “සත්ථු පන මං සන්තිකං ගහෙත්වා ගච්ඡාහි” ති. සො “සාධු” ති වත්වා විභාතාය රත්තියා පාතොව තං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තාය කතකම්මං සබ්බං තථාගතස්ස ආරොවෙසි. සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා “ඉධ, ගහපති, පාපපුග්ගලොපි යාව පාපං න පච්චති, තාව හද්‍රානි පස්සති. යදා පනස්ස පාපං පච්චති, තදා පාපමෙව පස්සති. හද්‍රපුග්ගලොපි යාව හද්‍රං න පච්චති, තාව පාපානි පස්සති. යදා පනස්ස හද්‍රං පච්චති, තදා හද්‍රමෙව පස්සති” ති වත්වා ඉමා ධම්මපදෙ ද්වෙ ගාථා අභාසි -

“පාපොපි පස්සති හද්‍රං, යාව පාපං න පච්චති;
යදා ව පච්චති පාපං, අථ පාපො පාපානි පස්සති.

“හද්‍රොපි පස්සති පාපං, යාව හද්‍රං න පච්චති;
යදා ව පච්චති හද්‍රං, අථ හද්‍රො හද්‍රානි පස්සති” ති. (ධ. ප. 119-120);

ඉමාසඤ්ච පන ගාථානං පරියොසානෙ සා දෙවතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සා චක්කඨ්ඨිකිතෙසු සත්ථු පාදෙසු නිපතිත්වා “මයා, හන්තෙ, රාගරත්තාය දොසපද්ධියාය මොහමුල්භාය අවිජ්ජන්ධාය තුම්භාකං ගුණෙ අජානන්තියා පාපකං වචනං වුත්තං, තං මෙ බමො” ති සත්ථාරං බමාපෙත්වා මහාසෙට්ඨිමිපි බමාපෙසි.

තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො සත්ථු පුරතො අත්තනො ගුණං කට්ඨි “හන්තෙ, අයං දෙවතා ‘බුද්ධපට්ඨානාදීනි මා කරොහි’ ති වාරයමානාපි මං වාරෙතුං නාසක්ඛි, ‘දානං න දාතඛි’ ත්ති ඉමාය වාරියමානොපහං දානං අදාසිමෙව, නුන එස, හන්තෙ, මය්හං ගුණො” ති. සත්ථා “ත්වං බොසි ගහපති සොතාපත්තො අරියසාවකො අවලසද්ධො විසුද්ධදස්සනො, තුය්හං ඉමාය අප්පෙසක්ඛදෙවතාය වාරෙන්තියා අවාරිතභාවො න අච්ඡරියො. යං පන පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අනුප්පන්තො බුද්ධෙ අපරිපක්කඤ්ඤාණෙ ධීතා කාමාවචරිස්සරෙන මාරෙන ආකාසෙ යත්වා ‘සවෙ දානං දස්සසි, ඉමස්මිං නිරයෙ පච්චිස්සසි’ ති අසිතිහත්ථගම්හිරං අභිගාරකාසුං දස්සෙත්වා ‘මා දානං අදාසි’ ති වාරිතාපි පද්මකණ්ණිකාමජ්ඣෙ යත්වා දානං අදංසු, ඉදං අච්ඡරිය’ ත්ති වත්වා අනාථපිණ්ඩිකෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නානප්පකාරෙහි සුබුපකරණෙහි දෙවකුමාරො විය සංවඨ්ඨියමානො අනුක්කමෙන විඤ්ඤාතං පත්වා සොළසවස්සකාලෙයෙව සබ්බස්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො. සො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානෙ යත්වා චතුසු නගරද්වාරෙසු චතස්සො දානසාලායො, මජ්ඣෙ නගරස්ස එකං, අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙ එකත්ති ඡ දානසාලායො කාරෙන්වා මහාදානං දෙති, සීලං රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති.

අට්ඨකදිවසං පාතරාසවෙලාය බොධිසත්තස්ස නානග්ගරසෙ මනුඤ්ඤාභොජනෙ උපතීයමානෙ එකො පච්චෙකබුද්ධො සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨාය හික්ඛාවාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා “අජ්ජ මයා බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ගෙහද්වාරං

ගත්තුං වට්ටති” ති නාගලතාදන්තකට්ඨං බාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛධොවනං කත්වා මනොසිලාතලෙ ධීතො නිවාසෙත්වා විජ්ජුලතාසදිසං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා ඉද්ධිමයමත්තිකාපත්තං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස හත්තෙ උපනීතමත්තෙ ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. බොධිසත්තො තං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාය නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා පරිකම්මකාරකං ඔලොකෙසි. “කිං කරොමි, සාමී” ති ච චුත්තෙ “අයාස්ස පත්තං ආහරං” ති ආහ. තඬ්ඛණඤ්ඤෙව මාරො පාපිමා විකම්පමානො උට්ඨාය “අයං පච්චෙකඛුද්ධො ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආහාරං ලභි, අජ්ජ අලභමානො විනස්සිස්සති, ඉමඤ්ච විනාසෙස්සාමි, සෙට්ඨිතො ච දානන්තරායං කරිස්සාමි” ති තඬ්ඛණඤ්ඤෙව ආගන්ත්වා අන්තරවත්ථුමිහි අසීතිහත්ථමත්තං අඬ්ගාරකාසු නිමිති. සා බදිරඬ්ගාරපුණ්ණා සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතා අවිචිමහානිරයො විය බායිත්ථ. තං පන මාපෙත්වා සයං ආකාසෙ අට්ඨාසි. පත්තාහරණත්ථාය ගච්ඡමානො පුරිසො තං දිස්වා මහාහයජපත්තො නිවත්ති. බොධිසත්තො “කිං, තාත, නිවත්තොසි” ති පුච්ඡි. අයං සාමි අන්තරවත්ථුමිහි මහති අඬ්ගාරකාසු සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතාති. අථඤ්ඤො අථඤ්ඤොති ඵලං ආගතාගතා සබ්බෙපි හයජපත්තා වෙගෙන පලායිංසු.

බොධිසත්තො වින්තෙසි “අජ්ජ මය්හං දානන්තරායං කාතුකාමො වසවත්ති මාරො උය්ගුත්තො හවිස්සති, න බො පන ජානාති මාරසතෙන මාරසහස්සෙනපි මය්හං අකම්පියහාවං, අජ්ජ දානි මය්හං වා මාරස්ස වා බලමහන්තතං, ආනුභාවමහන්තතං ජානිස්සාමි” ති තං යථාසජ්ජිතමෙව හත්තපාතිං සයං ආදාය ගෙහා නික්ඛම්ම අඬ්ගාරකාසුතටෙ යත්වා ආකාසං උල්ලොකෙත්වා මාරං දිස්වා “කොසි ත්ව” ත්ති ආහ. “අහං, මාරො” ති. “අයං අඬ්ගාරකාසු තයා නිමිතා” ති? “ආම, මයා” ති. “කිමත්ථායා” ති. “තච දානස්ස අන්තරායකරණත්ථාය ච පච්චෙකඛුද්ධස්ස ච ජීවිතනාසනත්ථායා” ති. බොධිසත්තො “නෙව තෙ අහං අත්තො දානස්ස අන්තරායං, න පච්චෙකඛුද්ධස්ස ජීවිතන්තරායං කාතුං දස්සාමි, අජ්ජ දානි මය්හං වා තුය්හං වා බලමහන්තතං, ආනුභාවමහන්තතං ජානිස්සාමි” ති අඬ්ගාරකාසුතටෙ යත්වා “හත්තෙ, පච්චෙකඛුද්ධ අහං ඉමිස්සා අඬ්ගාරකාසුයා අධොසීසො පතමානොපි න නිවත්තිස්සාමි, කෙවලං තුම්හෙ මයා දින්නං භොජනං පටිග්ගණ්හං” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

40.

“කාමං පතාමි නිරයං, උද්ධංපාදො අවංසිරො;
නානරියං කරිස්සාමි, හන්ද පිණ්ඩං පටිග්ගහා” ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – හත්තෙ, පච්චෙකචරඛුද්ධ සචෙපහං තුම්හාකං පිණ්ඩපාතං දෙන්තො එකංසෙනෙව ඉමං නිරයං උද්ධංපාදො අවංසිරො භුත්වා පතාමි, තථාපි යදිදං අදානඤ්ච අසීලඤ්ච අරියෙහි අකත්තබ්බත්තා අනරියෙහි ච කත්තබ්බත්තා “අනරිය” ත්ති වුච්චති, “න තං අනරියං කරිස්සාමි, හන්ද ඉමං මයා දියමානං පිණ්ඩං පටිග්ගහ පටිග්ගණ්හාහි” ති. එත්ථ ච හන්දාති වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො.

එවං වත්වා බොධිසත්තො දළ්භසමාදානෙන භත්තපාතිං ගහෙත්වා අභිගාරකාසුමත්ථකෙන පක්ඛන්තො, තාවදෙව අසීතිහත්ථගම්භීරාය අභිගාරකාසුයා තලතො උපරුපරිජාතං සතපත්තපුජ්ඪිකං එකං මහාපදුමං උග්ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදෙ සම්පට්ඨි. තතො මහාතුම්ඛමත්තා රෙණු උග්ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස මුද්ධනි යත්වා සකලසරීරං සුවණ්ණචුණ්ණසමොක්ඛණ්ණම්ච අකාසි. සො පදුමකණ්ණිකාය යත්වා නානග්ගරසභොජනං පච්චෙකඛුද්ධස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පත්තං ආකාසෙ බිජිත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාජනස්ස සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා නානප්පකාරං වලාහකපන්තිං මද්දමානො විය හිමවන්තමෙව ගතො. මාරොපි පරාජිතො දොමනස්සං පත්වා අත්තනො වසන්ට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තො පන පදුමකණ්ණිකාය ධීතකොව මහාජනස්ස දානසීලසංවණ්ණනෙන ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනෙන පරිවුතො අත්තනො නිවෙසනමෙව පවිසිත්වා යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “නයිදං, ගහපති, අච්ඡරියං, යං ත්වං එවං දස්සනසම්පන්නො එතරහි දෙවතාය න කම්පිතො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතෙහි කතමෙව අච්ඡරිය”න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා පච්චෙකඛුද්ධො තත්ථෙව පරිනිබ්බාසි, මාරං පරාජෙත්වා පදුමකණ්ණිකාය යත්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතදායකො බාරාණසිසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බදිරඪිගාරජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුලාවකවග්ගො වතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

කුලාවකඤ්ච නච්චඤ්ච, සම්මොදමච්ඡවට්ටකං;
සකුණං තිත්තිරං බකං, නන්දඤ්ච බදිරඪිගාරන්ති.

5. අත්ථකාමවග්ගො

[41] 1. ලොසකජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලොසකතිස්සත්ථෙරං නාම ආරබ්භ කටෙසි. කො පනෙස ලොසකතිස්සත්ථෙරො නාමාති? කොසලරට්ඨෙ එකො අත්තනො කුලනාසකො කෙවට්ටපුත්තකො අලාභී හික්ඛු. සො කිර නිබ්බත්තට්ඨානෙනා වටිත්වා කොසලරට්ඨෙ එකස්මිං කුලසහස්සවාසෙ කෙවට්ටගාමෙ එකිස්සා කෙවට්ටියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ තං කුලසහස්සං ජාලහත්ථං නදියඤ්ච තළාකාදීසු ව මච්ඡෙ පරියෙසන්තං එකං ඛුද්දකමච්ඡම්පි නාලත්ථ. තතො පට්ඨාය ව තෙ කෙවට්ටා පරිභායන්තියෙව. තස්මිඤ්ච කුච්ඡිගතෙයෙව නෙසං ගාමො සත්ත වාරෙ අග්ගිනා

දඩ්දො, සත්ත වාරෙ රඤ්ඤා දණ්ඩිතො. එවං අනුක්කමෙන දුග්ගතා ජාතා. තෙ වින්තයිංසු “පුබ්බෙ අම්භාකං එවරුපං නත්ථි, ඉදානි පන පරිභායාම, අම්භාකං අන්තරෙ එකාය කාලකණ්ණියා භවිතබ්බං, ද්වෙ භාගා භොමා”ති පඤ්ච පඤ්ච කුලසතානි එකතො අහෙසුං. තතො යත්ථ තස්ස මාතාපිතරො, සොච කොට්ඨාසො පරිභායති, ඉතරො වඩ්ඪති. තෙ තම්පි කොට්ඨාසං ද්විධා, තම්පි ද්විධානි එවං යාව තමෙව කුලං එකං අහොසි, තාව විහජිත්වා තෙසං කාලකණ්ණිභාවං ඤත්වා පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪිංසු.

අථස්ස මාතා කිව්ඡෙන ජීවමානා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ එකස්මිං යානෙ විජායි. පච්ඡිමභවිකසත්තං න සක්කා නාසෙතුං, අන්තොසටෙ පදීපො විය තස්ස හදයෙ අරහත්තස්ස උපනිස්සයො ජලති. සා තං දාරකං පටිජග්ගිත්වා ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ එකමස්ස කපාලකං හත්ථෙ දත්වා “පුත්ත, එතං සරං පව්සා”ති පෙසෙත්වා පලාතා. සො තතො පට්ඨාය එකකොච හුත්වා තත්ථ තත්ථ භික්ඛං පරියෙසිත්වා එකස්මිං යානෙ සයති, න න්භායති, න සරීරං පටිජග්ගති, පංසුපිසාවකො විය කිව්ඡෙන ජීවිකං කප්පෙති. සො අනුක්කමෙන සත්තවස්සිකො හුත්වා එකස්මිං ගෙහද්වාරෙ උක්ඛලිධොවනස්ස ඡඩ්ඪිතට්ඨානෙ කාතො විය එකෙකං හත්තසිත්ථං උච්චිනිත්වා බාදති.

අථ නං ධම්මසෙනාපති සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරමානො දිස්වා “අයං සත්තො අතිකාරුඤ්ඤප්පත්තො, කතරගාමවාසිකො නු ඛො”ති තස්මිං මෙත්තවිත්තං වඩ්ඪෙත්වා “එහි, රෙ”ති ආහ. සො ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො “කතරගාමවාසිකොසි, කහං වා තෙ මාතාපිතරො”ති පුච්ඡි. “අහං, හන්තෙ, නිජ්ජව්වයො, මය්හං මාතාපිතරො මං නිස්සාය ‘කිලන්තම්භා’ති මං ඡඩ්ඪෙත්වා පලාතා”ති. “අපි පන පබ්බජිස්සසි”ති. “හන්තෙ, අහං තාව පබ්බජෙය්‍යාං, මාදිසං පන කපණං කො පබ්බාජෙස්සසි”ති? “අහං පබ්බාජෙස්සාමි”ති. “සාධු, හන්තෙ, පබ්බාජෙථා”ති. ථෙරො තස්ස බාදනීයභොජනීයං දත්වා තං විහාරං නෙත්වා සහත්ථෙතෙව න්භාපෙත්වා පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවස්සං උපසම්පාදෙසි. සො මහල්ලකකාලෙ “ලොසකතිස්සත්ථෙරො”ති පඤ්ඤායිත්ථ අප්පසුඤ්ඤා අප්පලාභො. තෙන කිර අසදිසදානෙපි කුච්ඡිපුරො න ලද්ධපුබ්බො, ජීවිතසට්ඨාමත්තමෙව ලහති. තස්ස හි පත්තෙ එකස්මිංයෙව යාගුඋච්ඪිකෙ දිත්තෙ පත්තො සමතිත්තිකො විය හුත්වා පඤ්ඤායති. අථ මනුස්සා “ඉමස්ස පත්තො පුරො”ති හෙට්ඨා යාගුං දෙන්නි. තස්ස පත්තෙ යාගුං දානකාලෙ මනුස්සානං භාජනෙ යාගු අන්තරධායතීතිපි වදන්ති. බජ්ජකාදීසුපි එසෙව නයො.

සො අපරෙන සමයෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොපි අප්පලාභොව අහොසි. අථස්ස අනුපුබ්බෙන ආයුසඩ්ඛාරෙසු පරිභීනෙසු පරිනිබ්බානදිවසො සම්පාපුණි. ධම්මසෙනාපති ආවජ්ජෙත්තො තස්ස පරිනිබ්බානභාවං ඤත්වා “අයං ලොසකතිස්සත්ථෙරො අප්ප පරිනිබ්බායිස්සති, අප්ප මයා එතස්ස යාවදත්ථං ආහාරං දාතුං වට්ටතී”ති තං ආදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි. ථෙරො තං නිස්සාය තාව බහුමනුස්සාය සාවත්ථියා හත්ථං පසාරෙත්වා

වන්දනමත්තම්පි නාලත්ථ. අථ නං ථෙරො “ගච්ඡාචුසො, ආසනසාලාය නිසීදා” ති උයොයාඡෙත්වා ගතො. තං ආගතමෙව මනුස්සා “අයොයා, ආගතො” ති ආසන නිසීදාඡෙත්වා භොඡෙසි. ථෙරොපි “ඉමං ලොසකස්ස දෙථා” ති ලද්ධාහාරං ඡෙසෙසි. තං ගහෙත්වා ගතා ලොසකතිස්සත්ථෙරං අසරිත්වා සයමෙව භුඤ්ජිංසු. අථ ථෙරස්ස උට්ඨාය විහාරං ගමනකාලෙ ලොසකතිස්සත්ථෙරො ආගන්ත්වා ථෙරං වන්දි, ථෙරො නිවත්තිත්වා යීතකොච “ලද්ධං තෙ, ආචුසො, හත්ත” ති පුච්ඡි. ලහිස්සාම නො, හත්තෙති. ථෙරො සංවෙගපත්තො කාලං ඔලොකෙසි, කාලො අතික්කත්තො. ථෙරො “භොතාචුසො, ඉධෙව නිසීදා” ති ලොසකත්ථෙරං ආසනසාලායං නිසීදාඡෙත්වා කොසලරඤ්ඤො නිවෙසනං අගමාසි. රාජා ථෙරස්ස පත්තං ගාභාඡෙත්වා “හත්තස්ස අකාලො” ති පත්තපුරං චතුමධුරං දාඡෙසි. ථෙරො තං ආදාය ගන්ත්වා “එභාචුසො, තිස්ස ඉමං චතුමධුරං භුඤ්ජා” ති වත්වා පත්තං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. සො ථෙරෙ ගාරවෙන ලජ්ජත්තො න පරිභුඤ්ජති. අථ නං ථෙරො “එභාචුසො තිස්ස, අහං ඉමං පත්තං ගහෙත්වාච යස්සාමි, ත්වං නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජ. සවෙ අහං පත්තං හත්ථො මුඤ්චෙය්‍යං, කිඤ්චි න භවෙය්‍යා” ති ආහ. අථායස්මා ලොසකතිස්සත්ථෙරො අග්ගසාවකෙ ධම්මසෙනාපතිම්හි පත්තං ගහෙත්වා යීතෙ චතුමධුරං පරිභුඤ්ජි. තං ථෙරස්ස අරියද්ධිමලෙන පරික්ඛයං න අගමාසි. තදා ලොසකතිස්සත්ථෙරො යාවදත්ථං උදරපුරං කත්වා පරිභුඤ්ජි, තං දිවසංයෙව ච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි. සම්මාසම්බුද්ධො සන්තිකෙ යත්වා සරිරනික්ඛෙපං කාරෙසි, ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කරිංසු.

තදා භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතිත්වා “ආචුසො, අහො ලොසකතිස්සත්ථෙරො අප්පපුඤ්ඤො අප්පලාභී, එවරුපෙන නාම අප්පපුඤ්ඤන අප්පලාභිනා කථං අරියධම්මො ලද්ධො” ති කථෙත්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ධම්මසභං ගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡි. තෙ “ඉමාය නාම, හත්තෙ” ති ආරොචයිංසු. සත්ථා “භික්ඛවෙ, එසො භික්ඛු අත්තනො අලාභිභාවඤ්ච අරියධම්මලාභිභාවඤ්ච අත්තනාව අකාසි. අයඤ්චි පුබ්බෙ පරෙසං ලාභන්තරායං කත්වා අප්පලාභී ජාතො, “අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තා” ති විපස්සනාය යුත්තභාවස්ස බලෙන අරියධම්මලාභී ජාතො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු එකං කුටුම්භිකං නිස්සාය ගාමකාවාසෙ වසති පකතත්තො සීලවා විපස්සනාය යුත්තප්පයුත්තො. අථෙකො ඛිණ්ණසවත්ථෙරො සමවත්තවාසං වසමානො අනුපුබ්බෙන තස්ස භික්ඛුනො උපට්ඨාකකුටුම්භිකස්ස වසනගාමං සම්පත්තො. කුටුම්භිකො ථෙරස්ස ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා පත්තං ආදාය සරං පවෙසෙත්වා සක්කච්චං භොඡෙත්වා ථොකං ධම්මකථං සුත්වා ථෙරං වන්දිත්වා “හත්තෙ, අම්භාකං ධුරවිහාරමෙව ගච්ඡථ, මයං සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා පස්සිස්සාමා” ති ආහ. ථෙරො විහාරං ගන්ත්වා නෙවාසිකත්ථෙරං වන්දිත්වා ආපුච්ඡිත්වා එකමත්තං නිසීදි. සොපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “ලද්ධො තෙ, ආචුසො, භික්ඛාභාරො” ති පුච්ඡි. “ආම, ලද්ධො” ති. “කහං ලද්ධො” ති? “තුම්භාකං ධුරගාමෙ කුටුම්භිකසරෙ” ති. එවඤ්ච

පන වත්වා අත්තනො සෙනාසනං පුච්ඡන්වා පටිජග්ගිත්වා පත්තව්වරං පටිසාමෙත්වා
ඤානසුබ්බෙන ඵලසුබ්බෙන ච වීතිනාමෙත්තො නිසීදි.

සොපි කුටුම්භිකො සායන්තෙ ගන්ධමාලඤ්චෙව පදිපෙයාඤ්ච ගාභාපෙත්වා
විහාරං ගන්ත්වා නෙවාසිකත්ථෙරං වන්දිත්වා “හන්තෙ, එකො ආගන්තුකත්ථෙරො
අත්ථී, ආගතො නු ඛො”ති පුච්ඡී. “ආම, ආගතො”ති. “ඉදානි කහ”න්ති.
“අසුකසෙනාසනෙ නාමා”ති. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං
නිසින්තො ධම්මකථං සුත්වා සීතලවෙලාය වෙනියඤ්ච බොධිඤ්ච පුජෙත්වා දීපෙ
ජාලෙත්වා උභොපි ජනෙ නිමන්තෙත්වා ගතො. නෙවාසිකත්ථෙරොපි ඛො “අයං
කුටුම්භිකො පරිහින්තො, සවායං හික්ඛු ඉමස්මිං විහාරෙ වසිස්සති, න මං එස
කිස්මිඤ්ච ගණයිස්සති”ති ථෙරෙ අනත්තමනනං ආපජ්ජිත්වා “ඉමස්මිං විහාරෙ
එතස්ස අවසනාකාරො මයා කාතුං වට්ටති”ති තෙන උපට්ඨානවෙලාය ආගතෙන
සද්ධිං කිඤ්ච න කථෙසි. බිණාසවත්ථෙරො තස්ස අජ්ඣාසයං ජානිත්වා “අයං
ථෙරො මම කුලෙ වා ගණෙ වා අපලිබ්බද්ධභාවං න ජානාති”ති අත්තනො
වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ඤානසුබ්බෙන ඵලසුබ්බෙන වීතිනාමෙසි.

නෙවාසිකොපි පුනදිවසෙ නබ්බට්ඨෙයන ගණ්ඨං පහරිත්වා නබ්බෙන ද්වාරං
ආකොටෙත්වා කුටුම්භිකස්ස ගෙහං අගමාසි. සො තස්ස පත්තං ගහෙත්වා
පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා “ආගන්තුකත්ථෙරො කහං, හන්තෙ”ති පුච්ඡී.
“නාහං තව කුලුපකස්ස පවත්තිං ජානාමි, ගණ්ඨං පහරන්තොපි ද්වාරං
ආකොටෙත්තොපි පබ්බොධෙතුං නාසක්ඛිං, හියොහා තව ගෙහෙ පණිතභොජනං
භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො ඉදානි නිද්දං ඔක්කන්තොයෙව හවිස්සති,
ත්ථං පසීදමානො එවරුපෙසුයෙව යානෙසු පසීදසි”ති ආහ – “බිණාසවත්ථෙරොපි
අත්තනො හික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා සරීරං පටිජග්ගිත්වා පත්තව්වරමාදාය
ආකාසෙ උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. සො කුටුම්භිකො නෙවාසිකත්ථෙරං
සජ්ජිමධුසක්ඛරාහිසඬ්ඛනං පායාසං පායෙත්වා පත්තං ගන්ධවුණ්ණෙහි
උබ්බට්ටෙත්වා පුන පුරෙත්වා “හන්තෙ, සො ථෙරො මග්ගකිලන්තො හවිස්සති,
ඉදමස්ස හරථා”ති අදාසි. ඉතරො අපටික්ඛිපිත්වා ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො “සවෙ
සො හික්ඛු ඉමං පායාසං පිච්ඡස්සති, ගීවායං ගහෙත්වා නික්කඬ්ඨියමානොපි න
ගමිස්සති. සවෙ පනාහං ඉමං පායාසං මනුස්සානං දස්සාමි, පාකටං මෙ කම්මං
හවිස්සති. සවෙ උදකෙ ඔපිලාපෙස්සාමි, උදකපිට්ඨෙ සජ්ජි පඤ්ඤායිස්සති. සවෙ
භූමියං ඡඩ්ඛෙස්සාමි, කාකසන්තිපාතෙන පඤ්ඤායිස්සති. කත්ථ නු ඛො ඉමං
ඡඩ්ඛෙය්‍යා”න්ති උපධාරෙන්තො එකං ඤාමක්ඛෙත්තං දිස්වා අඬ්ඨාගරෙ වියුහිත්වා
තත්ථ පක්ඛිපිත්වා උපරි අඬ්ඨාගරෙහි පටිච්ඡාදෙන්වා විහාරං ගතො තං හික්ඛුං අදිස්වා
වින්තෙසි “අද්ධා සො හික්ඛු බිණාසවො මම අජ්ඣාසයං විදිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො
හවිස්සති, අහො මයා උදරහෙතු අයුත්තං කත”න්ති තාවදෙවස්ස මහන්තං
දොමනස්සං උදපාදි. තතො පට්ඨායෙව ච මනුස්සපෙතො හුත්වා න වීරස්සෙව කාලං
කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සො බහුනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන පටිපාටියා පඤ්චජාතිසතෙසු යක්ඛො හුත්වා එකදිවසමිපි උදරපුරං ආහාරං න ලභී. එකදිවසං පන ගබ්භමලං උදරපුරං ලභී. පුන පඤ්චජාතිසතෙසු සුනබො අහොසි. තදාපි එකදිවසං හත්තවමනං උදරපුරං ලභී, සෙසකාලෙ පන තෙන උදරපුරො ආහාරො නාම න ලද්ධපුබ්බො. සුනබයොනිතො පන චචිත්වා කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමෙ දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස නිබ්බත්තිතො පටියාය තං කුලං පරමදුග්ගතමෙව ජාතං, ජාතිතො උද්ධං උදකකඤ්ජිකාමත්තමිපි න ලභී. තස්ස පන “මිත්තචින්දකො” ති නාමං අහොසි. මාතෘපිතරො ජාතකදුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා “ගච්ඡ කාලකණ්ණි” ති තං පොථෙත්වා නීහරිංසු. සො අපටිසරණො විවරන්තො බාරාණසිං අගමාසි. තදා බොධිසත්තො බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිජ්ජං වාවෙති. තදා බාරාණසිවාසිනො දුග්ගතානං පරිබ්බයං දත්වා සිජ්ජං සික්ඛාපෙන්නි. අයමිපි මිත්තචින්දකො බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං සික්ඛති. සො ඵරුසො අනොවාදක්ඛමො තං තං පහරන්තො විවරති, බොධිසත්තෙන ඔවදියමානොපි ඔවාදං න ගණ්හාති. තං නිස්සාය ආයොපිස්ස මන්දො ජාතො.

අථ සො මාණවකෙහි සද්ධිං හණ්ඩිත්වා ඔවාදං අග්ගණ්හන්තො තතො පලායිත්වා ආභිණ්ඩන්තො එකං පච්චන්තගාමං පත්වා හතිං කත්වා ජීවති. සො තත්ථ එකාය දුග්ගතිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං නිස්සාය ද්වෙ දාරකෙ විජායි. ගාමවාසිනො “අම්භාකං පුසාසනං දුස්සාසනං ආරොවෙය්‍යාසි” ති මිත්තචින්දකස්ස හතිං දත්වා තං ගාමද්වාරෙ කුටිකාය වසාපෙසුං. තං පන මිත්තචින්දකං නිස්සාය තෙ පච්චන්තගාමවාසිනො සත්තක්ඛන්තුං රාජදණ්ඩං අගමංසු, සත්තක්ඛන්තුං නෙසං ගෙහානි කුමාසිංසු, සත්තක්ඛන්තුං තළාකං හිජ්ජී. තෙ චින්තයිංසු “අම්භාකං පුබ්බෙ ඉමස්ස මිත්තචින්දකස්ස අනාගමනකාලෙ ඵචරුපං නත්ථී, ඉදානි පනස්ස ආගතකාලතො පටියාය පරිභායාමා” ති තං පොථෙත්වා නීහරිංසු.

සො අත්තතො දාරකෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තො එකං අමනුස්සපරිග්ගහං අට්ඨං පාවිසි. තත්ථස්ස අමනුස්සා දාරකෙ ච හරියඤ්ච මාරෙත්වා මංසං බාදිංසු. සො තතො පලායිත්වා තතො තතො ආභිණ්ඩන්තො එකං ගම්භීරං නාම පට්ටනගාමං නාවාවිස්සජ්ජනදිවසෙයෙව පත්වා කම්මකාරකො හුත්වා නාවං අභිරුහි. නාවා සමුද්දපිට්ඨෙ සත්තාහං ගන්ත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දමජ්ඣෙ ආකොටෙන්වා යපිතා විය අට්ඨාසි. තෙ කාලකණ්ණිසලාකං වාරෙසුං, සත්තක්ඛන්තුං මිත්තචින්දකස්සෙව පාපුණි. මනුස්සා තස්සෙකං වෙළකලාපං දත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ බිපිංසු, තස්මිං බිත්තමත්තෙ නාවා අගමාසි. මිත්තචින්දකො වෙළකලාපෙ නිපජ්ජිත්වා සමුද්දපිට්ඨෙ ගච්ඡන්තො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ රක්ඛිතසීලස්ස ඵලෙන සමුද්දපිට්ඨෙ එකස්මිං ඵලිකවිමානෙ වතස්සො දෙවධිතරො පටිලභිත්වා තාසං සන්තිකෙ සුඛං අනුභවමානො සත්තාහං වසී. තා පන විමානපෙතියො සත්තාහං සුඛං අනුභවන්ති,

සත්තාහං දුක්ඛං. සත්තාහං දුක්ඛං අනුභවිතුං ගච්ඡමානා “යාව මයං ආගච්ඡාම, තාව ඉධෙව හොහි”ති වත්වා අගමංසු.

මිත්තවින්දකො තාසං ගතකාලෙ වෙළකලාපෙ නිපජ්ජිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො රජතවිමානෙ අට්ඨ දෙවධීතරො ලහි. තතොපි පරං ගච්ඡන්තො මණ්ඩවිමානෙ සොළස, කතකවිමානෙ ද්වත්තිංස දෙවධීතරො ලහි. තාසමිපි වචනං අකත්වා පරතො ගච්ඡන්තො අන්තරදීපකෙ එකං යක්ඛනගරං අද්දස. තත්ථෙකා යක්ඛිනී අපරුපෙන විවරති. මිත්තවින්දකො තස්සා යක්ඛිනිභාවං අජානන්තො “අපමංසං බාදිස්සාමි”ති තං පාදෙ අග්ගහෙසි, සා යක්ඛානුභාවෙන තං උක්ඛිපිත්වා බිපි. සො තාය ඛිත්තො සමුද්දමත්ථකෙන ගන්ත්වා බාරාණසියං පරිබාපිට්ඨෙ එකස්මිං කණ්ටකගුම්බමත්ථකෙ පතිත්වා පවට්ටමානො භූමියං පතිට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ තස්මිං පරිබාපිට්ඨෙ රඤ්ඤො අජිකා වරමානා වොරා භරන්ති. අජිකගොපකා “වොරෙ ගණ්ඨිස්සාමා”ති එකමන්තං නිලීනා අට්ඨංසු. මිත්තවින්දකො පවට්ටිත්වා භූමියං යීතො තා අජිකා දිස්වා වින්තෙසි “අහං සමුද්දෙ එකස්මිං දීපකෙ අජිකං පාදෙ ගහෙත්වා තාය ඛිත්තො ඉධ පතිතො. සචෙ ඉදානි එකං අජිකං පාදෙ ගහෙස්සාමි, සා මං පරතො සමුද්දපිට්ඨෙ විමානදෙවතානං සන්තිකෙ බිපිස්සති”ති. සො එවං අයොනියො මනසිකරිත්වා අජිකං පාදෙ ගණ්ඨි, සා ගහිතමත්තා විරවි. අජිකගොපකා ඉතො විතො ව ආගන්ත්වා තං ගහෙත්වා “එත්තකං කාලං රාජකුලෙ අජිකබාදකො එස වොරො”ති තං කොට්ටෙන්වා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං නෙන්නි.

තස්මිං බණ්ණ බොධිසත්තො පඤ්චසතමාණවකපරිවුතො නගරා නික්ඛම්ම න්භායිතුං ගච්ඡන්තො මිත්තවින්දකං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා තෙ මනුස්සෙ ආහ – “තාතා, අයං අම්භාකං අන්තෙවාසිකො, කස්මා නං ගණ්ඨං”ති? “අජිකවොරකො, අයා, එකං අජිකං පාදෙ ගණ්ඨි, තස්මා ගහිතො”ති. “තෙන හෙනං අම්භාකං දාසං කත්වා දෙට්, අම්භෙ නිස්සාය ජීවිස්සති”ති. තෙ, “සාධු අයා”ති තං විස්සජ්ජෙත්වා අගමංසු. අට්ඨං බොධිසත්තො “මිත්තවින්දක, ත්වං එත්තකං කාලං කහං වසී”ති පුච්ඡී. සො සබ්බං අත්තනා කතකම්මං ආරොචෙසි. බොධිසත්තො “අත්ථකාමානං වචනං අකරොන්තො එවං දුක්ඛං පාපුණාති”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

41.

“යො අත්ථකාමස්ස භිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
අජියා පාදමොලම්බ, මිත්තකො විය සොවති”ති.

තත්ථ අත්ථකාමස්සානි වුඩ්ඪිං ඉච්ඡන්තස්ස. භිතානුකම්පිනොති භිතෙන අනුකම්පමානස්ස. ඔවජ්ජමානොති මුදුකෙන භිතවිත්තෙන ඔවදියමානො. න කරොති සාසනන්ති අනුසිට්ඨං න කරොති, දුබ්බවො අනොවාදකො හොති. මිත්තකො විය සොවතීති යථායං මිත්තවින්දකො අජිකාය පාදං ගහෙත්වා සොවති කිලමති, එවං නිව්චකාලං සොවතීති ඉමාය ගාථාය බොධිසත්තො ධම්මං දෙසෙසි.

එවං තෙන ථෙරෙන එත්තකෙ අද්ධානෙ තීසුයෙව අත්තභාවෙසු කුච්ඡිපුරො ලද්ධපුබ්බො. යක්ඛෙන හුත්වා එකදිවසං ගබ්භමලං ලද්ධං, සුතඛෙන හුත්වා එකදිවසං භත්තවමනං, පරිනිබ්බානදිවසෙ ධම්මසෙනාපතිස්සානුභාවෙන චතුමධුරං ලද්ධං. එවං පරස්ස ලාභන්තරායකරණං නාම මහාදොසන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මිං පන කාලෙ සොපි ආවරියො මිත්තවින්දකොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “එවං, භික්ඛවෙ, අත්තනො අප්පලාභිභාවඤ්ච අරියධම්මලාභිභාවඤ්ච සයමෙව එස අකාසී”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මිත්තවින්දකො ලොසකතිස්සත්ථෙරො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛාවරියො පන අහමෙව අහොසී”න්ති.

ලොසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[42] 2. කපොතජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කපෙසි. තස්ස ලොලභාවො නවකනිපාතෙ කාකජාතකෙ ආවි භවිස්සති. තදා පන තං භික්ඛු “අයං, භන්තෙ, භික්ඛු ලොලො”ති සත්ථු ආරොචෙසුං. අථ නං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලොසී”ති පුච්ඡි. “ආම, භන්තෙ”ති. සත්ථා “පුබ්බෙපි ත්වං භික්ඛු ලොලො ලොලකාරණා ජීවිතක්ඛයං පත්තො, පණ්ඩිතාපි තං නිස්සාය අත්තනො වසනට්ඨානා පරිභිනා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බන්ති. තදා ඛාරාණසිවාසිනො පුඤ්ඤකාමතාය තස්මිං තස්මිං යානෙ සකුණානං සුඛවසනත්ථාය ථුසපච්ඡියො ඔලම්බෙන්ති. ඛාරාණසිසෙට්ඨිනොපි භත්තකාරකො අත්තනො මහානසෙ එකං ථුසපච්ඡිං ඔලම්බෙන්වා යපෙසි, බොධිසත්තො තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො පාතොව නික්ඛමිත්වා ගොවරෙ වරිත්වා සායං ආගන්ත්වා තත්ථ වසන්තො කාලං බෙපෙසි. අපෙකදිවසං එකො කාකො මහානසමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො අම්බිලානම්බිලමච්ඡමංසානං ධූපනවාසං සායිත්වා ලොභං උප්පාදෙන්වා “කං නු බො නිස්සාය ඉමං මච්ඡමංසං ලභිස්සාමී”ති අවිදුරෙ නිසීදිත්වා පරිග්ගණ්භන්තො සායං බොධිසත්තං ආගන්ත්වා මහානසං පවිසන්තං දිස්වා “ඉමං පාරාවතං නිස්සාය මච්ඡමංසං ලභිස්සාමී”ති පුනදිවසෙ පාතොව ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස නික්ඛමිත්වා ගොවරත්ථාය ගමනකාලෙ පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අගමාසි. අථ නං බොධිසත්තො “කස්මා ත්වං, සම්ම, අම්හෙහි සද්ධිං වරසී”ති ආහ. “සාමී, තුම්භාහං කිරියා මය්හං රුච්චති, ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ උපට්ඨනිස්සාමී”ති. “සම්ම, තුම්හෙ අඤ්ඤගොවරා, මයං අඤ්ඤගොවරා, තුම්හෙහි අම්භාකං උපට්ඨානං දුක්කර”න්ති. “සාමී, තුම්භාකං ගොවරග්ගණකාලෙ අභමිපි ගොවරං ගහෙන්වා තුම්හෙහි සද්ධිංයෙව ගම්ස්සාමී”ති. “සාධු, කෙවලං තෙ අප්පමත්තෙන භවිතබ්බ”න්ති එවං.

බොධිසත්තො කාකං ඔවදිත්වා ගොවරං වරන්තො තිණුබ්භාදීනි බාදති.
 බොධිසත්තස්ස පන ගොවරග්ගහණකාලෙ කාකො ගන්ත්වා ගොමයපිණ්ඩං
 අපනෙත්වා පාණකෙ බාදිත්වා උදරං පුරෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා
 “සාමී, තුම්හෙ අතිවෙලං වරථ, අතිබහුභක්ඛෙන නාම භවිතුං න වට්ටති”ති වත්වා
 බොධිසත්තෙන ගොවරං ගහෙත්වා සායං ආගච්ඡන්තෙන සද්ධිංයෙව මහානසං
 පාවිසී. භත්තකාරකො “අම්භාකං කපොතො අඤ්ඤම්පි ගහෙත්වා ආගතො”ති
 කාකස්සපි පච්ඡිං යපෙසී. තතො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා වසන්ති.

අටෙකදිවසං සෙට්ඨිස්ස බහුං මච්ඡමංසං ආහරිංසු. තං ආදාය භත්තකාරකො
 මහානසෙ තත්ථ තත්ථ ඔලම්බෙසී. කාකො තං දිස්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා “ස්වෙ
 ගොවරභූමිං අගන්ත්වා මයා ඉදමෙව බාදිතබ්බ”න්ති රත්තිං නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි.
 පුනදිවසෙ බොධිසත්තො ගොවරාය ගච්ඡන්තො “එහි, සම්ම, කාකා”ති ආහ.
 “සාමී, තුම්හෙ ගච්ඡථ, මය්හං කුච්ඡිරොගො අත්ථි”ති. “සම්ම, කාකානං
 කුච්ඡිරොගො නාම න කදාපි භූතපුබ්බො, රත්තිං තීසු යාමෙසු එකෙකස්මිං යාමෙ
 මුච්ඡිතා භොන්ති, දීපවට්ටිං ගිලිතකාලෙ පන නෙසං මුහුත්තං තිත්ති භොති, ත්වං
 ඉමං මච්ඡමංසං බාදිතුකාමො භවිස්සසී, එහි මනුස්සපරිභොගො නාම තුම්භාකං
 දුප්පරිභුඤ්ජියො, මා එවරූපං අකාසී, මයා සද්ධිංයෙව ගොවරාය ගච්ඡාහි”ති. “න
 සක්කොමි, සාමී”ති. “තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී සකෙන කම්මෙන, ලොභවසං
 අගන්ත්වා අප්පමන්තො භොහි”ති තං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො ගොවරාය ගතො.

භත්තකාරකො නානප්පකාරං මච්ඡමංසවිකතිං සම්පාදෙත්වා
 උසුමනික්ඛමනත්ථං භාජනානි ථොකං විවරිත්වා රසපරිස්සාවනකරොටිං
 භාජනමත්ථකෙ යපෙත්වා බහි නික්ඛමිත්වා සෙදං පුඤ්ජමානො අට්ඨාසී. තස්මිං
 බණෙ කාකො පච්ඡිතො සීසං උක්ඛිපිත්වා භත්තගෙහං ඔලොකෙන්තො තස්ස
 නික්ඛන්තභාවං ඤත්වා “අයංදානි මය්හං මනොරථං පුරෙත්වා මංසං බාදිතුං
 කාලො, කිං නු බො මහාමංසං බාදාමි, උදාහු වුණ්ණිකමංස”න්ති වින්තෙත්වා
 “වුණ්ණිකමංසෙන නාම බිජ්ජං කුච්ඡිං පුරෙතුං න සක්කා, මහන්තං මංසබණ්ඩං
 ආහරිත්වා පච්ඡියං නික්ඛිපිත්වා බාදමානො නිපජ්ජිස්සාමි”ති පච්ඡිතො උප්පතිත්වා
 රසකරොටියං නිලීයී. සා “කිරි”ති සද්දමකාසී. භත්තකාරකො තං සද්දං සුත්වා
 “කිං නු බො එත”න්ති පවිට්ඨො කාකං දිස්වා “අයං දුට්ඨකාකො මහාසෙට්ඨිනො
 පක්කමංසං බාදිතුකාමො, අහං බො පන සෙට්ඨිං නිස්සාය ජීවාමි, න ඉමං බාලං, කිං
 මෙ ඉමිනා”ති ද්වාරං පිට්ඨාය කාකං ගහෙත්වා සකලසරීරෙ පත්තානි ලුඤ්චිත්වා
 අල්ලසිඬ්ඨිවෙරලොණජීරකාදයො කොට්ටෙන්වා අම්බිලතක්කෙන ආලොලෙන්වා
 තෙනස්ස සකලසරීරං මක්ඛෙන්වා තං කාකං පච්ඡියං බිපි. සො
 අධිමත්තවෙදනාහිභූතො නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො සායං ආගන්ත්වා තං බ්‍යසනප්පත්තං දිස්වා “ලොලකාක, මම
 වචනං අකත්වා තව ලොභං නිස්සාය මහාදුක්ඛං පත්තොසී”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ

—

42.

“යො අත්ථකාමස්ස භිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං; කපොතකස්ස වචනං අකත්වා, අමිත්තභත්ථත්ථගතොව සෙති” ති.

තත්ථ කපොතකස්ස වචනං අකත්වාති පාරාවතස්ස භිතානුසාසනවචනං අකත්වා. අමිත්තභත්ථත්ථගතොව සෙතිති අමිත්තානං අනත්ථකාරකානං දුක්ඛූප්පාදකපුග්ගලානං භත්ථත්ථං භත්ථපථං ගතො අයං කාකො විය සො පුග්ගලො මහන්තං බාසනං පත්වා අනුසොවමානො සෙතිති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා “ඉදානි මයා ච ඉමස්මිං යානෙ න සක්කා වසිතු” ත්ති අඤ්ඤත්ථ ගතො. කාකොපි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. අථ නං භත්තකාරකො සද්ධිං පච්ඡියා ගහෙත්වා සඬකාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඛෙසි.

සත්ථාපි “න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ලොලොයෙව, තඤ්ච පන තෙ ලොලාං නිස්සාය පණ්ඩිතාපි සකාචාසා පරිභීතා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අනාගාමීඵලං පත්තො. සත්ථා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අභමෙව අහොසි” ත්ති.

කපොතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[43] 3. වෙළකජාතකවණ්ණනා

යො අත්ථකාමස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බවභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්චි හගවා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බවොසි” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙව, දුබ්බවත්තායෙව ච පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා සප්පමුබ්බෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො විඤ්ඤානං පත්වා කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ වානිසංසං දිස්වා කාමෙ පහාය භිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඤානසුබ්බෙ විතිනාමෙන්නො අපරභාගෙ මහාපරිවාරො පඤ්චභි තාපසසතෙහි පරිවුතො ගණස්ස සත්ථා හුත්වා විහාසි. අටෙකො ආසිවිසපොතකො අත්තනො ධම්මතාය වරන්තො අඤ්ඤතරස්ස තාපසස්ස අස්සමපදං පත්තො. තාපසො තස්මිං පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා තං එකස්මිං වෙළපබ්බෙ සයාපෙත්වා පටිජග්ගති. තස්ස වෙළපබ්බෙ සයනතො “වෙළකො” ත්වෙව නාමං අකංසු. තං පුත්තසිනෙහෙන පටිජග්ගනතො තාපසස්ස “වෙළකපිතා” ත්වෙව නාමං අකංසු.

තදා බොධිසත්තො “එකො කිර තාපසො ආසිවිසං පටිජග්ගති” ති සුත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං ආසිවිසං පටිජග්ගසී” ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච” න්ති වුත්තෙ “ආසිවිසෙන සද්ධිං විස්සාසො නාම නත්ථී, මා එවං ජග්ගාහී” ති ආහ. “සො මෙ ආචරිය පුත්තො, නාහං තෙන විනා වත්තිතුං සක්ඛිස්සාමී” ති. “තෙන හි එතස්සෙව සන්තිකා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්ස්සසී” ති. තාපසො බොධිසත්තස්ස වචනං න ගණ්හි, ආසිවිසමිපි ජහිතුං නාසක්ඛි. තතො කතිපාහච්චයෙනෙව සබ්බෙ තාපසා එලාඵලත්ථාය ගන්ත්වා ගතට්ඨානෙ එලාඵලස්ස සුලභභාවං දිස්වා ද්වෙ තයො දිවසෙ තත්ථෙව වසිංසු, වෙළකපිතාපි තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තො ආසිවිසං වෙළපබ්බෙයෙව සයාපෙත්වා පිදහිත්වා ගතො. සො පුන තාපසෙහි සද්ධිං ද්විහතීභව්චයෙන ආගන්ත්වා “වෙළකස්ස ගොචරං දස්සාමී” ති වෙළපබ්බං උග්ගාටෙත්වා “එහි, පුත්තක, ඡාතකොසී” ති හත්ථං පසාරෙසි. ආසිවිසො ද්විහතීභං නිරාභාරතාය කුජ්ඣත්වා පසාරිතහත්ථං ඩංසිත්වා තාපසං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තාපසා තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො තස්ස සරිරකිච්චං කාරෙත්වා ඉසිගණ්ස්ස මජ්ඣෙ නිසිදිත්වා ඉසිනං ඔවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

43.

“යො අත්ථකාමස්ස හිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
එවං සො නිහතො සෙති, වෙළකස්ස යථා පිතා” ති.

තත්ථ එවං සො නිහතො සෙති යො හි ඉසිනං ඔවාදං න ගණ්හාති, සො යථා එස තාපසො ආසිවිසමුඛෙ පුතිභාවං පත්වා නිහතො සෙති, එවං මහාවිනාසං පත්වා නිහතො සෙති අත්ථො. එවං බොධිසත්තො ඉසිගණං ඔවදිත්වා වත්තාරො බුහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බුහ්මලොකෙ උජ්ජජ්ජී.

සත්ථා “න ත්වං හික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙව, දුබ්බවභාවෙනෙව ච ආසිවිසමුඛෙ පුතිභාවං පත්තො” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ඡාතකං සමොධානෙසි – “තදා වෙළකපිතා දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසී” න්ති.

වෙළකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[44] 4. මකසජාතකවණ්ණනා

සෙය්‍යො අමිත්තොති ඉදං සත්ථා මගධෙසු වාරිකං වරමානො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ බාලගාමිකමනුස්සෙ ආරබ්භ කටෙසි. තථාගතො කිර එකස්මිං සමයෙ සාවත්ථීතො මගධරට්ඨං ගන්ත්වා තත්ථ වාරිකං වරමානො අඤ්ඤතරං ගාමකං සම්පාපුණි. සො ච ගාමකො යෙභුයොන අන්ධබාලමනුස්සෙහියෙව උස්සන්තො. තත්ථෙකදිවසං තෙ අන්ධබාලමනුස්සා සන්තිපතිත්වා “හො, අමිහෙ අරඤ්ඤං පටිසිත්වා කම්මං කරොන්තෙ මකසා බාදන්ති, තජ්ජච්චයා අමිහාකං කම්මච්චෙෂදො

හොති, සබ්බෙව ධනුනි වෙව ආවුධානි ව ආදාය ගන්ත්වා මකසෙහි සද්ධිං
 යුජ්ඣිත්වා සබ්බමකසෙ විජ්ඣිත්වා ඡිත්තදිත්වා ව මාරෙස්සාමා”ති මන්තයිත්වා
 අරඤ්ඤං ගන්ත්වා “මකසෙ විජ්ඣිස්සාමා”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විජ්ඣිත්වා ව
 පහරිත්වා ව දුක්ඛජපත්තා ආගන්ත්වා අන්තොගාමෙ ව ගාමමජ්ඣෙ ව ගාමද්වාරෙ
 ව නිපජ්ජිංසු.

සත්ථා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො තං ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. අවසෙසා
 පණ්ඩිතමනුස්සා භගවන්තං දිස්වා ගාමද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස
 හික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තස්මිං තස්මිං
 යානෙ පතිතමනුස්සෙ දිස්වා තෙ උපාසකෙ පුච්ඡි “ඛු ඉමෙ ගිලානා මනුස්සා, කිං
 එතෙහි කත”න්ති? “භන්තෙ, එතෙ මනුස්සා ‘මකසයුද්ධං කරිස්සාමා’ති ගන්ත්වා
 අඤ්ඤමඤ්ඤං විජ්ඣිත්වා සයං ගිලානා ජාතා”ති. සත්ථා “න ඉදානෙව
 අන්ධබාලමනුස්සා ‘මකසෙ පහරිස්සාමා’ති අත්තානං පහරන්ති, පුබ්බෙපි ‘මකසං
 පහරිස්සාමා’ති පරං පහරණකමනුස්සා අහෙසුංයෙවා”ති වත්වා තෙහි මනුස්සෙහි
 යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො වණ්ඡජාය
 ජීවිකං කප්පෙති. තදා කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං පච්චන්තගාමෙ ඛු වඩ්ඪකී වසන්ති.
 තත්ථෙට්ඨො බලිතවඩ්ඪකී රුක්ඛං තච්ඡති, අථස්ස එට්ඨො මකසො
 තම්බලොභථාලකපිට්ඨිසදිසෙ සිසෙ නිසීදිත්වා සත්තියා පහරන්තො විය සිසං
 මුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣි. සො අත්තනො සත්තිකෙ නිසින්තං පුත්තං ආහ – “තාත,
 මය්හං සිසං මකසො සත්තියා පහරන්තො විය විජ්ඣති, වාරෙහි න”න්ති. “තාත,
 අධිවාසෙහි, එකජපහාරෙතෙව තං මාරෙස්සාමි”ති. තස්මිං සමයෙ බොධිසත්තොපි
 අත්තනො භණ්ඩං පරියෙසමානො තං ගාමං පත්වා තස්සා වඩ්ඪකීසාලාය
 නිසින්තො හොති. අථ සො වඩ්ඪකී පුත්තං ආහ – “තාත, ඉමං මකසං වාරෙහි”ති.
 සො “වාරෙස්සාමි, තාතා”ති තිබ්ණං මහාඵරසුං උක්ඛිපිත්වා පිතු පිට්ඨිපස්සෙ
 යත්වා “මකසං පහරිස්සාමි”ති පිතු මත්ථකං ද්විධා හින්දි, වඩ්ඪකී තත්ථෙව
 ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

බොධිසත්තො තස්ස තං කම්මං දිස්වා “පච්චාමිත්තොපි පණ්ඩිතොව සෙය්‍යො.
 සො හි දණ්ඩහයෙනපි මනුස්සෙ න මාරෙස්සති”ති වින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

44.

“සෙය්‍යො අමිත්තො මතියා උපෙතො, න ත්වෙව මිත්තො මතිවිජ්ජහිනො;
 ‘මකසං වධිස්ස’න්ති හි ඵලමුගො, පුත්තො පිතු අබ්භිදා උත්තමඬ්ඨග”න්ති.

තත්ථ සෙය්‍යානි පවරො උත්තමො. මතියා උපෙතොනි පඤ්ඤාය
 සමන්තාගතො. ඵලමුගොනි ලාලාමුඛො බාලො. පුත්තො පිතු අබ්භිදා
 උත්තමඬ්ඨගන්ති අත්තනො බාලතාය පුත්තොපි හුත්වා පිතු උත්තමඬ්ඨගං මත්ථකං
 “මකසං පහරිස්සාමි”ති ද්විධා හින්දි. තස්මා බාලමිත්තනො පණ්ඩිතඅමිත්තොව

සෙයොනි ඉමං ගාථං වත්වා බොධිසත්තො උට්ඨාය යථාකම්මං ගතො.
වඩ්ඪකිස්සපි ඤාතකා සරීරකිව්වං අකංසු.

සත්ථා “එවං උපාසකා පුබ්බෙපි ‘මකසං පහරිස්සාමා’ති පරං පහරණකමනුස්සා
අහෙසුංයෙවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි “තදා ගාථං වත්වා පක්කන්තො පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

මකසජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[45] 5. රොහිණිජාතකවණ්ණනා

සෙයොනා අමිත්තොතිඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨිනො දාසිං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර එකා
රොහිණි නාම දාසි අහොසි. තස්සා විහිපහරණට්ඨානෙ ආගන්ත්වා මහල්ලිකා මාතා
නිපජ්ජි, තං මක්ඛිකා පරිවාරෙත්වා සුවියාවිජ්ඣමානා විය බාදන්ති. සා ධිතරං ආහ –
“අම්ම, මක්ඛිකා මං බාදන්ති, එතා වාරෙහි”ති. සා “වාරෙස්සාමි, අම්මා”ති මුසලං
උක්ඛිපිත්වා “මාතු සරීරෙ මක්ඛිකා මාරෙත්වා විනාසං පාපෙස්සාමි”ති මාතරං
මුසලෙන පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. තං දිස්වා “මාතා මෙ මතා”ති රොදිතුං
ආරහි. තං පවත්තිං සෙට්ඨිස්ස ආරොවෙසුං. සෙට්ඨි තස්සා සරීරකිව්වං කාරෙත්වා
විහාරං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං සන්ථු ආරොවෙසි. සත්ථා “න බො, ගහපති,
එසා ‘මාතු සරීරෙ මක්ඛිකා මාරෙස්සාමි’ති ඉදානෙව මුසලෙන පහරිත්වා මාතරං
මාරෙසි, පුබ්බෙපි මාරෙසියෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො
සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා පිතුඅව්වයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පාපුණි. තස්සාපි
රොහිණියෙව නාම දාසි අහොසි. සාපි අත්තතො විහිපහරණට්ඨානං ආගන්ත්වා
නිපන්තං මාතරං “මක්ඛිකා මෙ, අම්ම, වාරෙහි”ති වුත්තා එවමෙව මුසලෙන
පහරිත්වා මාතරං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා රොදිතුං ආරහි. බොධිසත්තො තං පවත්තිං
සුත්වා “අමිත්තොපි හි ඉමස්මිං ලොකෙ පණ්ඩිතොව සෙයොනා”ති වින්තෙත්වා
ඉමං ගාථමාහ –

45.

“සෙයොනා අමිත්තො මෙධාවී, යඤ්චෙ බාලානුකම්පකො;
පස්ස රොහිණිකං ජම්මිං, මාතරං හන්ත්වාන සොවති”ති.

තත්ථ මෙධාවීති පණ්ඩිතො ඤාණි විහාවී. යඤ්චෙ බාලානුකම්පකොති එත්ථ
යන්ති ලිඬිගවිපල්ලාසො කතො, චෙති නාමත්ථෙ නිපාතො. යො නාම බාලො
අනුකම්පකො, තතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන පණ්ඩිතො අමිත්තො
හොන්තොපි සෙයොනායෙවාති අත්ථො. අථ වා යන්ති පටිසෙධනත්ථෙ නිපාතො,
නො චෙ බාලානුකම්පකොති අත්ථො. ජම්මින්ති ලාමිකං දන්ධං. මාතරං හන්ත්වාන

සොවනීති “මක්ඛිකා මාරෙස්සාමී” ති මාතරං හන්ත්වා ඉදානි අයං බාලා සයමෙව රොදති පරිදෙවති. ඉමිනා කාරණෙන ඉමස්මිං ලොකෙ අමිත්තොපි පණ්ඩිතො සෙය්‍යොති බොධිසත්තො පණ්ඩිතං පසංසන්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා “න බො, ගහපති, එසා ඉදානෙව ‘මක්ඛිකා මාරෙස්සාමී’ ති මාතරං සාතෙසි, පුබ්බෙපි සාතෙසියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතායෙව මාතා අහොසි, ධීතායෙව ධීතා, මහාසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි” ති.

රොහිණිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[46] 6. ආරාමදුස්සකජාතකවණ්ණනා

න වෙ අනත්ථකුසලෙනාති ඉදං සත්ථා අඤ්ඤතරස්මිං කොසලගාමකෙ විහරන්තො උය්‍යානදුස්සකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සත්ථා කිර කොසලෙසු වාරිකං චරමානො අඤ්ඤතරං ගාමකං සම්පාපුණි. තත්ථෙකො කුටුම්භිකො තථාගතං නිමන්තෙත්වා අත්තනො උය්‍යානෙ නිසීදාපෙත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා “හන්තෙ, යථාරුචියා ඉමස්මිං උය්‍යානෙ විවරථා” ති ආහ. භික්ඛු උට්ඨාය උය්‍යානපාලං ගහෙත්වා උය්‍යානෙ විවරන්තා එකං අඬගණ්ටියානං දිස්වා උය්‍යානපාලං පුච්ඡිංසු “උපාසක, ඉමං උය්‍යානං අඤ්ඤත්ථ සන්දච්ඡායං, ඉමස්මිං පන යානෙ න කොචි රුක්ඛො වා ගච්ඡො වා අත්ථී, කිං නු බො කාරණ” ති? “හන්තෙ, ඉමස්ස උය්‍යානස්ස රොපනකාලෙ එකො ගාමදාරකො උදකං සිඤ්චන්තො ඉමස්මිං යානෙ රුක්ඛපොතකෙ උම්මුලං කත්වා මූලජපමාණෙන උදකං සිඤ්චී. තෙ රුක්ඛපොතකා මිලායිත්වා මතා. ඉමිනා කාරණෙන ඉදං යානං අඬගණං ජාත” ති. භික්ඛු සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා එතමත්ථං ආරොවෙසුං. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, සො ගාමදාරකො ඉදානෙව ආරාමදුස්සකො, පුබ්බෙපි ආරාමදුස්සකොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බාරාණසියං නක්ඛත්තං සොසගිංසු. නක්ඛත්තහෙරිසද්දසවනකාලතො පට්ඨාය සකලනගරවාසීනො නක්ඛත්තනිස්සිතකා භුත්වා විවරන්ති. තදා රඤ්ඤො උය්‍යානෙ බහු මක්කටා වසන්ති. උය්‍යානපාලො චින්තෙසි “නගරෙ නක්ඛත්තං සුට්ඨං, ඉමෙ වානරෙ ‘උදකං සිඤ්චථා’ ති වත්වා අහං නක්ඛත්තං කිලිස්සාමී” ති ජෙට්ඨකවානරං උපසඬකම්ත්වා “සම්ම වානරජෙට්ඨක, ඉමං උය්‍යානං තුම්භාකම්පි බහුපකාරං, තුම්භෙ එත්ථ පුජ්ඵළපල්ලවානි බාදථ, නගරෙ නක්ඛත්තං සුට්ඨං, අහං නක්ඛත්තං කිලිස්සාමී. යාවාහං ආගච්ඡාමි, තාව ඉමස්මිං උය්‍යානෙ රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්චිතුං සක්ඛිස්සථා” ති පුච්ඡි. “සාධු, සිඤ්චිස්සාමී” ති. “තෙන හි අජපමත්තා හොථා” ති උදකසිඤ්චනත්ථාය තෙසං වම්මකුටෙ ව දාරුකුටෙ ව දත්වා ගතො. වානරා වම්මකුටෙ වෙව දාරුකුටෙ ව ගහෙත්වා රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්චන්ති. අථ නෙ වානරජෙට්ඨකො එවමාහ “හොන්තො වානරා, උදකං නාම රක්ඛිතබ්බං,

තුම්හෙ රුක්ඛපොතකෙසු උදකං සිඤ්ඤානං උප්පාටෙන්වා උප්පාටෙන්වා මූලං ඔලොකෙන්වා ගම්භීරගතෙසු මූලෙසු බහුං උදකං සිඤ්ඤාතං, අගම්භීරගතෙසු අප්පං, පච්ඡා අම්භාකං උදකං දුල්ලහං භවිස්සති” ති. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා තථා අකංසු.

තස්මිං සමයෙ එකො පණ්ඩිතපුරිසො රාජ්‍යායානෙ තෙ වානරෙ තථා කරොන්තෙ දිස්වා එවමාහ “හොන්තො වානරා, කස්මා තුම්හෙ රුක්ඛපොතකෙ උප්පාටෙන්වා උප්පාටෙන්වා මූලප්පමාණෙන උදකං සිඤ්ඤාතං” ති? තෙ “එවං නො වානරපෙට්ඨකො ඔවදති” ති ආහංසු. සො තං වචනං සුත්වා “අහො වන හො බාලා අපණ්ඩිතා, ‘අත්ථං කරිස්සාමා’ ති අනත්ථමෙව කරොන්ති” ති වින්තෙන්වා ඉමං ගාථමාහ –

46.

“න වෙ අනත්ථකුසලෙන, අත්ථවරියා සුබාවහා;
භාපෙති අත්ථං දුම්මෙධො, කපි ආරාමිකො යථා” ති.

අනත්ථ වෙති නිපාතමත්තං. අනත්ථකුසලෙනාති අනත්ථෙ අනායතනෙ කුසලෙන, අත්ථෙ ආයතනෙ කාරණෙ අකුසලෙන වාති අත්ථො. අත්ථවරියාති වුඩ්ඞිතිරියා. සුබාවහාති එවරුපෙන අනත්ථකුසලෙන කායිකවෙතසිකසුඛසංඛාතස්ස අත්ථස්ස වරියා න සුබාවහා, න සක්කා ආවහිතුන්ති අත්ථො. කිංකාරණා? එකන්තෙනෙව හි භාපෙති අත්ථං දුම්මෙධොති, බාලපුග්ගලො “අත්ථං කරිස්සාමි” ති අත්ථං භාපෙත්වා අනත්ථමෙව කරොති. කපි ආරාමිකො යථාති යථා ආරාමෙ නියුත්තො ආරාමරක්ඛනකො මක්කටො “අත්ථං කරිස්සාමි” ති අනත්ථමෙව කරොති, එවං යො කොචි අනත්ථකුසලො, තෙන න සක්කා අත්ථවරියං ආවහිතුං, සො එකංසෙන අත්ථං භාපෙතියෙවාති. එවං සො පණ්ඩිතො පුරිසො ඉමාය ගාථාය වානරපෙට්ඨකං ගරහිත්වා අත්තනො පරිසං ආදාය උය්‍යානා නික්ඛමි.

සත්ථාපි “න, හික්ඛවෙ, එස ගාමදාරකො ඉදානෙව ආරාමදුසකො, පුබ්බෙපි ආරාමදුසකොයෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වානරපෙට්ඨකො ආරාමදුසකගාමදාරකො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

ආරාමදුසකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[47] 7. වාරුණිදුසකජාතකවණ්ණනා

න වෙ අනත්ථකුසලෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො වාරුණිදුසකං ආරබ්භ කටෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර සභායො එකො වාරුණිවාණිපො තිබ්භං වාරුණිං යොපෙත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි ගහෙන්වා වික්කිණන්තො මහාජනෙ සන්නිපතිනෙ “තාත, ත්වං මූලං ගහෙන්වා වාරුණිං දෙහි” ති අත්තෙවාසිකං.

ආණාපෙන්වා සයං න්භායිතුං අගමාසි. අන්තෙවාසිකො මහාජනස්ස වාරුණිං දෙන්තො මනුස්සෙ අන්තරන්තරා ලොණසක්ඛරා ආහරාපෙන්වා බාදන්තෙ දිස්වා “අයං සුරා අලොණිකා හවිස්සති, ලොණමෙන්ථ පක්ඛිපිස්සාමී”ති සුරාවාටියං නාළිමත්තං ලොණං පක්ඛිපිත්වා තෙසං සුරං අදාසි. තෙ මුඛං පුරෙන්වා පුරෙන්වා ඡඩ්ඛෙන්වා “කිං තෙ කත”න්ති පුච්ඡිංසු. “තුම්හෙ සුරං පිචිත්වා ලොණං ආහරාපෙන්තෙ දිස්වා ලොණෙන යොජෙසි”න්ති. “ඵවරුපං නාම මනාපං වාරුණිං නාසෙසි බාලා”ති තං ගරහිත්වා උට්ඨායුට්ඨාය පක්කන්තා. වාරුණිවාණිජො ආගන්ත්වා ඵකම්පි අදිස්වා “වාරුණිපායකා කහං ගතා”ති පුච්ඡි, සො තමන්ථං ආරොචෙසි. අථ නං ආචරියො “බාල, ඵවරුපා නාම තෙ සුරා නාසිතා”ති ගරහිත්වා ඉමං කාරණං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරොචෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො “අත්ථිදානි මෙ ඉදං කථාපාහත”න්ති ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ඵතමන්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා “න ඵස, ගහපති, ඉදානෙව වාරුණිදුසකො, පුබ්බෙපි වාරුණිදුසකොයෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදන්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං සෙට්ඨි අහොසි. තං උපනිස්සාය ඵකො වාරුණිවාණිජො ජීවති. සො තිබ්බිණං සුරං යොජෙත්වා “ඉමං වික්කිණාහී”ති අන්තෙවාසිකං වත්වා න්භායිතුං ගතො. අන්තෙවාසිකො තස්මිං ගතමත්තෙයෙව සුරාය ලොණං පක්ඛිපිත්වා ඉමිනාව නයෙන සුරං විනාසෙසි. අථස්ස ආචරියො ආගන්ත්වා තං කාරණං ඤත්වා සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසි. සෙට්ඨි “අනත්ථකුසලා නාම බාලා ‘අත්ථං කරිස්සාමා’ති අනත්ථමෙව කරොන්ති”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

47.

“න වෙ අනත්ථකුසලෙන, අත්ථවරියා සුබාවහා;
භාපෙනි අත්ථං දුම්මෙධො, කොණ්ඩඤ්ඤො වාරුණිං යථා”ති.

තත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤො වාරුණිං යථාති යථා අයං කොණ්ඩඤ්ඤනාමකො අන්තෙවාසිකො “අත්ථං කරිස්සාමී”ති ලොණං පක්ඛිපිත්වා වාරුණිං භාපෙසි පරිභාපෙසි විනාසෙසි, ඵචං සබ්බොපි අනත්ථකුසලො අත්ථං භාපෙතීති බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථාපි “න ඵස ගහපති ඉදානෙව වාරුණිදුසකො, පුබ්බෙපි වාරුණිදුසකොයෙවා”ති වත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වාරුණිදුසකො ඉදානිපි වාරුණිදුසකොව අහොසි, බාරාණසියෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වාරුණිදුසකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[48] 8. වෙදබ්බජාතකවණ්ණනා

අනුපායෙන යො අත්ථන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්චි හික්ඛුං සත්ථා “න ත්වං හික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙව, තෙනෙව ච කාරණෙන පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා තිණ්හෙන අසිනා ද්විධා කත්වා ඡින්නො භුත්වා මග්ගෙ නිපතිත්ථ, තඤ්ච එකකං නිස්සාය පුරිසසහස්සං ජීවිතක්ඛයං පත්ත”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකස්මිං ගාමකෙ අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො වෙදබ්බං නාම මන්තං ජානාති. සො කිර මන්නො අනග්ගො මහාරහො, නක්ඛත්තයොගෙ ලද්ධෙ තං මන්තං පරිවත්තෙත්වා ආකාසෙ උල්ලොකිතෙ ආකාසතො සත්තරතනවස්සං වස්සති. තදා බොධිසත්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සන්නිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්හාති. අටෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තං ආදාය කෙනවිදෙව කරණීයෙන අත්තනො ගාමා නික්ඛමිත්වා චෙතරට්ඨං අගමාසි, අත්තරාමග්ගෙ ච එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ පඤ්චසතා පෙසනකවොරා නාම පන්ඨසාතං කරොන්ති. තෙ බොධිසත්තඤ්ච වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණඤ්ච ගණ්හිංසු. කස්මා පනෙතෙ “පෙසනකවොරා”ති වුවිවන්ති? තෙ කිර ද්වෙ ජනෙ ගහෙත්වා එකං ධනාහරණත්ථාය පෙසෙන්නි, තස්මා “පෙසනකවොරා”ත්වෙව වුවිවන්ති. තෙපි ච පිනාපුත්තෙ ගහෙත්වා පිතරං “ත්වං අම්භාකං ධනං ආහරිත්වා පුත්තං ගහෙත්වා යාහි”ති වදන්ති. එතෙනුපායෙන මාතුධීතරො ගහෙත්වා මාතරං විස්සජ්ජෙන්නි, ජෙට්ඨකනිට්ඨෙ ගහෙත්වා ජෙට්ඨහාතිකං විස්සජ්ජෙන්නි, ආවරියන්තෙවාසිකෙ ගහෙත්වා අත්තෙවාසිකං විස්සජ්ජෙන්නි. තෙ තස්මිං කාලෙ වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණං ගහෙත්වා බොධිසත්තං විස්සජ්ජෙසු.

බොධිසත්තො ආවරියං වන්දිත්වා “අහං එකාහද්විහව්වයෙන ආගමිස්සාමි, තුම්හෙ මා හායිත්ථ, අපිව බො පන මම වචනං කරොථ, අජ්ජ ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො හවිස්සති, මා බො තුම්හෙ දුක්ඛං අසහන්තා මන්තං පරිවත්තෙත්වා ධනං වස්සාපයිත්ථ. සවෙ වස්සාපෙස්සථ, තුම්හෙ ච විනාසං පාපුණ්ණස්සථ, ඉමෙ ච පඤ්චසතා වොරා”ති එවං ආවරියං ඔවදිත්වා ධනත්ථාය අගමාසි. වොරාපි සූරියෙ අත්ථඨගතෙ බ්‍රාහ්මණං බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙසු. තඨබ්බණ්ණඤ්ඤෙව පාචිතලොකධාතුතො පරිපුණ්ණවන්දමණ්ඩලං උට්ඨති. බ්‍රාහ්මණො නක්ඛත්තං ඔලොකෙන්නො “ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො ලද්ධො, කිං මෙ දුක්ඛෙන අනුභූතෙන, මන්තං පරිවත්තෙත්වා රතනවස්සං වස්සාපෙත්වා වොරානං ධනං දත්වා යථාසුඛං ගමිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා වොරෙ ආමන්තෙසි “හොන්තො වොරා, තුම්හෙ මං කිමත්ථාය ගණ්හථා”ති? “ධනත්ථාය, අය්‍යා”ති. “සවෙ වො, ධනෙන අත්ථො, බිජ්ජං මං බන්ධනා මොචෙත්වා සීසං න්හාපෙත්වා අහතවත්ථානි අවිජාදෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා පුජ්ථානි පිලන්ධාපෙත්වා යපෙථා”ති. “වොරා තස්ස කථං සුත්වා තථා අකංසු”.

බ්‍රාහ්මණො නක්ඛත්තයොගං ඤත්වා මන්තං පරිවත්තෙත්වා ආකාසං උල්ලොකෙසි, තාවදෙව ආකාසතො රතනානි පතිංසු. වොරා තං ධනං සඬ්ඝකඩ්ඪිත්වා උත්තරාසඬ්ගෙසු හණ්ඩිකං කත්වා පායිංසු. බ්‍රාහ්මණොපි තෙසං පච්ඡතොව අගමාසි.

අථ තෙ වොරෙ අඤ්ඤෙ පඤ්චසතා වොරා ගණ්භිංසු. “කිමත්ථං අම්භෙ ගණ්භථා”ති ව චුත්තා “ධනත්ථායා”ති ආහංසු. “යදි වො ධනෙන අත්ථො, එතං බ්‍රාහ්මණං ගණ්භථ, එසො ආකාසං උල්ලොකෙත්වා ධනං වස්සාපෙසි, අම්භාකම්පෙනං එතෙනෙව දින්න”න්ති. වොරා වොරෙ විස්සජ්ජෙත්වා “අම්භාකම්පි ධනං දෙහි”ති බ්‍රාහ්මණං ගණ්භිංසු. බ්‍රාහ්මණො “අහං තුම්භාකං ධනං දදෙය්‍යං, ධනවස්සාපනකනක්ඛත්තයොගො පන ඉතො සංවච්ඡරමත්ථකෙ භවිස්සති. යදි වො ධනෙනත්ථො, අධිවාසෙථ, තදා ධනවස්සං වස්සාපෙස්සාමී”ති ආහ. වොරා කුජ්ඣිත්වා “අම්භො, දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ, අඤ්ඤෙසං ඉදානෙව ධනං වස්සාපෙත්වා අම්භෙ අඤ්ඤං සංවච්ඡරං අධිවාසාපෙසි”ති තිණ්භෙන අසිනා බ්‍රාහ්මණං ද්විධා ඡින්නිත්වා මග්ගෙ ඡඩ්ඛෙත්වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා තෙහි වොරෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා තෙ සබ්බෙහි මාරෙත්වා ධනං ආදාය පුන ද්වෙ කොට්ඨාසා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣිත්වා අධිස්තෙය්‍යානි පුරිසසතානි සාතෙත්වා එතෙන උපායෙන යාව ද්වෙ ජනා අවසිට්ඨා අගෙසු, තාව අඤ්ඤමඤ්ඤං සාතයිංසු. එවං තං පුරිසසහස්සං විනාසං පත්තං.

තෙ පන ද්වෙ ජනා උපායෙන තං ධනං ආහරිත්වා එකස්මිං ගාමසම්පෙ ගහනට්ඨානෙ ධනං පටිච්ඡාදෙත්වා එකො ඛග්ගං ගහෙත්වා රක්ඛන්තො නිසීදි, එකො තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා හත්තං පවාපෙතුං ගාමං පාවිසි. ලොභො ව නාමෙස විනාසමූලමෙවාති ධනසන්නිකෙ නිසින්නො වින්නෙසි “තස්මිං ආගතෙ ඉදං ධනං ද්වෙ කොට්ඨාසා භවිස්සන්ති, යංනුනාහං තං ආගතමත්තමෙව ඛග්ගෙන පහරිත්වා සාතෙය්‍ය”න්ති. සො ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා තස්ස ආගමනං ඔලොකෙත්තො නිසීදි. ඉතරොපි වින්නෙසි “තං ධනං ද්වෙ කොට්ඨාසා භවිස්සන්ති, යංනුනාහං හත්තෙ විසං පක්ඛිපිත්වා තං පුරිසං භොජෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා එකකොව ධනං ගණ්භෙය්‍ය”න්ති. සො නිට්ඨිතෙ හත්තෙ සයං භුඤ්ජිත්වා සෙසකෙ විසං පක්ඛිපිත්වා තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. තං හත්තං ඔතාරෙත්වා යීතමත්තමෙව ඉතරො ඛග්ගෙන ද්විධා ඡින්නිත්වා තං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ ඡඩ්ඛෙත්වා තඤ්ච හත්තං භුඤ්ජිත්වා සයම්පි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. එවඤ්ච තං ධනං නිස්සාය සබ්බෙව විනාසං පාපුණිංසු.

බොධිසත්තොපි බො එකාහද්විභව්වයෙන ධනං ආදාය ආගතො තස්මිං යානෙ ආවරියං අදිස්වා විජ්ජකිණ්ණං පන ධනං දිස්වා “ආවරියෙන මම වචනං අකත්වා ධනං වස්සාපිතං භවිස්සති, සබ්බෙහි විනාසං පත්තෙහි භවිතබ්බ”න්ති මහාමග්ගෙන පායාසි. ගච්ඡන්තො ආවරියං මහාමග්ගෙ ද්විධා ඡින්නං දිස්වා “මම වචනං අකත්වා මතො”ති දාරුනි උද්ධරිත්වා චිතකං කත්වා ආවරියං ඤාපෙත්වා වනපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො ජීවිතක්ඛයං පත්තෙ පඤ්චසතෙ, පුරතො අධිස්තෙය්‍යසතෙහි අනුක්කමෙන අවසානෙ ද්වෙ ජනෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තෙ දිස්වා වින්නෙසි “ඉමං ද්විහි උෟතං පුරිසසහස්සං විනාසං පත්තං, අඤ්ඤෙහි ද්විහි වොරෙහි භවිතබ්බං, තෙපි සන්ථම්භිතුං න සක්ඛිස්සන්ති, කහං නු බො තෙ ගතා”ති ගච්ඡන්තො තෙසං ධනං ආදාය ගහනට්ඨානං පටිට්ඨමග්ගං දිස්වා ගච්ඡන්තො හණ්ඩිකබද්ධස්ස ධනස්ස රාසිං දිස්වා එකං හත්තපානිං අවත්ථරිත්වා මතං අද්දස.

තනො “ඉදං නාම තෙහි කතං භවිස්සති” ති සබ්බං ඤාත්වා “කභං නු ඛො සො පුරිසො” ති විචිතත්තො තම්පි පටිච්ඡන්තට්ඨානෙන අපවිද්ධං දිස්වා “අම්භාකං ආචරියො මම වචනං අකත්වා අත්තනො දුබ්බවභාවෙන අත්තනාපි විනාසං පත්තො, අපරම්පි තෙන පුරිසසභස්සං විනාසිතං, අනුපායෙන වත අකාරණෙන අත්තනො වුඩ්ඪිං පත්ථයමානා අම්භාකං ආචරියො විය මභාවිනාසමෙව පාපුණ්ණස්සන්ති” ති විත්තෙන්වා ඉමං ගාථමාහ –

48.

“අනුපායෙන යො අත්ථං, ඉච්ඡති සො විහඤ්ඤති;
වෙනා හනිංසු වෙදබ්බං, සබ්බෙ තෙ ඛාසනමජ්ඣගු” ති.

තත්ථ සො විහඤ්ඤති ති සො අනුපායෙන “අත්තනො අත්ථං වුඩ්ඪිං සුඛං ඉච්ඡාමි” ති අකාලෙ වායාමං කරොන්තො පුග්ගලො විහඤ්ඤති කිලමති මභාවිනාසං පාපුණාති. වෙනාති වෙතරට්ඨවාසිනො වොරා. හනිංසු වෙදබ්බන්ති වෙදබ්බමත්තවසෙන “වෙදබ්බො” ති ලද්ධනාමං බ්‍රාහ්මණං හනිංසු. සබ්බෙ තෙ ඛාසනමජ්ඣගු තෙපි ව අනවසෙසා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතයමානා ඛාසනං අධිගච්ඡංසු පටිලභිංසුති.

එවං ඛොධිසත්තො “යථා අම්භාකං ආචරියො අනුපායෙන අට්ඨානෙන පරක්කමං කරොන්තො ධනං වස්සාපෙත්වා අත්තනාපි ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අඤ්ඤෙසඤ්ච විනාසපච්චයො ජාතො, එවමෙව යො අඤ්ඤොපි අනුපායෙන අත්තනො අත්ථං ඉච්ඡන්තො වායාමං කරිස්සති, සබ්බො සො අත්තනා ව විනස්සිස්සති, පරෙසඤ්ච විනාසපච්චයො භවිස්සති” ති වනං උන්නාදෙන්තො දෙවතාසු සාධුකාරං දදමානාසු ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා තං ධනං උපායෙන අත්තනො ගෙහං ආහරිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤාති කරොන්තො යාවතායුකං යත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපථං පුරයමානො අගමාසි.

සත්ථාපි “න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොව, දුබ්බවත්තා පන මභාවිනාසං පත්තො” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වෙදබ්බබ්‍රාහ්මණො දුබ්බවභික්ඛු අහොසි, අත්තෙවාසිකො පන අහමෙව අහොසි” ති.

වෙදබ්බජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[49] 9. නක්ඛත්තජාතකවණ්ණනා

නක්ඛත්තං පතිමානෙන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ආජීවකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථීයං කිරෙකං කුලධීතරං ජනපදෙ එකො කුලපුත්තො අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙන්වා “අසුකදිවසෙ නාම ගණ්ඨිස්සාමි” ති දිවසං යපෙත්වා තස්මිං දිවසෙ සම්පත්තෙ අත්තනො කුලපකං ආජීවකං පුච්ඡ “හන්තෙ, අජ්ජ මයං එකං මඬිගලං කරිස්සාම, සොහනං නු ඛො නක්ඛත්ත” ති.

සො “අයං මං පයිමං අප්පච්ඡිත්තවාද දිවසං යපෙත්වා ඉදානි පටිපුච්ඡති, හොතු, සික්ඛාපෙස්සාමි න”න්ති කුජ්ඣිත්වා “අජ්ජ අසොහනං නක්ඛත්තං, මා අජ්ජ මඬගලං කරිත්ථ, සවෙ කරිස්සථ, මහාවිනාසො භවිස්සති”ති ආහ. තස්මිං කුලෙ මනුස්සා තස්ස සද්දහිත්වා තං දිවසං න ගච්ඡිංසු. නගරවාසිනො සබ්බං මඬගලකිරියං කරිවා තෙසං අනාගමනං දිස්වා “තෙහි අජ්ජ දිවසො යපිතො, නො ව බො ආගතා, අම්මාකම්පි බහු වයකම්මං කතං, කිං නො තෙහි, අම්මාකං ධීතරං අඤ්ඤස්ස දස්සාමා”ති යථාකතෙනෙව මඬගලෙන ධීතරං අඤ්ඤස්ස කුලස්ස අදංසු.

ඉතරෙ පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා “දෙථ නො දාරික”න්ති ආහංසු. අථ නෙ සාවත්ථිවාසිනො “ජනපදවාසිනො නාම තුම්හෙ ගහපතිකා පාපමනුස්සා දිවසං යපෙත්වා අවඤ්ඤාය න ආගතා, ආගතමග්ගෙනෙව පටිගච්ඡථ, අම්මෙහි අඤ්ඤෙසං දාරිකා දින්නා”ති පරිභාසිංසු. තෙ තෙහි සද්ධිං කලහං කරිවා දාරිකං අලහිත්වා යථාගතමග්ගෙනෙව ගතා. තෙනපි ආජීවකෙන තෙසං මනුස්සානං මඬගලන්තරායස්ස කතභාවො භික්ඛූනං අන්තරෙ පාකටො ජාතො. තෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්තිපතිතා “ආවුසො, ආජීවකෙන කුලස්ස මඬගලන්තරායො කතො”ති කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡි. තෙ “ඉමාය නාමා”ති කථයිංසු. “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව ආජීවකො තස්ස කුලස්ස මඬගලන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි එස තෙසං කුජ්ඣිත්වා මඬගලන්තරායං අකාසියෙවා”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ නගරවාසිනො ජනපදවාසිනං ධීතරං වාරොත්වා දිවසං යපෙත්වා අත්තනො කුලුපකං ආජීවකං පුච්ඡිංසු “හත්තෙ, අජ්ජ අම්මාකං එකා මඬගලකිරියා, සොහනං නු බො නක්ඛත්ත”න්ති. සො “ඉමෙ අත්තනො රුචියා දිවසං යපෙත්වා ඉදානි මං පුච්ඡන්ති”ති කුජ්ඣිත්වා “අජ්ජ නෙසං මඬගලන්තරායං කරිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “අජ්ජ අසොහනං නක්ඛත්තං, සවෙ කරොථ, මහාවිනාසං පාපුණ්ණස්සථා”ති ආහ. තෙ තස්ස සද්දහිත්වා න ගම්මිංසු. ජනපදවාසිනො තෙසං අනාගමනං ඤත්වා “තෙ අජ්ජ දිවසං යපෙත්වාපි න ආගතා, කිං නො තෙහි, අඤ්ඤෙසං ධීතරං දස්සාමා”ති අඤ්ඤෙසං ධීතරං අදංසු. නගරවාසිනො පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා දාරිකං යාචිංසු. ජනපදවාසිනො “තුම්හෙ නගරවාසිනො නාම ඡින්නහිරිකා ගහපතිකා, දිවසං යපෙත්වා දාරිකං න ගණ්හිත්ථ, මයං තුම්මාකං අනාගමනභාවෙන අඤ්ඤෙසං අදම්මා”ති. මයං ආජීවකං පටිපුච්ඡිත්වා “නක්ඛත්තං න සොහන”න්ති නාගතා, දෙථ නො දාරික”න්ති. “අම්මෙහි තුම්මාකං අනාගමනභාවෙන අඤ්ඤෙසං දින්නා, ඉදානි දින්නදාරිකං කථං පුන ආනෙස්සාමා”ති.

එවං තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තෙසු එකො නගරවාසි පණ්ඩිතපුරිසො එකෙන කම්මෙන ජනපදං ගතො තෙසං නගරවාසිනං “මයං ආජීවකං පුච්ඡිත්වා නක්ඛත්තස්ස අසොහනභාවෙන නාගතා”ති කථෙන්නානං සුත්වා “නක්ඛත්තෙන කො අත්ථො, නනු දාරිකාය ලද්ධභාවොව නක්ඛත්ත”න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

49.

“නක්ඛත්තං පතිමානෙන්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා;
අත්ථො අත්ථස්ස නක්ඛත්තං, කිං කරිස්සන්ති තාරකා” ති.

තත්ථ පතිමානෙන්තන්ති ඔලොකෙන්තං, “ඉදානි නක්ඛත්තං භවිස්සති, ඉදානි නක්ඛත්තං භවිස්සති” ති ආගමයමානං. අත්ථො බාලං උපච්චගාති එතං නගරවාසිකං බාලං දාරිකාපට්ටාභසඬ්ඛානො අත්ථො අතික්කන්තො. අත්ථො අත්ථස්ස නක්ඛත්තන්ති යං අත්ථං පරියෙසන්තො වරති, සො පට්ටෙද්ධො අත්ථොව අත්ථස්ස නක්ඛත්තං නාම. කිං කරිස්සන්ති තාරකාති ඉතරෙ පන ආකාසෙ තාරකා කිං කරිස්සන්ති, කතරං අත්ථං සාධෙස්සන්තිති අත්ථො. නගරවාසිනො කලහං කත්වා දාරිකං අලභිත්වාව අගමංසු.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, එස ආජීවකො ඉදානෙව කුලස්ස මඬ්ඛලන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ආජීවකො එතරහි ආජීවකොව අහොසි, තානිපි කුලානි එතරහි කුලානියෙව, ගාථං වත්වා යීතො පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

නක්ඛත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[50] 10. දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා

දුම්මෙධානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථවරියං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සා ද්වාදසකනිපාතෙ මහාකණ්ඨජාතකෙ (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආච්චි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතුකුච්ඡිනො නික්ඛන්තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො” ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සුද්දෙසිකො හුත්වා තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගන්ත්වා අට්ඨාරසන්තං විජ්ජට්ඨානානං නිජ්ජත්තිං පාපුණි, අථස්ස පිතා ඔපරජ්ජං අදාසි. තස්මිං සමයෙ බාරාණසිවාසිනො දෙවනාමඬ්ඛලිකා හොන්ති, දෙවනා නමස්සන්ති, බහු අපෙළකකුක්කුට්ඨකරාදයො වධිත්වා නානාජපකාරෙහි පුජ්ජගන්ධෙහි වෙව මංසලොහිතෙහි ව බලිකම්මං කරොන්ති. බොධිසත්තො වින්තෙසි “ඉදානි සත්තා දෙවනාමඬ්ඛලිකා, බහුං පාණුවධං කරොන්ති, මහාජනො යෙභුයොන අධම්මස්මිංයෙව නිව්ට්ඨො, අහං පිතු අච්චයෙන රජ්ජං ලභිත්වා එකම්පි අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව පාණුවධං කාතුං න දස්සාමි” ති. සො එකදිවසං රථං අභිරුය්හ නගරා නික්ඛන්තො අද්දස එකස්මිං මහන්තෙ වටරුක්ඛෙ මහාජනං සන්තිපතිතං, තස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බන්තදෙවතාය සන්තිකෙ පුත්තධිතුයසධනාදීසු යං යං ඉච්ඡති, තං තං පත්ථෙත්තං. සො තං දිස්වා රථා ඔරුය්හ තං රුක්ඛං උපසඬ්ඛමිත්වා ගන්ධපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා උදකෙන අභිසෙකං කත්වා රුක්ඛං

පදක්ඛිණං කත්වා දෙවනාමභිගලිකො විය හුත්වා දෙවනං නමස්සිත්වා රථං අභිරුක්ඛ
නගරං පාවිසි. තතො පට්ඨාය ඉමිනාව නියාමෙන අන්තරන්තරෙ තත්ථ ගන්ත්වා
දෙවනාමභිගලිකො විය පූජං කරොති.

සො අපරෙන සමයෙන පිතු අවිචයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය වතස්සො අගතියො
වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්නො චිත්තෙසි
“මය්හං මනාරථො මත්ථකං පත්තො, රජ්ජෙ පතිට්ඨිතොමිහි. යං පනාහං පුබ්බෙ
ඵකං අත්ථං චිත්තයිං, ඉදානි තං මත්ථකං පාපෙස්සාමි”ති අමච්චෙ ව
බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ව සන්නිපාතාපෙත්වා ආමන්තෙසි “ජානාථ හො මයා
කෙන කාරණෙන රජ්ජං පත්ත”න්ති? “න ජානාම, දෙවා”ති. “අපි වොහං අසුකං
නාම වටරුක්ඛං ගන්ධාදිහි පුජෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා නමස්සමානො
දිට්ඨපුබ්බො”ති. “ආම, දෙවා”ති. තදාහං පත්ථනං අකාසිං “සචෙ රජ්ජං
පාපුණ්ණස්සාමි, බලිකම්මං තෙ කරිස්සාමි”ති. “තස්සා මෙ දෙවතාය ආනුභාවෙන ඉදං
රජ්ජං ලද්ධං, ඉදානිස්සා බලිකම්මං කරිස්සාමි, තුම්හෙ පපඤ්චං අකත්වා බිජ්ජං
දෙවතාය බලිකම්මං සජ්ජෙථා”ති. “කිං කිං ගණ්හාම, දෙවා”ති? හො අහං
දෙවතාය ආයාවමානො “යෙ මය්හං රජ්ජෙ පාණානිපාතාදීනි පඤ්ච දුස්සිලකම්මානි
දස අකුසලකම්මපථෙ සමාදාය වත්තිස්සන්ති, තෙ සාතෙත්වා
අන්තචට්ටිමංසලොභිතාදිහි බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති ආයාචිං. තස්මා තුම්හෙ ඵවං
හෙරිං වරාපෙථ “අම්හාකං රාජා උපරාජකාලෙයෙව ඵවං ආයාචි ‘සවාහං රජ්ජං
පාපුණ්ණස්සාමි, යෙ මෙ රජ්ජෙ දුස්සිලා හවිස්සන්ති, තෙ සබ්බෙ සාතෙත්වා බලිකම්මං
කරිස්සාමි’ති, සො ඉදානි පඤ්චවිධං දුස්සිලකම්මං දසවිධං අකුසලකම්මපථං
සමාදාය වත්තමානානං දුස්සිලානං සහස්සං සාතෙත්වා තෙසං හදයමංසාදීනි
ගාහාපෙත්වා දෙවතාය බලිකම්මං කාතුකාමො, ඵවං නගරවාසිනො ජානන්තු”ති.
ඵවඤ්ච පන වත්වා “යෙදානි ඉතො පට්ඨාය දුස්සිලකම්මෙ වත්තිස්සන්ති, තෙසං
සහස්සං සාතෙත්වා යඤ්ඤං යජිත්වා ආයාවනතො මුච්චිස්සාමි”ති ඵතමත්ථං
පකාසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

50.

“දුම්මෙධානං සහස්සෙන, යඤ්ඤො මෙ උපයාචිතො;
ඉදානි බොහං යජිස්සාමි, බහු අධම්මිකො ජනො”ති.

තත්ථ දුම්මෙධානං සහස්සෙනාති “ඉදං කම්මං කාතුං වට්ටති, ඉදං න වට්ටති”ති
අජානනභාවෙන, දසසු වා පන අකුසලකම්මපථෙසු සමාදාය වත්තනභාවෙන දුට්ඨා
මෙධා ඵතෙසන්ති දුම්මෙධා, තෙසං දුම්මෙධානං නිජ්ජඤ්ඤානං බාලපුග්ගලානං
ගණිත්වා ගහිතෙන සහස්සෙන. යඤ්ඤො මෙ උපයාචිතොති මයා දෙවනං
උපසඬකම්ත්වා “ඵවං යජිස්සාමි”ති යඤ්ඤො යාචිතො. ඉදානි බොහං යජිස්සාමිති
සො අහං ඉමිනා ආයාවනෙන රජ්ජස්ස පටිලද්ධත්තා ඉදානි යජිස්සාමි. කිංකාරණා?
ඉදානි හි බහු අධම්මිකො ජනො, තස්මා ඉදානෙව නං ගහෙත්වා බලිකම්මං
කරිස්සාමිති.

අමච්චා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා “සාධු, දෙවා” ති ද්වාදසයොජනිකෙ
 බාරාණසිනගරෙ හෙරිං වරාපෙසුං. හෙරියා ආණං සුත්වා එකමිපි දුස්සිලකම්මං
 සමාදාය ධීතො එකපුරිසොපි නාහොසි. ඉති යාව බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි, තාව
 එකපුග්ගලොපි පඤ්චසු දසසු වා දුස්සිලකම්මෙසු එකමිපි කම්මං කරොන්තො න
 පඤ්ඤායිත්ථ. එවං බොධිසත්තො එකපුග්ගලමිපි අකිලමෙන්නො
 සකලරට්ඨවාසිතො සීලං රක්ඛාපෙත්වා සයමිපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා
 ජීවිතපරියොසානෙ අත්තනො පරිසං ආදාය දෙවනගරං පුරෙන්නො අගමාසි.

සත්ථාපි “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ලොකස්ස අත්ථං වරති, පුබ්බෙපි
 වරියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි – “තදාපරිසා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව
 අහොසි” ති.

දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා දසමා.

අත්ථකාමවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ලොසකතිස්සකපොත, වෙළකං මකසමිපි ව;
 රොහිණී ආරාමදුසං, වාරුණිදුසවෙදබ්බං;
 නක්ඛත්තං දුම්මෙධං දසාති.

පඨමො පණ්ණාසකො.

6. ආසීසවග්ගො

[51] 1. මහාසීලවජාතකවණ්ණනා

ආසීසෙට්ඨ පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියං
 භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි සත්ථා “සච්චං කිර ත්ථං භික්ඛු
 ඔස්සට්ඨවීරියොසි” ති පුච්ඡි. “ආම, හන්තෙ” ති ව චුත්තෙ “කස්මා ත්ථං භික්ඛු
 එවරුපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සපි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා රජ්ජා
 පරිහායිත්වාපි අත්තනො වීරියෙ යත්වා නට්ඨමිපි යසං පුන උප්පාදයිංසු” ති වත්වා
 අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො රඤ්ඤො
 අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්තො. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ
 “සීලවකුමාරො” ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සුද්දෙසිකොව සබ්බසිප්පෙසු
 නිප්ඵත්තිං පත්වා අපරහාගෙ පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො මහාසීලවරාජා නාම
 අහොසි ධම්මිකො ධම්මරාජා. සො නගරස්ස වතුසු ද්වාරෙසු වතස්සො, මජ්ඣෙ

එක, නිවෙසනද්වාරෙ එකත්ති නිව්වං ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා කපණද්ධිකානං දානං දෙනි, සීලං රක්ඛති, උපොසඨකම්මං කරොති, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො අභිකෙ නිසින්තං පුත්තං පරිනොසයමානො විය සබ්බසත්තෙ පරිනොසයමානො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති. තස්සෙකො අමච්චො අත්තෙපුරෙ පදුබ්භිත්වා අපරහාගෙ පාකටො ජානො. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පරිග්ගණ්හන්තො අත්තනා පච්චක්ඛන්තො ඤාත්වා තං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා “අන්ධබාල අයුත්තං තෙ කතං, න ත්වං මම විජිතෙ වසිතුං අරහසි, අත්තනො ධනඤ්ච පුත්තදාරෙ ව ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ යාහී”ති රට්ඨා පබ්බාපෙසි. සො නික්ඛමිත්වා කාසිරට්ඨං අතික්කම්ම කොසලජනපදං ගන්ත්වා කොසලරාජානං උපට්ඨහන්තො අනුක්කමෙන රඤ්ඤො අබ්භන්තරිකො විස්සාසිකො ජානො.

සො එකදිවසං කොසලරාජානං ආහ – “දෙව බාරාණසිරජ්ජං නාම නිම්මක්ඛිකමධුපටලසදිසං, රාජා අතිමුදුකො, අප්පෙනෙව බලවාහනෙන සක්කා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිතු”න්ති. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “බාරාණසිරජ්ජං නාම මහා, අයඤ්ච ‘අප්පෙනෙව බලවාහනෙන සක්කා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිතු’න්ති ආහ, කිං නු ඛො පන පයුත්තකවොරො සියා”ති වින්තෙත්වා “පයුත්තකොසි මඤ්ඤ”ති ආහ. “නාහං, දෙව, පයුත්තකො, සච්චමෙව වදාමි. සචෙ මෙ න සද්දහථ, මනුස්සෙ පෙසෙත්වා පච්චන්තගාමං හනාපෙඨ, තෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා අත්තනො සන්තිකං නිතෙ ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසති”ති. රාජා “අයං අතිවිය සුරො හුත්වා වදති, වීමංසිස්සාමි තාවා”ති අත්තනො පුරිසෙ පෙසෙත්වා පච්චන්තගාමං හනාපෙසි. මනුස්සා තෙ වොරෙ ගහෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තෙ දිස්වා “තාතා, කස්මා ගාමං හනා”ති පුච්ඡි. “ජීවිතුං අසක්කොත්තා, දෙවා”ති චුත්තෙ රාජා “අථ කස්මා මම සන්තිකං නාගමිත්ථ, ඉතොදානි පට්ඨාය එවරුපං කම්මං මා කරිත්ථා”ති තෙසං ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ගන්ත්වා කොසලරඤ්ඤො තං පචත්ති. ආරොචෙසුං. සො එත්තකෙනාපි ගන්තුං අවිසහන්තො පුන මජ්ඣෙස්සනපදං හනාපෙසි. තෙපි වොරෙ රාජා තථෙව ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො එත්තකෙනාපි අගන්ත්වා පුන පෙසෙත්වා අත්තරවීරියං විලුම්පාපෙසි, රාජා තෙසම්පි වොරානං ධනං දත්වා විස්සජ්ජෙසියෙව. තදා කොසලරාජා “අතිවිය ධම්මිකො රාජා”ති ඤාත්වා “බාරාණසිරජ්ජං ගහෙස්සාමි”ති බලවාහනං ආදාය නියායාසි.

තදා පන බාරාණසිරඤ්ඤො මත්තවාරණෙපි අභිමුඛං ආගච්ඡන්තෙ අනිවත්තනධම්මා අසනියාපි සීසෙ පතන්ති යා අසන්තසනසභාවා සීලවමහාරාජස්ස රුචියා සති සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං සමත්ථා සහස්සමත්තා අහෙජ්ජවරසුරා මහායොධා භොන්ති. තෙ “කොසලරාජා ආගච්ඡති”ති සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා “දෙව, කොසලරාජා කිර ‘බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමි’ති ආගච්ඡති, ගච්ඡාම, නං අම්භාකං රජ්ජසීමං අනොක්කන්තමෙව පොථෙත්වා ගණ්හාමා”ති වදිංසු. රාජා “තාතා, මං නිස්සාය අඤ්ඤෙසං කිලමනකිච්චං නත්ථි, රජ්ජත්ථිකො රජ්ජං ගණ්හාතු, මාගමිත්ථා”ති නිවාරෙසි. කොසලරාජා රජ්ජසීමං

අතික්කමිත්වා ජනපදමජ්ඣං පාවිසි. අමච්චා පුනපි රාජානං උපසඬකමිත්වා තථෙව වදිංසු, රාජා පුරිමනගෙතෙව නිවාරෙසි. කොසලරාජා බහිනගරෙ යත්වා “රජ්ජං වා දෙනු යුද්ධං වා”ති සීලවමහාරාජස්ස සාසනං පෙසෙසි. රාජා තං සුත්වා “නත්ථි මයා සද්ධිං යුද්ධං, රජ්ජං ගණ්හාතු”ති පටිසාසනං පෙසෙසි. පුනපි අමච්චා රාජානං උපසඬකමිත්වා “දෙව, න මයං කොසලරඤ්ඤො නගරං පවිසිතුං දෙම, බහිනගරෙයෙව නං පොථෙත්වා ගණ්හාමා”ති ආහංසු, රාජා පුරිමනගෙතෙව නිවාරෙත්වා නගරද්වාරානි විවරාපෙත්වා සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන මහාතලෙ පල්ලඬකමජ්ඣෙ නිසිදි.

කොසලරාජා මහත්තෙන බලවාහනෙන බාරාණසිං පාවිසි. සො එකමිපි පටිසත්තුං අපස්සන්තො රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා අමච්චගණපරිවුතො අපාරුතද්වාරෙ නිවෙසනෙ අලඬකතපටියත්තං මහාතලං ආරුය්හ නිසිත්තං. නිරාපරාධං සීලවමහාරාජානං සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන ගණ්හාපෙත්වා “ගච්ඡට්ඨ, ඉමං රාජානං සද්ධිං අමච්චෙහි පච්ඡාබාහං ගාල්භබන්ධනං බන්ධිත්වා ආමකසුසානං නෙත්වා ගලජ්ජමාණෙ ආවාටෙ බනිත්වා යථා එකොපි හත්ථං උක්ඛිපිතුං න සක්කොති, එවං පංසුං පක්ඛිපිත්වා නිබනට්ඨ, රත්තිං සිඬගාලා ආගන්ත්වා එතෙසං කාතබ්බයුත්තකං කරිස්සන්ති”ති ආහ. මනුස්සා වොරරඤ්ඤො ආණං සුත්වා රාජානං සද්ධිං අමච්චෙහි පච්ඡාබාහං ගාල්භබන්ධනං බන්ධිත්වා නික්ඛමිංසු. තස්මිමිපි කාලෙ සීලවමහාරාජා වොරරඤ්ඤො ආසාතමත්තමිපි නාකාසි. තෙසුපි අමච්චෙසු එවං බන්ධිත්වා නියමානෙසු එකොපි රඤ්ඤො වචනං භින්දිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. එවං සුවිනිතා කිරස්ස පරිසා. අථ තෙ රාජපුරිසා සාමච්චං සීලවමහාරාජානං ආමකසුසානං නෙත්වා ගලජ්ජමාණෙ ආවාටෙ බනිත්වා සීලවමහාරාජානං මජ්ඣෙ, උභොසු පස්සෙසු සෙසඅමච්චෙති එවං සබ්බෙපි ආවාටෙසු ඔතාරෙත්වා පංසුං ආකිරිත්වා සනං ආකොටෙත්වා අගමංසු. තදා සීලවමහාරාජා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා “වොරරඤ්ඤො උපරි කොපං අකත්වා මෙත්තං එව භාවෙට්ඨ, තාතා”ති ඔවදි.

අථ අඬ්ඨරත්තසමයෙ “මනුස්සමංසං බාදිස්සාමා”ති සිඬගාලා ආගමිංසු. තෙ දිස්වා රාජා ව අමච්චා ව එකජ්ජහාරෙතෙව සද්දමකංසු, සිඬගාලා භීතා පලායිංසු. තෙ නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තා පච්ඡන්තො කස්සචි අනාගමනභාවං ඤත්වා පුන පච්චාගමිංසු. ඉතරෙපි තථෙව සද්දමකංසු. එවං යාවතතියං පලායිත්වා පුන ඔලොකෙන්තා තෙසු එකස්සපි අනාගමනභාවං ඤත්වා “චජ්ඣප්පත්තා එතෙ හවිස්සන්ති”ති සුරා හුත්වා නිවත්තිත්වා පුන තෙසු සද්දං කරොන්තෙසුපි න පලායිංසු. ඡෙට්ඨකසිඬගාලො රාජානං උපගඤ්ඡි, සෙසා සිඬගාලා සෙසානං අමච්චානං සන්තිකං අගමංසු. උපායකුසලො රාජා තස්ස අත්තනො සන්තිකං ආගතභාවං ඤත්වා ඩංසිතුං ඔකාසං දෙන්තො විය ගීවං උක්ඛිපිත්වා තං ගීවාය ඩංසමානං හනුකට්ඨිකෙන ආකඬ්ඨිත්වා යන්තෙ පක්ඛිපිත්වා විය ගාල්භං ගණ්හි, නාගබලෙන රඤ්ඤො හනුකට්ඨිකෙන ආකඬ්ඨිත්වා ගීවාය ගාල්භං ගහිතසිඬගාලො අත්තානං මොචෙතුං අසක්කොන්තො මරණභයතජ්ජිතො මහාවිරවං විරවි. අවසෙසා සිඬගාලා තස්ස තං අට්ඨස්සරං සුත්වා “එකෙන පුරිසෙන සුග්ගහිතො

හවිස්සනී’’ති අමච්චෙ උපසඤ්ඤාමිතුං අසක්කොත්තා මරණභයතජ්ජිතා සබ්බෙ පලායිංසු. රඤ්ඤො හනුකට්ඨිකෙන දළ්භං කත්වා ගහිතසිඤ්ඤාලෙ අපරාපරං සඤ්චරන්තෙ පංසු සිථිලා අහොසි. සොපි සිඤ්ඤාලො මරණභයහීනො චතුහි පාදෙහි රඤ්ඤො උපරිභාගෙ පංසුං අපබ්බුහි, රාජා පංසුනො සිථිලභාවං ඤත්වා සිඤ්ඤාලං විස්සජ්ජෙත්වා නාගබ්බො ටාමසම්පන්නො අපරාපරං සඤ්චරන්තො උහො හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ආවාටමුඛවට්ටියං ඔලුබ්භ වාතච්ඡින්නවලාභකො විය නික්ඛමිත්වා ධීනො අමච්චෙ අස්සාසෙත්වා පංසුං විසුහිත්වා සබ්බෙ උද්ධරිත්වා අමච්චපරිවුතො ආමකසුසානෙ අට්ඨාසි.

තස්මිං සමයෙ මනුස්සා එකං මතමනුස්සං ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඛෙත්තා ද්වින්නං යක්ඛානං සීමන්තරිකාය ඡඩ්ඛෙසුං. තෙ යක්ඛා තං මතමනුස්සං භාජෙතුං අසක්කොත්තා “න මයං ඉමං භාජෙතුං සක්කොම, අයං සීලවරාජා ධම්මිකො, එස නො භාජෙත්වා දස්සති, එතස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමා”ති තං මතමනුස්සං පාදෙ ගහෙත්වා ආකඨ්ඨත්තා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, අම්භාකං ඉමං මතකං භාජෙත්වා දෙහී”ති ආහංසු. “හො යක්ඛා, අහං ඉමං තුම්භාකං භාජෙත්වා දදෙය්‍යං, අපරිසුද්ධො පනම්හි, න්භායිස්සාමි තවා”ති. යක්ඛා වොරරඤ්ඤො යපිතං වාසිතඋදකං අත්තනො ආනුභාවෙන ආහරිත්වා රඤ්ඤො න්භානත්ථාය අදංසු. න්භත්වා ධීතස්ස සංහරිත්වා යපිතෙ වොරරඤ්ඤො සාටකෙ ආහරිත්වා අදංසු, තෙ නිවාසෙත්වා ධීතස්ස චතුජ්ජාතියගන්ධසමුග්ගං ආහරිත්වා අදංසු, ගන්ධෙ විලිම්පිත්වා ධීතස්ස සුවණ්ණසමුග්ගෙ මණ්ඩලවණ්ටෙසු යපිතානි නානාපුජ්ථානි ආහරිත්වා අදංසු. පුජ්ථානි පිළන්ධිත්වා ධීතකාලෙ “අඤ්ඤං කිං කරොමා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. රාජා අත්තනො ඡාතකාකාරං දස්සෙසි, තෙ ගන්ත්වා වොරරඤ්ඤො සම්පාදිතං නානග්ගරසභොජනං ආහරිත්වා අදංසු, රාජා න්භාතානුලිත්තො සුමණ්ඩිතජපසාධිතො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජී. යක්ඛා වොරරඤ්ඤො යපිතං වාසිතපාතීයං සුවණ්ණභිඤ්ඤාකරෙනෙව සුවණ්ණසරකෙනපි සද්ධිං ආහරිංසු. අථස්ස පාතීයං පිවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා ධීතකාලෙ වොරරඤ්ඤො සම්පාදිතං පඤ්චසුගන්ධිකසුපරිභාවිතං තම්බුලං ආහරිත්වා අදංසු. තං බාදිත්වා ධීතකාලෙ “අඤ්ඤං කිං කරොමා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. ගන්ත්වා වොරරඤ්ඤො උස්සිසකෙ නික්ඛිත්තං මඬගලබග්ගං ආහරථාති. තම්පි ගන්ත්වා ආහරිංසු. රාජා තං බග්ගං ගහෙත්වා තං මතමනුස්සං උජුකං යපාපෙත්වා මත්ථකමජ්ඣෙ අසිනා පහරිත්වා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා ද්වින්නං යක්ඛානං සමවිහත්තමෙව විහජිත්වා අදාසි, දත්වා ච පන බග්ගං ධොවිත්වා සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. අථ තෙ යක්ඛා මනුස්සමංසං බාදිත්වා සුහිතා හුත්වා තුට්ඨවිත්තා “අඤ්ඤං තෙ, මහාරාජ, කිං කරොමා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. තෙන හි තුම්භෙ අත්තනො ආනුභාවෙන මං වොරරඤ්ඤො සිරිගබ්භෙ ඔතාරොථ, ඉමෙ ච අමච්චෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහෙසු පතිට්ඨාපෙථාති. තෙ “සාධු දෙවා”ති සම්පට්ඨිත්වා තථා අකංසු.

තස්මිං සමයෙ වොරරාජා අලඬකතසිරිගබ්භෙ සිරිසයනපිට්ඨෙ නිපන්නො නිද්දායති. රාජා තස්ස පමත්තස්ස නිද්දායත්තස්ස බග්ගතලෙන උදරං පහරි. සො හීනො පබුජ්ඣිත්වා දීපාලොකෙන සීලවමහාරාජානං සඤ්ජානිත්වා සයනා උට්ඨාය

සතිං උපට්ඨපෙත්වා යීතො රාජානං ආහ ‘මහාරාජ, එවරුපාය රත්තියා ගහිතාරක්ඛෙ පිහිතද්වාරෙ භවතෙ ආරක්ඛමනුස්සෙහි නිරොකාසෙ යාතෙ ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා අලඬිකතපටියත්තො කථං නාම ත්වං ඉමං සයනපිට්ඨං ආගතොසි’ ති. රාජා අත්තනො ආගමනාකාරං සබ්බං විත්ථාරනො කට්ඨෙසි. තං සුත්වා චොරරාජා සංවිග්ගමානසො ‘මහාරාජ, අහං මනුස්සභූතොපි සමානො තුම්භාකං ගුණෙ න ජානාමි, පරෙසං ලොහිතමං සබ්බාදකෙහි පන කක්ඛලෙහි එරුසෙහි යක්ඛෙහි තව ගුණා ඤාතා, න දානාහං, නරින්ද, එවරුපෙ සීලසම්පන්නෙ තයි දුබ්භිස්සාමි’ ති ඛග්ගං ආදාය සපථං කත්වා රාජානං බමාපෙත්වා මහාසයනෙ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනා බුද්දකමඤ්චකෙ නිපජ්ජිත්වා පහාතාය රත්තියා උට්ඨිතෙ සූරියෙ හෙරිං වරාපෙත්වා සබ්බසෙනියො ච අමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ ච සන්නිපාතාපෙත්වා තෙසං පුරතො ආකාසෙ පුණ්ණවන්දං උක්ඛිපන්නො විය සීලවරඤ්ඤො ගුණෙ කට්ඨෙත්වා පරිසමජ්ඣෙයෙව පුන රාජානං බමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා ‘මහාරාජ, ඉතො පට්ඨාය තුම්භාකං උජ්ජන්නො චොරුපද්දවො මය්හං භාරො, මයා ගහිතාරක්ඛා තුම්භෙ රජ්ජං කරොථා’ ති වත්වා පෙසුඤ්ඤකාරකස්ස ආණං කාරෙත්වා අත්තනො බලවාහනං ආදාය සකරට්ඨමෙව ගතො.

සීලවරාජාපි බො අලඬිකතපටියත්තො සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා සරහපාදකෙ කඤ්චනපල්ලඬිකෙ නිසින්නො අත්තනො සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘අයඤ්ච එවරුපා සම්පත්ති අමච්චසහස්සස්ස ච ජීවිතපටිලාභො මයි වීරියං අකරොන්තෙ න කිඤ්චි අභවිස්ස, වීරියබලෙන පනාහං නට්ඨඤ්ච ඉමං යසං පටිලහිං, අමච්චසහස්සස්ස ච ජීවිතදානං අදාසිං, ආසච්ඡෙදං වත අකත්වා වීරියමෙව කත්තබ්බං. කතවීරියස්ස හි එලං නාම එවං සමිජ්ඣති’ ති වින්තෙත්වා උදානවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

51.

‘ආසීසෙට්ඨ පුරිසො, න නිබ්බන්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අභු’ ති.

තත්ථ ආසීසෙට්ඨාති ‘එවාහං වීරියං ආරහන්තො ඉමම්භා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි’ ති අත්තනො වීරියබලෙන ආසං කරොට්ඨෙව. න නිබ්බන්දෙය්‍ය පණ්ඩිතොති පණ්ඩිතො උපායකුසලො යුත්තට්ඨානෙ වීරියං කරොන්තො ‘අහං ඉමස්ස වීරියස්ස එලං න ලහිස්සාමි’ ති න උක්කණ්ඨෙය්‍ය, ආසච්ඡෙදං කරෙය්‍යාති අත්ථො. පස්සාමි වොහං අත්තානන්ති එත්ථ වොති නිපාතමත්තං, අහං අජ්ජ අත්තානං පස්සාමි. යථා ඉච්ඡිං තථා අභුති අභඤ්චි ආවාටෙ නිබ්බාතො තම්භා දුක්ඛා මුච්චිත්වා පුන අත්තනො රජ්ජසම්පත්තිං ඉච්ඡිං, සො අහං ඉමං සම්පත්තිං පත්තං අත්තානං පස්සාමි. යට්ඨවාහං පුබ්බෙ ඉච්ඡිං, තට්ඨෙව මෙ අත්තා ජාතොති. එවං බොධිසත්තො ‘අහො වත හො සීලසම්පන්නානං වීරියඑලං නාම සමිජ්ඣති’ ති ඉමාය ගාථාය උදානං උදානෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤාති කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං සට්ඨන්තවා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පද්ධියාමච්චො දෙවදත්තො අහොසි, අමච්චසහස්සං බුද්ධපරිසා, සීලවමහාරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාසීලවජාතකවණ්ණනා පටිමා.

[52] 2. චූළජනකජාතකවණ්ණනා

වායමෙට්ඨෙව පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඔස්සට්ඨවීරියමෙවාරඛ්භ කට්ඨෙසි. තත්ථ යං වත්තඛ්ඛං, තං සඛ්ඛං මහාජනකජාතකෙ (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආචි භවිස්සති. ජනකරාජා පන සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා නිසින්තො ඉමං ගාථමාහ –

52.

“වායමෙට්ඨෙව පුරිසො, න නිඛ්ඛන්දෙයා පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුඛ්භත”න්ති.

තත්ථ වායමෙට්ඨොති වායාමං කරොට්ඨෙව. උදකා ථලමුඛ්භතන්ති උදකතො ථලමුත්තිණ්ණං ථලෙ පතිට්ඨිතං අත්තානං පස්සාමිති. ඉධාපි ඔස්සට්ඨවීරියො හික්ඛු අරහත්තං පත්තො, ජනකරාජා සම්මාසම්බුද්ධොව අහොසිති.

චූළජනකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[53] 3. පුණ්ණපාතිජාතකවණ්ණනා

තට්ඨෙව පුණ්ණා පාතියොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො විසචාරුණිං ආරඛ්භ කට්ඨෙසි. එකං සමයං සාවත්ථියං සුරාධුත්තා සන්තිපතිත්වා මන්තයිංසු – “සුරාමූලං නො ඛිණං, කභං නු ඛො ලභිස්සාමා”ති. අට්ඨෙකො කක්ඛළධුත්තො ආහ “මා වින්තයිත්ථ, අත්ථෙට්ඨෙකො උපායො”ති. “කතරො උපායො නාමා”ති? “අනාථපිණ්ඩිකො අඬගුලිමුද්දිකා පිළන්ධිත්වා මට්ඨසාටකනිවත්ථො රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡති, මයං සුරාපාතියං විසඤ්ඤිකරණං හෙසජ්ජං පක්ඛිපිත්වා ආපානං සජ්ජෙත්වා නිසීදිත්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආගමනකාලෙ ‘ඉතො එහි මහාසෙට්ඨී’ති පක්කොසිත්වා තං සුරං පායෙත්වා විසඤ්ඤිභූතස්ස අඬගුලිමුද්දිකා ව සාටකෙ ව ගහෙත්වා සුරාමූලං කරිස්සාමා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තථා කත්වා සෙට්ඨිස්ස ආගමනකාලෙ පටිමග්ගං ගන්ත්වා “සාමි, ඉතො තාව ආගච්ඡථ, අයං අම්භාකං සන්තිකෙ අතිමනාපා සුරා, ථොකං පිවිත්වා ගච්ඡථා”ති වදිංසු. සොනාපන්තො අරියසාවකො කිං සුරං පිවිස්සති, අනත්ථිකො සමානොපි පන “ඉමෙ ධුත්තෙ පරිග්ගණ්හිස්සාමි”ති තෙසං ආපානභූමිං ගන්ත්වා තෙසං කිරියං ඔලොකෙත්වා “අයං සුරා ඉමෙහි ඉමිනා නාම කාරණෙන යොජිතා”ති ඤාත්වා “ඉතො දානි පට්ඨාය ඉමෙ ඉතො පලාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ආහ – “හරෙ

දුට්ඨධුත්තා, තුම්හෙ ‘සුරාපාතියං හෙසජ්ජං පක්ඛිපිත්වා ආගතාගතෙ පායෙත්වා විසඤ්ඤී කත්වා විලුම්පිස්සාමා’ති ආපානමණ්ඩලං සජ්ජෙත්වා නිසින්නා කෙවලං ඉමං සුරං චණ්ණෙථ, එකොපි තං උක්ඛිපිත්වා පිටිතුං න උස්සහති. සචෙ අයං අයොජිතා අස්ස, ඉමං තුම්හෙව පිට්ඨොයාථා’ති තෙ ධුත්තෙ තජ්ජෙත්වා තතො පලාපෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා “ධුත්තෙහි කතකාරණං තථාගතස්ස ආරොචෙස්සාමී”ති වින්තෙන්නො ජෙනවනං ගන්ත්වා ආරොචෙසි. සත්ථා “ඉදානි තාව ගහපති තෙ ධුත්තා තං වඤ්චෙතුකාමා ජාතා, පුබ්බෙ පන පණ්ඩිතෙපි වඤ්චෙතුකාමා අහෙසු”න්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසිසෙට්ඨි අහොසි. තදාපෙනෙ ධුත්තා එවමෙව සම්මන්තෙත්වා සුරං යොජෙත්වා බාරාණසිසෙට්ඨස්ස ආගමනකාලෙ පටිමග්ගං ගන්ත්වා එවමෙව කථයිංසු. සෙට්ඨි අනත්ථිකොපි හුත්වා තෙ පරිග්ගණ්හිතුකාමො ගන්ත්වා තෙසං කිරියං ඔලොකෙත්වා “ඉදං නාමෙන කාතුකාමා, පලාපෙස්සාමී නෙ ඉතො”ති වින්තෙත්වා එවමාහ “හොන්තො, ධුත්තා සුරං පිටිත්වා රාජකුලං ගන්තුං නාම අයුත්තං, රාජානං දිස්වා පුන ආගච්ඡන්තො ජානිස්සාමී, තුම්හෙ ඉධෙව නිසීද්ධා”ති රාජපටියානං ගන්ත්වා පච්චාගඤ්ජි. ධුත්තා “ඉතො එථ, සාමී”ති. සොපි තත්ථ ගන්ත්වා හෙසජ්ජෙන සංයොජිතා සුරාපාතියො ඔලොකෙත්වා එවමාහ “හොන්තො ධුත්තා තුම්හාකං කිරියා මය්හං න රුච්චති, තුම්හාකං සුරාපාතියො යථාපූරිතාව යීතා, තුම්හෙ කෙවලං සුරං චණ්ණෙථ, න පන පිට්ඨං. සවායං මනාපා අස්ස, තුම්හෙපි පිට්ඨොයාථ, ඉමාය පන විසසංයුත්තාය භවිතබ්බ”න්ති තෙසං මනොරථං හින්දන්තො ඉමං ගාථමාහ –

53.

“තථෙව පුණ්ණා පාතියො, අඤ්ඤායං චත්තනෙ කථා;
ආකාරණෙන ජානාමී, න වායං භද්දිකා සුරා”ති.

තත්ථ තථෙවාති යථා මයා ගමනකාලෙ දිට්ඨා, ඉදානිපි ඉමා සුරාපාතියො තථෙව පුණ්ණා. අඤ්ඤායං චත්තනෙ කථාති යා අයං තුම්හාකං සුරාචණ්ණනකථා චත්තති, සා අඤ්ඤාව අභූතා අතච්ඡා. යදි හි එසා සුරා මනාපා අස්ස, තුම්හෙපි පිට්ඨොයාථ, උපධිච්ඡාතියො අවසිස්සෙය්‍යුං. තුම්හාකං පන එකෙනාපි සුරා න පීතා. ආකාරණෙන ජානාමීති තස්මා ඉමිනා කාරණෙන ජානාමී. න වායං භද්දිකා සුරාති “නෙවායං භද්දිකා සුරා, විසසංයොජිතාය එතාය භවිතබ්බ”න්ති ධුත්තෙ නිග්ගණ්හිත්වා යථා න පුන එවරූපං කරොන්ති, තථා තෙ තජ්ජෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ධුත්තා එතරහි ධුත්තා, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පුණ්ණපාතිජාතකචණ්ණනා තතියා.

නායං රුක්ඛො දුරාරුහානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ඵලකුසලං
 උපාසකං ආරබ්භ කථෙසී. එකො කිර සාවත්ථිවාසී කුටුම්භිකො බුද්ධජපමුඛං
 භික්ඛුසඤ්ඤා නිමන්තෙත්වා අත්තනො ආරාමෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුබජ්ජකං දත්වා
 උය්‍යානපාලං ආණාපෙසී “භික්ඛුහි සද්ධිං උය්‍යානෙ විවරිත්වා අය්‍යානං අම්බාදීනි
 නානාඵලානි දෙහී”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා භික්ඛුසඤ්ඤාමාදාය උය්‍යානෙ
 විවරන්තො රුක්ඛං උල්ලොකෙත්වා “එතං ඵලං ආමං, එතං න සුපක්කං, එතං
 සුපක්කං”න්ති ජානාති. යං සො වදති, තං තථෙව හොති. භික්ඛු ගන්ත්වා තථාගතස්ස
 ආරොවෙසුං “හන්තෙ, අයං උය්‍යානපාලො ඵලකුසලො භූමියං ධීතොව රුක්ඛං
 උල්ලොකෙත්වා ‘එතං ඵලං ආමං, එතං න සුපක්කං, එතං සුපක්කං’න්ති ජානාති. යං
 සො වදති, තං තථෙව හොති”ති. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, අයමෙව උය්‍යානපාලො
 ඵලකුසලො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි ඵලකුසලායෙව අහෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි වණ්ණජ්ජං
 කරොන්තො එකස්මිං කාලෙ මහාවත්තනිඅට්ඨිං පත්වා අට්ඨමුඛෙ යත්වා සබ්බෙ
 මනුස්සෙ සන්තිපාතාපෙත්වා “ඉමිස්සා අට්ඨියා විසරුක්ඛා නාම හොන්ති,
 විසපත්තානි, විසපුජ්ජානි, විසඵලානි, විසමධුනි හොන්තියෙව, පුබ්බෙ තුම්භෙහි
 අපරිභුත්තං, යං කිඤ්චි පත්තං වා පුජ්ජං වා ඵලං වා පල්ලවං වා මං අපරිපුච්ඡිත්වා මා
 බාදවා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා අට්ඨිං ඔතරිංසු. අට්ඨමුඛෙ ච එකස්මිං
 ගාමද්වාපරෙ කිංචලරුක්ඛො නාම අත්ථී, තස්ස ඛන්ධසාබාපලාසපුජ්ජඵලානි
 සබ්බානි අම්බසදිසානෙව හොන්ති. න කෙවලං වණ්ණසණ්ඨානතොව,
 ගන්ධරසෙහිපිස්ස ආමපක්කානි ඵලානි අම්බඵලසදිසානෙව, බාදිතානි පන
 හලාහලවිසං විය තඬ්ඬණඤ්ඤෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්ති. පුරතො ගච්ඡන්තා
 එකච්චෙ ලොලපුරිසා “අම්බරුක්ඛො අය”න්ති සඤ්ඤාය ඵලානි බාදිංසු, එකච්චෙ
 “සත්ථවාහං පුච්ඡිත්වා බාදිස්සාමා”ති හත්ථෙන ගහෙත්වා අට්ඨංසු. තෙ
 සත්ථවාහෙ ආගතෙ “අය්‍ය, ඉමානි අම්බඵලානි බාදාමා”ති පුච්ඡිංසු. බොධිසත්තො
 “නායං අම්බරුක්ඛො”ති ඤාත්වා “කිං ඵලරුක්ඛො නාමෙස, නායං අම්බරුක්ඛො,
 මා බාදිත්වා”ති වාරෙත්වා යෙ බාදිංසු. තෙපි වමාපෙත්වා චතුර්ධරං පායෙත්වා
 නිරොගෙ අකාසී.

පුබ්බෙ පන ඉමස්මිං රුක්ඛමූලෙ මනුස්සා නිවාසං කජ්ජෙත්වා “අම්බඵලානි”ති
 සඤ්ඤාය ඉමානි විසඵලානි බාදිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. පුනදිවසෙ
 ගාමවාසිනො නික්ඛම්තිත්වා මතමනුස්සෙ දිස්වා පාදෙ ගණ්ඨිත්වා පට්ඨිජන්තට්ඨානෙ
 ඡඩ්ඛෙත්වා සකටෙහි සද්ධිංයෙව සබ්බං තෙසං සන්තකං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. තෙ
 තං දිවසමිපි අරුණ්‍යග්ගමනකාලෙයෙව “මය්‍හං බලිබද්දො භවිස්සති, මය්‍හං සකටං,
 මය්‍හං හණ්ඩ”න්ති වෙගෙන තං රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා මනුස්සෙ නිරොගෙ දිස්වා
 “කථං තුම්භෙ ඉමං රුක්ඛං ‘නායං අම්බරුක්ඛො’ති ජානිත්වා”ති පුච්ඡිංසු. තෙ
 “මයං න ජානාම, සත්ථවාහජෙට්ඨකො නො ජානාති”ති ආහංසු. මනුස්සා

බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු “පණ්ඩිත, කින්නි කත්වා ත්වං ඉමස්ස රුක්ඛස්ස
අනම්බරුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසි”ති? සො “ද්විති කාරණෙන අඤ්ඤාසි”න්ති වත්වා
ඉමං ගාථමාහ –

54.

“නායං රුක්ඛො දුරාරුහො, නපි ගාමනො ආරකා;
ආකාරණෙන ජානාමි, නායං සාදුඵලො දුමො”ති.

තත්ථ නායං රුක්ඛො දුරාරුහොති අයං විසරුක්ඛො න දුක්ඛාරුහො,
උක්ඛිපිත්වා යපිතනිස්සෙණි විය සුබ්බනාරොහිතුං සක්කාති වදති. නපි ගාමනො
ආරකාති ගාමනො දුරෙ ධීනොපි න හොති, ගාමද්වාරෙ ධීනොයෙවාති දීපෙති.
ආකාරණෙන ජානාමිති ඉමිනා දුච්චෙත කාරණෙනාහං ඉමං රුක්ඛං ජානාමි.
කින්නි? නායං සාදුඵලො දුමොති. සචෙ හි අයං මධුරඵලො අම්බරුක්ඛො අභවිස්ස,
ඵවං සුඛාරුල්ලෙහ අවිදුරෙ ධීනෙ ඵතස්මිං ඵකම්පි ඵලං න තිට්ඨෙය්‍යා,
ඵලබාදකමනුස්සෙහි නිච්චං පරිවුතොව අස්ස. ඵවං අහං අත්තනො ඤාණෙන
පරිච්ඡින්නදිත්වා ඉමස්ස විසරුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසින්ති මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා
සොත්ථිගමනං ගතො.

සත්ථාපි “ඵවං, හික්ඛචෙ, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි ඵලකුසලා අහෙසු”න්ති ඉමං
ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පරිසා
බුද්ධපරිසා අහෙසුං, සත්ථවාහො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කිංඵලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[55] 5. පඤ්චාවුධජාතකවණ්ණනා

යො අලීනෙන විත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඵකං
ඔස්සට්ඨවීරියං හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි හික්ඛුං සත්ථා ආමන්තෙත්වා “සච්චං
කිර ත්වං හික්ඛු ඔස්සට්ඨවීරියොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හගවා”ති චුත්තෙ “හික්ඛු
පුබ්බෙ පණ්ඩිතා වීරියං කාතුං යුත්තට්ඨානෙ වීරියං කත්වා රජ්ජසම්පත්තිං
පාපුණිංසු”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස
රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ අට්ඨසතෙ
බ්‍රාහ්මණෙ සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා ලක්ඛණානි පුච්ඡිංසු. ලක්ඛණකුසලා
බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “පුඤ්ඤසම්පන්නො, මහාරාජ, කුමාරො
තුම්භාකං අච්චයෙන රජ්ජං පාපුණිස්සති, පඤ්චාවුධකම්මෙ පඤ්ඤාතො පාකටො
ජම්බුදීපෙ අග්ගපුරිසො භවිස්සති”ති බ්‍යාකරිංසු. රාජා බ්‍රාහ්මණානං වචනං සුත්වා
කුමාරස්ස නාමං ගණ්හන්තො “පඤ්චාවුධකුමාරො”ති නාමං අකාසි. අථ නං
විඤ්ඤාතං පත්වා සොළසවස්සුද්දෙසෙ ධීතං රාජා ආමන්තෙත්වා “තාත, සිජ්ජං
උග්ගණ්හාහි”ති ආහ. “කස්ස සන්නිකෙ උග්ගණ්හාමි, දෙවා”ති? “ගච්ඡ, තාත,

ගන්ධාරරටියේ තක්කසිලනගරෙ දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ
 උග්ගණ්භ, ඉදඤ්චස්ස ආවරියභාගං දජ්ජෙය්‍යාසී” ති සහස්සං දත්වා උයොයාපෙසී.
 සො තත්ථ ගන්ත්වා සිජ්ජං සික්ඛිත්වා ආවරියෙන දින්නං පඤ්චාවුධං ගහෙත්වා
 ආවරියං වන්දිත්වා තක්කසිලනගරතො නික්ඛමිත්වා සන්නද්ධපඤ්චාවුධො
 බාරාණසිමග්ගං පටිපජ්ජී.

සො අත්තරාමග්ගෙ සිලෙසලොමයක්ඛෙන නාම අධිට්ඨිතං එකං අට්ඨං පාපුණි.
 අථ නං අට්ඨිමුඛෙ මනුස්සා දිස්වා “හො මාණව, මා ඉමං අට්ඨං පවිස,
 සිලෙසලොමයක්ඛො නාමෙත්ථ අත්ථී, සො දිට්ඨදිට්ඨියෙ මනුස්සෙ ජීවිතක්ඛයං
 පාපෙති” ති වාරයිංසු. බොධිසත්තො අත්තානං තක්කෙත්තො අසම්භීතකෙසරසීහො
 විය අට්ඨං පාවිසියෙව. තස්මිං අට්ඨිමජ්ඣං සම්පත්තෙ සො යක්ඛො තාලමත්තො
 හුත්වා කුටාගාරමත්තං සීසං පත්තජ්ජමාණානි අක්ඛිති, දකලිමකුළමත්තා ද්වෙ දායා
 ව මාපෙත්වා සෙතමුඛො කබරකුච්ඡී නිලහත්ථපාදො හුත්වා බොධිසත්තස්ස
 අත්තානං දස්සෙත්වා “කහං යාසී, තිට්ඨ හක්ඛොසී මෙ” ති ආහ. අථ නං
 බොධිසත්තො “යක්ඛ, අහං අත්තානං තක්කෙත්වා ඉධ පවිට්ඨො, ත්වං
 අජ්ජමත්තො හුත්වා මං උපගච්ජෙය්‍යාසී. විසපිතෙන හි සරෙන තං විජ්ඣිත්වා
 එත්ථෙව පාතෙස්සාමි” ති සන්නජ්ජෙත්වා හලාහලවිසපිතං සරං සන්නය්හිත්වා
 මුඤ්චි, සො යක්ඛස්ස ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තතො අඤ්ඤං, තතො අඤ්ඤන්ති
 එවං පඤ්ඤාස සරෙ මුඤ්චි, සබ්බෙ තස්ස ලොමෙසුයෙව අල්ලීයිංසු. යක්ඛො
 සබ්බෙපි තෙ සරෙ ඵොටෙත්වා අත්තතො පාදමූලෙයෙව පාතෙත්වා බොධිසත්තං
 උපසඬ්ඡමි.

බොධිසත්තො පුනපි තං තජ්ජෙත්වා බග්ගං කඩ්ඪිත්වා පහරි,
 තෙත්තිංසඬ්ඛලායතො බග්ගො ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. අථ නං කණයෙන පහරි,
 සොපි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා මුග්ගරෙන පහරි, සොපි
 ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා කුන්තෙන පහරි, සොපි
 ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. තස්ස අල්ලීනභාවං ඤත්වා “හො යක්ඛන, තෙ අහං
 ‘පඤ්චාවුධකුමාරො නාමා’ ති සුතපුබ්බො, අහං තයා අධිට්ඨිතං අට්ඨං පවිසත්තො න
 ධනුආදීති තක්කෙත්වා පවිට්ඨො, අත්තානංයෙව පන තක්කෙත්වා පවිට්ඨො, අජ්ජ
 තං පොථෙත්වා චුණ්ණචුණ්ණං කරිස්සාමි” ති උන්නාදෙන්තො අත්තානං
 තක්කෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන යක්ඛං පහරි, හත්ථො ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි.
 වාමහත්ථෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි. දක්ඛිණපාදෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි.
 වාමපාදෙන පහරි, සොපි අල්ලීයි. “සීසෙන තං පොථෙත්වා චුණ්ණචුණ්ණං
 කරිස්සාමි” ති සීසෙන පහරි, තම්පි ලොමෙසුයෙව අල්ලීයි. සො පඤ්චොඩ්ඨිතො
 පඤ්චසු යානෙසු බද්ධො ඔලම්බන්තොපි නිබ්භයො නිස්සාරජ්ජොව අහොසී.

යක්ඛො වින්තෙසී “අයං එකො පුරිසසීහො පුරිසාජාතියො, න පුරිසමත්තොව,
 මාදිසෙන නාමස්ස යක්ඛෙන ගහිතස්ස සන්නාසමත්තම්පි න හවිස්සති, මයා ඉමං
 මග්ගං හනන්නෙන එකොපි එවරූපො පුරිසො න දිට්ඨපුබ්බො, කස්මා නු ඛො එස
 න භායති” ති. සො තං බාදිතුං අවිසහන්තො “කස්මා නු ඛො, ත්වං මාණව,

මරණභයං න භායසී” ති පුවිඡි. “කිංකාරණා, යක්ඛ, භායිස්සාමි. එකස්මිඤ්ඤි අත්තභාවෙ එකං මරණං නියතමෙව, අපිව මය්හං කුවිඡිමිහි වජිරාචුධං අත්ථී. සවෙ මං බාදිස්සසි, තං ආචුධං ජීරාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, තං තෙ අන්තානි ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති. ඉති උභොපි නස්සිස්සාම, ඉමිනා කාරණෙනාහං න භායාමී” ති. ඉදං කිර බොධිසත්තො අත්තනො අබ්භන්තරෙ ඤාණාචුධං සන්ධාය කපෙසි. තං සුත්වා යක්ඛො වින්තෙසි “අයං මාණවො සච්චමෙව භණති, ඉමස්ස පුරිසසිහස්ස සරිරතො මුග්ගඛිජමත්තමිපි මංසඛණ්ඩං මය්හං කුවිඡි ජීරෙතුං න සක්ඛිස්සති, විස්සජ්ජෙස්සාමි න” ති මරණභයතජ්ජිතො බොධිසත්තං විස්සජ්ජෙත්වා “මාණව, පුරිසසිහො ත්වං, න තෙ අහං මංසං බාදිස්සාමි, ත්වං අජ්ජ රාහුමුඛා මුත්තවන්දො විය මම භත්ථතො මුච්චිත්වා ඤාතිසුභජ්ජමණ්ඩලං තොසෙත්තො යාහී” ති ආහ.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – “යක්ඛ, අහං තාව ගච්ඡිස්සාමි, ත්වං පන පුබ්බෙපි අකුසලං කත්වා ලුද්දො ලොහිතපාණි පරරුහිරමංසභක්ඛො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො. සවෙ ඉධාපි යත්වා අකුසලමෙව කරිස්සසි, අන්ධකාරා අන්ධකාරමෙව ගමිස්සසි, මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය පන න සක්කා තයා අකුසලං කාතුං, පාණාතිපාතකම්මං නාම නිරයෙ නිරච්ඡානයොනියං පෙත්තිවිසයෙ අසුරකායෙ ව නිබ්බත්තෙති, මනුස්සෙසු නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අප්පායුකසංවත්තනිකං හොති” ති එවමාදිනා නයෙන පඤ්චන්තං දුස්සීලාකම්මානං ආදීනවං, පඤ්චන්තං සීලානං ආනිසංසඤ්ච කපෙත්වා නානාකාරණෙහි යක්ඛං තජ්ජෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා තස්සායෙව නං අට්ඨියා බලිපට්ඨගාහකං දෙවතං කත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා අට්ඨිතො නික්ඛමිත්වා අට්ඨිමුඛෙ මනුස්සානං ආචික්ඛිත්වා සන්තද්ධපඤ්චාචුධො බාරාණසිං ගන්ත්වා මාතාපිතරො දිස්වා අපරභාගෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

55.

“යො අලිනෙන විත්තෙන, අලිනමනසො නරො;
භාවෙති කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය” ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – යො පුරිසො අලිනෙන අසංකුට්තෙන විත්තෙන පකතියාපි අලිනමනො අලිනජ්ඣාසයොව හුත්වා අනවජ්ජට්ඨෙන කුසලං සත්තති. සබොධිපක්ඛියහෙදං ධම්මං භාවෙති වඩ්ඪෙති, විසාලෙන විත්තෙන විපස්සනං අනුයුඤ්ජති චතුහි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස පත්තියා, සො එවං සබ්බසඩ්ධාරෙසු “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා” ති තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා තරුණවිපස්සනතො පට්ඨාය උජ්ජන්තො බොධිපක්ඛියධම්මෙ භාවෙත්තො අනුපුබ්බෙන එකසංයොජනමිපි අනවසෙසෙත්වා සබ්බසංයොජනක්ඛයකරස්ස

චතුර්ථමග්ගස්ස පරියොසානෙ උප්පන්නත්තා “සබ්බසංයොජනක්ඛයො”ති සඬ්ඛං ගතං අරහත්තං පාපුණ්ණයාති.

එවං සත්ථා අරහත්තෙන ධම්මදෙසනාය කූටං ගහෙත්වා මත්ථකෙ චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තං පාපුණ්ණි. සත්ථා අනුසන්ධිං සට්ඨන්තා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා යක්ඛො අභිගුලිමාලො අහොසි, පඤ්චාවුධකුමාරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පඤ්චාවුධජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[56] 6. කඤ්චනක්ඛන්ධජාතකවණ්ණනා

යො පහට්ඨෙත චිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසි කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා රතනසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජි. අට්ඨස්ස ආචරියුපජ්ඣායා “ආවුසො, එකච්චෙත සීලං නාම, දුච්චෙත, තිච්චෙත, චතුර්ච්චෙත, පඤ්චච්චෙත, ඡබ්බිච්චෙත, සත්තච්චෙත, අට්ඨච්චෙත, නවච්චෙත, දසච්චෙත, බහුව්ච්චෙත සීලං නාම. ඉදං චූළසීලං නාම, ඉදං මජ්ඣිමසීලං නාම, ඉදං මහාසීලං නාම. ඉදං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාම, ඉදං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං නාම, ඉදං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං නාම, ඉදං පච්චයපට්ඨෙවනසීලං නාමා”ති සීලං ආචික්ඛන්ති. සො චිත්තෙසි “ඉදං සීලං නාම අතිබහු, අහං එත්තකං සමාදාය චත්තිතුං න සක්ඛිස්සාමි, සීලං පුරෙතුං අසක්කොන්තස්ස ච නාම පබ්බජ්ජාය කො අත්ථො, අහං ගිහී හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාමි, පුත්තදාරඤ්ච පොසෙස්සාමි”ති. එවඤ්ච පන චිත්තෙන්වා “හන්තෙ, අහං සීලං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමි, අසක්කොන්තස්ස ච නාම පබ්බජ්ජාය කො අත්ථො, අහං භීනායාවත්තිස්සාමි, තුම්භාකං පත්තචීවරං ගණ්හං”ති ආහ.

අට්ඨ නං ආහංසු “ආවුසො එවං සන්තෙ දසබලං චන්දිත්ථාව යාහි”ති තෙ තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ධම්මසහං අගමංසු. සත්ථා දිස්ථාව “කිං, භික්ඛවෙ, අනත්ථිකං භික්ඛුං ආදාය ආගතත්ථා”ති ආහ. හන්තෙ, අයං භික්ඛු “අහං සීලං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමි”ති පත්තචීවරං නියායාදෙති, අට්ඨ නං මයං ගහෙත්වා ආගතම්හාති. “කස්මා පන තුම්භෙ, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස භික්ඛුනො බහුං සීලං ආචික්ඛට්ඨ. යත්තකං එස රක්ඛිතුං සක්කොති, තත්තකමෙව රක්ඛිස්සති. ඉතො පට්ඨාය තුම්භෙ එතං මා කිඤ්චි අවචුත්ථ, අහමෙත්ථ කත්තබ්බං ජානිස්සාමි, එහි ත්ථං භික්ඛු, කිං තෙ බහුනා සීලෙන, තිණියෙව සීලානි රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සෙසි”ති? “රක්ඛිස්සාමි, හන්තෙ”ති. තෙන හි ත්ථං ඉතො පට්ඨාය කායද්වාරං චච්චිද්වාරං මනොද්වාරන්ති තිණි ද්වාරානි රක්ඛ, මා කායෙන පාපකම්මං කරි, මා වාචාය, මා මනසා. “ගච්ඡ මා භීනායාවත්ති, ඉමානි තිණියෙව සීලානි රක්ඛා”ති. එත්තාවතා සො භික්ඛු තුට්ඨමානසො “සාධු, හන්තෙ, රක්ඛිස්සාමි ඉමානි තිණි සීලානි”ති සත්ථාරං චන්දිත්ථා ආචරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිංයෙව අගමාසි. සො තානි තිණි සීලානි පුරෙන්තොව අඤ්ඤාසි “ආචරියුපජ්ඣායෙහි මය්හං ආචික්ඛිතං සීලම්චි

එත්තකමෙව, තෙ පන අත්තනො අබුද්ධභාවෙන මං බුද්ධාපෙතුං නාසක්ඛිංසු,
සම්මාසම්බුද්ධො අත්තනො බුද්ධසුබුද්ධතාය අනුත්තරධම්මරාජතාය එත්තකං සීලං
තීසුයෙව ද්වාරෙසු පක්ඛිපිත්වා මං ගණ්භාපෙසි, අවස්සයො වත මෙ සත්ථා
ජාතො’’ති විපස්සනං වඩ්ඤ්ත්වා කතිපාහෙනෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තං පවත්තිං ඤත්වා ධම්මසභායං සන්තිපතිතා භික්ඛු ‘‘ආවුසො, තං කිර භික්ඛුං
‘බහුසීලානි රක්ඛිතුං න සක්කොමී’ති භීතායාවත්තන්තං සබ්බානි සීලානි තීභි
කොට්ඨාසෙහි සඩ්ඛිපිත්වා ගාභාපෙත්වා සත්ථා අරහත්තං පාපෙසි, අහො බුද්ධානං
බලං නාම අවිජරිය’’න්ති බුද්ධගුණෙ කථෙන්නා නිසීදිංසු. අථ සත්ථා ආගන්ත්වා
‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා’’ති ප්‍රවිජිත්වා ‘‘ඉමාය
නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, අතිගරුකොපි භාරො කොට්ඨාසවසෙන භාජෙත්වා
දින්නො ලහුකො විය හොති, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා මහන්තං කඤ්චනක්ඛන්ධං
ලහිත්වා උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්නා විභාගං කත්වා උක්ඛිපිත්වා අගමංසු’’ති වත්වා
අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
ගාමකෙ කස්සකො අහොසි. සො එකදිවසං අඤ්ඤාතරස්මිං ඡඩ්ඞිතගාමකෙ
බෙත්තෙ කසිං කසති. පුබ්බෙ ව තස්මිං ගාමෙ එකො විභවසම්පන්නො සෙට්ඨි
ඌරුමත්තපරිණාහං චතුහත්ථායාමං කඤ්චනක්ඛන්ධං නිදහිත්වා කාලමකාසි.
තස්මිං බොධිසත්තස්ස නඩ්ගලං ලගිත්වා අට්ඨාසි. සො ‘‘මුලසන්නාතකං
භවිස්සති’’ති පංසුං වියුහන්නො තං දිස්වා පංසුනා පටිච්ඡාදෙත්වා දිවසං කසිත්වා
අත්ථඩ්ගතෙ සුරියෙ යුගනඩ්ගලාදීනි එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා ‘‘කඤ්චනක්ඛන්ධං
ගණ්භිත්වා ගවිජ්ජසාමී’’ති තං උක්ඛිපිතුං නාසක්ඛි. අසක්කොන්නො නිසීදිත්වා
‘‘එත්තකං කුච්ඡිහරණාය භවිස්සති, එත්තකං නිදහිත්වා යපෙස්සාමි, එත්තකෙන
කම්මන්තෙ පයොපෙස්සාමි, එත්තකං දානාදිපුඤ්ඤකිරියාය භවිස්සති’’ති වත්තාරො
කොට්ඨාසෙ අකාසි. තස්සෙවං විහත්තකාලෙ සො කඤ්චනක්ඛන්ධො සල්ලහුකො
විය අහොසි. සො තං උක්ඛිපිත්වා සරං නෙත්වා චතුර්ධා විහජිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි
කත්වා යථාකම්මං ගතො.

ඉති භගවා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

56.

‘‘යො පහට්ඨෙන විත්තෙන, පහට්ඨමනසො නරො;
භාවෙනි කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණෙ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය’’න්ති.

තත්ථ පහට්ඨෙනාති විතීවරණෙන. පහට්ඨමනසොති තාය එව විතීවරණතාය
පහට්ඨමානසො, සුවණ්ණං විය පහංසිත්වා සමුජ්ජොතිතසජ්ජභාසවිත්තො හුත්වාති
අත්ථො.

එවං සත්ථා අරහත්තකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කඤ්චනක්ඛන්ධලද්ධපුරිසො අහමෙව අහොසි”න්ති.

කඤ්චනක්ඛන්ධජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[57] 7. වානරින්දජාතකවණ්ණනා

යස්සෙනෙ චතුරො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්භි සමයෙ සත්ථා “දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කති”ති සුත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්භං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, තාසමත්තමපි පන කාතුං නාසක්ඛි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බිරන්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය අස්සපොතකප්පමාණො ථාමසම්පන්නො එකවරො හුත්වා නදීතීරෙ විහරති. තස්සා පන නදියා වෙමජ්ඣෙ ඵකො දීපකො නානප්පකාරෙහි අම්බපනසාදීහි ඵලරුක්ඛෙහි සම්පන්නො. බොධිසත්තො නාගබ්ලො ථාමසම්පන්නො නදියා ඔරිමතීරතො උප්පතිත්වා දීපකස්ස ඔරතො නදීමජ්ඣෙ ඵකො පිට්ඨිපාසාණො අත්ථි, තස්මිං නිපතති, තතො උප්පතිත්වා තස්මිං දීපකෙ පතති. තත්ථ නානප්පකාරානි ඵලානි බාදිත්වා සායං තෙනෙව උපායෙන පච්චාගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙපි තට්ථ කරොති. ඉමිනා නියාමෙන තත්ථ වාසං කප්පෙති.

තස්මිං පන කාලෙ ඵකො කුම්භිලො සපජාපතිකො තස්සා නදියා වසති. තස්ස හරියා බොධිසත්තං අපරාපරං ගච්ඡන්තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙත්වා කුම්භිලං ආහ – “මය්භං බො, අයා, ඉමස්ස වානරින්දස්ස හදයමංසෙ දොහළො උප්පන්නො”ති. කුම්භිලො “සාධු, හද්දෙ, ලච්ඡසි”ති වත්වා “අජ්ජ තං සායං දීපකතො ආගච්ඡන්තමෙව ගණ්භිස්සාමි”ති ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණෙ නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො දිවසං වරින්වා සායන්හසමයෙ දීපකෙ යීතොව පාසාණං ඔලොකෙත්වා – “අයං පාසාණො ඉදානි උච්චතරො බායති, කිං නු බො කාරණ”න්ති වින්තෙසි. තස්ස කිර උදකප්පමාණඤ්ච පාසාණප්පමාණඤ්ච සුවචත්ථාපිතමෙව හොති. තෙනස්ස එතදහොසි “අජ්ජ ඉමිස්සා නදියා උදකං නෙව භායති, න ච වඩ්ඪති, අථ ච පනායං පාසාණො මහා හුත්වා පඤ්ඤායති, කච්චි නු බො එත්ථ මය්භං ගහණත්ථාය කුම්භිලො නිපන්නො”ති. සො “විමංසාමි තාව න”න්ති තත්ථෙව යත්වා පාසාණෙන සද්ධිං කටෙන්නො විය “හො පාසාණා”ති වත්වා පටිච්චනං අලහන්තො යාවතතියං “හො පාසාණා”ති ආහ. පාසාණො කිං පටිච්චනං දස්සති. පුනපි වානරො “කිං හො පාසාණා, අජ්ජ මය්භං පටිච්චනං න දෙසි”ති ආහ. කුම්භිලො “අද්ධා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු අයං පාසාණො වානරින්දස්ස පටිච්චනං අදාසි, දස්සාමි දානිස්ස පටිච්චන”න්ති වින්තෙත්වා “කිං, හො

වානරින්දා” කි ආහ. “කොසි ත්ව” න්ති? “අහං කුම්භීලො” කි. “කිමත්ථං එත්ථ නිපන්තොසි” කි? “තව හදයමංසං පත්ථයමානො” කි. බොධිසත්තො වින්තෙසි “අඤ්ඤො මෙ ගමනමග්ගො නත්ථි, අජ්ජ මයා එස කුම්භීලො වඤ්ඤෙතබ්බො” කි. අථ නං එවමාහ “සම්ම කුම්භීල, අහං අත්තානං තුය්හං පරිච්චජ්ජාමි, ත්වං මුඛං විවරත්වා මං තව සන්තිකං ආගතකාලෙ ගණ්භාහි” කි. කුම්භීලානඤ්ඤි මුඛෙ විවටො අක්ඛිති නිමිථීලන්ති. සො තං කාරණං අසල්ලක්ඛෙන්වා මුඛං විවරි, අථස්ස අක්ඛිති පිටීයිංසු. සො මුඛං විවරත්වා අක්ඛිති නිමිථීලෙන්වා නිපජ්ජි. බොධිසත්තො තථාභාවං ඤත්වා දීපකා උජ්ජනිතො ගන්ත්වා කුම්භීලස්ස මත්ථකෙ අක්කමිත්වා තතො උජ්ජනිතො විජ්ජුලතා විය විජ්ජොතමානො පරතීරො අට්ඨාසි.

කුම්භීලො තං අව්ජරියං දිස්වා “ඉමිනා වානරින්දො අතිඅව්ජෙරකං කත” න්ති වින්තෙන්වා “හො වානරින්ද, ඉමස්මිං ලොකෙ චතුහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො පුග්ගලො පච්චාමිත්තෙ අධිභවති. තෙ සබ්බෙපි තුය්හං අබ්භන්තරො අත්ථි මඤ්ඤ” කි වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

57.

“යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;
සච්චං ධම්මො ධිති වාගො, දිට්ඨං සො අතිවත්තති” කි.

තත්ථ යස්සාති යස්ස කස්සචි පුග්ගලස්ස. එතෙති ඉදානි වත්තබ්බෙ පච්චක්ඛන්තො නිද්දිසති. චතුරො ධම්මාති වත්තාරො ගුණා. සච්චන්ති වච්චච්චං, “මම සන්තිකං ආගමිස්සාමි” කි වත්වා මුසාවාදං අකත්වා ආගතොයෙවාති එතං තෙ වච්චච්චං. ධම්මොති විචාරණපඤ්ඤා, “එවං කතෙ ඉදං නාම භවිස්සති” කි එසා තෙ විචාරණපඤ්ඤා අත්ථි. ධිතීති අබ්බොච්ඡන්තං චීරියං චුච්චති, එතමපි තෙ අත්ථි. වාගොති අත්තපරිච්චාගො, ත්වං අත්තානං පරිච්චජ්ජත්වා මම සන්තිකං ආගතො. යං පනාහං ගණ්භිතුං නාසක්ඛිං, මය්හමෙවෙස දොසො. දිට්ඨන්ති පච්චාමිත්තං. සො අතිවත්තති යස්ස පුග්ගලස්ස යථා තව, එවං එතෙ වත්තාරො ධම්මා අත්ථි, සො යථා මං අජ්ජ ත්වං අතික්කන්තො, තට්ථ අත්තනො පච්චාමිත්තං අතික්කමති අභිභවතීති. එවං කුම්භීලො බොධිසත්තං පසංසිත්වා අත්තනො වසට්ඨානං ගතො.

සත්ථාපි “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා” කි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කුම්භීලො දෙවදත්තො අහොසි, හරියාස්ස විඤ්චමාණවිකා, වානරින්දො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

වානරින්දජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[58] 8. තයොධම්මජාතකවණ්ණනා

යස්ස එතෙ තයො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනමෙවාරබ්භ කට්ඨෙසි.

අතීතේ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙන්නේ දෙවදත්තෝ
 වානරයෝනියං නිබ්බත්තිත්වා හිමවන්තප්පදෙසෙ යුථං පරිහරන්තෝ අත්තානං
 පටිච්ච ජාතානං වානරපොතකානං “වුඩ්ඪිප්පත්තා ඉමෙ යුථං පරිහරෙය්‍යු”න්ති
 භයෙන දත්තෙහි ඩංසිත්වා තෙසං බීජානි උප්පාටෙති. තදා බොධිසත්තොපි
 තඤ්ඤෙව පටිච්ච ඵකිස්සා වානරියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථ සා වානරී
 ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා අත්තනො ගබ්භං අනුරක්ඛමානා අඤ්ඤං
 පබ්බතපාදං අගමාසි. සා පරිපක්කගබ්භා බොධිසත්තං විජායි. සො වුඩ්ඪිමන්වාය
 විඤ්ඤානං පත්තො ථාමසම්පන්නො අහොසි. සො ඵකදිවසං මාතරං පුච්ඡි “අම්ම,
 මය්හං පිතා කහ”න්ති? “තාත, අසුකස්මිං නාම පබ්බතපාදෙ යුථං පරිහරන්තෝ
 වසති”ති. “අම්ම, තස්ස මං සන්තිකං නෙහි”ති. “තාත, න සක්කා තයා පිතු
 සන්තිකං ගන්තුං. පිතා හි තෙ අත්තානං පටිච්ච ජාතානං වානරපොතකානං
 යුථපරිහරණභයෙන දත්තෙහි ඩංසිත්වා බීජානි උප්පාටෙති”ති. “අම්ම, නෙහි මං
 තත්ථ, අහං ජානිස්සාමි”ති. සා පුත්තං ආදාය තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

සො වානරො අත්තනො පුත්තං දිස්වාච “අයං වඩ්ඪන්තො මය්හං යුථං
 පරිහරිතුං න දස්සති, ඉදානෙව මාරෙතබ්බො”ති “ඵතං ආලිඬිගන්තො විය ගාළ්භං
 පිළෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “ඵහි, තාත, ඵත්තකං කාලං
 කහං ගතොසි”ති බොධිසත්තං ආලිඬිගන්තො විය නිප්පිළෙසි. බොධිසත්තො පන
 නාගබ්ලො ථාමසම්පන්නො, සොපි නං නිප්පිළෙසි, අථස්ස අට්ඨිති
 හිප්පනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං. අථස්ස ඵතදහොසි “අයං වඩ්ඪන්තො මං
 මාරෙස්සති, කෙන නු බො උපායෙන පුරෙතරඤ්ඤෙව මාරෙය්‍ය”න්ති. තතො
 වින්තෙසි “අයං අවිදුරෙ රක්ඛසපරිග්ගහිතො සරො අත්ථි, තත්ථ නං රක්ඛසෙන
 බාදාපෙස්සාමි”ති. අථ නං ඵවමාහ “තාත, අහං මහල්ලකො, ඉමං යුථං තුය්හං
 නිය්‍යාදෙමි, අප්පෙව තං රාජානං කරොමි, අසුකස්මිං නාම යානෙ සරො අත්ථි,
 තත්ථ ද්වෙ කුමුදිනියො, තිස්සො උප්පලිනියො, පඤ්ච පදුමිනියො ච පුප්ඵන්ති,
 ගච්ඡ, තතො පුප්ඵානි ආහරා”ති. සො “සාධු, තාත, ආහරිස්සාමි”ති ගන්ත්වා සහසා
 අනොතරිත්වා සමන්තා පදං පරිච්ඡින්නන්තො ඔතිණ්ණපදඤ්ඤෙව අද්දස, න
 උත්තිණ්ණපදං. සො “ඉමිනා සරෙන රක්ඛසපරිග්ගහිතෙන භවිතබ්බං, මය්හං පිතා
 අත්තනා මාරෙතුං අසක්කොන්තො රක්ඛසෙන මං බාදාපෙතුකාමො භවිස්සති, අහං
 ඉමඤ්ච සරං න ඔතරිස්සාමි, පුප්ඵානි ච ගහෙස්සාමි”ති නිරුද්ධකට්ඨානං ගන්ත්වා
 වෙගං ගහෙත්වා උප්පතිත්වා පරතො ගච්ඡන්තො නිරුද්ධකෙ ඔකාසෙ ධීතානෙව
 ද්වෙ පුප්ඵානි ගහෙත්වා පරතීරෙ පති. පරතීරතොපි ඔරිමතීරං ආගච්ඡන්තො
 තෙනෙවුපායෙන ද්වෙ ගණ්හි. ඵවං උහොසු පස්සෙසු රාසිං කරොන්තො පුප්ඵානි ච
 ගණ්හි, රක්ඛසස්ස ච ආණ්ඩියානං න ඔතරි.

අථස්ස “ඉතො උත්තරි උක්ඛිපිතුං න සක්ඛිස්සාමි”ති තානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා
 ඵකස්මිං යානෙ රාසිං කරොන්තස්ස සො රක්ඛසො “මයා ඵත්තකං කාලං ඵවරූපො
 පඤ්ඤවා අච්ඡරියපුරිසො න දිට්ඨපුබ්බො, පුප්ඵානි ච නාම යාවදිච්ඡකං ගහිතානි,
 මය්හඤ්ච ආණ්ඩියානං න ඔතරි”ති උදකං ද්විධා හින්දන්තො උදකතො උට්ඨාය
 බොධිසත්තං උපසඬකම්ත්වා “වානරින්ද, ඉමස්මිං ලොකෙ යස්ස තයො ධම්මා

අත්ථි, සො පව්වාමිත්තං අභිභවති, තෙ සබ්බෙපි තව අබ්භන්තරෙ අත්ථි මඤ්ඤෙ’ති වත්වා බොධිසත්තස්ස උත්තිං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

58.

“යස්ස එතෙ තයො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;
දක්ඛියං සූරියං පඤ්ඤා, දිට්ඨං සො අතිවත්තති”ති.

තත්ථ දක්ඛියන්ති දක්ඛභාවො, සම්පත්තභයං විධම්තුං ජානනපඤ්ඤාය සම්පයුත්තඋත්තමවීරියස්සෙනං නාමං. සූරියන්ති සූරභාවො, නිබ්භයභාවස්සෙනං නාමං. පඤ්ඤාති පඤ්ඤාපදට්ඨානාය උපායපඤ්ඤායෙනං නාමං.

එවං සො දකරක්ඛසො ඉමාය ගාථාය බොධිසත්තස්ස උත්තිං කත්වා “ඉමානි පුප්ඵානි කිමත්ථං හරස්සි”ති පුච්ඡි. “පිතා මං රාජානං කාතුකාමො, තෙන කාරණෙන හරාමි”ති. “න සක්කා තාදිසෙන උත්තමපුරිසෙන පුප්ඵානි වහිතුං අහං වහිස්සාමි”ති උක්ඛිපිත්වා තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අපස්ස පිතා දුරතොව තං දිස්වා “අහං ඉමං ‘රක්ඛසභන්තං හවිස්සති’ති පහිණං, සො දානෙස රක්ඛසං පුප්ඵානි ගාභාපෙන්තො ආගච්ඡති, ඉදානිමිහි නට්ඨො”ති වින්තෙන්තො සත්තධා හදයථාලනං පත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛියං පත්තො. සෙසවානරා සන්තිපතිත්වා බොධිසත්තං රාජානං අකංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා යුථපති දෙවදත්තො අහොසි, යුථපතිපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

තයොධම්මජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[59] 9. හෙරිවාදකජාතකවණ්ණනා

ධමෙ ධමෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තඤ්චි හික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු දුබ්බවොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හගවා”ති චුත්තෙ “න ත්වං හික්ඛු ඉදානෙව දුබ්බවො, පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හෙරිවාදකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගාමකෙ වසති. සො “බාරාණසියං නක්ඛත්තං සුට්ඨ”න්ති සුත්වා “සමජ්ජමණ්ඩලෙ හෙරිං වාදෙන්වා ධනං ආහරිස්සාමි”ති පුත්තං. ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා හෙරිං වාදෙන්වා බහුධනං ලභි. සො තං ආදාය අත්තනො ගාමං ගච්ඡන්තො වොරාට්ඨං පත්වා පුත්තං නිරන්තරං හෙරිං වාදෙන්තං වාරෙසි “තාත, නිරන්තරං අවාදෙන්වා මග්ගපටිපත්තස්ස ඉස්සරස්ස හෙරිං විය අත්තරන්තරා වාදෙහි”ති සො පිතරා වාරියමානොපි “හෙරිසද්දෙන්ව වොරෙ පලාපෙස්සාමි”ති වත්වා නිරන්තරමෙව වාදෙසි. වොරා පඨමඤ්ඤෙව හෙරිසද්දං

සුත්වා “ඉස්සරහෙරි හවිස්සති” ති පලායිත්වා අති විය එකාබද්ධං සද්දං සුත්වා
“නායං ඉස්සරහෙරි හවිස්සති” ති ආගන්ත්වා උපධාරෙන්තා ද්වෙයෙව ජනෙ දිස්වා
පොථෙත්වා විලුම්පිංසු. බොධිසත්තො “කිච්ඡෙන වත නො ලද්ධං ධනං එකාබද්ධං
කත්වා වාදෙන්තො නාසෙසි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

59.

“ධමෙ ධමෙ නාතිධමෙ, අතිධන්තඤ්ඤි පාපකං;
ධන්තෙන හි සතං ලද්ධං, අතිධන්තෙන නාසිත” ති.

තත්ථ ධමෙ ධමෙති ධමෙය්‍ය නො න ධමෙය්‍ය, හෙරිං වාදෙය්‍ය නො න
වාදෙය්‍යාති අත්ථො. නාතිධමෙති අතික්කමිත්වා පන නිරන්තරමෙව කත්වා න
වාදෙය්‍ය. කිංකාරණා? අතිධන්තඤ්ඤි පාපකං, නිරන්තරං හෙරිවාදනං ඉදාති
අම්භාකං පාපකං ලාමකං ජාතං. ධන්තෙන හි සතං ලද්ධන්ති නගරෙ ධමන්තෙන
හෙරිවාදනෙන කභාපණසතං ලද්ධං. අතිධන්තෙන නාසිතන්ති ඉදාති පන මෙ
පුත්තෙන වචනං අකත්වා යදිදං අට්ඨියං අතිධන්තං, තෙන අතිධන්තෙන සබ්බං
නාසිතන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා පුත්තො දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, පිතා පන අහමෙව
අහොසි” ති.

හෙරිවාදකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[60] 10. සඬ්ඛධමජාතකවණ්ණනා

ධමෙ ධමෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දුබ්බවමෙවාරබ්භ කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදන්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
සඬ්ඛධමකතුලෙ නිබ්බන්තිත්වා බාරාණසියං නක්ඛන්තෙ සුට්ඨෙ පිතරං ආදාය
සඬ්ඛධමනකම්මෙන ධනං ලහිත්වා ආගමනකාලෙ වොරාට්ඨියං පිතරං නිරන්තරං
සඬ්ඛං ධමන්තං වාරෙසි. සො “සඬ්ඛසද්දෙන වොරෙ පලාපෙස්සාමි” ති
නිරන්තරමෙව ධම්, වොරා පුරිමනයෙනෙව ආගන්ත්වා විලුම්පිංසු. බොධිසත්තො
පුරිමනයෙනෙව ගාථං අහාසි –

60.

“ධමෙ ධමෙ නාතිධමෙ, අතිධන්තඤ්ඤි පාපකං;
ධන්තෙනාධිගතා හොගා, තෙ තාතො විධම් ධම” ති.

තත්ථ තෙ තාතො විධම් ධමන්ති තෙ සඬ්ඛං ධම්ත්වා ලද්ධහොගෙ මම පිතා
පුනප්පුනං ධමන්තො විධම් විද්ධංසෙසි විනාසෙසිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්තවා ජාතකං
සමොධානෙසි - “තදා පිතා දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, පුත්තො පනස්ස අහමෙව
අහොසි”න්ති.

සඬ්ඛධමජාතකවණ්ණනා දසමා.

ආසිසවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං -

මහාසීලවජනකං, පුණ්ණපාති ව කිංචලං;
පඤ්චාචුධකඤ්චනක්ඛන්ධං, වානරින්දං තයොධම්මං;
හෙරිවාදසඬ්ඛධමන්ති.

7. ඉත්ථිවග්ගො

[61] 1. අසාතමන්තජාතකවණ්ණනා

අසා ලොකිත්ථියො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිනං
හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස වත්ථු උම්මාදන්තිජාතකෙ ආවි හවිස්සති. තං පන
හික්ඛුං සත්ථා “හික්ඛු ඉත්ථියො නාම අසාතා අසතියො ලාමිකා පච්ඡිමිකා, ත්වං
ඵවරූපං ලාමිකං ඉත්ථිං නිස්සාය කස්මා උක්කණ්ඨිතොසි”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසීලායං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තීසු
වෙදෙසු සබ්බසිප්පෙසු ව නිප්ඵත්තිං පත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි.
තදා බාරාණසියං ඵකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ පුත්තස්ස ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගහෙත්වා
අනිබ්බායන්තං යපයිංසු. අථ නං බ්‍රාහ්මණකුමාරං සොළසවස්සකාලෙ මාතෘපිතරො
ආහංසු “පුත්ත, මයං තව ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගහෙත්වා යපයිමිහ. සවෙ
බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිතුකාමො, ත්වං අග්ගිං ආදාය අරඤ්ඤං පටිසිත්වා අග්ගිං
භගවන්තං නමස්සමානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො හොහි. සවෙ අගාරං
අජ්ඣාචසිතුකාමො, තක්කසීලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ
සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙහි”ති. මාණවො “නාහං සක්ඛිස්සාමි
අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිවරිතුං, කුටුම්භමෙව සණ්ඨපෙස්සාමි”ති මාතෘපිතරො
වන්දිත්වා ආචරියභාගං සහස්සං ගහෙත්වා තක්කසීලං ගන්ත්වා සිප්පං
උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමාසි.

මාතෘපිතරො පනස්ස අනත්ථිකා සරාවාසෙන, අරඤ්ඤෙ අග්ගිං
පරිවරාපෙතුකාමා හොන්ති. අථ නං මාතා ඉත්ථිනං දොසං දස්සෙත්වා අරඤ්ඤං
පෙසෙතුකාමා “සො ආචරියො පණ්ඩිතො බ්‍රාහ්මණො සක්ඛිස්සති මෙ පුත්තස්ස
ඉත්ථිනං දොසං කටෙතු”න්ති වින්තෙත්වා ආහ - “උග්ගහිතං තෙ, තාත,

සිප්ප”න්ති. “ආම, අම්මා”ති. “අසාතමන්තොපි තෙ උග්ගහිතො”ති. “න උග්ගහිතො, අම්මා”ති. “තාත, යදි තෙ අසාතමන්තො න උග්ගහිතො, කිං නාම තෙ සිප්පං උග්ගහිතං, ගච්ඡ, උග්ගණ්හිත්වා එහි”ති. සො “සාධු”ති පුන තක්කසිලාහිමුඛො පායාසි. තස්සපි ආවරියස්ස මාතා මහල්ලිකා විසතිවස්සසතිකා. සො තං සහත්ථා න්හාපෙන්නො හොපෙන්නො පායෙන්නො පටිජග්ගති. අඤ්ඤෙ මනුස්සා නං තථා කරොන්තං ජිගුච්ඡන්ති. සො වින්තෙසි “යංනුනාහං අරඤ්ඤං පටිසිත්වා තත්ථ මාතරං පටිජග්ගන්තො විහරෙය්‍ය”න්ති. අට්ඨකස්මිං විචිත්තෙ අරඤ්ඤෙ උදකථාසුකට්ඨානෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා සප්පිනණ්ඩුලාදීනි ආහරාපෙත්වා මාතරං උක්ඛිපිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මාතරං පටිජග්ගන්තො වාසං කප්පෙසි.

සොපි ඛො මාණුවො තක්කසිලං ගන්ත්වා ආවරියං අපස්සන්තො “කහං ආවරියො”ති පුච්ඡිත්වා තං පචත්තිං සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආවරියො “කිං නු ඛො, තාත, අතිසීඝං ආගතොසි”ති? “නනු අහං තුම්හෙහි අසාතමන්තො නාම න උග්ගණ්හාපිතො”ති? “කො පන තෙ අසාතමන්තෙ උග්ගණ්හිතබ්බෙ කත්වා කට්ඨෙසි”ති? “මය්හං මාතා ආවරියා”ති. ඛොධිසත්තො වින්තෙසි “අසාතමන්තො නාම කොචි නත්ථී, ඉමස්ස පන මාතා ඉමං ඉත්ථීදොසෙ ජානාපෙතුකාමා හවිස්සති”ති. අථ නං “සාධු, තාත, දස්සාමි තෙ අසාතමන්තෙ, ත්වං අප්ප ආදිං කත්වා මම යානෙ යත්වා මම මාතරං සහත්ථා න්හාපෙන්නො හොපෙන්නො පායෙන්නො පටිජග්ගාහි, හත්ථපාදසිසපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි වස්සා කරොන්තො ‘අයො ජරං පත්තකාලෙපි තාව තෙ එවරුපං සරීරං, දහරකාලෙ කිදිසං අහොසි’ති හත්ථපාදපරිකම්මාදිකරණකාලෙ හත්ථපාදාදීනං වණ්ණං කට්ඨෙය්‍යාසි. යඤ්ච තෙ මම මාතා කට්ඨෙති, තං අලජ්ජන්තො අනිගුහන්තො මය්හං ආරොචෙය්‍යාසි, එවං කරොන්තො අසාතමන්තෙ ලච්ඡසි, අකරොන්තො න ලච්ඡසි”ති ආහ. සො “සාධු ආවරියා”ති තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා තතො පට්ඨාය සබ්බං යථාචුත්තවිධානං අකාසි.

අථස්සා තස්මිං මාණුවෙ පුනප්පුනං වණ්ණයමානෙ “අයං මයා සද්ධිං අභිරම්බුකාමො හවිස්සති”ති අන්ධාය ජරාජිණ්ණාය අබ්භත්තරෙ කිලෙසො උප්පජ්ජී. සා එකදිවසං අත්තනො සරීරවණ්ණං කථයමානං මාණුවං ආහ “මයා සද්ධිං අභිරම්බුං ඉච්ඡසි”ති? “අයො, අහං තාව ඉච්ඡෙය්‍යං, ආවරියො පන ගරුකො”ති. “සචෙ මං ඉච්ඡසි, පුත්තං මෙ මාරෙහි”ති. “අහං ආවරියස්ස සන්තිකෙ එත්තකං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා කිලෙසමත්තං නිස්සාය කින්ති කත්වා ආවරියං මාරෙස්සාමි”ති. “තෙන හි සචෙ ත්වං මං න පරිච්චජසි, අහමෙව නං මාරෙස්සාමි”ති. එවං ඉත්ථීයො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ඡිමිකා, තථාරූපෙ නාම වයෙ ධීතා රාගචිත්තං උප්පාදෙත්වා කිලෙසං අනුචත්තමානා එවං උපකාරකං පුත්තං මාරෙතුකාමා ජාතා. මාණුවො සබ්බං තං කථං ඛොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි.

ඛොධිසත්තො “සුට්ඨු තෙ, මාණුව, කතං මය්හං ආරොචෙත්තෙනා”ති වත්වා මාතු ආයුසඬ්ඛාරං ඔලොකෙන්නො “අප්පෙච මරිස්සති”ති ඤත්වා “එහි, මාණුව,

විමංසිස්සාම න’’න්ති එකං උදුම්බරරුක්ඛං ඡින්දිත්වා අත්තනො පමාණෙන
කට්ඨරූපකං කත්වා සසීසං පාරුපිත්වා අත්තනො සයනට්ඨානෙ උත්තානං
නිපජ්ජාපෙත්වා රජ්ජුකං බන්ධිත්වා අන්තෙවාසිකං ආහ – “තාත, ඵරසුං ආදාය
ගන්ත්වා මම මාතු සඤ්ඤං දෙහී”ති. මාණුවො ගන්ත්වා “අයො, ආවරියො
පණ්ණසාලායං අත්තනො සයනට්ඨානෙ නිපන්තො, රජ්ජුසඤ්ඤා මෙ බද්ධා, ඉමං
ඵරසුං ආදාය ගන්ත්වා සවෙ සක්කොසි, මාරෙහි න’’න්ති ආහ. “ත්ථං පන මං න
පරිච්චජ්ජසි”ති? “කිංකාරණා පරිච්චජ්ජසාමි”ති? සා ඵරසුං ආදාය පවෙධමානා
උට්ඨාය රජ්ජුසඤ්ඤාය ගන්ත්වා හත්ථෙන පරාමසිත්වා “අයං මෙ පුත්තො”ති
සඤ්ඤාය කට්ඨරූපකස්ස මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා ඵරසුං ආදාය
“එකජ්ජහාරෙතෙව මාරෙස්සාමි”ති ගීවායමෙව පහරිත්වා “ධ’’න්ති සද්දෙ
උජ්ජන්තෙ රුක්ඛභාවං අඤ්ඤාසී. අථ බොධිසත්තෙන “කිං කරොසි, අම්මා”ති
වුත්තෙ සා “චඤ්චිතාමිහි”ති තත්ථෙව මරිත්වා පතිතා. අත්තනො කිර
පණ්ණසාලාය නිපන්තායපි තඬ්ඬණඤ්ඤෙව තාය මරිතබ්බමෙව.

සො තස්සා මතභාවං ඤත්වා සරිරකිච්චං කත්වා ආළාහනං නිබ්බාපෙත්වා
වනපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා මාණවං ආදාය පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසිදිත්වා “තාත,
පාටියෙක්කො අසාතමන්තො නාම නත්ථි, ඉත්ථියො අසාතා නාම, තව මාතා
‘අසාතමන්තං උග්ගණ්භා’ති මම සන්තිකං පෙසයමානා ඉත්ථිනං දොසං ජානනත්ථං
පෙසෙසි. ඉදානි පන තෙ පච්චක්ඛමෙව මම මාතු දොසො දිට්ඨො, ඉමිනා
කාරණෙන ‘ඉත්ථියො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ජිමිකා’ති ජානෙය්‍යාසී”ති තං
ඔවදිත්වා උය්‍යාපෙසි. සොපි ආවරියං වන්දිත්වා මාතාපිතුනං සන්තිකං අගමාසි.
අථ නං මාතා පුච්ඡි “තාත, උග්ගහිතො තෙ අසාතමන්තො”ති? “ආම, අම්මා”ති.
“ඉදානි කිං කරිස්සසි, පබ්බජිත්වා අග්ගිං වා පරිවරිස්සසි, අගාරමජ්ඣෙකෙ වා
චසිස්සසි”ති? මාණුවො “මයා, අම්ම, පච්චක්ඛතො ඉත්ථිනං දොසා දිට්ඨා,
අගාරෙන මෙ කිච්චං නත්ථි, පබ්බජිස්සාමහ’’න්ති අත්තනො අධිජ්ජායං
පකාසෙත්තො ඉමං ගාථමාහ –

61.

“අසා ලොකිත්ථියො නාම, වෙලා තාසං න විජ්ජති;
සාරත්තා ව පගබ්භා ව, සිඛි සබ්බසංසො යථා;
තා හිත්වා පබ්බජිස්සාමි, විවෙකමනුබ්බහය’’න්ති.

තත්ථ අසාති අසතියො ලාමිකා. අථ වා සාතං වුච්චති සුඛං, තං තාසු නත්ථි.
අත්තති පටිබද්ධචිත්තානං අසාතමෙව දෙන්තිතිපි අසා, දුක්ඛා දුක්ඛවත්ථුතාති
අත්ථො. ඉමස්ස පනත්ථස්ස සාධනත්ථාය ඉදං සුත්තං ආහරිතබ්බං –

“මායා චෙතා මරිචි ව, සොකො රොගො වුපද්දවො;
බරා ව බන්ධනා චෙතා, මච්චුපාසා ගුහාසයා;
තාසු යො විස්සංසෙ පොසො, සො නරෙසු නරාධමො”ති. (ජා. 2.21.118);

ලොකිත්ථියොති ලොකෙ ඉත්ථියො. වෙලා තාසං න විජ්ජති අම්ම, තාසං ඉත්ථිනං කිලෙසුප්පත්තිං පත්වා වෙලා සංවරො මරියාදා පමාණං නාම නත්ථි. සාරත්තා ව පගබ්භා වාති වෙලා ව එතාසං නත්ථි, පඤ්චස්ස කාමගුණෙස්ස සාරත්තා අල්ලිනා, තථා කායපාගබ්භියෙන, වාචාපාගබ්භියෙන, මනොපාගබ්භියෙනාති තිව්ධෙන පාගබ්භියෙන සමන්තාගතත්තා පගබ්භා වෙතා. එතාසඤ්ඤි අබ්භන්තරෙ කායද්වාරාදීනි පත්වා සංවරො නාම නත්ථි, ලොලා කාකපටිභාගාති දස්සෙති. සිඛි සබ්බසංසො යථාති අම්ම, යථා ජාලසිඛාය “සිඛි”ති සඬ්ඛං ගතො අග්ගි නාම ගුඨගතාදිහෙදං අසුචිමිපි, සප්පිමධුපාණිතාදිහෙදං සුචිමිපි, ඉට්ඨමිපි අනිට්ඨමිපි යං යදෙව ලහති, සබ්බං සසති ඛාදති, තස්මා “සබ්බසංසො”ති වුච්චති. තථෙව තා ඉත්ථියොපි හත්ථිමෙණ්ඩගොමෙණ්ඩාදයො වා භොන්තු භීනජ්චවා භීනකම්මන්තා, ඛත්තියාදයො වා භොන්තු උත්තමකම්මන්තා, භීනුක්කට්ඨභාවං අවින්තෙත්වා ලොකස්සාදවසෙන කිලෙසසන්ථවෙ උප්පන්නෙ යං යං ලහන්ති, සබ්බමෙව සෙවන්තිති සබ්බසංසිඛිසදිසා භොන්ති. තස්මා සිඛි සබ්බසංසො යථා, තථෙවෙනාති වෙදිතබ්බා.

තා භිත්වා පබ්බජ්ජසාමීති අහං තා ලාමිකා දුක්ඛවත්ථුභූතා ඉත්ථියො භිත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජ්ජසාමි. විවෙකමනුබ්බයන්ති කායවිවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකොති තයො විවෙකා, තෙසු ඉධ කායවිවෙකොපි වට්ටති චිත්තවිවෙකොපි. ඉදං චුත්තං භොති – අහං, අම්ම, පබ්බජ්ජත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො ව පඤ්චාභිඤ්ඤා ව උප්පාදෙත්වා ගණතො කායං, කිලෙසෙහි ව චිත්තං විවෙචෙත්වා ඉමං විවෙකං බුහෙන්නො වඩ්ඪෙන්නො බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමි, අලං මෙ අගාරෙතාති. එවං ඉත්ථියො ගරභිත්වා මාතෘපිතරො වන්දිත්වා භිමවන්තං පටිසිත්වා පබ්බජ්ජත්වා චුත්තජ්ජකාරං විවෙකං බුහෙන්නො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථාපි “එවං භික්ඛු ඉත්ථියො නාම අසාතා ලාමිකා පච්ඡිමිකා දුක්ඛදායිකා”ති ඉත්ථිනං අගුණං කථෙත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතා හද්දකාපිලානී, පිතා මහාකස්සපො අහොසි, අත්තෙවාසිකො ආනන්දො, ආවරියො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අසාතමන්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[62] 2. අණ්ඩභූතජාතකවණ්ණනා

යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්නො උක්කණ්ඨිතමෙවාරබ්භ කථෙසි. තඤ්ඤි සත්ථා “සච්චං කිර ත්චං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති චුත්තෙ “භික්ඛු ඉත්ථියො නාම අරක්ඛියා, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ඉත්ථිං ගබ්භතො පට්ඨාය රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡස්මිං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා පිතු අව්වයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො පුරොහිතෙන සද්ධිං ජුතං කීළති. කීළන්නො පන -

“සබ්බා නදී වඩ්ඤගතී, සබ්බෙ කට්ඨමයා වතා;
සබ්බිත්ථියො කරෙ පාපං, ලහමානෙ නිවාතකෙ” ති. (ජා. 2.21.308) -

ඉමං ජුතගීතං ගායන්නො රජතඵලකෙ සුවණ්ණපාසකෙ බිපති. ඵලං කීළන්නො පන රාජා නිව්වං ජිනාති, පුරොහිතො පරාජියති.

සො අනුක්කමෙන සරෙ විභවෙ පරික්ඛයං ගච්ඡන්තෙ වින්තෙසි “ඵලං සන්නෙ සබ්බං ඉමස්මිං සරෙ ධනං බිශිස්සති, පරියෙසිත්වා පුරිසන්තරං අගතං එකං මාතුගාමං සරෙ කර්ස්සාමි” ති. අථස්ස එතදහොසි “අඤ්ඤං පුරිසං දිට්ඨපුබ්බං ඉත්ථිං රක්ඛිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ගබ්හතො පට්ඨායෙකං මාතුගාමං රක්ඛිත්වා තං වයප්පත්තං වසෙ යපෙත්වා එකපුරිසිකං කත්වා ගාළ්භං ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා රාජකුලතො ධනං ආහරිස්සාමි” ති. සො ච අභිගච්ඡ්ජාය ඡෙකො හොති, අටෙකං දුග්ගතිත්ථිං ගබ්හිනිං දිස්වා “ධිතරං විජායිස්සති” ති ඤත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා සරෙයෙව වසාපෙත්වා විජාතකාලෙ ධනං දත්වා උය්‍යාපෙත්වා තං කුමාරිකං අඤ්ඤෙසං පුරිසානං දට්ඨුං අදත්වා ඉත්ථිනංයෙව හත්ථෙ දත්වා පොසාපෙත්වා වයප්පත්තකාලෙ තං අත්තනො වසෙ යපෙසි. යාව වෙසා වඩ්ඤති, තාව රඤ්ඤා සද්ධිං ජුතං න කීළි. තං පන වසෙ යපෙත්වා බ්‍රාහ්මණො “මහාරාජ, ජුතං කීළාමා” ති ආහ. රාජා “සාධු” ති පුරිමනියාමෙනෙව කීළි. පුරොහිතො රඤ්ඤො ගායිත්වා පාසකං බිපතකාලෙ “යපෙත්වා මම මාණවික” ත්ති ආහ. තතො පට්ඨාය පුරොහිතො ජිනාති, රාජා පරාජියති.

බොධිසත්තො “ඉමස්ස සරෙ එකපුරිසිකාය එකාය ඉත්ථියා භවිතබ්බ” ත්ති පරිග්ගණ්භාපෙත්තො අත්ථිභාවං ඤත්වා “සීලමස්සා හින්දාපෙස්සාමි” ති එකං ධුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “සක්ඛිස්සසි පුරොහිතස්ස ඉත්ථියා සීලං හින්දිතු” ත්ති ආහ. “සක්කොමි, දෙවා” ති. අථස්ස රාජා ධනං දත්වා “තෙන හි බිජ්ජං නිට්ඨාපෙහි” ති තං පහිණි. සො රඤ්ඤො සන්තිකා ධනං ආදාය ගන්ධධුමවුණ්ණකප්පුරාදීනි ගහෙත්වා තස්ස සරතො අවිදුරෙ සබ්බගන්ධාපණං පසාරෙසි. පුරොහිතස්සපි ගෙහං සත්තභූමකං සත්තද්වාරකොට්ඨකං හොති, සබ්බෙසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු ඉත්ථිනංයෙව ආරක්ඛා. යපෙත්වා පන බ්‍රාහ්මණං අඤ්ඤො පුරිසො ගෙහං පවිසිතුං ලහන්නො නාම නත්ථි, කච්චරජඩ්ඩනපච්ඡිමපි සොධෙත්වායෙව පවෙසෙත්ති. තං මාණවිකං පුරොහිතොයෙව දට්ඨුං ලහති. තස්සා ච එකා පරිවාරිකා ඉත්ථි අත්ථි. අථස්සා සා පරිවාරිකා ගන්ධපුප්ඵලං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති තස්ස ධුත්තස්ස ආපණසම්පෙත ගච්ඡති. සො “අයං තස්සා පරිවාරිකා” ති සුට්ඨ ඤත්වා එකදිවසං තං ආගච්ඡන්ති. දිස්වා ආපණා උට්ඨාය ගන්ත්වා තස්සා පාදමුලෙ පතිත්වා උභොහි හත්ථෙහි පාදෙ ගාළ්භං ගහෙත්වා “අම්ම, එත්තකං

කාලං කහං ගතාසී” ති පරිදෙවි, අවසෙසාපි පයුත්තකධුත්තා එකමන්තං යත්වා “හත්ථපාදමුඛසණ්ඨානෙන ච ආකප්පෙන ච මාතාපුත්තා එකසදිසායෙවා” ති ආහංසු. සා ඉත්ථී තෙසු තෙසු කට්ඨන්තෙසු අත්තනො අසද්දහිත්වා “අයං මෙ පුත්තො හවිස්සති” ති සයම්පි රොදිතුං ආරභී. තෙ උභොපි කන්දිත්වා රොදිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඬිගෙත්වා අට්ඨංසු.

අථ සො ධුත්තො ආහ “අම්ම, කහං වසසී” ති? “කින්නරිලීලාය වසමානාය රූපසොහග්ගප්පත්තාය පුරොහිතස්ස දහරිත්ථියා උපට්ඨානං කුරුමානා වසාමි, තාතා” ති. “ඉදානි කහං යාසි, අම්මා” ති? “තස්සා ගන්ධමාලාදීනං අත්ථායා” ති. “අම්ම, කිං තෙ අඤ්ඤත්ථ ගතාය, ඉතො පට්ඨාය මමෙව සන්තිකා හරා” ති මූලං අග්ගහෙත්වා ඛහුනි තම්බුලතක්කොලකාදිනි වෙව නානාපුප්ඵානි ව අදාසි. මාණවිකා ඛහුනි ගන්ධපුප්ඵාදිනි දිස්වා “කිං, අම්ම, අප්ප අම්භාකං බ්‍රාහ්මණො පසන්තො” ති ආහ. “කස්මා එවං වදසී” ති? “ඉමෙසං ඛහුභාවං දිස්වා” ති. න බ්‍රාහ්මණො ඛහුමූලං අදාසි, මයා පනෙනං මය්හං පුත්තස්ස සන්තිකා ආහතන්ති. තතො පට්ඨාය සා බ්‍රාහ්මණෙන දින්තමූලං අත්තනා ගහෙත්වා තස්සෙව සන්තිකා ගන්ධපුප්ඵාදිනි ආහරති. ධුත්තො කතිපාහව්වයෙන ගීලානාලයං කත්වා නිපජ්ජී. සා තස්ස ආපණද්වාරං ගන්ත්වා තං අදිස්වා “කහං මෙ පුත්තො” ති පුච්ඡී. “පුත්තස්ස තෙ අභාසුකං ජාත” ති? සා තස්ස නිපන්නට්ඨානං ගන්ත්වා නිසීදිත්වා පිට්ඨී. පරිමජ්ජන්ති “කිං තෙ, තාත, අභාසුක” ති පුච්ඡී. සො තුණ්හී අහොසි. “කිං න කට්ඨෙසි පුත්තා” ති? “අම්ම, මරන්තෙනාපි තුය්හං කට්ඨං න සක්කා” ති. “තාත, මය්හං අකට්ඨත්වා කස්ස කට්ඨයායාසි, කට්ඨනි, තාතා” ති. “අම්ම, මය්හං අඤ්ඤං අභාසුකං නත්ථී, තස්සා පන මාණවිකාය වණ්ණං සුත්වා පට්ඨෙද්ධවිත්තොස්මි, තං ලහන්තො ජීවිස්සාමි, අලහන්තො ඉධෙව මරිස්සාමි” ති. “තාත, මය්හං එස භාරො, මා ත්වං එතං නිස්සාය වින්තසී” ති තං අස්සාසෙත්වා ඛහුනි ගන්ධපුප්ඵාදිනි ආදාය මාණවිකාය සන්තිකං ගන්ත්වා “පුත්තො මෙ, අම්ම, මම සන්තිකා තව වණ්ණං සුත්වා පට්ඨෙද්ධවිත්තො ජාතො, කිං කාතබ්බ” ති? “සවෙ ආනෙතුං සක්කොථ, මයා කතොකාසොයෙවා” ති.

සා තස්සා වචනං සුත්වා තතො පට්ඨාය තස්ස ගෙහස්ස කණ්ණකණ්ණෙන ඛහුං කවචරං සඬ්ඬකඩ්ඪිත්වා ආරක්ඛිත්ථියා උපරි ඡඩ්ඬෙසි. සා තෙන අට්ඨියමානා අපෙනි. ඉතරා තෙනෙව නියාමෙන යා යා කිඤ්චි කට්ඨනි, තස්සා තස්සා උපරි කවචරං ඡඩ්ඬෙසි. තතො පට්ඨාය පන සා යං යං ආහරති වා හරති වා, තං තං න කාවි සොධෙතුං උස්සහති. තස්මිං කාලෙ සා තං ධුත්තං පුප්ඵපච්ඡියං නිපජ්ජාපෙත්වා මාණවිකාය සන්තිකං අභිහරී. ධුත්තො මාණවිකාය සීලං හින්දිත්වා එකාහද්විහං පාසාදෙයෙව අහොසි. පුරොහිතෙ බහි නික්ඛන්තෙ උභො අභිරමන්ති. තස්මිං ආගතෙ ධුත්තො නිලීයති.

අථ නං සා එකාහද්විහව්වයෙන “සාමි, ඉදානි තයා ගන්තුං වට්ඨති” ති ආහ. “අහං බ්‍රාහ්මණං පහරිත්වා ගන්තුකාමො” ති. සා “එවං භොතු” ති ධුත්තං නිලීයාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණෙ ආගතෙ එවමාහ “අහං, අයා, තුම්හෙසු වීණං

වාදෙන්තෙසු නව්විතුං ඉච්ඡාමි” ති. “සාධු, හද්දෙ, නව්වස්සු” ති වීණං වාදෙසි. “තුම්හෙසු ඔලොකෙන්තෙසු ලජ්ජාමි, මුඛං පන වො සාටකෙන ඛන්ධිත්වා නව්වස්සාමි” ති. “සවෙ ලජ්ජසි, එවං කරොහි” ති. මාණවිකා සනසාටකං ගහෙන්වා තස්ස අක්ඛිති පිදහමානා මුඛං ඛන්ධි. බ්‍රාහ්මණො මුඛං ඛන්ධාපෙත්වා වීණං වාදෙසි. සා මුහුත්තං නව්විත්වා “අය්‍ය, අහං තෙ එකචාරං සීසෙ පහරිතුකාමා” ති ආහ. ඉත්ථිලොලො බ්‍රාහ්මණො කිඤ්චි කාරණං අජානන්තො “පහරාහි” ති ආහ, මාණවිකා ධුත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි. සො සණ්කං ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පිට්ඨිපස්සෙ යත්වා සීසෙ කප්පරෙන පහරි, අක්ඛිති පතනාකාරප්පත්තානි අහෙසුං, සීසෙ ගණ්ඨො උට්ඨති. සො වෙදනාට්ටො හුත්වා “ආහර තෙ හත්ථං” ති ආහ. මාණවිකා අත්තනො හත්ථං උක්ඛිපිත්වා තස්ස හත්ථෙ යපෙසි. බ්‍රාහ්මණො “හත්ථො මුදුකො, පහාරො පන ඵද්ධො” ති ආහ. ධුත්තො බ්‍රාහ්මණං පහරිත්වා නිලීයි. මාණවිකා තස්මිං නිලීනෙ බ්‍රාහ්මණස්ස මුඛතො සාටකං මොවෙත්වා තෙලං ආදාය සීසං පරිසම්බාහි. බ්‍රාහ්මණෙ ඛහි නික්ඛන්තෙ පුන සා ඉත්ථි ධුත්තං පච්ඡියං නිපජ්ජාපෙත්වා නිහරි.

සො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොවෙසි. රාජා අත්තනො උපට්ඨානං ආගතං බ්‍රාහ්මණං ආහ “ජුතං කීළාම බ්‍රාහ්මණා” ති? “සාධු, මහාරාජා” ති. රාජා ජුතමණ්ඩලං සජ්ජාපෙත්වා පුරිමනයෙනෙව ජුතගීතං ගායිත්වා පාසකෙ බිපති. බ්‍රාහ්මණො මාණවිකාය තපස්ස භින්තභාවං අජානන්තො “යපෙත්වා මම මාණවික” ති ආහ. එවං වදන්තොපි පරාජිතොයෙව. රාජා ජිනිත්වා “බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසි, මාණවිකාය තෙ තපො භින්තො, ත්වං ‘මාතුගාමං ගබ්හතො පට්ඨාය රක්ඛන්තො සත්තසු යානෙසු ආරක්ඛං කරොන්තො රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සාමි’ ති මඤ්ඤසි, මාතුගාමො නාම කුච්ඡියං පක්ඛිපිත්වා වරන්තෙනාපි රක්ඛිතුං න සක්කා, එකපුරිසිකා ඉත්ථි නාම නත්ථි, තව මාණවිකා ‘නව්විතුකාමාමිහි’ ති වත්වා වීණං වාදෙන්තස්ස තව සාටකෙන මුඛං ඛන්ධිත්වා අත්තනො ජාරං තව සීසෙ කප්පරෙන පහරාපෙත්වා උය්‍යාපෙසි, ඉදානි කිං කපෙසි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

62.

“යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසි, වීණං සමුඛවෙදීතො;
අණ්ඩභූතාහතා හරියා, තාසු කො ජාතු විස්සසෙ” ති.

තත්ථ යං බ්‍රාහ්මණො අවාදෙසි, වීණං සමුඛවෙදීතොති යෙන කාරණෙන බ්‍රාහ්මණො සනසාටකෙන සහ මුඛෙන වෙදීතො හුත්වා වීණං වාදෙසි, තං කාරණං න ජානාතීති අත්ථො. තඤ්චි සා වඤ්චෙතුකාමා එවමකාසි. බ්‍රාහ්මණො පන තං ඉත්ථිං බහුමායාභාවං අජානන්තො මාතුගාමස්ස සද්දහිත්වා “මං එසා ලජ්ජති” ති එවංසඤ්ඤී අහොසි, තෙනස්ස අඤ්ඤාණභාවං පකාසෙන්නො රාජා එවමාහ, අයමෙත්ථාධිප්පායො. අණ්ඩභූතාහතා හරියාති අණ්ඩං වුව්වති බීජං, බීජභූතා මාතුකුච්ඡිතො අනික්ඛන්තකාලෙයෙව ආහතා ආනීතා, හතානි වා පුට්ඨානි අත්ථො. කා සා? හරියා පජාපති පාදපරිවාරිකා. සා හි හත්තවත්ථාදීහි හරිතබ්බතාය,

හින්තසංවරතය, ලොකධම්මෙහි හරිතතය වා “හරියා”ති වුවිති. තාසු කො ජාතු විස්සසෙනි ජාතුති එකංසාධිවනං, තාසු මාතුකුච්ඡිතො පටියාය රක්ඛියමානාසුපි එවං විජ්ජකාරං ආපජ්ජන්තිසු හරියාසු කො නාම පණ්ඩිතො පුරිසො එකංසෙන විස්සසෙ, “නිබ්බිකාරා එසා මග්ගි”ති කො සද්දහෙය්‍යාති අත්ථො. අසද්ධම්මවසෙන හි ආමන්තකෙසු නිමන්තකෙසු විජ්ජමානෙසු මාතුගාමො නාම න සක්කා රක්ඛිතුන්ති.

එවං බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා තං මාණවිකං ආහ – “තයා කිර එවරුපං පාපකම්මං කත”න්ති? “අය්‍ය, කො එවමාහ, න කරොමි, ‘අහමෙව පහරිං, න අඤ්ඤො කොවි’. සවෙ න සද්දහථ, අහං ‘තුම්හෙ යිපෙත්වා අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං න ජානාමි’ති සච්චකිරියං කත්වා අග්ගිං පටිසිත්වා තුම්හෙ සද්දහාපෙස්සාමි”ති. බ්‍රාහ්මණො “එවං හොතු”ති මහන්තං දාරුරාසිං කාරෙත්වා අග්ගිං කත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “සවෙ අත්තනො සද්දහසි, අග්ගිං පටිසාහි”ති ආහ.

මාණවිකා අත්තනො පරිවාරිකං පයිමමෙව සික්ඛාපෙසි “අම්ම, තච පුත්තං තත්ථ ගන්ත්වා මම අග්ගිං පටිසනකාලෙ හත්ථග්ගහණං කාතුං වදෙහි”ති. සා ගන්ත්වා තථා අවච. ධුත්තො ආගන්ත්වා පරිසමජ්ඣෙ අටියාසි. සා මාණවිකා බ්‍රාහ්මණං වඤ්චෙතුකාමා මහාජනමජ්ඣෙ යත්වා “බ්‍රාහ්මණ, තං යිපෙත්වා අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං නාම න ජානාමි, ඉමිනා සච්චෙන අයං අග්ගි මා මං ඤාපෙසි”ති අග්ගිං පටිසිතුං ආරද්ධා. තස්මිං ඛණෙ ධුත්තො “පස්සථ හො පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස කම්මං, එවරුපං මාතුගාමං අග්ගිං පවෙසාපෙති”ති ගන්ත්වා තං මාණවිකං හත්ථෙ ගණ්හි. සා හත්ථං විස්සජ්ජාපෙත්වා පුරොහිතං ආහ – “අය්‍ය, මම සච්චකිරියා හින්තා, න සක්කා අග්ගිං පටිසිතු”න්ති. “කිංකාරණා”ති? “අජ්ජ මයා එවරුපා සච්චකිරියා කතා ‘යිපෙත්වා මම සාමිකං අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථසම්ඵස්සං න ජානාමි’ති, ඉදානි වම්හි ඉමිනා පුරිසෙන හත්ථෙ ගහිතා”ති. බ්‍රාහ්මණො “වඤ්චිතො අහං ඉමායා”ති ඤත්වා තං පොථෙත්වා නිහරාපෙසි. එවං අසද්ධම්මසමන්තාගතා කිරොතා ඉත්ථියො තාව මහන්තමපි පාපකම්මං කත්වා අත්තනො සාමිකං වඤ්චෙතුං “නාහං එවරුපං කම්මං කරොමි”ති දිවසමපි සපථං කුරුමානා නානාවිත්තාව හොන්ති. තෙන වුත්තං –

“වොරීනං බහුබුද්ධීනං, යාසු සච්චං සුදුල්ලහං;
ථීනං භාවො දුරාජානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගතං. (ජා. 2.21.347);

“මුසා තාසං යථා සච්චං, සච්චං තාසං යථා මුසා;
ගාවො ඛහි තිණස්සෙව, ඔමසන්ති වරං වරං.

“වොරියො කථිනා හෙතා, වාළා ව ලපසක්ඛරා;

න තා කිඤ්චි න ජානන්ති, යං මනුස්සෙසු වඤ්චන''න්ති. (ජා. 2.21.332, 334);

සත්ථා “එවං අරක්ඛියො මාතුගාමො”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සට්ඨන්තො ජාතකං සමොධානෙසි “තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි”න්ති.

අණ්ඩභූතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[63] 3. තක්කපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

කොධනා අකතඤ්ඤා වානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුඤ්ඤෙවාරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති චුත්තෙ “ඉත්ථියො නාම භික්ඛු අකතඤ්ඤා මිත්තදුබ්භා, කස්මා තා නිස්සාය උක්කණ්ඨිතොසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො ඉසිපඛ්ඛජ්ජං පඛ්ඛජිත්වා ගඬගානීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා සමාපත්තියො වෙව අභිඤ්ඤායො ව නිබ්බන්තෙත්වා ඤානසුබ්බෙ විහරති. තස්මිං සමයෙ බාරාණසිසෙට්ඨිනො ධිතා දුට්ඨකුමාරී නාම වණ්ඨා අහොසි ඵරුසා, දාසකම්මකරෙ අක්කොසති පරිභාසති පහරති. අථ නං එකදිවසං පරිවාරමනුස්සා ගහෙත්වා “ගඬගාය කිලිස්සාමා”ති අගමංසු. තෙසං කිලන්තානඤ්ඤෙව සූරියත්ථඬගමනවෙලා ජාතා, මෙසො උට්ඨති, මනුස්සා මෙසං දිස්වා ඉතො චිතො ව වෙගෙන පලායිංසු. සෙට්ඨිධිතායපි දාසකම්මකරා “අජ්ජ අම්හෙහි එතිස්සා පිට්ඨිං පස්සිතුං වට්ටති”ති තං අන්තොඋදකස්මිංයෙව ඡඩ්ඬෙත්වා උත්තරිංසු. දෙවො පාවස්සි, සූරියොපි අත්ථඬගතො, අන්ධකාරො ජාතො. තෙ තාය විනාව ගෙහං ගන්ත්වා “කහං සා”ති චුත්තෙ “ගඬගාතො තාව උත්තිණ්ණා, අථ නං න ජානාම කහං ගතා”ති. ඤාතකා විචිනිත්වාපි න පස්සිංසු.

සා මහාවිරවං විරවන්තී උදකෙන වුය්හමානා අඬ්ඬරත්තසමයෙ බොධිසත්තස්ස පණ්ණසාලාසමීපං පාපුණි. සො තස්සා සද්දං සුත්වා “මාතුගාමස්ස සද්දො එසො, පරිත්තාණමස්සා කරිස්සාමි”ති තිණුක්කං ආදාය නදීතීරං ගන්ත්වා තං දිස්වා “මා භායි, මා භායි”ති අස්සාසෙත්වා නාගබ්බො ථාමසම්පන්නො බොධිසත්තො නදිං තරමානො ගන්ත්වා තං උක්ඛිපිත්වා අස්සමපදං ආනෙත්වා අග්ගිං කත්වා අදාසි. සිතෙ විගතෙ මධුරානි ඵලාඵලානි උපනාමෙසි. තානි බාදිත්වා යීතං “කත්ථ වාසිකාසි, කථඤ්ච ගඬගාය පතිතාසි”ති පුච්ඡි. සා තං පවත්තිං ආරොවෙසි. අථ නං “ත්වං ඉධෙව වසා”ති පණ්ණසාලාය වසාපෙන්නො ද්විහතීහං සයං අබ්භොකාසෙ වසිත්වා “ඉදානි ගච්ඡා”ති ආහ. සා “ඉමං තාපසං සිලහෙදං පාපෙත්වා ගහෙත්වා

ගම්ස්සාමි''ති න ගච්ඡති. අථ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ඉත්ථිකුත්තං ඉත්ථිලීලං දස්සෙත්වා තස්ස සීලහෙදං කත්වා ඤානං අන්තරධාපෙසි. සො තං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙයෙව වසති. අථ නං සා ආහ “අය්‍ය, කිං නො අරඤ්ඤවාසෙන, මනුස්සපථං ගම්ස්සාමා''ති? සො තං ආදාය එකං පච්චන්තගාමකං ගන්ත්වා තක්කහනියා ජීවිකං කප්පෙත්වා තං පොසෙති. තස්ස තක්කං වික්කිණිත්වා ජීවතීති “තක්කපණ්ඩිතො''ති නාමං අකංසු. අථස්ස ගාමවාසිනො පරිබ්බයං දත්වා “අම්හාකං සුයුත්තදුයුත්තකං ආවික්ඛන්තො එත්ථ වසා''ති ගාමද්වාරෙ කුටියං වාසෙසුං.

තෙන ව සමයෙන වොරා පබ්බතා ඔරුශ්භ පච්චන්තං පහරන්ති. තෙ එකදිවසං තං ගාමං පහරිත්වා ගාමවාසිකෙහියෙව හණ්ඩිකා උක්ඛිපාපෙත්වා ගච්ඡන්තා තම්පි සෙට්ඨිධිතරං ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සෙසජනෙ විස්සජ්ජෙසුං. වොරජෙට්ඨකො පන තස්සා රූපෙ බජ්ඣත්වා තං අත්තනො හරියං අකාසි. බොධිසත්තො “ඉත්ථන්තාමා කහ''න්ති පුච්ඡි. “වොරජෙට්ඨකෙන ගහෙත්වා අත්තනො හරියා කතා''ති ව සුත්වාපි “න සා තත්ථ මයා විනා වසිස්සති, පලායිත්වා ආගච්ඡිස්සති''ති තස්සා ආගමනං ඔලොකෙන්තො තත්ථෙව වසි.

සෙට්ඨිධිතාපි වින්තෙසි “අහං ඉධ සුඛං වසාමි, කදාපි මං තක්කපණ්ඩිතො කිඤ්චිදෙව නිස්සාය ආගන්ත්වා ඉතො ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය, අථ එතස්මා සුඛා පරිභායිස්සාමි, යන්තූනාහං සම්පියායමානා විය තං පක්කොසාපෙත්වා සාතාපෙය්‍යා''න්ති. සා එකං මනුස්සං පක්කොසිත්වා “අහං ඉධ දුක්ඛං ජීවාමි, තක්කපණ්ඩිතො ආගන්ත්වා මං ආදාය ගච්ඡතු''ති සාසනං පෙසෙසි. සො තං සාසනං සුත්වා සද්දහිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ගාමද්වාරෙ යත්වා සාසනං පෙසෙසි. සා නික්ඛමිත්වා තං දිස්වා “අය්‍ය, සචෙ මයං ඉදානි ගච්ඡිස්සාම, වොරජෙට්ඨකො අනුබන්ධිත්වා උභොපි අම්හෙ සාතෙස්සති, රත්තිභාගෙ ගච්ඡිස්සාමා''ති තං ආනෙත්වා භොජෙත්වා කොට්ඨකෙ නිසිදාපෙත්වා සායං වොරජෙට්ඨකස්ස ආගන්ත්වා සුරං පිවිත්වා මත්තකාලෙ “සාමි, සචෙ ඉමාය වෙලාය තච සත්තුං පස්සෙය්‍යාසි, කිත්ති නං කරෙය්‍යාසි''ති ආහ. “ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමිති''. “කිං පන සො දුරෙ, නනු කොට්ඨකෙ නිසිත්තො''ති? වොරජෙට්ඨකො උක්කං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා තං දිස්වා ගහෙත්වා ගෙහමජ්ඣෙ පාතෙත්වා කප්පරාදිහි යථාරූපිං පොථෙසි. සො පොථියමානොපි අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා “කොධනා අකතඤ්ඤු ව, පිසුණා මිත්තහෙදිකා''ති එත්තකමෙව වදති. වොරො තං පොථෙත්වා බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙත්වා සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයි. පබුද්ධො ජිණ්ණාය සුරාය පුන තං පොථෙතුං ආරහි, සොපි තානෙව වත්තාරි පදානි වදති.

වොරො වින්තෙසි “අයං එවං පොථියමානොපි අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා ඉමානෙව වත්තාරි පදානි වදති, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති තස්සා සුත්තභාවං ඤත්වා තං පුච්ඡි “අම්හො ත්වං එවං පොථියමානොපි කස්මා එතානෙව පදානි වදසි''ති? තක්කපණ්ඩිතො “තෙන හි පුණාහී''ති තං කාරණං ආදිතො පට්ඨාය කථෙසි. “අහං පුබ්බෙ අරඤ්ඤවාසිකො එකො තාපසො ඤානලාභී, ස්වාහං එතං ගඬිගාය

වුය්හමානං උත්තාරෙත්වා පටිජග්ගිං. අථ මං එසා පලොහෙත්වා ඤානා පරිභාෂෙසි,
ස්වාහං අරඤ්ඤං පභාය එතං පොසෙත්තො පච්චන්තගාමකෙ වසාමි, අට්ඨසා
වොරෙහි ඉධානීතා ‘අහං දුක්ඛං වසාමි, ආගන්ත්වා මං නෙතු’ති මය්හං සාසනං
පෙසෙත්වා ඉදානි තව හත්ථෙ පානෙසි, ඉමිනා කාරණෙනාහං එවං කට්ඨමි’ති.
වොරො වින්තෙසි “යා එසා එවරුපෙ ගුණසම්පන්නෙ උපකාරකෙ එවං
විජ්ජපිපජ්ජි, සා මය්හං කතරං නාම උපද්දවං න කරෙය්‍ය, මාරෙතඛ්ඛා එසා”ති සො
තක්කපණ්ඩිතං අස්සාසෙත්වා තං පබ්බොධෙත්වා ඛග්ගං ආදාය නික්ඛම්ම “එතං
පුරිසං ගාමද්වාරෙ සාතෙස්සාමි”ති වත්වා තාය සද්ධිං ඛහිගාමං ගන්ත්වා “එතං
හත්ථෙ ගණ්භා”ති තං තාය හත්ථෙ ගාභාපෙත්වා ඛග්ගං ආදාය තක්කපණ්ඩිතං
පහරන්තො විය තං ද්විධා ඡින්දිත්වා සසිසං න්භාෂෙත්වා තක්කපණ්ඩිතං කතිපාහං
පණීතෙන භොජනෙන සන්තප්පෙත්වා ඉදානි කහං ගමිස්සසි”ති ආහ.
තක්කපණ්ඩිතො “සරාවාසෙන මෙ කිච්චං නත්ථි, ඉසිපඛ්ඛජ්ජං පඛ්ඛජිත්වා
තත්ථෙව අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමි”ති ආහ. “තෙන හි අහම්පි පඛ්ඛජිස්සාමි”ති උභොපි
පඛ්ඛජිත්වා තං අරඤ්ඤායතනං ගන්ත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤා අට්ඨ ව සමාපත්තියො
නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමානි ද්වෙ වත්ථුනි කට්ඨත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා අභිසම්බුද්ධො
හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

63.

“කොධනා අකතඤ්ඤෙ ව, පිසුණා මිත්තහෙදිකා;
බ්‍රහ්මචරියං චර හික්ඛු, සො සුඛං න විභාහිසි”ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – හික්ඛු ඉත්ථියො නාමෙතා කොධනා, උජ්ජන්තං කොධං
නිවාරෙතුං න සක්කොන්ති. අකතඤ්ඤෙ ව, අතිමහන්තම්පි උපකාරං න ජානන්ති.
පිසුණා ව, පියසුඤ්ඤභාවකරණමෙව කථං කට්ඨන්ති. මිත්තහෙදිකා, මිත්තෙ
හින්දන්ති, මිත්තහෙදනකථං කථනසිලායෙව, එවරුපෙහි පාපධම්මෙහි
සමන්තාගතා එතා. කිං තෙ එතාහි, බ්‍රහ්මචරියං චර හික්ඛු, අයඤ්ඤි මෙටුනචිරති
පරිසුද්ධට්ඨයෙන බ්‍රහ්මචරියං නාම, තං චර. සො සුඛං න විභාහිසිති සො ත්වං එතං
බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්තො ඤානසුඛං මග්ගසුඛං ඵලසුඛඤ්ච න විභාහිසි, එතං සුඛං
න විජහිස්සති, එතස්මා සුඛා න පරිභාසිස්සසිති අත්ථො. “න පරිභාහිසි”තිපි පාඨො,
අයමෙවත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාෂෙසි, සච්චපරියොසානෙ
උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි –
“තදා වොරජෙට්ඨකො ආනන්දො අභොසි, තක්කපණ්ඩිතො පන අහමෙව
අභොසි”න්ති.

තක්කපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා තතියා.

මාසු නන්දි ඉච්ඡති මන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උපාසකං ආරබ්භ කටෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී උපාසකො තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ව සීලෙසු පතිට්ඨිතො බුද්ධමාමකො, ධම්මමාමකො, සඬ්ඝමාමකො, හරියා පනස්ස දුස්සීලා පාපධම්මා. යං දිවසං මිච්ඡාචාරං වරති, තං දිවසං සතකීතදාසී විය හොති, මිච්ඡාචාරස්ස පන අකතදිවසෙ සාමීනී විය හොති වණ්ඩා ඵරුසා. සො තස්සා භාවං ඡානිතුං න සක්කොති, අථ තාය උබ්බාළ්ලො බුද්ධපට්ඨානං න ගච්ඡති. අථ නං එකදිවසං ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්තං සත්ථා ආහ – “කිං නු ඛො ත්වං, උපාසක, සත්තට්ඨ දිවසෙ බුද්ධපට්ඨානං නාගච්ඡසී”ති. සරණි මෙ, හන්තෙ, එකස්මිං දිවසෙ සතකීතදාසී විය හොති, එකස්මිං දිවසෙ සාමීනී විය වණ්ඩා ඵරුසා. අහං තස්සා භාවං ඡානිතුං න සක්කොමි, ස්වාහං තාය උබ්බාළ්ලො බුද්ධපට්ඨානං නාගච්ඡාමිති. අථස්ස වචනං සුත්වා සත්ථා “උපාසක, ‘මාතුගාමස්ස භාවො නාම දුප්ඡානො’ති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතා කට්ඨිංසු, ත්වං පන තං භවසඬ්ඛෙපගතත්තා සල්ලක්ඛෙනුං න සක්කොසී”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිජ්ජං සික්ඛාපෙනි. අටෙකො තිරොරට්ඨවාසීකො බ්‍රාහ්මණමාණවකො ආගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්හන්තො එකාය ඉත්ථියා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා තං හරියං කත්වා තස්මිංයෙව ඛාරාණසිනගරෙ වසන්තො ද්වෙ තිස්සො වෙලායො ආචරියස්ස උපට්ඨානං න ගච්ඡති. සා පනස්ස හරියා දුස්සීලා පාපධම්මා. මිච්ඡාචාරං විණ්ණදිවසෙ දාසී විය හොති, අවිණ්ණදිවසෙ සාමීනී විය හොති වණ්ඩා ඵරුසා. සො තස්සා භාවං ඡානිතුං අසක්කොන්තො තාය උබ්බාළ්ලො ආකුලවිත්තො ආචරියස්ස උපට්ඨානං න ගච්ඡති. අථ නං සත්තට්ඨ දිවසෙ අතික්කමිත්වා ආගතං “කිං, මාණව, න පඤ්ඤායසී”ති ආචරියො පුච්ඡි. සො “හරියා මං, ආචරිය, එකදිවසං ඉච්ඡති පත්ථෙති, දාසී විය නිහතමානා හොති. එකදිවසං සාමීනී විය ථද්ධා වණ්ඩා ඵරුසා, අහං තස්සා භාවං ඡානිතුං න සක්කොමි, තාය උබ්බාළ්ලො ආකුලවිත්තො තුම්භාකං උපට්ඨානං නාගතොමිහී”ති. ආචරියො “එවමෙතං, මාණව, ඉත්ථියො නාම අනාචාරං විණ්ණදිවසෙ සාමිකං අනුවත්තන්ති, දාසී විය නිහතමානා හොන්ති. අනාවිණ්ණදිවසෙ පන මානත්ථද්ධා හුත්වා සාමිකං න ගණෙන්නි. එවං ඉත්ථියො නාමෙතා අනාචාරා දුස්සීලා, තාසං භාවො නාම දුප්ඡානො, තාසු ඉච්ඡන්තීසුපි අනිච්ඡන්තීසුපි මජ්ඣිමනිකායෙ භවිතබ්බ”න්ති වත්වා තස්සොවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

64.

“මා සු නන්දි ඉච්ඡති මං, මා සු සොචි න මිච්ඡති;
ථිනං භාවො දුරාඡානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගත”න්ති.

තත්ථ මා සු නන්දි ඉච්ඡති මන්ති සු-කාරො නිපාතමත්තං, “අයං ඉත්ථි මං ඉච්ඡති පත්ථෙති, මයි සිනෙහං කරොති” ති මා තුස්සි. මා සු සොචි න මිච්ඡතිති “අයං මං න ඉච්ඡති” තිපි මා සොචි, තස්සා ඉච්ඡමානාය නන්දිං, න ඉච්ඡමානාය ව සොකං අකත්වා මජ්ඣන්තොව භොගීති දිපෙති. ථීනං භාවො දුරාජානොති ඉත්ථීනං භාවො නාම ඉත්ථිමායාය පටිච්ඡන්තත්තා දුරාජානො. යථා කිං? මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගතන්ති යථා මච්ඡස්ස ගමනං උදකෙන පටිච්ඡන්තත්තා දුජ්ජානං, තෙනෙව සො කෙවට්ඨෙ ආගතෙ උදකෙන ගමනං පටිච්ඡාදෙන්වා පලායති, අත්තානං ගණ්හිතුං න දෙති, එවමෙව ඉත්ථියො මහන්තමිපි දුස්සිලකම්මං කත්වා “මයං එවරූපං න කරොමා” ති අත්තනා කතකම්මං ඉත්ථිමායාය පටිච්ඡාදෙන්වා සාමිකෙ වඤ්චෙන්ති. එවං ඉත්ථියො නාමෙතා පාපධම්මා දුරාජානා, තාසු මජ්ඣන්තොයෙව සුඛිතො භොගීති.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකස්ස ඔවාදං අදාසි. තතො පටියාය සො තස්සා උපරි මජ්ඣන්තොව අභොසි. සාපිස්ස හරියා “ආචරියෙන කිර මෙ දුස්සිලභාවො ඤාතො” ති තතො පටියාය න අනාවාරං වරි. සාපි තස්ස උපාසකස්ස ඉත්ථි “සම්මාසම්බුද්ධෙන කිර මය්හං දුරාවාරභාවො ඤාතො” ති තතො පටියාය පාපකම්මං නාම න අකාසි.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො උපාසකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, සත්ථා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ජයම්පතිකායෙව ඉදානි ජයම්පතිකා, ආචරියො පන අභමෙව අභොසි” ති.

දුරාජානජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[65] 5. අනභිරතිජාතකවණ්ණනා

යථා නදී ව පත්ථො වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො තථාරූපංයෙව උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො පන පරිග්ගණ්හන්තො තස්සා දුස්සිලභාවං ඤත්වා හණ්ඩිතො විත්තබ්බාකුලතාය සත්තට්ඨ දිවසෙ උපට්ඨානං නාගමාසි. සො එකදිවසං විහාරං ගන්ත්වා තථාගතං වන්දිත්වා නිසින්තො “කස්මා සත්තට්ඨ දිවසානි නාගතොසි” ති චුත්තෙ “හරියා මෙ, හන්තෙ, දුස්සිලා, තස්සා උපරි බ්බාකුලවිත්තතාය නාගතොමිහි” ති ආහ. සත්ථා “උපාසක, ඉත්ථිසු ‘අනාවාරා එතා’ ති කොපං අකත්වා මජ්ඣන්තෙනෙව හවිතුං වට්ටතීති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතා කථයිංසු, ත්වං පන භවන්තරෙන පටිච්ඡන්තත්තා තං කාරණං න සල්ලක්ඛෙසි” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරිමනයෙනෙව දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අභොසි. අථස්ස අන්තෙවාසිකො හරියාය දොසං දිස්වා බ්බාකුලවිත්තතාය කතිපාහං අනාගන්ත්වා එකදිවසං ආචරියෙන පුච්ඡිතො තං කාරණං නිවෙදෙසි. අථස්ස ආචරියො “තාත, ඉත්ථියො

නාම සබ්බසාධාරණා, තාසු ‘දුස්සීලා එතා’ති පණ්ඩිතා කොපං න කරොන්ති’ති
චත්වා ඔවාදවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

65.

“යථා නදී ව පන්තො ව, පානාගාරං සභා පපා;
එවං ලොකිත්ථියො නාම, නාසං කුජ්ඣන්ති පණ්ඩිතා”ති.

තත්ථ යථා නදීති යථා අනෙකතිත්ථා නදී න්භානත්ථාය සම්පත්තසම්පත්තානං
චණ්ඩාලාදීනම්පි බත්තියාදීනම්පි සාධාරණා, න තත්ථ කොචි න්භායිතුං න ලහති
නාම. “පන්ථො”තිආදීසුපි යථා මහාමග්ගොපි සබ්බෙසං සාධාරණො, න කොචි
තෙන ගන්තුං න ලහති. පානාගාරම්පි සුරාගෙහං සබ්බෙසං සාධාරණං, යො යො
පාතුකාමො, සබ්බො තත්ථ පච්ඡතෙව. පුඤ්ඤත්ථිකෙහි තත්ථ තත්ථ මනුස්සානං
නිවාසත්ථාය කතා සභාපි සාධාරණා, න තත්ථ කොචි පච්ඡිතුං න ලහති. මහාමග්ගෙ
පානීයවාටියො යපෙත්වා කතා පපාපි සබ්බෙසං සාධාරණා, න තත්ථ කොචි පානීයං
පිච්ඡිතුං න ලහති. එවං ලොකිත්ථියො නාමාති එවමෙව තාත මාණව ඉමස්මිං ලොකෙ
ඉත්ථියොපි සබ්බසාධාරණාව, තෙනෙව ව සාධාරණට්ඨෙන
නදීපන්ථපානාගාරසභාපපාසදිසා. තස්මා නාසං කුජ්ඣන්ති පණ්ඩිතා, එතාසං
ඉත්ථිනං “ලාමිකා එතා අනාවාරා දුස්සීලා සබ්බසාධාරණා”ති චිත්තෙන්වා පණ්ඩිතා
ජෙකා බුද්ධිසම්පන්නා න කුජ්ඣන්තිති.

එවං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකස්ස ඔවාදං අදාසි, සො තං ඔවාදං සුත්වා
මජ්ඣන්තො අහොසි. භරියාපිස්ස “ආචරියෙන කිරම්හි ඤාතා”ති තතො පට්ඨාය
පාපකම්මං න අකාසි. තස්සපි උපාසකස්ස භරියා “සත්ථාරා කිරම්හි ඤාතා”ති
තතො පට්ඨාය පාපකම්මං න අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
උපාසකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා ජයම්පතිකාව එතරහි ජයම්පතිකා, ආචරියබ්‍රාහ්මණො පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

අනභිරතිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[66] 6. මුදුලක්ඛණජාතකවණ්ණනා

එකා ඉච්ඡා පුරෙ ආසීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සංකිලෙසං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
රතනසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා පටිපන්නකො යොගාවචරො
අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො හුත්වා එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරන්තො එකං
අලඬිකතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා සුභවසෙන ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා ඔලොකෙසි.
තස්ස අබ්භන්තරෙ කිලෙසො වලි, වාසියා ආකොට්ඨබිරුක්ඛො විය අහොසි. සො
තතො පට්ඨාය කිලෙසවසිකො හුත්වා නෙව කායස්සාදං න චිත්තස්සාදං ලහති,

හත්තම්ගසප්පට්ඨාගො සාසනෙ අනභිරතො පරුළුභකෙසලොමනබො
කිලිට්ඨවීරො අහොසි. අට්ඨස්ස ඉන්ද්‍රියවිකාරං දිස්වා සභායකා භික්ඛු “කිං නු බො
තෙ, ආවුසො, න යථා පොරාණානි ඉන්ද්‍රියානී”ති ප්‍රවිණිංසු. අනභිරතොස්මි,
ආවුසොති.

අට්ඨ නං තෙ සත්ථු සත්තිකං නයිංසු. සත්ථා “කිං, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානං
භික්ඛුං ආදාය ආගතත්ථා”ති ප්‍රවිණි. “අයං, හත්තෙ, භික්ඛු අනභිරතො”ති? “සච්චං
භික්ඛු”ති. “සච්චං භගවා”ති. “කො තං උක්කණ්ඨාපෙසි”ති? “අහං, හත්තෙ,
පිණ්ඩාය වරන්තො එකං ඉත්ථිං දිස්වා ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකෙසිං, අට්ඨ මෙ
කිලෙසො වලි, තෙනම්හි උක්කණ්ඨිතො”ති. අට්ඨ නං සත්ථා “අනච්ඡරියමෙතං
භික්ඛු, යං ත්වං ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා විසභාගාරම්මණං සුභවසෙන ඔලොකෙත්තො
කිලෙසෙහි කම්පිතො, පුබ්බෙ පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො
කුමාරබලෙන කිලෙසෙ වික්ඛම්භෙත්වා විසුද්ධචිත්තා ගගනතලවරා බොධිසත්තාපි
ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා විසභාගාරම්මණං ඔලොකයමානා කුමාරා පරිභාසිත්වා
කිලෙසෙහි කම්පිතා මහාදුක්ඛං අනුභවිංසු. න භි සිනෙරුඋප්පාටනකවාතො
හත්ථිමත්තං මුණ්ඩපබ්බතං, මහාජම්බුඋම්මුලකවාතො ඡින්නතටෙ විරුළුභගච්ඡකං,
මහාසමුද්දං වා පන සොසනකවාතො බුද්දකතළාකං කිස්මිඤ්චිදෙව ගණෙති, එවං
උත්තමබුද්ධිනං නාම විසුද්ධචිත්තානං බොධිසත්තානං අඤ්ඤාණභාවකරා කිලෙසා
තයි කිං ලප්ථිස්සන්ති, විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති, උත්තමයසසමඬගිනොපි
ආයසකාං පාපුණන්ති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
එකස්ස මහාවිභවස්ස බ්‍රහ්මණස්ස කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො
සබ්බස්පානං පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤා ව අට්ඨ සමාපත්තියො ව උප්පාදෙත්වා
කුමාරසුබ්බෙත වීතිනාමෙත්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකස්මිං
කාලෙ ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය හිමවන්තා ඔතරිත්වා බාරාණසිං පත්වා
රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ කතසරීරපටිපඨගතො රත්තවාකමයං
නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨාපෙත්වා අජිනවම්මං එකස්මිං අංසෙ කත්වා ජටාමණ්ඩලං
බන්ධිත්වා භික්ඛාභාජනමාදාය බාරාණසියං භික්ඛාය වරමානො රඤ්ඤො සරද්ධාරං
සම්පාපුණි. රාජා තස්ස ඉරියාපටෙයෙව පසිදිත්වා පක්කොසාපෙත්වා මහාරහෙ
ආසනෙ නිසිදාපෙත්වා පණිතෙන බාදනීයභොජනීයෙන සන්තප්පෙත්වා
කතානුමොදනං උයායානෙ වසනත්ථාය යාචි. සො සම්පට්ඨිත්වා රාජගෙහෙ
භුඤ්ජිත්වා රාජකුලං ඔවදමානො තස්මිං උයායානෙ සොළස වස්සානි වසි.

අට්ඨකදිවසං රාජා කුපිතං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡන්තො මුදුලක්ඛණං නාම
අග්ගමහෙසිං “අප්පමත්තා අයාස්ස උපට්ඨානං කරොහී”ති වත්වා අගමාසි.
බොධිසත්තො රඤ්ඤො ගතකාලතො පට්ඨාය අත්තනො රුච්චනවෙලාය රාජගෙහං
ගච්ඡති. අට්ඨකදිවසං මුදුලක්ඛණා බොධිසත්තස්ස ආහාරං සම්පාදෙත්වා – “අප්ප
අයොයා විරායතී”ති ගන්ධොදකෙන න්භාසිත්වා සබ්බාලඬකාරපට්මණ්ඩිතා

මහාතලෙ වුළුසයනං පඤ්ඤාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා නිපජ්ජී. බොධිසත්තොපි අත්තනො වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා ඤානා වුට්ඨාය ආකාසෙනෙව රාජනිවෙසනං අගමාසි. මුදුලක්ඛණා වාකචිරසද්දං සුත්වාච “අය්‍යා, ආගතො”ති වෙගෙන උට්ඨන්ති, තස්සා වෙගෙන උට්ඨහන්ති යා මට්ඨසාටකො භස්සි. තාපසොපි සීහපඤ්ජරෙන පවිසන්තො දෙවියා විසභාගරුපාරම්මණං ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා සුභවසෙන ඔලොකෙසි. අථස්ස අබ්භන්තරෙ කිලෙසො චලි, වාසියා පහට්ඨිරරුක්ඛො විය අහොසි. තාවදෙවස්ස ඤානං අත්තරධාසි, ඡින්තපක්ඛො කාකො විය අහොසි. සො යීතකොච ආහාරං ගහෙත්වා අභුඤ්ජිත්වාච කිලෙසකම්පිතො පාසාදා ඔරුය්හ උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඵලකත්ථරණසයනස්ස හෙට්ඨා ආහාරං යපෙත්වා විසභාගාරම්මණෙන බද්ධො කිලෙසග්ගිනා ඩය්හමානො නිරාහාරතාය සුස්සමානො සත්ත දිවසානි ඵලකත්ථරණෙ නිපජ්ජී.

සත්තමෙ දිවසෙ රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං අගන්ත්වාච “අය්‍යං පස්සිස්සාමී”ති උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා තං නිපන්තකං දිස්වා “එකං අඵාසුකං ජාතං මඤ්ඤෙ”ති පණ්ණසාලං සොධාපෙත්වා පාදෙ පරිමජ්ජන්තො “කිං, අය්‍ය, අඵාසුක”න්ති පුච්ඡී. “මහාරාජ අඤ්ඤං මෙ අඵාසුකං නත්ථී, කිලෙසවසෙන පනම්හි පටිබද්ධවිත්තො ජාතො”ති. “කහං පටිබද්ධං තෙ, අය්‍ය, විත්ත”න්ති? “මුදුලක්ඛණාය, මහාරාජා”ති. “සාධු අය්‍ය, අහං මුදුලක්ඛණං තුම්භාකං දමමී”ති තාපසං ආදාය නිවෙසනං පවිසිත්වා දෙවිං සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතං කත්වා තාපසස්ස අදාසි. දදමානොයෙව ච මුදුලක්ඛණාය සඤ්ඤමදාසි “තයා අත්තනො බලෙන අය්‍යං රක්ඛිතුං වායමිතබ්බ”න්ති. “සාධු, දෙව, රක්ඛිස්සාමී”ති. තාපසො දෙවිං ගහෙත්වා රාජනිවෙසනා ඔතරි.

අථ නං මහාද්වාරතො නික්ඛන්තකාලෙ “අය්‍ය, අම්භාකං එකං ගෙහං ලද්ධං වට්ටති, ගච්ඡ, රාජානං ගෙහං යාවාහී”ති ආහ. තාපසො ගන්ත්වා ගෙහං යාචී. රාජා මනුස්සානං වච්චකුට්ඨිච්චං සාධයමානං එකං ඡඩ්ඨිතගෙහං දාපෙසි. සො දෙවිං ගහෙත්වා තත්ථ අගමාසි, සා පවිසිතුං න ඉච්ඡති. “කිංකාරණා න පවිසසී”ති? “අසුචිභාවෙනා”ති. ඉදානි “කිං කරොමී”ති. “පටිජග්ගාහි න”න්ති වත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං පෙසෙත්වා “ගච්ඡ, කුද්දාලං ආහර, පච්ඡිං ආහරා”ති ආහරාපෙත්වා අසුචිඤ්ච සඤ්ඤාරඤ්ච ඡඩ්ඨාපෙත්වා ගාමයං ආහරාපෙත්වා ලිම්පාපෙත්වා පුනහි “ගච්ඡ, මඤ්චං ආහර, පීයං ආහර, අත්ථරණං ආහර, වාටිං ආහර, සටං ආහරා”ති එකමෙකං ආහරාපෙත්වා පුන උදකාහරණාදීනං අත්ථාය ආණාපෙසි. සො සටං ආදාය උදකං ආහරිත්වා වාටිං පුරෙත්වා න්භානොදකං සජ්ජෙත්වා සයනං අත්ථරි. අථ නං සයනෙ එකතො නිසින්තං දායිකාසු ගහෙත්වා “තච සමණභාවං වා බ්‍රාහ්මණභාවං වා න ජානාසී”ති ඔණමෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඬ්ඨී. සො තස්මිං කාලෙ සතිං පටිලභි, එත්තකං පන කාලං අඤ්ඤාණි අහොසි. ඵලං අඤ්ඤාණකරණා කිලෙසා නාම. “කාමච්ඡන්දනීවරණං, හික්ඛවෙ, අත්ඨකරණං අඤ්ඤාණකරණං”න්තිආදි (සං. නි. 5.221) වෙන්ථ වත්තබ්බං.

සො සතිං පටිලභිත්වා චිත්තෙසි “අයං තණ්හා වඩ්ඪමානා මම චතුභි අපායෙහි සීසං උක්ඛිපිතුං න දස්සති, අජ්ජෙව මයා ඉමං රඤ්ඤො නියායාදෙන්වා හිමවන්තං පවිසිතුං වට්ටති”ති. සො තං ආදාය රාජානං උපසඬකමිත්වා “මහාරාජ, තව දෙවියා මය්හං අත්ථො නත්ථී, කෙවලං මෙ ඉමං නිස්සාය තණ්හා වඩ්ඪිතා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

66.

“එකා ඉච්ඡා පුරෙ ආසී, අලද්ධා මුදුලක්ඛණං;
යතො ලද්ධා අළාරක්ඛී, ඉච්ඡා ඉච්ඡං විජායථා”ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො — මහාරාජ, මය්හං ඉමං තව දෙවිං මුදුලක්ඛණං අලභිත්වා පුරෙ “අහො වතාහං එතං ලභෙය්‍ය”න්ති එකා ඉච්ඡා ආසී, එකාව තණ්හා උජ්ජජ්ජී. යතො පන මෙ අයං අළාරක්ඛී විසාලනෙත්තා සොහනලොචනා ලද්ධා, අථ මෙ සා පුරිමිකා ඉච්ඡා ගෙහතණ්හං උපකරණතණ්හං උපහොගතණ්හන්ති උපරුපරි අඤ්ඤං නානජ්ජකාරං ඉච්ඡං විජායථ ජනෙසි උජ්ජාදෙසී. සා ඛො පන මෙ එවං වඩ්ඪමානා ඉච්ඡා අපායතො සීසං උක්ඛිපිතුං න දස්සති, අලං මෙ ඉමාය, ත්වඤ්ඤෙව තව හරියං ගණ්හ, අහං පන හිමවන්තං ගමිස්සාමිති තාවදෙව නට්ඨං ඤානං උජ්ජාදෙන්වා ආකාසෙ නිසින්තො ධම්මං දෙසෙන්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ආකාසෙනෙව හිමවන්තං ගන්ත්වා පුන මනුස්සපථං නාම නාගමාසී, බ්‍රහ්මවිහාරෙ පන භාවෙන්වා අපරිහිනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසී, සච්චපරියොසානෙ සො හික්ඛු අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහී. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසී — “තදා රාජා ආනන්දො අහොසී, මුදුලක්ඛණා උජ්ජලවණ්ණා, ඉසී පන අහමෙව අහොසී”න්ති.

මුදුලක්ඛණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[67] 7. උච්ඡඩ්ගජාතකවණ්ණනා

උච්ඡඩ්ගෙ දෙව මෙ පුත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ජානපදිත්ථීං ආරබ්භ කට්ඨසී. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ කොසලරට්ඨෙ තයො ජනා අඤ්ඤතරස්මිං අට්ඨිමුඛෙ කසන්ති. තස්මිං සමයෙ අන්තොඅට්ඨියං වොරා මනුස්සෙ විලුම්පිත්වා පලායිංසු. මනුස්සා තෙ වොරෙ පරියෙසිත්වා අපස්සන්තා තං යානං ආගම්ම “තුම්හෙ අට්ඨියං විලුම්පිත්වා ඉදානි කස්සකා විය හොථා”ති “තෙ වොරා ඉමෙ”ති ඛන්ධිත්වා ආනෙත්වා කොසලරඤ්ඤො අදංසු. අට්ඨකා ඉත්ථී ආගන්ත්වා “අච්ඡාදනං මෙ දෙථ, අච්ඡාදනං මෙ දෙථා”ති පරිදෙවන්ති පුනජ්ජනං රාජනිවෙසනං පරියානි. රාජා තස්සා සද්දං සුත්වා “ගච්ඡථ, දෙථ ඉමිස්සා අච්ඡාදන”න්ති ආහ. මනුස්සා සාටකං ගහෙන්වා අදංසු. සා තං දිස්වා “නාහං එතං අච්ඡාදනං යාවාමි, සාමිකච්ඡාදනං යාවාමි”ති ආහ. මනුස්සා ගන්ත්වා රඤ්ඤො

ආරොවයිංසු “න කිරෙසා ඉදං අච්ඡාදනං කට්ඨි, සාමිකච්ඡාදනං කට්ඨි” ති. අථ නං රාජා පක්කොසාපෙත්වා “ත්වං කිර සාමිකච්ඡාදනං යාවසී” ති පුච්ඡි. ආම, දෙව, ඉත්ථියා හි සාමිකො අච්ඡාදනං නාම, සාමිකෙ හි අසති සහස්සමුලම්භි සාටකං නිවත්ථා ඉත්ථි නග්ගායෙව නාම. ඉමස්ස පනත්ථස්ස සාධනත්ථං –

“නග්ගා නදී අනුදකා, නග්ගං රට්ඨං අරාජකං;
ඉත්ථිභි විධවා නග්ගා, යස්සාපි දස භාතරො” ති. (ජා. 2.22.1840) –

ඉදං සුත්තං ආහරිතබ්බං.

රාජා තස්සා පසන්තො “ඉමෙ තෙ තයො ජනා කෙ භොන්ති” ති පුච්ඡි. “එකො මෙ, දෙව, සාමිකො, එකො භාතා, එකො පුත්තො” ති. රාජා “අහං තෙ තුට්ඨො, ඉමෙසු තිසු එකං දෙමි, කතරං ඉච්ඡමි” ති පුච්ඡි. සා ආහ “අහං, දෙව, ජීවමානා එකං සාමිකං ලභිස්සාමි, පුත්තම්භි ලභිස්සාමියෙව, මාතාපිතුනං පන මෙ මතත්තා භාතාව දුල්ලභො, භාතරං මෙ දෙහි, දෙවා” ති. රාජා තුස්සිත්වා තයොපි විස්සජ්ජෙසි. එවං තං එකිකං නිස්සාය තෙ තයො ජනා දුක්ඛතො මුත්තා. තං කාරණං භික්ඛුසඤ්ඤා පාකටං ජාතං. අට්ඨකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතිතා “ආවුසො, එකං ඉත්ථිං නිස්සාය තයො ජනා දුක්ඛතො මුත්තා” ති තස්සා ගුණකථාය නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, එසා ඉත්ථි ඉදානෙව තෙ තයො ජනෙ දුක්ඛා මොවෙති, පුබ්බෙපි මොවෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ තයො ජනා අට්ඨමුබ්බෙ කසන්තිති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. තදා පන රඤ්ඤා “තිසු ජනෙසු කං ඉච්ඡමි” ති චුත්තෙ සා ආහ – “තයොපි දාතුං න සක්කොථ, දෙවා” ති? “ආම, න සක්කොමි” ති. “සවෙ තයො දාතුං න සක්කොථ, භාතරං මෙ දෙවා” ති. “පුත්තං වා සාමිකං වා ගණ්ඨ, කිං තෙ භාතරා” ති ව චුත්තා “එතෙ නාම දෙව සුලභා, භාතා පන දුල්ලභො” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

67.

“උච්ඡඩගෙ දෙව මෙ පුත්තො, පටෙ ධාවන්තියා පති;
තඤ්ච දෙසං න පස්සාමි, යතො සොදරියමානයෙ” ති.

තත්ථ උච්ඡඩගෙ, දෙව, මෙ පුත්තොති දෙව, මය්හං පුත්තො උච්ඡඩගෙයෙව. යථා හි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උච්ඡඩගෙ කත්වා ඩාකං උච්චිතිත්වා තත්ථ පක්ඛිපන්තියා උච්ඡඩගෙ ඩාකං නාම සුලභං හොති, එවං ඉත්ථියා පුත්තොපි සුලභො උච්ඡඩගෙ ඩාකසදිසොව. තෙන චුත්තං “උච්ඡඩගෙ, දෙව, මෙ පුත්තො” ති. පටෙ ධාවන්තියා පතීති මග්ගං ආරුය්ඨ එකිකාය ගච්ඡමානායපි හි ඉත්ථියා පති නාම සුලභො, දිට්ඨදිට්ඨොයෙව හොති. තෙන චුත්තං “පටෙ ධාවන්තියා පතී” ති. තඤ්ච දෙසං න පස්සාමි, යතො සොදරියමානයෙති යස්මා පන මෙ මාතාපිතරො නත්ථි,

තස්මා ඉදානි තං මාතුකුච්ඡිසඬ්ඛාතං අඤ්ඤං දෙසං න පස්සාමි. යතො අහං සමානෙ උදරෙ ජාතත්තා සඋදරියසඬ්ඛාතං භාතරං ආනෙය්‍යං, තස්මා භාතරංයෙව මෙ දෙථානි.

රාජා “සච්චං එසා වදතී” ති තුට්ඨවිත්තො තයොපි ජනෙ ඛන්ධනාගාරතො ආනෙත්වා අදාසි, සා තයොපි තෙ ගහෙත්වා ගතා.

සත්ථාපි “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා ඉමෙ තයො ජනෙ දුක්ඛතො මොවෙසියෙවා” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “අතීතෙ චත්තාරොච එතරහි චත්තාරො, රාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

උච්ඡඬ්ගජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[68] 8. සාකෙතජාතකවණ්ණනා

යස්මිං මනො නිවිසතීති ඉදං සත්ථා සාකෙතං නිස්සාය අඤ්ජනවනෙ විහරන්තො එකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. භගවතො කිර භික්ඛුසඬ්ඛපරිවුත්ඝස්ස සාකෙතං පිණ්ඩාය පටිසනකාලෙ එකො සාකෙතනගරවාසී මහල්ලකබ්‍රාහ්මණො නගරතො ඛහි ගච්ඡන්තො අන්තරද්වාරෙ දසබලං දිස්වා පාදෙසු පතිත්වා ගොප්ඵකෙසු ගාල්හං ගහෙත්වා “තාත, නනු නාම පුත්තෙහි පිණ්ණකාලෙ මාතෘපිතරො පටිජග්ගිතබ්බා, කස්මා එත්තකං කාලං අම්භාකං අත්තානං න දස්සෙසි? මයා තාව දිට්ඨොසි, මාතරං පන පස්සිතුං එහි” ති සත්ථාරං ගහෙත්වා අත්තතො ගෙහං අගමාසි. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ සද්ධිං භික්ඛුසඬ්ඛෙත. බිරාහ්මණීපි ආගන්ත්වා සත්ථු පාදෙසු පතිත්වා “තාත, එත්තකං කාලං කහං ගතොසි, නනු නාම මාතෘපිතරො මහල්ලකකාලෙ උපට්ඨාතබ්බා” ති පරිදෙවි. පුත්තධීතරොපි “එථ, භාතරං වන්ද්වා” ති වන්දාපෙසි. උභො තුට්ඨමානසා මහාදානං අදංසු. සත්ථා හත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තෙසං ද්වින්තම්පි ජනානං ජරාසුත්තං (සු. නි. 810 ආදයො) කට්ඨෙසි. සුත්තපරියොසානෙ උභොපි අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. සත්ථා උට්ඨායාසනා අඤ්ජනවනමෙව අගමාසි.

භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, බ්‍රාහ්මණො ‘තථාගතස්ස පිතා සුද්ධොදනො, මාතා මහාමායා’ ති ජානාති, ජානන්තොච සද්ධිං බ්‍රාහ්මණියා තථාගතං ‘අම්භාකං පුත්තො’ ති වදති, සත්ථාපි අධිවාසෙති. කිං නු බො කාරණ” ති? සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා “භික්ඛවෙ, උභොපි තෙ අත්තතො පුත්තමෙව ‘පුත්තො’ ති වදන්ති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

භික්ඛවෙ, අයං බ්‍රාහ්මණො අතීතෙ නිරන්තරං පඤ්ච ජාතිසතානි මය්හං පිතා අහොසි, පඤ්ච ජාතිසතානි වුළපිතා, පඤ්ච ජාතිසතානි මහාපිතා. එසාපි බ්‍රාහ්මණී නිරන්තරමෙව පඤ්ච ජාතිසතානි මාතා අහොසි, පඤ්ච ජාතිසතානි වුළමාතා, පඤ්ච ජාතිසතානි මහාමාතා. එවාහං දියඬ්ඪජාතිසහස්සං බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ සංවඬ්ඪො,

දියඩ්ඩඡාතිසහස්සං බ්‍රාහ්මණියා හත්ථෙ සංවඩ්ඨෙය්ති තීණි ඡාතිසහස්සාති කථෙත්වා
අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ -

68.

“යස්මිං මනො නිවිසති, විත්තඤ්ඤාපි පසිදති;
අදිට්ඨපුබ්බකෙ පොසෙ, කාමං තස්මිම්පි විස්සසෙ” ති.

තත්ථ යස්මිං මනො නිවිසති යස්මිං පුග්ගලෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව විත්තං
පතිට්ඨාති. විත්තඤ්ඤාපි පසිදති යස්මිං දිට්ඨමත්තෙ විත්තං පසිදති, මුදුකං හොති.
අදිට්ඨපුබ්බකෙ පොසෙති පකතියා තස්මිං අත්තභාවෙ අදිට්ඨපුබ්බෙපි පුග්ගලෙ.
කාමං තස්මිම්පි විස්සසෙති අනුභූතපුබ්බසිනෙහෙනෙව තස්මිම්පි පුග්ගලෙ
එකංසෙන විස්සසෙ, විස්සාසං ආපජ්ජතියෙවාති අත්ථො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ඡාතකං
සමොධානෙසි - “තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච එතෙ එව අහෙසුං, පුත්තො පන
අහමෙව අහොසි” ත්ති.

සාකෙතඡාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[69] 9. විසවත්තඡාතකවණ්ණනා

ධිරත්ථු තං විසං වත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිං
ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරස්ස කිර පිට්ඨබජ්ජකබාදනකාලෙ මනුස්සා සඬ්ඝස්ස බහුං
පිට්ඨබාදනීයං ගහෙත්වා විහාරං අගමංසු, භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ගහිතාවසෙසං බහු
අතිරිත්තං අහොසි. මනුස්සා “හන්තෙ, අන්තොගාමගතානම්පි ගණ්හථා” ති ආහංසු.
තස්මිං බණෙ ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො දහරො අන්තොගාමෙ හොති, තස්ස
කොට්ඨාසං ගහෙත්වා තස්මිං අනාගච්ඡන්තෙ “අතිදිවා හොති” ති ථෙරස්ස අදංසු.
ථෙරෙන තස්මිං පරිභුත්තෙ දහරො අගමාසි. අථ නං ථෙරො “මයං, ආවුසො, තුය්හං
යපිතබාදනීයං පරිභුඤ්ජ්මිහා” ති ආහ. සො “මධුරං නාම, හන්තෙ, කස්ස
අජ්ජිය” ත්ති ආහ. මහාථෙරස්ස සංවෙගො උජ්ජජ්ජි. සො ඉතො පට්ඨාය
“පිට්ඨබාදනීයං න බාදිස්සාමි” ති අධිට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය කිර
සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පිට්ඨබාදනීයං නාම න බාදිතපුබ්බං. තස්ස පිට්ඨබාදනීයං
අබාදනභාවො භික්ඛුසඬ්ඝෙ පාකටො ඡාතො. භික්ඛු තං කථං කථෙත්තා
ධම්මසභායං නිසීදිංසු. අථ සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි
කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “භික්ඛවෙ,
සාරිපුත්තො එකවාරං ජහිතකං ජීවිතං පරිච්චජන්තොපි පුන න ගණ්හාතියෙවා” ති
වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
විසවෙජ්ජකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කජ්ජෙසි. අටෙකං
ජනපදමනුස්සං සජ්ජො ඩංසි, තස්ස ඤාතකා පමාදං අකත්වා බිජ්ජං වෙජ්ජං

ආනයිංසු. වෙජ්ජො ආහ “කිං තාව ඔසධෙන, පරිභාවෙන්වා විසං භරාමි, දට්ඨසජ්ජං ආවාහෙන්වා දට්ඨට්ඨානතො තෙනෙව විසං ආකඨ්ඨාපෙමි”ති. “සජ්ජං ආවාහෙන්වා විසං ආකඨ්ඨාපෙමි”ති. සො සජ්ජං ආවාහෙන්වා “තයා අයං දට්ඨො”ති ආහ. “ආම, මයා”ති. “තයා දට්ඨට්ඨානතො ත්වඤ්ඤෙව මුඛෙන විසං ආකඨ්ඨාමි”ති. “මයා එකචාරං ජහිතකං පුන න ගහිතපුබ්බං, නාහං මයා ජහිතවිසං ආකඨ්ඨිස්සාමි”ති. සො දාරුනි ආහරාපෙන්වා අග්ගිං කත්වා ආහ “සවෙ අත්තනො විසං නාකඨ්ඨසි, ඉමං අග්ගිං පවිසා”ති. සජ්ජො “අපි අග්ගිං පවිසිස්සාමි, නෙවත්තනා එකචාරං ජහිතවිසං පච්චාහරිස්සාමි”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

69.

“ධිරත්ථු තං විසං වන්තං, යමහං ජීවිතකාරණා;
වන්තං පච්චාහරිස්සාමි, මතං මෙ ජීවිතා වර”න්ති.

තත්ථ ධිරත්ථුති ගරහත්ථෙ නිපාතො. තං විසන්ති යමහං ජීවිතකාරණා වන්තං විසං පච්චාහරිස්සාමි, තං වන්තං විසං ධිරත්ථු. මතං මෙ ජීවිතා වරන්ති තස්ස විසස්ස අපච්චාහරණකාරණා යං අග්ගිං පවිසිත්වා මරණං, තං මෙ ජීවිතතො වරන්ති අත්ථො.

එවඤ්ඤ පන වත්වා අග්ගිං පවිසිතුං පායාසි. අථ නං වෙජ්ජො නිවාරෙන්වා තං පුරිසං ඔසධෙහි ව මන්තෙහි ව නිබ්බිසං අරොගං කත්වා සජ්ජස්ස සීලානි දත්වා “ඉතො පට්ඨාය මා කඤ්චි විහෙයෙසි”ති වත්වා විස්සජ්ජෙසි.

සත්ථාපි “න, හික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො එකචාරං ජහිතකං ජීවිතමිපි පරිච්චජන්තො පුන ගණ්භාති”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සජ්ජො සාරිපුත්තො අහොසි, වෙජ්ජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විසවන්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[70] 10. කුද්දාලජාතකවණ්ණනා

න තං ජිතං සාධු ජිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විත්තහත්ථසාරිපුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථියං එකො කුලදාරකො. අටෙකදිවසං කසිත්වා ආගච්ඡන්තො විහාරං පවිසිත්වා එකස්ස ථෙරස්ස පත්තනො සිනිද්ධං මධුරං පණිතභොජනං ලභිත්වා වින්තෙසි “මයං රත්තින්දිවං සහත්ථෙන නානාකම්මානි කුරුමානාපි එවරූපං මධුරාහාරං න ලභාම, මයාපි සමණෙන භවිතබ්බ”න්ති. සො පබ්බජිත්වා මාසඨ්ඨමාසව්වයෙන අයොනියො මනසිකරොන්තො කිලෙසවසිකො හුත්වා විබ්භමිත්වා පුන හත්තෙන කිලමන්තො ආගන්ත්වා පබ්බජිත්වා අභිධම්මං උග්ගණ්ඨි. ඉමිනාව උපායෙන ඡ වාරෙ විබ්භමිත්වා පබ්බජිතො. තතො සත්තමෙ හික්ඛුභාවෙ සත්තජ්ජකරණිකො හුත්වා බහු හික්ඛු ධම්මං වාචෙන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අථස්ස

සභායකා භික්ඛු “කිං නු බො, ආවුසො චිත්තභත්ථ, පුබ්බෙ විය තෙ එතරහි කිලෙසා න වඩ්ඪන්ති” ති පරිභාසං කරිංසු. “ආවුසො, අභබ්බො දානි අභං ඉතො පට්ඨාය ගිහිභාවායා” ති.

එවං තස්මිං අරහත්තං පත්තෙ ධම්මසභායං කථා උදපාදි “ආවුසො, එවරුපස්ස නාම අරහත්තස්ස උපනිස්සයෙ සති ආයස්මා චිත්තභත්ථසාරිපුත්තො ඡක්ඛන්තුං උප්පබ්බජිතො, අහො මහාදොසො පුටුප්පනභාවො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “භික්ඛවෙ, පුටුප්පනචිත්තං නාම ලහුකං දුන්නිග්ගහං, ආරම්මණවසෙන ගන්ත්වා අල්ලියති, එකචාරං අල්ලීනං න සක්කා හොති බිජ්ජං මොවෙනුං, එවරුපස්ස චිත්තස්ස දමටො සාධු. දන්තමෙව හි තං සුඛං ආවහති.

“දුන්නිග්ගහස්ස ලහුතො, යත්ථකාමනිපාතිනො;
චිත්තස්ස දමටො සාධු, චිත්තං දන්තං සුඛාවහං”. (ධ. ප. 35);

තස්ස පන දුන්නිග්ගහතාය පුබ්බෙ පණ්ඩිතා එකං කුද්දාලකං නිස්සාය තං ඡහිතුං අසක්කොන්තා ලොභවසෙන ඡක්ඛන්තුං උප්පබ්බජිත්වා සත්තමෙ පබ්බජිතභාවෙ ඤානං උප්පාදෙත්වා තං ලොභං නිග්ගණ්හිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො පණ්ණිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පාපුණි, “කුද්දාලපණ්ඩිතො” තිස්ස නාමං අහොසි. සො කුද්දාලකෙන භූමිපරිකම්මං කත්වා ඩාකඤ්චෙව අලාබ්‍රකුම්භණ්ඩපළාලකාදීනි ව වපිත්වා තානි වික්කිණන්තො කපණ්ණිවිකං කප්පෙසි. තඤ්භිස්ස එකං කුද්දාලකං යපෙත්වා අඤ්ඤං ධනං නාම නත්ථි. සො එකදිවසං වින්තෙසි “කිං මෙ සරාලාසෙන, නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති. අට්ඨකදිවසං කුද්දාලකං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ යපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තං කුද්දාලකං අනුස්සරිත්වා ලොභං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො කුණ්ඩකුද්දාලකං නිස්සාය උප්පබ්බජි. එවං දුතියමිපි, තතියමිපිති ඡ වාරෙ තං කුද්දාලකං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නික්ඛිපිත්වා පබ්බජිතො වෙව උප්පබ්බජිතො ව.

සත්තමෙ පන වාරෙ වින්තෙසි “අභං ඉමං කුණ්ඩකුද්දාලකං නිස්සාය පුනප්පුනං උප්පබ්බජිතො, ඉදානි නං මහානදියං පක්ඛිපිත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති නදීතීරං ගන්ත්වා “සවස්ස පතිතට්ඨානං පස්සිස්සාමි, පුනාගන්ත්වා උද්ධරිතුකාමතා භවෙය්‍යා” ති තං කුද්දාලකං දණ්ඩෙ ගහෙත්වා නාගබ්බලො ථාමසම්පන්නො සීසස්ස උපරිභාගෙ තික්ඛන්තුං ආවිජ්ඣිත්වා අක්ඛිති නිමිමිලෙන්වා නදීමජ්ඣෙ බිපිත්වා “ජිතං මෙ ජිතං මෙ” ති තික්ඛන්තුං සිහනාදං නදි. තස්මිං බණ්ණ ඛාරාණසිරාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො නදියා සීසං න්භායිත්වා සබ්බාලඪිකාරපටිමණ්ඩිතො හත්ථික්ඛන්ධෙන ගච්ඡමානො තං බොධිසත්තස්ස සද්දං සුත්වා “අයං පුරිසො ‘ජිතං මෙ ජිතං මෙ’ ති වදති, කො නු බො එතෙන ජිතො, පක්කොසථ න” ත්ති පක්කොසාපෙත්වා “හො පුරිස, අභං තාව විජිතසඬිගාමො

ඉදානි ජයං ගහෙත්වා ආගච්ඡාමි, තයා පන කො ජිතො’’ති ප්‍රච්ඡි. බොධිසත්තො
 ‘‘මහාරාජ, තයා සඬගාමසතම්පි සඬගාමසහස්සම්පි සඬගාමසතසහස්සම්පි
 ජිනන්තෙන දුජ්ජිතමෙව කිලෙසානං අජිතත්තා. අහං පන මම අබ්භන්තරෙ ලොහං
 නිග්ගණ්හන්තො කිලෙසෙ ජිනි’’න්ති කථෙත්තොයෙව මහානදිං ඔලොකෙත්වා
 ආපොකසිණාරම්මණං ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා සම්පත්තානුභාවො ආකාසෙ
 නිසිදිත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්තො ඉමං ගාථමාහ –

70.

‘‘න තං ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං අවජීයති;
 තං බො ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං නාවජීයතී’’ති.

තත්ථ න තං ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං අවජීයතීති යං පච්චාමිත්තෙ පරාජිනිත්වා
 රට්ඨං ජිතං පටිලද්ධං පුනපි තෙහි පච්චාමිත්තෙහි අවජීයති, තං ජිතං සාධුජිතං නාම
 න හොති. කස්මා? පුන අවජීයනතො. අපරො නයො – ජිතං වුච්චති ජයො. යො
 පච්චාමිත්තෙහි සද්ධිං යුජ්ඣන්තො අධිගතො ජයො පුන තෙසු ජිනන්තෙසු, පරාජයො
 හොති, සො න සාධු න සොහනො. කස්මා? යස්මා පුන පරාජයොව හොති. තං බො
 ජිතං සාධු ජිතං, යං ජිතං නාවජීයතීති යං බො පන පච්චාමිත්තෙ නිම්මට්ඨත්වා ජිතං
 පුන තෙහි නාවජීයති, යො වා එකචාරං ලද්ධො ජයො න පුන පරාජයො හොති, තං
 ජිතං සාධු ජිතං සොහනං, සො ජයො සාධු සොහනො නාම හොති. කස්මා? පුන
 නාවජීයනතො. තස්මා, ත්වං මහාරාජ, සතක්ඛත්තුම්පි සහස්සක්ඛත්තුම්පි
 සතසහස්සක්ඛත්තුම්පි සඬගාමසීසං ජිනිත්වාපි සඬගාමයොධො නාම න හොසි.
 කිංකාරණා? අත්තනො කිලෙසානං අජිතත්තා. යො පන එකචාරම්පි අත්තනො
 අබ්භන්තරෙ කිලෙසෙ ජිනාති, අයං උත්තමො සඬගාමසීසයොධොති ආකාසෙ
 නිසින්නකොව බුද්ධලීලාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි. උත්තමසඬගාමයොධාවො
 පනෙත්ථ –

‘‘යො සහස්සං සහස්සෙන, සඬගාමෙ මානුසෙ ජිනෙ;
 එකඤ්ච ජෙය්‍යමත්තානං, ස වෙ සඬගාමජුත්තමො’’ති. (ධ. ප. 103) –

ඉදං සුත්තං සාධකං.

රඤ්ඤො පන ධම්මං සුණන්තස්සෙව තදඤ්ඤප්පහානවසෙන කිලෙසා පහීනා,
 පබ්බජ්ජාය විත්තං නම්. රාජබලස්සපි තථෙව කිලෙසා පහීසිංසු. රාජා ‘‘ඉදානි
 තුම්හෙ කහං ගම්ස්සථා’’ති බොධිසත්තං ප්‍රච්ඡි. ‘‘හිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං
 පබ්බජ්ස්සාමි, මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි අහම්පි පබ්බජ්ස්සාමි’’ති බොධිසත්තෙනෙව
 සද්ධිං නික්ඛම්, බලකායො බ්‍රාහ්මණගහපතිකා සබ්බා සෙනියොති සබ්බොපි තස්මිං
 යානෙ සන්නිපතිතො මහාජනකායො රඤ්ඤො සද්ධිංයෙව නික්ඛම්.
 බාරාණසිවාසිනොපි ‘‘අම්භාකං කිර රාජා කුද්දාලපණ්ඩිතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා
 පබ්බජ්ජාහිමුබො හුත්වා සද්ධිං බලකායෙන නික්ඛන්තො, මයං ඉධ කිං

කරිස්සාමා” ති ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා සකලනගරවාසීනො නික්බමිංසු.
ද්වාදසයොජනිකා පරිසා අහොසි. තං ආදාය බොධිසත්තො හිමවන්තං පාවිසි.

තස්මිං බණෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො නිසින්නාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි.
සො ආවජ්ජමානො “කුද්දාලපණ්ඩිතො මහාහිනික්බමනං නික්බන්තො” ති දිස්වා
“මහාසමාගමො හවිස්සති, වසනට්ඨානං ලද්ධං වට්ටති” ති විස්සකම්මං.
ආමන්තෙත්වා “තාත, කුද්දාලපණ්ඩිතො මහාහිනික්බමනං නික්බන්තො,
වසනට්ඨානං ලද්ධං වට්ටති, ත්වං හිමවන්තප්පදෙසං ගන්ත්වා සමෙ භූමිභාගෙ
දීපතො තිංසයොජනං විත්ථාරතො පන්නරසයොජනං අස්සමපදං මාපෙහී” ති ආහ.
සො “සාධු, දෙවා” ති පටිස්සුණිත්වා ගන්ත්වා තථා අකාසි. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො,
විත්ථාරො පන හත්ථිපාලජාතකෙ ආවි හවිස්සති. ඉදඤ්ච හි තඤ්ච
එකපරිච්ඡෙදමෙව. විස්සකම්මොපි අස්සමපදෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා දුස්සද්දෙ
මිගෙ ව සකුණෙ ව අමනුස්සෙ ව පටික්කමාපෙත්වා තෙන තෙන දිසාභාගෙන
එකපදිකමග්ගං මාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි.
කුද්දාලපණ්ඩිතොපි තං පරිසං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා සක්කදත්තියං අස්සමපදං
ගන්ත්වා විස්සකම්මෙන මාසිතං පබ්බජිතපරික්ඛාරං ගහෙත්වා පඨමං අත්තනා
පබ්බජිත්වා පච්ඡා පරිසං පබ්බාපෙත්වා අස්සමපදං භාපෙත්වා අදාසි. සත්ත
රාජානො සත්ත රජ්ජාති ඡඩ්ඛයිංසු. තිංසයොජනං අස්සමපදං පූරි. කුද්දාලපණ්ඩිතො
සෙසකසිණෙසුපි පරිකම්මං කත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා පරිසාය කම්මට්ඨානං
ආවික්ඛි. සබ්බෙ සමාපත්තිලාභිනො හුත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං. යෙ පන තෙසං පාරිවරියං අකංසු, තෙ
දෙවලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා “එවං, හික්බවෙ, විත්තං නාමෙතං කිලෙසවසෙන අල්ලීනං දුම්මොවයං
හොති, උජ්ජන්නා ලොහධම්මා දුජ්ජජහා, එවරුපෙපි පණ්ඩිතෙ අඤ්ඤාණෙ
කරොන්ති” ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
කෙවි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙවි සකදාගාමිනො, කෙවි අනාගාමිනො, කෙවි
අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථාපි අනුසන්ධිං සට්ඨන්තො ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
රාජා ආනන්දො අහොසි, පරිසා බුද්ධපරිසා, කුද්දාලපණ්ඩිතො පන අහමෙව
අහොසි” ති.

කුද්දාලජාතකවණ්ණනා දසමා.

ඉත්ථිවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

අසාතමන්තණ්ඩභූතං, තක්කපණ්ඩි දුරාජානං;
අනභිරති මුදුලක්ඛණං, උච්ඡඩ්ගම්පි ව සාකෙතං;
විසවන්තං කුද්දාලකන්ති.

8. වරුණවග්ගො

[71] 1. වරුණජාතකවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කරණියානීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
කුටුම්භිකපුත්තතිස්සත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිං කිර දිවසෙ සාවත්ථිවාසිනො
අඤ්ඤමඤ්ඤසභායකා තිංසමත්තා කුලපුත්තා ගන්ධපුප්ඵවත්ථාදීනි ගහෙත්වා
“සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණ්ණස්සාමා”ති මහාජනපරිවුතා ජෙනවනං ගන්ත්වා
නාගමාළකසාලමාළකාදීසු ථොකං නිසිදිත්වා සායන්භසමයෙ සත්ථරි
සුරහිගන්ධවාසිතාය ගන්ධකුටිනො නික්ඛමිත්වා ධම්මසභං ගන්ත්වා
අලඬිකතබුද්ධාසනෙ නිසින්තෙ සපරිවාරා ධම්මසභං ගන්ත්වා සත්ථාරං
ගන්ධපුප්ඵෙහි පුප්ඵෙත්වා වක්කඬිකිතතලෙසු ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකෙසු පාදෙසු
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තා ධම්මං සුණ්ණංසු.

අථ නෙසං එතදහොසි “යථා යථා බො මයං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාම,
පබ්බපෙය්‍යාමා”ති. තෙ තථාගතස්ස ධම්මසභාතො නික්ඛන්තකාලෙ තථාගතං
උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිංසු, සත්ථා නෙසං පබ්බජ්ජං අදාසි. තෙ
ආවරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා පඤ්ච වස්සානි
ආවරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ වසිත්වා ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා
කප්පියාකප්පියං ඤත්වා තිස්සො අනුමොදනා උග්ගණ්හිත්වා චීවරානි සිබ්බෙත්වා
රජිත්වා “සමණධම්මං කරිස්සාමා”ති ආවරියුපජ්ඣායෙ ආපුච්ඡිත්වා සත්ථාරං
උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා “මයං, භන්තෙ, භවෙසු
උක්කණ්ඨිතා ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණභයහිතා, තෙසං නො සංසාරපරිමොචනත්ථාය
කම්මට්ඨානං කථෙථා”ති යාචිංසු. සත්ථා නෙසං අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු
සප්පායං විචිනිත්වා කම්මට්ඨානං කථෙසි. තෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං
ගහෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පරිවෙණං ගන්ත්වා
ආවරියුපජ්ඣායෙ ඔලොකෙත්වා පත්තචීවරමාදාය “සමණධම්මං කරිස්සාමා”ති
නික්ඛමිංසු.

අථ නෙසං අබ්භන්තරෙ එකො භික්ඛු නාමෙන කුටුම්භිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො
නාම කුසිනො භිනවිරියො රසගිද්ධො. සො එවං චිත්තෙසි “අහං නෙව අරඤ්ඤෙ
වසිතුං, න පධානං පදහිතුං, න භික්ඛාවරියාය යාපෙතුං සක්ඛිස්සාමි, කො මෙ
ගමනෙන අත්ථො, නිවත්තිස්සාමි”ති සො විරියං ඔස්සජිත්වා තෙ භික්ඛු
අනුගන්ත්වා නිවත්ති. තෙපි බො භික්ඛු කොසලෙසු වාරිකං වරමානා අඤ්ඤතරං
පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා තං උපනිස්සාය එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ වස්සං
උපගන්ත්වා අත්තොතෙමාසං අප්පමත්තා සට්ඨන්තා වායමන්තා විපස්සනාගබ්භං
ගාහාපෙත්වා පථවිං උන්නාදයමානා අරහත්තං පත්වා වුත්ථවස්සා පචාරෙත්වා
“පටිලද්ධගුණං සත්ථු ආරොචෙස්සාමා”ති තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන
ජෙනවනං පත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ආවරියුපජ්ඣායෙ දිස්වා තථාගතං
දට්ඨුකාමා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසිදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං
මධුරපටිසත්ථාරං අකාසි. තෙ කතපටිසත්ථාරා අත්තනා පටිලද්ධගුණං තථාගතස්ස

ආරොවෙසුං, සත්ථා තෙ භික්ඛු පසංසි. කුටුම්භිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො සත්ථාරං
තෙසං ගුණකථං කථෙන්නං දිස්වා සයම්පි සමණධම්මං කාතුකාමො ජාතො. තෙපි
බො භික්ඛු “මයං, භන්තෙ, තමෙව අරඤ්ඤවාසං ගන්ත්වා වසිස්සාමා”ති සත්ථාරං
ආපුච්ඡිංසු. සත්ථා “සාධු”ති අනුජානි. තෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිවෙණං අගමංසු.

අථ සො කුටුම්භිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො රත්තිභාගසමනන්තරෙ
අව්චාරද්ධවීරියො හුත්වා අතිවෙගෙන සමණධම්මං කරොන්නො
මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ධීතකොච නිද්දායන්තො
පරිවත්තිත්වා පති, ඌරුට්ඨිකං භිජ්ජි, වෙදනා මහන්තා ජාතා. තෙසං භික්ඛූනං තං
පටිජග්ගන්තානං ගමනං න සම්පජ්ජි. අථ තෙ උපට්ඨානවෙලායං ආගතෙ සත්ථා
පුච්ඡි “නනු තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ‘ස්වෙ ගම්ප්පාමා’ති භියො ආපුච්ඡිත්ථා”ති?
“ආම, භන්තෙ, අපිව බො පන අම්භාකං සභායකො කුටුම්භිකපුත්තතිස්සත්ථෙරො
අකාලෙ අතිවෙගෙන සමණධම්මං කරොන්නො නිද්දාහිභූතො පරිවත්තිත්වා
පතීතො, ඌරුට්ඨිස්ස භින්තං, තං නිස්සාය අම්භාකං ගමනං න සම්පජ්ජි”ති. සත්ථා
“න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස අත්තනො භීතවීරියභාවෙන අකාලෙ අතිවෙගෙන
වීරියං කරොන්නො තුම්භාකං ගමනන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපෙස තුම්භාකං
ගමනන්තරායං අකාසියෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො
හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිජ්ජං උග්ගණ්භාපෙසි. අථස්ස තෙ මාණවා එකදිවසං
දාරුං ආහරණත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා දාරුනි උද්ධරිංසු. තෙසං අත්තරෙ එකො
කුසිතමාණවො මහන්තං වරුණරුක්ඛං දිස්වා “සුක්ඛරුක්ඛො එසො”ති සඤ්ඤාය
“මුහුත්තං තාව නිපජ්ජිත්වා පච්ඡා රුක්ඛං අභිරුහිත්වා දාරුනි පාතෙත්වා ආදාය
ගම්ප්පාමි”ති උත්තරිසාටකං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජිත්වා කාකච්ඡමානො නිද්දං
ඔක්කමි. ඉතරෙ මාණවකා දාරුකලාපෙ බන්ධිත්වා ආදාය ගච්ඡන්තා තං පාදෙන
පිට්ඨියං පහරිත්වා පබොධෙත්වා අගමංසු. කුසිතමාණවො උට්ඨාය අක්ඛිති
පුඤ්ඡිත්වා පුඤ්ඡිත්වා අවිගනනිද්දොච වරුණරුක්ඛං අභිරුහිත්වා සාබං ගහෙත්වා
අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪිත්වා භඤ්ජන්තො භිජ්ජිත්වා උට්ඨිතකොටියා අත්තනො
අක්ඛිං භින්දාපෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තං පිධාය එකෙන හත්ථෙන අල්ලදාරුනි
භඤ්ජිත්වා රුක්ඛතො ඔරුශ්භ දාරුකලාපං බන්ධිත්වා උක්ඛිපිත්වා වෙගෙන
ගන්ත්වා තෙහි පාතිතානං දාරුනං උපරි පාතෙසි.

තං දිවසඤ්ච ජනපදගාමකෙ එකං කුලං “ස්වෙ බ්‍රාහ්මණවාචනකං
කරිස්සාමා”ති ආවරියං නිමන්තෙසි. ආවරියො මාණවකෙ ආහ “තාතා, ස්වෙ එකං
ගාමකං ගන්තබ්බං, තුම්හෙ පන නිරාහාරා න සක්ඛිස්සථ ගන්තුං, පාතොච යාගුං
පවාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා අත්තනා ලද්ධකොටියාසඤ්ච අම්භාකං
පත්තකොටියාසඤ්ච සබ්බමාදාය ආගච්ඡථා”ති. තෙ පාතොච යාගුපවනත්ථාය දාසිං
උට්ඨාපෙත්වා “බිජ්ජං නො යාගුං පවාහි”ති ආහංසු. සා දාරුනි ගණ්භන්ති උපරි
ධීතානි අල්ලවරුණදාරුනි ගහෙත්වා පුනථපුනං මුඛවාතං දදමානාපි අග්ගිං
උජ්ජාලෙතුං අසක්කොන්ති සූරියං උට්ඨාපෙසි. මාණවකා “අතිදිවා ජාතො, ඉදානි

න සක්කා ගන්තු”න්ති ආවරියස්ස සන්තිකං අගමිංසු. ආවරියො “කිං, තාතා, න ගතත්ථා”ති? “ආම, ආවරිය න ගතමිහා”ති. “කිංකාරණා”ති? “අසුකො නාම කුසිතමාණුවො අමිහෙහි සද්ධිං දාරුනමත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා වරුණරුක්ඛමුලෙ නිද්දායිත්වා පච්ඡා වෙගෙන රුක්ඛං ආරුය්හ අක්ඛිං. භින්දාපෙත්වා අල්ලවරුණදාරුනි ආහරිත්වා අමිහෙහි ආනිතදාරුනං උපරි පක්ඛිපි. යාගුපාවිකා තානි සුක්ඛදාරුසඤ්ඤාය ගහෙත්වා යාව සූරියුග්ගමනා උජ්ජාලෙතුං නාසක්ඛි. ඉමිනා නො කාරණෙන ගමනන්තරායො ජාතො”ති. ආවරියො මාණුවෙන කතකම්මං සුත්වා “අන්ධබාලානං කම්මං නිස්සාය ඵ්වරුපා පරිහානි හොති”ති වත්වා ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙසි –

71.

“යො පුබ්බෙ කරණියානි, පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡති;
වරුණකට්ඨහඤ්ජොව, ස පච්ඡා මනුතජ්ජති”ති.

තත්ථ ස පච්ඡා මනුතජ්ජතීති යො කොචි පුග්ගලො “ඉදං පුබ්බෙ කත්තබ්බං, ඉදං පච්ඡා”ති අවිමංසිත්වා පුබ්බෙ කරණියානි පයමමෙව කත්තබ්බකම්මානි පච්ඡා කරොති, අයං වරුණකට්ඨහඤ්ජො අමිහාකං මාණුවකො විය සො බාලපුග්ගලො පච්ඡා අනුතජ්ජති සොචති පරිදෙවතීති අත්ථො.

ඵචං බොධිසත්තො අන්තෙවාසිකානං ඉමං කාරණං කථෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස තුම්හාකං අන්තරායං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා අක්ඛිහෙදං පත්තො මාණුවො උගරුහෙදං පත්තභික්ඛු අහොසි, සෙසමාණවා බුද්ධපරිසා, ආවරියබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වරුණජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[72] 2. සීලවනාගරාජජාතකවණ්ණනා

අකතඤ්ඤස්ස පොසස්සාති ඉදං සත්ථා වෙඨවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. ධම්මසභායඤ්ඤි භික්ඛු “ආවුසො, දෙවදත්තො අකතඤ්ඤ තථාගතස්ස ගුණෙ න ජානාති”ති කටෙත්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො අකතඤ්ඤ, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤයෙව, න කදාපි මය්හං ගුණං ජානාති”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො භිමවන්තජ්ජදෙසෙ හත්ථියොනියං නිබ්බන්ති. සො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො

සබ්බසෙතො අහොසි රජතපුඤ්ජසන්නිහො, අක්ඛිති පනස්ස මණිගුලසදිසානි,
පඤ්ඤායමානානි පඤ්ච පසාදානි අහෙසුං, මුඛං රත්තකම්බලසදිසං, සොණ්ඩා
රත්තසුචණ්ණබන්දුපටිමණ්ඩිතං රජතදාමං විය, චත්තාරො පාදා
කතලාබාරසපරිකම්මා විය. එවමස්ස දසහි පාරමීහි අලඬිකතො
රූපසොහග්ගජ්ජත්තො අත්තභාවො අහොසි. අථ නං විඤ්ඤානං පත්තං
සකලහිමචන්තෙ වාරණා සන්නිපන්නිවා උපට්ඨහන්තා විවරිංසු. එවං සො
අසීතිසහස්සවාරණපරිවාරො හිමචන්තජ්ජදෙසෙ වසමානො අපරභාගෙ ගණ
දොසං දිස්වා ගණම්භා කායවිවෙකාය එකකොච අරඤ්ඤෙ වාසං කජ්ජෙසි.
සීලචන්තනය ව පනස්ස “සීලචනාගරාජා” ත්වෙව නාමං අහොසි.

අටෙකො බාරාණසිවාසිකො චනචරකො හිමචන්තං පවිසිත්වා අත්තනො
ආජීවහණ්ඩකං ගවෙසමානො දිසා වචන්ථාපෙතුං අසක්කොන්තො මග්ගමූල්භො
හුත්වා මරණභයහිතො බාහා පග්ගය්හ පරිදෙවමානො විවරති. බොධිසත්තො තස්ස
තං බලවපරිදෙවිතං සුත්වා “ඉමං පුරිසං දුක්ඛා මොචෙස්සාමී”ති කාරුඤ්ඤෙන
වොදිතො තස්ස සන්නිකං අගමාසි. සො තං දිස්වාච හිතො පලායි. බොධිසත්තො තං
පලායන්තං දිස්වා තත්තෙව අට්ඨාසි. සො පුරිසො බොධිසත්තං යීතං දිස්වා අට්ඨාසි.
බොධිසත්තො පුන අගමාසි, සො පුන පලායිත්වා තස්ස යීතකාලෙ යත්වා චින්තෙසි
“අයං වාරණො මම පලායනකාලෙ තිට්ඨති, යීතකාලෙ ආගච්ඡති, නායං මය්හං
අනත්ථකාමො, ඉමම්භා පන මං දුක්ඛා මාචෙතුකාමො භවිස්සතී”ති සුරො හුත්වා
අට්ඨාසි. බොධිසත්තො තං උපසඬකම්ත්වා “කස්මා හො ත්වං පුරිස, පරිදෙවමානො
විවරසී”ති පුච්ඡි. “සාමී, දිසා වචන්ථාපෙතුං අසක්කොන්තො මග්ගමූල්භො හුත්වා
මරණභයෙන”ති. අථ නං බොධිසත්තො අත්තනො වසනට්ඨානං තෙත්වා
කතිපාහං ඵලාඵලෙහි සන්නජ්ජෙත්වා “හො, පුරිස, මා භායි, අහං තං මනුස්සපථං
තෙස්සාමී”ති අත්තනො පිටියෙ නිසීදාපෙත්වා මනුස්සපථං පායාසි.

අථ බො සො මිත්තදුබ්භි පුරිසො “සචෙ කොචි පුච්ඡිස්සති, ආචික්ඛිතබ්බං
භවිස්සතී”ති බොධිසත්තස්ස පිටියෙ නිසින්තොයෙව රුක්ඛනිමිත්තං
පබ්බතනිමිත්තං උපධාරෙන්තොච ගච්ඡති. අථ නං බොධිසත්තො අරඤ්ඤා
නීහරිත්වා බාරාණසිගාමිමහාමග්ගෙ යපෙත්වා “හො පුරිස, ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡ,
මය්හං පන වසනට්ඨානං පුච්ඡිතොපි අපුච්ඡිතොපි මා කස්සචි ආචික්ඛී”ති තං
උයොයාජෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානංයෙව අගමාසි. අථ සො පුරිසො බාරාණසිං
ගන්ත්වා අනුච්චරන්තො දන්තකාරචීථිං පත්වා දන්තකාරෙ දන්තවිකතියො
කුරුමානෙ දිස්වා “කිං පන හො, ජීවදන්තමපි ලහිත්වා ගණ්ඨෙය්සාලා”ති? “හො,
කිං වදෙසි, ජීවදන්තො නාම මතභත්ථීදන්තො මහග්ගතරො”ති. “තෙන හි අහං
වො ජීවදන්තං ආහරිස්සාමී”ති පාටෙය්සං ගහෙත්වා බරකකචං ආදාය
බොධිසත්තස්ස වසනට්ඨානං අගමාසි.

බොධිසත්තො තං දිස්වා “කිමත්ථං ආගතොසී”ති පුච්ඡි. “අහං, සාමී, දුග්ගතො
කපණො ජීවිතුං අසක්කොන්තො තුම්භෙ දන්තබණ්ඩං යාචිත්වා සචෙ දස්සථ, තං
ආදාය ගන්ත්වා වික්කිණිත්වා තෙන මූලෙන ජීවිස්සාමී”ති ආගතොති. “හොතු හො,

දන්තං තෙ දස්සාමි, සචෙ දන්තකප්පනත්ථාය කකචං අත්ථි”ති. “කකචං ගහෙත්වා ආගතොමිති සාමි”ති. “තෙන හි දන්තෙ කකචෙන කන්තිත්වා ආදාය ගච්ඡා”ති බොධිසත්තො පාදෙ සමිඤ්ජිත්වා ගොනිසින්නකං නිසීදි. සො ද්වෙපි අග්ගදන්තෙ ඡිත්දි. බොධිසත්තො තෙ දන්තෙ සොණ්ඩාය ගහෙත්වා “භො පුරිස, නාහං ‘එතෙ දන්තා මය්හං අප්පියා අමනාපා’ති දමිමි, ඉමෙහි පන මෙ දන්තෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බධම්මපට්ඨෙධනසමත්ථා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණදන්තාව පියතරා, තස්ස මෙ ඉදං දන්තදානං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණපට්ඨිජ්ඣානත්ථාය භොතු”ති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස ආරාධනං කත්වා දන්තයුගලං අදාසි.

සො තං ආදාය ගන්ත්වා වික්කිණිත්වා තස්මිං මූලෙ ඛිණෙ පුන බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “සාමි, තුම්භාකං දන්තෙ වික්කිණිත්වා ලද්ධමූලං මය්හං ඉණසොධනමත්තමෙව ජාතං, අවසෙසදන්තෙ දෙථා”ති ආහ. බොධිසත්තො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා පුරිමනයෙනෙව කප්පාපෙත්වා අවසෙසදන්තෙ අදාසි. සො තෙපි වික්කිණිත්වා පුන ආගන්ත්වා “සාමි, ජීවිතුං න සක්කොමි, මූලදායා මෙ දෙථා”ති ආහ. බොධිසත්තො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා පුරිමනයෙනෙව නිසීදි. සො පාපපුරිසො මහාසත්තස්ස රජතදාමසදිසං සොණ්ඩං මද්දමානො කෙලාසකුට්ඨසදිසං කුම්භං අභිරුහිත්වා උභො දන්තකොටියො පණ්ඨියා පහරන්තො මංසං වියුහිත්වා කුම්භං ආරුය්හ ඛරකකචෙන මූලදායා කප්පෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තස්ස දස්සනුපචාරං විජහන්තෙයෙව පන තස්මිං පාපපුරිසෙ චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා සනපථවි සිනෙරුයුගන්ධරාදයො මහාභාරෙ දුග්ගන්ධපෙගුච්ඡානි ගුට්මුත්තාදීනි ච ධාරෙතුං සමත්ථාපි තස්ස අගුණරාසිං ධාරෙතුං අසක්කොන්ති විය හිජ්ජිත්වා විවරං අදාසි. තාවදෙව අවිච්ඡින්නානිරයතො අග්ගිජාලා නික්ඛමිත්වා තං මිත්තදුබ්භිපුරිසං කුලසන්තකෙන කම්බලෙන පාරුපන්ති විය පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි.

එවං තස්ස පාපපුග්ගලස්ස පථවිං පට්ටිඨකාලෙ තස්මිං චනසණ්ඨෙ අධිවත්ථා රුක්ඛදෙවතා “අකතඤ්ඤා මිත්තදුබ්භි පුග්ගලො චක්කවත්තිරජ්ජං දත්වාපි තොසෙතුං න සක්කා”ති චනං උන්නාදෙත්වා ධම්මං දෙසයමානා ඉමං ගාථමාහ —

72.

“අකතඤ්ඤාස්ස පොසස්ස, නිච්චං විවරදස්සිනො;
සබ්බං චෙ පථවිං දජ්ජා, නෙව නං අභිරාධයෙ”ති.

තත්ථ අකතඤ්ඤාස්සාති අත්තනො කතගුණං අජානන්තස්ස. පොසස්සාති පුරිසස්ස. විවරදස්සිනොති ඡිද්දමෙව ඔකාසමෙව ඔලොකෙන්තස්ස. සබ්බං චෙ පථවිං දජ්ජාති සචෙපි තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස සකලං චක්කවත්තිරජ්ජං, ඉමං චා පන මහාපථවිං පරිවත්තෙත්වා පථවොජං දදෙය්‍ය. නෙව නං අභිරාධයෙති එවං කරොන්තොපි එවරූපං කතගුණවිද්ධංසකං කොචි පරිතොසෙතුං චා පසාදෙතුං චා න සක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො.

එවං සා දෙවතා වනං උන්නාදෙන්වා ධම්මං දෙසෙසි. බොධිසත්තො යාවතායුකං
යන්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤා, පුබ්බෙපි
අකතඤ්ඤායෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා
ජාතකං සමොධානෙසි “තදා මිත්තදුබ්භි පුග්ගලො දෙවදත්තො අහොසි,
රුක්ඛදෙවතා සාරිපුත්තො, සීලවනාගරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සීලවනාගරාජජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[73] 3. සච්චංකිරජාතකවණ්ණනා

සච්චං කිරෙවමාහංසුති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය
පරිසක්කනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. භික්ඛුසඤ්ඤාසම්මාදි ධම්මසභායං නිසිදිත්වා “ආවුසො,
දෙවදත්තො සත්ථු ගුණං න ජානාති, වධායයෙව පරිසක්කති”ති දෙවදත්තස්ස
අගුණං කට්ඨන්තෙ සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව
දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා”ති වත්වා අතීතං
ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස දුට්ඨකුමාරො නාම
පුත්තො අහොසි කක්ඛලො ඵරුසො පහටාසිවිසුපමො, අනක්කොසිත්වා වා
අපහරිත්වා වා කෙනචි සද්ධිං න කට්ඨෙති. සො අන්තොජනස්ස ව ඛනිජනස්ස ව
අක්ඛම්භි පතිතරජං විය, බාදිතුං ආගතපිසාටො විය ව අමනාපො අහොසි
උබ්බෙජනීයො. සො එකදිවසං නදීකීළං කීළිතුකාමො මහන්තෙන පරිවාරෙන
නදීතීරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ මහාමෙසො උට්ඨහි, දිසා අන්ධකාරා ජාතා. සො
දාසපෙස්සජනං ආහ “එථ භණෙ, මං ගහෙත්වා නදීමජ්ඣං නෙත්වා න්භාපෙත්වා
ආනෙථා”ති. තෙ තං තත්ථ නෙත්වා “කිං නො රාජා කරිස්සති, ඉමං පාපපුරිසං
එත්ථෙව මාරෙමා”ති මන්තයිත්වා “එත්ථ ගච්ඡ කාළකණ්ණි”ති උදකෙ නං
ඔපිලාපෙත්වා පවිචුත්තරිත්වා තීරෙ අට්ඨංසු. “කහං කුමාරො”ති ව වුත්තෙ “න
මයං කුමාරං පස්සාම, මෙසං උට්ඨිතං දිස්වා උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා පුරතො ආගතො
භවිස්සති”ති. අමච්චා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා “කහං මෙ පුත්තො”ති
පුච්ඡි. න ජානාම දෙව, මෙසෙ උට්ඨිතෙ “පුරතො ආගතො භවිස්සති”ති සඤ්ඤාය
ආගතම්භාති. රාජා ද්වාරං විවරාපෙත්වා “නදීතීරං ගන්ත්වා විවිනථා”ති තත්ථ
තත්ථ විවිනාපෙසි, කොචි කුමාරං නාද්දස.

සොපි බො මෙසන්ධකාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ නදියා වුය්හමානො එකං
දාරුක්ඛන්ධං දිස්වා තත්ථ නිසිදිත්වා මරණභයතජ්ජිතො පරිදෙවමානො ගච්ඡති.
තස්මිං පන කාලෙ බාරාණසිවාසී එකො සෙට්ඨි නදීතීරෙ වත්තාලීසකොට්ඨනං
නිදහිත්වා මරන්තො ධනතණ්භාය ධනපිට්ඨෙ සජ්ජො හුත්වා නිබ්බත්ති. අපරො
තස්මිංයෙව පදෙසෙ තිංස කොට්ඨො නිදහිත්වා ධනතණ්භාය තත්ථෙව උන්දුරො

හුත්වා නිබ්බන්ති. තෙසං වසන්ට්ඨානං උදකං පාවිසී. තෙ උදකස්ස පට්ටියමග්ගෙනෙව නික්ඛමිත්වා සොතං ඡින්දන්තා ගන්ත්වා තං රාජකුමාරෙන අභිනිසින්තං ආරුක්ඛන්ධං පත්වා එකො එකං කොට්ඨං, ඉතරො ඉතරං ආරුය්හ ඛන්ධපිට්ඨෙයෙව නිපජ්ජිංසු. තස්සායෙව බො පන නදියා තීරෙ එකො සිම්බලිරුක්ඛො අත්ථී, තත්ථෙට්ඨො සුවපොතකො වසති. සොපි රුක්ඛො උදකෙන ධොතමුලො නදීපිට්ඨෙ පති, සුවපොතකො දෙවෙ වස්සන්තෙ උජ්ජතිත්වා ගන්තුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා තස්සෙව ඛන්ධස්ස එකපස්සෙ නිලීයි. එවං තෙ චත්තාරො ජනා එකතො වුය්හමානා ගච්ඡන්ති.

බොධිසත්තොපි බො තස්මිං කාලෙ කාසිරිට්ඨෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වුඩ්ඪිජ්ජත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකස්මිං නදීනිවත්තනෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසති. සො අඩ්ඨරත්තසමයෙ වඩ්ඪකමමානො තස්ස රාජකුමාරස්ස බලවපරිදෙවනසද්දං සුත්වා චිත්තෙසි “මාදිසෙ නාම මෙත්තානුද්දයසම්පන්නෙ තාපසෙ පස්සන්තෙ එතස්ස පුරිසස්ස මරණං අයුත්තං, උදකතො උද්ධරිත්වා තස්ස ජීවිතදානං දස්සාමි” ති. සො තං “මා භායී, මා භායී” ති අස්සාසෙත්වා උදකසොතං ඡින්දන්තො ගන්ත්වා තං ආරුක්ඛන්ධං එකාය කොට්ඨා ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තො නාගබලො ටාමසම්පන්නො එකවෙගෙන තීරං පත්වා කුමාරං උක්ඛිපිත්වා තීරෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙපි සජ්ජාදයො දිස්වා උක්ඛිපිත්වා අස්සමපදං නෙත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා “ඉමෙ දුබ්බලතරා” ති පයමං සජ්ජාදීනං සරීරං සෙදෙත්වා පච්ඡා රාජකුමාරස්ස සරීරං සෙදෙත්වා තම්පි අරොගං කත්වා ආහාරං දෙන්නොපි පයමං සජ්ජාදීනංයෙව දත්වා පච්ඡා තස්ස ඵලාඵලානි උපනාමෙසි. රාජකුමාරො “අයං කුට්තාපසො මං රාජකුමාරං අගණෙත්වා තිරච්ඡානගතානං සම්මානං කරොති” ති බොධිසත්තෙ ආසාතං ඛන්ධි.

තතො කතිපාහව්වයෙන සබ්බෙසුපි තෙසු ටාමබලජ්ජත්තෙසු නදියා ඔසෙ පච්ඡින්නෙ සජ්ජො තාපසං චන්දිත්වා ආහ “හන්තෙ, තුම්හෙහි මය්හං මහාඋපකාරො කතො, න බො පනාහං දලිද්දො, අසුකට්ඨානෙ මෙ චත්තාලීස භිරඤ්ඤකොට්ඨො නිදහිත්වා යපිතා, තුම්හාකං ධනෙන කිච්චෙ සති සබ්බම්පෙතං ධනං තුම්හාකං දාතුං සක්කොමි, තං යානං ආගන්ත්වා ‘දීඝා’ ති පක්කොසෙය්‍යාථා” ති චත්වා පක්කාමි. උන්දුරොපි තථෙව තාපසං නිමන්තෙත්වා “අසුකට්ඨානෙ යත්වා ‘උන්දුරා’ ති පක්කොසෙය්‍යාථා” ති චත්වා පක්කාමි. සුවපොතකො පන තාපසං චන්දිත්වා “හන්තෙ, මය්හං ධනං නත්ථී, රත්තසාලීහි පන වො අත්ථෙ සති අසුකං නාම මය්හං වසන්ට්ඨානං, තත්ථ ගන්ත්වා ‘සුවා’ ති පක්කොසෙය්‍යාථ, අහං ඤාතකානං ආරොචෙත්වා අනෙකසකට්ඨරමත්තා රත්තසාලීයො ආහරාපෙත්වා දාතුං සක්කොමි” ති චත්වා පක්කාමි. ඉතරො පන මිත්තදුබ්භි “ධම්මසුධම්මතාය කිඤ්චි අවත්වා ගන්තුං අයුත්තං, එවං තං අත්තනො සන්තිකං ආගතං මාරෙස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා “හන්තෙ, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථ, අහං වො චතුහි පට්ටියෙහි උපට්ඨහිස්සාමි” ති චත්වා පක්කාමි. සො ගන්ත්වා න විරස්සෙව රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි.

බොධිසත්තො “විමංසිස්සාමි තාව නෙ” ති පයමං සප්පස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අවිදුරෙ යත්වා “දීඝා” ති පක්කොසි. සො එකවචනෙනෙව නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා “හන්තෙ, ඉමස්මිං යානෙ වත්තාලීස හිරඤ්ඤකොට්ඨො, තා සබ්බාපි නීහරිත්වා ගණ්හං” ති ආහ. බොධිසත්තො “එවමත්ථු, උප්පන්තෙ කිච්චෙ ජානිස්සාමි” ති තං නිවත්තෙන්වා උන්දුරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සද්දමකාසි. සොපි තථෙව පටිපජ්ජී. බොධිසත්තො තම්පි නිවත්තෙන්වා සුවස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “සුවා” ති පක්කොසි. සොපි එකවචනෙනෙව රුක්ඛග්ගතො ඔතරිත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා “කිං, හන්තෙ, මය්හං ඤාතකානං සන්තිකං ගන්ත්වා හිමවන්තප්පදෙසතො තුම්භාකං සයංජාතසාලි ආහරාපෙමි” ති පුච්ඡී. බොධිසත්තො “අත්ථෙව සති ජානිස්සාමි” ති තම්පි නිවත්තෙන්වා “ඉදානි රාජානං පරිග්ගණ්හිස්සාමි” ති ගන්ත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ ආකප්පසම්පත්තිං කත්වා භික්ඛාචාරවත්තෙන් නගරං පාවිසි. තස්මිං බණ්ණෙ සො මිත්තදුබ්භි රාජා අලඬකතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. සො බොධිසත්තං දුරතොව දිස්වා “අයං සො කුටතාපසො මම සන්තිකෙ භුඤ්ජිත්වා වසිතුකාමො ආගතො, යාව පරිසමජ්ඣෙ අත්තනො මය්හං කතගුණං නප්පකාසෙති, තාවදෙවස්ස සීසං ඡින්දාපෙස්සාමි” ති පුරිසෙ ඔලොකෙසි. “කිං කරොම, දෙවා” ති ව චුත්තෙ “එස කුටතාපසො මං කිඤ්චි යාවිතුකාමො ආගච්ඡති මඤ්ඤෙ, එතස්ස කාලකණ්ණිකාපසස්ස මං පස්සිතුං අදත්වාව එතං ගහෙන්වා පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ පහරන්තා නගරා නික්ඛාමෙත්වා ආසාතනෙ සීසමස්ස ඡින්දිත්වා සරීරං සුලෙ උත්තාසෙථා” ති ආහ. තෙ “සාධු” ති සම්පට්චිජිත්වා ගන්ත්වා නිරපරාධං මහාසත්තං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ පහරන්තා ආසාතනං නෙතුං ආරභිංසු. බොධිසත්තො පහටපහටට්ඨානෙ “අම්ම, තාතා” ති අකන්දිත්වා නිබ්බිකාරො ඉමං ගාථමාහ -

73.

“සච්චං කිරෙවමාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
කට්ඨං නිජ්ලචිතං සෙය්‍යො, න ත්වෙවෙකච්චියො නරො” ති.

තත්ථ සච්චං කිරෙවමාහංසුති අවිතථමෙව කිර එවං වදන්ති. නරා එකච්චියා ඉධාති ඉධෙකච්චෙ පණ්ඩිතපුරිසා. කට්ඨං නිජ්ලචිතං සෙය්‍යොති නදියා වුය්හමානං සුක්ඛදාරුං නිජ්ලචිතං උත්තාරෙන්වා ථලෙ යපිතං සෙය්‍යො සුන්දරතරො. එවඤ්චි වදමානා තෙ පුරිසා සච්චං කිර වදන්ති. කිංකාරණා? තඤ්චි යාගුහන්තාදීනං පවනත්ථාය, සීතාතුරානං විසිබ්බනත්ථාය, අඤ්ඤෙසම්පි ව පරිස්සයානං හරණත්ථාය උපකාරං හොති. න ත්වෙවෙකච්චියො නරොති එකච්චො පන මිත්තදුබ්භි අකතඤ්ඤා පාපපුරිසො ඔසෙන වුය්හමානො හත්ථෙන ගහෙන්වා උත්තාරිතො න ත්වෙව සෙය්‍යො. තථා හි අහං ඉමං පාපපුරිසං උත්තාරෙන්වා ඉමං අත්තනො දුක්ඛං ආහරින්නි. එවං පහටපහටට්ඨානෙ ඉමං ගාථමාහ.

තං සුත්වා යෙ තත්ථ පණ්ඩිතපුරිසා, තෙ ආහංසු “කිං පන, හො පබ්බජිත, තයා අම්භාකං රඤ්ඤො අත්ථි කොචි ගුණො කතො” ති? බොධිසත්තො තං පවත්ති.

ආරොචෙත්වා ‘‘එවමිම මහොසතො උත්තාරන්තො අහමෙව අත්තනො දුක්ඛං අකාසිං, ‘න වත මෙ පොරාණකපණ්ඩිතානං වචනං කත’න්ති අනුස්සරිත්වා එවං වදාමි’’ති ආහ. තං සුත්වා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො නගරවාසීනො ‘‘ස්වායං මිත්තදුබ්භී රාජා එවං ගුණසම්පන්නස්ස අත්තනො ජීවිතදායකස්ස ගුණමත්තමිති න ජානාති, තං නිස්සාය කුතො අම්භාකං වුඩ්ඪී, ගණ්හථ න’’න්ති කුපිතා සමන්තතො උට්ඨන්තිවා උසුසත්තිපාසාණමුග්ගරාදිප්පහාරෙහි හත්ථික්ඛන්ධගතමෙව නං සාතෙත්වා පාදෙ ගහෙන්වා කඩ්ඪිත්වා පරිබාපිට්ඨෙ ඡඩ්ඨෙන්වා බොධිසත්තං අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසුං.

සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරන්තො පුන එකදිවසං සප්පාදයො පරිග්ගණ්හිතුකාමො මහත්තෙන පරිවාරෙන සප්පස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘දීඝා’’ති පක්කොසි. සප්පො ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘ඉදං තෙ සාමි ධනං ගණ්හා’’ති ආහ. රාජා චත්තාලීසභිරඤ්ඤකොට්ඨනං අමච්චෙ පටිච්ඡාපෙත්වා උන්දුරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘උන්දුරා’’ති පක්කොසි. සොපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා තිංසකොට්ඨනං නියායාදෙසි. රාජා තමිති අමච්චෙ පටිච්ඡාපෙත්වා සුවස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ‘‘සුවා’’ති පක්කොසි. සොපි ආගන්ත්වා පාදෙ වන්දිත්වා ‘‘කිං, සාමි, සාලිං ආහරාමි’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාලිහි අත්ථෙ සති ආහරිස්සසි, එහි ගච්ඡාමා’’ති සත්තනියා භිරඤ්ඤකොට්ඨි සද්ධිං තෙ තයොපි ජනෙ ගාහාපෙත්වා නගරං ගන්ත්වා පාසාදවරෙ මහාතලං ආරුය්හං ධනං සඬිගොපෙත්වා සප්පස්ස වසනත්ථාය සුවණ්ණනාලිං, උන්දුරස්ස ඵලිකගුහං, සුවස්ස සුවණ්ණපඤ්ජරං කාරාපෙත්වා සප්පස්ස ච සුවස්ස ච භොජනත්ථාය දෙවසිකං කඤ්චනතට්ඨකෙ මධුලාපෙ, උන්දුරස්ස ගන්ධසාලිතණ්ඩුලෙ දාපෙසි, දානාදීනි ච පුඤ්ඤානි කරොති. එවං තෙ චත්තාරොපි ජනා යාවජීවං සමග්ගා සම්මොදමානා විහරිත්වා ජීවිතක්ඛයෙ යථාකම්මං අගමංසු.

සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුට්ඨරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සප්පො සාරිපුත්තො, උන්දුරො මොග්ගල්ලානො, සුවො ආනන්දො, පච්ඡා රජ්ජප්පත්තො ධම්මරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සච්චංකිරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[74] 4. රුක්ඛධම්මජාතකවණ්ණනා

සාධු සම්බහුලා ඤාතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උදකකලහෙ අත්තනො ඤාතකානං මහාවිනාසං පච්චුපට්ඨිතං ඤත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා රොහිණීනදියා උපරි පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා නීලරංසිං විස්සජ්ජෙත්වා ඤාතකෙ සංවෙජෙත්වා ආකාසා ඔරුය්හ නදීතීරෙ නිසින්තො තං කලහං ආරබ්භ කටෙසි. අයමෙත්ථ සඬිබ්බෙපො, විත්ථාරො පන කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි හවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘මහාරාජා, තුම්හෙ

ඥාතකා, ඥාතකෙහි නාම සමග්ගෙහි සම්මොදමානෙහි භවිතුං වට්ටති.
 ඥාතකානඤ්ඤි සාමග්ගියා සති පච්චාමිත්තා ඔකාසං න ලහන්ති, තිට්ඨන්තු තාව
 මනුස්සභූතා, අවෙනනානං රුක්ඛානම්පි සාමග්ගිං ලද්ධං වට්ටති. අතීතස්මිඤ්ඤි
 හිමවන්තප්පදෙසෙ මහාවාතො සාලවනං පහරි, තස්ස පන සාලවනස්ස
 අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛගච්ඡගුම්බලතාහි සම්බන්ධත්තා එකරුක්ඛම්පි පානෙතුං
 අසක්කොන්තො මත්ථකමත්ථකෙනෙව අගමාසි. එකං පන අඬගණෙ යීතං
 සාබාවිට්ඨසම්පන්නම්පි මහාරුක්ඛං අඤ්ඤෙහි රුක්ඛෙහි අසම්බන්ධත්තා
 උම්මුලෙන්වා භූමියං පානෙසි, ඉමිනා කාරණෙන තුම්හෙහිපි සමග්ගෙහි
 සම්මොදමානෙහි භවිතුං වට්ටති” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පයමං උප්පන්නො
 වෙස්සවණො මහාරාජා වට්ඨි, සක්කො අඤ්ඤං වෙස්සවණං යපෙසි. එතස්මිං
 වෙස්සවණෙ පරිවත්තෙ පච්ඡා නිබ්බත්තවෙස්සවණො “රුක්ඛගච්ඡගුම්බලතානං
 අත්තනො අත්තනො රුච්චනට්ඨානෙ විමානං ගණ්හන්තු” ති සාසනං පෙසෙසි. තදා
 බොධිසත්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ එකස්මිං සාලවනෙ රුක්ඛදෙවතා හුන්වා
 නිබ්බත්ති. යො ඥාතකෙ ආහ “තුම්හෙ විමානානි ගණ්හන්තා අඬගණෙ
 යීතරුක්ඛෙසු මා ගණ්හථ, ඉමස්මිං පන සාලවනෙ මයා ගහිතවිමානං පරිවාරෙන්වා
 යීතවිමානානි ගණ්හථා” ති. තත්ථ බොධිසත්තස්ස වචනකරා පණ්ඩිතදෙවතා
 බොධිසත්තස්ස විමානං පරිවාරෙන්වා යීතවිමානානි ගණ්හිංසු. අපණ්ඩිතා පන
 දෙවතා “කිං අම්භාකං අත්ථො අරඤ්ඤවිමානෙහි, මයං මනුස්සපථෙ
 ගාමනිගමරාජධානිද්වාරෙසු විමානානි ගණ්හිස්සාම. ගාමාදයො හි උපනිස්සාය
 වසමානා දෙවතා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා භොන්ති” ති මනුස්සපථෙ අඬගණට්ඨානෙ
 නිබ්බත්තමහාරුක්ඛෙසු විමානානි ගණ්හිංසු.

අටෙකස්මිං දිවසෙ මහති වාතවුට්ඨි උප්පජ්ජි. වාතස්ස අතිබලවතාය දළ්භමුලා
 වනපෙට්ඨකරුක්ඛාපි සංභග්ගසාබාවිට්ඨා සමුලා නිපතිංසු. තං පන අඤ්ඤමඤ්ඤං
 සම්බන්ධනෙන යීතං සාලවනං පත්වා ඉතො විතො ව පහරන්තො එකරුක්ඛම්පි
 පානෙතුං නාසක්ඛි. භග්ගවිමානා දෙවතා නිප්පට්ඨසරණා දාරකෙ හත්ථෙසු ගහෙන්වා
 හිමවන්තං ගන්ත්වා අත්තනො පවත්ති. සාලවනදෙවතානං කථයිංසු. තා තාසං එවං
 ආගතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසුං. බොධිසත්තො “පණ්ඩිතානං වචනං
 අග්ගහෙන්වා නිප්පච්චයට්ඨානං ගතා නාම එවරුපාව භොන්ති” ති වත්වා ධම්මං
 දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

74.

“සාධු සම්බහුලා ඤාතී, අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජා;
 වාතො වහති එකට්ඨං, බ්‍රහ්මන්තම්පි වනප්පති” ති.

තත්ථ සම්බහුලා ඤාතීති වත්තාරො උපාදාය තතුත්තරි සතසහස්සම්පි සම්බහුලා
 නාම, එවං සම්බහුලා අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය වසන්තා ඥාතකා. සාධුති සොහනා
 පසත්ථා, පරෙහි අප්පධංසියාති අත්ථො. අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජාති තිට්ඨන්තු

මනුස්සභූතා, අරඤ්ඤ ජාතරුක්ඛාපි සම්බන්ධා අඤ්ඤමඤ්ඤපත්ථම්භෙන යිතා සාධුයෙව. රුක්ඛානම්පි හි සපච්චයභාවො ලද්ධං වට්ටති. වාතො වහනි එකට්ඨන්ති පුරත්ථිමාදිභෙදො වාතො වායන්තො අභිගණ්ඨානො යිතං එකට්ඨං එකකමෙව යිතං බ්‍රහන්තම්පි වනජ්ජතිං සාධාවිට්ඨසම්පන්නං මහාරුක්ඛම්පි වහනි, උම්මුලෙන්වා පාතෙතීති අත්ථො. බොධිසත්තො ඉමං කාරණං කථෙත්වා ආයුක්ඛයෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථාපි “එවං, මහාරාජා, ඤාතකානං තාව සාමග්ගියෙව ලද්ධං වට්ටති, සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසමෙව වසථා”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දෙවතා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, පණ්ඩිතදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

රුක්ඛධම්මජාතකවණ්ණනා වතූත්ථා.

[75] 5. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

අභිත්ථනය පජ්ජන්තාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනා වස්සාපිතවස්සං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිං කිර සමයෙ කොසලරට්ඨෙ දෙවො න වස්සි, සස්සාති මිලායන්ති, තෙසු තෙසු යානෙසු තළාකපොක්ඛරණිසරාති සුස්සන්ති. ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකසම්පෙ ජෙතවනපොක්ඛරණියාපි උදකං ඡිජ්ජි. කලලගහනං පවිසිත්වා නිපන්තෙ මච්ඡකච්ඡපෙ කාකකුලලාදයො කණයග්ගසදිසෙහි තුණ්ඬෙහි කොට්ටෙන්වා නීහරිත්වා නීහරිත්වා විජ්ජන්දමානො බාදන්ති.

සත්ථා මච්ඡකච්ඡපානං තං බාසනං දිස්වා මහාකරුණාය උස්සාහිතභදයො “අජ්ජ මයා දෙවං වස්සාපෙතුං වට්ටති”ති පහාතාය රත්තියා සරීරපට්ඨග්ගනං කත්වා හික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙන්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො බුද්ධලීලාය සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතපට්ඨකන්තො සාවත්ථිතො විහාරං ගච්ඡන්තො ජෙතවනපොක්ඛරණියා සොපානෙ යත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි “ආනන්ද, උදකසාට්ඨකං ආහර, ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්භායිස්සාමි”ති. “නනු, හන්තෙ, ජෙතවනපොක්ඛරණියං උදකං ඡින්නං, කලලමත්තමෙව අවසිට්ඨ”න්ති? “ආනන්ද, බුද්ධබලං නාම මහන්තං, ආහර ත්වං උදකසාට්ඨක”න්ති. ථෙරො ආහරිත්වා අදාසි. සත්ථා එකෙනන්තෙන උදකසාට්ඨකං නිවාසෙත්වා එකෙනන්තෙන සරීරං පාරුපිත්වා “ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්භායිස්සාමි”ති සොපානෙ අට්ඨාසි. තඬ්ඬණඤ්ඤෙව සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො “කිං නු බො”ති ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා වස්සවලාභකදෙවරාජානං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, සත්ථා ‘ජෙතවනපොක්ඛරණියං න්භායිස්සාමි’ති ධුරසොපානෙ යිතො, ඛිජ්ජං සකලකොසලරට්ඨං එකමෙසං කත්වා වස්සාපෙහි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා එකං වලාභකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා මෙසගීතං ගායන්තො පාචිතලොකධාතුඅභිමුඛො පක්ඛන්දි. පාචිතදිසාභාගෙ බලමණ්ඩලමත්තං එකං

මෙසපටලං උට්ඨාය සතපටලං සහස්සපටලං හුත්වා අභිත්ථනන්තං විජ්ජුලතා නිව්ඡාරෙන්නං අධොමුඛං යපිතඋදකකුම්භාකාරෙන වස්සමානං සකලකොසලරට්ඨං මහොසෙන විය අජ්ඣොත්ථරි. දෙවො අවිජ්ජන්තධාරං වස්සන්තො මුහුත්තෙනෙව ජෙනවනපොක්ඛරණිං පුරෙසි, ධුරසොපානං ආභවිව උදකං අට්ඨාසි.

සත්ථා පොක්ඛරණියං න්භායිත්වා සුරත්තදුපට්ඨං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සුගතමභාවීවරං එකංසං කත්වා භික්ඛුසඤ්ජපරිවුතො ගන්ත්වා ගන්ධකුට්ඨපරිවෙණෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛුසඤ්ජෙන වත්තෙ දස්සිතෙ උට්ඨාය මණිසොපානඵලකෙ යත්වා භික්ඛුසඤ්ජස්ස ඔවාදං දත්වා උයොපාජෙත්වා සුරභිගන්ධකුට්ඨං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා සායන්භසමයෙ ධම්මසභායං සන්තිපතිතානං භික්ඛූනං “පස්සථාචුසො, දසබලස්ස බන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පත්තිං, විවිධසස්සෙසු මිලායන්තෙසු නානාජලාසයෙසු සුස්සන්තෙසු මච්ඡකච්ඡපෙසු මහාදුක්ඛං පාපුණන්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච ‘මහාජනං දුක්ඛා මොවෙස්සාමී’ති උදකසාට්ඨකං නිවාසෙත්වා ජෙනවනපොක්ඛරණියා ධුරසොපානෙ යත්වා මුහුත්තෙන සකලකොසලරට්ඨං මහොසෙන ඔපිලාපෙත්තො විය දෙවං වස්සාපෙත්වා මහාජනං කායිකචෙතසිකදුක්ඛතො මොවෙත්වා විහාරං පට්ටියො”ති කථාය වත්තමානාය ගන්ධකුට්ඨතො නික්ඛමිත්වා ධම්මසභං ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාජනෙ කිලමන්තෙ දෙවං වස්සාපෙති, පුබ්බෙ තිරච්ඡානගොනියං නිබ්බත්තිත්වා මච්ඡරාජකාලෙපි වස්සාපෙසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඉමස්මිංයෙව කොසලරට්ඨෙ ඉමිස්සා සාවත්ථියා ඉමස්මිංයෙව ජෙනවනපොක්ඛරණිට්ඨානෙ එකා වල්ලිගහනපරික්ඛිත්තා කන්දරා අහොසි. තදා බොධිසත්තො මච්ඡගොනියං නිබ්බත්තිත්වා මච්ඡගණපරිවුතො තත්ථ පටිවසති. යථා පන ඉදානි, එවමෙව තදාපි තස්මිං රට්ඨෙ දෙවො න වස්සි, මනුස්සානං සස්සානි මිලායිංසු, වාපිතළාකකන්දරාදිසු උදකං ඡ්ඡ්ඡි, මච්ඡකච්ඡපා කලලගහනං පවිසිංසු. ඉමිස්සාපි කන්දරාය මච්ඡකච්ඡපා කලලගහනං පවිසිත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ නිලිසිංසු. කාකාදගො තුණ්ඤෙන කොට්ටෙත්වා නිහරිත්වා බාදිංසු.

බොධිසත්තො ඤාතිසඤ්ජස්ස තං බාසනං දිස්වා “ඉමං තෙසං දුක්ඛං යපෙත්වා මං අඤ්ඤො මොවෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථී, සච්චකිරියං කත්වා දෙවං වස්සාපෙත්වා ඤාතකෙ මරණදුක්ඛා මොවෙස්සාමී”ති කාළවණ්ණං කද්දමං ද්විධා වියුහිත්වා නික්ඛමිත්වා අඤ්ජනරුක්ඛසාරසට්ඨකවණ්ණො මහාමච්ඡො සුධොතලොභිතඤ්ඤාමණිගුලසදිසානි අක්ඛිති උමිමිලෙත්වා ආකාසං උල්ලොකෙත්වා පජ්ජන්තදෙවරාජස්ස සද්දං දත්වා “හො පජ්ජන්ත, අහං ඤාතකෙ නිස්සාය දුක්ඛිතො, ත්වං මයි සීලවන්තෙ කිලමන්තෙ කස්මා දෙවං න වස්සාපෙසි? මයා සමානජාතිකානං බාදනට්ඨානෙ නිබ්බත්තිත්වා තණ්ඩුලජ්ජමාණම්පි මච්ඡං ආදිං කත්වා බාදිතපුබ්බො නාම නත්ථී, අඤ්ඤොපි මෙ පාණො ජීවිතා න

වොරොපිතපුබ්බො, ඉමිනා සච්චෙන දෙවං වස්සාපෙත්වා ඤාතිසඤ්ඤාං මෙ දුක්ඛා මොචෙහි” ති වත්වා පරිවාරකචෙට්ඨං ආණාපෙත්තො විය පඤ්චන්තදෙවරාජානං ආලපත්තො ඉමං ගාථමාහ -

75.

“අභිත්ථනය පඤ්චන්ත, නිධිං කාකස්ස නාසය;
කාකං සොකාය රන්ධෙහි, මඤ්ච සොකා පමොවයා” ති.

තත්ථ අභිත්ථනය පඤ්චන්තාති පඤ්චන්තො වුව්චති මෙසො, අයං පන මෙසවසෙන ලද්ධනාමං වස්සවලාභකදෙවරාජානං ආලපති. අයං කිරස්ස අධිප්පායො - දෙවො නාම අනභිත්ථනත්තො විජ්ජුලතා අනිච්ඡාරෙන්තො වස්සන්තොපි න සොහති, තස්මා ත්වං අභිත්ථනත්තො විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තො වස්සාපෙහිති. නිධිං කාකස්ස නාසයාති කාකා කලලං පවිසිත්වා යිතෙ මච්ඡෙ තුණ්ඩෙන කොට්ටෙන්වා නීහරිත්වා බාදන්ති, තස්මා තෙසං අත්තොකලලෙ මච්ඡා “නිධි” ති වුව්චන්ති, තං කාකසඤ්ඤාං නිධිං දෙවං වස්සාපෙත්තො උදකෙන පටිච්ඡාදෙන්වා නාසෙහිති. කාකං සොකාය රන්ධෙහිති කාකසඤ්ඤා ඉමිස්සා කන්දරාය උදකෙන පුණ්ණාය මච්ඡෙ අලභමානො සොච්ඡස්සති, තං කාකගණං ත්වං ඉමං කන්දරං පුරෙන්තො සොකාය රන්ධෙහි, සොකස්සත්ථාය මච්ඡස්ස අස්සාසත්ථාය දෙවං වස්සාපෙහි. යථා අත්තොනිජ්ඣානලක්ඛණං සොකං පාපුණාති, එවං කරොහිති අත්ථො, මඤ්ච සොකා පමොවයාති එත්ථ ව-කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො, මඤ්ච මම ඤාතකෙ ව සබ්බෙව ඉමමිහා මරණසොකා මොචෙහිති.

එවං බොධිසත්තො පරිවාරකචෙට්ඨං ආණාපෙත්තො විය පඤ්චන්තං ආලපිත්වා සකලකොසලරට්ඨෙ මහාවස්සං වස්සාපෙත්වා මහාජනං මරණදුක්ඛා මොචෙන්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “න, හික්ඛෙව, තථාගතො ඉදානෙව දෙවං වස්සාපෙති, පුබ්බෙ මච්ඡයොනියං නිබ්බත්තොපි වස්සාපෙසියෙවා” ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා මච්ඡගණා බුද්ධපරියා අහෙසුං, පඤ්චන්තදෙවරාජා ආනන්දො, මච්ඡරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[76] 6. අසඬ්ඤාජාතකවණ්ණනා

අසඬ්ඤායොමිහි ගාමමිහිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථිවාසිං උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර සොකාපත්තො අරියසාවකො කෙනවිදෙව කරණියෙන එකෙන සකට්ඨත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපඤ්චන්වා එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ සකට්ඨාති මොචෙන්වා ඛන්ධාචාරඛන්ධෙ කතෙ

සත්ථවාහස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ වඩ්ඤ්මති. අථත්තනො කාලං සල්ලක්ඛෙන්වා පඤ්චසතා වොරා “ඛන්ධාවාරං විලුම්පිස්සාමා”ති ධනුමුග්ගරාදිහත්වා තං යානං පරිවාරයිංසු. උපාසකොපි වඩ්ඤ්මතියෙව. වොරා නං දිස්වා “අද්ධා එස ඛන්ධාවාරරක්ඛකො හවිස්සති, ඉමස්ස නිද්දං ඔක්කන්තකාලෙ විලුම්පිස්සාමා”ති අජ්ඣොත්ථරිතුං අසක්කොන්තා තත්ථ තත්ථෙව අට්ඨංසු. සොපි උපාසකො පයමයාමෙපි මජ්ඣිමයාමෙපි පච්ඡිමයාමෙපි වඩ්ඤ්මන්තොයෙව අට්ඨාසි. පච්චුසකාලෙ ජාතෙ වොරා ඔකාසං අලහන්තා ගහිතෙ පාසාණමුග්ගරාදයො ඡඩ්ඛෙන්වා පලායිංසු.

උපාසකොපි අත්තනො කම්මං නිට්ඨාපෙන්වා පුන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඩ්ධමිත්වා “හන්තෙ, අත්තානං රක්ඛමානා පරරක්ඛකා භොන්ති”ති පුච්ඡී. “ආම, උපාසක, අත්තානං රක්ඛන්තො පරම්පි රක්ඛති, පරං රක්ඛන්තො අත්තානම්පි රක්ඛති”ති. සො “යාව සුභාසිතඤ්චිදං, හන්තෙ, හගවතා, අහං එකෙන සත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපන්නො රුක්ඛමුලෙ වඩ්ඤ්මන්තො ‘මං රක්ඛිස්සාමි’ති සකලසත්ථං රක්ඛි”න්ති ආහ. සත්ථා “උපාසක, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා අත්තානං රක්ඛන්තා පරං රක්ඛිංසු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පන්නො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං ආගන්ත්වා ජනපදවාරිකං වරන්තො එකෙන සත්ථවාහෙන සද්ධිං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤට්ඨානෙ සත්ථෙ නිව්චියෙ සත්ථතො අවිදුරෙ ඤානසුබ්බෙන විනිනාමෙන්තො අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ වඩ්ඤ්මන්තො අට්ඨාසි. අථ බො පඤ්චසතා වොරා “සායමාසහත්තස්ස භුත්තකාලෙ තං සකට්ඨන්තං විලුම්පිස්සාමා”ති ආගන්ත්වා පරිවාරයිංසු. තෙ තං තාපසං දිස්වා “ස්වෙ අයං අම්භෙ පස්සිස්සති, සත්ථවාසිකානං ආරොචෙස්සති, එතස්ස නිද්දුපගතවෙලාය විලුම්පිස්සාමා”ති තත්ථෙව අට්ඨංසු. තාපසො සකලම්පි රත්තිං වඩ්ඤ්මියෙව. වොරා ඔකාසං අලහිත්වා ගහිතගහිතෙ මුග්ගරපාසාණෙ ඡඩ්ඛෙන්වා සකට්ඨන්තං සද්දං දත්වා “භොන්තො, සත්ථවාසිනො ස්වෙ එස රුක්ඛමුලෙ වඩ්ඤ්මනකතාපසො අජ්ජ නාහවිස්ස, සබ්බෙ මහාවිලොපං පත්තා අහවිස්සථ, ස්වෙ තාපසස්ස මහාසක්කාරං කරෙය්‍යාථා”ති වත්වා පක්කමිංසු.

තෙ පහාතාය රත්තියා වොරෙහි ඡඩ්ඛිතෙ මුග්ගරපාසාණාදයො දිස්වා භීතා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, දිට්ඨා වො වොරා”ති පුච්ඡිංසු. “ආමාචුසො, දිට්ඨා”ති. “හන්තෙ, එත්තකෙවො වොරෙ දිස්වා හයං වා සාරජ්ජං වා න උජ්ජජ්ජී”ති? බොධිසත්තො “ආචුසො වොරෙ දිස්වා හයං නාම සධනස්ස භොති, අහං පන නිද්ධනො, ස්වාහං කිං භාගිස්සාමි. මය්හඤ්ඤි ගාමෙපි අරඤ්ඤෙපි වසන්තස්ස හයං වා සාරජ්ජං වා නත්ථි”ති වත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

76.

“අසඬිකියොම්හි ගාමම්හි, අරඤ්ඤෙ නත්ථි මෙ භයං;
උජුමග්ගං සමාරුළ්භො, මෙත්තාය කරුණාය වා”ති.

තත්ථ අසඬිකියොම්හි ගාමම්හි සඬිකාය නියුත්තො පතිට්ඨිතොති සඬිකියො,
න සඬිකියො අසඬිකියො. අභං ගාමෙ වසන්තොපි සඬිකාය අප්පතිට්ඨිතත්තා
අසඬිකියො නිබ්භයො නිරාසඬිකොති දීපෙති. අරඤ්ඤෙති ගාමගාමුපචාරවිනිමුත්තෙ
යානෙ. උජුමග්ගං සමාරුළ්භො, මෙත්තාය කරුණාය වාති අභං
තිකචතුක්කජ්ඣානිකාහි මෙත්තාකරුණාහි කායවඬිකාදිවිරහිතං උජුං
බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගං ආරුළ්භොති වදති. අථ වා පරිසුද්ධසීලතාය
කායවච්ඡිමනොවඬිකවිරහිතං උජුං දෙවලොකමග්ගං ආරුළ්භොම්හිති දස්සෙත්වා
තතො උත්තරි මෙත්තාය කරුණාය ව පතිට්ඨිතත්තා උජුං බ්‍රහ්මලොකමග්ගම්පි
ආරුළ්භොම්හිතිපි දස්සෙති. අපරිහීනජ්ඣානස්ස හි එකන්තෙන
බ්‍රහ්මලොකපරායණත්තා මෙත්තාකරුණාදයො උජුමග්ගා නාම.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා තුට්ඨවිත්තෙහි තෙහි
මනුස්සෙහි සක්කතො පූජිතො යාවජීවං චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා සත්ථවාසිනො බුද්ධපරිසා අහෙසුං, තාපසො පන අභමෙව
අහොසි”න්ති.

අසඬිකියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[77] 7. මහාසුපිනජාතකවණ්ණනා

ලාබ්‍රහ්ම සිද්ධන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සොළස මහාසුපිනෙ
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකදිවසං කිර කොසලමහාරාජා රත්තිං නිද්දුපගතො පච්ඡිමයාමෙ
සොළස මහාසුපිනෙ දිස්වා හීතතසිතො පබුජ්ඣත්වා “ඉමෙසං සුපිනානං දිට්ඨත්තා
කිං නු බො මෙ භවිස්සති”ති මරණභයතජ්ජිතො සයනපිට්ඨෙ නිසින්නකොච රත්තිං
විතිනාමෙසි.

අථ නං පහාතාය රත්තියා බ්‍රාහ්මණපුරොහිතා උපසඬිකම්ත්වා “සුඛං සයිත්ථ,
මහාරාජා”ති පුච්ඡිංසු. “කුතො මෙ ආචරියා සුඛං, අජ්ජාභං පච්චුසසමයෙ සොළස
මහාසුපිනෙ පස්සිං, සොම්හි තෙසං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය භයජ්ජන්තො”ති.
“වදෙථ, මහාරාජ, සුත්වා ජානිස්සාමා”ති වුත්තං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨසුපිනෙ
කට්ඨෙත්වා “කිං නු බො මෙ ඉමෙසං දිට්ඨකාරණා භවිස්සති”ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා
හත්ථෙ විධුනිංසු. “කස්මා හත්ථෙ විධුනාමා”ති ව වුත්තෙ “කක්ඛලා, මහාරාජ,
සුපිනා”ති. “කා තෙසං නිජ්ජන්ති භවිස්සති”ති? “රජ්ජන්තරායො ජීවිතන්තරායො
භොගන්තරායොති ඉමෙසං තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො”ති.

“සප්පට්ඨකම්මා, අප්පට්ඨකම්මා” ති? “කාමං එතෙ සුපිනා අතිඵරුසත්තා අප්පට්ඨකම්මා, මයං පන තෙ සප්පට්ඨකම්මෙ කරිස්සාම, එතෙ පට්ඨකම්මාපෙනුං අසක්කොන්තානං අම්භාකං සික්ඛිතභාවො නාම කිං කරිස්සති” ති. “කිං පන කත්වා පට්ඨකම්මාපෙස්සථා” ති? “සබ්බවතුක්කෙන යඤ්ඤං යජිස්සාම, මහාරාජා” ති. රාජා භීතතසිතො “තෙන හි ආවරියා මම ජීවිතං තුම්භාකං හත්ථෙ භොතු, බිජ්ජං මෙ සොත්ථිං කරොථා” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණා “බහුං ධනං ලභිස්සාම, බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං ආහරාපෙස්සාමා” ති හට්ඨතුට්ඨා “මා විත්තයිත්ථ, මහාරාජා” ති රාජානං සමස්සාසෙත්වා රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා බහිනගරෙ යඤ්ඤාලාංචං කත්වා බහු චතුප්පදගණෙ ථුණුපනිතෙ කත්වා පක්ඛිගණෙ සමාහරිත්වා “ඉදඤ්චිදඤ්ච ලද්ධං වට්ටති” ති පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති.

අථ බො මල්ලිකා දෙවී තං කාරණං ඤත්වා රාජානං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡී “කිං නු බො, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණා පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති” ති? “සුඛිතා, ත්වං හද්දෙ, අම්භාකං කණ්ණමුලෙ ආසිවිසං වරන්තං න ජානාසි” ති. “කිං එතං, මහාරාජා” ති? මයා ඵවරුපා දුස්සුපිනා දිට්ඨා, බ්‍රාහ්මණා “තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො පඤ්ඤායති” ති වත්වා “තෙසං පටිසාතාය යඤ්ඤං යජිස්සාමා” ති වත්වා පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති” ති. “කිං පන තෙ, මහාරාජ, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො සුපිනපට්ඨකම්මං පුච්ඡිතො” ති? “කතරො පනෙස, හද්දෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො” ති. “සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සබ්බඤ්ඤං විසුද්ධං නික්කිලෙසං මහාබ්‍රාහ්මණං න ජානාසි. සො හි භගවා සුපිනන්තරං ජානෙය්‍ය, ගච්ඡ ත්වං පුච්ඡ තං, මහාරාජා” ති. “සාධු, දෙවී” ති රාජා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි.

සත්ථා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා “කිං නු බො, මහාරාජ, අතිජ්ජගොව ආගතොසි” ති ආහ. අහං, හන්තෙ, පච්චුසසමයෙ සොළස මහාසුපිනෙ දිස්වා භීතො බ්‍රාහ්මණානං ආරොචෙසිං. බ්‍රාහ්මණා “කක්ඛලා, මහාරාජ, සුපිනා, එතෙසං පටිසාතත්ථාය සබ්බවතුක්කෙන යඤ්ඤං යජිස්සාමා” ති යඤ්ඤං සජ්ජෙත්ති, බහු පාණා මරණභයතජ්ජිතා, තුම්භෙ ච සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලා, අතීතානාගතපච්චුජ්ජන්තං උපාදාය නත්ථි සො ඤෙය්‍යාධම්මො, යො වො ඤාණමුඛෙ ආපාථං නාගච්ඡති. “එතෙසං මෙ සුපිනානං නිජ්ජන්තිං කට්ඨෙ භගවා” ති. “එවමෙතං, මහාරාජ, සදෙවකෙ ලොකෙ මං යපෙත්වා අඤ්ඤො එතෙසං සුපිනානං අන්තරං වා නිජ්ජන්තිං වා ජානිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, අහං තෙ කට්ඨස්සාමි, අපිව බො ත්වං දිට්ඨදිට්ඨනියාමෙනෙව සුපිනෙ කට්ඨෙහි” ති. “සාධු, හන්තෙ” ති රාජා දිට්ඨනියාමෙනෙව කට්ඨෙත්තො –

“උසභා රුක්ඛා ගාවියො ගවා ව,
අස්සො කංසො සිඬිගාලී ව කුම්භො;
පොක්ඛරණී ව අපාකචන්දනං.

“ලාබ්‍රුනි සිදන්ති සිලා ජලවන්ති, මණ්ඩුකියො කණ්ඨසජ්ජෙ ගිලන්ති;

කාකං සුවණ්ණං පරිවාරයන්ති, තසා චකා ඵලකානං භයා හි'ති. —

ඉමං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා කථෙසි.

(1) අහං, හන්තෙ, ඵකං තාව සුපිනං ඵවං අද්දසං — චත්තාරො අඤ්ජනවණ්ණො කාළඋසභා ‘‘යුජ්ඣිස්සාමා’’ති චතුහි දිසාහි රාජධිගණං ආගන්ත්වා ‘‘උසභයුද්ධං පස්සිස්සාමා’’ති මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ යුජ්ඣනාකාරං දස්සෙත්වා නදිත්වා ගජ්ජිත්වා අයුජ්ඣිත්වා ජට්ඨිකන්තා. ඉමං පඨමං සුපිනං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ‘‘මහාරාජ, ඉමස්ස විපාකො නෙව තව, න මම කාලෙ භවිස්සති, අනාගතෙ පන අධම්මිකානං කපණරාජුතං අධම්මිකානඤ්ච මනුස්සානං කාලෙ ලොකෙ විපරිවත්තමානෙ කුසලෙ ඔස්සන්තෙ, අකුසලෙ උස්සන්තෙ, ලොකස්ස පරිභායනකාලෙ දෙවො න සම්මා වස්සිස්සති, මෙඝපාදා පච්ඡිජ්ජිස්සන්ති, සස්සානි මිලායිස්සන්ති, දුබ්භික්ඛං භවිස්සති, වස්සිතුකාමා විය චතුහි දිසාහි මෙසා උට්ඨන්තිවා ඉත්ථිකාහි ආතපෙ පත්ථානං චිහිආදීනං තෙමනභයෙන අන්තොපවෙසිතකාලෙ පුරිසෙසු කුද්දාලපිටකභත්ථෙසු ආලිඛන්ධනත්ථාය නික්ඛන්තෙසු වස්සනාකාරං දස්සෙත්වා ගජ්ජිත්වා විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙත්වා තෙ උසභා විය අයුජ්ඣිත්වා අවස්සිත්වා පලායිස්සන්ති. අයමෙතස්ස විපාකො. තුය්හං පන තප්පච්චයා කොචි අත්තරායො නත්ථි, අනාගතං ආරබ්භ දිට්ඨො සුපිනො ඵස, බ්‍රාහ්මණා පන අත්තනො ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය කථංසු’’ති ඵවං සත්ථා සුපිනස්ස නිජ්ජන්ති. කථෙත්වා ආහ ‘‘දුතියං කථෙහි, මහාරාජා’’ති.

(2) දුතියාහං, හන්තෙ, ඵවං අද්දසං — බුද්දකා රුක්ඛා වෙච ගච්ඡා ච පථවිං හින්දිත්වා විදත්ථිමත්තම්පි රතනමත්තම්පි අනුග්ගන්ත්වා ජුජ්ජන්ති වෙච ඵලන්ති ච. ඉමං දුතියං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? මහාරාජ, ඉමස්සාපි විපාකො ලොකස්ස පරිභායනකාලෙ මනුස්සානං පරිත්තායුකකාලෙ භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි සත්තා තිබ්බරාගා භවිස්සන්ති, අසම්පත්තවයාව කුමාරියො පුරිසන්තරං ගන්ත්වා උතුනියො වෙච ගබ්භිනියො ච හුත්වා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිස්සන්ති. බුද්දකරුක්ඛානං පුජ්ථං විය හි තාසං උතුනිභාවො, ඵලං විය ච පුත්තධීතරො භවිස්සන්ති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, තතියං කථෙහි, මහාරාජාති.

(3) ගාවියො, හන්තෙ, තද්දුජාතානං වච්ඡකානං ඛිරං පිචන්තියො අද්දසං. අයං මෙ තතියො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙ ඵව මනුස්සානං ජෙට්ඨාපවායිකකම්මස්ස නට්ඨකාලෙ භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි සත්තා මාතාපිතුසු වා සස්සුසසුරෙසු වා ලජ්ජං අනුපට්ඨාපෙත්වා සයමෙව කුටුම්භං සංවිදහන්තාව ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි මහල්ලකානං දාතුකාමා දස්සන්ති, අදාතුකාමා න දස්සන්ති. මහල්ලකා අනාථා අසයංවසී දාරකෙ ආරාධෙත්වා ජීවිස්සන්ති තද්දුජාතානං වච්ඡකානං ඛිරං පිචන්තියො මහාගාවියො විය. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, චතුත්ථං කථෙහි, මහාරාජාති.

(4) ධුරවාහෙ, හන්තෙ, ආරොහපරිණාහසම්පන්නෙ මහාගොණෙයුගපරම්පරාය අයොජෙත්වා තරුණෙ ගොදම්මෙ ධුරෙ යොජෙත්තෙ අද්දසං. තෙ ධුරං චහිතුං අසක්කොන්තා ඡඩ්ඛෙත්වා අට්ඨංසු, සකටානි නප්පවට්ඨංසු. අයං මෙ චතුත්ථො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙ එව අධම්මිකරාජ්ජනං කාලෙ හවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි අධම්මිකකපණරාජානො පණ්ඩිතානං පවෙණ්කුසලානං කම්මං නිත්ථරණසමත්ථානං මහාමත්තානං යසං න දස්සන්ති. ධම්මසභායං විනිච්ඡයට්ඨානෙපි පණ්ඩිතෙ වොහාරකුසලෙ මහල්ලකෙ අමච්චෙ න යපෙස්සන්ති, තබ්බිපරිත්තානං පන තරුණතරුණානං යසං දස්සන්ති, තථාරූපෙ එව විනිච්ඡයට්ඨානෙ යපෙස්සන්ති, තෙ රාජකම්මානි වෙච යුත්තායුත්තඤ්ච අජානන්තා නෙව තං යසං උක්ඛිපිතුං සක්ඛිස්සන්ති, න රාජකම්මානි නිත්ථරිතුං. තෙ අසක්කොන්තා කම්මධුරං ඡඩ්ඛෙස්සන්ති, මහල්ලකාපි පණ්ඩිතාමච්චා යසං අලහන්තා කිච්චානි නිත්ථරිතුං සමත්ථාපි “කිං අම්භාකං එතෙහි, මයං බාහිරකා ජාතා, අබ්භන්තරිකා තරුණදාරකා ජානිස්සන්ති” ති උප්පන්නානි කම්මානි න කරිස්සන්ති, එවං සබ්බථාපි තෙසං රාජ්ජනං භානියෙව හවිස්සති, ධුරං චහිතුං අසමත්ථානං වච්ඡදම්මානං ධුරෙ යොජිතකාලො විය, ධුරවාහනඤ්ච මහාගොණානං යුගපරම්පරාය අයොජිතකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, පඤ්චමං කථෙහි, මහාරාජාති.

(5) හන්තෙ, එකං උභතොමුඛං අස්සං අද්දසං, තස්ස ද්විසු පස්සෙසු යවසං දෙනති, සො ද්විහි මුඛෙහි බාදති. අයං මෙ පඤ්චමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙයෙව විපාකො හවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි අධම්මිකා බාලරාජානො අධම්මිකෙ ලොලමනුස්සෙ විනිච්ඡයෙ යපෙස්සන්ති, තෙ පාපපුඤ්ඤෙසු අනාදරා බාලා සභායං නිසිදිත්වා විනිච්ඡයං දෙනතා උහින්තම්පි අත්ථපච්චත්ථිකානං හත්ථතො ලඤ්ජං ගහෙත්වා බාදිස්සන්ති අස්සො විය ද්විහි මුඛෙහි යවසං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, ඡට්ඨං කථෙහි, මහාරාජාති.

(6) හන්තෙ, මහාජනො සතසහස්සග්ග්හනිකං සුවණ්ණපාතිං සම්මජ්ජිත්වා “ඉධ පස්සාවං කරොහි” ති එකස්ස ජරසිඬිගාලස්ස උපනාමෙසි, තං තත්ථ පස්සාවං කරොන්තං අද්දසං. අයං මෙ ඡට්ඨො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි විපාකො අනාගතෙයෙව හවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි අධම්මිකා විජාතිරාජානො ජාතිසම්පන්නානං කුලපුත්තානං ආසඬිකාය යසං න දස්සන්ති, අකුලීනානංයෙව දස්සන්ති. එවං මහාකුලානි දුග්ගතානි හවිස්සන්ති, ලාමකකුලානි ඉස්සරානි. තෙ ව කුලීනපුරිසා ජීවිතුං අසක්කොන්තා “ඉමෙ නිස්සාය ජීවිස්සාමා” ති අකුලීනානං ධීතරො දස්සන්ති, ඉති තාසං කුලධීතානං අකුලීනෙහි සද්ධිං සංවාසො ජරසිඬිගාලස්ස සුවණ්ණපාතියං පස්සාවකරණසදිසො හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, සත්තමං කථෙහිති.

(7) හන්තෙ, එකො පුරිසො රජ්ජුං වට්ඨෙත්වා වට්ඨෙත්වා පාදමුලෙ නික්ඛිපති, තෙන නිසින්තපීඨස්ස හෙට්ඨා සයිතා එකා ජාතසිඬිගාලී තස්ස අජානන්තස්සෙව තං

බාදති, එවාහං අද්දසං. අයං මෙ සත්තමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි ඉත්ථියො පුරිසලොලා සුරාලොලා අලඬිකාරලොලා විසිබාලොලා ආමිසලොලා භවිස්සන්ති දුස්සිලා දුරාවාරා, තා සාමිකෙහි කසිගොරක්ඛාදීති කම්මානි කත්වා කිව්ශෙන කසිරෙන සම්භතං ධනං ජාරෙහි සද්ධිං සුරං පිවන්ති යො මාලාගන්ධවිලෙපනං ධාරයමානා අන්තොගෙහෙ අවිවායිකම්පි කිව්වං අනොලොකෙත්වා ගෙහෙ පරික්ඛෙපස්ස උපරිභාගෙනපි ඡිද්දට්ඨානෙහිපි ජාරෙ උපධාරයමානා ස්වෙ වපිතබ්බයුත්තකං බීජම්පි කොට්ටෙන්වා යාගුහත්තබ්ජ්ජකාදීති සම්පාදෙන්වා බාදමානා විලුම්පිස්සන්ති හෙට්ඨාපීයකෙ නිපන්තජාතසිඬිගාලී විය වට්ටෙන්වා වට්ටෙන්වා පාදමුලෙ නික්ඛිත්තරජ්ජුං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, අට්ඨමං කථෙහිති.

(8) හත්තෙ, රාජද්වාරෙ බහුහි තුව්ජකුම්භෙහි පරිවාරෙන්වා ය්පිතං එකං මහත්තං පුරිතකුම්භං අද්දසං. වත්තාරොපි පන වණ්ණො වතුහි දිසාහි වතුහි අනුදිසාහි ව සට්ඨෙ උදකං ආහරිත්වා ආහරිත්වා පුරිතකුම්භමෙව පුරෙන්නි, පුරිතපුරිතං උදකං උත්තරිත්වා පලායති, තෙපි පුනජ්ජුතං තත්ථෙව උදකං ආසිඤ්චන්ති, තුව්ජකුම්භෙ පන ඔලොකෙන්නාපි නත්ථි. අයං මෙ අට්ඨමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි ලොකො පරිභායිස්සති, රට්ඨං නිරොජං භවිස්සති, රාජානො දුග්ගතා කපණා භවිස්සන්ති. යො ඉස්සරො භවිස්සති, තස්ස භණ්ඩාගාරෙ සතසභස්සමත්තා කභාපණා භවිස්සන්ති, තෙ එවං දුග්ගතා සබ්බෙ ජානපදෙ අත්තනොව කම්මෙ කාරෙස්සන්ති, උපද්දුතා මනුස්සා සකෙ කම්මන්තෙ ඡඩ්ඛෙන්වා රාජුනඤ්ඤෙව අත්ථාය පුබ්බණ්ණාපරණ්ණානි වපන්තා රක්ඛන්තා ලායන්තා මද්දන්තා පච්චෙසෙන්තා උච්ඡුඛෙන්තානි කරොන්තා යන්තානි කරොන්තා යන්තානි වාහෙන්තා ථාණිකාදීති පවන්තා පුජ්ථාරාමෙ ව ඵලාරාමෙ ව කරොන්තා තත්ථ තත්ථ නිජ්චන්තානි පුබ්බණ්ණාදීති ආහරිත්වා රඤ්ඤො කොට්ඨාගාරමෙව පුරෙස්සන්ති, අත්තනො ගෙහෙසු තුව්ජකොට්ඨෙ ඔලොකෙන්නාපි න භවිස්සන්ති, තුව්ජකුම්භෙ අනොලොකෙත්වා පුරිතකුම්භෙ පුරණසදිසමෙව භවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, නවමං කථෙහිති.

(9) හත්තෙ, එකං පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ජන්තං ගම්භීරං සබ්බතො තිත්ථං පොක්ඛරණිං අද්දසං. සමන්තතො ද්විපදවතුජ්ජදා ඔතරිත්වා තත්ථ පානීයං පිවන්ති. තස්සා මජ්ඣෙ ගම්භීරට්ඨානෙ උදකං ආවිලං, තීරජ්ජදෙසෙසු ද්විපදවතුජ්ජදානං අක්කමට්ඨානෙ අවිජං විජ්ජසන්තං අනාවිලං. එවාහං අද්දසං. අයං මෙ නවමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි රාජානො අධම්මිකා භවිස්සන්ති, ඡන්දාදිවසෙන අගතිං ගච්ඡන්තා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ධම්මෙන විනිවිජයං නාම න දස්සන්ති, ලඤ්ජවිත්තකා භවිස්සන්ති ධනලොලා, රට්ඨවාසිකෙසු නෙසං බන්තිමෙත්තානුද්දයා නාම න භවිස්සන්ති, කක්ඛලා ඵරුසා උච්ඡුයන්තෙ උච්ඡුගණ්ඨිකා විය මනුස්සෙ පිළෙන්නා නානජ්ජකාරෙන බලිං උජ්ජාදෙන්තා ධනං ගණ්හිස්සන්ති. මනුස්සා බලිපිළිතා

කිඤ්චි දාතුං අසක්කොන්තා ගාමනිගමාදයො ඡඩ්ඛෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා වාසං කප්පෙස්සන්ති, මජ්ඣමනිකාපදො සුඤ්ඤො භවිස්සති, පච්චන්තො සනවාසො සෙය්‍යාථාපි පොක්ඛරණියා මජ්ඣෙ උදකං ආවිලං පරියන්තෙ විජ්ජසන්තං. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, දසමං කට්ඨෙති.

(10) හන්නෙ, එකිස්සායෙව කුමිහියා පච්චමානං ඔදනං අපාකං අද්දසං “අපාක”න්ති විචාරෙත්වා විහජිත්වා යපිතං විය තිහාකාරෙහි පච්චමානං, එකස්මිං පස්සෙ අතිකිලින්නො හොති, එකස්මිං උත්තණ්ඩුලො, එකස්මිං සුපක්කොති. අයං මෙ දසමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්චි රාජානො අධම්මිකා භවිස්සන්ති, තෙසු අධම්මිකෙසු රාජයුත්තාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාපි නෙගමජානපදාපිති සමණබ්‍රාහ්මණෙ උපාදාය සබ්බෙ මනුස්සා අධම්මිකා භවිස්සන්ති, තතො තෙසං ආරක්ඛදෙවතා, බලිපටිග්ගාහිකා දෙවතා, රුක්ඛදෙවතා, ආකාසට්ඨදෙවතාති එවං දෙවතාපි අධම්මිකා භවිස්සන්ති. අධම්මිකරාජුනඤ්ච රජ්ජෙ වාතා විසමා බරා වායිස්සන්ති, තෙ ආකාසට්ඨවිමානාති කම්පෙස්සන්ති, තෙසු කම්පිතෙසු දෙවතා කුපිතා දෙවං වස්සිතුං න දස්සන්ති, වස්සමානොපි සකලරට්ඨෙ එකජ්ජහාරෙන න වස්සිස්සති, වස්සමානොපි සබ්බත්ථ කසිකම්මස්ස වා වජ්ජකම්මස්ස වා උපකාරකො හුත්වා න වස්සිස්සති. යථා ව රට්ඨෙ, එවං ජනපදෙපි ගාමෙපි එකතලාකෙපි එකසරෙපි එකජ්ජහාරෙනෙව න වස්සිස්සති, තලාකස්ස උපරිභාගෙ වස්සන්තො හෙට්ඨාභාගෙ න වස්සිස්සති, හෙට්ඨා වස්සන්තො උපරි න වස්සිස්සති. එකස්මිං භාගෙ සස්සං අතිවස්සෙන නස්සිස්සති, එකස්මිං අවස්සනෙන මිලායිස්සති, එකස්මිං සම්මා වස්සමානො සම්පාදෙස්සති. එවං එකස්ස රඤ්ඤො රජ්ජෙ චුත්තසස්සා තිජ්ජකාරා භවිස්සන්ති එකකුමිහියා ඔදනො විය. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, එකාදසමං කට්ඨෙති.

(11) හන්නෙ, සතසහස්සග්ගනිකං චන්දනසාරං පුත්තිකක්කෙන වික්කිණන්තෙ අද්දසං. අයං මෙ එකාදසමො සුපිනො, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සාපි අනාගතෙයෙව මය්හං සාසනෙ පරිභායන්තෙ විපාකො භවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්චි පච්චයලොලා අලජ්ජී හික්ඛු බහු භවිස්සන්ති, තෙ මයා පච්චයලොලුප්පං නිම්මට්ඨත්වා කට්ඨිකම්මදෙසනං විචරාදිවතුපච්චයහෙතු පරෙසං දෙසෙස්සන්ති, පච්චයෙහි මුච්ඡිතා නිස්සරණපක්ඛෙ යිතා නිබ්බානාහිමුඛං කත්වා දෙසෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති, කෙවලං “පදබ්‍යාඤ්ජනසම්පත්තිඤ්චෙව මධුරසද්දඤ්ච සුත්වා මහග්ගානි විචරාදීනි දස්සන්ති” ඉච්චෙවං දෙසෙස්සන්ති. අපරෙ අන්තරවිච්චතුක්කරාපද්වාරාදීසු නිසිදිත්වා කභාපණඅඩ්ඨකභාපණපාදමාසකරුපාදීනිපි නිස්සාය දෙසෙස්සන්ති. ඉති මයා නිබ්බානග්ගනකං කත්වා දෙසිතං ධම්මං චතුපච්චයත්ථාය චෙව කභාපණඅඩ්ඨකභාපණාදීනං අත්ථාය ව වික්කිණිත්වා දෙසෙත්තා සතසහස්සග්ගනකං චන්දනසාරං පුත්තිකක්කෙන වික්කිණන්තා විය භවිස්සන්ති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථි, ද්වාදසමං කට්ඨෙති.

(12) හන්තෙ, තුව්ජලාබුනි උදකෙ සීදන්තානි අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙ ලොකෙ විපරිවත්තන්තෙයෙව විපාකො හවිස්සති. තදා හි රාජානො ජාතිසම්පන්නානං කුලපුත්තානං යසං න දස්සන්ති, අකුලිනානංයෙව දස්සන්ති, තෙ ඉස්සරා හවිස්සන්ති, ඉතරෙ දලිද්දා. රාජසම්මුඛෙපි රාජද්වාරෙපි අමච්චසම්මුඛෙපි විනිවිජයට්ඨානෙපි තුව්ජලාබුසදිසානං අකුලිනානංයෙව කථා ඔසිදිත්වා සීතා විය නිව්වලා සුප්පතිට්ඨිතා හවිස්සති. සඬ්ඝසන්නිපාතෙසුපි සඬ්ඝකම්මගණකම්මට්ඨානෙසු වෙව පත්තචීවරපරිවේණාදිවිනිවිජයට්ඨානෙසු ව දුස්සීලානං පාපපුග්ගලානංයෙව කථා නියානානිකා හවිස්සති, න ලජ්ජිහික්ඛුනන්ති එවං සබ්බථාපි තුව්ජලාබුසීදනකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථී, තෙරසමං කථෙහීති.

(13) හන්තෙ, මහන්තමහන්තා කුටාගාරජ්ජමාණා සනසීලා නාවා විය උදකෙ ජ්ලවමානා අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි තාදිසෙයෙව කාලෙ විපාකො හවිස්සති. තදා හි අධම්මිකරාජානො අකුලිනානං යසං දස්සන්ති, තෙ ඉස්සරා හවිස්සන්ති, කුලිනා දුග්ගතා. තෙසු න කෙච්ඡි ගාරවං කරිස්සන්ති, ඉතරෙසුයෙව කරිස්සන්ති. රාජසම්මුඛෙ වා අමච්චසම්මුඛෙ වා විනිවිජයට්ඨානෙ වා විනිවිජයකුසලානං සනසීලාසදිසානං කුලපුත්තානං කථා න ඔගාහිත්වා පතිට්ඨහිස්සති. තෙසු කථෙන්නෙසු “කිං ඉමෙ කථෙන්නී”ති ඉතරෙ පරිභාසමෙව කරිස්සන්ති. හික්ඛුසන්නිපාතෙසුපි චුත්තජ්ජකාරෙසු ධානෙසු නෙව පෙසලෙ හික්ඛු ගරුකාතබ්බෙ මඤ්ඤිස්සන්ති, නාපි තෙසං කථා පරියොගාහිත්වා පතිට්ඨහිස්සති, සීලානං ජ්ලවනකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථී, චුද්දසමං කථෙහීති.

(14) හන්තෙ, බුද්දකමධුකපුප්ඵජ්ජමාණා මණ්ඩුකියො මහන්තමහන්තෙ කණ්භසජ්ජෙ වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා උප්පලනාලෙ විය ඡින්දිත්වා ඡින්දිත්වා මංසං බාදිත්වා ගිලන්තියො අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි ලොකෙ පරිභායන්තෙ අනාගතෙ එව විපාකො හවිස්සති. තදා හි මනුස්සා තිබ්බරාගජාතිකා කිලෙසානුවත්තකා හුත්වා තරුණතරුණානං අත්තනො හරියානං වසෙ වත්තිස්සන්ති, ගෙහෙ දාසකම්මකරාදයොපි ගොමහිංසාදයොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණම්පි සබ්බං තාසඤ්ඤෙව ආයත්තං හවිස්සති. “අසුකං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං වා පරිච්ඡදාදිජාතං වා කහ”න්ති චුත්තෙ “යත්ථ වා තත්ථ වා හොතු, කිං තුය්හිමිනා බ්‍යාපාරෙන, ත්වං මය්හං සරෙ සන්නං වා අසන්නං වා ජානිතුකාමො ජානො”ති වත්වා නානජ්ජකාරෙහි අක්කොසිත්වා මුඛසත්තීහි කොට්ටෙන්වා දාසවෙටකෙ විය අත්තනො වසෙ කත්වා අත්තනො ඉස්සරියං පවත්තෙස්සන්ති. එවං මධුකපුප්ඵජ්ජමාණානං මණ්ඩුකපොතිකානං ආසිවිසෙ කණ්භසජ්ජෙ ගිලනකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථී, පන්නරසමං කථෙහීති.

(15) හන්තෙ, දසහි අසද්ධම්මෙහි සමන්තාගතං ගාමගොවරං කාකං කඤ්චනවණ්ණකාය “සුවණ්ණා”ති ලද්ධනාමෙ සුවණ්ණරාජහංසෙ පරිවාරෙන්තෙ අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි අනාගතෙ දුබ්බලරාජකාලෙයෙව

විපාකො හවිස්සති. අනාගතස්මිඤ්ඤි රාජානො හත්ථිසිප්පාදීසු අකුසලා යුද්ධෙසු අවිසාරදා හවිස්සන්ති, තෙ අත්තනො රජ්ජවිපත්ති. ආසඩ්ඛමානා සමානජාතිකානං කුලපුත්තානං ඉස්සරියං අදත්වා අත්තනො පාදමුලිකන්භාපකකප්පකාදීනං දස්සන්ති, ජාතිගොත්තසම්පන්නා කුලපුත්තා රාජකුලෙ පතිට්ඨං අලහමානා ජීවිකං කප්පෙතං අසමත්ථා හුත්වා ඉස්සරියෙ යීතෙ ජාතිගොත්තහීනෙ අකුලීනෙ උපට්ඨහන්තා විවරිස්සන්ති, සුවණ්ණරාජහංසෙහි කාකස්ස පරිවාරිතකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථී, සොළසමං කට්ඨෙහිති.

(16) හත්තෙ, පුබ්බෙ දීපිනො ඵළකෙ බාදන්ති, අහං පන ඵළකෙ දීපිනො අනුබන්ධිත්වා මුරුමුරුති බාදන්තෙ අද්දසං. අට්ඨකුලෙ තසා වකා ඵළකෙ දුරතොව දිස්වා තසිතා තාසප්පත්තා හුත්වා ඵළකානං භයාපලායිත්වා ගුම්බගහනාදීනි පවිසිත්වා නිලීයිංසු, ඵවාහං අද්දසං, ඉමස්ස කො විපාකොති? ඉමස්සපි අනාගතෙ අධම්මිකරාජකාලෙයෙව විපාකො හවිස්සති. තදා හි අකුලීනා රාජවල්ලභා ඉස්සරා හවිස්සන්ති, කුලීනා අපඤ්ඤාතා දුග්ගතා. තෙ රාජවල්ලභා රාජානං අත්තනො කථං ගාභාපෙත්වා විනිවිජයට්ඨානාදීසු බලවන්තො හුත්වා කුලීනානං පවෙණ්ඤාගතානි ඛෙත්තවත්ථාදීනි “අම්භාකං සන්තකානි ඵතානි” ති අභියුඤ්ජිත්වා තෙසු “න තුම්භාකං, අම්භාක” ත්ති ආගන්ත්වා විනිවිජයට්ඨානාදීසු විවදන්තෙසු චෙත්තලතාදීහි පහරාපෙත්වා ගීවායං ගහෙත්වා අපකඩ්ඨාපෙත්වා “අත්තනො පමාණං න ජානාම, අම්හෙහි සද්ධිං විවදම, ඉදානි චො රඤ්ඤො කට්ඨෙත්වා හත්ථපාදවිජේදනාදීනි කාරෙස්සාමා” ති සන්තප්පෙස්සන්ති. තෙ තෙසං භයෙන අත්තනො සන්තකානි වත්ථුනි “තුම්භාකංයෙවෙනානි ගණ්හමා” ති නියායාදෙන්වා අත්තනො ගෙහානි පවිසිත්වා හිතා නිපජ්ජිස්සන්ති. පාපහික්ඛුපි පෙසලෙ හික්ඛු යථාරුචි විහෙයෙස්සන්ති, තෙ පෙසලා හික්ඛු පටිසරණං අලහමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගහනට්ඨානෙසු නිලීයිස්සන්ති. ඵවං හීනජව්චෙහි චෙව පාපහික්ඛුහි ව උපද්දුතානං ජාතිමත්තකුලපුත්තානඤ්චෙව පෙසලහික්ඛුනඤ්ච ඵළකානං භයෙන තසවකානං පලායනකාලො විය හවිස්සති. ඉතොනිදානම්පි තෙ භයං නත්ථී. අයම්පි හි සුපිනො අනාගතංයෙව ආරබ්භ දිට්ඨො. බ්‍රාහ්මණා පන න ධම්මසුධම්මතාය තයි සිනෙහෙන කට්ඨිංසු, “බහුධනං ලභිස්සාමා” ති ආමිසාපෙක්ඛතාය ජීවිතවුත්ති. නිස්සාය කට්ඨිංසුති.

ඵවං සත්ථා සොළසන්තං මහාසුපිනානං නිජ්ජන්ති. කට්ඨෙත්වා “න බො, මහාරාජ, ඵතරහි ත්වඤ්ඤෙව ඉමෙ සුපිනෙ අද්දස, පොරාණකරාජානොපි අද්දසංසු. බ්‍රාහ්මණාපි තෙසං ඵවමෙව ඉමෙ සුපිනෙ ගහෙත්වා යඤ්ඤමත්ථකෙ බිපිංසු, තතො පණ්ඩිතෙහි දින්නනයෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡිංසු. පොරාණකා පණ්ඩිතාපි තෙසං ඉමෙ සුපිනෙ කට්ඨන්තා ඉමිනාව නියාමෙන කට්ඨසු” ත්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බිරහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා චෙව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා හිමවන්තප්පදෙසෙ ඤානකීළං

කිලින්තො විහරති. තදා බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො ඉමිනාව නියාමෙන ඉමෙ සුපිනෙ දිස්වා බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා එවමෙව යඤ්ඤං යජිතුං ආරභිංසු. තෙසු පුරොහිතස්ස අන්තවාසිකමාණවො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො ආවරියං ආහ - “ආවරිය, තුම්හෙහි මයං තයො වෙදෙ උග්ගණ්භාපිතා, නනු තෙසු එකං මාරොත්වා එකස්ස සොත්ථිකම්මස්ස කාරණං නාම නත්ථි”ති. තාත, ඉමිනා උපායෙන අම්භාකං බහුධනං උප්පජ්ජිස්සති, ත්වං පන රඤ්ඤො ධනං රක්ඛිතුකාමො මඤ්ඤෙති. මාණවො “තෙන හි, ආවරිය, තුම්හෙ තුම්භාකං කම්මං කරොථ, අහං තුම්භාකං සන්තිකෙ කිං කරිස්සාමි”ති විවරන්තො රඤ්ඤො උය්‍යානං අගමාසි.

තං දිවසමෙව බොධිසත්තොපි තං කාරණං ඤත්වා “අජ්ජ මයි මනුස්සපථං ගතෙ මහාජනස්ස බන්ධනා මොක්ඛො භවිස්සති”ති ආකාසෙන ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා සුවණ්ණපටිමා විය මඬිගලසිලාතලෙ නිසිදි. මාණවො බොධිසත්තං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. බොධිසත්තොපි තෙන සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “කිං නු බො, මාණව, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති”ති පුච්ඡි. “හන්තෙ, රාජා නාම ධම්මිකො, අපිච බො තං බ්‍රාහ්මණා අතිත්ථෙ පක්ඛන්දාපෙ”ත්ති. රාජා සොළස සුපිනෙ දිස්වා බ්‍රාහ්මණානං ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණා “යඤ්ඤං යජිස්සාමා”ති ආරද්ධා. කිං නු බො, හන්තෙ, “අයං නාම ඉමෙසං සුපිනානං නිජ්ඵත්ති”ති රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තුම්භාකං මහාජනං භයා මොචෙතුං න වට්ටති. මයං බො, මාණව, රාජානං න ජානාම, රාජාපි අම්හෙ න ජානාති. සථෙ පන ඉධාගන්ත්වා පුච්ඡෙය්‍ය, කථෙය්‍යාමස්ස මයන්ති. මාණවො “අහං, හන්තෙ, තං ආනෙස්සාමි, තුම්හෙ මමාගමනං උදික්ඛන්තා මුහුත්තං නිසිද්ධා”ති බොධිසත්තං පටිජානාපෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, එකො ආකාසචාරිකො තාපසො තුම්භාකං උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා ‘තුම්හෙහි දිට්ඨසුපිනානං නිජ්ඵත්තිං කථෙස්සාමි’ති තුම්හෙ පක්කොසති”ති ආහ.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා තාවදෙව මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිත්තො පුච්ඡි “තුම්හෙ කිර, හන්තෙ, මයා දිට්ඨසුපිනානං නිජ්ඵත්තිං ජානාමා”ති? “ආම, මහාරාජා”ති. “තෙන හි කථෙමා”ති. “කථෙමි, මහාරාජ, යථාදිට්ඨෙ තාව සුපිනෙ මං සාවෙහි”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති රාජා -

77.

“උසභා රුක්ඛා ගාවියො ගවා ව,
අස්සො කංසො සිඬිගාලී ව කුම්භො;
පොක්ඛරණි ව අපාකවන්දනං.

“ලාබ්‍රනි සිදන්ති සිලා ජලවන්ති, මණ්ඩුකියො කණ්භසජ්ජෙ ගිලන්ති;
කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්ති, තසා වකා එළකානං භයා හි”ති. -

වත්වා පසෙනදිරඤ්ඤා කථිතනියාමෙනෙව සුපිනෙ කථෙසි.

බොධිසත්තොපි තෙසං ඉදානි සත්ථාරා කථිතනියාමෙනෙව විත්ථාරතො
නිජ්ඵත්තිං කථෙත්වා පරියොසානෙ සයං ඉදං කථෙසි -

“විපරියාසො වත්තති නයිධ මත්ථී”ති;

තත්‍රායමත්ථො - අයං, මහාරාජ, ඉමෙසං සුපිනානං නිජ්ඵත්ති. යං පනෙතං
තෙසං පටිඝාතත්ථාය යඤ්ඤකම්මං වත්තති, තං විපරියාසො වත්තති විපරීතතො
වත්තති, විපල්ලාසෙන වත්තති චුත්තං හොති. කිංකාරණා? ඉමෙසඤ්ඤි නිජ්ඵත්ති
නාම ලොකස්ස විපරිවත්තනකාලෙ, අකාරණස්ස කාරණන්ති ගහණකාලෙ,
කාරණස්ස අකාරණන්ති ජඩ්ඛනකාලෙ, අභූතස්ස භූතන්ති ගහණකාලෙ, භූතස්ස
අභූතන්ති ජහනකාලෙ, අලජ්ජිතං උස්සන්තකාලෙ, ලජ්ජිතඤ්ච පරිහීනකාලෙ
භවිස්සති. නයිධ මත්ථීති ඉදානි පන තව වා මම වා කාලෙ ඉධ ඉමස්මිං පුරිසයුගෙ
වත්තමානෙ එතෙසං නිජ්ඵත්ති නත්ථී. තස්මා එතෙසං පටිඝාතාය වත්තමානං
යඤ්ඤකම්මං විපල්ලාසෙන වත්තති, අලං තෙන. නත්ථී තෙ ඉතොනිදානං භයං වා
ජම්භිතත්තං වාති මහාපුරිසො රාජානං සමස්සාසෙත්වා මහාජනං බන්ධනා
මොචෙත්වා පුන ආකාසෙ යත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා පඤ්චසු සීලෙසු
පතිට්ඨාපෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා
පසුඝාතයඤ්ඤං මා යජී”ති ධම්මං දෙසෙත්වා ආකාසෙනෙව අත්තතො
වසනට්ඨානං අගමාසි. රාජාපි තස්ස ඔවාදෙ යීතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා
යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “සුපිනපච්චයා තෙ භයං නත්ථී, භරෙතං
යඤ්ඤ”න්ති යඤ්ඤං භාරෙත්වා මහාජනස්ස ජීවිතදානං දත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා
ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, මාණුවො සාරිපුත්තො,
තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සඬ්ඨිතිකාරකා “උසභා”තිආදීනි තිණි පදානි
අට්ඨකථං ආරොපෙත්වා “ලාබ්‍රතී”තිආදීනි වත්තාරි පදානි එකං ගාථං කත්වා
එකකනිපාතපාළිං ආරොපෙසුන්ති.

මහාසුපිනජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[78] 8. ඉල්ලිසජාතකවණ්ණනා

උභො බඤ්ඤානි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මච්ඡරියකොසියසෙට්ඨිං
ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහනගරස්ස කිර අවිදුරෙ සක්කාරං නාම නිගමො අහොසි,
තත්ථෙකො මච්ඡරියකොසියො නාම සෙට්ඨි අසිතිකොට්ඨිභවො පටිවසති. සො
තිණග්ගෙන තෙලබ්බිත්ථුමත්තම්පි නෙව පරෙසං දෙති, න අත්තනා පරිභුඤ්ජති. ඉති
තස්ස තං විභවජාතං නෙව පුත්තදාරාදීනං, න සමණබ්‍රාහ්මණානං අත්ථං අනුභොති,
රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණී විය අපරිභොගං තිට්ඨති.

සත්ථා එකදිවසං පච්චුසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිනො වුටියාය
සකලලොකධාතුයං බොධනෙයාබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො
පඤ්චවත්තාලීසයොජනමත්ථකෙ වසන්තස්ස තස්ස සෙට්ඨිනො සපජාපතිකස්ස
සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං අද්දස. තතො පුරිමදිවසෙ පන රාජානං උපටියාතුං
රාජගෙහං ගන්ත්වා රාජුපටියානං කත්වා ආගච්ඡන්තො එකං ඡාතජ්ඣන්තං
ජනපදමනුස්සං කුම්මාසපුරං කපල්ලපුවං බාදන්තං දිස්වා තත්ථ පිපාසං
උප්පාදෙන්වා අත්තනො සරං ගන්ත්වා චින්තෙසි “සවාහං ‘කපල්ලපුවං
බාදිතුකාමොමිහි’ති වක්ඛාමි, බහු මයා සද්ධං බාදිතුකාමා භවිස්සන්ති, එවං මෙ
බහුනි තණ්ඩුලසප්පිමදුචාණිතාදීනි පරික්ඛයං ගමිස්සන්ති, න කස්සච
කට්ඨස්සාමි”ති තණ්හං අධිවාසෙන්තො විවරති. සො ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ
උප්පණ්ඩුපණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගන්තො ජාතො. තතො තණ්හං අධිවාසෙතුං
අසක්කොන්තො ගබ්හං පටිසිත්වා මඤ්චකං උපගුහිත්වා නිපජ්ජී. එවංගතොපි
ධනභානිභයෙන කස්සච කිඤ්චි න කට්ඨෙසි.

අථ නං හරියා උපසඬ්ඨකමිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා “කිං තෙ සාමි,
අභාසුක”න්ති පුච්ඡී. “න මෙ කිඤ්චි අභාසුකං අත්ථී”ති. “කිං නු බො තෙ රාජා
කුපිතො”ති? “රාජාපි මෙ න කුප්පති”ති. “අථ කිං තෙ පුත්තධිතාහි වා
දාසකම්මකරාදීහි වා කිඤ්චි අමනාපං කතං අත්ථී”ති? “එවරූපමිපි නත්ථී”ති.
“කිස්මිඤ්චි පන තෙ තණ්හා අත්ථී”ති? එවං වුත්තෙපි ධනභානිභයෙන කිඤ්චි
අවත්වා නිස්සද්දොව නිපජ්ජී. අථ නං හරියා “කට්ඨෙහි, සාමි, කිස්මිං තෙ තණ්හා”ති
ආහ. සො වචනං පරිගිලන්තො විය “අත්ථී මෙ එකා තණ්හා”ති ආහ. “කිං තණ්හා,
සාමි”ති? “කපල්ලපුවං බාදිතුකාමොමිහි”ති. “අථ කිමත්ථං න කට්ඨෙසි, කිං ත්වං
දලිද්දො, ඉදානි සකලසක්කාරනිගමවාසිනං පහොනකෙ කපල්ලපුවෙ
පටිස්සාමි”ති? “කිං තෙ එතෙහි, තෙ අත්තනො කම්මං කත්වා බාදිස්සන්ති”ති?
“තෙන හි එකරච්ඡවාසිනං පහොනකෙ පවාමි”ති. ජානාමහං තව මහද්ධනභාවන්ති.
“තෙන හි ඉමස්මිං ගෙහමත්තෙ සබ්බෙසං පහොනකං කත්වා පවාමි”ති.
“ජානාමහං තව මහජ්ඣාසයභාව”න්ති. “තෙන හි තෙ පුත්තදාරමත්තස්සෙව
පහොනකං කත්වා පවාමි”ති. “කිං පන තෙ එතෙහි”ති? “තෙන හි තුය්හඤ්ච
මය්හඤ්ච පහොනකං කත්වා පවාමි”ති. “ත්වං කිං කරිස්සසී”ති? “තෙන හි
එකස්සෙව තෙ පහොනකං කත්වා පවාමි”ති. “ඉමස්මිං යානෙ පච්චමානං බහු
පච්චාසිසන්ති, සකලතණ්ඩුලෙ යපෙන්වා හින්තතණ්ඩුලෙ ව උද්ධනකපල්ලාදීනි ව
ආදාය ථොකං බීරසප්පිමදුචාණිතඤ්ච ගහෙන්වා සත්තභූමිකස්ස පාසාදස්ස
උපරිමතලං ආරුය්හ පව, තත්ථාහං එකකොව නිසිදිත්වා බාදිස්සාමි”ති. සා
“සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා ගහෙනබ්බං ගාහාපෙන්වා පාසාදං ආරුය්හ දාසියො
විස්සජ්ජෙන්වා සෙට්ඨිං පක්කොසාපෙසි. සො ආදිතො පටියාය ද්වාරානි පිදහන්තො
සබ්බද්වාරෙසු සුච්ඡිට්ඨානි දත්වා සත්තමතලං අභිරුහිත්වා තත්ථපි ද්වාරං පිදහිත්වා
නිසිදි. හරියාපිස්ස උද්ධනෙ අග්ගිං ජාලෙන්වා කපල්ලකං ආරොපෙන්වා පුවෙ
පටිතුං ආරහි.

අප සත්වා පාතොව මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආමන්තෙසි, “එසො, මොග්ගල්ලාන, රාජගහනගරස්ස අවිදුරෙ සක්කාරනිගමෙ මච්ඡරියකොසියසෙට්ඨි ‘කපල්ලපුවෙ බාදිස්සාමි’ති අඤ්ඤෙසං දස්සනහයෙන සත්තභූමිකෙ පාසාදෙ කපල්ලපුවෙ පවාපෙති. ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා තං සෙට්ඨිං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා උභොපි ජයම්පතිකෙ පුවෙ ච බිරසජ්ජිමධුපාණිකාදීනි ච ගාභාපෙත්වා අත්තනො ඛලෙන ජෙතවනං ආනෙහි. අජ්ජාහං පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං විහාරෙයෙව නිසිදිස්සාමි, පුවෙහෙව හත්තකිච්චං කරිස්සාමි”ති. ථෙරො “සාධු, හන්තෙ”ති සත්ථු වචනං සම්පට්ඨිත්වා තාවදෙව ඉද්ධිඛලෙන තං නිගමං ගන්ත්වා තස්ස පාසාදස්ස සීහපඤ්ජරද්වාරෙ සුනිවත්ථො සුපාරුතො ආකාසෙයෙව මණිරූපකං විය අට්ඨාසි.

මහාසෙට්ඨිනො ථෙරං දිස්වා භද්දයමංසං කම්පි. සො “අහං එවරූපානඤ්ඤෙව හයෙන ඉමං යානං ආගතො, අයඤ්ච ආගන්ත්වා වාතපානද්වාරෙ යිතො”ති ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තො අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය දොසෙන තට්ඨායන්තො එවමාහ “සමණ, ආකාසෙ යත්වා ත්වං කිං ලභිස්සසි, ආකාසෙ අපදෙ පදං දස්සෙත්වා වඩ්ඤාමන්තොපි නෙව ලභිස්සසි”ති. ථෙරො තස්මිංයෙව යානෙ අපරාපරං වඩ්ඤාමි. සෙට්ඨි “වඩ්ඤාමන්තො කිං ලභිස්සසි, ආකාසෙ පල්ලඤ්ඤා නිසිද්ධාමොපි න ලභිස්සසියෙවා”ති ආහ. ථෙරො පල්ලඤ්ඤං ආභුජිත්වා නිසිදි. අප්ප නං “නිසින්තො කිං ලභිස්සසි, ආගන්ත්වා වාතපානඋම්මාරෙ යිතොපි න ලභිස්සසි”ති ආහ. අප්ප ථෙරො උම්මාරෙ අට්ඨාසි. අප්ප නං “උම්මාරෙ යිතො කිං ලභිස්සසි, ධුමායන්තොපි න ලභිස්සසියෙවා”ති ආහ. ථෙරො ධුමාසි, සකලපාසාදො එකධුමො අහොසි, සෙට්ඨිනො අක්ඛිනං සුවියා විජ්ඣානකාලො විය ජාතො. ගෙහජ්ඣායනහයෙන පන නං “පජ්ජලන්තොපි න ලභිස්සසි”ති අවත්වා වින්තෙසි “අයං සමණො සුට්ඨු ලග්ගො, අලද්ධා න ගම්ස්සති, එකමස්ස පූචං දාපෙස්සාමි”ති හරියං ආහ – “හද්දෙ, එකං බුද්දකපූචං පවිත්වා සමණස්ස දත්වා උයොයාජෙහි න”න්ති. සා ථොකඤ්ඤෙව පිට්ඨං කපල්ලපානියං පක්ඛිපි, මහාපූචො හුත්වා සකලපානිං පුරෙත්වා උද්ධුමාතො අට්ඨාසි.

සෙට්ඨි තං දිස්වා “ඛහු තයා පිට්ඨං ගහිතං හවිස්සති”ති සයමෙව දබ්බිකණ්ණෙන ථොකතරං පිට්ඨං ගහෙත්වා පක්ඛිපි, පූචො පුරිමපූචතො මහත්තතරො ජාතො. එවං යං යං පවති, සො සො මහත්තමහන්තොව හොති. සො නිබ්බිත්තො හරියං ආහ “හද්දෙ, ඉමස්ස එකං පූචං දෙහි”ති. තස්සා පච්ඡිතො එකං පූචං ගණ්හන්තියා සබ්බෙ එකාබද්ධා අල්ලිසිංසු. සා සෙට්ඨිං ආහ “සාමි, සබ්බෙ පූචා එකතො ලග්ගා, විසුං කාතුං න සක්කොමි”ති. “අහං කරිස්සාමි”ති යොපි කාතුං නාසක්ඛි. උභො ජනා කොටියං ගහෙත්වා කඩ්ඞන්තාපි වියොජෙතුං නාසක්ඛිංසුයෙව. අප්පස්ස පූචෙහි සද්ධිං වායමන්තස්සෙව සරීරතො සෙදා මුච්චිංසු, පිපාසා ච පච්ඡිජ්ජි. තතො හරියං ආහ “හද්දෙ, න මෙ පූචෙහි අත්ථො, පච්ඡියා සද්ධිංයෙව ඉමස්ස භික්ඛුස්ස දෙහි”ති. සා පච්ඡිං ආදාය ථෙරං උපසඩ්ධිකම්ත්වා සබ්බෙ පූචෙ ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො උහින්තම්පි ධම්මං දෙසෙසි, තිණ්ණං රතනානං.

ගුණ කපෙයි, “අත්ථි දින්නං, අත්ථි යිට්ඨ” න්ති දානාදීනං ඵලං ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දං විය දස්සෙයි.

තං සුත්ථා පසන්නචිත්තො සෙට්ඨි “හත්තෙ, ආගන්ත්වා ඉමස්මිං පල්ලඛකෙ නිසිදිත්වා පුට්ඨෙ පරිභුඤ්ජා” නි ආහ. ථෙරො “මහාසෙට්ඨි, සම්මාසම්බුද්ධො ‘පුට්ඨෙ බාදිස්සාමි’ නි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං විහාරෙ නිසිත්තො, තුම්භාකං රුට්ඨා සති සෙට්ඨිහරියං පුට්ඨෙ ච බීරාදීනි ච ගණ්භාපෙට්ඨ, සත්ථු සන්නිකං ගම්ස්සාමා” නි ආහ. “කහං පන, හත්තෙ, ඵතරහි සත්ථා” නි? “ඉතො පඤ්චවත්තාලීසයොජනමත්ථකෙ ජෙනවනමභාවිහාරෙ” නි. “හත්තෙ, කාලං අනතික්කමිත්වා ඵත්තකං අද්ධානං කථං ගම්ස්සාමා” නි? “මහාසෙට්ඨි තුම්භාකං රුට්ඨා සති අහං වො අත්තනො ඉද්ධිබලෙන නෙස්සාමි, තුම්භාකං පාසාදෙ සොපානසීසං අත්තනො යානෙයෙව හවිස්සති, සොපානපරියොසානං පන ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ හවිස්සති, උපරිපාසාදා හෙට්ඨාපාසාදං ඔතරණකාලමත්තෙන වො ජෙනවනං නෙස්සාමි” නි. සො “සාධු, හත්තෙ” නි සම්පට්ඨි. ථෙරො සොපානසීසං තත්ථෙව කත්වා “සොපානපාදමුලං ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ හොතු” නි අධිට්ඨාසි, තථෙවාහොසි.

ඉති ථෙරො සෙට්ඨිඤ්ච සෙට්ඨිහරියඤ්ච උපරිපාසාදා හෙට්ඨාඔතරණකාලතො බිජ්ජතරං ජෙනවනං සම්පාපෙසි. තෙ උභොපි සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා කාලං ආරොවෙසුං. සත්ථා හත්තග්ගං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදි සද්ධිං භික්ඛුසඬසෙන. මහාසෙට්ඨි බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඬසස්ස දක්ඛිණොදකං අදාසි, සෙට්ඨිහරියා තථාගතස්ස පත්තෙ පුට්ඨෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථා අත්තනො යාපනමත්තං ගණ්හි, පඤ්චසතා භික්ඛුපි තථෙව ගණ්හිංසු. සෙට්ඨි බීරසජ්ජිමධුචාණිතසක්ඛරාදීනි දදමානො අගමාසි. සත්ථා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං හත්තකිව්චං නිට්ඨාපෙසි. මහාසෙට්ඨිපි සද්ධිං හරියාය යාවදත්ථං බාදි, පුචානං පරියොසානමෙව න පඤ්ඤායති, සකලවිහාරෙ භික්ඛුනඤ්ච විසාසාදානඤ්ච දින්නෙපි න පරියන්තො පඤ්ඤායති. “හත්තෙ, පුචා පරික්ඛයං න ගච්ජන්ති” නි හගවතො ආරොවෙසුං. තෙන හි ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ ඡඩ්ඛෙට්ඨාති. අථ නෙ ද්වාරකොට්ඨකස්ස අවිදුරෙ පඬිහාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඛයිංසු. අජ්ජතනාපි තං යානං “කපල්ලපුට්ඨපඬිහාරො” ත්වෙව පඤ්ඤායති. මහාසෙට්ඨි සද්ධිං හරියාය හගවත්තං උපසඬකමිත්වා ඵකමත්තං අට්ඨාසි. හගවා අනුමොදනං අකාසි. අනුමොදනාපරියොසානෙ උභොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං වන්දිත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ සොපානං ආරුග්ග අත්තනො පාසාදෙයෙව පතිට්ඨහිංසු. තතො පට්ඨාය මහාසෙට්ඨි අසිතිකොට්ඨනං බුද්ධසාසනෙයෙව විකිරි.

පුනදිවසෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරිත්වා ජෙනවනං ආගම්ම භික්ඛුනං සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා පටිසල්ලිතෙ සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛු “පස්සථාචුසො, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්සානුභාවං, අනුපහව්ච සද්ධිං අනුපහව්ච හොගෙ මච්ජරියසෙට්ඨිං මුහුත්තෙනෙව දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පුට්ඨෙ ගාභාපෙත්වා ජෙනවනං ආනෙත්වා සත්ථු සම්මුඛං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි, අහො

මහානුභාවො ථෙරො” ති ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්නා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “භික්ඛවෙ, කුලදමකෙන නාම භික්ඛුනා කුලෙ අවිහෙයෙත්වා අකිලමෙත්වා පුප්ඵතො රෙණුං ගණ්හන්තෙන හමරෙන විය උපසඬකම්ත්වා බුද්ධගුණෙ ජානාපෙතබ්බ” න්ති වත්වා ථෙරං පසංසන්නො –

“යථාපි හමරො පුප්ඵං, වණ්ණගන්ධමහෙයං;
පලෙති රසමාදාය, එවං ගාමෙ මුතී වරෙ” ති. (ධ. ප. 49) –

ඉමං ධම්මපදෙ ගාථං වත්වා උත්තරිපි ථෙරස්ස ගුණං පකාසෙතුං “න භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මොග්ගල්ලානෙන මච්ඡරියසෙට්ඨි දමිතො, පුබ්බෙපි තං දමෙත්වා කම්මඵලසම්බන්ධං ජානාපෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බුභ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බාරාණසියං ඉල්ලිසො නාම සෙට්ඨි අහොසි අසීතිකොට්ඨිහවො පුරිසදොසසමන්නාගතො බඤ්ජො කුණී විසමක්ඛිමණ්ඩලො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මච්ඡරී, නෙව අඤ්ඤෙසං දෙනි, න සයං පරිභුඤ්ජති. රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණී වියස්ස ගෙහං අහොසි. මාතෘපිතරො පනස්ස යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා දායකා දානපතිනො. සො සෙට්ඨිට්ඨානං ලභිත්වායෙව කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං ක්කාපෙත්වා යාවකෙ පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪිත්වා ධනමෙව සණ්ඨාපෙසි.

සො එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො සරං ආගච්ඡන්තො එකං මග්ගකිලන්තං ජානපදමනුස්සං, එකං සුරාවාරකං, ආදාය පීඨකෙ නිසිදිත්වා අම්බිලසුරාය කොසකං පුරෙත්වා පුරෙත්වා පුතිමච්ඡකෙන උත්තරිහඬිගෙන පිවන්තං දිස්වා සුරං පාතුකාමො හුත්වා වින්තෙසි “සවාහං සුරං පිවිස්සාමි, මයි පිවන්තෙ බහු පිවිතුකාමා හවිස්සන්ති, එවං මෙ ධනපරික්ඛයො හවිස්සන්ති” ති. සො තණ්හං අධිවාසෙන්නො විවරිත්වා ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො විහතකප්පාසො විය පණ්ඩුසරීරො අහොසි ධම්මනිසන්ථතගන්තො ජානො. අථෙකදිවසං ගබ්හං පවිසිත්වා මඤ්චකං උපගුහිත්වා නිපජ්ජී. තමෙන හරියා උපසඬකම්ත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා “කිං තෙ, සාමි, අථාසුක” න්ති පුච්ඡි. සබ්බං හෙට්ඨා කථිතනියාමෙනෙව වෙදිතබ්බං. “තෙන හි එකස්සෙව තෙ පහොනකං සුරං කරොමි” ති පන චුත්තෙ “ගෙහෙ සුරාය කාරියමානාය බහු පච්චාසිසන්ති, අන්තරාපණතො ආහරාපෙත්වාපි න සක්කා ඉධ නිසින්නෙන පිවිතු” න්ති මාසකමත්තං දත්වා අන්තරාපණතො සුරාවාරකං ආහරාපෙත්වා චෙට්ඨකෙන ගාහාපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම නදීතීරං ගන්ත්වා මහාමග්ගසමීපෙ එකං ගුම්බං පවිසිත්වා සුරාවාරකං යපාපෙත්වා “ගච්ඡ ත්ව” න්ති චෙට්ඨකං දුරෙ නිසිදාපෙත්වා කොසකං පුරෙත්වා සුරං පාතුං ආරභි.

පිතා පනස්ස දානාදීනං පුඤ්ඤානං කතත්තා දෙවලොකෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො තස්මිං බණෙ “පවත්තති නු ඛො මෙ දානග්ගං, උදාහු නො” ති ආවජ්ජෙන්නො තස්ස අප්පවත්ති. ඤත්වා, පුත්තස්ස කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං

ක්‍රියාපෙන්වා යාවකෙ නික්කඩ්ඩිත්වා මව්පරියභාවෙ පතිට්ඨාය “අඤ්ඤාසං දාතබ්බං
 භවිස්සති” ති භයෙන ගුම්භං පවිසිත්වා එකකස්සෙව සුරං පිවනභාවඤ්ච දිස්වා
 “ගච්ඡාමි, නං සඬබ්බාහෙත්වා දමෙත්වා කම්මඵලසම්බන්ධං ජානාපෙන්වා දානං
 දාපෙන්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තනාරහං කරොමි” ති මනුස්සපථං ඔතරිත්වා
 ඉල්ලිසසෙට්ඨිනා සදිසං බඤ්ජං කුණං විසමවක්ඛුමණ්ඩලං අත්තභාවං නිමිතිනිත්වා
 බාරාණසිනගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ යත්වා අත්තනො ආගතභාවං
 ආරොවාපෙන්වා “පවිසතු” ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. රාජා
 “කිං, මහාසෙට්ඨී, අවෙලාය ආගතොසි” ති ආහ. “ආම, ආගතොමිහි, දෙව සරෙ මෙ
 අසිතිකොට්මත්තං ධනං අත්ථී, තං දෙවො ආහරාපෙන්වා අත්තනො භණ්ඩාගාරං
 පුරාපෙතු” ති. “අලං මහාසෙට්ඨී, තව ධනනො අමිභාකං ගෙහෙ බහුතරං ධන” ති.
 “සවෙ, දෙව, තුම්භාකං කම්මං නත්ථී, යථාරුචියා ධනං ගහෙත්වා දානං දම්මි” ති.
 “දෙහි, මහාසෙට්ඨී” ති. සො “සාධු, දෙවා” ති රාජානං වන්දිත්වා නික්බමිත්වා
 ඉල්ලිසසෙට්ඨිනො ගෙහං අගමාසි, සබ්බෙ උපට්ඨාකමනුස්සා පරිවාරෙසුං, එකොපි
 “නායං, ඉල්ලිසො” ති ජානිතුං සමත්ථො නාම නත්ථී.

සො ගෙහං පවිසිත්වා අත්තොඋම්මාරෙ යත්වා දොවාරිකං පක්කොසාපෙන්වා
 “යො අඤ්ඤො මයා සමානරූපො ආගන්ත්වා ‘මමෙතං ගෙහ’ ති පවිසිතුං
 ආගච්ඡති, තං පිට්ඨියං පහරිත්වා නිහරෙය්‍යාථා” ති වත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ
 ආසනෙ නිසිදිත්වා සෙට්ඨිහරියං පක්කොසාපෙන්වා සිතාකාරං දස්සෙත්වා “භද්දෙ,
 දානං දෙමා” ති ආහ. තස්ස තං වචනං සුත්වා ව සෙට්ඨිහරියා ව පුත්තධීතරො ව
 දාසකම්මකරා ව “එත්තකං කාලං දානං දාතුං විත්තමෙව නත්ථී, අජ්ජ පන සුරං
 පිවිත්වා මුදුවිත්තො හුත්වා දාතුකාමො ජානො භවිස්සති” ති වදිංසු. අථ නං
 සෙට්ඨිහරියා “යථාරුචියා දෙථ, සාමි” ති ආහ. තෙන හි හෙරිවාදකං
 පක්කොසාපෙන්වා “සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිහි අත්ථිකා ඉල්ලිසසෙට්ඨිස්ස සරං
 ගච්ඡන්තු” ති සකලනගරෙ හෙරිං වරාපෙහි” ති. සා ව තථා කාරෙසි. මහාජනො
 පච්ඡිපසිබ්බකාදිති ගහෙත්වා ගෙහද්වාරෙ සන්තිපති. සක්කො සත්තරතනපුරෙ
 ගබ්හෙ විවරාපෙන්වා “තුම්භාකං දම්මි, යාවදිව්ජකං ගහෙත්වා ගච්ඡාමි” ති ආහ.
 මහාජනො ධනං නිහරිත්වා මහාතලෙ රාසිං කත්වා ආහතභාජනානි පුරෙත්වා
 ගච්ඡති.

අඤ්ඤාතරො ජනපදමනුස්සො ඉල්ලිසසෙට්ඨිනො ගොණෙ තස්සෙව රථෙ
 යොජෙත්වා සත්තහි රතනෙහි පුරෙත්වා නගරා නික්බමිම මහාමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා
 තස්ස ගුම්බස්ස අවිදුරෙන රථං පෙසෙන්නො “වස්සසතං ජීව, සාමි, ඉල්ලිසසෙට්ඨී,
 තං නිස්සාය ඉදානි මෙ යාවජීවං කම්මං අකත්වා ජීවිතබ්බං ජාතං, තවෙව රථො,
 තවෙව ගොණා, තවෙව ගෙහෙ සත්ත රතනානි, නෙව මාතරා දින්නානි, න පිතරා,
 තං නිස්සාය ලද්ධානි, සාමි” ති සෙට්ඨිනො ගුණකථං කථෙන්නො ගච්ඡති. සො තං
 සද්දං සුත්වා භීතතසිතො වින්තෙසි “අයං මම නාමං ගහෙත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච වදති,
 කච්චි නු බො මම ධනං රඤ්ඤො ලොකස්ස දින්න” ති ගුම්බා නික්බමිත්වා ගොණෙ
 ව රථඤ්ච සඤ්ජානිත්වා “අරෙ, වෙටක, මය්හං ගොණා, මය්හං රථො” ති වත්වා
 ගන්ත්වා ගොණෙ නාසාරජ්ජයං ගණ්හි, ගහපතිකො රථා ඔරුය්හ “අරෙ,

දුට්ඨවෙට්ඨක, ඉල්ලියමහාසෙට්ඨී සකලනගරස්ස දානං දෙනි, ත්වං කිං අහොසී” ති පක්ඛන්දිත්වා අසනිං පාතෙන්තො විය ඛන්ධෙ පහරිත්වා රථං ආදාය අගමාසි. සො පුන කම්පමානො උට්ඨාය පංසුං පුඤ්ඡිත්වා පුඤ්ඡිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා රථං ගණ්හි, ගහපතිකො රථා ඔතරිත්වා කෙසෙසු ගහෙන්වා ඔණාමෙන්වා කප්පරපහාරෙහි කොට්ටෙන්වා ගලෙ ගහෙන්වා ආගතමග්ගාහිමුඛං බිපිත්වා පක්කාමි. එත්තාවතාස්ස සුරාමදො ඡිජ්ජි. සො කම්පමානො වෙගෙන නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා ධනං ආදාය ගච්ඡන්තෙ මහාජනෙ දිස්වා “අම්හො කිං නාමෙතං, කිං රාජා මම ධනං විලුම්පාපෙති” ති තං තං ගන්ත්වා ගණ්හාති, ගහිතගහිතා පහරිත්වා පාදමූලෙයෙව පාතෙන්ති. සො වෙදනාජපත්තො ගෙහං පවිසිතුං ආරහි. ද්වාරපාලා “අරෙ, දුට්ඨගහපති, කහං පවිසසී” ති වංසපෙසිකාහි පොටෙන්වා ගීවායං ගහෙන්වා නීහරිංසු.

සො “යපෙන්වා ඉදානි රාජානං නත්ථි මෙ අඤ්ඤො කොචි පටිසරණො” ති රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, මම ගෙහං තුම්හෙ විලුම්පාපෙථා” ති ආහ. නාහං සෙට්ඨී විලුම්පාපෙමි, නනු ත්වමෙව ආගන්ත්වා “සවෙ තුම්හෙ න ගණ්හථ, අහං මම ධනං දානං දස්සාමි” ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා දානං අදාසීති. නාහං, දෙව, තුම්හාකං සන්තිකං ආගච්ඡාමි, කිං තුම්හෙ මය්හං මච්ඡරියභාවං න ජානාථ, අහං තිණග්ගෙන තෙලබ්බිත්ථුමිපි න කස්සචි දෙමි. යො දානං දෙනි, තං පක්කොසාපෙත්වා වීමංසථ, දෙවාති. රාජා සක්කං පක්කොසාපෙසි, ද්වින්නං ජනානං විසෙසං නෙව රාජා ජානාති, න අමච්චා. මච්ඡරියසෙට්ඨී “කිං, දෙව, අයං සෙට්ඨී, අහං සෙට්ඨී” ති ආහ. “මයං න සඤ්ජානාම, අත්ථි තෙ කොචි සඤ්ජානනකො” ති? “හරියා මෙ, දෙවා” ති. හරියං පක්කොසාපෙත්වා “කතරො තෙ සාමිකො” ති පුච්ඡිංසු. සා “අය” න්ති සක්කස්සෙව සන්තිකෙ අට්ඨාසි. පුත්තධීතරො දාසකම්මකරෙ ව පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡිංසු, සබ්බෙපි සක්කස්සෙව සන්තිකෙ තිට්ඨන්ති.

පුන සෙට්ඨී වින්තෙසි “මය්හං සීසෙ පිළකා අත්ථි, කෙසෙහි පටිච්ඡන්තා, තං බො පන කප්පකො එව ජානාති, තං පක්කොසාපෙස්සාමි” ති. සො “කප්පකො මං, දෙව, සඤ්ජානාති, තං පක්කොසාපෙථා” ති ආහ. තස්මිං පන කාලෙ බොධිසත්තො තස්ස කප්පකො අහොසි. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා “ඉල්ලියසෙට්ඨී ජානාසී” ති පුච්ඡි. “සීසං ඔලොකෙන්වා ජානිස්සාමි, දෙවා” ති. “තෙන හි ද්වින්නම්පි සීසං ඔලොකෙහි” ති. තස්මිං බණ්ණ සක්කො සීසෙ පිළකං මාපෙසි. බොධිසත්තො ද්වින්නම්පි සීසං ඔලොකෙන්තො පිළකා දිස්වා “මහාරාජ, ද්වින්නම්පි සීසෙ පිළකා අත්ථෙව, නාහං එතෙසු එකස්සාපි ඉල්ලියභාවං සඤ්ජානිතුං සක්කොමි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

78.

“උහො බඤ්ජා උහො කුණ්ඨි, උහො විසමචක්ඛුකා;
උහින්තං පිළකා ජාතා, නාහං පස්සාමි ඉල්ලිය” න්ති.

තත්ථ උභොති ද්වෙපි ජනා. බඤ්ජාති කුණ්ඨපාදා. කුණ්ඨි කුණ්ඨහත්ථා.
විසමචක්ඛුකාති විසමක්ඛිමණ්ඩලා කෙකරා. පිළකාති ද්විත්තමිපි එකස්මිංයෙව
සීසපදෙසෙ එකසණ්ඨානාව පිළකා ජාතා. නාහං පස්සාමිති අහං “ඉමෙසු අයං නාම
ඉල්ලිසො”ති න පස්සාමි, එකස්සාපි ඉල්ලිසභාවං න ජානාමිති අවොව.

බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්ථා සෙට්ඨි කම්පමානො ධනසොකෙන සතිං
පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොත්තො තත්ථෙව පති. තස්මිං බණෙ සක්කො “නාහං,
මහාරාජ, ඉල්ලිසො, සක්කොහමස්මි”ති මහතියා සක්කලීලාය ආකාසෙ අට්ඨාසි.
ඉල්ලිසස්ස මුඛං පුඤ්ජිත්ථා උදකෙන සිඤ්චිංසු, සො උට්ඨාය සක්කං දෙවරාජානං
වන්දිත්ථා අට්ඨාසි. අථ නං සක්කො අහං “ඉල්ලිස, ඉදං ධනං මම සන්තකං, න තව.
අහඤ්චි තෙ පිතා, ත්වං මම පුත්තො. අහං දානාදීනි පුඤ්ඤාති කත්ථා සක්කත්තං
පත්තො, ත්වං පන මෙ වංසං උපච්ඡින්නිත්ථා අදානසීලො හුත්ථා මච්ඡරියෙ
පතිට්ඨාය දානසාලායො ඤාපෙත්ථා යාවකෙ නික්කඨ්ඪිත්ථා ධනමෙව සණ්ඨාපෙසි.
තං නෙව ත්වං පරිභුඤ්ජසි, න අඤ්ඤෙසං දෙසි, රක්ඛසපරිග්ගහිතං විය තිට්ඨති.
සචෙ මෙ දානසාලා පාකතිකා කත්ථා දානං දස්සසි, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ
දස්සසි, සබ්බං තෙ ධනං අන්තරධාපෙත්ථා ඉමිනා ඉන්ද්‍රවජිරෙන තෙ සීසං ඡින්නිත්ථා
ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි”ති. ඉල්ලිසසෙට්ඨි මරණභයෙන සන්තප්පිතො “ඉතො
පට්ඨාය දානං දස්සාමි”ති පට්ඤ්ඤං අදාසි. සක්කො තස්ස පට්ඤ්ඤං ගහෙත්ථා
ආකාසෙ නිසින්නොව ධම්මං දෙසෙත්ථා තං සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්ථා
සකට්ඨානමෙව අගමාසි. ඉල්ලිසොපි දානාදීනි පුඤ්ඤාති කත්ථා සග්ගපරායණො
අහොසි.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව මොග්ගල්ලානො මච්ඡරියසෙට්ඨිං දමෙති,
පුබ්බෙපෙස ඉමිනා දම්මොයෙවා”ති වත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා අනුසන්ධිං
සට්ඨෙත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ඉල්ලිසො මච්ඡරියසෙට්ඨි අහොසි,
සක්කො දෙවරාජා මහාමොග්ගල්ලානො, රාජා ආනන්දො, කප්පකො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

ඉල්ලිසජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[79] 9. බරස්සරජාතකවණ්ණනා

යතො විලුත්තා ව හතා ව ගාවොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
අඤ්ඤතරං අමච්චං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර එකො අමච්චො රාජානං
ආරාධෙත්ථා පච්චන්තගාමෙ රාජබලිං ලහිත්ථා වොරෙහි සද්ධිං එකතො හුත්ථා
“අහං මනුස්සෙ ආදාය අරඤ්ඤං පටිසිස්සාමි, තුම්හෙ ගාමං විලුම්පිත්ථා උපඨිඨං
මය්හං දදෙය්‍යාමා”ති වත්ථා පගෙව මනුස්සෙ සන්නිපාතෙත්ථා අරඤ්ඤං ගන්ත්ථා
වොරෙසු ආගන්ත්ථා ගාවියො ඝාතෙත්ථා මංසං බාදිත්ථා ගාමං විලුම්පිත්ථා ගතෙසු
සායන්හසමයෙ මහාජනපරිවුතො ආගච්ඡති. තස්ස න විරස්සෙව තං කම්මං පාකටං
ජාතං. මනුස්සා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා තං පක්කොසාපෙත්ථා දොසං.

පතිට්ඨාපෙත්වා සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා අඤ්ඤං ගාමභොජකං පෙසෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. භගවා “න, මහාරාජ, ඉදානෙව එස එවංසිලො, පුබ්බෙපි එවංසිලොයෙවා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකස්ස අමච්චස්ස පච්චන්තගාමං අදාසි. සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. තදා පන බොධිසත්තො වණිජ්ජාය පච්චන්තෙ විවරන්තො තස්මිං ගාමකෙ නිවාසං කප්පෙසි. සො තස්මිං ගාමභොජකෙ සායන්හසමයෙ මහාජනපරිවාරෙන හෙරියා වජ්ජමානාය ආගච්ඡන්තෙ “අයං දුට්ඨගාමභොජකො වොරෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා ගාමං විලුම්පාපෙත්වා වොරෙසු පලායිත්වා අට්ඨං පට්ටියෙසු ඉදානි උපසන්තුපසන්තො විය හෙරියා වජ්ජමානාය ආගච්ඡති” ති වත්වා ඉමං ගාමමාහ –

79.

“යතො විලුත්තා ව භතා ව ගාවො, දඩ්ඨානි ගෙහානි ජනො ව නීතො;
අථාගමා පුත්තභතාය පුත්තො, බරස්සරං ඩිණ්ඩිමං වාදයන්තො” ති.

තත්ථ යතොති යදා. විලුත්තා ව භතා වානි විලුම්පිත්වා බන්ධිත්වා ව නීතා, මංසං බාදනත්ථාය ව භතා. ගාවොති ගොරුපානි. දඩ්ඨානිති අග්ගිං දත්වා ක්‍රොපිතානි. ජනො ව නීතොති කරමරග්ගාහං ගහෙත්වා නීතො. පුත්තභතාය පුත්තොති භතපුත්තාය පුත්තො, නිල්ලජ්ජොති අත්ථො. ඡින්නහිරොත්තජ්ජස්ස හි මාතා නාම නත්ථි, ඉති සො තස්සා ජීවන්තොපි භතපුත්තට්ඨානෙ තිට්ඨතීති භතපුත්තාය පුත්තො නාම හොති. බරස්සරන්ති ඵද්ධසද්දං. ඩිණ්ඩිමන්ති පටහහෙරිං.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය තං පරිභාසි. න විරෙතෙව ව තස්ස තං කම්මං පාකටං ජාතං, අථස්ස රාජා දොසානුරූපං නිග්ගහං අකාසි.

සත්ථා “න, මහාරාජ, ඉදානෙවෙස එවංසිලො, පුබ්බෙපි එවංසිලොයෙවා” ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සට්ඨන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අමච්චො ඉදානි අමච්චොයෙව, ගාථාය උදාහාරකපණ්ඩිතමනුස්සො පන අහමෙව අහොසි” ති.

බරස්සරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[80] 10. භිමසෙනජාතකවණ්ණනා

යං තෙ පටිකත්ථිතං පුරෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං විකත්ථිතං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකො කිර භික්ඛු “ආවුසො, අම්භාකං ජාතිසමා ජාති, ගොත්තසමං ගොත්තං නාම නත්ථි, මයං එවරූපෙ නාම මහාබත්තියකුලෙ ජාතා, ගොත්තෙන වා ධනෙන වා කුලජ්ජදෙසෙන වා අම්භෙහි සදිසො නාම නත්ථි, අම්භාකං සුවණ්ණරජතාදීනං අන්තො නත්ථි, දාසකම්මකරාපි නො සාලිමංසොදනං

භුඤ්ජන්ති, කාසිකවත්ථං නිවාසෙත්ති, කාසිකවිලෙපනං විලිම්පන්ති. මයං පබ්බජිතභාවෙන එතරහි එවරුපානි ලුබ්භානි භොජනානි භුඤ්ජාම, ලුබ්භානි වීචරානි ධාරොමා”ති ථෙරනවමජ්ඣමානං භික්ඛූනං අන්තරෙ විකත්ථෙන්නො ජාතිආදිවසෙන වම්භෙන්නො ඛුංසෙන්නො විවරති. අථස්ස එකො භික්ඛු කුලජපදෙසං පරිග්ගණ්හිත්වා තං විකත්ථනභාවං භික්ඛූනං ආරොවෙසි. භික්ඛු ධම්මසභායං සන්නිපතිතා “ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා විකත්ථෙන්නො වම්භෙන්නො ඛුංසෙන්නො විවරති”ති එතස්ස අගුණං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, සො භික්ඛු ඉදානෙව විකත්ථෙන්නො වම්භෙන්නො ඛුංසෙන්නො විවරති, පුබ්බෙපි විකත්ථෙන්නො වම්භෙන්නො ඛුංසෙන්නො විවරී”ති වත්ථා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්නිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස විජ්ජට්ඨානානි උග්ගහෙත්වා සබ්බසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං පත්වා වුළුධනුග්ගහපණ්ඩිතො නාම අහොසි. සො තක්කසිලාතො නික්ඛමිත්වා සබ්බසමයසිජ්ජානි පරියෙසමානො මහිංසකරට්ඨං අගමාසි. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ බොධිසත්තො ථොකං රස්සො ඔණුකාකාරො අහොසි. සො චිත්තෙසි “සවාහං කඤ්චි රාජානං උපසඬකම්ස්සාමි, සො ‘එවං රස්සසරිරො ත්වං කිං අම්භාකං කම්මං කරස්සසි’ති වක්ඛති, යංනුනාහං ආරොහපරිණාහසම්පන්නං අභිරුපං එකං පුරිසං එලකං කත්වා තස්ස පිට්ඨිච්ඡායාය ජීවිකං කජ්ජෙය්‍ය”න්ති. සො තථාරුපං පුරිසං පරියෙසමානො භීමසෙනස්ස නාමෙකස්ස තත්තවායස්ස තත්තචිතට්ඨානං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “සම්ම, ත්වං කින්නාමොසි”ති පුච්ඡි. “අහං භීමසෙනො නාමා”ති? “කිං පන ත්වං එවං අභිරුපො උපධිසම්පන්නො හුත්වා ඉමං ලාමකකම්මං කරොසි”ති? “ජීවිතුං අසක්කොන්තො”ති. “සම්ම, මා එතං කම්මං කරි, සකලජම්බුදීපෙ මයා සදිසො ධනුග්ගහො නාම නත්ථි. සවෙ පනාහං කඤ්චි රාජානං පස්සෙය්‍යං, සො මං ‘එවං රස්සො අයං කිං අම්භාකං කම්මං කරස්සසි’ති කොපෙය්‍ය, ත්වං රාජානං දිස්වා ‘අහං ධනුග්ගහො’ති වක්ඛසි. රාජා තෙ පරිබ්බයං දත්වා වුත්තිං නිබද්ධං දස්සති. අහං තෙ උජ්ජන්නකම්මං කරොන්තො තව පිට්ඨිච්ඡායාය ජීවිස්සාමි. එවං උහොපි සුඛිතා භවිස්සාම. කරොහි මම වචන”න්ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්චිඡි.

අථ නං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා සයං වුළුපට්ඨාකො හුත්වා තං පුරතො කත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා රඤ්ඤො ආරොවාපෙසි. “ආගච්ඡන්තු”ති වුත්තෙ උහොපි පච්ඡිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨංසු. “කිංකාරණා ආගතත්ථා”ති ව වුත්තෙ භීමසෙනො ආහ – “අහං ධනුග්ගහො, මයා සදිසො සකලජම්බුදීපෙ ධනුග්ගහො නත්ථි”ති. “කිං පන ලහන්තො මං උපට්ඨහිස්සසි”ති? “අඩ්ඨමාසෙ සහස්සං ලහන්තො උපට්ඨහිස්සාමි, දෙවා”ති. “අයං තෙ පුරිසො කිං භොති”ති? “වුළුපට්ඨාකො, දෙවා”ති. “සාධු උපට්ඨහා”ති. තතො පට්ඨාය භීමසෙනො රාජානං උපට්ඨහති. උජ්ජන්නකිච්චං පනස්ස බොධිසත්තොව නිත්ථරති.

තෙන බො පන සමයෙන කාසිරටියෙ එකස්මිං අරඤ්ඤෙ බහුනං මනුස්සානං සඤ්චරණමග්ගං බ්‍යග්ඝො ඡඩ්ඛාපෙනි, බහු මනුස්සෙ ගහෙත්වා ගහෙත්වා බාදති. තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා භීමසෙනං පක්කොසාපෙත්වා “සක්ඛිස්සසි, තාත, නං බ්‍යග්ඝං ගණ්හිතු”න්ති ආහ. “දෙව, කිං ධනුග්ගහො නාමාහං, යදි බ්‍යග්ඝං ගහෙතුං න සක්කොමි”ති. රාජා තස්ස පරිබ්බයං දත්වා උය්‍යාපෙසි. සො සරං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස කටෙසි. බොධිසත්තො “සාධු, සම්ම, ගච්ඡා”ති ආහ. “ත්වං පන න ගම්ස්සසි”ති? “ආම න ගම්ස්සාමි, උපායං පන තෙ ආචික්ඛිස්සාමි”ති. “ආචික්ඛ, සම්මා”ති. ත්වං බ්‍යග්ඝස්ස වසනට්ඨානං සහසා එකකොව මා අගමාසි, ජනපදමනුස්සෙ පන සන්නිපාතෙත්වා එකං වා ද්වෙ වා ධනුසහස්සානි ගාභාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බ්‍යග්ඝස්ස උට්ඨිතභාවං ඤත්වා පලායිත්වා එකං ගුම්බං පවිසිත්වා උරෙන නිපජ්ජෙය්‍යාසි, ජානපදාව බ්‍යග්ඝං පොටෙත්වා ගණ්හිස්සන්ති, තෙහි බ්‍යග්ඝෙ ගහිතෙ ත්වං දන්තෙහි එකං වල්ලිං ඡින්දිත්වා කොටියං ගහෙත්වා මතබ්‍යග්ඝස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා “හො, කෙනෙස, බ්‍යග්ඝො මාරිතො, අහං ඉමං බ්‍යග්ඝං ගොණං විය වල්ලියා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්නිකං නෙස්සාමි”ති වල්ලිඅත්ථාය ගුම්බං පට්ටියො, මයා වල්ලියා අනාහතාය එව කෙනෙස මාරිතො”ති කටෙය්‍යාසි. අථ තෙ ජානපදා භීතතසිතා “සාමි, මා රඤ්ඤො ආචික්ඛි”ති බහුං ධනං දස්සන්ති, බ්‍යග්ඝො තයා ගහිතො හවිස්සති, රඤ්ඤොපි සන්නිකා බහුං ධනං ලභිස්සසිති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා බොධිසත්තෙන කථිතනියාමෙනෙව බ්‍යග්ඝං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං බෙමං කත්වා මහාජනපරිවුතො බාරාණසිං ආගන්ත්වා රාජානං දිස්වා “ගහිතො මෙ, දෙව, බ්‍යග්ඝො, අරඤ්ඤං බෙමං කත”න්ති ආහ. රාජා තුට්ටියො බහුං ධනං අදාසි. පුනෙකදිවසං “එකමග්ගං මහිංසො ඡඩ්ඛාපෙනි”ති ආරොවෙසුං, රාජා තටෙව භීමසෙනං පෙසෙසි. සොපි බොධිසත්තෙන දින්නනයෙන බ්‍යග්ඝං විය තම්පි ගහෙත්වා ආගඤ්ඡි, රාජා පුන බහුං ධනං අදාසි, මහන්තං ඉස්සරියං ජාතං. සො ඉස්සරියමදමත්තො බොධිසත්තං අවමඤ්ඤං කත්වා තස්ස වචනං න ගණ්හාති, “නාහං තං නිස්සාය ජීවාමි, කිං ත්වඤ්ඤෙව පුරිසො”තිආදීනි ඵරුසවචනානි වදති.

අථ කතිපාහච්චයෙන එකො සාමන්තරාජා ආගන්ත්වා බාරාණසිං උපරුන්ධිත්වා “රජ්ජං වා දෙතු, යුද්ධං වා”ති රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. රාජා “යුජ්ඣාහි”ති භීමසෙනං පෙසෙසි. සො සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො රාජවෙසං ගහෙත්වා සුසන්නද්ධස්ස වාරණස්ස පිටියෙ නිසිදි. බොධිසත්තොපි තස්ස මරණභයෙන සබ්බසන්නාහසන්නද්ධො භීමසෙනස්සෙව පවිජ්ජාසනෙ නිසිදි. වාරණො මහාජනපරිවුතො නගරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා සඬගාමසිසං පාපුණි. භීමසෙනො යුද්ධභෙරිසද්දං සුත්වාච කම්පිතුං ආරද්ධො. බොධිසත්තො “ඉදානෙස හත්ථිපිට්ඨිතො පතිත්වා මරිස්සති”ති හත්ථික්ඛන්ධතො අපතනත්ථං භීමසෙනං යොත්තෙන පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි, භීමසෙනො සම්පහාරට්ඨානං දිස්වා මරණභයතජ්ජිතො සරිරවළඤ්ජෙන හත්ථිපිට්ඨිං දූසෙසි. බොධිසත්තො “න බො තෙ භීමසෙන පුරිමෙන පවිජ්ජමං සමෙති, ත්වං පුබ්බෙ සඬගාමයොධො විය අහොසි, ඉදානි හත්ථිපිට්ඨිං දූසෙසි”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

80.

“යං තෙ පටිකත්ථිතං පුරෙ, අථ තෙ පුත්තිසරා සජන්ති පච්ඡා;
උභයං න සමෙති භීමසෙන, යුද්ධකථා ච ඉදඤ්ච තෙ විහඤ්ඤ” න්ති.

තත්ථ යං තෙ පටිකත්ථිතං පුරෙති යං තයා පුබ්බෙ “කිං ත්වංයෙව පුරිසො,
නාහං පුරිසො, අහම්පි සඬිගාමයොධො” ති විකත්ථිතං වම්භනවචනං වුත්තං, ඉදං
තාව එකං. අථ තෙ පුත්තිසරා සජන්ති පච්ඡාති අථ තෙ ඉමෙ පුත්තිභාවෙන
සරණභාවෙන ච “පුත්තිසරා” ති ලද්ධනාමා සරීරවළඤ්ජධාරා සජන්ති වළඤ්ජන්ති
පග්ගරන්ති. පච්ඡාති තතො පුරෙ විකත්ථිතතො අපරභාගෙ, ඉදානි ඉමස්මිං
සඬිගාමසීසෙති අත්ථො. උභයං න සමෙති භීමසෙනානි ඉදං භීමසෙන උභයං න
සමෙති. කතරං? යුද්ධකථා ච ඉදඤ්ච තෙ විහඤ්ඤන්ති, යා ච පුරෙ කථිතා
යුද්ධකථා, යඤ්ච තෙ ඉදානි විහඤ්ඤං කිලමථො භත්ථිපිට්ඨිසනාකාරජපත්තො
විසාතොති අත්ථො.

එවං බොධිසත්තො තං ගරහිත්වා “මා භායි, සම්ම, කස්මා මයි යිතෙ
විහඤ්ඤසී” ති භීමසෙනං භත්ථිපිට්ඨිතො ඔතාරෙත්වා “න්භායිත්වා ගෙහමෙව
ගච්ඡා” ති උය්‍යාපෙත්වා “අජ්ජ මයා පාකටෙන හවිතුං වට්ටති” ති සඬිගාමං
පටිසිත්වා උන්නදිත්වා බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා සපත්තරාජානං ජීවග්ගාහං
ගාහාපෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස
මහත්තං යසං අදාසි. තතො පට්ඨාය “චුළුධනුග්ගහපණ්ඩිතො” ති සකලජම්බුදීපෙ
පාකටො අහොසි. සො භීමසෙනස්ස පරිබ්බයං දත්වා සකට්ඨානමෙව පෙසෙත්වා
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස හික්ඛු විකත්ථෙති, පුබ්බෙපි
විකත්ථියෙවා” ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අනුසන්ධිං සටෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා භීමසෙනො විකත්ථිතහික්ඛු අහොසි, චුළුධනුග්ගහපණ්ඩිතො
පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

භීමසෙනජාතකවණ්ණනා දසමා.

වරුණවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

වරුණං සීලවනාගං, සච්චංකිර රුක්ඛධම්මං;
මච්ඡරාජා අසඬිකියං, මහාසුපිනඉල්ලිසං;
බරස්සරං භීමසෙනන්ති.

9. අපායිම්භවග්ගො

[81] 1. සුරාපානජාතකවණ්ණනා

අපායිම්භ අනවිච්ඡින්නාති ඉදං සත්ථා කොසම්ඛිං උපනිස්සාය සොසිතාරාමෙ විහරන්තො සාගතත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. භගවති හි සාවත්ථියං වස්සං වසින්වා වාරිකාගමනෙන හද්දවතිකං නාම නිගමං සම්පත්තෙ ගොපාලකා පසුපාලකා කස්සකා පථාවිනො ව සත්ථාරං දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘මා, හන්තෙ, භගවා අම්බතිත්ථං අගමාසි, අම්බතිත්ථෙ ජට්ඨස්ස අස්සමෙ අම්බතිත්ථකො නාම නාගො ආසිවිසො සොරවිසො, සො භගවන්තං විහෙයෙය්‍යා’’ති වාරයිංසු. භගවාපි තෙසං කථං අසුණන්තො විය තෙසු යාවතතියං වාරයමානෙසුපි අගමාසියෙව.

තත්‍ර සුදං භගවා හද්දවතිකාය අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරස්මිං වනසණ්ඨෙවි විහරති. තෙන බො පන සමයෙන බුද්ධුපට්ඨාකො සාගතො නාම ථෙරො පොථුජ්ජනිකාය ඉද්ධියා සමන්තාගතො තං අස්සමං උපසඬකම්භිත්වා තස්ස නාගරාජස්ස වසනට්ඨානෙ තිණසන්ථාරකං පඤ්ඤාපෙත්වා පල්ලඬකෙන නිසිදි. නාගො මක්ඛං අසභමානො ධුමායි, ථෙරොපි ධුමායි. නාගො පජ්ජලි, ථෙරොපි පජ්ජලි. නාගස්ස තෙජො ථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස තෙජො නාගං බාධති. එවං සො බණෙන තං නාගරාජානං දමෙත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි.

සත්ථා හද්දවතිකායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා කොසම්ඛිං අගමාසි. සාගතත්ථෙරෙන නාගස්ස දම්මභාවො සකලජනපදං පත්ථරි. කොසම්ඛිනගරවාසිනො සත්ථු පවිචුග්ගමනං කත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සාගතත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං යිතා එවමාහංසු ‘‘හන්තෙ, යං තුම්භාකං දුල්ලභං, තං වදෙය්‍යාථ, තදෙව මයං පටියාදෙස්සාමා’’ති. ථෙරො තුණ්හි අහොසි. ඡබ්බග්ගියා පනාහංසු ‘‘ආවුසො, පබ්බජිතානං නාම කාපොතිකා සුරා දුල්ලභා වෙව මනාපා ව. සවෙ තුම්භෙ ථෙරස්ස පසන්තා, කාපොතිකං සුරං පටියාදෙථා’’ති. තෙ ‘‘සාධු’’ති සම්පට්චිණ්ත්වා සත්ථාරං ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා නගරං පවිසිත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහෙ ‘‘ථෙරස්ස දස්සාමා’’ති කාපොතිකං සුරං පසන්තං පටියාදෙත්වා ථෙරං නිමන්තෙත්වා සරෙ සරෙ පසන්තං සුරං අදංසු. ථෙරො පිවිත්වා සුරාමදමන්තො නගරතො නික්ඛමන්තො ද්වාරන්තරෙ පතිත්වා විලපමානො නිපජ්ජි.

සත්ථා කතභත්තකිච්චො නගරා නික්ඛමන්තො ථෙරං තෙනාකාරෙන නිපන්තං දිස්වා ‘‘ගණ්භථ, භික්ඛවෙ, සාගත’’න්ති ගාභාපෙත්වා ආරාමං අගමාසි. භික්ඛු ථෙරස්ස සීසං තථාගතස්ස පාදමුලෙ කත්වා තං නිපජ්ජාපෙසුං, සො පරිවත්තිත්වා පාදෙ තථාගතාභිමුඛෙ කත්වා නිපජ්ජි. සත්ථා භික්ඛු පටිපුච්ඡි ‘‘කිං නු බො, භික්ඛවෙ, යං පුබ්බෙ සාගතස්ස මයි ගාරවං, තං ඉදානි අත්ථි’’ති? ‘‘නත්ථි, හන්තෙ’’ති. ‘‘භික්ඛවෙ, අම්බතිත්ථකං නාගරාජානං කො දමෙසි’’ති. ‘‘සාගතො, හන්තෙ’’ති. ‘‘කිං පනෙතරහි, භික්ඛවෙ, සාගතො උදකදෙඬ්ඛිභකම්භි දමෙතුං සක්කුණෙය්‍යා’’ති. ‘‘නො හෙතං, හන්තෙ’’. ‘‘අපි නු බො, භික්ඛවෙ, එවරුපං පාතුං යුත්තං, යං පිවිත්වා එවංවිසඤ්ඤී හොති’’ති. ‘‘අයුත්තං, හන්තෙ’’ති. අථ බො භගවා ථෙරං ගරහිත්වා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා ‘‘සුරාමෙරයපානෙ පාවිත්තිය’’න්ති (පාවි. 327) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා උට්ඨායාසනා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛු සුරාපානස්ස අවණ්ණං කථයිංසු “යාව මහාදොසඤ්චෙනං, ආවුසො, සුරාපානං නාම, තාව පඤ්ඤාසම්පන්නං නාම ඉද්ධිමත්තං සාගතං යථා සත්ථු ගුණමත්තම්පි න ජානාති, තථා අකාසී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සුරං පිචිත්වා පබ්බජිතා විසඤ්ඤිතො හොන්ති, පුබ්බෙපි අහෙසුංයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව උප්පාදෙත්වා ඤානකීළං කීළන්නො භිමවන්තප්පදෙසෙ වසති පඤ්චහි අත්තෙවාසිකසතෙහි පරිවුතො. අථ නං වස්සානසමයෙ සම්පත්තෙ අත්තෙවාසිකා ආහංසු “ආචරිය, මනුස්සපථං ගන්ත්වා ලොණම්බිලං සෙවිත්වා ආගච්ඡාමා”ති. “ආවුසො, අහං ඉධෙව වසිස්සාමි, තුම්හෙ පන ගන්ත්වා සරීරං සන්තප්පෙත්වා වස්සං විනිනාමෙත්වා ආගච්ඡාමා”ති. තෙ “සාධු”ති ආචරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජ්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බහිද්දාරගාමෙයෙව භික්ඛාය වරිත්වා සුභිතා හුත්වා පුනදිවසෙ නගරං පවිසිංසු. මනුස්සා සම්පියායමානා භික්ඛං අදංසු. කතිපාහව්වයෙන ව රඤ්ඤොපි ආරොචෙසුං “දෙව, භිමවන්තො පඤ්චසතා ඉසයො ආගන්ත්වා උයානෙ වසන්ති ඝොරතපා පරමධිතින්ද්‍රියා සීලවන්තො”ති. රාජා තෙසං ගුණෙ සුත්වා උයානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා කතපටිසත්ථාරො වස්සානං චතුමාසං තත්ථෙව වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා නිමන්තෙසි, තෙ තතො පට්ඨාය රාජගෙහෙයෙව භුඤ්ජිත්වා උයානෙ වසන්ති.

අපේකදිවසං නගරෙ සුරානක්ඛත්තං නාම අහොසි. රාජා “පබ්බජිතානං සුරා දුල්ලභා”ති බහුං උත්තමසුරං දාපෙසි. තාපසා සුරං පිචිත්වා උයානං ගන්ත්වා සුරාමදමත්තා හුත්වා එකච්චෙ උට්ඨාය නච්චිංසු, එකච්චෙ ගායිංසු, නච්චිත්වා ගායිත්වා බාරිකාදීනි අවත්ථරිත්වා නිද්දායිත්වා සුරාමදෙ ඡින්නෙ පබ්බජ්ඣත්වා තං අත්තො විප්පකාරං දිස්වා “න අම්හෙහි පබ්බජිතසාරුප්පං කත”න්ති රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා “මයං ආචරියෙන විනාභුතත්තා එවරූපං පාපකම්මං කරම්හා”ති තඬ්ඬණඤ්ඤෙව උයානං පහාය භිමවන්තං ගන්ත්වා පටිසාම්තපරික්ඛාරා ආචරියං වන්දිත්වා නිසිදිත්වා “කිං නු බො, තාතා, මනුස්සපථෙ භික්ඛාය අකිලමමානා සුඛං වසිත්ථ, සමග්ගවාසඤ්ච පන වසිත්ථා”ති පුච්ඡිතා “ආචරිය, සුඛං වසිම්හ, අපිව බො පන මයං අපාතබ්බයුත්තකං පිචිත්වා විසඤ්ඤිභූතා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තා නච්චිම්හ වෙව ගායිම්හ වා”ති එතමත්ථං ආරොචෙන්නා ඉමං ගාථං සමුට්ඨාපෙත්වා ආහංසු –

81.

“අපායිම්හ අනච්චිම්හ, අගායිම්හ රුදිම්හ ව;
විසඤ්ඤිකරණං පිත්වා, දිට්ඨා නාහුම්හ වානරා”ති.

තත්ථ අපායිමිහානි සුරං පිවිම්හ. අනවච්චිමිහානි තං පිවිත්වා හත්ථපාදෙ ලාලෙන්තා නවිවිම්හ. අගායිමිහානි මුඛං විවරිත්වා ආයතකෙන සරෙන ගායිමිහ. රුදිම්හ වානි පුන විජ්ජපට්ඨාරිතො “එවරුපං නාම අම්භෙහි කත”න්ති රොදිම්හ ව. විසඤ්ඤිකරණං පිත්වා, දිට්ඨා නාහුම්හ වානරාති එවරුපං සඤ්ඤාවිනාසනතො විසඤ්ඤිකරණං සුරං පිවිත්වා “එතදෙව සාධු, යං වානරා නාහුම්හා”ති. එවං තෙ අත්තනො අගුණං කට්ඨෙසු.

බොධිසත්තො “ගරුසංවාසරහිතානං නාම එවරුපං හොතියෙවා”ති තෙ තාපසෙ ගරහිත්වා “පුන එවරුපං මාකරිත්වා”ති තෙසං ඔවාදං දත්වා අපරිහීනජික්ඛානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. ඉතො පට්ඨාය හි “අනුසන්ධිං සට්ඨත්වා”ති ඉදම්පි න වක්ඛාම. තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුරාපානජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[82] 2. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

අතික්කම්ම රමණකන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. ඉමස්ස පන ජාතකස්ස කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලිකං වත්ථු, තං දසකතිපාතෙ මහාමිත්තවින්දකජාතකෙ (ජා. 1.1.82; 1.5.100 ආදයො) ආච්ඡි භවිස්සති. තදා පන බොධිසත්තො ඉමං ගාථමාහ —

82.

“අතික්කම්ම රමණකං, සදාමත්තඤ්ච දුහකං;
ස්වාසි පාසාණමාසිනො, යස්මා ජීවං න මොක්ඛසි”ති.

තත්ථ රමණකන්ති තස්මිං කාලෙ ඵලිකස්ස නාමං, ඵලිකපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසිති දීපෙති. සදාමත්තඤ්චාති රජතස්ස නාමං, රජතපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසිති දීපෙති. දුහකන්ති මණිනො නාමං, මණිපාසාදඤ්ච අතික්කන්තොසිති දීපෙති. ස්වාසිති සො අසි ත්වං. පාසාණමාසිනොති බුරුවක්කං නාම පාසාණමයං වා හොති රජතමයං වා මණිමයං වා, තං පන පාසාණමයමෙව. සො ව තෙන ආසිනො අතිනිවිට්ඨො අජික්ඛාත්ථට්ඨො. තස්මා පාසාණෙන ආසිනත්තා “පාසාණමාසිනො”ති වත්තබ්බෙ බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන මකාරං ආදාය “පාසාණමාසිනො”ති චුත්තං. පාසාණං වා ආසිනො, තං බුරුවක්කං ආසජ්ජ පාපුණිත්වා ධීතොති අත්ථො. යස්මා ජීවං න මොක්ඛසිති යස්මා බුරුවක්කා යාව තෙ පාපං න බීයති, තාව ජීවන්තොයෙව න මුච්චිස්සසි, තං ආසිනොසිති.

ඉමං ගාථං වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො වසන්ට්ඨානංයෙව ගතො.
මිත්තවින්දකොපි බුරුවක්කං උක්ඛිපිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවමානො පාපකම්මෙ
පරික්ඛිණෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
මිත්තවින්දකො දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[83] 3. කාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

මිත්තො හවෙ සත්තපදෙන හොතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
අනාථපිණ්ඩිකස්ස මිත්තං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර අනාථපිණ්ඩිකෙන සද්ධිං
සහපංසුකිළිකො එකාවරියස්සෙව සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො නාමෙන
කාළකණ්ණි නාම. සො ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දුග්ගතො භුත්වා ජීවිතුං අසක්කොන්තො
සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං සමස්සාසෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා අත්තනො
කුටුම්භං පටිච්ඡාපෙසි. සො සෙට්ඨිනො උපකාරකො භුත්වා සබ්බකිව්චාති කරොති.
තං සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ආගතකාලෙ “තිට්ඨ, කාළකණ්ණි, නිසීද, කාළකණ්ණි,
භුඤ්ජ කාළකණ්ණි”ති වදන්ති. අට්ඨෙකදිවසං සෙට්ඨිනො මිත්තාමච්චා සෙට්ඨිං
උපසඬකමිත්වා එවමාහංසු “මහාසෙට්ඨි, මා එතං තව සන්තිකෙ කරි, ‘තිට්ඨ,
කාළකණ්ණි, නිසීද කාළකණ්ණි, භුඤ්ජ කාළකණ්ණි’ති හි ඉමිනා සද්දෙන
යක්ඛොපි පලායෙය්‍ය, න වෙස තයා සමානො, දුග්ගතො දුරුපෙනො, කිං තෙ
ඉමිනා”ති. අනාථපිණ්ඩිකො “නාමං නාම වොහාරමත්තං, න තං පණ්ඩිතා පමාණං
කරොන්ති, සුතමඬිගලිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, න සක්කා මයා නාමමත්තං
නිස්සාය සහපංසුකිළිකං සහායං පරිච්චජිතු”න්ති තෙසං වචනං අනාදාය එකදිවසං
අත්තනො හොගගාමං ගච්ඡන්තො තං ගෙහරක්ඛකං කත්වා අගමාසි.

වොරා “සෙට්ඨි කිර හොගගාමං ගතො, ගෙහමස්ස විලුම්පිස්සාමා”ති
නානාවුධහත්ථා රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා ගෙහං පරිවාරෙසුං. ඉතරොපි
වොරානඤ්ඤෙව ආගමනං ආසඬකමානො අනිද්දායන්තොව නිසීදි. සො වොරානං
ආගතභාවං ඤත්වා මනුස්සෙ පබ්බොධෙතුං “ත්ථං සඬ්ඛං ධම, ත්ථං මුදිඬිගං
වාදෙහි”ති මහාසමජ්ජං කරොන්තො විය සකලනිවෙසනං එකසද්දං කාරෙසි.
වොරා “සුඤ්ඤං ගෙහන්ති දුස්සුතං අම්හෙහි, අත්ථෙව ඉධ මහාසෙට්ඨි”ති
පාසාණමුග්ගරාදීනි තත්ථෙව ඡඩ්ඛෙත්වා පලායිංසු.

පුනදිවසෙ මනුස්සා තත්ථ තත්ථ ඡඩ්ඛිතෙ පාසාණමුග්ගරාදයො දිස්වා
සංවෙගජ්ජත්තා භුත්වා “සවෙ අජ්ජ එවරුපො බුද්ධිසම්පන්නො සරව්වාරකො
නාහවිස්ස, වොරෙහි යථාරුචියා පවිසිත්වා සබ්බං ගෙහං විලුත්තං අස්ස, ඉමං
දළ්භමිත්තං නිස්සාය සෙට්ඨිනො වුඩ්ඪි ජාතා”ති තං පසංසිත්වා සෙට්ඨිස්ස
හොගගාමකො ආගතකාලෙ සබ්බං තං පවත්ති. ආරොවයිංසු. අථ නෙ සෙට්ඨි
අවොව “තුම්හෙ එවරුපං මම ගෙහරක්ඛකං මිත්තං නික්කඩ්ඪාපෙට්, සවායං

තුම්භාකං වචනෙන මයා නික්කඩ්ඪිතො අස්ස, අජ්ජ මෙ කුටුම්භං කිඤ්චි නාභවිස්ස,
නාමං නාම අජ්ජමාණං, භිතවිත්තමෙව පමාණං’ නති තස්ස උත්තරිතරං පරිබ්බයං
දත්වා “අත්ථි දානි මෙ ඉදං කථාපාහත” නති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ආදිතො
පට්ඨාය සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා “න ඛො, ගහපති, ඉදානෙව
කාලකණ්ණිමිත්තො අත්තනො මිත්තස්ස සරෙ කුටුම්භං රක්ඛති, පුබ්බෙපි
රක්ඛියෙවා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහායසො
සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස කාලකණ්ණි නාම මිත්තොති සබ්බං
පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. බොධිසත්තො භොගගාමනො ආගතො තං පවත්තිං
සුත්වා “සවෙ මයා තුම්භාකං වචනෙන ඵ්වරූපො මිත්තො නික්කඩ්ඪිතො අස්ස,
අජ්ජ මෙ කුටුම්භං කිඤ්චි නාභවිස්සා” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

83.

“මිත්තො හවෙ සත්තපදෙන හොති, සභායො පන ද්වාදසකෙන හොති;
මාසඩ්ඪමාසෙන ව ඤාති හොති, තතුත්තරිං අත්තසමොපි හොති;
සොහං කථං අත්තසුඛස්ස හෙතු, විරසන්ථුතං කාලකණ්ණිං ජහෙය්” නති.

තත්ථ හවෙති නිපාතමත්තං. මෙත්තායතීති මිත්තො, මෙත්තං පච්චුප්පට්ඨාපෙනි,
සිනෙහං කරොතීති අත්ථො. සො පනෙස සත්තපදෙන හොති, එකතො
සත්තපදවිතිභාරගමනමත්තෙන හොතීති අත්ථො. සභායො පන ද්වාදසකෙන
හොතීති සබ්බකිව්වාති එකතො කරණවසෙන සබ්බිරියාපටෙසු සහ ගච්ඡතීති
සභායො. සො පනෙස ද්වාදසකෙන හොති, ද්වාදසාහං එකතො නිවාසෙන හොතීති
අත්ථො. මාසඩ්ඪමාසෙන වාති මාසෙන වා අඩ්ඪමාසෙන වා. ඤාති හොතීති
ඤාතිසමො හොති. තතුත්තරිත්ති තතො උත්තරිං එකතො වාසෙන අත්තසමොපි
හොතියෙව. ජහෙය්නති “ඵ්වරූපං සභායං කථං ජහෙය්” නති මිත්තස්ස ගුණං
කටෙසි. තතො පට්ඨාය පුන කොචි තස්ස අත්තරෙ වත්තා නාම නාහොසිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
කාලකණ්ණි ආනන්දො අහොසි, ඛාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි” නති.

කාලකණ්ණිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[84] 4. අත්ථස්සද්වාරජාතකවණ්ණනා

ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
අත්ථකුසලං කුලපුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියඤ්චි එකස්ස මහාවිභවස්ස
සෙට්ඨිතො පුත්තො ජාතියා සත්තවස්සො පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො. සො එකදිවසං
පිතරං උපසඩ්ධමිත්වා අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්ඤං නාම පුච්ඡි, සො තං න ජානාති. අත්ථස්ස
එතදහොසි “අයං පඤ්ඤො අතිසුබ්බමො, යපෙත්වා සබ්බඤ්ඤබ්‍රද්ධං අඤ්ඤො උපරි
භවග්ගෙන, හෙට්ඨා ව අවිචිනා පරිච්ඡින්නෙ ලොකසන්නිවාසෙ එතං පඤ්ඤං

කපේතුං සමත්ථො නාම නත්ථි” ති. සො පුත්තමාදාය බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනං ගාභාපෙත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පුජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො භගවන්තං එතදවොච “අයං, භන්තෙ, දාරකො පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො මං අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්ඤං නාම පුච්ඡි, අහං තං පඤ්ඤං අජානන්තො තුම්භාකං සන්තිකං ආගතො, සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තං පඤ්ඤං කපේතු” ති. සත්ථා “පුබ්බෙපාහං, උපාසක, ඉමිනා කුමාරකෙනෙතං පඤ්ඤං පුට්ඨො, මයා වස්ස කථිතො, තදා නං එස ජානාති, ඉදානි පන භවසඬ්ඛෙපගතත්තා න සල්ලක්ඛෙති” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. අථස්ස පුත්තො සත්තවස්සිකො ජාතියා පඤ්ඤවා අත්ථකුසලො. සො එකදිවසං පිතරං උපසඬ්ඛමිත්වා “තාත, අත්ථස්ස ද්වාරං නාම කි” ත්ති අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්ඤං පුච්ඡි. අථස්ස පිතා තං පඤ්ඤං කපේන්නො ඉමං ගාථමාහ –

84.

“ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභං, සීලඤ්ච වුද්ධානුමතං සුතඤ්ච;
ධම්මානුවත්ති ච අලීනතා ච, අත්ථස්ස ද්වාරා පමුඛා ඡළෙතෙ” ති.

තත්ථ ආරොග්‍යමිච්ඡෙ පරමඤ්ච ලාභන්ති ච-කාරො නිපාතමත්තං. තාත, පයිමමෙව ආරොග්‍යසඬ්ඛාතං පරමං ලාභං ඉච්ඡෙය්‍යාති ඉමමත්ථං දීපෙන්නො එවමාහ. තත්ථ ආරොග්‍යං නාම සරීරස්ස වෙච චිත්තස්ස ච අරොග්‍යාවො අනාතුරතා. සරීරෙ හි රොගාතුරෙ නෙව අලද්ධං භොගලාභං උප්පාදෙතුං සක්කොති, න ලද්ධං පරිභුඤ්ජිතුං, අනාතුරෙ පන උභයමිපෙතං සක්කොති. චිත්තෙ ච කිලෙසාතුරෙ නෙව අලද්ධං කුමාදිහෙදං ලාභං උප්පාදෙතුං සක්කොති, න ලද්ධං පුන සමාපත්තිවසෙත පරිභුඤ්ජිතුං. එතස්මිං අනාරොග්‍යෙ සති අලද්ධොපි ලාභො න ලබ්භති, ලද්ධොපි නිරත්ථකො භොති, අසති පනෙතස්මිං අලද්ධොපි ලාභො ලබ්භති, ලද්ධොපි සාත්ථකො භොතීති ආරොග්‍යං පරමො ලාභො නාම. තං සබ්බපයිමං ඉච්ඡිතබ්බං. ඉදමෙකං අත්ථස්ස ද්වාරන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. සීලඤ්චාති ආචාරසීලං. ඉමිනා ලොකචාරිත්තං දස්සෙති. වුද්ධානුමතන්ති ගුණවුද්ධානං පණ්ඩිතානං අනුමතං. ඉමිනා ඤාණසම්පන්නානං ගරුතං ඔවාදං දස්සෙති. සුතඤ්චාති කාරණනිස්සිතං සුතං. ඉමිනා ඉමස්මිං ලොකෙ අත්ථනිස්සිතං බාහුසච්චං දස්සෙති. ධම්මානුවත්ති වාති තිවිධස්ස සුවරිතධම්මස්ස අනුවත්තනං. ඉමිනා දුච්චරිතධම්මං වජ්ජෙත්වා සුවරිතධම්මස්ස අනුවත්තනභාවං දස්සෙති. අලීනතා වාති චිත්තස්ස අලීනතා අතීතතා. ඉමිනා චිත්තස්ස අසඬ්ඛාවතං පණිතභාවං උත්තමභාවං දස්සෙති. අත්ථස්ස ද්වාරා පමුඛා ඡළෙතෙති අත්ථො නාම වුඩ්ඪි, තස්ස වුඩ්ඪිසඬ්ඛාතස්ස ලොකියලොකුත්තරස්ස අත්ථස්ස එතෙ පමුඛා උත්තමා ඡ ද්වාරා උපායා අධිගමමුඛාතීති.

එවං බොධිසත්තො පුත්තස්ස අත්ථස්ස ද්වාරපඤ්ඡං කථෙසී. සො තතො පට්ඨාය තෙසු ඡසු ධම්මෙසු වත්ති. බොධිසත්තොපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පුත්තොව පච්චුප්පන්නපුත්තො, මහාසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අත්ථස්සද්වාරජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[85] 5. කිංපක්කජාතකවණ්ණනා

ආයතිං දොසං නාඤ්ඤායානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසී. අඤ්ඤතරො කිර කුලපුත්තො බුද්ධසාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරන්තො එකං අලඬකතඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨී. අථ නං ආවරියුපජ්ඣායා සත්ථු සන්තිකං ආනයිංසු. සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති වුත්තෙ “පඤ්ච කාමගුණා නාමෙනෙ භික්ඛු පරිභොගකාලෙ රමණීයා. සො පන තෙසං පරිභොගො නිරයාදීසු පටිසන්ධිදායකත්තා කිංපක්කඵලපරිභොගසදිසො හොති. කිංපක්කඵලං නාම වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං, බාදිතං පන අන්තානි බණ්ඩත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙති. පුබ්බෙ බහු බාලජනා තස්ස දොසං අදිස්වා වණ්ණගන්ධරසෙසු බජ්ඣත්වා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්ණං”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහො හුත්වා පඤ්චභි සකට්ඨතෙහි පුබ්බන්තාපරන්තං ගච්ඡන්තො අට්ඨිමුඛං පත්වා මනුස්සෙ සන්තිපාතෙත්වා “ඉමිස්සා අට්ඨියා විසරුක්ඛා නාම අත්ථි, මා බො මං අනාපුච්ඡා පුබ්බෙ අබාදිතපුබ්බානි ඵලාඵලානි බාදිත්වා”ති ඔවදි. මනුස්සා අට්ඨිං අතික්කම්ත්වා අට්ඨිමුඛෙ එකං කිංපක්කරුක්ඛං ඵලහාරඞ්ණමිතසාඛං අද්දසංසු. තස්ස බන්ධසාඛාපත්තඵලානි සණ්ඨානවණ්ණරසගන්ධෙහි අම්බසදිසානෙව. තෙසු එකච්චෙ වණ්ණගන්ධරසෙසු බජ්ඣත්වා අම්බඵලසඤ්ඤාය ඵලානි බාදිංසු, එකච්චෙ “සත්ථවාහං පුච්ඡිත්වා බාදිස්සාමා”ති ගහෙත්වා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො තං යානං පත්වා යෙ ගහෙත්වා ධීතා, තෙ ඵලානි ඡඩ්ඨාපෙත්වා, යෙ බාදමානා අට්ඨංසු, තෙ වමනං කාරෙත්වා තෙසං හෙසජ්ජං අදාසී. තෙසු එකච්චෙ අරොගා ජාතා, පට්ඨමෙව බාදිත්වා ධීතා පන ජීවිතක්ඛයං පත්තා. බොධිසත්තොපි ඉච්ඡිතට්ඨානං සොත්ථිතා ගන්ත්වා ලාභං ලභිත්වා පුන සකට්ඨානමෙව ආගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා තං වත්ථුං කථෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

85.

“ආයතිං දොසං නාඤ්ඤාය, යො කාමෙ පටිසෙවති;

විපාකන්තෙ හනන්ති නං, කිංපක්කම්ච භක්ඛිත’’න්ති.

තත්ථ ආයතිං දොසං නාඤ්ඤායාති අනාගතෙ දොසං න අඤ්ඤාය, අජානිත්වාති අත්ථො. යො කාමෙ පටිසෙවතීති යො චත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පටිසෙවති. විපාකන්තෙ හනන්ති නන්ති තෙ කාමා තං පුරිසං අත්තනො විපාකසඬ්ඛානෙ අත්තෙ නිරයාදීසු උප්පන්නං නානප්පකාරෙන දුක්ඛෙන සංයොජ්ජමානා හනන්ති. කථං? කිංපක්කම්ච භක්ඛිතන්ති, යථා පරිභොගකාලෙ චණ්ණගන්ධරසසම්පත්තියා මනාපං කිංපක්කඵලං අනාගතදොසං අදිස්වා භක්ඛිතං අත්තෙ හනති, ජීවිතක්ඛයං පාපෙති, ඵලං පරිභොගකාලෙ මනාපාපි කාමා විපාකකාලෙ හනන්තීති දෙසනං යථානුසන්ධිං පාපෙත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. සෙසපරිසායපි කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමීනො, කෙචි අනාගාමීනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං.

සත්ථාපි ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පරිසා බුද්ධපරිසා අහොසි, සත්ථවාහො පන අභමෙව අහොසි’’න්ති.

කිංපක්කජාතකචණ්ණනා පඤ්චමා.

[86] 6. සීලවිමංසකජාතකචණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඵකං සීලවිමංසකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර කොසලරාජානං නිස්සාය ජීවති තිසරණං ගතො අඛණ්ඩපඤ්චසීලො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු. රාජා “අයං සීලවා’’ති තස්ස අතිරෙකසම්මානං කරොති. සො චින්තෙසි “අයං රාජා මය්හං අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි අතිරෙකසම්මානං කරොති, අතිවිය මං ගරුං කත්වා පස්සති, කිං නු ඛො ඵස මම ජාතිගොත්තකුලප්පදෙසසිප්පසම්පත්තිං නිස්සාය ඉමං සම්මානං කරොති, උදාහු සීලසම්පත්තිං, විමංසිස්සාමි තාවා’’ති. සො එකදිවසං රාජ්‍යපට්ඨානං ගන්ත්වා සරං ආගච්ඡන්තො ඵකස්ස හෙරඤ්ඤිකස්ස ඵලකතො අනාපුච්ඡිත්වා ඵකං කභාපණං ගහෙත්වා අගමාසි, හෙරඤ්ඤිකො බ්‍රාහ්මණෙ ගරුභාවෙන කිඤ්චි අවත්වා නිසීදි. පුනදිවසෙ ද්වෙව කභාපණෙ ගණ්ඨි, හෙරඤ්ඤිකො තට්ඨව අධිවාසෙසි. තතියදිවසෙ කභාපණමුට්ඨිං අග්ගහෙසි, අථ නං හෙරඤ්ඤිකො “අජ්ජ තෙ තතියො දිවසො රාජකුටුම්භං විලුම්පන්තස්සා’’ති “රාජකුටුම්භවිලුම්පකවොරො මෙ ගහිතො’’ති තික්ඛත්තුං විරචි. අථ නං මනුස්සා ඉතො විතො ච ආගන්ත්වා “විරංඝානි ත්වං සීලවා විය විචරි’’ති ද්වෙව තයො පහාරෙ දත්වා ඛන්ධිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං.

රාජා විජ්ජපිසාරි හුත්වා “කස්මා, බ්‍රාහ්මණ, ඵවරුපං දුස්සීලකම්මං කරොසි’’ති චත්වා “ගච්ඡථ, තස්ස රාජාණං කරොථා’’ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො “නාහං, මහාරාජ, වොරො’’ති ආහ. අථ “කස්මා රාජකුටුම්භිකස්ස ඵලකතො කභාපණෙ ගණ්ඨි’’ති? “ඵතං මයා තයි මම අතිසම්මානං කරොන්තෙ ‘කිං නු ඛො රාජා මම ජාතිආදීනි

නිස්සාය අතිසම්මානං කරොති, උදාහු සීලං නිස්සායා'ති විමංසනත්ථාය කතං, ඉදානි පන මයා එකංසෙන ඤාතං. යථා සීලමෙව නිස්සාය තයා මම සම්මානො කතො, න ජාතිආදීනි. තථා හි මෙ ඉදානි රාජාණං කාරෙසි, ස්වාහං ඉමිනා කාරණෙන 'ඉමස්මිං ලොකෙ සීලමෙව උත්තමං සීලං පමුඛ'න්ති සන්නිට්ඨානං ගතො. ඉමස්ස පනාහං සීලස්ස අනුවඡවිකං කරොන්නො ගෙහෙ ධීනො කිලෙසෙ පරිභුඤ්ජන්තො න සක්ඛිස්සාමි කාතුං, අප්පෙව ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ දෙට්ඨං, දෙවා'ති වත්වා රාජානං අනුජානාපෙත්වා ජෙනවනාහිමුඛො පායාසි.

අථ නං ඤාතිසුභජ්ජන්ධවා සන්නිපතිත්වා නිවාරෙතුං අසක්කොන්තා නිවත්තිංසු. සො සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාවිත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලහිත්වා අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා 'හත්තෙ, මය්හං පබ්බජ්ජා මත්ථකං පත්තා'ති අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි. තස්ස තං අඤ්ඤඛ්‍යාකරණං භික්ඛුසඬසෙ පාකට්ඨං ජාතං. අට්ඨකදිවසං ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛු 'ආවුසො, අසුකො නාම රඤ්ඤො උපට්ඨාකත්‍රාහ්මණො අත්තනො සීලං විමංසිත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො'ති තස්ස ගුණං කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා 'කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා'ති පුච්ඡිත්වා 'ඉමාය නාමා'ති වුත්තෙ 'න, භික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව ත්‍රාහ්මණො අත්තනො සීලං විමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං අකාසි, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා අත්තනො සීලං විමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරිංසු'ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි දානාධිමුත්තො සීලජ්ඣාසයො අබණ්ඩපඤ්චසීලො. රාජා සෙසත්‍රාහ්මණෙහි අතිරෙකං තස්ස සම්මානං කරොතීති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. බොධිසත්තෙ පන බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්නිකං නියමානෙ අභිතුණ්ඩිකා අත්තරවිටීයං සජ්ජං කීළාපෙන්නා නඩගුට්ඨෙ ගණ්හන්ති, ගීවාය ගණ්හන්ති, ගලෙ වෙදෙන්නි. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා 'මා, තාතා, එවං සජ්ජං නඩගුට්ඨෙ ගණ්හථ, මා ගීවාය ගණ්හථ, මා ගලෙ වෙදෙථ. අයඤ්භි වො ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙය්‍යා'ති ආහ. අභිතුණ්ඩිකා 'අයං, ත්‍රාහ්මණ, සජ්ජො සීලවා ආචාරසම්පන්නො තාදිසො දුස්සීලො න හොති, ත්වං පන අත්තනො දුස්සීලතාය අනාචාරෙන රාජකුටුම්භවිලුම්පකවොරොති බන්ධිත්වා නියසි'ති ආහංසු.

සො විත්තෙසි 'සජ්ජාපි තාව අඩංසන්නා අවිහෙදෙන්නා 'සීලවන්නො'ති නාමං ලහන්ති, කිමඬිගං පන මනුස්සභූතා. සීලමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ උත්තමං, නත්ථි තතො උත්තරිතර'න්ති. අථ නං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා 'කිං ඉදං, තාතා'ති පුච්ඡි. 'රාජකුටුම්භවිලුම්පකො වොරො, දෙවා'ති. 'තෙන භිස්ස රාජාණං කරොථා'ති. ත්‍රාහ්මණො 'නාහං, මහාරාජ, වොරො'ති ආහ. 'අථ කස්මා කභාපණෙ අග්ගහෙසි'ති ච වුත්තෙ පුරිමනායෙනෙව සබ්බං ආරොචෙන්නො

“ස්වාහං ඉමිනා කාරණෙන ‘ඉමස්මිං ලොකෙ සීලමෙව උත්තමං, සීලං පාමොක්ඛ’න්ති සන්නිට්ඨානං ගතො”ති වත්වා “තිට්ඨතු තාව ඉදං, ආසිවිසොපි තාව අඩංසන්නො අවිභෙදෙන්තො ‘සීලවා’ති වත්තඛිනං ලභති. ඉමිනාපි කාරණෙන සීලමෙව උත්තමං, සීලං පවර”න්ති සීලං වණ්ණෙන්තො ඉමං ගාථමාහ

86.

“සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලවාති න හඤ්ඤති”ති.

තත්ථ සීලං කිරෙවාති කායවාචාවිත්තෙහි අවිතික්කමසඬ්ඛාතං ආචාරසීලමෙව. කිරාති අනුස්සවවසෙන වදති. කල්‍යාණන්ති සුන්දරතරං. අනුත්තරන්ති ජෙට්ඨකං සබ්බගුණදායකං. පස්සාති අත්තනා දිට්ඨකාරණං අභිමුඛං කරොන්නො කථෙති. සීලවාති න හඤ්ඤතීති ඝොරවිසොපි සමානො අඩංසනඅවිභෙදනමත්තකෙන සීලවාති පසංසං ලභති, න හඤ්ඤති න විහඤ්ඤතීති. ඉමිනාපි කාරණෙන සීලමෙව උත්තමන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්වා කාමෙ පභාය ඉසිපඛිඤ්ජං පඛිඤ්ජන්වා හිමවත්තං පටිසිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, රාජපරිසා බුද්ධපරිසා, පුරොහිතො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

සීලවිමංසකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[87] 7. මඬගලජාතකවණ්ණනා

යස්ස මඬගලා සමුහතාති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්නො එකං සාටකලක්ඛණුබ්‍රාහ්මණං ආරඛ්භ කථෙසි. රාජගහවාසිකො කිරෙකො බ්‍රාහ්මණො කොතුහලමඬගලිකො තීසු රතනෙසු අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො අඬ්ඨො මහද්ධනො මහාභොගො, තස්ස සමුග්ගෙ යපිතං සාටකයුගං මුසිකා බාදිංසු. අථස්ස සීසං න්හායිත්වා “සාටකෙ ආහරථා”ති චුත්තකාලෙ මුසිකාය බාදිතභාවං ආරොචයිංසු. සො චිත්තෙසි “සවෙ ඉදං මුසිකාදට්ඨං සාටකයුගං ඉමස්මිං ගෙහෙ හවිස්සති, මහාවිනාසො හවිස්සති. ඉදඤ්චි අවමඬගලං කාලකණ්ණිසදිසං පුත්තධිතාදීනං වා දාසකම්මකරාදීනං වා න සක්කා දාතුං. යො හි ඉදං ගණ්හිස්සති, සබ්බස්ස මහාවිනාසො හවිස්සති, ආමකසුසානෙ තං ඡඩ්ඛාපෙස්සාමි, න බො පන සක්කා දාසකම්මකරාදීනං හත්ථෙ දාතුං. තෙ හි එත්ථ ලොහං උප්පාදෙන්වා ඉමං ගහෙන්වා විනාසං පාපුණෙය්‍යං, පුත්තස්ස තං හත්ථෙ දස්සාමි”ති. සො පුත්තං පක්කොසාපෙන්වා තමත්ථං ආරොචෙන්වා “ත්වම්පි නං, තාත, හත්ථෙත අචුසිත්වා දණ්ඩකෙන ගහෙන්වා ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඛෙන්වා සීසං න්හායිත්වා එහි”ති පෙසෙසි.

සත්ථාපි බො තං දිවසං පච්චුසසමයෙ බොධනෙය්‍යාබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො ඉමෙසං පිතාපුත්තානං සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා මිගථීටීං ගහෙන්වා මිගඋද්දකො විය ගන්ත්වා ආමකසුසානද්වාරෙ නිසිදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. මාණවොපි පිතු වචනං සම්පට්ච්ඡිත්වා අජගරසජ්ජං විය නං යුගසාටකං යට්ඨිකොටියා ගහෙන්වා ආමකසුසානද්වාරං පාපුණි. අථ නං සත්ථා “කිං කරොසි මාණවා”ති ආහ. “හො ගොතම, ඉදං සාටකයුගං මුසිකාදට්ඨං කාලකණ්ණිසදිසං හලාහලවිසුපමං, මම පිතා ‘අඤ්ඤො එතං ඡඩ්ඛෙන්තො ලොහං උප්පාදෙන්වා ගණ්භෙය්‍යා’ති භයෙන මං පහිණි, අහමෙන ඡඩ්ඛෙන්වා සිසං න්භායිස්සාමීති ආගතොමිහි, හො ගොතමා”ති. “තෙන හි ඡඩ්ඛෙහි”ති. මාණවො ඡඩ්ඛෙසි, සත්ථා “අමිහාකං දානි වට්ටති”ති තස්ස සම්මුඛාව ගණ්හි. “අවමඬගලං, හො ගොතම, එතං කාලකණ්ණිසදිසං, මා ගණ්හි මා ගණ්හි”ති තස්මි. වාරයමානෙයෙව නං ගහෙන්වා වෙළුවනාහිමුබො පායාසි.

මාණවො වෙගෙන ගන්ත්වා පිතු ආරොවෙසි “තාත, මයා ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඛිතං සාටකයුගං සමණො ගොතමො ‘අමිහාකං වට්ටති’ති මයා වාරියමානොපි ගහෙන්වා වෙළුවනං ගතො”ති. බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි “තං සාටකයුගං අවමඬගලං කාලකණ්ණිසදිසං, තං වළඤ්ජෙන්තො සමණොපි ගොතමො නස්සිස්සති, විහාරොපි නස්සිස්සති, තතො අමිහාකං ගරභා හවිස්සති, සමණස්ස ගොතමස්ස අඤ්ඤෙ බහු සාටකෙ දත්වා තං ඡඩ්ඛාපෙස්සාමී”ති. සො බහු සාටකෙ ගාභාපෙන්වා පුත්තෙන සද්ධිං වෙළුවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං දිස්වා එකමන්තං යීතො එවමාහ “සච්චං කිර වො, හො ගොතම, ආමකසුසානෙ සාටකයුගං ගහිත”න්ති? “සච්චං, බ්‍රාහ්මණා”ති. “හො ගොතම, තං සාටකයුගං අවමඬගලං, තුම්හෙ තං පරිභුඤ්ජමානා නස්සිස්සථ, සකලවිහාරොපි නස්සිස්සති. සච්චෙ වො නිවාසනං වා පාරුපනං වා නප්පහොති, ඉමෙ සාටකෙ ගහෙන්වා තං ඡඩ්ඛාපෙථා”ති. අථ නං සත්ථා “මයං බ්‍රාහ්මණ පබ්බජිතා නාම, අමිහාකං ආමකසුසානෙ අන්තරවිටීයං සඬ්ඛාරට්ඨානෙ න්භානතිත්ථෙ මහාමග්ගෙනි එවරුපෙසු යානෙසු ඡඩ්ඛිතා වා පතිතා වා පිලොතිකා වට්ටති, ත්වං පන න ඉදානෙව එවංලද්ධිකො, පුබ්බෙපි එවංලද්ධිකොයෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ ධම්මිකො මගධරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො එකස්මිං උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා හිමවන්තෙ වසමානො එකස්මිං කාලෙ හිමවන්තතො නික්ඛමිත්වා රාජගහනගරෙ රාජ්‍යායානං පත්වා තත්ථ වසිත්වා දුතියදිවසෙ හික්ඛාචාරත්ථාය නගරං පාවිසි. රාජා තං දිස්වා පක්කොසාපෙන්වා පාසාදෙ නිසිදාපෙන්වා හොජෙන්වා උය්‍යානෙයෙව වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්හි. බොධිසත්තො රඤ්ඤො නිවෙසනෙ භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානෙ වසති. තස්මිං කාලෙ රාජගහනගරෙ දුස්සලක්ඛණබ්‍රාහ්මණො නාම අහොසි. තස්ස සමුග්ගෙ යපිතං සාටකයුගන්ති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

මාණවෙ පන සුසානං ගච්ඡන්තෙ බොධිසත්තො පට්මතරං ගන්ත්වා
 සුසානද්වාරෙ නිසීදිත්වා තෙන ඡඩ්ඛිතං සාටකයුගං ගහෙත්වා උය්‍යානං අගමාසි.
 මාණවො ගන්ත්වා පිතු ආරොවෙසි. පිතා “රාජකුලපකො තාපසො නස්සෙය්‍යා”ති
 බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “තාපස, තයා ගහිතසාටකෙ ඡඩ්ඛෙහි, මා
 නස්සි”ති ආහ. තාපසො “අම්භාකං සුසානෙ ඡඩ්ඛිතපිලොතිකා වට්ටති, න මයං
 කොතුහලමඬගලිකා, කොතුහලමඬගලං නාමෙතං න
 බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබොධිසත්තෙහි වණ්ණිතං, තස්මා පණ්ඩිතෙන නාම
 කොතුහලමඬගලිකෙන න හවිතබ්බ”න්ති බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො
 ධම්මං සුත්වා දිට්ඨිං භිත්තිත්වා බොධිසත්තං සරණං ගතො. බොධිසත්තොපි
 අපරිභිනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථාපි ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං
 දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

87.

“යස්ස මඬගලා සමුහතා, උප්පාතා සුපිනා ව ලක්ඛණා ව;
 සො මඬගලදොසවීතිවත්තො, යුගයොගාධිගතො න ජාතුමෙතී”ති.

තත්ථ යස්ස මඬගලා සමුහතාති යස්ස අරහතො බිණ්ණසවස්ස දිට්ඨමඬගලං,
 සුතමඬගලං, මුතමඬගලන්ති එතෙ මඬගලා සමුවිජ්ජන්තා. උප්පාතා සුපිනා ව
 ලක්ඛණා වාති “එවරුපො චන්දග්ගාහො හවිස්සති, එවරුපො සූරියග්ගාහො
 හවිස්සති, එවරුපො නක්ඛත්තග්ගාහො හවිස්සති, එවරුපො උක්කාපාතො
 හවිස්සති, එවරුපො දිසාඛාහො හවිස්සති”ති ඉමෙ පඤ්ච මහාඋප්පාතා,
 නානප්පකාරා සුපිනා, සුහගලක්ඛණං, දුබ්භගලක්ඛණං, ඉත්ථිලක්ඛණං,
 පුරිසලක්ඛණං, දාසිලක්ඛණං, දාසලක්ඛණං, අසිලක්ඛණං, හත්ථිලක්ඛණං,
 අස්සලක්ඛණං, උසහලක්ඛණං, ආවුධලක්ඛණං, වත්ථලක්ඛණන්ති එවමාදිකාති
 ලක්ඛණාති ඉමෙ ව දිට්ඨිට්ඨානා යස්ස සමුහතා, න එතෙහි උප්පාතාදිහි අත්තතො
 මඬගලං වා අවමඬගලං වා පච්චෙති. සො මඬගලදොසවීතිවත්තොති සො
 බිණ්ණසවො සබ්බමඬගලදොසෙ වීතිවත්තො අතික්කන්තො පජහිත්වා යීතො.
 යුගයොගාධිගතොති “කොධො ව උපනාහො ව, මක්ඛො ව පළාසො වා”තිආදිනා
 (විහ. 833) නයෙන ද්වෙ ද්වෙ එකතො ආගතකිලෙසා යුගා නාම. කාමයොගො,
 භවයොගො, දිට්ඨියොගො, අවිජ්ජායොගොති ඉමෙ සංසාරෙ යොජනභාවතො
 චත්තාරො යොගා නාම. තෙ යුගෙ ව යොගෙ වාති යුගයොගෙ අධිගතො අභිභවිත්වා
 ගතො වීතිවත්තො සමතික්කන්තො බිණ්ණසවො හික්ඛු. න ජාතුමෙතීති පුත
 පටිසන්ධිවසෙන එකංසෙනෙව ඉමං ලොකං න එති නාගච්ඡතීති.

එවං සත්ථා ඉමාය ගාථාය බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සච්චාති පකාසෙසි,
 සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සද්ධිං පුත්තෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථා
 ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා එතෙව පිතාපුත්තා ඉදානි පිතාපුත්තා අහෙසුං,
 තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මඩ්ගලජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[88] 8. සාරම්භජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
ඔමසවාදසික්ඛාපදං (පාචි. 15) ආරබ්භ කටෙසි. ද්වෙපි වත්ථුනි හෙට්ඨා
නන්දිවිසාලජාතකෙ චුත්තසදිසානෙව. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ බොධිසත්තො
ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සාරම්භො නාම බලිබද්දො
අහොසි. සත්ථා ඉදං අතීතවත්ථුං කටෙත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

88.

“කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍ය, න හි මුඤ්චෙය්‍ය පාපිකං;
මොක්ඛො කල්‍යාණියා සාධු, මුත්වා තප්පති පාපික” න්ති.

තත්ථ කල්‍යාණිමෙව මුඤ්චෙය්‍යාති චතුදොසවිනිමුත්තං කල්‍යාණිං සුන්දරං
අනවජ්ජං වාවමෙව මුඤ්චෙය්‍ය විස්සජ්ජෙය්‍ය කටෙය්‍ය. න හි මුඤ්චෙය්‍ය පාපිකන්ති
පාපිකං ලාමිකං පරෙසං අප්පියං අමනාපං න මුඤ්චෙය්‍ය න කටෙය්‍ය. මොක්ඛො
කල්‍යාණියා සාධුති කල්‍යාණවාචාය විස්සජ්ජනමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සාධු සුන්දරං
හද්දකං. මුත්වා තප්පති පාපිකන්ති පාපිකං ඵරුසවාචං මුඤ්චිත්වා විස්සජ්ජෙත්වා
කටෙත්වා සො පුග්ගලො තප්පති සොචති කිලමතීති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, බ්‍රාහ්මණී උප්පලවණ්ණා, සාරම්භො පන අහමෙව
අහොසි” න්ති.

සාරම්භජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[89] 9. කුහකජාතකවණ්ණනා

වාචාව කිර තෙ ආසීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. කුහකවත්ථු උද්දාලකජාතකෙ ආචි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ එකං ගාමකං උපනිස්සාය
එකො කුට්ඨට්ඨො කුහකතාපසො වසති. එකො කුටුම්භිකො තස්ස අරඤ්ඤෙ
පණ්ණසාලං කාරෙත්වා තත්ථ නං වාසෙන්නො අත්තනො ගෙහෙ පණ්ණාහාරෙන
පටිජග්ගති. සො තං කුට්ඨට්ඨං “සීලවා එසො” ති සද්දහිත්වා වොරහයෙන
සුවණ්ණනික්ඛසනං තස්ස පණ්ණසාලං නෙත්වා භූමිගතං කත්වා “ඉදං
ඔලොකෙය්‍යාසි, හන්තෙ” ති ආහ. අථ නං තාපසො “පබ්බජිතානං නාම, ආවුසො,
එවරූපං කටෙතුං, න වට්ටති, අම්භාකං පන පරසන්තකෙ ලොහො නාම නත්ථී” ති
ආහ. සො “සාධු, හන්තෙ” ති තස්ස වචනං සද්දහිත්වා පක්කාමි. දුට්ඨතාපසො
“සක්කා එත්තකෙන ජීවිතු” න්ති කතිපාහං අතික්කමිත්වා තං සුවණ්ණං ගහෙත්වා

අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං යානෙ යපෙත්වා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලායමෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ තස්ස ගෙහෙ භත්තකිව්වං කත්වා එවමාහ “ආවුසො, මයං තුම්හෙ නිස්සාය වීරං වසිමිහ, අතිවීරං එකස්මිං යානෙ වසන්තානං මනුස්සෙහි සද්ධිං සංසග්ගො භොති, සංසග්ගො ච නාම පබ්බජිතානං මලං, තස්මා ගච්ඡාමහ”න්ති වත්වා තෙන පුනස්පුනං යාවියමානොපි නිවත්තිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං සො “එවං සන්නෙ ගච්ඡථ, භන්නෙ”ති යාව ගාමද්වාරං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. තාපසොපි ථොකං ගන්ත්වාච “ඉමං කුටුම්භිකං මයා වඤ්චෙතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා ජටානං අන්තරෙ තිණං යපෙත්වා පටිනිවත්ති. කුටුම්භිකො “කිං, භන්නෙ, නිවත්තිත්වා”ති පුච්ඡි. ආවුසො තුම්හාකං ගෙහච්ඡදනතො මෙ ජටාසු එකතිණං ලග්ගං, අදින්නාදානඤ්ච නාම පබ්බජිතානං න වට්ටති, තං ආදාය ආගතොමිහිති. කුටුම්භිකො “ඡඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡථ, භන්නෙ”ති වත්වා “තිණසලාකම්පි නාම පරසන්තකං න ගණ්භාති, අහො කුක්කුච්චකො මෙ අයොයා”ති පසිදිත්වා වන්දිත්වා උයොයාඡෙසි.

තදා පන බොධිසත්තෙන භණ්ඩත්ථාය පච්චන්තං ගච්ඡන්තෙන තස්මිං නිවෙසනෙ නිවාසො ගහිතො භොති. සො තාපසස්ස වචනං සුත්වාච “අද්ධා ඉමිනා දුට්ඨතාපසෙන ඉමස්ස කිඤ්චි ගහිතං භවිස්සති”ති කුටුම්භිකං පුච්ඡි “අත්ථි පන තෙ, සම්ම, කිඤ්චි එතස්ස තාපසස්ස සන්තිකෙ නික්ඛිත්ත”න්ති? “අත්ථි, සම්ම, සුවණ්ණනික්ඛසත”න්ති. “තෙන හි ගච්ඡ, තං උපධාරෙහි”ති. සො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා තං අදිස්වා වෙගෙනාගන්ත්වා “නත්ථි, සම්මා”ති ආහ. “න තෙ සුවණ්ණං අඤ්ඤෙන ගහිතං, තෙනෙව කුහකතාපසෙන ගහිතං, එහි, තං අනුබන්ධිත්වා ගණ්භාමා”ති වෙගෙන ගන්ත්වා කුටතාපසං ගණ්හිත්වා භත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පොථෙත්වා සුවණ්ණං ආහරාපෙත්වා ගණ්හිංසු. බොධිසත්තො සුවණ්ණං දිස්වා “නික්ඛසතං හරමානො අසජ්ජිත්වා තිණමත්තෙ සත්තොසි”ති වත්වා තං ගරහන්තො ඉමං ගාථමාහ –

89.

“වාචාව කිර තෙ ආසි, සණ්භා සබ්බභාණිනො;
තිණමත්තෙ අසජ්ජිත්ථො, නො ච නික්ඛසතං හර”න්ති.

තත්ථ වාචාව කිර තෙ ආසි, සණ්භා සබ්බභාණිනොති “පබ්බජිතානං තිණමත්තම්පි අදින්නං ආදාතුං න වට්ටති”ති එවං සබ්බං මුදුවචනං වදන්තස්ස වාචා එව කිර තෙ සණ්භා ආසි, වචනමත්තමෙව මට්ඨං අහොසිති අත්ථො. තිණමත්තෙ අසජ්ජිත්ථොති කුටජටිල එකිස්සා තිණසලාකාය කුක්කුච්චං කුරුමානො ත්වං සත්තො ආසත්තො ලග්ගො අහොසි. නො ච නික්ඛසතං හරන්ති ඉමං පන නික්ඛසතං හරන්තො අසත්තො නිල්ලග්ගොච ජාතොසිති.

එවං බොධිසත්තො තං ගරහිත්වා “මා පුන, කුටජටිල, එවරුපමකාසි”ති ඔවාදං දත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස භික්ඛු කුහකො, පුබ්බෙපි කුහකොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කුට්ඨාපසො කුහකභික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

කුහකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[90] 10. අකතඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කතකලායාණොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස කිරෙකො පච්චන්තවාසිකො සෙට්ඨි අදිට්ඨසභායො අහොසි. සො එකදා පච්චන්තෙ උට්ඨානකභණ්ඩස්ස පඤ්ච සකට්ඨකානි පුරෙත්වා කම්මන්තිකමනුස්සෙ ආහ – “ගච්ඡට්ඨ, හො, ඉමං භණ්ඩං සාවත්ථිං. නෙත්වා අම්භාකං සභායකස්ස අනාථපිණ්ඩිකමහාසෙට්ඨස්ස පච්චග්ගෙසන වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං ආහරට්ඨා” ති. තෙ “සාධු” ති තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා මහාසෙට්ඨිං දිස්වා පණ්ණාකාරං දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. මහාසෙට්ඨි “ස්වාගතං වො” ති තෙසං ආවාසඤ්ච පරිබ්බයඤ්ච දාපෙත්වා සභායකස්ස සුඛං පුච්ඡිත්වා භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං දාපෙසි. තෙ පච්චන්තං ගන්ත්වා තමත්ථං අත්තනො සෙට්ඨස්ස ආරොචෙසුං.

අපරභාගෙ අනාථපිණ්ඩිකොපි තටෙව පඤ්ච සකට්ඨකානි තත්ථ පෙසෙසි. මනුස්සා තත්ථ ගන්ත්වා පණ්ණාකාරං ආදාය පච්චන්තවාසිකසෙට්ඨිං පස්සිංසු. සො “කුතො ආගච්ඡට්ඨා” ති පුච්ඡිත්වා “සාවත්ථිතො තුම්භාකං සභායකස්ස අනාථපිණ්ඩිකස්ස සන්තිකා” ති වුත්තෙ “අනාථපිණ්ඩිකොති කස්සපි පුරිසස්ස නාමං භවිස්සති” ති පරිභාසං කත්වා පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා “ගච්ඡට්ඨ තුම්භෙ” ති උය්‍යාපෙසි, නෙව නිවාසං, න පරිබ්බයං දාපෙසි. තෙ සයමෙව භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං ආදාය සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සෙට්ඨස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසුං.

අථ සො පච්චන්තවාසි පුනපි එකචාරං තටෙව පඤ්ච සකට්ඨකානි සාවත්ථිං පෙසෙසි, මනුස්සා පණ්ණාකාරං ආදාය මහාසෙට්ඨිං පස්සිංසු. තෙ පන දිස්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස මනුස්සා “මයං, සාමි, එතෙසං නිවාසඤ්ච භත්තඤ්ච පරිබ්බයඤ්ච ජානිස්සාමා” ති වත්වා තෙසං සකට්ඨානි බහිනගරෙ තථාරූපෙ යානෙ මොවාපෙත්වා “තුම්භෙ ඉධෙව වසට්ඨ, අම්භාකං වො සරෙ යාගුහන්තඤ්ච පරිබ්බයො ව භවිස්සති” ති ගන්ත්වා දාසකම්මකරෙ සන්තිපාතෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ පඤ්ච සකට්ඨකානි විලුම්පිත්වා නිවාසනපාරුපනානිපි නෙසං අච්ඡන්දිත්වා ගොණෙ පලාපෙත්වා සකට්ඨානි විවක්කානි කත්වා භූමියං යටෙත්වා වක්කානිපි ගණ්හිත්වා අගමංසු. පච්චන්තවාසිතො නිවාසනමත්තස්සපි සාමිකා අහුත්වා භිතා වෙගෙන පලායිත්වා පච්චන්තමෙව ගතා. සෙට්ඨිමනුස්සාපි තමත්ථං මහාසෙට්ඨිතො ආරොචෙසුං. සො “අත්ථි දානිදං කථාපාහන” න්ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා “න

බො, ගහපති, සො පච්චන්තවාසී ඉදානෙව එවංසීලො, පුබ්බෙපි එවංසීලොයෙව අහොසී” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං මහාවිහවො සෙට්ඨී අහොසි. තස්සෙකො පච්චන්තවාසිකො සෙට්ඨී අදිට්ඨසභායො අහොසි. සබ්බං අතීතවත්ථු පච්චුප්පන්තවත්ථුසදිසමෙව බොධිසත්තො පන අත්තනො මනුස්සෙහි “අජ්ජ අමිහෙහි ඉදං නාම කත” න්ති ආරොචිතෙ “පයමං අත්තනො කතං උපකාරං අජානන්තා පච්ඡා එවරූපං ලහන්තියෙවා” ති වත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

90.

“යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, කතත්ථො නාවබුජ්ඣති;
පච්ඡා කිච්චෙ සමුප්පන්නෙ, කත්තාරං නාධිගච්ඡති” ති.

තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො — ඛත්තියාදීසු යො කොච්ඡුරිසො පුබ්බෙ පයමතරං අඤ්ඤෙන කතකල්‍යාණො කතුපකාරො කතත්ථො නිජ්ජාදිතකිච්චො හුත්වා තං පරෙන අත්තනි කතං කල්‍යාණඤ්චෙව අත්ථඤ්ච න ජානාති, සො පච්ඡා අත්තනො කිච්චෙ සමුප්පන්නෙ තස්ස කිච්චස්ස කත්තාරං නාධිගච්ඡති න ලහතිති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා පච්චන්තවාසී ඉදානිපි පච්චන්තවාසියෙව, බාරාණසිසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසී” න්ති.

අකතඤ්ඤාජාතකචණ්ණනා දසමා.

අපායිම්හවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං —

සුරාපානං මිත්තවින්දං, කාලකණ්ණි අත්ථද්වාරං;
කිංපක්කසීලවිමංසං, මඬිගලඤ්චාපි සාරම්භං;
කුහකං අකතඤ්ඤා වාති.

10. ලිත්තවග්ගො

[91] 1. ලිත්තජාතකචණ්ණනා

ලිත්තං පරමෙන තෙජසාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ භික්ඛු විවරාදීනි ලහිත්වා යෙභුයොන අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. තෙ වත්තාරො පච්චයෙ

අපව්වවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජමානා යෙහුයොන නිරයතිරච්ඡානායොනිතො න මුච්චන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා භික්ඛුනං අනෙකපරියායෙන ධම්මිං කථං කථෙත්වා අපව්වවෙක්ඛිතපරිභොගෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා “භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම චත්තාරො පව්වයෙ ලභිත්වා අපව්වවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය චත්තාරො පව්වයෙ පව්වවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍යාථා” ති පව්වවෙක්ඛනවිධිං දස්සෙන්නො “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පටිසංඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවති සීතස්ස පටිඝාතායා” ති ආදීනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන තන්ති. යපෙත්වා “භික්ඛවෙ, චත්තාරො පව්වයෙ එවං පව්වවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, අපව්වවෙක්ඛිත්වා පරිභොගො නාම භලාභලවිසපරිභොගසදියො. පොරාණකා හි අපව්වවෙක්ඛිත්වා දොසං අජානිත්වා විසං පරිභුඤ්ජිත්වා විපාකන්තෙ මහාදුක්ඛං අනුභවිංසු” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අක්ඛඤ්ඤත්තො අහොසී. අථාපරො කුට්ඨකඤ්ඤත්තො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කීළන්තො අත්තනො ජයෙ චත්තමානෙ කෙළිමණ්ඩලං න භින්දති, පරාජයකාලෙ පන අක්ඛං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා “අක්ඛො නට්ඨො” ති කෙළිමණ්ඩලං භින්දිත්වා පක්කමති. බොධිසත්තො තස්ස තං කාරණං ඤත්වා “හොතු, ජානිස්සාමෙත්ථ පතිරුපකාරණං” ති අක්ඛෙ ආදාය අත්තනො සරෙ භලාභලවිසෙන රඤ්ජිත්වා පුනප්පුනං සුක්ඛාපෙත්වා තෙ ආදාය තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “එහි, සම්ම, අක්ඛෙහි කීළාමා” ති ආහ. සො “සාධු, සම්මා” ති කෙළිමණ්ඩලං සප්පෙත්වා තෙන සද්ධිං කීළන්තො අත්තනො පරාජයකාලෙ එකං අක්ඛං මුඛෙ පක්ඛිපි. අථ නං බොධිසත්තො තථා කරොන්තං දිස්වා “ගිලාහි තාව, පච්ඡා ඉදං නාමෙතන්ති ජානිස්සසී” ති වොදෙතුං ඉමං ගාථමාහ

91.

“ලිත්තං පරමෙන තෙජසා, ගිලමක්ඛං පුරියො න බුජ්ඣති;
ගිල රෙ ගිල පාපඤ්ඤක, පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සති” ති.

තත්ථ ලිත්තන්ති මක්ඛිතං රඤ්ජිතං. පරමෙන තෙජසාති උත්තමතෙජසම්පන්නෙන භලාභලවිසෙන. ගිලන්ති ගිලන්තො. අක්ඛන්ති ගුලකං. න බුජ්ඣතිති “අයං මෙ ගිලතො ඉදං නාම කරිස්සති” ති න ජානාති. ගිල රෙති ගිලාහි අරෙ. ගිලාහි පුනපි වොදෙන්නො වදති. පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සතිති ඉමස්මිං තෙ අක්ඛෙ ගිලිතෙ පච්ඡා එතං විසං තිබ්බණං භවිස්සතිති අත්ථො.

සො බොධිසත්තස්ස කථෙත්තස්සෙව විසවෙගෙන මුච්ඡිතො අක්ඛිති පරිචන්තෙත්වා බන්ධං නාමෙත්වා පති. බොධිසත්තො “ඉදානිස්ස ජීවිතදානං දාතුං වට්ටති” ති ඔසධපරිභාවිතං වමනායොගං දත්වා වමෙත්වා සප්පිඨාණිතමධුසක්කරාදයො බාදාපෙත්වා අරොගං කත්වා “පුන එවරුපං මා අකාසී” ති ඔවදිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො නාම අපච්චවෙක්ඛිත්වා කතවිසපරිභොගසදිසො භොති’’ති වත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පණ්ඩිතධුත්තො අහමෙව අභොසිං, කුට්ඨුත්තො පනෙත්ථ න කථියති, යථා ව එත්ථ, එවං සබ්බත්ථ. යො පන ඉමස්මිං කාලෙ න පඤ්ඤායති, සො න කථියතෙවා’’ති.

ලිත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[92] 2. මහාසාරජාතකවණ්ණනා

උක්කට්ඨෙ සුරම්ච්ඡන්තිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්භි සමයෙ කොසලරඤ්ඤො ඉන්ටියො චිත්තයිංසු ‘‘බුද්ධජපාදො නාම දුල්ලභො, තථා මනුස්සපට්ටාභො, පරිපුණ්ණායතනතා ව. මයඤ්ච ඉමං දුල්ලභං බණ්ණමවායං ලභිත්වාපි අත්තනො රුචියා විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං වා සොතුං බුද්ධපුජං වා කාතුං දානං වා දාතුං න ලභාම, මඤ්ජුසාය පක්ඛිත්තා විය වසාම, රඤ්ඤො කථෙත්වා අමිභාකං ධම්මං දෙසෙතුං අනුච්ඡවිකං එකං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සොස්සාම, තතො යං සක්ඛිස්සාම, තං උග්ගණ්භිස්සාම, දානාදීනි ව පුඤ්ඤානි කරිස්සාම. එවං නො අයං බණ්ණපට්ටාභො සඵලො භවිස්සති’’ති. තා සබ්බාපි රාජානං උපසඬකම්ත්වා අත්තනා චිත්තිතකාරණං කථයිංසු. රාජා ‘‘සාධු’’ති සම්පට්චිඡි.

අථෙකදිවසං රාජා උය්‍යානකීළං කීළිතුකාමො උය්‍යානපාලං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘උය්‍යානං සොධෙහි’’ති ආහ. උය්‍යානපාලො උය්‍යානං සොධෙත්තො සත්ථාරං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසින්තං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සුද්ධං, දෙව, උය්‍යානං, අපිචෙත්ථ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ භගවා නිසින්තො’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාධු, සම්ම, සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මම්පි සොස්සාමා’’ති අලඬකතරථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ ඡත්තපාණි නාමෙකො අනාගාමී උපාසකො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණ්ණමානො නිසින්තො භොති. රාජා තං දිස්වා ආසඬකමානො මුහුත්තං යත්වා පුන ‘‘සවායං පාපකො භවෙය්‍ය, න සත්ථු සන්තිකෙ නිසිදිත්වා ධම්මං සුණෙය්‍ය, අපාපකෙන ඉමිනා භවිතබ්බ’’න්ති චින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. උපාසකො බුද්ධගාරවෙන රඤ්ඤො පච්චුට්ඨානං වා වන්දනං වා න අකාසි, තෙනස්ස රාජා අනත්තමනො අභොසි. සත්ථා තස්ස අනත්තමනභාවං ඤත්වා උපාසකස්ස ගුණං කථෙසි ‘‘අයං, මහාරාජ, උපාසකො බහුස්සුතො ආගතාගමො කාමෙසු වීතරාගො’’ති රාජා ‘‘න ඉමිනා ඔරකෙන භවිතබ්බං, යස්ස සත්ථා ගුණං වණ්ණෙති’’ති චින්තෙත්වා ‘‘උපාසක, වදෙය්‍යාසි යෙන තෙ අත්ථො’’ති ආහ. උපාසකො ‘‘සාධු’’ති සම්පට්චිඡි. රාජා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථාරං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

සො එකදිවසං උපරිපාසාදෙ මහාවාතපානං විවරිත්වා යීතො තං උපාසකං
 භුත්තපාතරාසං ඡත්තමාදාය ජෙනවනං ගච්ඡන්තං දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා එවමාහ
 “ත්වං කීර, උපාසක, බහුස්සුතො, අම්මාකඤ්ච ඉත්ථීයො ධම්මං සොතුකාමා වෙව
 උග්ගහෙතුකාමා ව, සාධු වතස්ස සවෙ තාසං ධම්මං වාචෙය්‍යාසී”ති. “දෙව, ගිහිනං
 නාම රාජන්තෙපුරෙ ධම්මං දෙසෙතුං වා වාචෙතුං වා නප්පතිරූපං, අය්‍යානං එව
 පතිරූප”න්ති. රාජා “සච්චං එස වදති”ති උය්‍යාපෙත්වා ඉත්ථීයො
 පක්කොසාපෙත්වා “හද්දෙ, අහං තුම්මාකං ධම්මදෙසනත්ථාය ව ධම්මවාචනත්ථාය
 ව සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා එකං භික්ඛුං යාවාමි, අසීනියා මහාසාවකෙසු කතරං
 යාවාමි”ති ආහ. තා සබ්බාපි මන්තෙත්වා ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආනන්දත්ථෙරමෙව
 ආරොචෙසුං. රාජා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො
 එවමාහ “හන්තෙ, අම්මාකං ගෙහෙ ඉත්ථීයො ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං
 සොතුඤ්ච උග්ගණ්භිතුඤ්ච ඉච්ඡන්ති, සාධු වත සවෙ ථෙරො අම්මාකං ගෙහෙ
 ධම්මං දෙසෙය්‍ය වෙව වාචෙය්‍ය වා”ති. සත්ථා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්ථා ථෙරං
 ආණාපෙසි. තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො ඉත්ථීයො ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්ති
 වෙව උග්ගණ්හන්ති ව.

අටෙකදිවසං රඤ්ඤො වූළාමණි නට්ඨො. රාජා තස්ස නට්ඨභාවං සුත්වා
 අමච්චෙ ආණාපෙසි “සබ්බෙ අන්තොවළඤ්ජනකෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා වූළාමණිං
 ආහරාපෙථා”ති. අමච්චා මාතුගාමෙ ආදිං කත්වා වූළාමණිං පරිපුච්ඡන්තා අදිස්වා
 මහාජනං කිලමෙන්නි. තං දිවසං ආනන්දත්ථෙරො රාජනිවෙසනං පට්ට්ඨො. යථා තා
 ඉත්ථීයො පුබ්බෙ ථෙරං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා ධම්මං සුණන්ති වෙව උග්ගණ්හන්ති ව,
 තථා අකත්වා සබ්බා දොමනස්සප්පත්තාව අහෙසුං. තතො ථෙරෙන “කස්මා තුම්මහෙ
 අප්ප් එවරූපා ජාතා”ති පුච්ඡිතා එවමාහංසු “හන්තෙ, රඤ්ඤො වූළාමණිං
 පරියෙසාමාති අමච්චා මාතුගාමෙ උපාදාය අන්තොවළඤ්ජනකෙ කිලමෙන්නි, න
 ජානාම කස්ස ‘කිං හවිස්සති’ති, තෙනම්හ දොමනස්සප්පත්තා”ති. ථෙරො “මා
 චින්තයිත්ථා”ති තා සමස්සාසෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ
 නිසිදිත්වා “මණි කීර තෙ, මහාරාජ, නට්ඨො”ති පුච්ඡි. “ආම, හන්තෙ”ති.
 “අසක්ඛි පන තං ආහරාපෙතු”න්ති. “හන්තෙ, සබ්බං අන්තොජනං ගහෙත්වා
 කිලමෙන්නොපි න සක්කොමි ආහරාපෙතු”න්ති. “මහාරාජ, මහාජනං
 අකිලමෙත්වා ආහරණුපායො අත්ථී”ති. “කතරො, හන්තෙ”ති? “පිණ්ඩදානං,
 මහාරාජා”ති. “කතරං පිණ්ඩදානං, හන්තෙ”ති? “මහාරාජ, යත්තකෙසු ආසඩ්ඛා
 අත්ථී, තෙ ගහෙත්වා එකෙකස්ස එකෙකං පලාලපිණ්ඩං වා මත්තිකාපිණ්ඩං වා
 දත්වා ‘ඉමං පච්චුසකාලෙ ආහරිත්වා අසුකට්ඨානෙ නාම පාතෙථා’ති වත්තබ්බං.
 යෙන ගහිතො හවිස්සති, සො තස්මිං පක්ඛිපිත්වා ආහරිස්සති. සවෙ
 පට්ඨදිවසෙයෙව පාතෙන්නි, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ පාතෙන්නි, දුතියදිවසෙපි
 තතියදිවසෙපි තථෙව කාතබ්බං. එවං මහාජනො ව න කිලමිස්සති, මණිඤ්ච
 ලභිස්සසී”ති එවං වත්වා ථෙරො අගමාසි.

රාජා වුත්තනෙයෙනෙව තයො දිවසෙ දාපෙසි, නෙව මණිං ආහරිංසු. ථෙරො
 තතියදිවසෙ ආගන්ත්වා “කිං, මහාරාජ, පාතිතො මණි”ති පුච්ඡි. “න පාතෙන්නි,

හත්තෙ” කි. “තෙන හි, මහාරාජ, මහාතලස්මියෙව පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ මහාවාටිං
 යපාපෙත්වා උදකස්ස පුරාපෙත්වා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා ‘සබ්බෙ
 අත්තොවළඤ්ජනකමනුස්සා ව ඉත්ථියො ව උත්තරාසඬගං කත්වා එකෙකොව
 අත්තොසාණිං පච්ඡිත්වා හත්ථං ධොවිත්වා ආගච්ඡන්තු’ කි වදෙහි” කි ථෙරො ඉමං
 උපායං ආචික්ඛිත්වා පක්කාමි. රාජා තථා කාරෙසි. මණිවොරො චිත්තෙසි
 “ධම්මහණ්ඩාගාරිකො ඉමං අධිකරණං ආදාය මණිං අදස්සෙත්වා ඔසක්කිස්සතීති
 අට්ඨානමෙනං, පානෙනුං දානි වට්ටතී” කි මණිං පටිච්ඡන්තං කත්වා ආදාය
 අත්තොසාණිං පච්ඡිත්වා වාටියං පානෙත්වා නික්ඛමි. සබ්බෙසං නික්ඛන්තකාලෙ
 උදකං ඡඩ්ඛෙත්වා මණිං අද්දසංසු. රාජා “ථෙරං නිස්සාය මහාජනං අකිලමෙත්වා
 මෙ මණි ලද්ධො” කි තුස්සි, අත්තොවළඤ්ජනකමනුස්සාපි “ථෙරං නිස්සාය
 මහාදුක්ඛතො මුත්තමිහා” කි තුස්සිංසු. “ථෙරස්සානුභාවෙන රඤ්ඤො වුළාමණි
 ලද්ධො” කි ථෙරස්සානුභාවො සකලනගරෙ වෙව හික්ඛුසඬසෙ ව පාකටො ජාතො.

ධම්මසභායං සන්තිසින්නා හික්ඛු ථෙරස්ස ගුණං වණ්ණයිංසු “ආවුසො,
 ආනන්දත්ථෙරො අත්තනො ඛහුස්සුතතාය පණ්ඩිතවෙන උපායකුසලතාය මහාජනං
 අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව රඤ්ඤො මණිං දස්සෙසි” කි. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය
 නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” කි පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” කි
 වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානි ආනන්දෙනෙව පරහත්ථගතං හණ්ඩං දස්සිතං,
 පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා මහාජනං අකිලමෙත්වා උපායෙනෙව තිරච්ඡානහත්ථගතං
 හණ්ඩං දස්සයිංසු” කි වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තො තස්සෙව අමච්චො අහොසි. අථෙකදිවසං රාජා
 මහත්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා වනන්තරානි විවරිත්වා උදකකීළං
 කීළිතුකාමො මඬගලපොක්ඛරණිං ඔතරිත්වා ඉත්ථාගාරමිපි පක්කොසි. ඉත්ථියො
 අත්තනො අත්තනො සිසුපගගිවුපගාදීනි ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරාසඬගෙසු
 පක්ඛිපිත්වා සමුග්ගපිට්ඨෙසු යපෙත්වා දාසියො පටිච්ඡාපෙත්වා පොක්ඛරණිං
 ඔතරිංසු. අථෙකා උය්‍යානමක්කටි සාබන්තරෙ නිසින්නා දෙවිං පිළන්ධනානි
 ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරාසඬගෙ පක්ඛිපිත්වා සමුග්ගපිට්ඨෙ යපයමානං දිස්වා තස්සා
 මුත්තාහාරං පිළන්ධිතුකාමා හුත්වා දාසියා පමාදං ඔලොකයමානා නිසීදි, දාසිපි තං
 රක්ඛමානා තහං තහං ඔලොකෙත්වා නිසින්නායෙව නිද්දායිතුං ආරහි. මක්කටි
 තස්සා පමාදභාවං ඤත්වා වාතවෙගෙන ඔතරිත්වා මහාමුත්තාහාරං ගීවාය
 පටිමුඤ්චිත්වා වාතවෙගෙන උප්පතිත්වා සාබන්තරෙ නිසීදිත්වා අඤ්ඤාසං
 මක්කටිතං දස්සනහයෙන එකස්මිං රුක්ඛසුසිරට්ඨානෙ යපෙත්වා උපසන්තුපසන්තා
 විය තං රක්ඛමානා නිසීදි.

සාපි බො දාසී පටිබුජ්ඣිත්වා මුත්තාහාරං අපස්සන්ති කම්පමානා අඤ්ඤං
 උපායං අදිස්වා “පුරිසො දෙවියා මුත්තාහාරං ගහෙත්වා පලාතො” කි මහාවිරවං
 විරවි. ආරක්ඛමනුස්සා තතො තතො සන්තිපතිත්වා තස්සා වචනං සුත්වා රඤ්ඤො
 ආරොවයිංසු. රාජා “වොරං ගණ්හථා” කි ආහ. පුරිසා උය්‍යානා නික්ඛමිත්වා

“වොරං ගණ්හථං, වොරං ගණ්හථා” ති ඉතො චිතො ව ඔලොකෙන්ති. අටේකො ජානපදො බලිකාරකපුරිසො තං සද්දං සුත්වා කම්පමානො පලායි. තං දිස්වා රාජපුරිසා “අයං වොරො භවිස්සති” ති අනුබන්ධිත්වා තං ගහෙන්වා පොථෙත්වා “අරෙ, දුට්ඨවොර, එවං මහාසාරං නාම පිළන්ධනං අවහරිස්සසී” ති පරිභාසිංසු. සො චින්තෙසි “සවාහං ‘න ගණ්හාමී’ ති වක්ඛාමි, අප්ප මෙ ජීවිතං නත්ථි, පොථෙත්තායෙව මං මාරෙස්සන්ති, සම්පට්ඨිජාමි න” ති. සො “ආම, සාමි, ගහිතං මෙ” ති ආහ. අථ තං බන්ධිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආනයිංසු. රාජාපි නං පුච්ඡ “ගහිතං තෙ මහාසාරපිළන්ධන” ති? “ආම, දෙවා” ති. “ඉදානි තං කහ” ති. “දෙව, මයා මහාසාරං නාම මඤ්චපිට්ඨමි න දිට්ඨපුබ්බං, සෙට්ඨි පන මං මහාසාරපිළන්ධනං ගණ්හාපෙසි, සොහං තං ගහෙන්වා ව තස්ස අදාසිං, සො නං ජානාති” ති.

රාජා සෙට්ඨිං පක්කොසාපෙත්වා “ගහිතං තෙ ඉමස්ස භත්ථතො මහාසාරපිළන්ධන” ති පුච්ඡ. “ආම, දෙවා” ති. “කහං ත” ති. “පුරොහිතස්ස මෙ දින්න” ති. පුරොහිතමි පක්කොසාපෙත්වා තට්ඨ පුච්ඡ, සොපි සම්පට්ඨිත්වා “ගන්ධබ්බස්ස මෙ දින්න” ති ආහ. තමි පක්කොසාපෙත්වා “පුරොහිතස්ස භත්ථතො තෙ මහාසාරපිළන්ධනං ගහිත” ති පුච්ඡ. “ආම, දෙවා” ති. “කහං ත” ති. “කිලෙසවසෙන මෙ වණ්ණදාසියා දින්න” ති. තමි පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡ, සා “න ගණ්හාමී” ති ආහ. තෙ පඤ්ච ජනෙ පුච්ඡන්තානඤ්ඤෙව සුරියො අත්ථං ගතො. රාජා “ඉදානි විකාලො ජාතො, ස්වෙ ජානිස්සාමා” ති තෙ පඤ්ච ජනෙ අමච්චානං දත්වා නගරං පාවිසි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – “ඉදං පිළන්ධනං අත්තොවළඤ්ජෙ නට්ඨං, අයඤ්ච ගහපතිකො බහිවළඤ්ජො, ද්වාරෙපි බලවාරක්ඛො, තස්මා අත්තොවළඤ්ජනකානමිපි තං ගහෙන්වා පලායිතුං න සක්කා. එවං නෙව බහිවළඤ්ජනකානං, න අත්තො, උය්‍යානෙ වළඤ්ජනකානං ගහණුපායො දිස්සති. ඉමිනා දුග්ගතමනුස්සෙන ‘සෙට්ඨිස්ස මෙ දින්න’ ති කට්ඨෙත්තෙ අත්තතො මොක්ඛත්ථාය කලීතං භවිස්සති, සෙට්ඨිනාපි ‘පුරොහිතස්ස මෙ දින්න’ ති කට්ඨෙත්තෙ ‘එකතො හුත්වා නිත්ථරිස්සාමී’ ති චින්තෙත්වා කලීතං භවිස්සති, පුරොහිතෙනාපි ‘ගන්ධබ්බස්ස මෙ දින්න’ ති කට්ඨෙත්තෙ ‘බන්ධනාගාරෙ ගන්ධබ්බං නිස්සාය සුබ්බෙ වසිස්සාමා’ ති චින්තෙත්වා කලීතං භවිස්සති, ගන්ධබ්බෙනාපි ‘වණ්ණදාසියා මෙ දින්න’ ති කට්ඨෙත්තෙ ‘එකත්තෙන අනුක්කණ්ඨිනා භවිස්සාමා’ ති චින්තෙත්වා කලීතං භවිස්සති, ඉමෙහි පඤ්චහිපි වොරෙහි න භවිතබ්බං, උය්‍යානෙ මක්කටා බහු, පිළන්ධනෙන එකිස්සා මක්කටියා භත්ථෙ ආරුල්ලෙන භවිතබ්බ” ති. සො රාජානං උපසඬකමිත්වා “මහාරාජ, වොරෙ අම්භාකං නිය්‍යාදෙට්, මයං තං කිච්චං සොධෙස්සාමා” ති ආහ. රාජා “සාධු, පණ්ඨිත, සොධෙහි” ති තස්ස නිය්‍යාදෙසි.

බොධිසත්තො අත්තතො දාසපුරිසෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙ පඤ්ච ජනෙ එකස්මිංයෙව යානෙ වසාපෙත්වා සමන්තා ආරක්ඛං කත්වා කණ්ණං දත්වා “යං

තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කථෙන්නි, තං මය්හං ආරොචෙථා” ති වත්වා පක්කාමි. තෙ තථා අකංසු. තතො මනුස්සානං සන්නිසින්නවෙලාය සෙට්ඨි තං ගහපතිකං ආහ – “අරෙ, දුට්ඨගහපති, තයා අහං, මයා වා ත්වං කහං දිට්ඨපුබ්බො, කදා තෙ මය්හං පිළන්ධනං දින්න” න්ති ආහ. සො “සාමි මහාසෙට්ඨි, අහං මහාසාරං නාම රුක්ඛසාරපාදකං මඤ්චපියම්පි න ජානාමි, ‘තං නිස්සාය පන මොක්ඛං ලභිස්සාමි’ ති එවං අවචං, මා මෙ කුප්ඤ්ඤ, සාමි” ති ආහ. පුරොහිතොපි සෙට්ඨි ආහ “මහාසෙට්ඨි, ත්වං ඉමිනා අත්තනො අදින්නකමෙව මය්හං කථං අදාසි” ති? “මයම්පි ද්වෙ ඉස්සරා, අම්මාකං එකතො හුත්වා යිතකාලෙ කම්මං බිජ්ජං නිජ්ජප්පිස්සති” ති කථෙසින්ති. ගන්ධබ්බොපි පුරොහිතං ආහ “බ්‍රාහ්මණ, කදා තයා මය්හං පිළන්ධනං දින්න” න්ති? “අහං තං නිස්සාය වසනට්ඨානෙ සුඛං වසිස්සාමි” ති කථෙසින්ති. වණ්ණදාසිපි ගන්ධබ්බං ආහ “අරෙ දුට්ඨගන්ධබ්බ, අහං කදා තව සන්නිකං ගතපුබ්බා, ත්වං වා මම සන්නිකං ආගතපුබ්බො, කදා තෙ මය්හං පිළන්ධනං දින්න” න්ති? හගිති කිංකාරණා කුප්ඤ්ඤ, “අම්මෙහෙසු පඤ්චසු එකතො වසන්තෙසු සරාචාසො හවිස්සති, අනුක්කණ්ඨමානා සුඛං වසිස්සාමා” ති කථෙසින්ති. බොධිසත්තො පයොජිතමනුස්සානං සන්නිකා තං කථං සුත්වා තෙසං තථතො අවොරහාවං ඤාත්වා “මක්කට්ඨා ගහිතපිළන්ධනං උපායෙනෙව පාතෙස්සාමි” ති ගණ්ඩුමයානි බහුනි පිළන්ධනානි කාරෙත්වා උය්‍යානෙ මක්කට්ඨො ගාහාපෙත්වා හත්ථපාදගීවාසු ගණ්ඩුපිළන්ධනානි පිළන්ධාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. ඉතරා මක්කට්ඨ පිළන්ධනං රක්ඛමානා උය්‍යානෙ එව නිසිදි.

බොධිසත්තො මනුස්සෙ ආණාපෙසි “ගච්ඡට්තුම්හෙ, උය්‍යානෙ සබ්බා මක්කට්ඨො උපධාරෙට්, යස්සා තං පිළන්ධනං පස්සට්, තං උත්තාසෙත්වා පිළන්ධනං ගණ්හථා” ති. තාපි බො මක්කට්ඨො “පිළන්ධනං නො ලද්ධ” න්ති තුට්ඨපහට්ඨා උය්‍යානෙ විවරන්තියො තස්සා සන්නිකං ගන්ත්වා “පස්ස අම්මාකං පිළන්ධන” න්ති ආහංසු. සා මක්කට්ඨ අසහමානා “කිං ඉමිනා ගණ්ඩුපිළන්ධනෙනා” ති මුත්තාහාරං පිළන්ධිත්වා නික්ඛමි. අථ නං තෙ පුරිසා දිස්වා පිළන්ධනං ඡඩ්ඨාපෙත්වා ආහරිත්වා බොධිසත්තස්ස අදංසු. සො තං ආදාය රඤ්ඤො දස්සෙත්වා “ඉදං තෙ දෙව පිළන්ධනං, තෙ පඤ්චපි අවොරා, ඉදං පන උය්‍යානෙ මක්කට්ඨා ආහත” න්ති ආහ. “කථං පන තෙ, පණ්ඩිත, මක්කට්ඨා හත්ථං ආරුළ්භහාවො ඤාතො, කථං තෙ ගහිත” න්ති? සො සබ්බං ආචික්ඛි. රාජා තුට්ඨමානසො “සඬ්ඨාමසිසාදීසු නාම සුරාදයො ඉච්ඡිතබ්බා හොන්ති” ති බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

92.

“උක්කට්ඨෙ සුරම්ච්ඡන්ති, මන්තීසු අකුතුහලං;
පියඤ්ච අන්තපානම්භි, අත්ථෙ ජාතෙ ව පණ්ඩිත” න්ති.

තත්ථ උක්කට්ඨෙති උපකට්ඨෙ, උහතොඛ්‍යුල්ලෙහ සඬ්ඨාමෙ සම්පහාරෙ වත්තමානෙති අත්ථො. සුරම්ච්ඡන්තිති අසනියාපි මත්ථකෙ පතමානාය අපලායිනං සුරං ඉච්ඡන්ති, තස්මිං බණෙ එවරුපො සඬ්ඨාමයොධො පත්ථෙතබ්බො හොති.

මන්තීසු අකුතුහලන්ති කත්තබ්බාකත්තබ්බකිව්වං සම්මන්තනකාලෙ උප්පන්නෙ මන්තීසු යො අකුතුහලො අවිකිණ්ණවාටො මන්තං න හින්දති, තං ඉච්ඡන්ති, තාදිසො තෙසු යානෙසු පත්ථෙතබ්බො හොති. පියඤ්ච අන්තපානමිහීති මධුරෙ අන්තපානෙ පච්චුපට්ඨිතෙ සහපරිභුඤ්ජනත්ථාය පියපුග්ගලං පත්ථෙන්නි, තාදිසො තස්මිං කාලෙ පත්ථෙතබ්බො හොති. අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිතන්ති අත්ථගමිහීරෙ ධම්මගමිහීරෙ කිස්මිඤ්චිදෙව කාරණෙ චා පඤ්ඤෙ චා උප්පන්නෙ පණ්ඩිතං විචක්ඛණං ඉච්ඡන්ති. තථාරූපො හි තස්මිං සමයෙ පත්ථෙතබ්බො හොතිති.

එවං රාජා බොධිසත්තං චණ්ණෙත්වා ථොමෙත්වා සනවස්සං වස්සෙන්නො මහාමෙඝො විය සත්තාහි රතනෙහි පුජෙත්වා තස්සොවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො, බොධිසත්තොපි යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ථෙරස්ස ගුණං කථෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාසාරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[93] 3. විස්සාසභොජනජාතකවණ්ණනා

න විස්සසෙ අවිස්සත්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්නො විස්සාසභොජනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර සමයෙ යෙභුයොන භික්ඛු “මාතරා නො දින්නං, පිතරා නො දින්නං, භාතරා, භගිනියා, චූළමාතරා, චූළපිතරා, මාතුලෙන, මාතුලානියා දින්නං. අම්භාකං ගිහිකාලෙපි භික්ඛුකාලෙපි එතෙ දාතුං යුත්තරූපාවා”ති ඤාතීහි දින්නෙ චත්තාරො පච්චයෙ විස්සත්ථා හුත්වා අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා “භික්ඛුනං මයා ධම්මදෙසනං කාතුං වට්ටති”ති භික්ඛු සන්නිපාතාපෙත්වා “භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම ඤාතීහිපි අඤ්ඤාතීහිපි දින්නකෙ චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගො කාතබ්බො. අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගං කත්වා හි කාලං කුරුමානො භික්ඛු යක්ඛපෙතඅත්තභාවතො න මුච්චති, අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො නාමෙස විසපරිභොගසදිසො. විසඤ්හි විස්සාසිකෙන දින්නකම්පි අවිස්සාසිකෙන දින්නකම්පි මාරෙතියෙව. පුබ්බෙපි විස්සාසෙන දින්නං විසං පරිභුඤ්ජිත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තා”ති චත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්සෙකො ගොපාලකො කිට්ඨසම්බාධසමයෙ ගාවො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ ගොසාලං කත්වා රක්ඛන්නො වසති. සෙට්ඨිනො ච කාලෙන කාලං ගොරසං ආහරති. අථස්ස ගොසාලාය අවිදුරෙ සිහො නිවාසං ගණ්හි. ගාවීනං සිහසන්නාසෙන මිලාතානං බීරං මන්දං අහොසි. අථ නං එකදිවසං සප්පි. ආදාය ආගතං සෙට්ඨි පුච්ඡී “කිං නු බො, සම්ම ගොපාලක, මන්දං සප්පි”ති? සො තං කාරණං ආවික්ඛි. “අත්ථි පන, සම්ම, තස්ස සිහස්ස කත්ථවි පට්ඨන්ධො”ති? “අත්ථිස්ස සාමි, එකාය මිගමාතුකාය සද්ධිං සංසග්ගො”ති. “සක්කා පන තං

ගාභාපෙතු”න්ති? “සක්කා, සාමී”ති. “තෙන හි තං ගහෙත්වා තස්සා නලාටතො පට්ඨාය සරීරෙ ලොමානි විසෙන පුනප්පුනං රජීත්වා සුක්ඛාපෙත්වා ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කාමෙත්වා තං මිගමාතුකං විස්සජ්ජෙහි, සො තස්සා සිනෙහෙන සරීරං ලෙහිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්ණස්සති. අථස්ස වම්මනඛදායා වෙව වසඤ්ච මංසඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසී”ති හලාහලවිසං දත්වා උය්‍යොජෙසි.

සො ගොපාලකො ජාලං ඛිපිත්වා උපායෙන තං මිගමාතුකං ගණ්හිත්වා තථා අකාසි. සිහො තං දිස්වාච බලවසිනෙහෙන තස්සා සරීරං ලෙහිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්ණි. ගොපාලකොපි වම්මාදීනි ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො තං කාරණං ඤාත්වා “පරෙසු සිනෙහො නාම න කාතබ්බො, එවං බලසම්පන්නොපි සිහො මිගරාජා කිලෙසවසෙන සංසග්ගං නිස්සාය මිගමාතුකාය සරීරං ලෙහන්තො විසපරිභොගං කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො”ති වත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

93.

“න විස්සසෙ අවිස්සත්ථෙ, විස්සත්ථෙපි න විස්සසෙ;
විස්සාසා භයමන්ථෙති, සිහංව මිගමාතුකා”ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – යො පුබ්බෙ සහයො අත්තනි අවිස්සත්ථො අහොසි, තස්මිං අවිස්සත්ථෙ, යො පුබ්බෙපි නිබ්භයො අත්තනි විස්සාසිකොයෙව, තස්මිං විස්සත්ථෙපි න විස්සසෙ, නෙව විස්සාසං කරෙය්‍ය. කිංකාරණා? විස්සාසා භයමන්ථෙති, යො හි මිත්තෙපි අමිත්තෙපි විස්සාසො, තතො භයමෙව ආගච්ඡති. කථං? සිහංව මිගමාතුකා, යථා මිත්තසන්ථව්වසෙන කතවිස්සාසාය මිගමාතුකාය සන්තිකා සිහස්ස භයං අන්ථෙති, උපගතං සම්පත්තන්ති අත්ථො. යථා වා විස්සාසවසෙන සිහං මිගමාතුකා අන්ථෙතා උපගතාතිපි අත්ථො.

එවං බොධිසත්තො සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මහාසෙට්ඨි අහමෙව අහොසි”න්ති.

විස්සාසභොජනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[94] 4. ලොමහංසජාතකවණ්ණනා

සොතත්තො සොසිත්තො වෙවාති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය පාටිකාරාමෙ විහරන්තො සුනක්ඛත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ සුනක්ඛත්තො සත්ථු උපට්ඨාකො හුත්වා පත්තචීවරමාදාය විවරමානො කොරක්ඛත්තියස්ස ධම්මං රොචෙන්නො දසබලස්ස පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙත්වා කොරක්ඛත්තියං නිස්සාය වසති. තස්ස කාලකඤ්ජිකඅසුරයොනියං නිබ්බත්තකාලෙ

ගිහි හුන්වා “නත්ථි සමණස්ස ගොතමස්ස උත්තරි මනුස්සධම්මා
 අලමරියඤ්ඤාණදස්සනවිසෙසො, තක්කපරියාහනං සමණො ගොතමො ධම්මං
 දෙසෙති විමංසානුවරිතං සයංපටිභානං. යස්ස ච ඛවාස්ස අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො,
 න සො නියායාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා”ති (ම. නි. 1.146) වෙසාලියං
 තිණ්ණං පාකාරානං අන්තරෙ විවරන්තො සත්ථු අවණ්ණං භාසති.

අථායස්මා සාරිපුත්තො පිණ්ඩාය වරන්තො තස්සෙවං අවණ්ණං භාසන්තස්ස
 සුත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො තමත්ථං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා
 “කොධනො, සාරිපුත්ත, සුනක්ඛන්තො මොඝපුරිසො, කොධවසෙනෙවමාහ,
 කොධවසෙනාපි පන ‘න සො නියායාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා’ති
 වදන්තො අජානිත්වාපි මය්හං ගුණමෙව භාසති. න ඛො පන සො මොඝපුරිසො
 මය්හං ගුණං ජානාති. මය්හඤ්ඤි, සාරිපුත්ත, ඡ අභිඤ්ඤා නාම අත්ථි, අයම්පි මෙ
 උත්තරිමනුස්සධම්මොව. දසබලඤ්ඤාණානි අත්ථි, චතුර්වේසාරජ්ජඤ්ඤාණං අත්ථි,
 චතුර්‍යෝනිපරිච්ඡේදකඤ්ඤාණං අත්ථි, පඤ්චගතිපරිච්ඡේදකඤ්ඤාණං අත්ථි, අයම්පි මෙ
 උත්තරිමනුස්සධම්මොව. එවං උත්තරිමනුස්සධම්මසමන්තාගතං පන මං යො එවං
 වදෙයා ‘නත්ථි සමණස්ස ගොතමස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මො’ති, සො තං වාවං
 අප්පභාය තං විත්තං අප්පභාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා යථාහතං නික්ඛිත්තො
 එවං නිරයෙ”ති එවං අත්තනො විජ්ජමානං උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ගුණං කථෙත්වා
 “සුනක්ඛන්තො කිර, සාරිපුත්ත, කොරක්ඛන්තියස්ස දුක්කරකාරිකාය මිච්ඡාතපෙ
 පසන්තො, මිච්ඡාතපෙ පසිදන්තෙන පන මයි එව පසිදිතුං වට්ටති. අහඤ්ඤි ඉතො
 එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ ‘අත්ථි නු ඛො එත්ථ සාරො’ති බාහිරකං මිච්ඡාතපං
 විමංසන්තො චතුර්ධගසමන්තාගතං බ්‍රහ්මවරියවාසං වසිං, තපස්සි සුදං හොමි
 පරමතපස්සි, ලුඛො සුදං හොමි පරමලුඛො, ඡෙගුවච්ඡි සුදං හොමි පරමඡෙගුවච්ඡි,
 පච්චිත්තො සුදං හොමි පරමපච්චිත්තො”ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකනවුතිකප්පමත්ථකෙ බොධිසත්තො “බාහිරකතපං විමංසිස්සාමි”ති
 ආජීවකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අවෙලකො අහොසි රජොජල්ලිකො, පච්චිත්තො
 අහොසි එකවිහාරි. මනුස්සෙ දිස්වා මිගො විය පලායි, මහාවිකතිහොජනො අහොසි,
 වච්ඡකගොමයාදීනි පරිභුඤ්ජි, අප්පමාදවිහාරත්ථාය අරඤ්ඤෙ එකස්මිං හිංසනකෙ
 වනසණ්ඨෙ විහාසි. තස්මිම්පි විහරන්තො හිමපාතසමයෙ අන්තරට්ඨකෙ රත්තිං
 වනසණ්ඨා නික්ඛමිත්වා අබ්‍හොකාසෙ විහරිත්වා සූරියෙ උග්ගතෙ වනසණ්ඨං
 පවිසති. සො යථා රත්තිං අබ්‍හොකාසෙ හිමොදකෙන තින්තො, තථෙව දිවා
 වනසණ්ඨතො පග්ගරන්තෙහි උදකඛිත්ථුහි තෙමයි. එවං අහොරත්තං සීතදුක්ඛං
 අනුභොති. ගිම්හානං පන පච්ඡිමෙ මාසෙ දිවා අබ්‍හොකාසෙ විහරිත්වා රත්තිං
 වනසණ්ඨං පවිසති. සො යථා දිවා අබ්‍හොකාසෙ ආතපෙන පරිලාභජ්ජන්තො,
 තථෙව රත්තිං නිවාතෙ වනසණ්ඨෙ පරිලාභං පාපුණාති, සරීරා සෙදධාරා මුච්චන්ති.
 අථස්ස පුබ්බෙ අස්සුතපුබ්බා අයං ගාථා පටිභාසි –

94.

“සොතන්තො සොසින්තො වෙව, එකො හිංසනකෙ වනෙ;

නග්ගො න වග්ගිමාසීනො, එසනාපසුනො මුනි''ති.

තත්ථ සොතත්තොති සුරියසන්තාපෙන සුට්ඨු තත්තො. සොසින්නොති හිමොදකෙන සුසින්නො සුට්ඨු තින්නො. එකො හිංසනකෙ වනෙනි යත්ථ පට්ටියානං යෙභුයොන ලොමානි හංසන්ති, තථාරූපෙ හිංසනකෙවනසංඝ්ඛෙ එකො අද්දුතියොව අහොසින්නි දීපෙනි. නග්ගො න වග්ගිමාසීනොති නග්ගො ව න ව අග්ගිමාසීනො. තථා සිතෙන පිළියමානොපි නෙව නිවාසනපාරූපනං වා ආදියිං, න ව අග්ගිං ආගම්ම නිසිදින්නි දීපෙනි. එසනාපසුනොති අබ්‍රහ්මවරියෙපි තස්මිං බ්‍රහ්මවරියසඤ්ඤි හුත්වා “බ්‍රහ්මවරියමෙවෙනං එසනා ගවෙසනා උපායො බ්‍රහ්මලොකස්සා”ති එවං තාය බ්‍රහ්මවරියෙසනාය පසුනො අනුයුත්තො උස්සුක්කං ආපන්නො අහොසින්නි දස්සෙනි. මුනිති “මුනි ඛො එස මොනත්ථාය පටිපන්නො”ති එවං ලොකෙන සම්භාවිතො අහොසින්නි දීපෙනි.

එවං චතුරඤ්ඤාසමන්තාගතං බ්‍රහ්මවරියං වරිත්වා ඛොධිසත්තො මරණකාලෙ උපට්ඨිතං නිරයනිමිත්තං දිස්වා “ඉදං වතසමාදානං නිරත්ථක”න්ති ඤත්වා තඤ්ඤාසංඝ්ඤාය තං ලද්ධිං හින්දිත්වා සම්මාදිට්ඨිං ගහෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “අහං තෙන සමයෙන සො ආජීවකො අහොසි”න්ති.

ලොමහංසජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[95] 5. මහාසුදස්සනජාතකවණ්ණනා

අනිච්චා වත සඤ්ඤාසංඝ්ඤා ඉදං සත්ථා පරිනිබ්බානමඤ්ඤෙව නිපන්නො ආනන්දත්ථෙරස්ස “මා, හන්තෙ, හගවා ඉමස්මිං බුද්දකනගරකෙ”ත්තාදිවචනං (දී. නි. 2.210) ආරබ්භ කථෙසි. තථාගතෙ හි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ සාරිපුත්තත්ථෙරො කත්තිකපුණ්ණමායං නාළකගාමකෙ ජාතොවරකෙ පරිනිබ්බාසි, මහාමොග්ගල්ලානො කත්තිකමාසස්සෙව කාළපක්ඛඅමාවසියං. එවං පරිනිබ්බුතෙ අග්ගසාවකයුගෙ “අහම්පි කුසිනාරායං පරිනිබ්බාසිස්සාමි”ති අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො තත්ථ ගන්ත්වා යමකසාලානමන්තරෙ උත්තරසීසකෙ මඤ්ඤෙවකෙ අනුට්ඨානසෙය්‍යාය නිපජ්ජි. අථ නං ආයස්මා ආනන්දත්ථෙරො “මා, හන්තෙ, හගවා ඉමස්මිං බුද්දකනගරකෙ විසමෙ උජ්ජඨගලනගරකෙ, සාධානගරකෙ පරිනිබ්බාසි, අඤ්ඤෙසං වම්පාරාජගහාදීනං මහානගරානං අඤ්ඤතරස්මිං හගවා පරිනිබ්බායතු”ති යාචි. සත්ථා “මා, ආනන්ද, ඉමං ‘බුද්දකනගරකං, උජ්ජඨගලනගරකං සාධානගරක’න්ති වදෙහි, අහඤ්ඤි පුබ්බෙ සුදස්සනවක්කවත්තිරාජකාලෙ ඉමස්මිං නගරෙ වසිං, තදා ඉදං ද්වාදසයොජනිකෙන රතනපාකාරෙන පරික්ඛිත්තං මහානගරං අහොසි”ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරන්තො මහාසුදස්සනසුත්තං (දී. නි. 2.241 ආදයො) කථෙසි.

තදා පන මහාසුදස්සනං සුධම්මපාසාදා ඔතරිත්වා අවිදුරෙ සත්තරතනමයෙ තාලවනෙ පඤ්ඤත්තස්මිං කප්පියමඤ්චකෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන අනුට්ඨානසෙය්‍යාය නිපන්තං දිස්වා “ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතිරාජධානිප්පමුබ්බානි, එත්ථ ඡන්දං කරොහී”ති සුභද්දාය දෙවියා වුත්තෙ මහාසුදස්සනො “මා දෙවි එවං අවච, අථ බො ‘එත්ථ ඡන්දං විනෙහි, මා අපෙක්ඛං අකාසී’ති එවං මං ඔවදා”ති වත්වා “කිංකාරණා, දෙවා”ති පුච්ඡිතො “අප්පාහං කාලකිරියං කරස්සාමී”ති. අථ නං දෙවි රොදමානා අක්ඛිති පුඤ්ඡිත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන තථා වත්වා රොදි පරිදෙවි. සෙසාපි චතුරාසීතිසහස්සඉත්ථියො රොදිංසු පරිදෙවිංසු. අමච්චාදිසුපි එකොපි අධිවාසෙතුං නාසක්ඛි, සබ්බෙපි රොදිංසු. බොධිසත්තො “අලං, භණෙ, මා සද්දමකත්ථා”ති සබ්බෙ නිවාරෙත්වා දෙවිං ආමන්තෙත්වා “මා ත්වං දෙවි රොදි, මා පරිදෙවි. තිලඵලමත්තොපි හි සඬබ්බාරො නිච්චො නාම නත්ථි, සබ්බෙපි අනිච්චා හෙදනධම්මා එවා”ති වත්වා දෙවිං ඔවදන්තො ඉමං ගාථමාහ –

95.

“අනිච්චා වත සඬබ්බාරා, උප්පාදවයධම්මිනො;
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුබො”ති.

තත්ථ අනිච්චා වත සඬබ්බාරාහි හද්දෙ සුභද්දාදෙවි, යත්තකා කෙහිවි පච්චයෙහි සමාගන්ත්වා කතා ඛන්ධායතනාදයො සඬබ්බො තෙ අනිච්චායෙව නාම. එතෙසු හි රූපං අනිච්චං...පෙ.... විඤ්ඤාණං අනිච්චං. චක්ඛු අනිච්චං...පෙ.... ධම්මා අනිච්චා. යංකිඤ්චි සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං රතනං, සබ්බං තං අනිච්චමෙව. ඉති “අනිච්චා වත සඬබ්බාරා”ති ගණ්හ. කස්මා? උප්පාදවයධම්මිනොති, සබ්බෙ හෙතෙ උප්පාදධම්මිනො වෙච වයධම්මිනො ච උප්පජ්ජනභිජ්ජනසභාවායෙව, තස්මා “අනිච්චා”ති වෙදිතඛිබ්බා. යස්මා ච අනිච්චා, තස්මා උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, උප්පජ්ජිත්වා යිති. පත්වාපි නිරුජ්ඣන්තියෙව. සබ්බෙව හෙතෙ නිබ්බත්තමානා උප්පජ්ජන්ති නාම, භිජ්ජමානා නිරුජ්ඣන්ති නාම. තෙසං උප්පාදෙ සතියෙව ච යිති නාම හොති, යිතියා සතියෙව භඬිගො නාම හොති, න හි අනුප්පන්තස්ස යිති නාම, නාපි යිතං අභිජ්ජනකං නාම අත්ථි. ඉති සබ්බෙපි සඬබ්බාරා තිණි ලක්ඛණානි පත්වා තත්ථ තත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා සබ්බෙපිමෙ අනිච්චා ඛණිකා ඉත්තරා අධුවා පහඬගුනො චලිතා සමීරිතා අනද්ධනියා පයානා තාවකාලිකා නිස්සාරා, තාවකාලිකට්ඨෙත මායාමරිච්චේණසදිසා. තෙසු හද්දෙ සුභද්දාදෙවි, කස්මා සුබසඤ්ඤං උප්පාදෙසි, එවං පන ගණ්හ තෙසං වූපසමො සුබොති, සබ්බවට්ඨවූපසමනතො තෙසං වූපසමො නාම නිබ්බානං, තදෙවෙකං එකන්තතො සුබං, තතො අඤ්ඤං සුබං නාම නත්ථිති.

එවං මහාසුදස්සනො අමතමහානිබ්බානෙන දෙසනාය කුටං ගහෙත්වා අවසෙසස්සපි මහාජනස්ස “දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථා”ති ඔවාදං දත්වා දෙවලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සුභද්දා දෙවී රාහුලමාතා අහොසි, පරිණායකරතනං රාහුලො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, මහාසුදස්සනො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

මහාසුදස්සනජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[96] 6. තෙලපත්තජාතකවණ්ණනා

සමතිත්තිකං අනවසෙසකන්ති ඉදං සත්ථා සුමිහරට්ඨෙ සෙදකං නාම නිගමං උපනිස්සාය අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඨෙ විහරන්තො ජනපදකල්‍යාණිසුත්තං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තත්‍ර හි භගවා –

“සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ‘ජනපදකල්‍යාණි ජනපදකල්‍යාණි’ති ඛො, භික්ඛවෙ, මහාජනකායො සන්තිපතෙය්‍ය, සා ඛො පනස්ස ජනපදකල්‍යාණි පරමපාසාවිනී නච්චෙ, පරමපාසාවිනී ගීතෙ. ‘ජනපදකල්‍යාණි නච්චති ගායතී’ති ඛො, භික්ඛවෙ, හියොයොසොමන්තාය මහාජනකායො සන්තිපතෙය්‍ය. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛපටිකුලො. තමෙනං එවං වදෙය්‍ය ‘අයං තෙ, අමිහො පුරිස, සමතිත්තිකො තෙලපත්තො අන්තරෙන ව මහාජනකායස්ස අන්තරෙන ව ජනපදකල්‍යාණියා පරිහරිතබ්බො, පුරිසො ව තං උක්ඛිත්තාසිකො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධස්සති ‘යත්ථෙව නං ථොකම්පි ඡඩ්ඨෙස්සසි, තත්ථෙව තෙ සිසං පාතෙස්සාමී’”ති. “තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු සො පුරිසො අමුං තෙලපත්තං අමනසිකරිත්වා බහිද්ධා පමාදං ආහරෙය්‍යා”ති? “නො භෙනං, භන්තෙ”. උපමා ඛො මායං, භික්ඛවෙ, කතා අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනාය. අයමෙවෙත්ථ අත්ථො – ‘සමතිත්තිකො තෙලපත්තො’ති ඛො, භික්ඛවෙ, කායගතායෙනං සතියා අධිවචනං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං ‘කායගතා නො සති භාවිතා භවිස්සති සුසමාරද්ධා’ති එවඤ්ඤි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බං’න්ති (සං. නි. 5.386) –

ඉදං ජනපදකල්‍යාණිසුත්තං සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං කට්ඨෙසි.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – ජනපදකල්‍යාණිති ජනපදමිහි කල්‍යාණි උත්තමා ඡසරිරදොසරහිතා පඤ්චකල්‍යාණසමන්තාගතා. සා හි යස්මා නාතිදීසා, නාතිරස්සා, නාතිකිසා, නාතිපුලා, නාතිකාලා, නාච්චොදාතා, අතික්කන්තා මානුසකවණ්ණං, අපත්තා දිබ්බවණ්ණං, තස්මා ඡසරිරදොසරහිතා. ඡවිකල්‍යාණං, මංසකල්‍යාණං, න්භාරුකල්‍යාණං, අට්ඨිකල්‍යාණං, වයොකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පන පඤ්චහි කල්‍යාණෙහි සමන්තාගතත්තා පඤ්චකල්‍යාණසමන්තාගතා නාම. තස්සා හි ආගන්තුකොභාසකිච්චං නාම නත්ථි, අත්තනො සරිරොභාසෙනෙව ද්වාදසභත්ථෙ යානෙ ආලොකං කරොති, පියඬ්ඟුසාමා වා හොති සුවණ්ණසාමා වා. අයමස්සා ඡවිකල්‍යාණතා. වත්තාරො පනස්සා භත්ථපාදා මුඛපරියොසානඤ්ඤා

ලාබාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාළරත්තකම්බලසදිසං හොති. අයමස්සා මංසකල්‍යාණකා. වීසති නබපත්තානි මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාබාරසපුරිතානි විය, මුත්තට්ඨානෙ බීරධාරාසදිසානි. අයමස්සා න්භාරුකල්‍යාණකා. ද්වත්තිංස දන්තා සුච්ඡිකා සුධොතවජීරපත්ති විය බායන්ති. අයමස්සා අට්ඨිකල්‍යාණකා. වීසතිවස්සසතිකාපි පන සමානා සොළසවස්සද්දෙසිකා විය හොති නිබ්බලිපලිතා. අයමස්සා වයොකල්‍යාණකා.

පරමපාසාවිතීති එත්ථ පන පසවනං පසවො, පවත්තීති අත්ථො. පසවො එව පාසාවො, පරමො පාසාවො පරමපාසාවො, සො අස්සා අත්ථීති පරමපාසාවිතී. නච්චෙ ව ගීතෙ ව උත්තමජ්ජවත්ති සෙට්ඨකිරියා. උත්තමමෙව නච්චං නච්චති, ගීතඤ්ච ගායතීති වුත්තං හොති.

අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍යාති න අත්තනො රුචියා ආගච්ඡෙය්‍ය, අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජායො – අට්ඨං මහාජනමජ්ඣෙකං ජනපදකල්‍යාණියා නච්චමානාය “සාධු සාධු”ති සාධුකාරෙසු අඬුලිචොටනෙසු වෙලුක්බෙපෙසු ව පවත්තමානෙසු තං පවත්තිං සුත්වා රාජා බන්ධනාගාරතො එකං වොරපුරිසං පක්කොසාපෙත්වා නිගළානි ඡින්දිත්වා සමතිත්තිකං සුපරිපුණ්ණං තෙලපත්තං තස්ස හත්ථෙ දත්වා උහොභි හත්ථෙහි දළ්භං ගාභාපෙත්වා එකං අසිහත්ථං පුරිසං ආණාපෙසි “එතං ගහෙත්වා ජනපදකල්‍යාණියා සමජ්ජට්ඨානං ගච්ඡ. යත්ථෙව වෙස පමාදං ආගම්ම එකම්පි තෙලබ්න්දුං ඡඩ්ඬෙති, තත්ථෙවස්ස සීසං ඡින්දා”ති. සො පුරිසො අසිං උක්ඛිපිත්වා තං තජ්ජෙත්තො තත්ථ නෙසි. සො මරණභයතජ්ජිතො ජීවිතුකාමතාය පමාදවසෙන තං අමනසිකරිත්වා සකිම්පි අක්ඛිති උම්ථීලෙන්වා තං ජනපදකල්‍යාණිං න ඔලොකෙසි. එවං භූතපුබ්බමෙවෙනං වත්ථු, සුත්තෙ පන පරිකජ්ජවසෙනෙනං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

උපමා බො ම්‍යායන්ති එත්ථ පන තෙලපත්තස්ස තාව කායගතාසතියා ඔපම්මසංසන්දනං කතමෙව. එත්ථ පන රාජා විය කම්මං දට්ඨබ්බං, අසි විය කිලෙසා, උක්ඛිත්තාසිකපුරිසො විය මාරො, තෙලපත්තහත්ථො පුරිසො විය කායගතාසතිභාවකො විපස්සකයොගාවචරො. ඉති භගවා “කායගතාසතිං භාවෙතුකාමෙන භික්ඛුනා තෙලපත්තහත්ථෙන තෙන පුරිසෙන විය සතිං අවිස්සජ්ජෙත්වා අජ්ජමත්තෙන කායගතාසති භාවෙතබ්බා”ති ඉමං සුත්තං ආහරිත්වා දස්සෙසි.

භික්ඛු ඉමං සුත්තඤ්ච අත්ථඤ්ච සුත්වා එවමාහංසු – “දුක්කරං, හත්තෙ, තෙන පුරිසෙන කතං තථාරුපිං ජනපදකල්‍යාණිං අනොලොකෙත්වා තෙලපත්තං ආදාය ගච්ඡන්තෙනා”ති. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, තෙන දුක්කරං කතං, සුකරමෙවෙනං. කස්මා? උක්ඛිත්තාසිකෙන පුරිසෙන සන්තජ්ජෙත්වා නියමානතාය. යං පන පුබ්බෙ පණ්ඩිතා අජ්ජමාදෙන සතිං අවිස්සජ්ජෙත්වා අභිසඬ්ඛනං දිබ්බරූපම්පි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා අනොලොකෙත්වා ගන්ත්වා රජ්ජං පාපුණ්ණං, එතං දුක්කරං”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතේ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙන්නේ බොධිසත්තෝ තස්ස රඤ්ඤො පුත්තසත්තස්ස සබ්බකතිට්ඨො හුත්වා නිබ්බන්ති, සො අනුපුබ්බෙන විඤ්ඤානං පාපුණි. තදා ච රඤ්ඤො ගෙහෙ පච්චෙකඛුද්ධා භුඤ්ජන්ති, බොධිසත්තෝ තෙසං වෙය්‍යාවච්චං කරොති. සො එකදිවසං චින්තෙසි “මම ඛහු භාතරො, ලච්ඡාමි නු බො අහං ඉමස්මිං නගරෙ කුලසන්නකං රජ්ජං, උදාහු නො” ති? අථස්ස එතදහොසි “පච්චෙකඛුද්ධෙ පුච්ඡන්වා ජානිස්සාමි” ති. සො දුතියදිවසෙ පච්චෙකඛුද්ධෙසු ආගතෙසු ධම්මකරණං ආදාය පාතියං පරිස්සාවෙන්වා පාදෙ ධොවන්වා තෙලෙන මක්ඛෙන්වා තෙසං අන්තරාමග්ගෙ ඛාදිත්වා නිසින්තකාලෙ චන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො තමත්ථං පුච්ඡි. අථ නං තෙ අවොචුං – කුමාර, න ත්ථං ඉමස්මිං නගරෙ රජ්ජං ලභිස්සසි, ඉතො පන වීසයොජනසත්තමත්ථංකෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලානගරං නාම අත්ථී, තත්ථ ගන්තුං සක්කොන්තො ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ රජ්ජං ලච්ඡසි. අන්තරාමග්ගෙ පන මහාවත්තනිඅට්ඨියං පරිපන්ථො අත්ථී, තං අට්ඨං පරිහරිත්වා ගච්ජන්තස්ස යොජනසතිකො මග්ගො හොති, උජුකං ගච්ජන්තස්ස පඤ්ඤාස යොජනානි හොන්ති. සො හි අමනුස්සකන්තාරො නාම. තත්ථ යක්ඛිනියො අන්තරාමග්ගෙ ගාමෙ ච සාලායො ච මාපෙන්වා උපරි සුවණ්ණතාරකච්චිත්තවිතානං මහාරහසෙය්‍යං පඤ්ඤාපෙන්වා නානාවිරාගපට්ඨාණියො පරික්ඛිපිත්වා දිබ්බාලඬකාරෙහි අත්තභාවං මණ්ඩෙන්වා සාලාසු නිසිදිත්වා ආගච්ජන්තෙ පුරිසෙ මධුරාහි වාචාහි සඬගණ්හිත්වා “කිලන්තරූපා විය පඤ්ඤායථ, ඉධාගන්ත්වා නිසිදිත්වා පාතියං පිචිත්වා ගච්ජා” ති පක්කොසිත්වා ආගතාගතානං ආසනානි දත්වා අත්තනො රූපලීලාචිලාසෙහි පලොහෙන්වා කිලෙසවසිකෙ කත්වා අත්තනා සද්ධිං අජ්ඣාචාරෙ කතෙ තත්ථෙව නෙ ලොහිතෙන පග්ගරන්තෙන ඛාදිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති. රූපගොවරං සත්තං රූපෙනෙව ගණ්හන්ති, සද්දගොවරං මධුරෙන ගීතවාදිතසද්දෙන, ගන්ධගොවරං දිබ්බගන්ධෙනි, රසගොවරං දිබ්බෙන නානග්ගරසභොජනෙන, ථොට්ඨබ්බගොවරං උභතොලොහිතකූපධානෙනි දිබ්බසයනෙනි ගණ්හන්ති. සචෙ ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා තා අනොලොකෙන්වා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙන්වා ගමිස්සසි, සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ රජ්ජං ලච්ඡසිති.

බොධිසත්තො “හොතු, හන්තෙ, තුම්භාකං ඔවාදං ගහෙන්වා කිං තා ඔලොකෙස්සාමි” ති පච්චෙකඛුද්ධෙහි පරිත්තං කාරාපෙන්වා පරිත්තවාලුකඤ්චෙව පරිත්තසුත්තඤ්ච ආදාය පච්චෙකඛුද්ධෙ ච මාතාපිතරො ච චන්දිත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා අත්තනො පුරිසෙ ආහං – “අහං තක්කසිලායං රජ්ජං ගහෙතුං ගච්ඡාමි, තුම්භෙ ඉධෙව තිට්ඨා” ති. අථ නං පඤ්ච ජනා ආහංසු “මයම්පි අනුගච්ඡාමා” ති. “න සක්කා තුම්භෙහි අනුගන්තුං, අන්තරාමග්ගෙ කීර යක්ඛිනියො රූපාදිගොවරෙ මනුස්සෙ ඵවඤ්චෙවඤ්ච රූපාදීහි පලොහෙන්වා ගණ්හන්ති, මහා පරිපන්ථො, අහං පන අත්තනං තක්කෙන්වා ගච්ඡාමි” ති. “කිං පන, දෙව, මයං තුම්භෙහි සද්ධිං ගච්ජන්තා අත්තනො පියානි රූපාදීනි ඔලොකෙස්සාම, මයම්පි තථෙව ගමිස්සාමා” ති. බොධිසත්තො “තෙන හි අප්පමන්තා හොථා” ති තෙ පඤ්ච ජනෙ ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජි.

යක්බිනියෝ ගාමාදිනි මාපෙත්වා නිසිදිංසු. තෙසු රූපගොවරො පුරිසො තා යක්බිනියෝ ඔලොකෙත්වා රූපාරම්මණෙ පටිබද්ධවිත්තො ථොකං ඔහීයි. බොධිසත්තො “කිං හො, ථොකං ඔහීයයි” ති ආහ. “දෙව, පාදා මෙ රුජ්ජන්ති, ථොකං සාලායං නිසිදිත්වා ආගච්ඡාමි” ති. “අම්හො, එතා යක්බිනියෝ, මා බො පත්ථෙසි” ති. “යං හොති, තං හොතු, න සක්කොමි, දෙවා” ති. “තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසි” ති ඉතරෙ වත්තාරො ආදාය අගමාසි. සොපි රූපගොවරකො තාසං සන්තිකං අගමාසි. තා අත්තනා සද්ධිං අජ්ඣාමාසෙ කතෙ තං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පුරතො ගන්ත්වා අඤ්ඤං සාලං මාපෙත්වා නානාතුරියානි ගහෙත්වා ගායමානා නිසිදිංසු, තත්ථ සද්දගොවරකො ඔහීයි. පුරිමනෙයෙනෙව තම්පි බාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා නානප්පකාරෙ ගන්ධකරණ්ඩකෙ පුරෙත්වා ආපණං පසාරෙත්වා නිසිදිංසු, තත්ථ ගන්ධගොවරකො ඔහීයි. තම්පි බාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා නානග්ගරසානං දිබ්බහොජනානං භාජනානි පුරෙත්වා ඔදනිකාපණං පසාරෙත්වා නිසිදිංසු, තත්ථ රසගොවරකො ඔහීයි. තම්පි බාදිත්වා පුරතො ගන්ත්වා දිබ්බසයනානි පඤ්ඤාපෙත්වා නිසිදිංසු, තත්ථ ථොට්ඨබ්බගොවරකො ඔහීයි. තම්පි බාදිංසු, බොධිසත්තො එකකොව අහොසි.

අථෙකා යක්බිනී “අතිරමන්තො වතායං, අහං තං බාදිත්වා ච නිවත්තිස්සාමි” ති බොධිසත්තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අට්ඨියා පරභාගෙ වනකම්මිකාදයො යක්බිනිං දිස්වා “අයං තෙ පුරතො ගච්ඡන්තො පුරිසො කිං හොති” ති ප්‍රච්ඡංසු. “කොමාරසාමිකො මෙ, අය්‍යා” ති. “අම්හො, අයං එවං සුකුමාලා පුජ්ඵදාමසදිසා සුවණ්ණවණ්ණා කුමාරිකා අත්තනො කුලං ඡඩ්ඛෙත්වා භවත්තං තක්කෙත්වා නික්ඛන්තා, කස්මා එතං අකිලමෙත්වා ආදාය න ගච්ඡසි” ති? “තෙසා, අය්‍යා, මය්හං පජාපති, යක්බිනී එසා, එතාය මෙ පඤ්ච මනුස්සා බාදිතා” ති. “අය්‍යා, පුරිසා නාම කුද්ධකාලෙ අත්තනො පජාපතියො යක්බිනියොපි කරොන්ති පෙනිනියොපි” ති. සා ගච්ඡමානා ගබ්හිනිවණ්ණං දස්සෙත්වා පුන සකිං විජාතවණ්ණං කත්වා පුත්තං අඬකෙන ආදාය බොධිසත්තං අනුබන්ධි, දිට්ඨදිට්ඨා පුරිමනෙයෙනෙව ප්‍රච්ඡන්ති. බොධිසත්තොපි තථෙව වත්වා ගච්ඡන්තො තක්කසිලං පාපුණි. සා පුත්තං අත්තරධාපෙත්වා එකිකාව අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නගරද්වාරං ගන්ත්වා එකිස්සා සාලාය නිසිදි. සා බොධිසත්තස්ස තෙජෙන පවිසිතුං අසක්කොන්ති දිබ්බරූපං මාපෙත්වා සාලාද්වාරෙ අට්ඨාසි.

තස්මිං සමයෙ තක්කසිලරාජා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා “ගච්ඡ, ඉමිස්සා සස්සාමිකඅස්සාමිකභාවං ජානාහි” ති මනුස්සං පෙසෙසි. සො තං උපසඬකමිත්වා “සස්සාමිකාසි” ති ප්‍රච්ඡි. “ආම, අය්‍යා, අයං මෙ සාලාය නිසින්නො සාමිකො” ති. බොධිසත්තො “තෙසා මය්හං පජාපති, යක්බිනී එසා, එතාය මෙ පඤ්ච මනුස්සා බාදිතා” ති ආහ. සාපි “පුරිසා නාම අය්‍යා කුද්ධකාලෙ යං ඉච්ඡන්ති, තං වදන්ති” ති ආහ. සො උභින්නම්පි වචනං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “අස්සාමිකභණ්ඩං නාම රාජසන්තකං හොති” ති යක්බිනිං පක්කොසාපෙත්වා එකභත්ථිපිට්ඨෙ නිසිදාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පාසාදං අභිරුය්හ තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙසි.

සො න්භාතවිලිත්තො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සිරිසයනං අභිරුහි. සාපි යක්ඛිනී අත්තනො උපකප්පනකං ආහාරං ආහරිත්වා අලඬකතපටියත්තා සිරිසයනෙ රඤ්ඤා සද්ධිං නිපජ්ජිත්වා රඤ්ඤො රතිවසෙන සුඛං සමප්පිනස්ස නිපන්තකාලෙ එකෙන පස්සෙන පරිවත්තිත්වා පරොදි. අථ නං රාජා “කිං, හද්දෙ, රොදසී”ති පුච්ඡී. “දෙව, අහං තුම්හෙහි මග්ගෙ දිස්වා ආනිතා, තුම්භාකඤ්ච ගෙහෙ ඛහු ඉත්ථියො, අහං සපත්තිනං අත්තරෙ වසමානා කථාය උප්පන්නාය ‘කො තුය්හං මාතරං වා පිතරං වා ගොත්තං වා ජාතිං වා ජානාති, ත්වං අත්තරාමග්ගෙ දිස්වා ආනිතා නාමා’ති සීසෙ ගහෙත්වා නිජ්ජිලියමානා විය මඬිකු භවිස්සාමි. සචෙ තුම්හෙ සකලරජ්ජෙ ඉස්සරියඤ්ච ආණඤ්ච මය්හං දදෙය්‍යාථ, කොචි මය්හං චිත්තං කොපෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සති”ති. “හද්දෙ, මය්හං සකලරට්ඨවාසිනො න කිඤ්චි භොන්ති, නාහං එතෙසං සාමිකො. යෙ පන රාජාණං කොපෙත්වා අකත්තඛිඛං කරොන්ති, තෙසඤ්ඤෙවාහං සාමිකො. ඉමිනා කාරණෙන න සක්කා තුය්හං සකලරට්ඨෙ වා නගරෙ වා ඉස්සරියඤ්ච ආණඤ්ච දාතු”න්ති. “තෙන හි, දෙව, සචෙ රට්ඨෙ වා නගරෙ වා ආණං දාතුං න සක්කොථ, අන්තොනිවෙසනෙ අන්තොවළඤ්ජනකානං උපරි මම වසං වත්තනත්ථාය ආණං දෙථා”ති. රාජා දිඛ්ඛචොට්ඨඛිඛෙන ඛද්ධො තස්සා වචනං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො “සාධු, හද්දෙ, අන්තොවළඤ්ජනකෙසු තුය්හං ආණං දමිමි, ත්වං එතෙ අත්තනො වසෙ වත්තාපෙහි”ති ආහ. සා “සාධු”ති සම්පට්ඨිජ්ජිත්වා රඤ්ඤො නිද්දං ඔක්කන්තකාලෙ යක්ඛනගරං ගන්ත්වා යක්ඛෙ පක්කොසිත්වා අත්තනා රාජානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අට්ඨිමත්තං සෙසෙත්වා සඛිඛං න්භාරුමම්මමංසලොහිතං ඛාදි, අවසෙසා යක්ඛා මහාද්වාරතො පට්ඨාය අන්තොනිවෙසනෙ කුක්කුටකුක්කුරෙ ආදිං කත්වා සඛිඛෙ ඛාදිත්වා අට්ඨිමත්තසෙසෙ අකංසු.

පුනදිවසෙ ද්වාරං යථාපිහිතමෙව දිස්වා මනුස්සා ඵරසුහි කවාටානි කොට්ටෙත්වා අන්තො පවිසිත්වා සඛිඛං නිවෙසනං අට්ඨිකපරිකිණ්ණං දිස්වා “සච්චං වත සො පුරිසො ආහ ‘නායං මය්හං පජාපති, යක්ඛිනී එසා’ති. රාජා පන කිඤ්චි අජානිත්වා තං ගහෙත්වා අත්තනො හරියං අකාසි, සා යක්ඛෙ පක්කොසිත්වා සඛිඛං ජනං ඛාදිත්වා ගතා භවිස්සති”ති ආහංසු. ඛොධිසත්තොපි තං දිවසං තස්සායෙව සාලායං පරිත්තවාලුකං සීසෙ කත්වා පරිත්තසුත්තඤ්ච පරික්ඛිජිත්වා ඛග්ගං ගහෙත්වා ධීතකොච අරුණං උට්ඨාපෙසි. මනුස්සා සකලරාජනිවෙසනං සොධෙත්වා හරිතුපලිත්තං කත්වා උපරි ගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා පුප්ඵදාමානි ඔසාරෙත්වා ධුමං දත්වා නවමාලා ඛන්ධිත්වා සම්මන්තයිංසු “අම්හො, යො පුරිසො දිඛ්ඛරූපං මාපෙත්වා පච්ඡතො ආගච්ඡන්ති. යක්ඛිනි. ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා ඔලොකනමත්තමිපි න අකාසි, සො අතිවිය උළාරසත්තො ධිතිමා ඤාණසම්පන්නො, තාදිසෙ පුරිසෙ රජ්ජං අනුසාසන්නෙ සඛිඛරට්ඨං සුඛිතං භවිස්සති, තං රාජානං කරොමා”ති. අථ සඛිඛෙ අමච්චා ව නාගරා ව එකච්ඡන්දා හුත්වා ඛොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා “දෙව, තුම්හෙ ඉමං රජ්ජං කාරෙථා”ති නගරං පවෙසෙත්වා රතනරාසිමහි යපෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා තක්කසිලරාජානං අකංසු. සො වත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්වා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ —

96.

“සමතිත්තිකං අනවසෙසකං, තෙලපත්තං යථා පරිහරෙය්‍ය;
එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ, පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බ” ත්ති.

තත්ථ සමතිත්තිකන්ති අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛං පාපෙත්වා සමහරිතං.
අනවසෙසකන්ති අනවසිඤ්චනකං අපරිස්සාවනකං කත්වා. තෙලපත්තන්ති
පක්ඛිත්තතිලතෙලපත්තං. පරිහරෙය්‍යාති හරෙය්‍ය, ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය. එවං
සචිත්තමනුරක්ඛෙති තං තෙලහරිතං පත්තං විය අත්තනො චිත්තං කායගතාසනියා
ගොචරෙ වෙච සම්පයුත්තසනියා වාති උභින්නං අත්තරෙ පක්ඛිපිත්වා යථා
මුහුත්තම්පි බහිද්ධා ගොචරෙ න චික්ඛිපති, තථා පණ්ඩිතො යොගාවචරො
රක්ඛෙය්‍ය ගොපෙය්‍ය. කිංකාරණා? එතස්ස හි —

“දුන්නිග්ගහස්ස ලහුනො, යත්ථකාමනිපාතිනො;
චිත්තස්ස දමථො සාධු, චිත්තං දන්තං සුඛාවහ” ත්ති. (ධ. ප. 35);

තස්මා —

“සුදුද්දසං සුනිපුණං, යත්ථකාමනිපාතිනං;
චිත්තං රක්ඛෙථ මෙධාවී, චිත්තං ගුත්තං සුඛාවහ” ත්ති. (ධ. ප. 36);

ඉදඤ්භි —

“දුරඬගමං එකචරං, අසරීරං ගුහාසයං;
යෙ චිත්තං සංයමෙස්සන්ති, මොක්ඛන්ති මාරඛන්ධනා” ත්ති. (ධ. ප. 37);

ඉතරස්ස පන —

“අනවට්ඨිතචිත්තස්ස, සද්ධම්මං අවිජානතො;
පරිජ්ලවපසාදස්ස, පඤ්ඤා න පරිපුරති” ත්ති. (ධ. ප. 38);

ථීරකම්මට්ඨානසභායස්ස පන —

“අනවස්සුතචිත්තස්ස, අනන්වාහතචෙතසො;
පුඤ්ඤපාපපහීනස්ස, නත්ථි ජාගරතො භයං” ත්ති. (ධ. ප. 39);

තස්මා එතං —

“එන්දනං චපලං චිත්තං, දුරක්ඛං දුන්නිවාරයං;
උජුං කරොති මෙධාවී, උසුකාරොච තෙජනං” ත්ති. (ධ. ප. 33);

එවං උජුං කරොන්තො සචිත්තමනුරක්කං.

පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බන්ති ඉමස්මිං කායගතාසතිකම්මට්ඨානෙ කම්මං ආරහිත්වා අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අගතපුබ්බං දිසං පත්ථෙන්නො පිහෙන්නො චුත්තනයෙන සකං චිත්තං රක්ඛෙය්‍යාති අත්ථො. කා පනෙසා දිසා නාම? –

“මාතෘපිතා දිසා පුබ්බා, ආචරියා දක්ඛිණා දිසා;
පුත්තදාරා දිසා පච්ඡා, මිත්තාමච්චා ච උත්තරා.

“දාසකම්මකරා හෙට්ඨා, උද්ධං සමණබ්‍රාහ්මණා;
එතා දිසා නමස්සෙය්‍ය, අලමන්නො කුලෙ ගිහී”ති. (දී. නි. 3.273) –

එත්ථ තච පුත්තදාරාදයො “දිසා”ති චුත්තා.

“දිසා චතස්සො විදිසා චතස්සො, උද්ධං අධො දස දිසා ඉමායො;
කතමං දිසං තිට්ඨති නාගරාජා, යමද්දසා සුපිනෙ ඡබ්බිසාණ”න්ති. (ජා. 1.16.104) –

එත්ථ පුරත්ථිමාදිහෙදා දිසාව “දිසා”ති චුත්තා.

“අගාරිනො අන්තදපානවත්ථදා, අවහායිකා තම්පි දිසං වදන්ති;
එසා දිසා පරමා සෙතකෙනු, යං පත්වා දුක්ඛී සුඛිනො භවන්ති”ති. (ජා. 1.6.9) –

එත්ථ පන නිබ්බානං “දිසා”ති චුත්තං. ඉධාපි තදෙව අධිජ්ජෙතං. තඤ්ඤි “ඛයං විරාග”න්තිආදීහි දිස්සති අපදිස්සති, තස්මා “දිසා”ති චුච්චති. අනමතග්ගෙ පන සංසාරෙ කෙනවි බාලපුපුජ්ජනෙන සුපිනෙනපි අගතපුබ්බතාය අගතපුබ්බා දිසා නාමාති චුත්තං. තං පත්ථයන්නෙන කායගතාසතියා යොගො කරණියොති.

එවං සත්ථා නිබ්බානෙන දෙසනාය කුටං ගහෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි –
“තදා රාජපරිසා බුද්ධපරිසා අහොසි, රජ්ජප්පත්තකුමාරො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

තෙලපත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[97] 7. නාමසිද්ධිජාතකවණ්ණනා

ජීවකඤ්ඤ මතං දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්නො එකං නාමසිද්ධිකං හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. එකො කිර කුලපුත්තො නාමෙන පාපකො නාම. සො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො හික්ඛුහි “එභාවුසො, පාපක, තිට්ඨාවුසො, පාපකා”ති චුච්චමානො වින්තෙසි “ලොකෙ පාපකං නාම ලාමකං කාලකණ්ණිභූතං චුච්චති, අඤ්ඤං මඬිගලපට්ඨසංයුත්තං නාමං ආභරාපෙස්සාමී”ති. සො

ආචරියුපජ්ඣායෙ උපසඬකමිත්වා “හන්තෙ, මය්හං නාමං අවමඬගලං, අඤ්ඤං මෙ නාමං කරොථා”ති ආහ. අථ නං තෙ ඵ්වමාහංසු – “ආචුසො, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, නාමෙන කාචි අත්ථසිද්ධි නාම නත්ථී, අත්තනො නාමෙනෙව සන්තුට්ඨො හොති”ති. සො පුනප්පුනං යාචියෙව. තස්සායං නාමසිද්ධිකභාවො භික්ඛුසඬසෙ පාකටො ජාතො. අට්ඨකදිවසං ධම්මසභායං සන්නිසින්නා භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආචුසො, අසුකො කිර භික්ඛු නාමසිද්ධිකො මඬගලං නාමං ආහරාපෙති”ති. අථ සත්ථා ධම්මසභං ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, සො ඉදානෙව, පුබ්බෙපි නාමසිද්ධිකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාවෙසි. තස්සෙකො මාණවො පාපකො නාම නාමෙන. සො “එහි, පාපක, යාහි, පාපකා”ති වුච්චමානො චිත්තෙසි “මය්හං නාමං අවමඬගලං, අඤ්ඤං නාමං ආහරාපෙස්සාමි”ති. සො ආචරියං උපසඬකමිත්වා “ආචරිය, මය්හං නාමං අවමඬගලං, අඤ්ඤං මෙ නාමං කරොථා”ති ආහ. අථ නං ආචරියො අවොච “ගච්ඡ, තාත, ජනපදවාරිකං වරිත්වා අත්තනො අභිරුචිතං එකං මඬගලනාමං ගහෙත්වා එහි, ආගතස්ස තෙ නාමං පරිවත්තෙත්වා අඤ්ඤං නාමං කරස්සාමි”ති. සො “සාධු”ති පාටෙයාං ගහෙත්වා නික්ඛන්තො ගාමෙන ගාමං වරන්තො එකං නගරං පාපුණි. තත්ථ වෙකො පුරිසො කාලකතො ජීවකො නාම නාමෙන. සො තං ඤාතිජනෙන ආළාහනං නියමානං දිස්වා “කිං නාමකො එස පුරිසො”ති පුච්ඡි. “ජීවකො නාමෙසො”ති. “ජීවකොපි මරති”ති? “ජීවකොපි මරති, අජීවකොපි මරති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, ත්වං බාලො මඤ්ඤෙ”ති. සො තං කථං සුත්වා නාමෙ මජ්ඣන්තො හුත්වා අන්තොනගරං පාවිසි.

අට්ඨකං දාසිං හතිං අදදමානං සාමිකා ද්වාරෙ නිසිදාපෙත්වා රජ්ජුයා පහරන්ති, තස්සා ව “ධනපාලි”ති නාමං හොති. සො අන්තරවිලියා ගච්ඡන්තො තං පොථියමානං දිස්වා “කස්මා ඉමං පොටෙථා”ති පුච්ඡි. “හතිං දාතුං න සක්කොති”ති. “කිං පනස්සා නාම”න්ති? “ධනපාලි නාමා”ති. නාමෙන ධනපාලි සමානාපි හතිමත්තං දාතුං න සක්කොතිති ධනපාලියොපි අධනපාලියොපි දුග්ගතා හොන්ති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, ත්වං බාලො මඤ්ඤෙති. සො නාමෙ මජ්ඣන්තරො හුත්වා නගරා නික්ඛම්ම මග්ගං පටිපන්නො අත්තරාමග්ගෙ මග්ගමුල්ලපුරිසං දිස්වා “අම්හො කිං කරොන්තො විවරසි”ති පුච්ඡි. “මග්ගමුල්ලෙහොමිහි, සාමි”ති. “කිං පන තෙ නාම”න්ති? “පන්ථකො නාමා”ති. “පන්ථකොපි මග්ගමුල්ලෙහො හොති”ති? “පන්ථකොපි අපන්ථකොපි මග්ගමුල්ලෙහො හොති, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං ත්වං පන බාලො මඤ්ඤෙති”. සො නාමෙ අතිමජ්ඣන්තො හුත්වා බොධිසත්තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා “කිං, තාත, නාමං රොචෙත්වා ආගතොසි”ති වුත්තෙ “ආචරිය, ජීවකාපි නාම මරන්ති අජීවකාපි, ධනපාලියොපි දුග්ගතා හොන්ති අධනපාලියොපි, පන්ථකාපි මග්ගමුල්ලා හොන්ති අපන්ථකාපි, නාමං නාම පණ්ණත්තිමත්තං, නාමෙන සිද්ධි නත්ථී, කම්මෙනෙව

සිද්ධි. අලං මය්හං අඤ්ඤාන නාමෙන, තදෙව මෙ නාමං භොතු” ති ආහ.
බොධිසත්තො තෙන දිට්ඨිඤ්ච කතඤ්ච සංසන්දෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

97.

“ඡීවකඤ්ච මතං දිස්වා, ධනපාලිඤ්ච දුග්ගතං;
පන්ථකඤ්ච චනෙ මුල්ලං, පාපකො පුනරාගතො” ති.

තත්ථ පුනරාගතොති ඉමානි තිණි කාරණානි දිස්වා පුන ආගතො, ර-කාරො
සන්ධිවසෙන වුත්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස
නාමසිද්ධිකොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙහි – “තදා නාමසිද්ධිකො
ඉදානිපි නාමසිද්ධිකොයෙව, ආචරියපරිසා බුද්ධපරිසා, ආචරියො පන අහමෙව
අභොසි” ති.

නාමසිද්ධිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[98] 8. කුටවාණිජජාතකවණ්ණනා

සාධු බො පණ්ඩිතො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
කුටවාණිජං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියඤ්චි ද්වෙ ජනා එකතො වණිජ්ජං කරොන්තා
හණ්ඩං සකටෙනාදාය ජනපදං ගන්ත්වා ලද්ධලාභා පච්චාගමිංසු. තෙසු කුටවාණිජො
වින්තෙහි “අයං බහු දිවසෙ දුබ්භොජනෙන දුක්ඛසෙය්‍යාය කිලන්තො, ඉදානි
අත්තතො සරෙ නානග්ගරසෙහි යාවදත්ථං සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා අපීරකෙන
මරිස්සති. අලාභං ඉමං හණ්ඩං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං තස්ස දාරකානං
දස්සාමි, ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අත්තනා ගහෙස්සාමි” ති. සො “අජ්ජ භාජෙස්සාම, ස්වෙ
භාජෙස්සාමා” ති හණ්ඩං භාජතුං න ඉච්ඡි. අථ නං පණ්ඩිතවාණිජො අකාමකං
නිජ්ජිලෙත්වා භාජාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කතපටිසත්ථාරො
“අතිපපඤ්චො තෙ කතො, ඉධාගන්ත්වාපි චිරෙන බුද්ධුපට්ඨානං ආගතොසි” ති
වුත්තෙ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා “න බො සො, උපාසක,
ඉදානෙව කුටවාණිජො, පුබ්බෙපි කුටවාණිජොයෙව. ඉදානි පන තං
වඤ්චෙතුකාමො ජාතො, පුබ්බෙ පණ්ඩිතෙපි වඤ්චෙතුං උස්සහි” ති වත්වා තෙන
යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං
වාණිජකුලෙ නිබ්බත්ති, නාමග්ගහණදිවසෙ වස්ස “පණ්ඩිතො” ති නාමං අකංසු.
සො වයජ්ජත්තො අඤ්ඤාන වාණිජෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා වණිජ්ජං කරොති,
තස්ස “අතිපණ්ඩිතො” ති නාමං අභොසි. තෙ බාරාණසිතො පඤ්චහි සකටසතෙහි
හණ්ඩං ආදාය ජනපදං ගන්ත්වා වණිජ්ජං කත්වා ලද්ධලාභා පුන බාරාණසිං
ආගමිංසු. අථ නෙසං හණ්ඩභාජනකාලෙ අතිපණ්ඩිතො ආහ “මයා ද්වෙ
කොට්ඨාසා ලද්ධබ්බා” ති. “කිංකාරණා” ති? “ත්වං පණ්ඩිතො, අහං අතිපණ්ඩිතො.

පණ්ඩිතෝ එකං ලද්දුං අරහති, අතිපණ්ඩිතෝ ද්වෙ”ති. “නනු අම්භාකං ද්විත්තං
හණ්ඩමුලකම්පි ගොණාදයොපි සමසමායෙව, ත්වං කස්මා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ ලද්දුං
අරහසි”ති. “අතිපණ්ඩිතභාවෙනා”ති. එවං තෙ කථං වඩ්ඨෙත්වා කලහං අකංසු.

තතො අතිපණ්ඩිතෝ “අත්ථෙකො උපායො”ති විත්තෙන්වා අත්තනො පිතරං
එකස්මිං සුසිරරුක්ඛෙ පවෙසෙත්වා “ත්වං අම්භෙසු ආගතෙසු ‘අතිපණ්ඩිතෝ ද්වෙ
කොට්ඨාසෙ ලද්දුං අරහති’ති වදෙය්‍යාසි”ති වත්වා බොධිසත්තං උපසඩ්ධිකම්භ්වා
“සම්ම, මය්හං ද්විත්තං කොට්ඨාසානං යුත්තභාවං වා අයුත්තභාවං වා එසා
රුක්ඛදෙවතා ජානාති, එහි, තං පුච්ඡිස්සාමා”ති තං තත්ථ නෙත්වා “අයො
රුක්ඛදෙවතෙ, අම්භාකං අට්ඨං පච්ඡන්දා”ති ආහ. අථස්ස පිතා සරං පරිවත්තෙන්වා
“තෙන හි කථෙථා”ති ආහ. “අයො, අයං පණ්ඩිතො, අහං අතිපණ්ඩිතො. අම්භෙහි
එකතො වොහාරො කතො, තත්ථ කෙන කිං ලද්ධබ්බන්ති. පණ්ඩිතෙන එකො
කොට්ඨාසො, අතිපණ්ඩිතෙන පන ද්වෙ කොට්ඨාසා ලද්ධබ්බා”ති. බොධිසත්තො
එවං විනිච්ඡිතං අට්ඨං සුත්වා “ඉදානි දෙවතාභාවං වා අදෙවතාභාවං වා
ජානිස්සාමි”ති පලාලං ආහරිත්වා සුසිරං පුරෙත්වා අග්ගිං අදාසි, අතිපණ්ඩිතස්ස පිතා
ජාලාය පුට්ඨකාලෙ අඩ්ඨප්ප්ඤාමෙන සරිරෙන උපරි ආරුය්හ සාධං ගහෙන්වා
ඔලම්බන්තො භූමියං පතීත්වා ඉමං ගාථමාහ –

98.

“සාධු බො පණ්ඩිතො නාම, න ත්වෙව අතිපණ්ඩිතො;
අතිපණ්ඩිතෙන පුත්තෙන, මනම්හි උපකුලිතො”ති.

තත්ථ සාධු බො පණ්ඩිතො නාමාති ඉමස්මිං ලොකෙ පණ්ඩිව්වෙන
සමන්තාගතො කාරණාකාරණඤ්ඤා පුග්ගලො සාධු සොභනො. අතිපණ්ඩිතොති
නාමමත්තෙන අතිපණ්ඩිතො කුටපුරිසො න ත්වෙව වරං. මනම්හි උපකුලිතොති
ථොකෙනම්හි ඤාමො, අඩ්ඨප්ප්ඤාමකොව මුත්තොති අත්ථො. තෙ උභොපි මජ්ඣෙ
හින්දිත්වා සමඤ්ඤෙව කොට්ඨාසං ගණ්හිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා “පුබ්බෙපි එස කුටවාණිජොයෙවා”ති ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා කුටවාණිජො පච්චුජ්ජන්තෙපි කුටවාණිජොයෙව,
පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කුටවාණිජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[99] 9. පරොසහස්සජාතකවණ්ණනා

පරොසහස්සම්පි සමාගතානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
පුටුජ්ජනපුච්ඡාපඤ්චකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු සරහජාතකෙ (ජා. 1.13.134
ආදයො) ආවි හවිස්සති. එකස්මිං පන සමයෙ හික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතීත්වා
“ආවුසො, දසබ්බලෙන සංඛිත්තෙන කථිතං ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තො විත්ථාරෙන
බ්‍යාකාසි”ති ථෙරස්ස ගුණං කථයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ,

හික්බවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති ප්‍රවිණිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න,
හික්බවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව මයා සංඛිත්තෙන භාසිතං විත්ථාරෙන බ්‍යාකරොති,
පුබ්බෙපි බ්‍යාකාසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා
කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාහිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො
නිබ්බත්තෙත්වා හිමවත්තෙ විහාසි. පරිවාරොපිස්ස පඤ්ච තාපසසතානි අහෙසුං.
අට්ඨස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො වස්සාරත්තසමයෙ උපඨස්සං ඉසිගණං ආදාය
ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං අගමාසි. තදා බොධිසත්තස්ස
කාලකිරියාසමයො ජාතො. අට්ඨ නං අන්තෙවාසිකා “ආවරිය, කතරො වො ගුණො
ලද්ධො” ති අධිගමං ප්‍රවිණිසු. සො “නත්ථි කිඤ්චී” ති වත්වා ආහස්සරබ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බත්ති. බොධිසත්තා හි අරුපසමාපත්තිලාහිතො හුත්වාපි අභබ්බට්ඨානත්තා
ආරුජ්ජෙ න නිබ්බත්තන්ති. අන්තෙවාසිකා “ආවරියස්ස අධිගමො නත්ථි” ති
ආළාභනෙ සක්කාරං න කරිංසු.

ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආගන්ත්වා “කභං ආවරියො” ති ප්‍රවිණිත්වා
“කාලකතො” ති සුත්වා “අපි ආවරියං අධිගමං ප්‍රවිණිත්ථා” ති ආහ. “ආම,
ප්‍රවිණිමහා” ති. “කිං කට්ඨෙසී” ති? “නත්ථි කිඤ්චීති තෙන වුත්තං, අට්ඨස්ස අම්මෙහි
සක්කාරො න කතො” ති ආහංසු. ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො “තුම්මෙ ආවරියස්ස
වචනත්ථං න ජානාමි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාහි ආවරියො” ති ආහ. තෙ
තස්මිං පුනප්පුනං කට්ඨන්තෙපි න සද්දහිංසු. බොධිසත්තො තං කාරණං ඤත්වා
“අන්ධබාලා මම ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස වචනං න සද්දහන්ති. ඉමං තෙසං කාරණං
පාකටං කරිස්සාමි” ති බ්‍රහ්මලොකා ආගන්ත්වා අස්සමපදමත්ථකෙ
මහන්තෙනානුභාවෙන ආකාසෙ ඨත්වා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස පඤ්ඤානුභාවං
වණ්ණෙන්නො ඉමං ගාමමාහ –

99.

“පරොසහස්සමිපි සමාගතානං, කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො, යො භාසිතස්ස විජානාති
අත්ථ” තිති.

තත්ථ පරොසහස්සමිපිති අතිරෙකසහස්සමිපි. සමාගතානන්ති සන්නිපතිතානං.
භාසිතස්ස අත්ථං ජානිතුං අසක්කොන්තානං බාලානං. කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං
අපඤ්ඤාති තෙ එවං සමාගතා අපඤ්ඤා ඉමෙ බාලතාපසා විය වස්සසතමිපි
වස්සසහස්සමිපි රොදෙය්‍යුං පරිදෙවෙය්‍යුං, රොදමානාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා
නෙව ජානෙය්‍යුන්ති දීපෙති. එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤොති එවරුපානං
බාලානං පරොසහස්සතොපි එකො පණ්ඩිතපුරිසොව සෙය්‍යො වරතරොති අත්ථො.
කිදිසො සපඤ්ඤොති? යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථං අයං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො
වියාති.

එවං මහාසත්තො ආකාසෙ යීතොව ධම්මං දෙසෙත්වා තාපසගණං
බුජ්ඣාපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො. තෙසි තාපසා ජීවිතපරියොසානෙ
බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා
පෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො අහොසි, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

පරොසහස්සජාතකවණ්ණනා නවමා.

[100] 10. අසාතරූපජාතකවණ්ණනා

අසාතං සාතරූපෙනාති ඉදං සත්ථා කුණ්ඩියනගරං උපනිස්සාය
කුණ්ඩධානවනෙ විහරන්තො කොලියරාජධීතරං සුජ්ජවාසං උපාසිකං ආරබ්භ
කටෙසි. සා හි තස්මිං සමයෙ සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං
මුල්භගබ්භා අහොසි, අධිමත්තා වෙදනා පවත්තිංසු. සා එවං අධිමත්තවෙදනාහිභූතාපි
“සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා, යො එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහානාය ධම්මං
දෙසෙති. සුජ්ජටිපන්නො වත තස්ස භගවතො සාවකසඬ්ඨො, යො එවරූපස්ස
දුක්ඛස්ස පහානාය පටිපන්නො. සුසුඛං වත නිබ්බානං, යත්ථෙව රූපං දුක්ඛං
නත්ථි” ති (උදා. 18) ඉමෙහි තිහි විතක්කෙහි අධිවාසෙසි. සා සාමිකං
පක්කොසෙත්වා තඤ්ච අත්තනො පවත්තිං වන්දනසාසනඤ්ච ආරොචෙතුං සත්ථු
සන්තිකං පෙසෙසි. සත්ථා වන්දනසාසනං සුත්වා ව “සුඛිනී හොතු සුජ්ජවාසා
කොලියධීතා, සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතු” ති ආහ. සහ වචනෙනෙව
පන භගවතො සුජ්ජවාසා කොලියධීතා සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජාසි.
අථස්සා සාමිකො ගෙහං ගන්ත්වා තං විජාතං දිස්වා “අච්ඡරියං වත, හො” ති අතිවිය
තථාගතස්ස ආනුභාවෙන අච්ඡරියබ්භූතවිත්තජාතො අහොසි.

සුජ්ජවාසාපි පුත්තං විජාසිත්වා සත්තාහං බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඨස්ස දානං
දාතුකාමා පුන නිමන්තනත්ථාය තං පෙසෙසි. තෙන ඛො පන සමයෙන
මහාමොග්ගල්ලානස්ස උපට්ඨාකෙන බුද්ධජ්ජමුඛො සඬ්ඨො නිමන්තිතො හොති.
සත්ථා සුජ්ජවාසාය දානස්ස ඔකාසදානත්ථාය ථෙරං තස්ස සන්තිකං පෙසෙත්වා තං
සඤ්ඤාපෙත්වා සත්තාහං තස්සා දානං පටිග්ගහෙසි සද්ධිං හික්ඛුසඬ්ඨො. සත්තමෙ
පන දිවසෙ සුජ්ජවාසා පුත්තං සිවලිකුමාරං මණ්ඩෙත්වා සත්ථාරඤ්චෙව
හික්ඛුසඬ්ඨො වන්දාපෙසි. තස්මිං පටිපාටියා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකං නිතෙ
ථෙරො තෙන සද්ධිං “කච්චි තෙ, සිවලි, ඛමනිය” න්ති පටිසන්ථාරමකාසි. සො
“කුතො මෙ, භන්තෙ, සුඛං, ස්වාහං සත්ත වස්සානි ලොභිතකුම්භියං වසි” න්ති
ථෙරෙන සද්ධිං එවරූපං කථං කටෙසි. සුජ්ජවාසා තස්ස වචනං සුත්වා
“සත්තාහජාතො මෙ පුත්තො අනුබුද්ධෙන ධම්මසෙනාපතිනා සද්ධිං මන්තෙති” ති
සොමනස්සජ්ජත්තා අහොසි. සත්ථා “අපි නු සුජ්ජවාසෙ අඤ්ඤෙපි එවරූපෙ පුත්තෙ
ඉච්ඡෙමි” ති ආහ. “සචෙ, භන්තෙ, එවරූපෙ අඤ්ඤෙ සත්ත පුත්තෙ ලභෙයාං,
ඉච්ඡෙයාමෙවාහ” න්ති. සත්ථා උදානං උදානෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.
සිවලිකුමාරොපි ඛො සත්තවස්සිකකාලෙයෙව සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා

පරිපූර්ණවස්සෝ උපසම්පදං ලභිත්වා පුඤ්ඤවා ලාභග්ගප්පත්තො භුත්වා පථවිං
උන්නාදෙත්වා අරහත්තං පත්වා පුඤ්ඤවත්තානං අත්තරෙ එතදග්ගට්ඨානං පාපුණි.

අපේකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං සන්නිපතිත්වා “ආවුසො, සීවලිත්ථෙරො නාම
එවරුපො මහාපුඤ්ඤො පත්ථිතපත්ථනො පච්ඡිමභවිකසත්තො සත්ත වස්සානි
ලොභිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මුල්භගඛිභභාවං ආපජ්ජී, අහො මානාපුත්තා
මහත්තං දුක්ඛං අනුභවිංසු, කිං නු ඛො කම්මං අකංසු” ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා
තත්ථාගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසිත්තා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා
“ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “භික්ඛවෙ, සීවලිනො මහාපුඤ්ඤනොව සත්ත වස්සානි
ලොභිතකුම්භියං නිවාසො ව සත්තාහං මුල්භගඛිභභාවප්පත්ති ව අත්තනා
කතකම්මමූලකාව, සුප්පවාසායපි සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගඛිභපරිහරණදුක්ඛඤ්ච
සත්තාහං මුල්භගඛිභදුක්ඛඤ්ච අත්තනා කතකම්මමූලකමෙවා” ති වත්වා තෙහි
යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තස්ස
අග්ගමහෙසියා කුච්ඡස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං
සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අවිචයෙන රජ්ජං පත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.
තස්මිං සමයෙ කොසලමහාරාජා මහත්තෙන බලෙනාගන්ත්වා බාරාණසිං ගහෙත්වා
රාජානං මාරෙත්වා තස්සෙව අග්ගමහෙසිං අත්තනො අග්ගමහෙසිං අකාසි.
බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො පිතු මරණකාලෙ නිද්ධමනද්වාරෙන පලායිත්වා
බලං සංහරිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා අවිදුරෙ නිසිදිත්වා තස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං
පෙසෙසි “රජ්ජං වා දෙනු යුද්ධං වා” ති. සො “යුද්ධං දෙමි” ති පටිපණ්ණං පෙසෙසි.
රාජකුමාරස්ස පන මාතා තං සාසනං සුත්වා “යුද්ධෙන කම්මං නත්ථි, සබ්බදිසාසු
සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙතු, තතො
දාරුදකහත්තපරික්ඛයෙන කිලන්තමනුස්සං නගරං විනාව යුද්ධෙන ගණ්හිස්සසි” ති
පණ්ණං පෙසෙසි. සො මාතු සාසනං සුත්වා සත්ත දිවසානි සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා
නගරං රුන්ධි, නාගරා සඤ්චාරං අලභමානා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස රඤ්ඤො සීසං
ගහෙත්වා කුමාරස්ස අදංසු. කුමාරො පන නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා
ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

සො එතරහි සත්ත දිවසානි සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා නගරං රුන්ධිත්වා
ගහිතකම්මනිස්සන්දෙන සත්ත වස්සානි ලොභිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං
මුල්භගඛිභභාවං ආපජ්ජී. යං පන සො පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ “ලාභිනං
අග්ගො භවෙයා” ත්ති මහාදානං දත්වා පත්ථනං අකාසි, යඤ්ච විපස්සිබුද්ධකාලෙ
නාගරෙහි සද්ධිං සහස්සග්ගසනකං ගුළද්ධිං දත්වා පත්ථනමකාසි, තස්සානුභාවෙන
ලාභිනං අග්ගො ජාතො. සුප්පවාසාපි “නගරං රුන්ධිත්වා ගණ්හ, තාතා” ති
පෙසිතභාවෙන සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගඛිභං පරිහරිත්වා සත්තාහං මුල්භගඛිභා
ජාතා.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ —

100.

“අසානං සාතරූපෙන, පියරූපෙන අප්පියං;
දුක්ඛං සුඛස්ස රූපෙන, පමත්තමතිවත්තති” ති.

තත්ථ අසානං සාතරූපෙනාති අමධුරමෙව මධුරපතිරූපකෙන.
පමත්තමතිවත්තතීති අසානං අප්පියං දුක්ඛන්ති එතං තිව්ධම්පි එතෙන සාතරූපාදිනා
ආකාරෙන සතිවිප්පවාසවසෙන පමත්තං පුග්ගලං අතිවත්තති අභිභවති
අප්ප්කොත්ථරතීති අත්ථො. ඉදං භගවතා යඤ්ච තෙ මාතාපුත්තා ඉමීනා
ගබ්භපරිහරණගබ්භවාසසඬ්ඛානෙන අසාතාදිනා පුබ්බෙ
නගරරුන්ධනසාතාදිපතිරූපකෙන අප්ප්කොත්ථවා, යඤ්ච ඉදානි සා උපාසිකා පුනපි
සත්තක්ඛන්තුං එවරූපං අසානං අප්පියං දුක්ඛං පෙමවත්ථුභූතෙන පුත්තසඬ්ඛානෙන
සාතාදිපතිරූපකෙන අප්ප්කොත්ථවා හුත්වා තථා අවච, තං සබ්බම්පි සන්ධාය
වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා නගරං
රුන්ධිත්වා රජ්ජප්පත්තකුමාරො සිවලි අහොසි, මාතා සුප්පවාසා, පිතා පන
බාරාණසිරාජා අභමෙව අහොසි” න්ති.

අසාතරූපජාතකවණ්ණනා දසමා.

ලිත්තවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

ලිත්තතෙජං මහාසාරං, විස්සාස ලොමහංසනං;
සුදස්සන තෙලපත්තං, නාමසිද්ධි කූටවාණිජං;
පරොසහස්ස අසාතරූපන්ති.

මජ්ඣිමපණ්ණාසකො නිට්ඨිතො.

11. පරොසතවග්ගො

[101] 1. පරොසතජාතකවණ්ණනා

101.

“පරොසතඤ්චෙපි සමාගතානං, කුමායෙය්‍යුං තෙ වස්සසනං අපඤ්ඤා;
එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො, යො භාසිතස්ස විජානාති
අත්ථ” න්ති. –

ඉදං ජාතකං වත්ථුතො ව වෙය්‍යාකරණතො ව සමොධානතො ව
පරොසහස්සජාතකසදිසමෙව. කෙවලඤ්ඤෙත්ථ “කුමායෙය්‍යු” න්ති පදමත්තමෙව
විසෙසො. තස්සත්ථො – වස්සසනම්පි අපඤ්ඤා කුමායෙය්‍යුං ඔලොකෙය්‍යුං

උපධාරෙය්‍යං, එවං ඔලොකෙන්තාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා න පස්සන්ති, තස්මා යො භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති, සො එකොව සපඤ්ඤො සෙය්‍යාති.

පරොසතජාතකවණ්ණනා පට්ඨා.

[102] 2. පණ්ණිකජාතකවණ්ණනා

යො දුක්ඛච්ඡිට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං පණ්ණිකං උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී උපාසකො නානප්පකාරානි මූලපණ්ණාදීනි වෙව ලාබ්බකුම්භණ්ඩාදීනි ච වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙති. තස්සෙකා ධිතා අභිරුපා පාසාදිකා ආචාරසීලසම්පන්නා භිරොත්තප්පසමන්තාගතා කෙවලං නිව්චප්පහසිතමුඛා. තස්සා සමානකුලෙසු වාරෙය්‍යත්ථාය ආගතෙසු සො චිත්තෙසි “ඉමිස්සා වාරෙය්‍යං චත්තති, අයඤ්ච නිව්චප්පහසිතමුඛා. කුමාරිකාධම්මෙ පන අසති කුමාරිකාය පරකුලං ගතාය මාතාපිතුනං ගරභා භොති, ‘අත්ථි නු ඛො ඉමිස්සා කුමාරිකාධම්මො, නත්ථි’ ති විමංසිස්සාමි න”න්ති. සො එකදිවසං ධිතරං පච්ඡිං ගාභාපෙත්වා පණ්ණිකත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා විමංසනවසෙන කිලෙසසන්නිස්සිතො විය හුත්වා රහස්සකථං කට්ඨත්වා තං හත්ථෙ ගණ්හි. සා ගහිතමත්තාව රොදන්ති කන්දන්ති “අයුත්තමෙතං, තාත, උදකතො අග්ගිපාතුභාවසදිසං, මා එවරුපං කරොථා” ති ආහ. “අම්ම, මයා විමංසනත්ථාය ත්වං හත්ථෙ ගහිතා, න ච කිලෙසවසෙන. වදෙහි, අත්ථි දානි තෙ කුමාරිකාධම්මො” ති. “ආම, තාත, අත්ථි. මයා හි ලොභවසෙන න කොචි පුරිසො ඔලොකිතපුබ්බො” ති. සො ධිතරං අස්සාසෙත්වා සරං නෙත්වා මඬිගලං කත්වා පරකුලං පෙසෙත්වා “සත්ථාරං චන්දිස්සාමි” ති ගන්ධමාලාදිහත්ථො ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා පුපෙත්වා එකමත්තං නිසීදි, “විරස්සමාගතොසි” ති ච වුත්තෙ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා “උපාසක, කුමාරිකා චිරං පට්ඨාය ආචාරසීලසම්පන්නාව, ත්වං පන න ඉදානෙව එවං විමංසසි, පුබ්බෙපි විමංසියෙවා” ති චත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. අට්ඨකො ඛාරාණසියං පණ්ණිකඋපාසකොති අතීතචත්ථු පච්චුප්පන්නසදිසමෙව. තෙන පන සා විමංසනත්ථාය හත්ථෙ ගහිතමත්තා පරිදෙවමානා ඉමං ගාථමාහ —

102.

“යො දුක්ඛච්ඡිට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණං, සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොති;
සා කස්ස කන්දාමි වනස්ස මජ්ඣෙ, යො තායිතා සො සහසං කරොති” ති.

තත්ථ යො දුක්ඛච්ඡිට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණන්ති කායිකචෙතසිකෙහි දුක්ඛෙහි ච්ඡිට්ඨාය තායිතා පරිතායිතා පතිට්ඨා භවෙය්‍ය. සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොතිති සො මය්හං දුක්ඛපරිතායකො පිතාව ඉමස්මිං වනෙ එවරුපං මිත්තදුබ්භි කම්මං කරොති, අත්තනො ජාතාය ධිතරි චිතික්කමං කාතුං මඤ්ඤතීති අත්ථො. සා කස්ස

කන්දාමිති කස්ස රොදාමි, කො මෙ පතිට්ඨා භවිස්සතීති දීපෙනි. යො තායිතා සො සහසං කරොතීති යො මය්හං තායිතා රක්ඛිතා අවස්සයො භවිතුං අරහති, සො පිතායෙව සාහසිකකම්මං කරොතීති අත්ථො.

අථ නං පිතා අස්සාසෙත්වා “අම්ම, රක්ඛිතත්තාසී”ති පුච්ඡි. “ආම, තාත රක්ඛිතො මෙ අත්තා”ති. සො තං සරං නෙත්වා මණ්ඩෙන්වා මඩ්ගලං කත්වා පරකුලං පෙසෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා පිතා එතරහි පිතාව, ධිතා ච එතරහි ධිතාව, තං කාරණං පච්චක්ඛිතො දිට්ඨරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

පණ්ණිකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[103] 3. වෙරිජාතකවණ්ණනා

යත්ථ වෙරි නිව්සතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කටෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො කිර භොගගාමං ගන්ත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ වොරෙ දිස්වා “අන්තරාමග්ගෙ වසිතුං න යුත්තං, සාවත්ථිමෙව ගම්ස්සාමි”ති වෙගෙන ගොණෙ පාජෙත්වා සාවත්ථිමෙව ආගන්ත්වා පුනදිවසෙ විහාරං ගතො සත්ථු එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා “පුබ්බෙපි ගහපති පණ්ඩිතා අන්තරාමග්ගෙ වොරෙ දිස්වා අන්තරා අවිලම්බමානා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගම්ස්සු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි හුත්වා එකං ගාමකං නිමන්තනං භුඤ්ජන්ත්වාය ගන්ත්වා පච්චාගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ වොරෙ දිස්වා අන්තරාමග්ගෙ අවසිත්වා වෙගෙන ගොණෙ පාජෙත්තො අත්තනො ගෙහමෙව ආගන්ත්වා නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජිත්වා මහාසයනෙ නිසිත්තො “වොරානං හත්ථතො මුච්චිත්වා නිබ්භයට්ඨානං අත්තනො ගෙහං ආගතොමිහි”ති උදානවසෙන ඉමං ගාථමාහ –

103.

“යත්ථ වෙරි නිව්සති, න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතො;
එකරත්තං දිරත්තං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිස්සු”ති.

තත්ථ වෙරිති වෙරවෙනනාසමඬිගිපුග්ගලො. නිව්සතීති පතිට්ඨාති. න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතොති සො වෙරිපුග්ගලො යස්මිං යානෙ පතිට්ඨිතො හුත්වා වසති, තත්ථ පණ්ඩිතො පණ්ඩිච්චෙන සමන්තාගතො න වසෙය්‍ය. කිංකාරණා? එකරත්තං

දිරක්කං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිසුනි, වෙරීනඤ්ඤි අන්තරෙ වසන්තො එකාහම්පි
ද්විහම්පි දුක්ඛමෙව වසතිති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො උදානං උදානෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං
ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අහමෙව
බාරාණසිසෙට්ඨි අහොසි” තිති.

වෙරිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[104] 4. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං
ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා මිත්තවින්දකජාතකෙ වුත්තනයෙන විත්ථාරෙතබ්බං.
ඉදං පන ජාතකං කස්සපබුද්ධකාලිකං. තස්මිඤ්ඤි කාලෙ උරවක්කං උක්ඛිපිත්වා
නිරයෙ පච්චමානො එකො නෙරයිකසත්තො “හන්තෙ, කිං නු බො පාපකම්මං
අකාසි” තිති බොධිසත්තං පුච්ඡි. බොධිසත්තො “තයා ඉදඤ්චිදඤ්ච පාපකම්මං
කත” තිති වත්ථා ඉමං ගාථමාහ –

104.

“චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාහිපි ව සොළස;
සොළසාහි ව බාත්තිංස, අත්තිව්ඡං වක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, වක්කං හමති මත්ථකෙ” ති.

තත්ථ චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමානි සමුද්දන්තරෙ චතස්සො විමානපෙනියො
ලහිත්වා තාහි අසන්තුට්ඨො අත්තිව්ඡනය පරතො ගන්ත්වා අපරා අට්ඨ අධිගතොසිති
අත්ථො. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව නයො. අත්තිව්ඡං වක්කමාසදොති එවං සකලාහෙන
අසන්තුට්ඨො අනු අනු ඉච්ඡන්තො පරතො පරතො ලාභං පත්ථෙත්තො ඉදානි
වක්කමාසදො ඉදං උරවක්කං පත්තොසි. තස්ස තෙ එවං ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස
තණ්හාය හතස්ස උපහතස්ස තව වක්කං හමති මත්ථකෙ. පාසාණවක්කං,
අයවක්කන්ති ඉමෙසු ද්විසු බුරුධාරං අයවක්කං තස්ස මත්ථකෙ පුනස්පුනං
පතනවසෙන හමන්තං දිස්වා එවමාහ. වත්ථා ව පන අත්තනො දෙවලොකමෙව
ගතො. සොපි නෙරයිකසත්තො අත්තනො පාපෙ ඛිණෙ යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
මිත්තවින්දකො දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, දෙවපුත්තො පන අහමෙව අහොසි” තිති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[105] 5. දුබ්බලකට්ඨජාතකවණ්ණනා

බහුමිපෙතං වනෙ කට්ඨන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
 උත්තසිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී එකො කුලපුත්තො සත්ථු
 ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා මරණභීරුකො අහොසි, රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු
 වාතස්ස වා චීජන්තස්ස සුක්ඛදණ්ඩකස්ස වා පතන්තස්ස පක්ඛිවතුප්පදානං වා සද්දං
 සුත්වා මරණභයනජ්ජිතො මහාරවං රවන්තො පලායති. තස්ස හි ‘‘මරිතබ්බං
 මයා’’ති සතිමත්තමපි නත්ථි. සචෙ හි සො ‘‘අහං මරිස්සාමී’’ති ජානෙය්‍ය, න මරණං
 භායෙය්‍ය. මරණස්සතිකම්මට්ඨානස්ස පන තස්ස අභාවිතත්තාව භායති. තස්ස සො
 මරණභීරුකභාවො භික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටො ජානො.

අටෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසු ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම
 භික්ඛු මරණභීරුකො මරණං භායති, භික්ඛුනා නාම ‘අවස්සං මයා මරිතබ්බං’න්ති
 මරණස්සතිකම්මට්ඨානං භාවෙතුං වට්ටති’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ,
 භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති චුත්තෙ තං
 භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං මරණභීරුකො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං,
 හන්තෙ’’ති චුත්තෙ ‘‘භික්ඛවෙ, මා එතස්ස භික්ඛුනො අනත්තමනා හොථ, නායං
 ඉදානෙව මරණභීරුකො, පුබ්බෙපි මරණභීරුකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො හිමවන්තෙ
 රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා අත්තනො
 මඬගලහත්ථිං ආනෙඤ්ජකාරණං සික්ඛාපෙතුං හත්ථාවරියානං අදාසි. තං ආළානෙ
 නිච්චලං බන්ධිත්වා තොමරහත්ථා මනුස්සා පරිවාරෙත්වා ආනෙඤ්ජකාරණං
 කාරෙන්නි. සො තං කාරණං කාරියමානො වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො
 ආළානං හින්දිත්වා මනුස්සෙ පලාපෙත්වා හිමවන්තං පාවිසි. මනුස්සා තං ගහෙතුං
 අසක්කොන්තා නිවත්තිංසු. සො තත්ථ මරණභීරුකො අහොසි, වාතසද්දානි සුත්වා
 කම්පමානො මරණභයනජ්ජිතො සොණ්ඩං විධුනිත්වා වෙගෙන පලායති, ආළානෙ
 බන්ධිත්වා ආනෙඤ්ජකාරණං කරණකාලො වියස්ස හොති, කායස්සාදං වා
 චිත්තස්සාදං වා අලහන්තො කම්පමානො විවරති.

රුක්ඛදෙවතා තං දිස්වා බන්ධවිටපෙ යත්වා ඉමං ගාථමාහ –

105.

‘‘බහුමිපෙතං වනෙ කට්ඨං, වාතො හඤ්ජති දුබ්බලං;
 තස්ස චෙ භායසි නාග, කිසො නුන හවිස්සසී’’ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – යං එතං දුබ්බලං කට්ඨං පුරත්ථිමාදිහෙදො වාතො
 හඤ්ජති, තං ඉමස්මිං වනෙ බහුං සුලභං, තත්ථ තත්ථ සංවිජ්ජති. සචෙ ත්වං තස්ස
 භායසි, එවං සන්තෙ නිච්චං හීතො මංසලොහිතක්ඛයං පත්වා කිසො නුන හවිස්සසී,
 ඉමස්මිං පන වනෙ තව භයං නාම නත්ථි, තස්මා ඉතො පට්ඨාය මා භායිති.

එවං දෙවතා තස්ස ඔවාදං අදාසි, සොපි තතො පට්ඨාය නිබ්භයො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා නාගො අයං භික්ඛු අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

දුබ්බලකට්ඨජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[106] 6. උදඤ්චනීජාතකවණ්ණනා

සුඛං වත මං ජීවත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුල්ලකුමාරිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු තෙරසකනිපානෙ චූළනාරදකස්සපජාතකෙ (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තං පන භික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භගවා”ති වුත්තෙ “කත්ථ තෙ චිත්තං පටිබද්ධ”න්ති පුච්ඡි. සො “එකිස්සා පුල්ලකුමාරිකායා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “අයං තෙ භික්ඛු අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය සීලබ්‍යසනං පත්වා කම්පන්තො විවරමානො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය සුඛං ලභී”ති වත්ථා අනිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙති අතීතවත්ථුපි චූළනාරදකස්සපජාතකයෙව ආවි භවිස්සති. තදා පන බොධිසත්තො සායං ඵලාඵලෙ ආදාය ආගන්ත්වා පණ්ණසාලාද්වාරං විවරිත්වා පටිසිත්වා පුත්තං චූළතාපසං එතදවොච “තාත, ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු දාරුනි ආහරසි, පානීයං පරිභොජනීයං ආහරසි, අග්ගිං කරොසි, අජ්ජ පන එකම්පි අකත්වා කස්මා දුම්මුබො පජ්ඣායන්තො නිපන්තොසි”ති? “තාත, තුම්හෙසු ඵලාඵලත්ථාය ගතෙසු එකා ඉත්ථි ආගන්ත්වා මං පලොහෙත්වා ආදාය ගන්තුං ආරභි, අහං පන ‘තුම්හෙහි විස්සජ්ජිතො ගම්ස්සාමී’ති න ගච්ඡං, අසුකට්ඨානෙ පන නං නිසීදාපෙත්වා ආගතොමිහි, ඉදානි ගච්ඡාමහං තාතා”ති. බොධිසත්තො “න සක්කා එතං නිවත්තෙතු”න්ති ඤත්වා “තෙන හි, තාත, ගච්ඡ, එසා පන තං නෙත්වා යදා මච්ඡමංසාදීනි වා බාදිතුකාමා භවිස්සති, සජ්ජිලොණකණ්ඩුලාදීහි වා පනස්සා අත්ථො භවිස්සති, තදා ‘ඉදඤ්චිදඤ්චාහරා’ති තං කිලමෙස්සති. තදා මය්හං ගුණං සරිත්වා පලායිත්වා ඉධෙව ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති විස්සජ්ජෙසි. සො තාය සද්ධිං මනුස්සපථං අගමාසි. අථ නං සා අත්තනො වසං ගමෙත්වා “මංසං ආහර, මච්ඡං ආහරා”ති යෙන යෙන අත්ථිකා හොති, තං තං ආහරාපෙති. තදා සො “අයං මං අත්තනො දාසං විය කම්මකාරං විය ව කත්වා පිලෙති”ති පලායිත්වා පිතු සන්තිකං ආගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා යීතකොච ඉමං ගාථමාහ —

106.

“සුඛං වත මං ජීවත්තං, පවමානා උදඤ්චනී;
වොරී ජායජ්ජවාදෙන, තෙලං ලොණඤ්ච යාවතී”ති.

තත්ථ සුඛං වත මං ජීවන්තන්ති තාත, තුම්භාකං සන්තිකෙ මං සුඛං ජීවන්තං.
 පවමානාති තාපයමානා පිළයමානා, යං යං වා බාදිතුකාමා හොති, තං තං පවමානා.
 උදකං අඤ්චන්ති එතායාති උදඤ්චනී, වාටිතො වා කූපතො වා
 උදකඋස්සිඤ්චනසට්ඨකායෙනං නාමං. සා පන උදඤ්චනී විය, උදකං විය සට්ඨකා,
 යෙන යෙනත්ථිකා හොති, තං තං ආකඩ්ඪතියෙවාති අත්ථො. වොරී
 ඡායස්පවාදෙනාති “හරියා”ති නාමෙන එකා වොරී මං මධුරවචනෙන උපලාපෙත්වා
 තත්ථ නෙත්වා තෙලං ලොණඤ්ච යඤ්ච අඤ්ඤං ඉච්ඡති, තං සබ්බං යාවති, දාසං
 විය කම්මකාරං විය ව කත්වා ආහරාපෙතිති තස්සා අගුණං කට්ඨෙයි.

අථ නං බොධිසත්තො අස්සාසෙත්වා “හොතු, තාත, එහි ත්වං මෙත්තං භාවෙහි,
 කරුණං භාවෙහි”ති වත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ ආචික්ඛි, ආචික්ඛිත්වා කසිණපරිකම්මං
 ආචික්ඛි. සො න විරස්සෙව අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මචිහාරෙ
 භාවෙත්වා සද්ධිං පිතරා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙයි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

“තදා පුල්ලකුමාරිකාව එතරහි පුල්ලකුමාරිකා. චූළතාපසො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු
 අහොසි, පිතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

උදඤ්චනීජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[107] 7. සාලිත්තකජාතකවණ්ණනා

සාඤ්ඤා සිප්පකං නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
 භංසපහරනකං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙයි. සො කිරෙකො සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො
 සාලිත්තකසිප්පෙ නිජ්ඵත්තිං පත්තො. “සාලිත්තකසිප්ප”න්ති සක්ඛරාබ්භනසිප්පං
 චූච්චති. සො එකදිවසං ධම්මං සුත්වා සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පදං
 ලභි, න පන සික්ඛාකාමො, න පටිපත්තිසාධකො අහොසි. සො එකදිවසං එකං
 දහරහික්ඛුං ආදාය අවිරවතිං ගන්ත්වා න්භායිත්වා නදීතීරෙ අට්ඨාසි. තස්මිං සමයෙ
 ද්වෙ සෙතභංසා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. සො තං දහරං ආහ “ඉමං පච්ඡිමභංසං
 සක්ඛරාය අක්ඛිමිහි පහරිත්වා පාදමුලෙ පාතෙමි”ති. ඉතරො “කථං පාතෙස්සයි, න
 සක්ඛිස්සයි පහරිතු”න්ති ආහ. ඉතරො “තිට්ඨතු තාවස්ස ඔරතො අක්ඛි, පරතො
 අක්ඛිමිහි තං පහරාමි”ති. ඉදානි පන ත්වං අසන්තං කට්ඨෙයිති. “තෙන හි
 උපධාරෙහි”ති එකං තිබ්බසක්ඛරං ගහෙත්වා අඬගුලියා පරියන්තෙ කත්වා තස්ස
 භංසස්ස පච්ඡතො බිපි. සා “රු”න්ති සද්දං අකාසි, භංසො “පරිස්සයෙන
 භවිතබ්බ”න්ති නිවත්තිත්වා සද්දං සොතුං ආරභි. ඉතරො තස්මිං බණෙ එකං
 වට්ටසක්ඛරං ගහෙත්වා තස්ස නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තස්ස පරභාගෙ අක්ඛිං
 පහරි. සක්ඛරා ඉතරමිපි අක්ඛිං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතා. භංසො මහාරවං රවන්තො
 පාදමුලෙයෙව පති. තතො තතො භික්ඛු ආගන්ත්වා ගරහිත්වා “අනනුච්ඡවිකං තෙ
 කත”න්ති සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා “හන්තෙ, ඉමිනා ඉදං නාම කත”න්ති තමත්ථං.

ආරොවෙසුං. සත්ථා තං භික්ඛුං ගරහිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස එතස්මිං සිජ්ජෙ කුසලො, පුබ්බෙපි කුසලොයෙව අහොසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අම්බිවො අහොසි. තස්මිං කාලෙ රඤ්ඤො පුරොහිතො අතිමුඛරො හොති බහුභාණී, තස්මිං කථෙතුං ආරද්ධෙ අඤ්ඤ ඔකාසමෙව න ලහන්ති. රාජා වින්තෙසි “කදා නු බො එතස්ස වචනුපච්ඡෙදකං කඤ්චි ලභිස්සාමි” ති. සො තතො පට්ඨාය තථාරූපං එකං උපධාරෙන්නො විවරති. තස්මිං කාලෙ බාරාණසියං එකො පීඨසජ්ජි සක්ඛරාබ්‍යනසිජ්ජෙ නිජ්ජන්තිං පත්තො හොති. ගාමදාරකා තං රථකං ආරොපෙත්වා ආකඨස්මානා බාරාණසිනගරද්වාරමුලෙ එකො විටපසම්පන්නො මහානිග්‍රොධො අත්ථි, තත්ථ ආනෙත්වා සම්පරිවාරෙත්වා කාකණිකාදිති දත්වා “හත්ථිරූපකං කර, අස්සරූපකං කරා” ති වදන්ති. සො සක්ඛරා බිජිත්වා බිජිත්වා නිග්‍රොධපණ්ණෙසු නානාරූපානි දස්සෙති, සබ්බානි පණ්ණානි ඡිද්දාවඡිද්දානෙව අහෙසුං.

අථ බාරාණසිරාජා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං ධානං පාපුණි. උස්සාරණාභයෙන සබ්බෙ දාරකා පලායිංසු, පීඨසජ්ජි තත්ථෙව නිපජ්ජි. රාජා නිග්‍රොධමූලං පත්වා රථෙ නිසින්නො පත්තානං ඡිද්දතාය ඡායං කබරකබරං දිස්වා ඔලොකෙන්නො සබ්බෙසං පත්තානං ඡිද්දභාවං දිස්වා “කෙනෙතානි එවං කතානී” ති පුච්ඡි. “පීඨසජ්ජිනා, දෙවා” ති. රාජා “ඉමං නිස්සාය බ්‍රාහ්මණස්ස වචනුපච්ඡෙදං කාතුං සක්කා භවිස්සති” ති වින්තෙත්වා “කහං, හණ, පීඨසජ්ජි” ති පුච්ඡි. විචින්නා මූලන්තරෙ නිපන්නං දිස්වා “අයං, දෙවා” ති ආහංසු. රාජා නං පක්කොසාපෙත්වා පරිසං උස්සාරෙත්වා පුච්ඡි “අම්භාකං සන්තිකෙ එකො මුඛරබ්‍රාහ්මණො අත්ථි, සක්ඛිස්සසි තං නිස්සද්දං කාතු” ති. නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ලහන්තො සක්ඛිස්සාමි, දෙව්නි. රාජා පීඨසජ්ජිං සරං නෙත්වා අන්තොසාණියං නිසිදාපෙත්වා සාණියං ඡිද්දං කාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඡිද්දාහිමුඛං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නාළිමත්තා සුක්ඛා අජලණ්ඩිකා පීඨසජ්ජිස්ස සන්තිකෙ ධ්වපාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං උපට්ඨානකාලෙ ආගතං තස්මිං ආසනෙ නිසිදාපෙත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤෙසං ඔකාසං අදත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙතුං ආරහි. අථස්ස සො පීඨසජ්ජි සාණිච්ඡිද්දෙන එකෙකං අජලණ්ඩිකං පච්ඡියං පච්චෙසෙන්නො විය තාලුතලම්භියෙව පානෙති, බ්‍රාහ්මණො ආගතාගතං නාළියං තෙලං පච්චෙසෙන්නො විය ගිලති, සබ්බා පරික්ඛයං ගම්ඃසු. තස්සෙතා නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා කුච්ඡිං පට්ට්ඨා අඨස්සාලිකමත්තා අහෙසුං.

රාජා තාසං පරික්ඛිණ්ණාවං ඤත්වා ආහ – “ආචරිය, තුම්හෙ අතිමුඛරතාය නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ගිලන්තා කිඤ්චි න ජානිත්ථ, ඉතො දානි උත්තරි ජීරාපෙතුං න සක්ඛිස්සථ. ගච්ඡථ, පියඬිගුදකං පිචිත්වා ඡඩ්ඬෙත්වා අත්තානං අරොගං කරොථා” ති බ්‍රාහ්මණො තතො පට්ඨාය පිහිතමුඛො විය හුත්වා කථෙන්නෙතාපි සද්ධිං අකථනසිලො අහොසි. රාජා “ඉමිනා මෙ කණ්ණසුඛං කත” ති පීඨසජ්ජිස්ස සතසහස්සුට්ඨානකෙ වතුසු දිසාසු වත්තාරො ගාමෙ අදාසි.

බොධිසත්තො රාජානං උපසඬ්ඛිකමිත්වා “දෙව, සිප්පං නාම ලොකෙ පණ්ඩිතෙහි උග්ගහිතබ්බං, පීඨසප්පිනා සාලිත්තකමත්තෙනාපි අයං සම්පත්ති ලද්ධා” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

107.

“සාධුං බො සිප්පකං නාම, අපි යාදිස කිදිසං;
පස්ස බඤ්ජප්පහාරොන, ලද්ධා ගාමා චතුද්දිසා” ති.

තත්ථ පස්ස බඤ්ජප්පහාරොනාති පස්ස, මහාරාජ, ඉමිනා බඤ්ජපීඨසප්පිනා අජලණ්ඩිකාපහාරොන චතුද්දිසා චත්තාරො ගාමා ලද්ධා, අඤ්ඤෙසං සිප්පානං කො ආනිසංසපරිච්ඡෙදොති සිප්පගුණං කථෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පීඨසප්පි අයං භික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

සාලිත්තකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[108] 8. බාහියජාතකවණ්ණනා

සික්ඛෙය්‍ය සික්ඛිතබ්බානීති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං විහරන්තො එකං ලිච්ඡවිං ආරබ්භ කථෙසි. යො කිර ලිච්ඡවිරාජා සද්ධො පසන්තො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඛිං නිමන්තෙත්වා අත්තනො නිවෙසනෙ මහාදානං පවත්තෙසි. හරියා පනස්ස පුලඬ්ඛගපච්චඩ්ඛා උද්ධුමාතකනිමිත්තසදිසා අනාකප්පසම්පන්නා අහොසි. සත්ථා හත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුනං ඔවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, තස්ස නාම ලිච්ඡවිරඤ්ඤො තාව අභිරුපස්ස තාදිසා හරියා පුලඬ්ඛගපච්චඩ්ඛා අනාකප්පසම්පන්නා, කථං යො තාය සද්ධිං අභිරමති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, එස ඉදානෙව, පුබ්බෙපි පුලසරීරාය එව ඉත්ථියා සද්ධිං අභිරමි” ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො අහොසි. අථෙකා ජනපදිත්ථි පුලසරීරා අනාකප්පසම්පන්නා හති. කුරුමානා රාජඬ්ඛණස්ස අවිදුරොන ගච්ඡමානා සරීරවළඤ්ජපිළිතා හුත්වා නිවත්ථසාටකෙන සරීරං පටිච්ඡාදෙත්වා නිසිදිත්වා සරීරවළඤ්ජං මුඤ්චිත්වා බිජ්ජමෙව උට්ඨාසි. තස්මිං බණ්ණ බාරාණසිරාජා වාතපානෙන රාජඬ්ඛණං ඔලොකෙත්තො තං දිස්වා වින්තෙසි “අයං එවරුපෙ අඬ්ඛණට්ඨානෙ සරීරවළඤ්ජං මුඤ්චමානා හිරොත්තප්පං අප්පහාය නිවාසනෙනෙව පටිච්ඡන්නා හුත්වා සරීරවළඤ්ජං මොචෙත්වා බිජ්ජං උට්ඨිතා, ඉමාය නිරොගාය භවිතබ්බං, එතිස්සා වත්ථු විසදං භවිස්සති, විසදෙ පන වත්ථුස්මිං එකො පුත්තො ලබ්භමානො විසදො පුඤ්ඤවා භවිස්සති, ඉමං මයා අග්ගමහෙසිං කාතුං වට්ටති” ති. යො තස්සා

අපරිග්‍රහිතභාවං ඤාත්වා ආහරාපෙත්වා අග්‍රිමහෙසිට්ඨානං අදාසි. සා තස්ස පියා
අහොසි මනාපා, න චිරස්සෙව එකං පුත්තං විජායි. සො පනස්සා පුත්තො
චක්කවත්තී රාජා අහොසි.

බොධිසත්තො තස්සා සම්පත්තිං දිස්වා තථාරූපං වචනොකාසං ලභිත්වා “දෙව,
සික්ඛිතබ්බසුත්තකං නාම සිජ්ජං කස්මා න සික්ඛිතබ්බං, යත්‍ර හි නාමායං
මහාපුඤ්ඤා හිරොත්තජ්ජං අජ්ජභාය පටිච්ඡන්තනාකාරෙන සරීරවළඤ්ජං කුරුමානා
තුම්හෙ ආරාධෙත්වා එවරූපං සම්පත්තිං පත්තා”ති වත්වා සික්ඛිතබ්බසුත්තකානං
සිජ්ජානං වණ්ණං කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

108.

“සික්ඛෙය්‍ය සික්ඛිතබ්බානි, සන්ති සච්ඡන්දිනො ජනා;
බාහියා හි සුභන්තෙන, රාජානමහිරාධයි”ති.

තත්ථ සන්ති සච්ඡන්දිනො ජනාති තෙසු තෙසු සිජ්ජෙසු සච්ඡන්දා ජනා
අත්ථියෙව. බාහියාති බහිජනපදෙ ජාතා සංවඩ්ඨා ඉත්ථි. සුභන්තෙනාති
හිරොත්තජ්ජං අජ්ජභාය පටිච්ඡන්තනාකාරෙන හන්තං සුභන්තං නාම, තෙන
සුභන්තෙන. රාජානමහිරාධයිති දෙවං අහිරාධයිත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තාති. එවං
මහාසත්තො සික්ඛිතබ්බසුත්තකානං සිජ්ජානං ගුණං කථෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා ජයම්පතිකා
එතරහිපි ජයම්පතිකාව, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බාහියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[109] 9. කුණ්ඩකපුචජාතකවණ්ණනා

යථන්තො පුරිසො හොතීති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං විහරන්තො මහාදුග්ගනං
ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි කදාචි එකමෙව කුලං බුද්ධජ්ජමුඛස්ස
හික්ඛුසඬ්ඝස්ස දානං දෙති, කදාචි තිණි වත්තාරි එකතො හුත්වා, කදාචි
ගණ්ඨන්ධනෙන, කදාචි වීථිසභාගෙන, කදාචි සකලනගරං ඡන්දකං සංහරිත්වා. තදා
පන වීථිහත්තං නාම අහොසි. අථ මනුස්සා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස යාගුං
දත්වා “ඛජ්ජකං ආහරථා”ති ආහංසු. තදා පනෙකො පරෙසං හතිකාරකො
දුග්ගමනමනුස්සො තස්සං වීථියං වසමානො වින්තෙසි “අහං යාගුං දාතුං න
සක්ඛිස්සාමි, ඛජ්ජකං පන දස්සාමි”ති සණ්ඨසණ්ඨං කුණ්ඩකං වඩ්ඨාපෙත්වා
උදකෙන තෙමෙත්වා අක්කපණ්ණෙන වෙයෙත්වා කුක්කුලෙ පවිත්වා “ඉදං
බුද්ධස්ස දස්සාමි”ති තං ආදාය ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ යිතො “ඛජ්ජකං
ආහරථා”ති එකස්මිං වචනෙ චුත්තමත්තෙ සබ්බපයමං ගන්ත්වා තං පුචං සත්ථු
පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි, සත්ථා අඤ්ඤෙහි දීයමානං ඛජ්ජකං අග්‍රිගහෙත්වා තමෙව
පුච්ඛජ්ජකං පරිභුඤ්ජි.

තස්මිංයෙව පන බණේ “සම්මාසම්බුද්ධො කිර මහාදුග්ගතස්ස
 කුණ්ඩකඛ්ඡකං අජිගුව්ඡන්වා අමතං විය පරිභුත්ත” න්ති සකලනගරං
 එකකොලාහලං අහොසි. රාජරාජමහාමත්තාදයො අත්තමසො දොවාරිකෙ උපාදාය
 සබ්බෙව සන්තිපතින්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා මහාදුග්ගතං උපසඬකම්න්වා “හන්ද
 හො, සතං ගහෙන්වා, ද්වෙ සතානි ගහෙන්වා, පඤ්ච සතානි ගහෙන්වා අමිහාකං
 පත්තිං දෙහී” ති වදිංසු. සො “සත්ථාරං පටිපුච්ඡන්වා ජානිස්සාමී” ති සත්ථු සන්තිකං
 ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසි. සත්ථා “ධනං ගහෙන්වා වා අග්ගහෙන්වා වා
 සබ්බසත්තානං පත්තිං දෙහී” ති ආහ. සො ධනං ගහෙතුං ආරභී. මනුස්සා
 දිගුණචතුගුණඅට්ඨගුණාදිවසෙන දදන්තා නව හිරඤ්ඤකොට්ඨො අදංසු. සත්ථා
 අනුමොදනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුහි වත්තෙ දස්සිතෙ සුගතොවාදං දත්වා
 ගන්ධකුටිං පාවිසි. රාජා සායන්හසමයෙ මහාදුග්ගතං පක්කොසාපෙත්වා
 සෙට්ඨිට්ඨානෙන පුපෙසි.

භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, සත්ථා මහාදුග්ගතෙන
 දිත්තං කුණ්ඩකපුචං අජිගුව්ඡන්තො අමතං විය පරිභුඤ්ඡී, මහාදුග්ගතොපි
 බහුධනඤ්ච සෙට්ඨිට්ඨානඤ්ච ලභිත්වා මහාසම්පත්තිං පත්තො” ති. සත්ථා
 ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා
 “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මයා අජිගුව්ඡන්තෙන තස්ස
 කුණ්ඩකපුචො පරිභුත්තො, පුබ්බෙපි රුක්ඛදෙවතාය හුත්වා පරිභුත්තොයෙව, තදාපි
 වෙස මං නිස්සාය සෙට්ඨිට්ඨානං අලත්ථෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
 යානෙ එරණ්ඩරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා තස්මිං ගාමකෙ
 මනුස්සා දෙවතාමඬිගලිකා හොන්ති. අට්ඨකස්මිං ඡණ්ණෙ සම්පත්තෙ මනුස්සා
 අත්තනො අත්තනො රුක්ඛදෙවතානං බලිකම්මං අකංසු. අට්ඨකො
 දුග්ගමනුස්සො තෙ මනුස්සෙ රුක්ඛදෙවතා පටිජග්ගන්තෙ දිස්වා එකං
 එරණ්ඩරුක්ඛං පටිජග්ගී. තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො දෙවතානං
 නානප්පකාරානි මාලාගන්ධවිලෙපනාදීනි වෙව බජ්ජහොජ්ජානි ව ආදාය ගච්ඡිංසු.
 සො පන කුණ්ඩකපුචඤ්චෙව උච්චිකෙන ව උදකං ආදාය ගන්ත්වා
 එරණ්ඩරුක්ඛස්ස අවිදුරෙ යත්වා වින්තෙසි “දෙවතා නාම දිබ්බබජ්ජකානි බාදන්ති,
 මය්හං දෙවතා ඉමං කුණ්ඩකපුචං න බාදිස්සති, කිං ඉමං අකාරණෙන නාසෙමි,
 අහමෙව නං බාදිස්සාමී” ති තතොව නිවත්ති. බොධිසත්තො ඛන්ධවිට්ඨෙ යත්වා
 “හො පුරිස, සවෙ ත්වං ඉස්සරො භවෙය්‍යාසි, මය්හං මධුරබජ්ජකං දදෙය්‍යාසි. ත්වං
 පන දුග්ගතො, අහං තව පුචං න බාදිත්වා අඤ්ඤං කිං බාදිස්සාමි, මා මෙ කොට්ඨාසං
 නාසෙහී” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

109.

“යථන්තො පුරිසො හොති, තථන්තා තස්ස දෙවතා;
 ආහරෙතං කුණ්ඩපුචං, මා මෙ භාගං විනාසයා” ති.

තත්ථ යථන්තොති යථාරූපභොජනො භොති. තථන්තාති තස්ස පුරිසස්ස දෙවතාපි තථාරූපභොජනාව භොති. ආහරෙතං කුණ්ඩපුවන්ති එතං කුණ්ඩකෙන පක්කපුවං ආනෙහි, මය්හං භාගං මා විනාසෙහිති.

සො නිවත්තිත්වා බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා බලිකම්මකාසී. බොධිසත්තො තතො ඔජං පරිභුඤ්ජිත්වා “පුරිස, ත්වං කිමත්ථං මං පටිජග්ගසී” ති ආහ. “දුග්ගතොමිහි, සාමී, තං නිස්සාය දුග්ගතභාවතො මුච්චිතුකාමතාය පටිජග්ගාමී” ති. “භො පුරිස, මා වින්තයි, තයා කතඤ්ඤාස්ස කතවෙදිතො පුජා කතා, ඉමං ඵරණ්ඩං පරික්ඛිපිත්වා නිධිකුම්භියො ගීවාය ගීවං ආහව්වධීතා. ත්වං රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා සකටෙහි ධනං ආහරාපෙත්වා රාජඨගණෙ රාසිං කාරෙහි, රාජා තෙ තුස්සිත්වා සෙට්ඨිට්ඨානං දස්සතී” ති වත්වා බොධිසත්තො අන්තරධායී. සො තථා අකාසී. රාජාපි තස්ස සෙට්ඨිට්ඨානං අදාසී. ඉති සො බොධිසත්තං නිස්සාය මහාසම්පත්තිං පත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා දුග්ගතො එතරහි දුග්ගතොව, ඵරණ්ඩරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අභොසී” ත්ති.

කුණ්ඩකපුවජාතකවණ්ණනා නවමා.

[110] 10. සබ්බසංභාරකපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

සබ්බසංභාරකො නත්ථීති අයං සබ්බසංභාරකපඤ්ඤො සබ්බාකාරොන උමඨගජාතකෙ ආචි භවිස්සතීති.

සබ්බසංභාරකපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා දසමා.

පරොසතවග්ගො එකාදසමො.

තස්සුද්දානං —

පරොසතම්පි පණ්ණිකං, වෙරී ව මිත්තවිත්දකං;
දුබ්බලඤ්ච උදඤ්චතී, සාලිත්තම්පි ව බාහියං;
කුණ්ඩකපුවසබ්බසංභාරකන්ති.

12. භංචිවග්ගො

[111] 1. ගද්‍යපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

භංචි තුවං එවමඤ්ඤසීති අයම්පි ගද්‍යපඤ්ඤො මහාඋමඨගජාතකයෙව (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

ගද්‍යපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[112] 2. අමරාදෙවිපඤ්ඤාඡාතකවණ්ණනා

යෙන සත්තුබ්බිලභිගා වාති අයම්පි අමරාදෙවිපඤ්ඤා නාම තත්ථෙව ආවි හවිස්සති.

අමරාදෙවිපඤ්ඤාඡාතකවණ්ණනා දුතියා.

[113] 3. සිඬගාලඡාතකවණ්ණනා

සද්දහාසි සිඬගාලස්සාති ඉදං සත්ථා වෙඨවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්භි සමයෙ භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතිත්වා “ආවුසො, දෙවදත්තෙන පඤ්ච භික්ඛුසතාති ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා ‘යං සමණො ගොතමො කරොති, න සො ධම්මො. යමහං කරොමි, අයමෙව ධම්මො’ති තෙ භික්ඛු අත්තනො ලද්ධිං ගාභාපෙත්වා යානප්පත්තං මුසාවාදං කත්වා සඬ්ඝං භින්දිත්වා එකසීමාය ද්වෙ උපොසථා කතා”ති දෙවදත්තස්ස අගුණකථං කථෙන්නා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මුසාවාදී, පුබ්බෙපි මුසාවාදීයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සුසානවනෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසියං නක්ඛත්තං සුට්ඨං අහොසි. මනුස්සා “යක්ඛබලිකම්මං කරොමා”ති තෙසු තෙසු වච්චරරච්ඡාදිට්ඨානෙසු මච්ඡමංසාදීනි විප්පකිරිත්වා කපාලකෙසු බහුං සුරං යපයිංසු. අට්ඨකො සිඬගාලො අඬ්ඞරත්තසමයෙ නිද්ධමනෙන නගරං පවිසිත්වා මච්ඡමංසං බාදිත්වා සුරං පිටිත්වා පුත්තාගගච්ඡන්තරං පවිසිත්වා යාව අරුණුග්ගමනා නිද්දං ඔක්කම්. සො පබ්බජ්ඣිත්වා ආලොකං දිස්වා “ඉදානි නික්ඛමිතුං න සක්කා”ති මග්ගසමීපං ගන්ත්වා අදිස්සමානො නිපජ්ජිත්වා අඤ්ඤෙ මනුස්සෙ දිස්වාපි කිඤ්චි අවත්වා එකං බ්‍රාහ්මණං මුබ්බොවනත්ථාය ගච්ඡන්තං දිස්වා වින්තෙසි “බ්‍රාහ්මණා නාම ධනලොලා හොන්ති, ඉමං ධනෙන පලොභෙත්වා යථා මං උපකච්ඡකන්තරෙ කත්වා උත්තරාසඬ්ඞෙන පටිච්ඡාදෙත්වා නගරා නිහරති, තථා කරිස්සාමි”ති. සො මනුස්සභාසාය “බ්‍රාහ්මණා”ති ආහ. සො නිවත්තිත්වා “කො මං පක්කොසති”ති ආහ. “අහං, බ්‍රාහ්මණා”ති. “කිංකාරණා”ති. “බ්‍රාහ්මණ, මය්හං ද්වෙ කභාපණසතාති අත්ථී. සවෙ මං උපකච්ඡකන්තරෙ කත්වා උත්තරාසඬ්ඞෙන පටිච්ඡාදෙත්වා යථා න කොචි පස්සති, තථා නගරා නික්ඛාමෙතුං සක්කොසි, තුය්හං තෙ කභාපණෙ දස්සාමි”ති. බ්‍රාහ්මණො ධනලොභෙන “සාධු”ති සම්පට්චිත්වා තං තථා කත්වා ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා ථොකං අගමාසි. අථ නං සිඬගාලො පුච්ඡි “කතරට්ඨානං, බ්‍රාහ්මණා”ති? “අසුකං නාමා”ති. “අඤ්ඤං ථොකං යානං ගච්ඡා”ති. එවං පුනප්පුනං වදන්තො මහාසුසානං පත්වා “ඉධ මං ඔතාරෙහි”ති ආහ. තත්ථ නං ඔතාරෙසි. අථ සිඬගාලො “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, උත්තරිසාටකං පත්ථරා”ති ආහ. සො ධනලොභෙන “සාධු”ති පත්ථරි. අථ නං “ඉමං රුක්ඛමූලං

බණ්ඩාර්” ති පට්ඨබණ්ණනෙ යොජෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස උත්තරිසාටකං අභිරුද්ධ චතුස්ස කණ්ණෙසු ච මජ්ඣිම චාති පඤ්චස්ස යානෙසු සරිරනිස්සන්දං පාතෙත්වා මක්ඛෙන්වා වෙච තෙමෙත්වා ච සුසානවනං පාවිසි. බොධිසත්තො රුක්ඛවිටපෙ යත්වා ඉමං ගාථමාහ –

113.

“සද්දහාසි සිඬගාලස්ස, සුරාපීතස්ස බ්‍රාහ්මණ;
සිප්පිකානං සතං නත්ථී, කුතො කංසසතා දුවෙ” ති.

තත්ථ සද්දහාසීති සද්දහසි, අයමෙව චා පායො, පත්තියායසීති අත්ථො. සිප්පිකානං සතං නත්ථීති එතස්ස හි සිප්පිකාසතම්පි නත්ථී. කුතො කංසසතා දුවෙති ද්වෙ කභාපණ්ණානා පනස්ස කුතො ඵවාති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා “ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, තච සාටකං ධොවිත්වා න්හායිත්වා අත්තනො කම්මං කරොහි” ති වත්වා අන්තරධායි. බ්‍රාහ්මණො තථා කත්වා “චඤ්චිතො වතම්හි” ති දොමනස්සප්පත්තො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬගාලො දෙවදත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” ති.

සිඬගාලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[114] 4. මිතචින්තීජාතකවණ්ණනා

බහුවින්ති අප්පචින්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර ජනපදෙ එකස්මිං අරඤ්ඤාචාසෙ වස්සං වසිත්වා “සත්ථු දස්සනත්ථාය ගච්ඡිස්සාමා” ති පාටෙය්‍යං සජ්ජෙත්වා “අප්ප ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාම” ති මාසං අතික්කාමෙත්වා පුන පාටෙය්‍යං සජ්ජෙත්වා තථෙව මාසං, පුන මාසන්ති ඵවං අත්තනො කුසීතභාවෙන වෙච නිවාසට්ඨානෙ ච අපෙක්ඛාය තයො මාසෙ අතික්කාමෙත්වා තතො නික්ඛම්ම ජෙතවනං ගන්ත්වා සභාගට්ඨානෙ පත්තචීරං පටිසාමෙත්වා සත්ථාරං පස්සිංසු. අථ නෙ භික්ඛු පුච්ඡිංසු “චිරං වො, ආවුසො, බුද්ධුපට්ඨානං අකරොන්තානං, කස්මා ඵවං චිරායිත්ථා” ති? තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. අථ නෙසං සො ආලසියකුසීතභාවො භික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටො ජාතො. ධම්මසභායම්පි තෙසං භික්ඛුනමෙව ආලසියභාවං නිස්සාය කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ තෙ පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අලසා කුසීතා” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙනෙ අලසා, පුබ්බෙපි අලසා වෙච නිවාසට්ඨානෙ ච සාලයා සාපෙක්ඛා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොරුකියා බුද්ධත්වය රජය කාරණය බොරුකියා නොවේ මව් අනෙකුත්, බුද්ධත්වය, අප්පච්ඡාදි, මිත්තත්තීය නොවේ. නො අරුත්කරන මනුෂ්‍යයාට. ආගමික. තත්ව මිත්තත්තීය ඉතර දේව ඵලමාන “අයං මනුෂ්‍යයාට නාම සාසනිකා සප්පට්ඨයො, කෙවට්ටා නානප්පකාරානි ජාලකුමිනාදීනි බිජිත්වා මව් ගණිතත්තී, මයං අරුත්කරමෙව ගව්ඡාමා” ති. ඉතර දේව ජනා අලසතාය වෙව ආමිසගිද්ධතාය ව “අප්ප ගව්ඡාම, ස්වෙ ගව්ඡාමා” ති තයො මාසෙ අතික්කාමෙසු. අට කෙවට්ටා නදියං ජාලං බිජිංසු. බුද්ධත්තී ව අප්පච්ඡාදි ව ගොවරං ගණිතත්තා පුරතො ගව්ඡන්ති. නො අත්තනො අත්තබාලතාය ජාලගන්ධං අසල්ලක්කෙත්වා ජාලකුමිනිමෙව පවිසිංසු. මිත්තත්තී පව්ඡනො ආගව්ඡන්තො ජාලගන්ධං සල්ලක්කෙත්වා තෙසස්ස ජාලකුමිනි පව්ට්ඨතා ව ඤාත්වා “ඉමෙසං කුසිතානං අත්තබාලානං ජීවිතදානං දස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා බහිසස්සෙන ජාලකුමිනිට්ඨානං ගන්ත්වා ජාලකුමිනි ඵාලෙත්වා නික්කන්තසදිසො හුත්වා උදකං ආලුලෙත්තො ජාලස්ස පුරතො පතිත්වා පුන ජාලකුමිනි පවිසිත්වා පව්ඡමහාගෙන ඵාලෙත්වා නික්කන්තසදිසො උදකං ආලුලෙත්තො පව්ඡමහාගෙ පති. කෙවට්ටා “මව් ජාලං ඵාලෙත්වා ගතා” ති මඤ්ඤමානා ජාලකොටියං ගහන්ත්වා උක්ඛිංසු. නො දේවෙසි මව් ජාලතො මුච්චිත්වා උදකෙ පතිංසු. ඉති තෙහි මිත්තත්තී නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං.

සත්වා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථමාන –

114.

“බුද්ධත්තී අප්පච්ඡාදි, උහො ජාලෙ අබ්ඡිකරෙ;
මිත්තත්තී පමොවෙසි, උහො තත්ව සමාගතා” ති.

තත්ව බුද්ධත්තී බුද්ධත්තනතාය විතක්කබ්බලතාය ඵලං ලද්ධතාමො. ඉතරෙසුපි ද්විසු අයමෙව නයො. උහො තත්ව සමාගතානි මිත්තත්තී නිස්සාය ලද්ධජීවිතා තත්ව උදකෙ පුන උහොපි ජනා මිත්තත්තීනා සද්ධිං සමාගතානි අත්ථො.

ඵලං සත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මහල්ලකා භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා බුද්ධත්තී ව අප්පච්ඡාදි ව ඉමෙ දේව අනෙකුත්, මිත්තත්තී පන අහමෙව අහොසිත්ති.

මිත්තත්තීජාතකවණ්ණනා වතුත්වා.

[115] 5. අනුසාසිකජාතකවණ්ණනා

යායඤ්ඤ මනුසාසිකී ඉදං සත්වා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං අනුසාසිකං භික්ඛුනිං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සා කිර සාවත්ථිවාසිනී එකා කුලධීතා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය සමණධම්මෙ අනනුයුත්තා ආමිසගිද්ධා හුත්වා යත්ථ අඤ්ඤා භික්ඛුනියො න ගව්ඡන්ති, තාදිසෙ නගරස්ස එකදෙසෙ පිණ්ඩාය වරති.

අථස්සා මනුස්සා පණිතපිණ්ඩපාතං දෙන්ති. සා රසතණ්භාය ඛජ්ඣිත්වා “සචෙ ඉමස්මිං පදෙසෙ අඤ්ඤාපි භික්ඛුනියො පිණ්ඩාය වරිස්සන්ති, මය්හං ලාභො පරිභායිස්සති. යථා එතං පදෙසං අඤ්ඤා නාගච්ඡන්ති, එවං මයා කාතුං වට්ටති” ති වින්තෙන්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා “අයො, අසුකට්ඨානෙ චණ්ඩො හත්ථී, චණ්ඩො අස්සො, චණ්ඩො මෙණ්ඩො, චණ්ඩො කුක්කුරො වරති, සපරිස්සයට්ඨානං, මා තත්ථ පිණ්ඩාය වරිත්ථා” ති භික්ඛුනියො අනුසාසති. තස්සා වචනං සුත්වා එකා භික්ඛුනීපි තං පදෙසං ගීවං පරිවත්තෙන්වා න ඔලොකෙසි. තස්සා එකස්මිං දිවසෙ තස්මිං පදෙසෙ පිණ්ඩාය වරන්තියා වෙගෙනෙකං ගෙහං පවිසන්තියා චණ්ඩො මෙණ්ඩකො පහරිත්වා උගුරුටියිකං හින්දි. මනුස්සා වෙගෙන උපධාවිත්වා ද්විධා හින්තං උගුරුටියිකං එකතො ඛන්ධිත්වා තං භික්ඛුනිං මඤ්චෙනාදාය භික්ඛුනුපස්සයං නයිංසු. භික්ඛුනියො “අයං අඤ්ඤා භික්ඛුනියො අනුසාසිත්වා සයං තස්මිං පදෙසෙ වරන්ති උගුරුටියිකං හින්දාපෙන්වා ආගතා” ති පරිභාසං අකංසු. තම්පි තාය කතකාරණං න විරස්සෙව භික්ඛුසඬ්ඨෙ පාකටං අහොසි.

අටෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු “ආවුසො, අසුකා අනුසාසිකා භික්ඛුනී අඤ්ඤං අනුසාසිත්වා සයං තස්මිං පදෙසෙ වරමානා චණ්ඩෙන මෙණ්ඩකෙන උගුරු හින්දාපෙසි” ති තස්සා අගුණකථං කටෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා අඤ්ඤෙ අනුසාසතියෙව, සයං පන න වත්තති, නිව්චකාලං දුක්ඛමෙව අනුභොති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ සකුණයොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො සකුණප්පෙට්ඨකො හුත්වා අනෙකසකුණසහස්සපරිවාරො හිමවත්තං පාවිසි. තස්ස තත්ථ වසනකාලෙ එකා චණ්ඩසකුණිකා මහාවත්තනිමග්ගං ගන්ත්වා ගොවරං ගණ්භාති. සා තත්ථ සකට්ඨි පතිතානි විහිමුග්ගඛිජාදීනි ලහිත්වා “යථා ඉදානි ඉමං පදෙසං අඤ්ඤෙ සකුණා නාගච්ඡන්ති, තථා කරිස්සාමි” ති වින්තෙන්වා සකුණසඬ්ඨස්ස ඔවාදං දෙති “වත්තනිමහාමග්ගො නාම සප්පට්ඨයො, හත්ථීඅස්සාදයො චෙව චණ්ඩගොණයුත්තයානාදීනි ව සඤ්චරන්ති, සහසා උප්පතිතුම්පි න සක්කා භොති, න තත්ථ ගන්තබ්බ” ති. සකුණසඬ්ඨෙ තස්සා “අනුසාසිකා” තෙව නාමං අකාසි.

සා එකදිවසං වත්තනිමහාමග්ගෙ වරන්ති අතිමහාවෙගෙන ආගච්ඡන්තස්ස යානස්ස සද්දං සුත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්වා “දුරෙ තාවා” ති වරතියෙව. අථ නං යානං වාතවෙගෙන සීඝ්‍රමෙව සම්පාපුණි, සා උට්ඨාතුං නාසක්ඛි, වක්කෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා ගතා. සකුණප්පෙට්ඨකො සකුණෙ සමානෙන්තො තං අදිස්වා “අනුසාසිකා න දිස්සති, උපධාරෙථ න” ති ආහ. සකුණා උපධාරෙන්තා තං මහාමග්ගෙ ද්විධා ඡින්තං දිස්වා සකුණප්පෙට්ඨකස්ස ආරොචෙසුං. සකුණප්පෙට්ඨකො “සා අඤ්ඤා සකුණිකා වාරෙන්වා සයං තත්ථ වරමානා ද්විධා ඡින්තා” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

115.

“යායඤ්ඤෙ මනුසාසනී, සයං ලොලුප්පවාරිනී;
සායං විපක්ඛිකා සෙනි, හතා චක්කෙන සාසිකා” ති.

තත්ථ යායඤ්ඤෙ මනුසාසනීති යකාරො පදසන්ධිකරො, යා අඤ්ඤෙ
අනුසාසනීති අත්ථො. සයං ලොලුප්පවාරිනීති අත්තනා ලොලුප්පවාරිනී සමානා.
සායං විපක්ඛිකා සෙනිති සා එසා විහතපක්ඛා හුත්වා මහාමග්ගෙ සයනි. හතා
චක්කෙන සාසිකාති යානචක්කෙන හතා සාසිකා සකුණිකාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අනුසාසිකා
සකුණිකා අයං අනුසාසිකා හික්ඛුනී අහොසි, සකුණුපෙට්ඨකො පන අහමෙව
අහොසි” ති.

අනුසාසිකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[116] 6. දුබ්බවජාතකවණ්ණනා

අතිකරමකරාවරියාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස චත්ථු නචකනිපාතෙ ගිජ්ඣජාතකෙ (ජා. 1.9.1 ආදයො) ආවි
භවිස්සති. සත්ථා පන තං හික්ඛුං ආමන්තෙත්වා “හික්ඛු න ත්වං ඉදානෙව දුබ්බවො,
පුබ්බෙපි දුබ්බවොයෙව. දුබ්බවහාවෙනෙව පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකරොන්තො
සත්තිප්පහාරෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තොසි” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
ලඬ්ඝනටකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙන්වා වයප්පත්තො පඤ්ඤවා උපායකුසලො
අහොසි. සො එකස්ස ලඬ්ඝනකස්ස සත්තිකෙ සත්තිලඬ්ඝනසිප්පං සික්ඛිත්වා
ආචරියෙන සද්ධිං සිප්පං දස්සෙන්තො විචරති. ආචරියො පනස්ස චතුත්තංයෙව
සත්තිනං ලඬ්ඝනසිප්පං ජානාති, න පඤ්චත්තං. සො එකදිවසං එකස්මිං ගාමකෙ
සිප්පං දස්සෙන්තො සුරාමදමත්තො “පඤ්ච සත්තියො ලඬ්ඝිස්සාමි” ති පටිපාටියා
යටෙසි. අථ නං බොධිසත්තො ආහ “ආචරිය, ත්වං පඤ්චසත්තිලඬ්ඝනසිප්පං න
ජානාසි, එකං සත්තිං හර. සවෙ ලඬ්ඝිස්සසි, පඤ්චමාය සත්තියා විද්ධො
මරිස්සසි” ති. සො සුට්ඨු මත්තතාය “ත්වඤ්ඤි මය්හං පමාණං න ජානාසි” ති තස්ස
චචනං අනාදිසිත්වා චතස්සො ලඬ්ඝිත්වා පඤ්චමාය සත්තියා දණ්ඩකෙ මධුකපුප්ඵං
විය ආවුතො පරිදෙවමානො නිපජ්ජී. අථ නං බොධිසත්තො “පණ්ඩිතානං චචනං
අකත්වා ඉමං බ්‍යසනං පත්තොසි” ති ඉමං ගාථමාහ –

116.

“අතිකරමකරාවරිය, මය්හම්පෙනං න රුච්චති;
චතුත්ථෙ ලඬ්ඝයිත්වාන, පඤ්චමායසි ආවුතො” ති.

තත්ථ අතිකරමකරාවරියාති ආවරිය අජ්ජ ත්වං අතිකරං අකරි, අත්තනො කරණනො අතිරෙකං කරණං අකරිති අත්ථො. මය්හම්පෙනං න රුච්චතීති මය්හං අත්තෙවාසිකස්සපි සමානස්ස එතං තව කරණං න රුච්චති, තෙන තෙ අහං පයම්මෙව කට්ඨස්සිති දීපෙති. චතුත්ථෙ උච්චස්සිත්වානාති චතුත්ථෙ සත්තිථලෙ අපතිත්වා අත්තානං උච්චස්සිත්වා. පඤ්චමායසි ආවුතොති පණ්ඩිතානං වචනං අග්ගණ්හන්තො ඉදානි පඤ්චමාය සත්තියා ආවුතොසීති. ඉදං වත්වා ආවරියං සත්තිනො අපනෙත්වා කත්තබ්බයුත්තකං අකාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ආවරියො අයං දුබ්බවො අහොසි, අත්තෙවාසිකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දුබ්බවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[117] 7. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

අච්චුග්ගතාතිබලතාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්ස වත්ථු තෙරසකනිපාතෙ තක්කාරියජාතකෙ (ජා. 1.13.104 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන “න, හික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො වාවං නිස්සාය නට්ඨො, පුබ්බෙපි නට්ඨොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාහිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි. හිමවත්තප්පදෙසෙ සබ්බො ඉසිගණො සන්තිපතිත්වා තං ඔවාදාවරියං කත්වා පරිවාරෙසි. සො පඤ්චන්තං ඉසිසතානං ඔවාදාවරියො හුත්වා කුමාරකීළං කීළන්තො හිමවත්තෙ වසති. තදා එකො චෙත්ථ පණ්ඩුරොගී තාපසො කුයාරිං ගහෙත්වා කට්ඨං ඵාලෙති. අට්ඨෙකො මුබරතාපසො තස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා “ඉධ පහාරං දෙහි, ඉධ පහාරං දෙහි”ති තං තාපසං රොසෙසි. සො කුජ්ඣිත්වා “න දානි මෙ ත්වං දාරුඵාලනසිප්පං සික්ඛාපනකාවරියො”ති තිණ්හං කුයාරිං උක්ඛිපිත්වා තං එකප්පහාරෙතෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. බොධිසත්තො තස්ස සරිරකිච්චං කාරෙසි. තදා අස්සමතො අවිදුරෙ එකස්මිං වම්මිකපාදෙ එකො තිත්තිරො වසති. සො සායං පාතං තස්මිං වම්මිකමත්ථකෙ යත්වා මහාවස්සිතං වස්සති. තං සුත්වා එකො ලුද්දකො “තිත්තිරෙන භවිතබ්බ”න්ති වින්තෙත්වා සද්දසඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා තං වධිත්වා ආදාය ගතො.

බොධිසත්තො තස්ස සද්දං අසුණන්තො “අසුකට්ඨානෙ තිත්තිරො වසති, කිං නු බො තස්ස සද්දො න සුයතී”ති තාපසෙ පුච්ඡී. තෙ තස්ස තමත්ථං ආරොවෙසුං. සො උහොපි තානි කාරණානි සංසන්දෙත්වා ඉසිගණමජ්ඣෙ ඉමං ගාථමාහ –

“අවිචුල්ගතාතිබලතා, අතිවෙලං පහාසිතා;
වාවා හනති දුම්මෙධං, තිත්තිරං වාතිවස්සිත”න්ති.

තත්ථ අවිචුල්ගතාති අතිඋග්ගතා. අතිබලතාති පුනප්පුනං භාසනෙන
අතිබලසභාවා. අතිවෙලං පහාසිතාති අතික්කන්තවෙලා පමාණාතික්කමෙන භාසිතා.
තිත්තිරං වාතිවස්සිතන්ති යථා තිත්තිරං අතිවස්සිතං හනති, තථා එවරුපා වාවා
දුම්මෙධං බාලපුග්ගලං හනතිති.

එවං බොධිසත්තො ඉසිගණස්ස ඔවාදං දන්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ
භාවෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො වචනං නිස්සාය
නට්ඨො, පුබ්බෙපි නට්ඨොයෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා මුබ්බතාපසො කොකාලිකො අභොසි, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා,
ගණසත්ථා පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

තිත්තිරජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[118] 8. වට්ටජාතකවණ්ණනා

නාවිත්තයන්තො පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
උත්තරසෙට්ඨිපුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර උත්තරසෙට්ඨි නාම අභොසි
මහාවිහවො. තස්ස හරියාය කුච්ඡියං එකො පුඤ්ඤවා සත්තො බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වා
පටිසන්ධිං ගහෙන්වා වයප්පත්තො අභිරුපො පාසාදිකො අභොසි බ්‍රහ්මවණ්ණි. අථ
එකදිවසං සාවත්ථියං කත්තිකජණෙන නක්ඛත්තෙ සුට්ඨො සබ්බො ලොකො
නක්ඛත්තනිස්සිතො අභොසි. තස්ස සභායකා අඤ්ඤෙ සෙට්ඨිපුත්තා සපජාපතිකා
අහෙසුං. උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පන දීඝරත්තං බ්‍රහ්මලොකෙ වසිතත්තා කිලෙසෙසු
චිත්තං න අල්ලියති. අථස්ස සභායකා “උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පි එකං ඉත්ථි.
ආනෙත්වා නක්ඛත්තං කිලිස්සාමා”ති සම්මන්තයිත්වා තං උපසඬකමිත්වා “සම්ම,
ඉමස්මිං නගරෙ කත්තිකජණො සුට්ඨො, තුය්හමිපි එකං ඉත්ථි. ආනෙත්වා
නක්ඛත්තං කිලිස්සාමා”ති ආහංසු. “න මෙ අත්ථො ඉත්ථියා”ති ව චුත්තෙපි
පුනප්පුනං නිබන්ධිත්වා සම්පට්ඨිජාපෙන්වා එකං වණ්ණදාසි.
සබ්බාලඬකාරපට්මණ්ඩිතං කත්වා තස්ස සරං නෙත්වා “ත්ථං සෙට්ඨිපුත්තස්ස
සන්තිකං ගච්ඡා”ති සයනිසරං පෙසෙන්වා නික්ඛමිංසු. තං සයනිසරං පට්ටියමිපි
සෙට්ඨිපුත්තො නෙව ඔලොකෙති, නාලපති. සා චිත්තෙසි “අයං එවං
රුපසොහග්ගප්පත්තං උත්තමවිලාසසම්පන්නං මං නෙව ඔලොකෙති, නාලපති,
ඉදානි නං අත්තනො ඉත්ථිකුත්තලිලාය ඔලොකාපෙස්සාමි”ති ඉත්ථිලිලං
දස්සෙන්ති පහට්ඨාකාරෙන අග්ගදන්තෙ විවරිත්වා හසිතං අකාසි. සෙට්ඨිපුත්තො
ඔලොකෙත්වා දන්තට්ඨිකෙ නිමිත්තං ගණ්භි. අථස්ස අට්ඨිකසඤ්ඤා උප්පජ්ජි,
සකලමිපි තං සරීරං අට්ඨිකසඬබලිකා විය පඤ්ඤායි. සො තස්සා පරිබ්බයං දන්වා
“ගච්ඡා”ති උයොපෙසි.

තං තස්ස සරා ඔතිණ්ණං එකො ඉස්සරො අන්තරවිටියං දිස්වා පරිබ්බයං දන්වා අත්තනො සරං නෙසි, සත්තාහෙ විතිවත්තෙ නක්ඛත්තං ඔසිතං. වණ්ණදාසියා මාතා ධීතු ආගමනං අදිස්වා සෙට්ඨිපුත්තානං සන්තිකං ගන්ත්වා “කහං සා”ති පුච්ඡි. තෙ උත්තරසෙට්ඨිපුත්තස්ස සරං ගන්ත්වා “කහං සා”ති පුච්ඡිංසු. “තඬ්ඛණඤ්ඤෙව තස්සා පරිබ්බයං දන්වා උයොපෙසි”න්ති. අථස්සා මාතා රොදන්ති “ධීතරං මෙ න පස්සාමි, ධීතරං මෙ සමානෙථා”ති උත්තරසෙට්ඨිපුත්තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි. රාජා අට්ටං විතිච්ඡිනත්තො “ඉමෙ තෙ සෙට්ඨිපුත්තා වණ්ණදාසිං ආනෙත්වා තුය්හං අදංසු”ති පුච්ඡි. “ආම, දෙථා”ති. “ඉදානි සා කහ”න්ති? “න ජානාමි, තඬ්ඛණඤ්ඤෙව නං උයොපෙසි”න්ති. “ඉදානි තං සමානෙතුං සක්කොසි”ති? “න සක්කොමි, දෙථා”ති. රාජා “සචෙ සමානෙතුං න සක්කොති, රාජාණමස්ස කරොථා”ති ආහ. අථ නං පච්ඡාබාහං ඛන්ධිත්වා “රාජාණං කරිස්සාමා”ති ගහෙත්වා පක්කමිංසු. “සෙට්ඨිපුත්තං කිර වණ්ණදාසිං සමානෙතුං අසක්කොත්තං රාජා රාජාණං කාරෙති”ති සකලනගරං එකකොලාහලං අහොසි. මහාජනො උරෙ හත්ථෙ යිපෙත්වා “කිං නාමෙතං, සාමි, අත්තනො තෙ අනුච්ඡිකං ලද්ධ”න්ති පරිදෙවති. සෙට්ඨිපි පුත්තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො පරිදෙවන්තො ගච්ඡති.

සෙට්ඨිපුත්තො වින්තෙසි “ඉදං මය්හං එවරුපං දුක්ඛං අගාරෙ වසනභාවෙන උප්පන්නං. සචෙ ඉතො මුච්චිස්සාමි, මහාගොතමසම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි”ති. සාපි බො වණ්ණදාසි තං කොලාහලසද්දං සුත්වා “කිංසද්දො නාමෙසො”ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා වෙගෙන ඔතරිත්වා “උස්සරථ, උස්සරථ, සාමි, මං රාජපුරිසානං දට්ඨුං දෙථා”ති අත්තානං දස්සෙසි. රාජපුරිසා තං දිස්වා මාතරං පටිච්ඡාපෙත්වා සෙට්ඨිපුත්තං මුඤ්චිත්වා පක්කමිංසු. සො සභායකපරිවුතොව නදිං ගන්ත්වා සසිසං න්භායිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා භුත්තපාතරාසො මාතාපිතරො වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා චීවරසාටකෙ ආදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා අවිස්සට්ඨකම්මට්ඨානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා න විරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං සන්තිපතිතා භික්ඛු “ආවුසො, උත්තරසෙට්ඨිපුත්තො අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ සාසනස්ස ගුණං ජානිත්වා ‘ඉමම්භා දුක්ඛා මුච්චිමානො පබ්බජිස්සාමි’ති වින්තෙත්වා තෙන සුචිත්තිතෙන මරණමුත්තො වෙච, පබ්බජිතො ච අග්ගඵලෙ පතිට්ඨිතො”ති තස්ස ගුණකථං කථෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, උත්තරසෙට්ඨිපුත්තොව අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ ‘ඉම්නා උපායෙන ඉමම්භා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි’ති වින්තෙත්වා මරණභයා මුත්තො, අතීතෙ පණ්ඩිතාපි අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ ‘ඉම්නා උපායෙන ඉමම්භා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමා’ති වින්තෙත්වා මරණභයනො මුච්චිංසුයෙථා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 වුත්තිපටිසන්ධිවසෙන පරිවත්තන්නො වට්ටකයොනියං නිබ්බත්ති. තදා එකො
 වට්ටකලුද්දකො අරඤ්ඤා බහු වට්ටකෙ ආහරිත්වා ගෙහෙ යපෙත්වා ගොවරං දත්වා
 මූලං ගහෙත්වා ආගතාගතානං හත්ථෙ වට්ටකෙ වික්කිණන්නො ජීවිකං කප්පෙති.
 සො එකදිවසං බහුහි වට්ටකෙහි සද්ධිං බොධිසත්තම්පි ගහෙත්වා ආනෙසි.
 බොධිසත්තො විත්තෙසි “සවාහං ඉමිනා දින්නං ගොවරඤ්ච පානියඤ්ච
 පරිභුඤ්ජීස්සාමි, අයං මං ගහෙත්වා ආගතානං මනුස්සානං දස්සති. සථෙ පන න
 පරිභුඤ්ජීස්සාමි, අහං මිලායිස්සාමි, අප් මං මිලායන්තං දිස්වා මනුස්සා න
 ගණ්හිස්සන්ති. එවං මෙ සොත්ථි හවිස්සති, ඉමං උපායං කරිස්සාමි” ති. සො තථා
 කරොන්නො මිලායිත්වා අට්ඨිවම්මිමත්තො අහොසි. මනුස්සා තං දිස්වා න
 ගණ්හිංසු. ලුද්දකො බොධිසත්තං යපෙත්වා සෙසෙසු වට්ටකෙසු පරික්ඛිණෙසු
 පච්ඡිං නිහරිත්වා ද්වාරෙ යපෙත්වා බොධිසත්තං හත්ථතලෙ කත්වා “කිං නු බො
 අයං වට්ටකො” ති විත්තෙත්වා ඔලොකෙතුං ආරද්ධො. අප්පස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා
 බොධිසත්තො පක්ඛෙ පසාරෙත්වා උප්පතිත්වා අරඤ්ඤමෙව ගතො. අඤ්ඤ
 වට්ටකා තං දිස්වා “කිං නු බො න පඤ්ඤායසි, කහං ගතොසි” ති ප්‍රච්ඡිත්වා
 “ලුද්දකෙන ගහිතොමිහි” ති වුත්තෙ “කිත්ති කත්වා මුත්තොසි” ති ප්‍රච්ඡිංසු.
 බොධිසත්තො “අහං තෙන දින්නං ගොවරං අග්ගහෙත්වා පානියං අපිචිත්වා
 උපායවිත්තාය මුත්තො” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ -

118.

“නාවිත්තයන්නො පුරිසො, විසෙසමධිගච්ඡති;
 විත්තිතස්ස ඵලං පස්ස, මුත්තොස්මි වධන්ධනා” ති.

තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො - පුරිසො දුක්ඛං පත්වා “ඉමිනා නාම උපායෙන ඉමම්භා
 දුක්ඛා මුච්චිස්සාමි” ති අවිත්තයන්නො අත්තනො දුක්ඛා මොක්ඛසඤ්ඤානං විසෙසං
 නාධිගච්ඡති. ඉදානි පන මයා විත්තිතකම්මස්ස ඵලං පස්ස. තෙනෙව උපායෙන
 මුත්තොස්මි වධන්ධනා, මරණතො ව ඛන්ධනතො ව මුත්තොස්මි අහන්ති. එවං
 බොධිසත්තො අත්තනා කතකාරණං ආචික්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා
 මරණමුත්තො වට්ටකො අහමෙව අහොසි” ති.

වට්ටජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[119] 9. අකාලරාවිජාතකවණ්ණනා

අමාතාපිතරසංවද්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්නො එකං අකාලරාවිං
 හික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා
 වත්තං වා සික්ඛං වා න උග්ගණ්හි. සො “ඉමස්මිං කාලෙ මයා වත්තං කාතබ්බං,
 ඉමස්මිං කාලෙ උපට්ඨාතබ්බං, ඉමස්මිං කාලෙ උග්ගහෙතබ්බං, ඉමස්මිං කාලෙ
 සජ්ඣායිතබ්බං” ති න ජානාති, පයමයාමෙපි මජ්ඣිමයාමෙපි පච්ඡිමයාමෙපි

පබුද්ධපබුද්ධක්ඛණ්ණෙයෙව මහාසද්දං කරොති, භික්ඛු නිද්දං න ලහන්ති.
 ධම්මසභායං භික්ඛු “ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරුපෙ රතනසාසනෙ
 පබ්බජිත්වා චත්තං වා සික්ඛං වා කාලං වා අකාලං වා න ජානාති”ති තස්ස
 අගුණකථං කට්ඨෙසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස
 අකාලරාවී, පුබ්බෙපි අකාලරාවීයෙව, කාලාකාලං අජානනභාවෙන ව ගීවාය
 වට්ටිතාය ජීවිතක්ඛයං පත්තො”ති චත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා
 බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා පඤ්චසතෙ මාණවෙ සිප්පං වාවෙති.
 තෙසං මාණවානං එකො කාලරාවී කුක්කුටො අත්ථී, තෙ තස්ස වස්සිතසද්දෙන
 උට්ඨාය සිප්පං සික්ඛන්ති. සො කාලමකාසි. තෙ අඤ්ඤං කුක්කුටං පරියෙසන්තා
 චරන්ති. අට්ඨෙකො මාණවකො සුසානවනෙ දාරුනි උද්ධරන්තො එකං කුක්කුටං
 දිස්වා ආනෙත්වා පඤ්ඡරෙ යපෙත්වා පටිජග්ගති. සො සුසානෙ වඩ්ඪිතත්තා
 “අසුකවෙලාය නාම වස්සිතබ්බ”න්ති අජානන්තො කදාවි අතිරත්තිං වස්සති, කදාවි
 අරුණුග්ගමනෙ. මාණවා තස්ස අතිරත්තිං වස්සිතකාලෙ සිප්පං සික්ඛන්තා යාව
 අරුණුග්ගමනා සික්ඛිතුං න සක්කොන්ති, නිද්දායමානා ගහිතට්ඨානම්පි න
 පස්සන්ති. අතිපහානෙ වස්සිතකාලෙ සජ්ඣායස්ස ඔකාසමෙව න ලහන්ති. මාණවා
 “අයං අතිරත්තිං වා වස්සති අතිපහානෙ වා, ඉමං නිස්සාය අම්භාකං සිප්පං න
 නිට්ඨායිස්සති”ති තං ගහෙත්වා ගීවං වට්ටෙන්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා
 “අකාලරාවී කුක්කුටො අම්භෙහි සාතිතො”ති ආවරියස්ස කට්ඨෙසු. ආවරියො
 “ඔවාදං අග්ගහෙත්වා සංවඩ්ඪිතභාවෙන මරණං පත්තො”ති චත්වා ඉමං ගාථමාහ —

119.

“අමාතාපිතර-සංවද්ධො, අනාවෙරකුලෙ වසං;
 නායං කාලං අකාලං වා, අභිජානාති කුක්කුටො”ති.

තත්ථ අමාතාපිතරසංවද්ධොති මාතාපිතරො නිස්සාය තෙසං ඔවාදං
 අග්ගහෙත්වා සංවඩ්ඪෙයා. අනාවෙරකුලෙ වසන්ති ආවරියකුලෙපි අවසමානො,
 ආචාරසික්ඛාපකං කඤ්චි නිස්සාය අවසිතත්තාති අත්ථො. නායං කාලං අකාලං වාති
 “ඉමස්මිං කාලෙ වස්සිතබ්බං, ඉමස්මිං න වස්සිතබ්බ”න්ති එවං වස්සිතබ්බයුත්තකං
 කාලං වා අකාලං වා එස කුක්කුටො න ජානාති, අජානනභාවෙනෙව ජීවිතක්ඛයං
 පත්තොති. ඉදං කාරණං දස්සෙත්වා බොධිසත්තො යාවනායුකං යත්වා යථාකම්මං
 ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා අකාලරාවී
 කුක්කුටො අයං භික්ඛු අහොසි, අත්තෙවාසිකා බුද්ධපරිසා, ආවරියො පන අහමෙව
 අහොසි”න්ති.

[120] 10. බන්ධනමොක්ඛජාතකවණ්ණනා

අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො විඤ්චමාණවිකං ආරබ්භ කටෙසි. තස්සා වත්ථු ද්වාදසකනිපාතෙ මහාපද්ධමජාතකෙ (ජා. 1.12.106 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, විඤ්චමාණවිකා ඉදානෙව මං අභුතෙන අබ්භාවික්ඛති, පුබ්බෙපි අබ්භාවික්ඛියෙවා” ති වත්ථා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා වයජ්ජත්තො පිතු අව්චයෙන තස්සෙව පුරොහිතො අහොසි. තෙන අග්ගමහෙසියා වරො දින්නො හොති “භද්දෙ, යං ඉච්ඡසි, තං වදෙය්‍යාසි” ති. සා එවමාහ “න මය්‍හං අඤ්ඤො වරො නාම දුල්ලභො, ඉතො පන තෙ පටියාය අඤ්ඤො ඉත්ථී කිලෙසවසෙන න ඔලොකෙතබ්බා” ති. සො පටික්ඛිතිත්වා පුනස්පුනං නිජ්ජිළියමානො තස්සා වචනං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො සම්පට්චිජිත්වා තතො පටියාය සොළසසු නාටකිත්ථිසහස්සෙසු කිලෙසවසෙන එකිත්ථිමිපි න ඔලොකෙසි.

අථස්ස පච්චන්තො කුජ්ජි, පච්චන්තෙ යීතා යොධා වොරෙහි සද්ධිං ද්වෙ තයො සඬිගාමෙ කත්වා “ඉතො උත්තරී මයං න සක්කොමා” ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසු. රාජා තත්ථ ගන්තුකාමො බලකායං සංහරිත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “භද්දෙ, අහං පච්චන්තං ගච්ඡාමි, තත්ථ නානාජ්ජකාරානි යුද්ධානි හොන්ති, ජයපරාජයොපි අනිබද්ධො, තාදිසෙසු යානෙසු මාතුගාමො දුජ්ජරිහාරො, ත්වං ඉධෙව නිවත්තාහී” ති ආහ. සා “න සක්කා, දෙව, මයා නිවත්තිතු” ති පුනස්පුනං රඤ්ඤො පටික්ඛිත්තා ආහ “තෙන හි එකෙකං යොජනං ගන්ත්වා මය්‍හං සුබ්බද්ධජානනත්ථං එකෙකං මනුස්සං පෙසෙය්‍යාපා” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිජිත්වා බොධිසත්තං නගරෙ ය්‍යපෙත්වා මහන්තෙන බලකායෙන නික්ඛමිත්වා ගච්ඡන්තො යොජනෙ යොජනෙ එකෙකං පුරිසං “අම්භාකං ආරොග්‍යං ආරොචෙත්වා දෙවියා සුබ්බද්ධං ජානිත්වා ආගච්ඡා” ති පෙසෙසි. සා ආගතාගතං පුරිසං “රාජා කිමත්ථං තං පෙසෙති” ති පුච්ඡිත්වා “තුම්භාකං සුබ්බද්ධජානනත්ථායා” ති චුත්තෙ “තෙන හි එහී” ති තෙන සද්ධිං අසද්ධම්මං පටිසෙවති. රාජා ද්වත්තිංසයොජනමග්ගං ගච්ඡන්තො ද්වත්තිංස ජනෙ පෙසෙසි, සා සබ්බෙහිපි තෙහි සද්ධිං තටෙව අකාසි.

රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ජනපදං සමස්සාසෙත්වා පුන ආගච්ඡන්තොපි තටෙව ද්වත්තිංස ජනෙ පෙසෙසි, සා තෙහිපි සද්ධිං තටෙව විජ්ජට්ඨපජ්ජියෙව. රාජා ආගන්ත්වා ජයක්ඛන්ධාවාරට්ඨානෙ යත්වා “නගරං පටිජග්ගාපෙතු” ති බොධිසත්තස්ස පණ්ණං පෙසෙසි. බොධිසත්තො සකලනගරං පටිජග්ගාපෙත්වා රාජනිවෙසනං පටිජග්ගාපෙත්තො දෙවියා වසනට්ඨානං අගමාසි. සා බොධිසත්තස්ස රූපසොහග්ගජ්ජත්තං කායං දිස්වා සණ්ඨාතුං අසක්කොන්ති “එහි, බ්‍රාහ්මණ, සයනං

අහිරුහා” ති ආහ. බොධිසත්තො “මා එවං අවච, රාජාපි ගරු, අකුසලමිපි භායාමි, න සක්කා මයා එවං කාතු” ති ආහ. “චතුසට්ඨියා පාදමුලිකානං නෙව රාජා ගරු, න අකුසලං භායන්ති. තවෙව රාජා ගරු, ත්වංයෙව ච අකුසලං භායසි” ති. “ආම, දෙවි, සවෙ තෙසමිපි එවං භවෙය්‍යා, න එවරුපං කරෙය්‍යා” . “අහං පන ජානමානො එවරුපං සාහසියකම්මං න කරිස්සාමි” ති. “කිං ඛහුං විජ්ජලපසි, සවෙ මෙ වචනං න කරොසි, සිසං තෙ ඡිත්ථාපෙස්සාමි” ති. “තිට්ඨතු තාව එකස්මිං අත්තභාවෙ සිසං, අත්තභාවසහස්සෙපි සිසෙ ඡිජ්ජන්තෙ න සක්කා මයා එවරුපං කාතු” ති. සා “හොතු, ජානිස්සාමි” ති බොධිසත්තං තජ්ජෙත්වා අත්තනො ගබ්භං පටිසිත්වා සරිරෙ නබ්බලඤ්ජං දස්සෙත්වා තෙලෙන ගත්තානි අබ්භඤ්ජිත්වා කිලිට්ඨවත්ථං නිවාසෙත්වා ගිලානාලයං කත්වා දාසියො ආණාපෙසි ‘රඤ්ඤා කහං දෙවී’ ති වුත්තෙ ‘ගිලානා’ ති කටෙය්‍යාපා” ති.

බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො පටිපථං අගමාසි. රාජා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පාසාදං ආරුය්‍ය දෙවිං අපස්සන්තො “කහං, දෙවී” ති පුච්ඡි. “ගිලානා, දෙවා” ති. සොපි සිරිගබ්භං පටිසිත්වා තස්සා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො “කිං තෙ, හද්දෙ, අඵාසුක” ති පුච්ඡි. සා තුණ්හි අහොසි. තතියවාරෙ රාජානං ඔලොකෙත්වා “ත්වමිපි, මහාරාජ, ජීවසි නාම, මාදිසාපි ඉත්ථියො සස්සාමිකායෙව නාමා” ති ආහ. “කිං එතං, හද්දෙ” ති? තුම්හෙහි නගරං රක්ඛන්තවාය යිපිතො පුරොහිතො “තුම්භාකං නිවෙසනං පටිජග්ගාමි” ති ඉධාගන්ත්වා අත්තනො වචනං අකරොන්ති. මං පහරිත්වා අත්තනො මනං පුරෙත්වා ගතොති. රාජා අග්ගිමිති පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය කොධෙන තට්ඨතායන්තො සිරිගබ්භා නික්ඛමිත්වා දොචාරිකපාදමුලිකාදයො පක්කොසාපෙත්වා “ගච්ඡථ, භණ්ණෙ, පුරොහිතං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣකභාවජ්ජන්තං කත්වා නගරා නිහරිත්වා ආසානනං නෙත්වා සිසමස්ස ඡිත්ථවා” ති ආහ. තෙ වෙගෙන ගන්ත්වා තං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣකහෙරිං වරාපෙසුං.

බොධිසත්තො වින්තෙසි – “අද්ධා තාය දුට්ඨදෙවියා රාජා පුරෙතරමෙව පරිහින්තො, අජ්ජ දානාහං අත්තනො බලෙනෙව අත්තානං මොවෙස්සාමි” ති. සො තෙ පුරිසෙ ආහ “හො, තුම්හෙ මං මාරෙන්නා රඤ්ඤො දස්සෙත්වා මාරෙපා” ති. “කිංකාරණා” ති? “අහං රාජකම්මිකො, ඛහු මෙ කම්මං කතං, ඛහුනි මහානිධිට්ඨානානි ජානාමි, රාජකුටුම්භං මයා විචාරිතං. සවෙ මං රඤ්ඤො න දස්සෙස්සථ, ඛහුධනං නස්සිස්සති, මයා රඤ්ඤො සාපතෙයො ආවික්ඛිතෙ පච්ඡා කාතබ්බං කරොපා” ති. තෙ තං රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජා තං දිස්වාච “කස්මා හො, බ්‍රාහ්මණ, මයි ලජ්ජං න අකාසි, කස්මා තෙ එවරුපං පාපකම්මං කත” ති ආහ. “මහාරාජ, අහං සොත්ථියකුලෙ ජාතො, මයා කුන්ථකිපිල්ලිකමත්තොපි පාණාතිපාතො න කතපුබ්බො, තිණසලාකමත්තමිපි අදින්නං නාදින්නපුබ්බො, ලොභවසෙන පරෙසං ඉත්ථි අක්ඛිති උම්මිලෙත්වාපි න ඔලොකිතපුබ්බො, හස්සවසෙනාපි මුසා න භාසිතපුබ්බො, කුසග්ගෙනාපි මජ්ජං න පිතපුබ්බො, අහං තුම්හෙසු නිරපරාධො. සා පන බාලා ලොභවසෙන මං හත්ථෙ ගහෙත්වා මයා පටික්ඛිත්තා මං තජ්ජෙත්වා අත්තනා කතං පාපං උත්තානං කත්වා මම ආවික්ඛිත්වා

අන්තෝගඛිහං පට්ටියා. අහං නිරපරාධො, පණ්ණං ගහෙත්වා පන ආගතා චතුසට්ඨි ජනා සාපරාධා, තෙ පක්කොසාපෙත්වා “තාය වො චචනං කතං, න කත”න්ති පුච්ඡ, දෙවාති. රාජා තෙ චතුසට්ඨි ජනෙ ඛන්ධාපෙත්වා දෙවිං පක්කොසාපෙත්වා “තයා එතෙහි සද්ධිං පාපං කතං, න කත”න්ති පුච්ඡී. “කතං, දෙවා”ති වුත්තෙ තෙ පච්ඡාඛාහං ඛන්ධාපෙත්වා “ඉමෙසං චතුසට්ඨිජනානං සීසානි ඡින්ද්වා”ති ආණාපෙසී.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ – “නත්ථී, මහාරාජ, එතෙසං දොසො, දෙවී අත්තනො රුචිං කාරාපෙසී. නිරපරාධා එතෙ, තස්මා නෙසං බමථ. තස්සාපි දොසො නත්ථී, ඉත්ථීයො නාම මෙටුනධම්මෙන අතිත්තා. ජාතිසභාවො හි එස. එතාසං බමිතබ්බයුත්තමෙව හොති. තස්මා එතිස්සාපි බමථා”ති නානඡපකාරෙන රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තෙ චතුසට්ඨිජි ජනෙ තඤ්ච බාලං මොවාපෙත්වා සබ්බෙසං යථාසකානි යානානි දාපෙසී. එවං තෙ සබ්බෙ මොචෙත්වා සකට්ඨානෙ පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිසත්තො රාජානං උපසඬකමිත්වා “මහාරාජ, අන්ධබාලානං නාම අවත්ථුකෙන චචනෙන අඛන්ධිතබ්බයුත්තකාපි පණ්ඩිතා පච්ඡාඛාහං බද්ධා, පණ්ඩිතානං කාරණයුත්තෙන චචනෙන පච්ඡාඛාහං බද්ධාපි මුත්තා. එවං බාලා නාම අඛන්ධිතබ්බයුත්තකෙපි ඛන්ධාපෙත්ති, පණ්ඩිතා බද්ධෙපි මොචෙත්ති”ති චත්වා ඉමං ගාථමාහ –

120.

“අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්ති, යත්ථ බාලා පභාසරෙ;
බද්ධාපි තත්ථ මුච්චන්ති, යත්ථ ධීරා පභාසරෙ”ති.

තත්ථ අබද්ධාති අඛන්ධිතබ්බයුත්තා. පභාසරෙති පභාසන්ති වදන්ති කථෙත්ති.

එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා “මයා ඉමං දුක්ඛං අගාරෙ වසනභාවෙන ලද්ධං, ඉදානි මෙ අගාරෙන කිච්චං නත්ථී, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජාන, දෙවා”ති පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිජනං මහන්තඤ්ච විහවං පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දුට්ඨදෙවී විඤ්චමාණවිකා අහොසී, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසී”න්ති.

ඛන්ධනමොක්ඛජාතකවණ්ණනා දසමා.

හංචිවග්ගො ද්වාදසමො.

තස්සුද්දානං –

ගද්‍රහපඤ්ඤා අමරා, සිඬගාලං මිතවිත්ති ව;

අනුසාසිකදුබ්බව, තිත්තිරං වට්ටකං පුන;
අකාලරාවි බන්ධනන්ති.

13. කුසනාළිවග්ගො

[121] 1. කුසනාළිජාතකවණ්ණනා

කරෙ සරික්ඛොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස මිත්තං ආරබ්භ කටෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස හි මිත්තසුභජ්ජඤ්ඤාතිබන්ධවා එකතො භුත්වා “මහාසෙට්ඨි අයං තයා ජාතිගොත්තධනධඤ්ඤාදීහි නෙව සදිසො, න උත්තරිතරො, කස්මා එතෙන සද්ධිං සන්ථවං කරොසි, මා කරොහී”ති පුනස්පුනං නිවාරෙසුං. අනාථපිණ්ඩිකො පන “මිත්තසන්ථවො නාම හීනෙහිපි සමෙහිපි අතිරෙකෙහිපි කත්තබ්බොයෙවා”ති තෙසං වචනං අග්ගහෙත්වා භොගගාමං ගච්ඡන්තො තං කුටුම්භරක්ඛකං කත්වා අගමාසිති සබ්බං කාලකණ්ණිවත්ථුස්මිං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන අනාථපිණ්ඩිකෙන අත්තනො සරෙ පවත්තියා ආරොචිතාය සත්ථා “ගහපති, මිත්තො නාම බුද්දකො නත්ථී, මිත්තධම්මං රක්ඛිතුං සමත්ථභාවොවෙත්ථ පමාණං, මිත්තො නාම අත්තනා සමොපි හීනොපි සෙට්ඨොපි ගහෙනබ්බො. සබ්බෙපි හෙතෙ අත්තනො පත්තභාරං නිත්ථරන්තියෙව, ඉදානි තාවත්ථං අත්තනො නිවමිත්තං නිස්සාය කුටුම්භස්ස සාමිකො ජාතො, පොරාණා පන නිවමිත්තං නිස්සාය විමානසාමිකා ජාතා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රඤ්ඤො උය්‍යානෙ කුසනාළිගච්ඡෙ දෙවතා භුත්වා නිබ්බන්ති. තස්මිංයෙව ච උය්‍යානෙ මඬගලසිලං නිස්සාය උජුගතක්ඛන්ධො පරිමණ්ඩලසාබාවිටපසම්පන්නො රඤ්ඤො සන්තිකා ලද්ධසම්මානො රුවමඬගලරුක්ඛො අත්ථී, “මුඛකො”තිපි වුවචති. තස්මිං එකො මහෙසක්ඛො දෙවරාජා නිබ්බන්ති. බොධිසත්තස්ස තෙන සද්ධිං මිත්තසන්ථවො අහොසි. තදා රාජා එකස්මිං එකත්ථම්භකෙ පාසාදෙ වසති, තස්ස සො ථම්මො වලී. අථස්ස වලිතභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා වඩ්ඪකී පක්කොසාපෙත්වා “තාතා, මම එකත්ථම්භකස්ස මඬගලපාසාදස්ස ථම්මො වලිතො, එකං සාරත්ථම්භං ආහරිත්වා තං නිව්වලං කරොථා”ති ආහ. තෙ “සාධු, දෙවා”ති රඤ්ඤො වචනං සම්පට්ඨිත්වා තදනුව්ඡවිකං රුක්ඛං පරියෙසමානා අඤ්ඤත්ථ අදිස්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා තං මුඛකරුක්ඛං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං, තාතා, දිට්ඨො වො තදනුව්ඡවිකො රුක්ඛො”ති චුත්තෙ “දිට්ඨො, දෙව, අපිව තං ඡින්දිතුං න විසභාමා”ති ආහංසු. “කිංකාරණා”ති? මයඤ්ඨි අඤ්ඤත්ථ රුක්ඛං අපස්සන්තා උය්‍යානං පවිසිම්භ, තත්‍රපි යපෙත්වා මඬගලරුක්ඛං අඤ්ඤං න පස්සාම. ඉති නං මඬගලරුක්ඛතාය ඡින්දිතුං න විසභාමාති. ගච්ඡ, තං ඡින්දිත්වා පාසාදං ථීරං කරොථ, මයං අඤ්ඤං මඬගලරුක්ඛං කරිස්සාමාති. තෙ “සාධු”ති බලිකම්මං ගහෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා “ස්වෙ ඡින්දිස්සාමා”ති රුක්ඛස්ස බලිකම්මං කත්වා නික්ඛමිංසු.

රුක්මදෙවතා තං කාරණං ඤාත්වා ‘ස්වෙ මය්හං විමානං නාසෙස්සන්ති, දාරකෙ ගහෙන්වා කුභිං ගමිස්සාමි’ ති ගන්තබ්බට්ඨානං අපස්සන්ති පුත්තකෙ ගීවාය ගහෙන්වා පරොදි. තස්සා සන්දිට්ඨසම්භත්තා රුක්මදෙවතා ආගන්ත්වා ‘කිං එත’න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි වඩ්ඪකීනං පටික්කමනුපායං අපස්සන්තියො තං පරිස්සජිත්වා රොදිතුං ආරභිංසු. තස්මිං සමයෙ බොධිසත්තො ‘රුක්මදෙවතං පස්සිස්සාමි’ ති තත්ථ ගන්ත්වා තං කාරණං සුත්වා ‘හොතු, මා වින්තයිත්ථ, අහං රුක්මං ඡින්දිතුං න දස්සාමි, ස්වෙ වඩ්ඪකීනං ආගතකාලෙ මම කාරණං පස්සාමි’ ති තා දෙවතා සමස්සාසෙන්වා පුනදිවසෙ වඩ්ඪකීනං ආගතවෙලාය කකණ්ටකවෙසං ගහෙන්වා වඩ්ඪකීනං පුරතො ගන්ත්වා මඬගලරුක්මස්ස මූලන්තරං පවිසිත්වා තං රුක්මං සුසිරං විය කත්වා රුක්මමජ්ඣෙන අභිරුහිත්වා ඛන්ධමත්ථකෙන නික්මිත්වා සීසං කම්පයමානො නිපජ්ජි. මහාවඩ්ඪකී තං කකණ්ටකං දිස්වා රුක්මං භත්ථෙන පහරිත්වා ‘සුසිරරුක්මො එසො නිස්සාරො, භියො අනුපධාරෙන්වාච බලිකම්මං කරිමිහා’ ති එකසනං මහාරුක්මං ගරහිත්වා පක්කාමි. රුක්මදෙවතා බොධිසත්තං නිස්සාය විමානස්ස සාමිති ජාතා.

තස්සා පටිසන්ථාරත්ථාය සන්දිට්ඨසම්භත්තා බහු දෙවතා සන්තිපතිංසු. රුක්මදෙවතා ‘විමානං මෙ ලද්ධ’න්ති තුට්ඨවිත්තා තාසං දෙවතානං මජ්ඣෙ බොධිසත්තස්ස ගුණං කථයමානා ‘හො, දෙවතා, මයං මහෙසක්ඛා හුත්වාපි දන්ධපඤ්ඤාය ඉමං උපායං න ජානිමිහ, කුසනාළිදෙවතා පන අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා අමහෙ විමානසාමිකෙ අකාසි, මිත්තො නාම සදිසොපි අධිකොපි භීතොපි කත්තබ්බොච. සබ්බෙපි හි අත්තනො ථාමෙන සභායකානං උජ්ජන්තං දුක්ඛං නිත්ථරිත්වා සුබෙ පතිට්ඨාපෙන්නියෙවා’ ති මිත්තධම්මං වණ්ණෙන්වා ඉමං ගාථමාහ –

121.

‘කරෙ සරික්ඛො අථ වාපි සෙට්ඨො, නිභීනකො වාපි කරෙය්‍ය එකො;
කරෙය්‍යුමෙන ඛ්‍යසනෙ උත්තමත්ථං, යථා අහං කුසනාළි රුවාය’න්ති.

තත්ථ කරෙ සරික්ඛොති ජාතිආදීහි සදිසොපි මිත්තධම්මං කරෙය්‍ය. අථ වාපි සෙට්ඨොති ජාතිආදීහි අධිකොපි කරෙය්‍ය. නිභීනකො වාපි කරෙය්‍ය එකොති එකො ජාතිආදීහි භීතොපි මිත්තධම්මං කරෙය්‍ය. තස්මා සබ්බෙපි එතෙ මිත්තා කාතබ්බායෙවාති දීපෙති. කිංකාරණා? කරෙය්‍යුමෙන ඛ්‍යසනෙ උත්තමත්ථන්ති සබ්බෙපෙනෙ සභායස්ස ඛ්‍යසනෙ උජ්ජන්තො අත්තනො අත්තනො පත්තභාරං වහමානා උත්තමත්ථං කරෙය්‍යුං, කායිකවෙතසිකදුක්ඛතො තං සභායකං මොචෙය්‍යුමෙවාති අත්ථො. තස්මා භීතොපි මිත්තො කාතබ්බායෙව, පගෙව ඉතරෙ. තත්‍රිදං ඔපම්මං – යථා අහං කුසනාළි රුවායන්ති, යථා අහං රුවායං නිබ්බත්තදෙවතා අයඤ්ච කුසනාළිදෙවතා, අජ්ජෙසක්ඛාපි මිත්තසන්ථවං කරිමිහ, තත්‍රපාහං මහෙසක්ඛාපි සමානා අත්තනො උජ්ජන්තදුක්ඛං බාලතාය අනුපායකුසලතාය හරිතුං නාසක්ඛිං, ඉමං පන අජ්ජෙසක්ඛම්පි සමානං.

පණ්ඩිතදෙවනං නිස්සාය දුක්ඛතො මුත්තොමිහි. තස්මා අඤ්ඤෙහිපි දුක්ඛා මුච්චිතුකාමෙහි සමවිසිට්ඨභාවං අනොලොකෙත්වා භීනොපි පණ්ඩිතො මිත්තො කාතබ්බොති.

රුවාදෙවතා ඉමාය ගාථාය දෙවසඩ්ඝස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා යාවතායුකං යත්වා සද්ධිං කුසනාළිදෙවතාය යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රුවාදෙවතා ආනන්දො අහොසි, කුසනාළිදෙවතා පන අභමෙව අහොසි” ත්ති.

කුසනාළිජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[122] 2. දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා

යසං ලද්ධාන දුම්මෙධොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. ධම්මසභායඤ්ඤි භික්ඛු “ආවුසො දෙවදත්තො, තථාගතස්ස පුණ්ණවන්දසස්සිරිකමුඛං අසීතානුඛ්‍යඤ්ජනද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං ඛ්‍යාමජ්ජභාපරික්ඛිත්තං ආවෙළාවෙළාභුතා යමකයමකභුතා සනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙත්තං පරමසොභග්ගජ්ජත්තං අත්තභාවඤ්ච ඔලොකෙත්වා චිත්තං පසාදෙතුං න සක්කොති, උසුයමෙව කරොති. ‘බුද්ධා නාම ඵ්වරුපෙන සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන සමන්තාගතා’ති වුච්චමානෙ වණ්ණං සහිතුං න සක්කොති, උසුයමෙව කරොති”ති දෙවදත්තස්ස අගුණකථං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මම වණ්ණෙ භඤ්ඤමානෙ උසුයං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහනගරෙ ඵකස්මිං මගධරාජෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො භත්ථියොනියං නිබ්බත්තිත්වා සබ්බසෙනො අහොසි හෙට්ඨා වණ්ණිතසදිසාය රූපසම්පත්තියා සමන්තාගතො. අථ නං “ලක්ඛණසම්පත්තො අය”ත්ති සො රාජා මඬගලහත්ථිං අකාසි. අටෙකස්මිං ඡණ්දිවසෙ සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඬිකාරාපෙත්වා සබ්බාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතං මඬගලහත්ථිං අභිරුහිත්වා මහත්තෙන රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං අකාසි. මහාජනො තත්ථ තත්ථ යත්වා මඬගලහත්ථිනො රූපසොභග්ගජ්ජත්තං සරීරං දිස්වා “අහො රූපං, අහො ගති, අහො ලීළා, අහො ලක්ඛණසම්පත්ති, ඵ්වරුපො නාම සබ්බසෙනවර්ථාරණො චක්කවත්තිරඤ්ඤො අනුච්ඡවිකො”ති මඬගලහත්ථිමෙව වණ්ණෙසි.

රාජා මඬගලහත්ථිස්ස වණ්ණං සුත්වා සහිතුං අසක්කොන්තො උසුයං උජ්ජාදෙත්වා “අජ්ජෙව තං පබ්බතපාදෙ පාතෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි”ති

හත්ථාවරියං පක්කොසාපෙත්වා “කින්නි කත්වා තයා අයං නාගො සික්ඛාපිතො” ති ආහ. “සුසික්ඛාපිතො, දෙවා” ති. “න සුසික්ඛිතො, දුසික්ඛිතො” ති. “සුසික්ඛිතො, දෙවා” ති. “යදි සුසික්ඛිතො, සක්ඛිස්සසි නං වෙපුල්ලපබ්බතමත්ථකං ආරොපෙතු” ති. “ආම, දෙවා” ති. “තෙන හි එහි” ති සයං ඔතරිත්වා හත්ථාවරියං ආරොපෙත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා හත්ථාවරියෙන හත්ථිපිට්ඨියං නිසිදිත්වා ව හත්ථිමිහි වෙපුල්ලපබ්බතමත්ථකං ආරොපිතෙ සයමපි අමච්චගණපරිවුතො පබ්බතමත්ථකං අභිරුහිත්වා හත්ථිං පපාතාහිමුඛං කාරෙත්වා “ත්වං ‘මයා එස සුසික්ඛාපිතො’ ති වදෙසි, තිහියෙව තාව නං පාදෙහි යපෙහි” ති ආහ. හත්ථාවරියො පිට්ඨියං නිසිදිත්වා ව “හො තිහි පාදෙහි තිට්ඨා” ති හත්ථිස්ස පණ්ණිකාය සඤ්ඤං අදාසි, මහාසත්තො තථා අකාසි. පුන රාජා “ද්විති පුරිමපාදෙහියෙව යපෙහි” ති ආහ, මහාසත්තො ද්වෙ පච්ඡිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදෙහි අට්ඨාසි. “පච්ඡිමපාදෙහියෙවා” ති වුත්තෙපි ද්වෙ පුරිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පච්ඡිමපාදෙහි අට්ඨාසි, “එකෙනා” ති වුත්තෙපි තයො පාදෙ උක්ඛිපිත්වා එකෙනෙව අට්ඨාසි. අථස්ස අපතනභාවං ඤත්වා “සවෙ පහොසි, ආකාසෙ නං යපෙහි” ති ආහ.

ආවරියො විත්තෙසි – “සකලජම්බුදීපෙ ඉමිනා සදිසො සුසික්ඛිතො හත්ථි නාම නත්ථි, නිස්සංසයං පනෙතං එස පපාතෙ පාතෙත්වා මාරෙතුකාමො හවිස්සති” ති. සො තස්ස කණ්ණමුලෙ මත්තෙසි “තාත, අයං රාජා තං පපාතෙ පාතෙත්වා මාරෙතුකාමො, න ත්වං එතස්ස අනුච්ඡවිකො. සවෙ තෙ ආකාසෙන ගන්තුං බලං අත්ථි, මං යථානිසිත්තංයෙව ආදාය වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා බාරාණසිං ගච්ඡා” ති. පුඤ්ඤද්ධියා සමන්තාගතො මහාසත්තො තඬ්ඨණඤ්ඤෙව ආකාසෙ අට්ඨාසි. හත්ථාවරියො “මහාරාජ, අයං හත්ථි පුඤ්ඤද්ධියා සමන්තාගතො, න තාදිසස්ස මන්දපුඤ්ඤස්ස දුබ්බද්ධිනො අනුච්ඡවිකො, පණ්ඩිතස්ස පුඤ්ඤසම්පන්නස්ස රඤ්ඤො අනුච්ඡවිකො, තාදිසා නාම මන්දපුඤ්ඤො එවරූපං වාහනං ලහිත්වා තස්ස ගුණං අජානන්තා තඤ්චෙව වාහනං අවසෙසඤ්ච යසසම්පත්තිං නාසෙන්නියෙවා” ති වත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නොව ඉමං ගාථමාහ –

122.

“යසං ලද්ධාන දුම්මෙධො, අනත්ථං වරති අත්තනො;
අත්තනො ව පරෙසඤ්ච, හිංසාය පටිපජ්ජති” ති.

තත්ත්වයං සඬ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, තාදිසො දුම්මෙධො නිජපඤ්ඤො පුග්ගලො පරිවාරසම්පත්තිං ලහිත්වා අත්තනො අනත්ථං වරති. කිංකාරණා? සො හි යසමදමත්තො කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අත්තනො ව පරෙසඤ්ච හිංසාය පටිපජ්ජති. හිංසා වුවවති කිලමනං දුක්ඛූප්පාදනං, තදත්ථාය එව පටිපජ්ජති.

එවං ඉමාය ගාථාය රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා “තිට්ඨ දානි ත්ව” ති වත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා බාරාණසිනගරං ගන්ත්වා රාජධිගණ ආකාසෙ අට්ඨාසි. සකලනගරං සඬ්ඛුහිත්වා “අම්භාකං රඤ්ඤො ආකාසෙන සෙතවරවාරණො ආගන්ත්වා රාජධිගණෙ යිතො” ති එකකොලාහලං අහොසි. වෙගෙන රඤ්ඤොපි

ආරොවෙසුං. රාජා නික්බමිත්වා “සවෙ මය්හං උපභොගත්ථාය ආගතොසි, භූමියං පතිට්ඨාහී” ති ආහ. බොධිසත්තො භූමියං පතිට්ඨාසි, ආචරියො ඔතරිත්වා රාජානං වන්දිත්වා “කුතො ආගතොසි, තාතා” ති චුත්තෙ “රාජගහතො” ති වත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොවෙසි. රාජා “මනාපං තෙ, තාත, කතං ඉධාගච්ඡන්තෙනා” ති තුට්ඨහට්ඨො නගරං සජ්ජාපෙත්වා වාරණං මඬිගලහත්ථිට්ඨානෙ යපෙත්වා සකලරජ්ජං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං බොධිසත්තස්ස අදාසි, එකං ආචරියස්ස, එකං අත්තනා අග්ගහෙසි. බොධිසත්තස්ස ආගතකාලතො පට්ඨායෙව පන රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව ජාතං. සො ජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මගධරාජා දෙවදත්තො අහොසි, බාරාණසිරාජා සාරිපුත්තො, හත්ථාවරියො ආනන්දො, හත්ථී පන අහමෙව අහොසි” ති.

දුම්මෙධජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[123] 3. නඬිගලීසජාතකවණ්ණනා

අසබ්බත්ථගාමීං වාවන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලාඵදායිත්ථෙරං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර ධම්මං කටෙන්නො “ඉමස්මිං යානෙ ඉදං කටෙතබ්බං, ඉමස්මිං යානෙ ඉදං න කටෙතබ්බ” ති යුත්තායුත්තං න ජානාති, මඬිගලෙ අවමඬිගලං වදන්තො “තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්ති, සන්ධිසිඬ්ඝාටකෙසු වා” ති ඉදං අවමඬිගලං මඬිගලං කත්වා අනුමොදනං කටෙති. අවමඬිගලෙසු අනුමොදනං කරොන්තො “බහු දෙවා මනුස්සා ව, මඬිගලානි අවිත්තයු” ති වත්වා “එවරුපානං මඬිගලානං සතම්පි සහස්සම්පි කාතුං සමත්ථා හොථා” ති වදති. අටෙකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු “ආචුසො, ලාඵදායි යුත්තායුත්තං න ජානාති, සබ්බත්ථ අභාසිතබ්බවාචං භාසති” ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්බවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, හික්බවෙ, ලාඵදායි ඉදානෙව දන්ධපරිසක්කනො යුත්තායුත්තං න ජානාති, පුබ්බෙපි එවරුපො අහොසි, නිච්චං ලාළකොයෙව එසො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රහ්මණ්ඩමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි සිජ්ජං වාවෙසි. තදා තෙසු මාණවෙසු එකො දන්ධපරිසක්කනො ලාළකො මාණවො ධම්මන්තෙවාසිකො හුත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හානි, දන්ධභාවෙන පන උග්ගණ්හිතුං න සක්කොති. බොධිසත්තස්ස පන උපකාරො හොති, දාසො විය සබ්බකිච්චානි කරොති. අටෙකදිවසං බොධිසත්තො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයනෙ නිපන්තො තං මාණවං හත්ථපාදපිට්ඨිපරිකම්මානි කත්වා ගච්ඡන්තං ආහ “තාත,

මඤ්චපාදෙ උපත්ථම්භෙත්වා යාහී” ති. මාණවො එකං පාදං උපත්ථම්භෙත්වා එකස්ස උපත්ථම්භකං අලහන්තො අත්තනො උරුමිහි යපෙත්වා රත්තිං බෙපෙසි.

බොධිසත්තො පච්චුසසමයෙ උට්ඨාය තං දිස්වා “කිං, තාත, නිසින්තොසි” ති පුච්ඡි. “ආචරිය, එකස්ස මඤ්චපාදස්ස උපත්ථම්භකං අලහන්තො උරුමිහි යපෙත්වා නිසින්තොමිහි” ති. බොධිසත්තො සංවිග්ගමානසො භුත්වා “අයං අති විය මය්හං උපකාරො, එත්තකානං පන මාණවකානං අත්තරෙ අයමෙව දන්ධො සිජ්ජං සික්ඛිතුං න සක්කොති, කථං නු බො අහං ඉමං පණ්ඩිතං කරෙය්” ති වින්තෙසි. අථස්ස එතදහොසි “අත්ථෙකො උපායො, අහං ඉමං මාණවං දාරුඅත්ථාය පණ්ණත්ථාය ව වනං ගන්ත්වා ආගතං ‘අජ්ජ තෙ කිං දිට්ඨං, කිං කත’න්ති පුච්ඡස්සාමි. අථ මෙ ‘ඉදං නාම අජ්ජ මයා දිට්ඨං, ඉදං කත’න්ති ආචික්ඛස්සති. අථ නං ‘තයා දිට්ඨඤ්ච කතඤ්ච කිදිස’න්ති පුච්ඡස්සාමි, සො ‘එවරුපං නාමා’ති උපමාය ව කාරණෙන ව කථෙස්සති. ඉති නං නවං නවං උපමඤ්ච කාරණඤ්ච කථාපෙත්වා ඉමිනා උපායෙන පණ්ඩිතං කරස්සාමි” ති. සො තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත මාණව, ඉතො පට්ඨාය දාරුඅත්ථාය වා පණ්ණත්ථාය වා ගතට්ඨානෙ යං තෙ තත්ථ දිට්ඨං වා සුතං වා භුත්තං වා පීතං වා බාදිතං වා හොති, තං ආගන්ත්වා මය්හං ආරොචෙය්” ති ආහ.

සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා එකදිවසං මාණවෙහි සද්ධිං දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ සජ්ජං දිස්වා ආගන්ත්වා “ආචරිය, සජ්ජො මෙ දිට්ඨො” ති ආරොචෙසි. “සජ්ජො නාම, තාත, කිදිසො හොති” ති? “සෙය්‍යථාපි නඬගලීසා” ති. “සාධු, තාත, මනාපා තෙ උපමා ආහටා, සජ්ජා නාම නඬගලීසසදිසාව හොන්ති” ති. අථ බොධිසත්තො “මාණවකෙන මනාපා උපමා ආහටා, සක්ඛිස්සාමි නං පණ්ඩිතං කාතු” ති වින්තෙසි. මාණවො පුන එකදිවසං අරඤ්ඤෙ හත්ථිං දිස්වා “හත්ථි මෙ ආචරිය දිට්ඨො” ති ආහ. “හත්ථි නාම, තාත, කිදිසො” ති? “සෙය්‍යථාපි, නඬගලීසා” ති. බොධිසත්තො “හත්ථිස්ස සොණ්ඩා නඬගලීසසදිසා හොන්ති, දන්තාදයො එවරුපා ව එවරුපා ව. අයං පන බාලතාය විහජිත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තො සොණ්ඩං සන්ධාය කථෙසි මඤ්ඤෙ” ති තුණ්හි අහොසි. අථෙකදිවසං නිමන්තනෙ උච්ඡුං ලහිත්වා “ආචරිය, අජ්ජ මයං උච්ඡු බාදිමිහා” ති ආහ. “උච්ඡු නාම කිදිසො” ති චුත්තෙ “සෙය්‍යථාපි නඬගලීසා” ති ආහ. ආචරියො “ථොකං පතිරුපං කාරණං කථෙසි” ති තුණ්හි ජාතො.

පුනෙකදිවසං නිමන්තනෙ එකච්චෙ මාණවා ගුළං දධිනා භුඤ්ජිංසු, එකච්චෙ බීරෙන. සො ආගන්ත්වා “ආචරිය, අජ්ජ මයං දධිනා බීරෙන ව භුඤ්ජිමිහා” ති වත්වා “දධිබීරං නාම කිදිසං හොති” ති චුත්තෙ “සෙය්‍යථාපි නඬගලීසා” ති ආහ. ආචරියො “අයං මාණවො ‘සජ්ජො නඬගලීසසදිසො’ ති කථෙන්නො තාව සුකථිතං කථෙසි, ‘හත්ථි නඬගලීසසදිසො’ ති කථෙන්නෙනාපි සොණ්ඩං සන්ධාය ලෙසෙන කථිතං. ‘උච්ඡු නඬගලීසසදිස’න්ති කථනෙපි ලෙසො අත්ථි, ‘දධිබීරානි පන නිච්චං පණ්ඩරානි පක්ඛිත්තභාජනසණ්ඨානානි’ ති ඉධ සබ්බෙන සබ්බං උපමං න කථෙසි, න සක්කා ඉමං ලාළකං සික්ඛාපෙතු” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

123.

“අසබ්බත්ථගාමී වාවං, බාලො සබ්බත්ථ භාසති;
නායං දධිං වෙදි න නඬගලීසං, දධිප්පයං මඤ්ඤති නඬගලීසං” න්ති.

තත්‍රායං සබ්බෙපත්ථො – යා වාවා ඔපම්මවසෙන සබ්බත්ථ න ගච්ඡති, තං
අසබ්බත්ථගාමී වාවං බාලො දන්ධපුග්ගලො සබ්බත්ථ භාසති, “දධි නාම
කිදිසං” න්ති පුට්ඨොපි “සෙය්‍යාපාපි, නඬගලීසා” ති වදනෙව. එවං වදන්තො නායං
දධිං වෙදි න නඬගලීසං. කිංකාරණා? දධිප්පයං මඤ්ඤති නඬගලීසං, යස්මා අයං
දධිමිපි නඬගලීසමෙව මඤ්ඤති. අප්ච වා දධිති දධිමෙව, පයන්ති බීරං, දධි ව පයඤ්ච
දධිප්පයං. යස්මා දධිබීරානිපි අයං නඬගලීසමෙව මඤ්ඤති, එදිසො වායං බාලො, කිං
ඉමිනාති අන්තෙවාසිකානං ධම්මකථං කථෙත්වා පරිබ්බයං දත්වා තං උයොයාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
ලාළකමාණුවො ලාඵදාසී අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව
අහොසි” න්ති.

නඬගලීසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[124] 4. අමබජාතකවණ්ණනා

වායමෙට්ඨ පූරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
වත්තසම්පන්නං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො
සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිතො වත්තසම්පන්නො අහොසි,
ආචරියුපජ්ඣායවත්තානි පානීයපරිභොජනීයඋපොසථාගාරජන්තාසරාදිවත්තානි ව
සාධුකං කරොති, වුද්දසසු මහාවත්තෙසු අසීතිබන්ධකවත්තෙසු ව පරිපූරකාරියෙව
හොති, විහාරං සම්මජ්ජති, පරිවෙණං විතක්කමාලකං විහාරමග්ගං සම්මජ්ජති,
මනුස්සානං පානීයං දෙති. මනුස්සා තස්ස වත්තසම්පන්නියං පසිදිත්වා
පඤ්චසතමත්තානි ධුවහත්තානි අදංසු, මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි. තං නිස්සාය
බහුනං ඵාසුචිහාරො ජාතො. අටෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං
“ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු අත්තනො වත්තසම්පන්නියා මහන්තං ලාභසක්කාරං
නිබ්බත්තෙසි, එතං එකං නිස්සාය බහුනං ඵාසුචිහාරො ජාතො” ති. සත්ථා
ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා
“ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපායං භික්ඛු
වත්තසම්පන්නො, පුබ්බෙපෙනං එකං නිස්සාය පඤ්ච ඉසිසතානි ඵලාඵලත්ථාය
අරඤ්ඤං අගන්ත්වා එතෙනෙව ආනීතඵලාඵලෙහි යාපෙසු” න්ති වත්වා අනීතං
ආහරි.

අනීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
පඤ්චසතඉසිපරිවාරො පබ්බතපාදෙ විහාසි. තදා හිමවත්තෙ චණ්ඩො නිදාසො
අහොසි, තත්ථ තත්ථ පානීයානි ඡිජ්ජිංසු, තිරච්ඡානා පානීයං අලභමානා කිලමන්ති.

අථ තෙසු තාපසෙසු එකො තාපසො තෙසං පිපාසදුක්ඛං දිස්වා එකං රුක්ඛං ඡන්දිත්වා දොණිං කත්වා පාතීයං උස්සිඤ්චිත්වා දොණිං පුරෙත්වා තෙසං පාතීයං අදාසි. බහුසු සන්තිපතිත්වා පාතීයං පිවන්තෙසු තාපසස්ස ඵලාඵලත්ථාය ගමනොකාසො නාහොසි. සො නිරාහාරොපි පාතීයං දෙතියෙව. මිගගණා වින්තෙසුං “අයං අම්භාකං පාතීයං දෙන්තො ඵලාඵලත්ථාය ගන්තුං ඔකාසං න ලහති, නිරාහාරතාය අතිවිය කිලමති, හන්දමයං කතිකං කරොමා”ති. තෙ කතිකං අකංසු “ඉතො පට්ඨාය පාතීයං පිවනත්ථාය ආගච්ඡන්තෙන අත්තනො බලානුරූපෙන ඵලාඵලං ගහෙත්වාච ආගන්තබ්බ”න්ති. තෙ තතො පට්ඨාය එකෙකො තිරච්ඡානො අත්තනො අත්තනො බලානුරූපෙන මධුරමධුරානි අම්බජම්බුපනසාදීනිගහෙත්වාච ආගච්ඡති. එකස්ස අත්ථාය ආහතං ඵලාඵලං අඩ්ඨතෙයාසකට්ඨාරජ්ජමාණං අහොසි. පඤ්චසතතාපසා තදෙව පරිභුඤ්ජන්ති. අතිරෙකං ඡඩ්ඨිමිත්ථ.

බොධිසත්තො තං දිස්වා “එකං නාම වත්තසම්පන්නං නිස්සාය එත්තකානං තාපසානං ඵලාඵලත්ථාය අගන්ත්වා යාපනං උජ්ජන්තං, වීරියං නාම කාතබ්බමෙවා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

124.

“වායමෙථෙව පුරිසො, න නිබ්බිත්ථෙයා පණ්ඩිතො;
වායාමස්ස ඵලං පස්ස, භුත්තා අම්බා අනීතිහ”න්ති.

තත්‍රායං සඩ්ඛෙපත්ථො – පණ්ඩිතො අත්තනො වත්තපුරණාදිකෙ කම්මස්මිං වායමෙථෙව, න උක්කණ්ඨෙයා. කිංකාරණා? වායාමස්ස නිජ්ඵලතාය අභාවතො. ඉති මහාසත්තො “වායාමො නාමෙස සඵලොච හොති”ති ඉසිගණං ආලපන්තො “වායාමස්ස ඵලං පස්සා”ති ආහ. කිදිසං? භුත්තා අම්බා අනීතිහං. තත්ථ අම්බාති දෙසනාමත්තං, තෙහි පන නානජ්ජකාරානි ඵලාඵලානි ආහතානි. තෙසු සම්පන්නතරානං උස්සන්තතරානං වා වසෙන “අම්බා”ති වුත්තං. යෙ ඉමෙහි පඤ්චහි ඉසිසතෙහි සයං අරඤ්ඤං අගන්ත්වා එකස්ස අත්ථාය ආනීතා අම්බා භුත්තා, ඉදං වායාමස්ස ඵලං. තඤ්ච බො පන අනීතිහං, “ඉති ආහ ඉති ආහා”ති ඵච. ඉතිහීතිහෙන ගහෙතබ්බං න හොති, පට්චක්ඛමෙව තං ඵලං පස්සාති. ඵච මහාසත්තො ඉසිගණස්ස ඔවාදං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වත්තසම්පන්නො තාපසො අයං හික්ඛු අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[125] 5. කටාහකජාතකවණ්ණනා

බහුමිපි සො විකත්ථෙයානි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං විකත්ථකහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස හරියා පුත්තං විජායි, දාසීපිස්ස තං දිවසඤ්ඤෙව පුත්තං විජායි. තෙ එකතොව වඩ්ඪිංසු. සෙට්ඨිපුත්තෙ ලෙඛං සික්ඛන්තෙ දාසොපිස්ස එලකං වහමානො ගන්ත්වා තෙනෙව සද්ධිං ලෙඛං සික්ඛි, ගණනං සික්ඛි, ද්වෙ තයො වොහාරෙ අකාසි. සො අනුක්කමෙන වචනකුසලො වොහාරකුසලො යුවා අභිරූපො අහොසි, නාමෙන කටාහෙකො නාම. සො සෙට්ඨිසරෙ භණ්ඩාගාරිකකම්මං කරොන්තො චින්තෙසි “න මං ඉමෙ සබ්බකාලං භණ්ඩාගාරිකකම්මං කාරෙස්සන්ති, කිඤ්චිදෙව දොසං දිස්වා තාලෙත්වා බන්ධිත්වා ලක්ඛණෙන අභිකෙත්වා දාසපරිභොගෙනපි පරිභුඤ්ජිස්සන්ති. පච්චන්තෙ බො පන සෙට්ඨිස්ස සභායකො සෙට්ඨි අත්ථි, යංනුනාහං සෙට්ඨිස්ස වචනෙන ලෙඛං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා ‘අහං සෙට්ඨිපුත්තො’ති වත්වා තං සෙට්ඨිං වඤ්චෙත්වා තස්ස ධීතරං ගහෙත්වා සුඛං වසෙය්‍ය”න්ති. සො සයමෙව පණ්ණං ගහෙත්වා “අහං අසුකං නාම මම පුත්තං තව සන්තිකං පභිණං, ආවාහවිවාහසම්බන්ධො නාම මය්හඤ්ච තයා, තුය්හඤ්ච මයා සද්ධිං පතිරූපො, තස්මා ත්වං ඉමස්ස දාරකස්ස අත්තනො ධීතරං දත්වා එතං තත්ථෙව වසාපෙහි, අහම්පි ඔකාසං ලභිත්වා ආගම්ස්සාමි”ති ලිඛිත්වා සෙට්ඨිස්සෙව මුද්දිකාය ලඤ්ජෙත්වා යථාරුචිතං පරිබ්බෙසඤ්චෙව ගන්ධවත්ථාදීනි ව ගහෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා සෙට්ඨිං දිස්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

අථ නං සෙට්ඨි “කුතො ආගතොසි, තාතා”ති පුච්ඡි. “බාරාණසිතො”ති. “කස්ස පුත්තොසි”ති? “බාරාණසිසෙට්ඨිස්සා”ති. “කෙනත්ථෙතාගතොසි”ති? තස්මිං බණෙ කටාහකො “ඉදං දිස්වා ජානිස්සථා”ති පණ්ණං අදාසි. සෙට්ඨි පණ්ණං වාචෙත්වා “ඉදානාහං ජීවාමි නාමා”ති තුට්ඨවිත්තො ධීතරං දත්වා පතිට්ඨාපෙසි. තස්ස පරිවාරො මහන්තො අහොසි. සො යාගුබජ්ජකාදීසු වා වත්ථගන්ධාදීසු වා උපතීතෙසු “එවම්පි නාම යාගුං පචන්ති, එවං බජ්ජකං, එවං භත්තං, අහො පච්චන්තවාසිකා නාමා”ති යාගුආදීනි ගරහති. “ඉමෙ පච්චන්තවාසිභාවෙනෙව අභතසාටකෙ වළඤ්ජිතුං න ජානන්ති, ගන්ධෙ පිසිතුං, පුජ්ථානි ගන්ථිතුං න ජානන්ති”ති වත්ථකම්මන්තිකාදයො ගරහති.

බොධිසත්තොපි දාසං අපස්සන්තො “කටාහකො න දිස්සති, කහං ගතො, පරියෙසථ න”න්ති සමන්තා මනුස්සෙ පයොපෙසි. තෙසු එකො තත්ථ ගන්ත්වා තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා අත්තානං අජානාපෙත්වා ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. බොධිසත්තො තං පචන්ති. සුත්වා “අයුත්තං තෙන කතං, ගන්ත්වා නං ගහෙත්වා ආගච්ඡිස්සාමි”ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛම්. “සෙට්ඨි කිර පච්චන්තං ගච්ඡති”ති සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො. කටාහකො “සෙට්ඨි කිර ආගච්ඡති”ති සුත්වා චින්තෙසි “න සො අඤ්ඤෙන කාරණෙන ආගච්ඡිස්සති, මං නිස්සායෙවස්ස ආගමනෙන භවිතබ්බං. සථෙ පනාහං පලායිස්සාමි, පුත ආගන්තුං න සක්කා භවිස්සති. අත්ථි පනෙස උපායො. මම සාමිකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා දාසකම්මං කත්වා තමෙව ආරාධෙස්සාමි”ති. සො තතො පට්ඨාය පරිසමජ්ඣෙ එවං භාසති “අඤ්ඤෙ බාලමනුස්සා අත්තනො බාලභාවෙන මාතාපිතුනං ගුණං අජානන්තා තෙසං භොජනවෙලාය අපචිතිකම්මං අකත්වා තෙහි සද්ධිංයෙව

භුඤ්ජන්ති, මයං පන මාතාපිතුනං භොජනකාලෙ පටිග්ගහං උපනෙම,
 බෙළුමල්ලකං උපනෙම, භාජනානි උපනෙම, පාතියම්පි ඛිජනිම්පි ගහෙන්වා
 උපතිට්ඨාමා” ති යාව සරීරවළඤ්ජනකාලෙ උදකකලසං ආදාය
 පටිච්ඡන්තට්ඨානගමනා සබ්බං දාසෙහි සාමිකානං කත්තබ්බකිච්චං පකාසෙසි.

සො එවං පරිසං උග්ගණ්භාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස පච්චන්තසමීපං
 ආගතකාලෙ සසුරං අවොච “තාත, මම කිර පිතා තුම්භාකං දස්සනත්ථාය ආගච්ඡති,
 තුම්භෙ බාදනීයභොජනීයං පටියාදාපෙථ, අහං පණ්ණාකාරං ගහෙන්වා පටිපථං
 ගමිස්සාමි” ති. සො “සාධු, තාතා” ති සම්පට්චිඡී. කටාහකො බහුං
 පණ්ණාකාරමාදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා
 පණ්ණාකාරං අදාසි. බොධිසත්තොපි පණ්ණාකාරං ගහෙන්වා තෙන සද්ධිං
 පටිසන්ථාරං කත්වා පාතරාසකාලෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා සරීරවළඤ්ජනත්ථාය
 පටිච්ඡන්තට්ඨානං පාචිසි. කටාහකො අත්තනො පරිවාරං නිවත්තෙන්වා කලසං
 ආදාය බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උදකකිච්චපරියොසානෙ පාදෙසු පතිත්වා
 “සාමි, අහං තුම්භාකං යත්තකං ඉච්ඡථ, තත්තකං ධනං දස්සාමි, මා මෙ යසං
 අන්තරධාපයිත්ථා” ති ආහ. බොධිසත්තො තස්ස වත්තසමීපදාය පසිදිත්වා “මා භායි,
 නත්ථි තෙ මම සන්තිකා අන්තරායො” ති සමස්සාසෙත්වා පච්චන්තනගරං පාචිසි.
 මහන්තො සක්කාරො අහොසි, කටාහකොපිස්ස නිරන්තරං දාසෙන කත්තබ්බකිච්චං
 කරොති. අථ නං එකාය වෙලාය සුඛනිසින්තං පච්චන්තසෙට්ඨී ආහ “මහාසෙට්ඨී,
 මයා තුම්භාකං පණ්ණං දිස්වාච තුම්භාකං පුත්තස්ස දාරිකා දින්නා” ති බොධිසත්තො
 කටාහකං පුත්තමෙව කත්වා තදනුච්ඡවිකං පියවචනං වත්වා සෙට්ඨීං තොසෙසි.
 තතො පට්ඨාය කටාහකස්ස මුඛං උල්ලොකෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි.

අපේකදිවසං මහාසත්තො සෙට්ඨීධීතරං පක්කොසිත්වා “එහි, අම්ම, සීසෙ මෙ
 උෟකා විචිනාහී” ති වත්වා තං ආගන්ත්වා උෟකා ගහෙන්වා ධීතං පියවචනං වත්වා
 “කපේහි, අම්ම, කච්චි තෙ මම පුත්තො සුබදුක්ඛෙසු අප්පමත්තො, උභො ජනා
 සම්මොදමානා සමග්ගවාසං වසථා” ති පුච්ඡී. “තාත, මහාසෙට්ඨී තුම්භාකං පුත්තස්ස
 අඤ්ඤො දොසො නත්ථි, කෙවලං ආහාරං ගරහති” ති. “අම්ම, නිච්චකාලමෙස
 දුක්ඛසීලොච, අපිච තෙ අහං තස්ස මුඛබන්ධනමන්තං දස්සාමි, තං ත්වං සාධුකං
 උග්ගණ්හිත්වා මම පුත්තස්ස භොජනකාලෙ ගරහන්තස්ස උග්ගහිතනියාමෙනෙව
 පුරතො යත්වා වදෙය්‍යාසී” ති ගාථං උග්ගණ්භාපෙත්වා කතිපාහං වසිත්වා
 බාරාණසිමෙව අගමාසි. කටාහකොපි බහුං බාදනීයභොජනීයං ආදාය අනුමග්ගං
 ගන්ත්වා බහුධනං දත්වා වන්දිත්වා නිවත්ති. සො බොධිසත්තස්ස ගතකාලතො
 පට්ඨාය අතිරෙකමානී අහොසි. සො එකදිවසං සෙට්ඨීධීතාය නානග්ගරසභොජනං
 උපනෙත්වා කටච්ඡුං ආදාය පරිවිසන්තියා හත්තං ගරහිතුං ආරහී. සෙට්ඨීධීතා
 බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතනියාමෙනෙව ඉමං ගාථමාහ —

125.

“බහුම්පි සො විකත්ථෙය්‍ය, අඤ්ඤං ජනපදං ගතො;
 අන්වාගන්ත්වාන දුසෙය්‍ය, භුඤ්ජ භොගෙ කටාහකා” ති.

තත්ථ ඛුම්භි සො විකත්ථෙය්‍ය, අඤ්ඤං ජනපදං ගතොති යො අත්තනො ජාතිභූමිතො අඤ්ඤං ජනපදං ගතො හොති, යත්ථස්ස ජාතිං න ජානන්ති, සො ඛුම්භි විකත්ථෙය්‍ය, වම්භනවචනං වඤ්චනවචනං වදෙය්‍ය. අන්වාගන්ත්වාන දූසෙය්‍යාති ඉමං තාව වාරං සාමිකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා දාසකිච්චස්ස කතත්තා කසාහි පහරිත්වා පිට්ඨිවම්මුප්පාටනතො ව ලක්ඛණාභනනතො ව මුත්තොසි. සචෙ අනාවාරං කරොසි, පුන අඤ්ඤස්මිං ආගමනවාරෙ තව සාමිකො අන්වාගන්ත්වාන දූසෙය්‍ය, ඉමං ගෙහං අනුආගන්ත්වා කසාහිසාතෙහි චෙව ලක්ඛණාභනනෙන ව ජාතිජ්ජකාසනෙන ව තං දූසෙය්‍ය උපහනෙය්‍ය. තස්මා ඉමං අනාවාරං පහාය භුඤ්ජ හොගෙ කටාහක, මා පච්ඡා අත්තනො දාසභාවං පාකටං කාරෙත්වා විජ්ජට්ඨාරි අහොසිති අයමෙත්ථ සෙට්ඨිතො අධිජ්ජායො.

සෙට්ඨිධිතා පන එතමත්ථං අජානන්ති උග්ගහිතනියාමෙන ඛ්‍යඤ්ජනමෙව පරිරුදාහාසි. කටාහකො “අද්ධා සෙට්ඨිතා මම කුලං ආවික්ඛිත්වා එතිස්සා සබ්බං කථිතං භවිස්සති”ති තතො පට්ඨාය පුන හත්තං ගරහිතුං න විසහි, නිහතමානො යථාලද්ධං භුඤ්ජිත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා කටාහකො විකත්ථකහික්ඛු අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කටාහකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[126] 6. අසිලක්ඛණජාතකවණ්ණනා

තථෙවෙකස්ස කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො අසිලක්ඛණපාඨකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. සො කීර කම්මාරෙහි රඤ්ඤො අසීනං ආහටකාලෙ අසිං උපසිඬ්ඝිත්වා අසිලක්ඛණං උදාහරති. සො යෙසං හත්ථතො ලාභං ලභති, තෙසං අසිං “ලක්ඛණසම්පන්නො මඬිගලසංයුත්තො”ති වදති. යෙසං හත්ථතො ලාභං න ලභති, තෙසං අසිං “අවලක්ඛණො”ති ගරහති. අථෙකො කම්මාරො අසිං කත්වා කොසියං සුබ්‍රමං මරිච්චුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො අසිං ආහරි. රාජා බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා “අසිං වීමංසා”ති ආහ. බ්‍රාහ්මණස්ස අසිං ආකඩ්ඪිත්වා උපසිඬ්ඝන්තස්ස මරිච්චුණ්ණානි නාසං පවිසිත්වා බිපිතුකාමතං උජ්ජාදෙසුං. තස්ස බිපන්තස්ස නාසිකා අසිධාරාය පටිහතා ද්විධා ඡිජ්ජි. තස්සෙවං නාසිකාය ඡින්තනභාවො හික්ඛුසඬ්ඝෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, රඤ්ඤො කීර අසිලක්ඛණපාඨකො අසිං උපසිඬ්ඝන්තො නාසිකං ඡින්දාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො බ්‍රාහ්මණො අසිං උපසිඬ්ඝන්තො නාසිකාඡෙදං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

සාපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොවෙසි, රාජාපි සම්පට්චිඡි. රාජධිතායපි
තං අන්තරං ආචික්ඛි, සාපි සම්පට්චිඡි. සා නික්ඛමනදිවෙස කුමාරස්ස සඤ්ඤං දත්වා
මහන්තෙන පටිවාරෙන සුසානං ගච්ඡන්ති ආරක්ඛමනුස්සානං භයජනනත්ථං ආහ -

“මයා රාජධිතාය මඤ්චෙ යපිතකාලෙ හෙට්ඨාමඤ්චෙ මතපුරිසො බිපිස්සති,
බිපිත්වා ච හෙට්ඨාමඤ්චා නික්ඛමිත්වා යං පයමං පස්සිස්සති, තමෙව ගහෙස්සති,
අප්පමත්තා භවෙය්‍යාපා” ති. රාජකුමාරො පුරෙතරං ගන්ත්වා චුත්තනයෙනෙව
තත්ථ නිපජ්ජී. මහාඉක්ඛණ්ණිකා රාජධිතරං උක්ඛිපිත්වා මණ්ඩලපීඨිකායානං
ගච්ඡන්ති “මා භායී” ති සඤ්ඤාපෙත්වා මඤ්චෙ යපෙසි. තස්මිං ඛණෙ කුමාරො
මරිචචුණ්ණං නාසාය පක්ඛිපිත්වා බිපි. තෙන බිපිතමත්තෙනෙයෙව මහාඉක්ඛණ්ණිකා
රාජධිතරං පහාය මහාරචං රචමානා සබ්බපයමං පලායි, තස්සා පලාතකාලතො
පට්ඨාය එකොපි යාතුං සමත්ථො නාම නාහොසි, ගහිතගහිතානි ආචුධානි
ජඩ්ඛෙත්වා සබ්බෙ පලායිංසු. කුමාරො යථාසම්මන්තිතං සබ්බං කත්වා රාජධිතරං
ආදාය අත්තනො නිවෙසනං අගමාසි.

ඉක්ඛණ්ණිකා ගන්ත්වා තං කාරණං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “පකතියාපි සා
මයා තස්සෙවත්ථාය පුට්ඨා, පායාසෙ ඡඩ්ඛිතසජ්ජි විය ජාත” ත්ති සම්පට්චිත්ත්වා
අපරභාගෙ භාගිනෙය්‍යස්ස රජ්ජං දත්වා ධිතරං මහාදෙවිං කාරෙසි. සො තාය සද්ධිං
සමග්ගවාසං වසමානො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සොපි අසිලක්ඛණපායකො
තස්සෙව උපට්ඨාකො අහොසි. තස්සෙකදිවසං රාජුපට්ඨානං ආගන්ත්වා පටිසුරියං
යත්වා උපට්ඨන්තස්ස ලාබා විලීයි, පටිනාසිකා භූමියං පති. සො ලජ්ජාය
අධොමුඛො අට්ඨාසි. අථ නං රාජා පරිභසන්තො “ආචරිය, මා වින්තයිත්ථ, බිපිතං
නාම එකස්ස කල්‍යාණං හොති, එකස්ස පාපකං. තුම්හෙහි බිපිතෙන නාසිකා
ජ්ජ්ජියිත්ථ, මයං පන බිපත්තා මාතුලධිතරං ලහිත්වා රජ්ජං පාපුණ්ණිමහා” ති වත්වා
ඉමං ගාථමාහ —

126.

“තථෙවෙකස්ස කල්‍යාණං, තථෙවෙකස්ස පාපකං;
තස්මා සබ්බං න කල්‍යාණං, සබ්බං වාපි න පාපක” ත්ති.

තත්ථ තථෙවෙකස්සාති තදෙවෙකස්ස. අයමෙව වා පායො. දුතියපදෙපි එසෙව
නායො.

ඉති සො ඉමාය ගාථාය තං කාරණං ආහරිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා
යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමාය දෙසනාය ලොකසම්මතානං කල්‍යාණපාපකානං අනෙකංසිකභාවං
පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා අසිලක්ඛණපායකොව එතරහි
අසිලක්ඛණපායකො, භාගිනෙය්‍යරාජා පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

අසිලක්ඛණජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[127] 7. කලණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා

තෙ දෙසා තානි වත්ථුනීති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො එකං
විකත්ථකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තත්ථ ද්වෙපි වත්ථුනි කටාහකජාතකසදිසානෙව.

ඉධ පනෙස බාරාණසිසෙට්ඨිනො දාසො කලණ්ඩුකො නාම අහොසි. තස්ස
පලායිත්වා පච්චන්තවාසිසෙට්ඨිනො ධීතරං ගහෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන
වසනකාලෙ බාරාණසිසෙට්ඨි පරියෙසාපෙත්වාපි තස්ස ගතට්ඨානං අජානන්තො
“ගච්ඡ, කලණ්ඩුකං පරියෙසා”ති අත්තනා පුට්ඨං සුකපොතකං පෙසෙසි.
සුකපොතකො ඉතො චිතො ව විවරන්තො තං නගරං පාපුණි. තස්මිඤ්ච කාලෙ
කලණ්ඩුකො නදීකීළං කීළිතුකාමො බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්චෙව
බාදනීයභොජනීයානි ව ගාහාපෙත්වා නදිං ගන්ත්වා සෙට්ඨිධීතාය සද්ධිං නාවං
ආරුය්භ උදකෙ කීළති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ නදීකීළං කීළන්තා ඉස්සරජාතිකා
තිබ්බභෙසජ්ජපරිභාවිතං බීරං පිචන්ති, තෙන තෙසං දිවසභාගමිපි උදකෙ
කීළන්තානං සිතං න බාධති. අයං පන කලණ්ඩුකො බීරගණ්ඩුසං ගහෙත්වා මුඛං
වික්ඛාලෙත්වා තං බීරං නුට්ඨහති. නුට්ඨහන්තොපි උදකෙ අනුට්ඨහිත්වා
සෙට්ඨිධීතාය සිසෙ නුට්ඨහති. සුකපොතකොපි නදීතීරං ගන්ත්වා එකිස්සා
උදුම්බරසාබාය නිසිදිත්වා ඔලොකෙත්වා කලණ්ඩුකං සඤ්ජානිත්වා සෙට්ඨිධීතාය
සිසෙ නුට්ඨහන්තං දිස්වා “අරෙ, කලණ්ඩුක දාස, අත්තනො ජාතිඤ්ච
වසනට්ඨානඤ්ච අනුස්සර, බීරගණ්ඩුසං ගහෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා
ජාතිසම්පන්නාය සුඛසංවඩ්ඪාය සෙට්ඨිධීතාය සිසෙ මා නුට්ඨහි, අත්තනො පමාණං
න ජානාසි”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

127.

“තෙ දෙසා තානි වත්ථුනි, අහඤ්ච වනගොවරො;
අනුවච්ච බො තං ගණ්භෙය්‍යුං, පිච බීරං කලණ්ඩුකා”ති.

තත්ථ තෙ දෙසා තානි වත්ථුනීති මාතුකුච්ඡිං සන්ධාය වදති.
අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – යත්ථ තෙ වසිතං, න තෙ ඛත්තියධීතාදීනං කුච්ඡිදෙසා.
යත්ථ වාසි පතිට්ඨිතො, න තානි ඛත්තියධීතාදීනං කුච්ඡිවත්ථුනි. අථ බො
දාසිකුච්ඡියං ත්වං වසි චෙව පතිට්ඨිතො වානි. අහඤ්ච වනගොවරොති
තිරච්ඡානභූතොපි එතමත්ථං ජානාමිති දීපෙති. අනුවච්ච බො තං ගණ්භෙය්‍යුන්ති
එවං අනාවාරං වරමානං මයා ගන්ත්වා ආරොචිතෙ අනුවච්ච ජානිත්වා තව සාමිකා
තාලෙත්වා චෙව ලක්ඛණාහතඤ්ච කත්වා තං ගණ්භෙය්‍යුං, ගහෙත්වා ගමිස්සන්ති,
තස්මා අත්තනො පමාණං ඤත්වා සෙට්ඨිධීතාය සිසෙ අනුට්ඨහිත්වා පිච බීරං.
කලණ්ඩුකාති තං නාමෙනාලපති.

කලණ්ඩුකොපි සුවපොතකං සඤ්ජානිත්වා “මං පාකටං කරෙය්‍යා”ති භයෙන
“එහි, සාමි, කදා ආගතොසි”ති ආහ. සුකො “න එස මං භිතකාමතාය පක්කොසති,
ගීවං පන මෙ වට්ටෙත්වා මාරෙතුකාමො”ති ඤත්වාච “න මෙ තයා අත්ථො”ති
තතො උජ්ජනිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා යථාදිට්ඨං සෙට්ඨිනො විත්ථාරෙන කටෙසි.

සෙට්ටි “අයුත්තං තෙන කත” න්ති වත්වා ගන්ත්වා තස්ස ආණං කාරෙත්වා
බාරාණසිමෙව නං ආනෙත්වා දාසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
කලණ්ඩුකො අයං භික්ඛු අභොසි, බාරාණසිසෙට්ටි පන අහමෙව අභොසි” න්ති.

කලණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[128] 8. බ්ලාරවතජාතකවණ්ණනා

යො වෙ ධම්මං ධජං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා තස්ස කුහකභාවෙ ආරොචිතෙ “න,
භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො
මුසිකයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය මහාසරීරො සුකරච්ඡාපකසදිසො
හුත්වා අනෙකසතමුසිකාහි පරිවුතො අරඤ්ඤෙ විහරති. අටෙකො සිඬ්ඨගාලො ඉතො
විතො ව විවරන්තො තං මුසිකයුථං දිස්වා “ඉමා මුසිකා වඤ්චෙත්වා බාදිස්සාමි” ති
වින්තෙත්වා මුසිකානං ආසයස්ස අවිදුරෙ සුරියාහිමුබො වාතං පිවන්තො එකෙන
පාදෙන අට්ඨාසි. බොධිසත්තො ගොවරාය වරමානො තං දිස්වා “සීලවා එසො
භවිස්සති” ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හන්තෙ, ත්වං කො නාමො” ති පුච්ඡි.
“ධම්මිකො නාමා” ති. “චත්තාරො පාදෙ භූමියං අයංපෙත්වා කස්මා එකෙනෙව
ධීතොසි” ති. “මයි චත්තාරො පාදෙ පථවියං යංපෙත්තෙ පථවී වහිතුං න සක්කොති,
තස්මා එකෙනෙව තිට්ඨාමි” ති. “මුබං විවරන්වා කස්මා ධීතොසි” ති? “මයං අඤ්ඤං
න භක්ඛයාම, වාතමෙව භක්ඛයාමා” ති. “අථ කස්මා සුරියාහිමුබො තිට්ඨසි” ති?
“සුරියං නමස්සාමි” ති. බොධිසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා “සීලවා එසො
භවිස්සති” ති තතො පට්ඨාය මුසිකගණෙන සද්ධිං සායං පාතං තස්ස උපට්ඨානං
ගවිජති.

අථස්ස උපට්ඨානං කත්වා ගමනකාලෙ සිඬ්ඨගාලො සබ්බපච්ඡිමං මුසිකං
ගහෙත්වා මංසං බාදිත්වා අජ්ඣෙධාහරිත්වා මුබං පුඤ්ජිත්වා තිට්ඨති. අනුපුබ්බෙන
මුසිකගණො තනුකො ජාතො. මුසිකා “පුබ්බෙ අම්භාකං අයං ආසයො නප්පහොති,
නිරන්තරා තිට්ඨාම. ඉදානි සිථිලා, එවම්පි ආසයො න පුරතෙව, කිං නු බො
එත” න්ති බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො “කෙන නු බො
කාරණෙන මුසිකා තනුත්තං ගතා” ති වින්තෙත්තො සිඬ්ඨගාලෙ ආසඬ්ඨකං යංපෙත්වා
“විමංසිස්සාමි න” න්ති උපට්ඨානකාලෙ සෙසමුසිකා පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො
අභොසි. සිඬ්ඨගාලො තස්ස උපරි පක්ඛන්දි, බොධිසත්තො අත්තතො ගහණත්ථාය
තං පක්ඛන්දන්තං දිස්වා නිවත්තිත්වා “හො සිඬ්ඨගාල, ඉදං තෙ වතසමාදානං න
ධම්මසුධම්මතාය, පරෙසං පන විහිංසනත්ථාය ධම්මං ධජං කත්වා වරසි” ති වත්වා
ඉමං ගාථමාහ –

128.

“යො වෙ ධම්මං ධජං කත්වා, නිගුළ්භො පාපමාවරෙ;
විස්සාසයිත්වා භූතානි, බ්ලාරං නාම තං වත”න්ති.

තත්ථ යො වෙති ඛත්තියාදීසු යො කොච්ඡෙව. ධම්මං ධජං කත්වාති
දසකුසලකම්මපට්ඨමං ධජං කරිත්වා, කුටං කරොන්තො විය උස්සාපෙත්වා
දස්සෙත්තොති අත්ථො. විස්සාසයිත්වාති “සීලවා අය”න්ති සඤ්ඤාය
සඤ්ජාතවිස්සාසානි කත්වා. බ්ලාරං නාම තං වතන්ති තං එවං ධම්මං ධජං කත්වා
රහො පාපානි කරොන්තස්ස වතං කෙරාට්ඨවතං නාම හොතීති අත්ථො.

මුසිකරාජා කටේන්තොව උප්පත්තිත්වා තස්ස ගීවායං පත්තිත්වා හනුකස්ස හෙට්ඨා
අන්තොගලනාලියං ඩංසිත්වා ගලනාලිං එාලෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.
මුසිකගණො නිවත්තිත්වා සිඬගාලං “මුරු මුරු”ති බාදිත්වා අගමාසි. පට්ඨාගතාව
කිරස්ස මංසං ලහිංසු, පච්ඡා ආගතා න ලහිංසු. තතො පට්ඨාය මුසිකගණො
නිබ්භයො ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬගාලො
කුහකභික්ඛු අහොසි, මුසිකරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බ්ලාරවතජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[129] 9. අග්ගිකභාරද්වාජජාතකවණ්ණනා

නායං සිඛා පුඤ්ඤභෙතුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කුහකඤ්ඤෙව
භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි.

අනිතස්මිඤ්භි බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
මුසිකරාජා හුත්වා අරඤ්ඤෙ වසති. අටෙකො සිඬගාලො දවඩාහෙ උට්ඨිතෙ
පලායිතුං අසක්කොන්තො එකස්මිං රුක්ඛෙ සීසං ආභවිව අට්ඨාසි. තස්ස
සකලසරීරෙ ලොමානි කුඩාසිංසු, රුක්ඛං ආභවිව ධීතට්ඨානෙ පන මත්ථකෙ වූලා විය
ටොකානි ලොමානි අට්ඨංසු. සො එකදිවසං සොණ්ඩියං පාතීයං පිවන්තො ඡායං
ඔලොකෙත්තො වූලං දිස්වා “උප්පන්නං දානි මෙ හණ්ඩමූල”න්ති අරඤ්ඤෙ
විවරන්තො තං මුසිකාදරිං දිස්වා “ඉමා මුසිකා වඤ්ඤෙත්වා බාදිස්සාමි”ති හෙට්ඨා
වුත්තනයෙනෙව අවිදුරෙ අට්ඨාසි. අථ නං බොධිසත්තො ගොවරාය වරන්තො දිස්වා
“සීලවා අය”න්ති සඤ්ඤාය උපසඬකම්ත්වා “ත්වං කින්තාමොසි”ති ප්‍රච්ඡී. “අහං
අග්ගිකභාරද්වාජො නාමා”ති. “අථ කස්මා ආගතොසි”ති? “තුම්හාකං
රක්ඛනත්ථායා”ති. “කින්ති කත්වා අම්හෙ රක්ඛිස්සසි”ති? “අහං අඩ්ඨට්ඨගණනං
නාම ජානාමි, තුම්හාකං පාතොව නික්ඛමිත්වා ගොවරාය ගමනකාලෙ ‘එත්තකා’ති
ගණෙත්වා පච්චාගමනකාලෙපි ගණෙස්සාමි, එවං සායං පාතං ගණෙත්තො
රක්ඛිස්සාමි”ති. “තෙන හි රක්ඛ මාතුලා”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා

නික්බමනකාලෙ “එකො ද්වෙ තයො” ති ගණන්වා පච්චාගමනකාලෙපි තථෙව ගණන්වා සබ්බපච්ඡිමං ගහෙන්වා බාදති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

ඉධ පන මුසිකරාජා නිවත්තිත්වා යිතො “හො අග්ගිකභාරද්වාජ, නායං තව ධම්මසුධම්මතාය මත්ථකෙ වුළා යපිතා, කුච්ඡිකාරණා පන යපිතා” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

129.

“නායං සිඛා පුඤ්ඤභෙනු, සාසභෙනු අයං සිඛා;
නාගුට්ඨිගණනං යාති, අලං තෙ භොතු අග්ගිකා” ති.

තත්ථ නාගුට්ඨිගණනං යාතීති “අඬුගුට්ඨිගණනා” ති අඬුගුට්ඨිගණනා වුවවති, අයං මුසිකගණො අඬුගුට්ඨිගණනං න ගච්ඡති න උපෙති න පුරෙති, පරික්ඛයං ගච්ඡතීති අත්ථො. අලං තෙ භොතු අග්ගිකාති සිඬිගාලං නාමෙන ආලපන්තො ආහ. එත්තාවතා තෙ අලං භොතු, න ඉතො පරං මුසිකෙ බාදිස්සසි. අම්භෙහි වා තයා සද්ධිං සංවාසො අලං භොතු, න මයං ඉදානි තයා සද්ධිං වසිස්සාමාතිපි අත්ථො. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සිඬිගාලො අයං භික්ඛු අහොසි, මුසිකරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

අග්ගිකභාරද්වාජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[130] 10. කොසියජාතකවණ්ණනා

යථා වාචා ව භුඤ්ජස්සුති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථියං මාතුගාමං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිරෙකස්ස සද්ධාසම්පන්නස්ස උපාසකබ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සිලා පාපධම්මා රත්ති. අතිවරිත්වා දිවා කිඤ්චි කම්මං අකත්වා ගිලානාලයං දස්සෙත්වා නිත්ථුනමානා නිපජ්ජති. අථ නං බ්‍රාහ්මණො “කිං තෙ හද්දෙ අභාසුක” ති ප්‍රච්ඡි. “වාතා මෙ විජ්ඣන්ති” ති. “අථ කිං ලද්ධං වට්ටති” ති? “සිනිද්ධමධුරාති පණ්ණපණ්ණානා යාගුහත්තලොදීති” ති. බ්‍රාහ්මණො යං යං සා ඉච්ඡති, තං තං ආහරිත්වා දෙති, දාසො විය සබ්බකිච්චානි කරොති. සා පන බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහං පට්ටියකාලෙ නිපජ්ජති, බහි නික්බන්තකාලෙ ජාරෙහි සද්ධිං විනිනාමෙති.

අථ බ්‍රාහ්මණො “ඉමිස්සා සරිරෙ විජ්ඣන්වාතානං පරියන්තො න පඤ්ඤායති” ති එකදිවසං ගන්ධමාලාදීනි ආදාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පුජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා “කිං, බ්‍රාහ්මණ, න පඤ්ඤායසී” ති වුත්තෙ “හන්තෙ, බ්‍රාහ්මණයා කිර මෙ සරිරෙ වාතා විජ්ඣන්ති, ස්වාහං තස්සා සප්පිතෙලොදීති වෙව පණ්ණපණ්ණානොපනානි ව පරියෙසාමි, සරිරමස්සා සනං විජ්ජසන්නච්ඡවිවණ්ණං ජාතං, වාතරොගස්ස පන පරියන්තො න පඤ්ඤායති. අහං

තං පටිජග්ගන්තොව ඉධාගමනස්ස ඔකාසං න ලභාමි” ති ආහ. සත්ථා බ්‍රාහ්මණියා පාපභාවං ඤත්වා “බ්‍රාහ්මණ, ‘එවං නිපන්තස්ස මාතුගාමස්ස රොගෙ අවුපසමන්තෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච හෙසජ්ජං කාතුං වට්ටති’ ති පුබ්බෙපි තෙ පණ්ඩිතෙහි කථිතං, භවසංඛ්‍යෙපගතත්තා පන න සල්ලක්ඛෙසි” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො අහොසි. එකසතරාජධානීසු ඛත්තියකුමාරා ව බ්‍රාහ්මණකුමාරා ව යෙභුයොන තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හන්ති. අට්ඨකො ජනපදවාසී බ්‍රාහ්මණමාණවො බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස ව විජ්ජාට්ඨානානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියංයෙව කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ද්වත්තික්ඛත්තුං බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡති. තස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සිලා අහොසි පාපධම්මාති සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව.

බොධිසත්තො පන “ඉමිනා කාරණෙන ඔවාදගහණාය ඔකාසං න ලභාමි” ති චුත්තෙ “සා මාණවිකා ඉමං වඤ්චෙත්වා නිපජ්ජති” ති ඤත්වා “තස්සා රොගානුච්ඡිකං හෙසජ්ජං ආවික්ඛිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ආහ “තාත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය තස්සා සජ්ජිබිරසාදීනි මා අදාසි, ගොමුත්තෙ පන පඤ්චපණ්ණානි ඵලාදීනි ව පක්ඛිපිත්වා කොට්ටෙත්වා නවතම්බලොභභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා ලොභගත්ඨං ගාභාපෙත්වා රජ්ජුං වා යොත්තං වා රුක්ඛං වා ලතං වා ගහෙත්වා ‘ඉදං තෙ රොගස්ස අනුච්ඡිකහෙසජ්ජං, ඉදං වා පිච, උට්ඨාය වා තයා භුත්තභත්තස්ස අනුච්ඡිකං කම්මං කරොහී” ති වත්වා ඉමං ගාථං වදෙය්‍යාසි. “සචෙ හෙසජ්ජං න පිචති, අථ නං රජ්ජුයා වා යොත්තෙන වා රුක්ඛෙන වා ලතාය වා කතිචි පහාරෙ පහරිත්වා කෙසෙසු ගහෙත්වා ආකඨ්ඪිත්වා කප්පරෙන පොථෙය්‍යාසි, සා තඨ්ඛණඤ්ඤෙව උට්ඨාය කම්මං කරිස්සති” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා චුත්තනියාමෙනෙව හෙසජ්ජං කත්වා “හද්දෙ, ඉමං හෙසජ්ජං පිචා” ති ආහ. “කෙන තෙ ඉදං ආවික්ඛිත්” ති? “ආවරියෙන, හද්දෙ” ති. “අපනෙහි තං, න පිචිස්සාමි” ති. මාණවො “න ත්වං අත්තනො රුචියා පිචිස්සසි” ති රජ්ජුං ගහෙත්වා “අත්තනො රොගස්ස අනුච්ඡිකං හෙසජ්ජං වා පිච, යාගුභත්තානුච්ඡිකං කම්මං වා කරොහී” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

130.

“යථාචාචා ව භුඤ්ජස්සු, යථාභුත්තඤ්ච බ්‍යාහර;
උභයං තෙ න සමෙති, චාචා භුත්තඤ්ච කොසියෙ” ති.

තත්ථ යථාචාචා ව භුඤ්ජස්සුති යථා තෙ චාචා, තථා භුඤ්ජස්සු, “චාතා මෙ විජ්ඣන්ති” ති චාචාය අනුච්ඡිකමෙව කත්වා භුඤ්ජස්සුති අත්ථො. “යථාචාචං චා” තිපි පාඨො යුජ්ජති, “යථාචාචායා” තිපි පඨන්ති, සබ්බත්ථ අයමෙව අත්ථො. යථාභුත්තඤ්ච බ්‍යාහරාති යං යථා තෙ භුත්තං, තස්ස අනුච්ඡිකමෙව බ්‍යාහර, “අරොගම්හී” ති වත්වා ගෙහෙ කත්තබ්බං කරොසීති අත්ථො. “යථාභුත්තඤ්චා” තිපි

පායෝ, අථ වා අරොගමිනී යථාභූතමෙව චත්වා කම්මං කරොහීති අත්ථො. උභයං තෙ න සමෙති, වාචාභූත්තඤ්ච කොසියෙති යා ච තෙ අයං වාචා “වාතා මං විජ්ඣන්ති” ති යඤ්ච තෙ ඉදං පණිතභොජනං භූත්තං, ඉදං උභයමිපි තුය්හං න සමෙති, තස්මා උට්ඨාය කම්මං කරොහි. “කොසියෙ” ති තං ගොත්තෙනාලපති.

එවං චුත්තෙ කොසියබ්‍රාහ්මණධිතා “ආචරියෙන උස්සුක්කං ආපන්නකාලතො පට්ඨාය න සක්කා මයා එස වඤ්චෙතුං, උට්ඨාය කම්මං කරිස්සාමි” ති උට්ඨාය කම්මං අකාසි. “ආචරියෙන මෙ දුස්සීලභාවො ඤාතො, ඉදානි න සක්කා ඉතො පට්ඨාය පුන එවරූපං කාතු” ත්ති ආචරියෙ ගාරවෙන පාපකම්මතොපි විරමිත්වා සීලවතී අහොසි. සාපි බ්‍රාහ්මණි “සම්මාසම්බුද්ධෙන කිරමිහි ඤාතා” ති සත්ථරිපි ගාරවෙන න පුන අනාවාරං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා ජයම්පතිකා ඉදානි ජයම්පතිකාව, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

කොසියජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුසනාළිවග්ගො තෙරසමො.

තස්සුද්දානං —

කුසනාළි ව දුම්මෙධං, නඬිගලීසම්බකටාහං;
අසිලක්ඛණකලණ්ඩුකං, බිළාරග්ගිකකොසියන්ති.

14. අසම්පදානවග්ගො

[131] 1. අසම්පදානජාතකවණ්ණනා

අසම්පදානෙන නිරිතරස්සාති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්චි කාලෙ හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො දෙවදත්තො, අකතඤ්ඤා තථාගතස්ස ගුණං න ජානාති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති ප්‍රවිණිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො අකතඤ්ඤා, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤායෙවා” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ රාජගහෙ එකස්මිං මගධරඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්සෙව සෙට්ඨි අහොසි අසීතිකොට්ඨිභවො සඬ්ඛසෙට්ඨිති නාමෙන. බාරාණසියං පිළියසෙට්ඨි නාම අසීතිකොට්ඨිභවොව අහොසි. තෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤං සභායකා අහෙසුං. තෙසු බාරාණසියං පිළියසෙට්ඨිස්ස කෙනවිදෙව කාරණෙන මහන්තං භයං උප්පජ්ජි, සබ්බං සාපතෙයාං පරිභාසි. සො දලිද්දො අප්පට්ඨසරණො භුත්වා හරියං ආදාය සඬ්ඛසෙට්ඨිං පච්චයං කත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා

පදසාව රාජගහං පත්වා සඬ්ඛසෙට්ඨිස්ස නිවෙසනං අගමාසි. සො තං දිස්වා
 “සභායො මෙ ආගතො”ති පරිස්සජිත්වා සක්කාරසම්මානං කත්වා කතිපාහං
 විනිනාමෙත්වා එකදිවසං “සම්ම, කෙනට්ඨෙත ආගතොසි”ති පුච්ඡි. “භයං මෙ,
 සම්ම, උප්පන්නං, සඬ්ඛං ධනං පරික්ඛිණං, උපත්ථම්භො මෙ භොගී”ති. “සාධු
 සම්ම, මා භාසි”ති භණ්ඩාගාරං විවරාපෙත්වා චත්තාලීස භිරඤ්ඤකොට්ඨො
 දාපෙත්වා සෙසම්පි පරිච්ඡදපරිවාරං සඬ්ඛං අත්තනො සන්තකං සවිඤ්ඤාණකං
 අවිඤ්ඤාණකං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා උපඬ්ඪමෙව අදාසි. සො තං විභවං ආදාය පුන
 බාරාණසිං ගන්ත්වා නිවාසං කප්පෙසි.

අපරභාගෙ සඬ්ඛසෙට්ඨිස්සපි තාදිසමෙව භයං උප්පජ්ජි. සො අත්තනො
 පටිසරණං උපධාරෙත්තො “සභායස්ස මෙ මහාඋපකාරො කතො, උපඬ්ඪවිභවො
 දිත්තො. න සො මං දිස්වා පරිච්චජිස්සති, තස්ස සන්තිකං ගම්ස්සාමි”ති වින්තෙත්වා
 හරියං ආදාය පදසාව බාරාණසිං ගන්ත්වා හරියං ආහ “භද්දෙ, තව මයා සද්ධිං
 අන්තරවිට්ඨො ගමනං නාම න යුත්තං, මයා පෙසිතයානමාරුය්හ මහත්තෙන
 පරිවාරෙන පච්ඡා ආගම්ස්සසි. යාව යානං පෙසෙමි, තාව ඉධෙව භොගී”ති චත්වා තං
 සාලාය යපෙත්වා සයං නගරං පවිසිත්වා සෙට්ඨිස්ස සරං ගන්ත්වා
 “රාජගහනගරතො තුම්භාකං සභායො සඬ්ඛසෙට්ඨි නාම ආගතො”ති
 ආරොවාපෙසි. සො “ආගච්ඡතු”ති පක්කොසාපෙත්වා තං දිස්වා නෙව ආසනා
 වුට්ඨාසි, න පටිසන්ථාරං අකාසි, කෙවලං “කිමත්ථං ආගතොසි”ති පුච්ඡි.
 “තුම්භාකං දස්සන්ත්ථං ආගතොමගී”ති. “නිවාසො තෙ කහං ගහිතො”ති? “න
 තාව නිවාසට්ඨානං අත්ථි, සෙට්ඨිසරණිමපි සාලාය යපෙත්වා ආගතොමගී”ති.
 “තුම්භාකං ඉධ නිවාසට්ඨානං නත්ථි, නිවාපං ගහෙත්වා එකස්මිං යානෙ පවාපෙත්වා
 භුඤ්ජිත්වා ගච්ඡං, පුන අම්භාකං සරං මා පවිසං”ති චත්වා “මය්හං සභායස්ස
 දුස්සන්තෙ බන්ධිත්වා එකං බහලපලාපතුම්ඛං දෙහි”ති දාසං ආණාපෙසි. තං දිවසං
 කිර සො රත්තසාලීනං සකට්ඨසහස්සමත්තං ඔච්ඡනාපෙත්වා කොට්ඨාගාරං පුරාපෙසි,
 චත්තාලීසකොට්ඨනං ගහෙත්වා ආගතො අකතඤ්ඤා මහාවොරො සභායකස්ස
 තුම්ඛමත්තෙ පලාපෙ දාපෙසි. දාසො පච්ඡියං එකං පලාපතුම්ඛං පක්ඛිපිත්වා
 බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

බොධිසත්තො වින්තෙසි – “අයං අසප්පුරිසො මම සන්තිකා
 චත්තාලීසකොට්ඨනං ලභිත්වා ඉදානි පලාපතුම්ඛං දාපෙසි, ගණ්භාමි නු බො, න
 ගණ්භාමි”ති? අපස්ස එතදභොසි “අයං තාව අකතඤ්ඤා මිත්තදුබ්භි
 කතවිනාසකභාවෙන මයා සද්ධිං මිත්තභාවං හින්දි. සවාහං එතෙන දින්නං
 පලාපතුම්ඛං ලාමකත්තා න ගණ්භිස්සාමි, අහමපි මිත්තභාවං හින්දිස්සාමි.
 අන්ධබාලා පරිත්තකං ලද්ධං අග්ගණ්භන්තා මිත්තභාවං විනාසෙත්ති, අහං පන
 එතෙන දින්නං පලාපතුම්ඛං ගහෙත්වා මම වසෙන මිත්තභාවං
 පතිට්ඨාපෙස්සාමි”ති. සො පලාපතුම්ඛං දුස්සන්තෙ බන්ධිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ සාලං
 අගමාසි. අප්ප නං හරියා “කිං තෙ, අය්‍ය, ලද්ධ”න්ති පුච්ඡි. “භද්දෙ අම්භාකං
 සභායො පිළියසෙට්ඨි පලාපතුම්ඛං දත්වා අම්භෙ අප්පෙව විස්සජ්ජෙසි”ති. සා
 “අය්‍ය, කිමත්ථං අග්ගභෙසි, කිං එතං චත්තාලීසකොට්ඨනස්ස අනුච්ඡවික”න්ති

රොදිතුං ආරභි. බොධිසත්තොපි “භද්දෙ, මා රොදි, අභං තෙන සද්ධිං මිත්තභාවභෙදනභයෙන මම වසෙන මිත්තභාවං පතිට්ඨාපෙතුං ගණ්ඨිං, ත්වං කිංකාරණා රොදසි”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

131.

“අසම්පදානෙන නිරිතරස්ස, බාලස්ස මිත්තානි කලිභවන්ති;
තස්මා හරාමි භුසං අඛිඨමානං, මා මෙ මිත්ති ජීයිත්ථ සස්සතාය”න්ති.

තත්ථ අසම්පදානෙනානි අසම්පාදානෙන. අකාරලොපෙ සන්ධි, අග්ගභණෙනානි අත්ථො. ඉතරිතරස්සානි යස්ස කස්සචි ලාමකාලාමකස්ස. බාලස්ස මිත්තානි කලිභවන්තිති දන්ධස්ස අපඤ්ඤස්ස මිත්තානි කලිති කාලකණ්ණසදිසානි භොන්ති, හිජ්ජන්තිති අත්ථො. තස්මා හරාමි භුසං අඛිඨමානන්ති තෙන කාරණෙන අභං සභායෙන දින්නං එකපලාපතුම්බං හරාමි ගණ්ඨාමිති දස්සෙති. “මාන”න්ති හි අට්ඨන්තං නාළිතං නාමං, චතුන්නං අඛිඨමානං, චතස්සො ච නාළියො තුම්බො නාම. තෙන චුත්තං “පලාපතුම්බ”න්ති. මා මෙ මිත්ති ජීයිත්ථ සස්සතායන්ති මම සභායෙන සද්ධිං මිත්ති මා හිජ්ජන්ථ, සස්සතාව අයං භොතුති අත්ථො.

එවං චුත්තෙපි සෙට්ඨිහරියා රොදතෙව. තස්මිං බණ සඬ්ඛසෙට්ඨිනා පිළියසෙට්ඨිස්ස දින්නො කම්මන්තදාසො සාලාද්වාරෙන ආගච්ඡන්තො සෙට්ඨිහරියාය රොදනසද්දං සුත්වා සාලං පටිසිත්වා අත්තනො සාමිකෙ දිස්වා පාදෙසු නිපතිත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා “කිමත්ථං ඉධාගතත්ථ, සාමී”ති පුච්ඡි. සෙට්ඨි සබ්බං ආරොවෙසි. කම්මන්තදාසො “භොතු, සාමී, මා වින්තයිත්වා”ති උභොපි අස්සාසෙත්වා අත්තනො ගෙහං නෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා භොජෙත්වා “සාමිකා, වො ආගතා”ති සෙසදාසෙ සන්තිපාතෙත්වා දස්සෙත්වා කතිපාහං වීතිනාමෙත්වා සබ්බෙ දාසෙ ගහෙත්වා රාජඬ්ගණං ගන්ත්වා උපරවං අකාසි. රාජා පක්කොසාපෙත්වා “කිං එත”න්ති පුච්ඡි, තෙ සබ්බං තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං.

රාජා තෙසං වචනං සුත්වා උභොපි සෙට්ඨි පක්කොසාපෙත්වා සඬ්ඛසෙට්ඨිං පුච්ඡි “සච්චං කිර තයා මහාසෙට්ඨි පිළියසෙට්ඨිස්ස චත්තාලිසකොට්ඨනං දින්න”න්ති? “ආම, මහාරාජ, මම සභායස්ස මං තක්කෙත්වා රාජගහං ආගතස්ස න කෙවලං ධනං, සබ්බං විභවජාතං සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා සමභාගෙ අදාසින්ති. රාජා “සච්චමෙත”න්ති පිළියසෙට්ඨිං පුච්ඡි. “ආම, දෙවා”ති. “තයා පනස්ස තඤ්ඤෙව තක්කෙත්වා ආගතස්ස අත්ථි කොචි සක්කාරො වා සම්මානො වා කතො”ති. සො තුණ්හි අභොසි. අපි පන තෙ එතස්ස පලාපතුම්බමත්තං දුස්සන්තෙ පක්ඛිපාපෙත්වා දාපිතං අත්ථිති. තම්පි සුත්වා තුණ්හියෙව අභොසි. රාජා “කිං කාතබ්බ”න්ති අමච්චෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා තං පරිභාසිත්වා “ගච්ඡථ, පිළියසෙට්ඨිස්ස සරෙ සබ්බං විභවං සඬ්ඛසෙට්ඨිස්ස දෙවා”ති ආහ. බොධිසත්තො “මහාරාජ, මය්හං පරසන්තකෙන අත්ථො නත්ථි, මයා දින්නමත්තමෙව පන දාපෙවා”ති ආහ. රාජා බොධිසත්තස්ස සන්තකං දාපෙසි.

බොධිසත්තො සබ්බං අත්තනො දින්නවිභවං පටිලභිත්වා දාසපරිවුතො රාජගහමෙව ගන්ත්වා කුටුම්භං සංශ්ඨපෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පීළියසෙට්ඨී දෙවදත්තො අහොසි, සඬ්ඛසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අසම්පදානජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[132] 2. භීරුකජාතකවණ්ණනා

කුසලුපදෙසෙ ධිනියා දළ්භාය වානි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අජපාලනිග්‍රොධෙ මාරධිතානං පලොභනසුත්තන්තං ආරබ්භ කටෙසි. භගවතා හි ආදිතො පට්ඨාය වුත්තං –

“දද්දල්ලමානා ආගඤ්ඡුං, තණ්හා ව අරතී රගා;
තා තත්ථ පනුදී සත්ථා, තුලං භට්ඨංව මාලුතො”න්ති. (සං. නි. 1.161);

එවං යාව පරියොසානා තස්ස සුත්තන්තස්ස කථිතකාලෙ ධම්මසභායං සන්නිපතිතා භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං. “ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො මාරධිතරො අනෙකසතානිපි දිබ්බරූපානි මාපෙත්වා පලොභනත්ථාය උපසඬ්ඛමන්තියො අක්ඛිනිපි උම්මිලෙන්වා න ඔලොකෙසි, අහො බුද්ධබලං නාම අව්ජරිය”න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡන්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මය්හං සබ්බාසවෙ බෙපෙත්වා සබ්බඤ්ඤානං සම්පත්තස්ස මාරධිතානං අනොලොකනං නාම අව්ජරියං, අහඤ්ඡි පුබ්බෙ බොධිඤ්ඤාණං පරියෙසමානො සකිලෙසකාලෙපි අභිසඬ්ඛනං දිබ්බරූපං ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා කිලෙසවසෙන අනොලොකෙත්වාව ගන්ත්වා මහාරජ්ජං පාපුණි”න්ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භාතිකසතස්ස කනිට්ඨො අහොසිති සබ්බං භෙට්ඨා තක්කසිලාජාතකෙ වුත්තනායෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තදා පන තක්කසිලානගරවාසීහි බහිනගරෙ සාලායං බොධිසත්තං උපසඬ්ඛමිත්වා යාවිත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා අභිසෙකෙ කතෙ තක්කසිලානගරවාසීනො නගරං දෙවනගරං විය, රාජභවනඤ්ච ඉන්ද්‍රභවනං විය අලඬ්ඛරිංසු. තදා බොධිසත්තො නගරං පවිසිත්වා රාජභවනෙ පාසාදෙ මහාතලෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡන්තං රතනවරපල්ලඬ්ඛකං අභිරුය්හ දෙවරාජලීලාය නිසිදි, අමච්චා ව බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ව බත්තියකුමාරා ව සබ්බාලඬ්ඛකාරපටිමණ්ඩිතා පරිවාරෙන්වා අට්ඨංසු, දෙවච්ඡරාපටිභාගා සොළසසහස්සනාටකිත්ථියො නච්චගීතවාදිතකුසලා උත්තමවිලාසසම්පන්නා නච්චගීතවාදිතානි පයොජෙසුං. ගීතවාදිතසද්දෙන රාජභවනං මෙසත්ථනිතපූරිතා මහාසමුද්දකුච්ඡි විය එකනින්නාදං අහොසි. බොධිසත්තො තං අත්තනො සිරිසොභග්ගං ඔලොකයමානොව වින්තෙසි “සවාහං තාසං යක්ඛිනීනං අභිසඬ්ඛනං දිබ්බරූපං ඔලොකෙස්සං, ජීවිතක්ඛයං

පත්තො අභවිස්සං, ඉමං සිරිසොභග්ගං න ඔලොකෙස්සං. පච්චෙකඛුද්ධානං පන ඔවාදෙ ධීතභාවෙන ඉදං මයා සම්පත්ත”න්ති. එවඤ්ච පන චිත්තෙත්වා උදානං උදානෙන්තො ඉමං ගාථමාහ —

132.

“කුසලුපදෙසෙ ධිනියා දළ්භාය ව, අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය ව;
න රක්ඛසීනං වසමාගම්මිහසෙ, ස සොත්ථිභාවො මහතා භයෙන මෙ”ති.

තත්ථ කුසලුපදෙසෙති කුසලානං උපදෙසෙ, පච්චෙකඛුද්ධානං ඔවාදෙති අත්ථො. ධිනියා දළ්භාය වාති දළ්භාය ධිනියා ව, ථීරෙන අබ්බොවිජින්නනිරන්තරවිරියෙන වාති අත්ථො. අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය වාති භයභීරුතාය අනිවත්තිතතාය ව. තත්ථ භයන්ති චිත්තුත්තාසමත්තං පරිත්තභයං. භීරුතාති සරිරකම්පනජපත්තං මහාභයං. ඉදං උභයමිපි මහාසත්තස්ස “යක්ඛිනියො නාමෙතා මනුස්සබාදිකා”ති හෙරවාරම්මණං දිස්වාපි නාහොසි. තෙනාහ “අනිවත්තිතත්තා භයභීරුතාය වා”ති. භයභීරුතාය අභාවෙනෙව හෙරවාරම්මණං දිස්වාපි අනිවත්තනභාවෙනාති අත්ථො. න රක්ඛසීනං වසමාගම්මිහසෙති යක්ඛකන්තාරෙ තාසං රක්ඛසීනං වසං න අගම්මිහ. යස්මා අම්භාකං කුසලුපදෙසෙ ධිනි ව දළ්භා අහොසි, භයභීරුතාභාවෙන ව අනිවත්තනසභාවා අහුම්භා, තස්මා රක්ඛසීනං වසං න අගම්මිහාති චුත්තං හොති. ස සොත්ථිභාවො මහතා භයෙන මෙති සො මය්හං අයං අජ්ජ මහතා භයෙන රක්ඛසීනං සන්තිකා පත්තබ්බෙන දුක්ඛදොමනස්සෙන සොත්ථිභාවො බෙමභාවො පීතිසොමනස්සභාවායෙව ජාතොති.

එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “අහං තෙන සමයෙන තක්කසිලං ගන්ත්වා රජ්ජප්පත්තකුමාරො අහොසි”න්ති.

භීරුකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[133] 3. සතාසනජාතකවණ්ණනා

බෙමං යහින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා එකං ගාමකං උපනිස්සාය අරඤ්ඤසෙනාසනෙ වස්සං උපගඤ්ඡී. තස්ස පට්මමාසෙයෙව පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස පණ්ණසාලා කුමාරිත්ථ. සො වසනට්ඨානාභාවෙන කිලමන්තො උපට්ඨාකානං ආචික්ඛි. තෙ “හොතු, හන්තෙ, පණ්ණසාලං කරිස්සාම, කසාම තාව, වපාම තාවා”තිආදීනි වදන්තා තෙමාසං විනිනාමෙසුං. සො සෙනාසනසප්පායාභාවෙන කම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙනුං නාසක්ඛි. සො නිමිත්තමත්තමිපි අනුජ්ජාදෙත්වා චුත්ථවස්සො ජෙතවනං ගන්ත්වා

සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කිං
 නු ඛො තෙ, භික්ඛු, කම්මට්ඨානං සප්පායං ජාත”න්ති පුච්ඡි. සො ආදිතො පට්ඨාය
 අසප්පායභාවං කථෙසි. සත්ථා “පුබ්බෙ ඛො, භික්ඛු, තිරච්ඡානාපි අත්තනො
 සප්පායාසප්පායං ඤත්වා සප්පායකාලෙ වසිත්වා අසප්පායකාලෙ වසනට්ඨානං
 පභාය අඤ්ඤත්ථ අගමංසු, ත්වං කස්මා අත්තනො සප්පායාසප්පායං න අඤ්ඤාසි”ති
 වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 සකුණයොනියං නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්වා සොහග්ගප්පත්තො සකුණරාජා
 හුත්වා එකස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ ජාතස්සරතීරෙ සාබ්බට්පසම්පන්නං
 බහලපත්තපලාසං මහාරුක්ඛං උපනිස්සාය සපරිවාරො වාසං කප්පෙසි. බහු සකුණා
 තස්ස රුක්ඛස්ස උදකමත්ථකෙ පත්ථට්සාබ්බාසු වසන්තා සරීරවළඤ්ජං උදකෙ
 පාතෙන්ති. තස්මිඤ්ච ජාතස්සරෙ වණ්ඛො නාගරාජා වසති. තස්ස එතදහොසි
 “ඉමෙ සකුණා මය්හං නිවාසෙ ජාතස්සරෙ සරීරවළඤ්ජං පාතෙන්ති, යංනුනාහං
 උදකතො අග්ගිං උට්ඨාපෙන්වා රුක්ඛං ක්කාපෙන්වා එතෙ පලාපෙය්‍යා”න්ති. සො
 කුද්ධමානසො රත්තිභාගෙ සබ්බෙසං සකුණානං සන්නිපතිත්වා රුක්ඛසාබ්බාසු
 නිපන්නකාලෙ පයමං තාව උද්ධනාරොපිතං විය උදකං පක්කුධාපෙන්වා දුතියවාරෙ
 ධූමං උට්ඨාපෙන්වා තතියවාරෙ තාලක්ඛන්ධප්පමාණං ජාලං උට්ඨාපෙසි.
 බොධිසත්තො උදකතො ජාලං උට්ඨංගමානං දිස්වා “හො, සකුණා, අග්ගිනා
 ආදිත්තං නාම උදකෙන නිබ්බාපෙන්ති, ඉදානි පන උදකමෙව ආදිත්තං. න සක්කා
 අම්මහෙති ඉධ වසිතුං, අඤ්ඤත්ථ ගම්ස්සාමා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ -

133.

“බෙමං යහිං තත්ථ අරි උදිරිතො, දකස්ස මජ්ඣෙ ජලතෙ සතාසනො;
 න අජ්ජ වාසො මහියා මහිරුහෙ, දිසා හජ්චහො සරණාජ්ජ නොභය”න්ති.

තත්ථ බෙමං යහිං තත්ථ අරි උදිරිතොති යස්මිං උදකපිට්ඨෙ බෙමභාවො
 නිබ්භයභාවො, තස්මිං අත්තපච්චත්ථිකො සපත්තො උට්ඨිතො. දකස්සාති උදකස්ස.
 සතාසනොති අග්ගි. සො හි සතං අස්නාති, තස්මා “සතාසනො”ති වුච්චති. න අජ්ජ
 වාසොති අජ්ජ නො වාසො නත්ථි. මහියා මහිරුහෙති මහිරුහො වුච්චති රුක්ඛො,
 තස්මිං ඉම්ස්සා මහියා ජාතෙ රුක්ඛෙති අත්ථො. දිසා හජ්චහොති දිසා හජ්ථ ගච්ඡථ.
 සරණාජ්ජ නො භයන්ති අජ්ජ අම්මාකං සරණතො භයං ජාතං, පටිසරණට්ඨානතො
 භයං උප්පන්නන්ති අත්ථො.

එවං වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො වචනකරෙ සකුණෙ ආදාය උප්පතිත්වා
 අඤ්ඤත්ථ ගතො. බොධිසත්තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා ඨිතසකුණා ජීවිතක්ඛයං
 පත්තා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තදා බොධිසත්තස්ස වචනකරා සකුණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, සකුණරාජා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

සතාසනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[134] 4. ක්කානසොධනජාතකවණ්ණනා

යෙ සඤ්ඤිතොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සඬ්ඤ්ඤානගරද්වාරෙ අත්තනා සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්ඤාසං ධම්මසෙනාපතීනො විත්ථාරඛ්‍යාකරණං ආරඬ්භ කට්ඨෙසි. තත්‍රිදං අතීතවත්ථු – අතීතෙ කිර ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො අත්තෙවාසිකෙහි පුච්ඡිතො “නෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤි”ති ආහ...පෙ.... තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස කථං න ගණ්ඨිංසු. බොධිසත්තො ආහස්සරතො ආගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා ඉමං ගාථමාහ –

134.

“යෙ සඤ්ඤිතො තෙපි දුග්ගතා, යෙපි අසඤ්ඤිතො තෙපි දුග්ගතා;
එතං උභයං විචජ්ජය, තං සමාපත්තිසුඛං අනඬ්ගණං”න්ති.

තත්ථ යෙ සඤ්ඤිතොති යපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනලාභිනො අවසෙසෙ සවිත්තකසත්තෙ දස්සෙති. තෙපි දුග්ගතාති තස්සා සමාපත්තියා අලාභතො තෙපි දුග්ගතා නාම. යෙපි අසඤ්ඤිතොති අසඤ්ඤාභවෙ නිබ්බත්තෙ අවිත්තකසත්තෙ දස්සෙති. තෙපි දුග්ගතාති තෙපි ඉමිස්සායෙව සමාපත්තියා අලාභතො දුග්ගතායෙව නාම. එතං උභයං විචජ්ජයාති එතං උභයමිපි සඤ්ඤිභවඤ්ච අසඤ්ඤිභවඤ්ච විචජ්ජය පජහාති අත්තෙවාසිකං ඔවදති. තං සමාපත්තිසුඛං අනඬ්ගණන්ති තං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභිනො සන්තට්ඨෙන “සුඛං”න්ති සඬ්ඛං ගතං ක්කානසුඛං අනඬ්ගණං නිද්දොසං බලවචිත්තකග්ගතාසභාවෙනපි තං අනඬ්ගණං නාම ජාතං.

එවං බොධිසත්තො ධම්මං දෙසෙත්වා අත්තෙවාසිකස්ස ගුණං කට්ඨත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. තදා සෙසතාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස සද්දභිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ක්කානසොධනජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[135] 5. වන්දාහජාතකවණ්ණනා

වන්දාහන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සඬ්ඤ්ඤානගරද්වාරෙ ථෙරස්සෙව පඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං ආරඬ්භ කට්ඨෙසි. අතීතෙ කිර ඛාරාණසියං

බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො
අන්තෙවාසිකෙහි පුච්ඡිතො “චන්දාහං සුරියාහ” න්ති චන්වා ආහස්සරො
නිබ්බන්තො. තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස න සද්දහිංසු. බොධිසත්තො
ආහස්සරො ආගන්ත්වා ආකාසෙ යිතො ඉමං ගාථමාහ —

135.

“චන්දාහං සුරියාහඤ්ච, යොධ පඤ්ඤාය ගාධති;
අවිතක්කෙන ඤානෙන, හොති ආහස්සරුපගො” ති.

තත්ථ චන්දාහන්ති ඔදාතකසිණං දස්සෙති. සුරියාහන්ති පීතකසිණං. යොධ
පඤ්ඤාය ගාධතීති යො පුග්ගලො ඉධ සත්තලොකෙ ඉදං කසිණද්වයං පඤ්ඤාය
ගාධති, ආරම්මණං කත්වා අනුපවිසති, තත්ථෙව පතිට්ඨහති. අථ වා චන්දාහං
සුරියාහඤ්ච, යොධ පඤ්ඤාය ගාධතීති යත්තකං යානං චන්දාහා ව සුරියාහා ව
පත්ථවා, තත්ථකෙ යානෙ පටිභාගකසිණං වඩ්ඪෙත්වා තං ආරම්මණං කත්වා
ඤානං නිබ්බන්තෙත්තො උභයමිපෙතං ආහං පඤ්ඤාය ගාධති නාම. තස්මා
අයමිපෙත්ථ අත්ථොයෙව. අවිතක්කෙන ඤානෙන, හොති ආහස්සරුපගොති සො
පුග්ගලො තවා කත්වා පටිලද්ධෙන දුතියෙන ඤානෙන ආහස්සරුබ්‍රහ්මලොකුපගො
හොතීති.

එවං බොධිසත්තො තාපසෙ බොධෙත්වා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස ගුණං
කථෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො.

සත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො, මහාබ්‍රහ්මා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

චන්දාහජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[136] 6. සුවණ්ණහංසජාතකවණ්ණනා

යං ලද්ධං තෙන තුට්ඨබ්බන්ති ඉදං සත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුල්ලනන්දං
භික්ඛුනිං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි අඤ්ඤතරො උපාසකො භික්ඛුනිසඤ්ඤං
ලසුණෙන පචාරෙත්වා ඛේතපාලං ආණාපෙසි “සචෙ භික්ඛුනියො ආගච්ඡන්ති,
එකෙකාය භික්ඛුනියා ද්වෙ තයො භණ්ඩිකෙ දෙහි” ති. තතො පට්ඨාය භික්ඛුනියො
තස්ස ගෙහමිපි ඛේතමිපි ලසුණත්ථාය ගච්ඡන්ති. අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ තස්ස
ගෙහෙ ලසුණං පරික්ඛයං අගමාසි. පුල්ලනන්දා භික්ඛුනී සපරිවාරා ගෙහං ගන්ත්වා
“ලසුණනාවුසො අත්ථො” ති චන්වා “නත්ථයො, යථාහතං ලසුණං පරික්ඛිණං,
ඛේතං ගච්ඡවා” ති චුත්තා ඛේතං ගන්ත්වා න මත්තං ජානිත්වා ලසුණං
ආහරාපෙසි. ඛේතපාලො උජ්ඣාසි “කථඤ්ඤි නාම භික්ඛුනියො න මත්තං
ජානිත්වා ලසුණං හරාපෙස්සන්ති” ති? තස්ස කථං සුත්වා යා තා භික්ඛුනියො
අප්පිච්ඡා, තාපි, තාසං සුත්වා භික්ඛුපි, උජ්ඣාසිංසු. උජ්ඣාසිත්වා ව පන භගවතො
එතමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා පුල්ලනන්දං භික්ඛුනිං ගරහිත්වා “භික්ඛවෙ,

මහිවිඡා පුග්ගලො නාම විජාතමාතුයාපි අප්පියො හොති අමනාපො, අප්පසන්නෙ පසාදෙතුං, පසන්නානං වා හියොයාසොමත්තාය පසාදං ජනෙතුං, අනුප්පන්නං වා ලාභං උප්පාදෙතුං, උප්පන්නං වා පන ලාභං ථීරං කාතුං න සක්කොති. අප්පිවිඡා පන පුග්ගලො අප්පසන්නෙ පසාදෙතුං, පසන්නානං වා හියොයාසොමත්තාය පසාදං ජනෙතුං, අනුප්පන්නං වා ලාභං උප්පාදෙතුං, උප්පන්නං වා පන ලාභං ථීරං කාතුං සක්කොති” තිආදිනා නයෙන හික්ඛුනං තදනුවිජවිකං ධම්මං කථෙත්වා “න, හික්ඛවෙ, පුල්ලනන්දා ඉදානෙව මහිවිඡා, පුබ්බෙපි මහිවිඡායෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රාහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස වයථපත්තස්ස සමානජාතිකා කුලා පජාපතිං ආහරිංසු. තස්සා නන්දා නන්දාවතී සුන්දරීනන්දාති තිස්සො ධීතරො අහෙසුං. තාසු පතිකුලං අගතාසුයෙව බොධිසත්තො කාලං කත්වා සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්ති, ජාතිස්සරඤ්ඤාණඤ්චස්ස උප්පජ්ජි. සො වයථපත්තො සුවණ්ණසඤ්ජන්නං සොහග්ගප්පත්තං මහන්නං අත්තභාවං දිස්වා “කුතො නු බො වචිත්වා අහං ඉධුපපන්නො” ති ආවජ්ජෙන්නො “මනුස්සලොකතො” ති ඤත්වා පුන “කථං නු බො මෙ බ්‍රාහ්මණී ව ධීතරො ව ජීවන්ති” ති උපධාරෙන්නො “පරෙසං හතිං කත්වා කිවිජෙන ජීවන්ති” ති ඤත්වා චිත්තෙසි “මය්හං සරීරෙ සොවණ්ණමයානි පත්තානි කොට්ටනසට්ටනමානි, ඉතො තාසං එකෙකං පත්තං දස්සාමි, තෙන මෙ පජාපති ව ධීතරො ව සුඛං ජීවිස්සන්ති” ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා පිට්ඨිවංසකොටියං නිලිසි, බ්‍රාහ්මණී ව ධීතරො ව බොධිසත්තං දිස්වා “කුතො ආගතොසි, සාමී” ති පුච්ඡිංසු. “අහං තුම්භාකං පිතා කාලං කත්වා සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තො තුම්භෙ දට්ඨුං ආගතො. ඉතො පටියාය තුම්භාකං පරෙසං හතිං කත්වා දුක්ඛජීවිකාය ජීවනකිව්චං නත්ථි, අහං වො එකෙකං පත්තං දස්සාමි, තං වික්කිණිත්වා සුබ්බෙත ජීවං” ති එකං පත්තං දත්වා අගමාසි. සො එතෙනෙව නියාමෙන අන්තරන්තරා ආගන්ත්වා එකෙකං පත්තං දෙති, බ්‍රාහ්මණී ව ධීතරො ව අඬ්ඨා සුබ්බතා අහෙසුං.

අපේකදිවසං සා බ්‍රාහ්මණී ධීතරො ආමන්තෙසි “අම්මා, තිරච්ඡානානං නාම චිත්තං දුජ්ජානං. කදාවි වො පිතා ඉධ නාගච්ඡෙය්‍ය, ඉදානිස්ස ආගතකාලෙ සබ්බානි පත්තානිපි ලුඤ්චිත්වා ගණ්භාමා” ති. තා “එවං නො පිතා කිලමිස්සති” ති න සම්පට්චිඡිංසු. බ්‍රාහ්මණී පන මහිවිජතාය පුන එකදිවසං සුවණ්ණහංසරාජස්ස ආගතකාලෙ “එහි තාව, සාමී” ති වත්වා තං අත්තනො සන්තිකං උපගතං උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා සබ්බපත්තානි ලුඤ්චි. තානි පන බොධිසත්තස්ස රුචිං විනා බලක්කාරෙන ගහිතත්තා සබ්බානි බකපත්තසදිසානි අහෙසුං. බොධිසත්තො පක්ඛෙ පසාරෙත්වා ගන්තුං නාසක්ඛි. අථ නං සා මහාවාටියං පක්ඛිපිත්වා පොසෙසි. තස්ස පුන උට්ඨගන්තානි පත්තානි සෙතානි සම්පජ්ජිංසු. සො සඤ්ජාතපත්තො උප්පතිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගන්ත්වා න පුන ආගමාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ථුල්ලනන්දා ඉදානෙව මහිච්ඡා, පුබ්බෙපි මහිච්ඡායෙව, මහිච්ඡතාය ච පන සුවණ්ණමිහා පරිභීතා. ඉදානි පන අත්තනො මහිච්ඡතාය එව ලසුණමිහාපි පරිභායිස්සති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය ලසුණං බාදිතුං න ලභිස්සති. යථා ච ථුල්ලනන්දා, එවං තං නිස්සාය සෙසභික්ඛුනියොපි. තස්මා ඛහුං ලභිත්වාපි පමාණමෙව ජාතිතබ්බං, අප්පං ලභිත්වා පන යථාලද්ධෙනෙව සන්තොසො කාතබ්බො, උත්තරි න පත්ථෙතබ්බං’’න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

136.

‘‘යං ලද්ධං තෙන තුට්ඨබ්බං, අතිලොභො හි පාපකො;
හංසරාජං ගහෙත්වාන, සුවණ්ණං පරිභායථා’’ති.

තත්ථ තුට්ඨබ්බන්ති තුස්සිතබ්බං.

ඉදං පන වත්වා සත්ථා අනෙකපරියායෙන ගරහිත්වා ‘‘යා පන භික්ඛුනී ලසුණං බාදෙය්‍ය, පාවිත්තිය’’න්ති (පාචි. 794) සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණී අයං ථුල්ලනන්දා අහොසි, තිස්සො ධීතරො ඉදානි තිස්සොයෙව හගිනියො, සුවණ්ණහංසරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුවණ්ණහංසජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[137] 7. බබ්බුජාතකවණ්ණනා

යත්ථෙකො ලහතෙ බබ්බුති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො කාණමාතුසික්ඛාපදං (පාචි. 230 ආදයො) ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථීයඤ්චි කාණමාතා නාම ධීතුවසෙන පාකට්ඨාමා උපාසිකා අහොසි සොතාපන්නා අරියසාවිකා. සා ධීතරං කාණං අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ සමානජාතිකස්ස පුරිසස්ස අදාසි. කාණා කෙනච්ඡෙව කරණියෙන මාතු සරං අගමාසි. අට්ඨසා සාමිකො කතිපාහච්චයෙන දුතං පාහෙසි ‘‘ආගච්ඡතු කාණා, ඉච්ඡාමි කාණාය ආගමන’’න්ති. කාණා දුතස්ස වචනං සුත්වා ‘‘අම්ම, ගමිස්සාමි’’ති මාතරං ආපුච්ඡි. කාණමාතා ‘‘එත්තකං කාලං වසිත්වා කථං තුච්ඡන්ත්වා ගමිස්සාමි’’ති පුචං පචි. තස්මිංයෙව බණෙ එකො පිණ්ඩවාරිකො භික්ඛු තස්සා නිවෙසනං අගමාසි, උපාසිකා තං නිසීදාපෙත්වා පත්තපුරං පුචං දාපෙසි. සො භික්ඛු නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛි, තස්සපි තථෙව දාපෙසි. සොපි නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛි, තස්සපි තථෙවාති එවං චතුත්තං ජනානං දාපෙසි. යථාපට්ඨස්ස පුචං පරික්ඛයං අගමාසි, කාණාය ගමනං න සම්පජ්ජි. අට්ඨසා සාමිකො දුතියමිපි, තතියමිපි දුතං පාහෙසි. තතියං පාහෙන්නො ච ‘‘සවෙ කාණා නාගච්ඡිස්සති, අහං අඤ්ඤං පජාපතිං ආනෙස්සාමි’’ති පාහෙසි. තයොපි වාරෙ තෙනෙව උපායෙන ගමනං න සම්පජ්ජි, කාණාය සාමිකො අඤ්ඤං පජාපතිං ආනෙසි. කාණා තං පවත්ති. සුත්වා රොදමානා අට්ඨාසි.

සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුබ්බණ්භසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය කාණමාතාය නිවෙසනං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා කාණමාතරං පුච්ඡි

“කිස්සායං කාණා රොදති” ති? “ඉමිනා නාම කාරණෙනා” ති ව සුත්වා කාණමාතරං සමස්සාසෙත්වා ධම්මිං කථං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. අථ තෙසං චතුත්තං භික්ඛුනං තයො වාරෙ යථාපටියත්තපුචං ගහෙත්වා කාණාය ගමනස්ස උපච්ඡින්නහාවො භික්ඛුසඨසෙ පාකටො ජාතො. අථෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, චතුභි නාම භික්ඛුභි තයො වාරෙ කාණමාතාය පක්කපුචං බාදිත්වා කාණාය ගමනත්තරායං කත්වා සාමිකෙන පරිච්චත්තං ධිතරං නිස්සාය මහාඋපාසිකාය දොමනස්සං උප්පාදිත” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තෙ චත්තාරො භික්ඛු කාණමාතාය සන්නකං බාදිත්වා තස්සා දොමනස්සං උප්පාදෙසුං, පුබ්බෙපි උප්පාදෙසුංයෙවා” ති චත්වා අනිතං ආහරි.

අනිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො පාසාණකොට්ඨකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පරියොදාතසිප්පො අහොසි. කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං නිගමෙ එකො මහාවිහවො සෙට්ඨි අහොසි, තස්ස නිධානගතායෙව චත්තාලීස භිරඤ්ඤකොට්ඨො අහෙසුං. අථස්ස හරියා කාලං කත්වා ධනසිනෙහෙන ගන්ත්වා ධනපිට්ඨියං මුසිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. එවං අනුක්කමෙන සබ්බම්පි තං කුලං අබ්භත්ථං අගමාසි, වංසො උපච්ඡිජ්ජි. සො ගාමොපි ඡඩ්ඨිතො අපණ්ණත්තිකභාවං අගමාසි. තදා බොධිසත්තො තස්මිං පුරාණගාමට්ඨානෙ පාසාණෙ උප්පාටෙත්වා කොට්ටෙති. අථ සා මුසිකා ගොවරාය වරමානා බොධිසත්තං පුනප්පුනං පස්සන්ති උප්පන්නසිනෙහා හුත්වා චිත්තෙසි “මය්හං ධනං බහු නික්කාරණෙන නස්සිස්සති, ඉමිනා සද්ධිං එකතො හුත්වා ඉදං ධනං දත්වා මංසං වික්කිණාපෙත්වා බාදිස්සාමි” ති. සා එකදිවසං එකං කභාපණං මුබ්බෙන ඩංසිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්නිකං අගමාසි. සො තං දිස්වා පියවාවාය සමාලපන්නො “කිං නු බො, අම්ම, කභාපණං ගහෙත්වා ආගතාසි” ති ආහ. තාත, ඉමං ගහෙත්වා අත්තනාපි පරිභුඤ්ජ, මය්හම්පි මංසං ආහරාති. සො “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡිත්වා කභාපණං ආදාය සරං ගන්ත්වා එකෙන මාසකෙන මංසං කිණිත්වා ආහරිත්වා තස්සා අදාසි. සා තං ගහෙත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං ගන්ත්වා යථාරුචියා බාදි. තතො පට්ඨාය ඉමිනාව නියාමෙන දිවසෙ දිවසෙ බොධිසත්තස්ස කභාපණං දෙති, සොපිස්සා මංසං ආහරති.

අථෙකදිවසං තං මුසිකං බිළාරො අග්ගහෙසි. අථ නං සා එවමාහ “මා, සම්ම, මං මාරෙසි” ති. කිංකාරණා න මාරෙස්සාමි? අහඤ්භි ඡාතො මංසං බාදිතුකාමො, න සක්කා මයා න මාරෙතුන්ති. කිං පන එකදිවසමෙව මංසං බාදිතුකාමොසි, උදාහු නිච්චකාලන්ති? “උභමානො නිච්චකාලම්පි බාදිතුකාමොමිහි” ති. “යදි එවං අහං තෙ නිච්චකාලං මංසං දස්සාමි, විස්සජ්ජෙහි ම” ති. අථ නං බිළාරො “තෙන හි අප්පමත්තා හොහි” ති විස්සජ්ජෙසි. තතො පට්ඨාය සා අත්තනො ආහතං මංසං ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං බිළාරස්ස දෙති, එකං සයං බාදති. අථ නං එකදිවසං අඤ්ඤොපි බිළාරො අග්ගහෙසි, තම්පි තථෙව සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තනං විස්සජ්ජාපෙසි. තතො පට්ඨාය තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා බාදන්ති. පුන අඤ්ඤො

අග්ගහෙසි, තමිපි තට්ඵ සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තානං මොවාපෙසි. තතො පට්ඨාය චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා බාදන්ති. පුන අඤ්ඤා අග්ගහෙසි, තමිපි තට්ඵ සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තානං මොවාපෙසි. තතො පට්ඨාය පඤ්ච කොට්ඨාසෙ කත්වා බාදන්ති. සා පඤ්චමං කොට්ඨාසං බාදමානා අප්පාභාරතාය කිලන්තා කිසා අහොසි අප්පමංසලොභිතා

බොධිසත්තො තං දිස්වා “අම්ම, කස්මා මිලාතාසි”ති චත්වා “ඉමිනා නාම කාරණෙන”ති චුත්තෙ “ත්වං එත්තකං කාලං කස්මා මය්හං නාවික්ඛි, අහමෙත්ථ කාතබ්බං ජානිස්සාමි”ති තං සමස්සාසෙත්වා සුද්ධඵලිකපාසාණෙන ගුහං කත්වා ආහරිත්වා “අම්ම, ත්වං ඉමං ගුහං පවිසිත්වා නිපජ්ජිත්වා ආගතාගතානං ඵරුසාහි වාචාහි සන්තජ්ජෙය්‍යාසි”ති ආහ. සා ගුහං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. අට්ඨකො බිලාරො ආගන්ත්වා “දෙහි, අජ්ජ මෙ මංස”න්ති ආහ. අථ නං මුසිකා “අරෙ, දුට්ඨබිලාර, කිං තෙ අහං මංසභාරිකා, අත්තනො පුත්තානං මංසං බාදා”ති තජ්ජෙසි. බිලාරො ඵලිකගුහාය නිපන්තභාවං අජානන්තො කොධවසෙන මුසිකං ගණ්ඨිස්සාමි”ති සහසාව පක්ඛන්දිත්වා හදයෙන ඵලිකගුහායං පහරි. තාවදෙවස්ස හදයං හිජ්ජි, අක්ඛිති නික්ඛමනාකාරජ්ජත්තානි ජාතානි. සො තත්ථට්ඵ ජීවිතක්ඛයං පත්වා එකමන්තං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ පති. එතෙනුපායෙන අපරොපි අපරොපිති චත්තාරොපි ජනා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්සු. තතො පට්ඨාය මුසිකා නිබ්භයා භුත්වා බොධිසත්තස්ස දෙවසිකං ද්වෙ තයො කභාපණෙ දෙති. එවං අනුක්කමෙන සබ්බමිපි ධනං බොධිසත්තස්සෙව අදාසි. තෙ උභොපි යාවජීවං මෙත්තිං අභින්දිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

137.

“යත්ථෙකො ලහතෙ බබ්බු, දුතියො තත්ථ ජායති;
තතියො ච චතුත්ථො ච, ඉදං තෙ බබ්බුකා බිල”න්ති.

තත්ථ යත්ථාති යස්මිං යානෙ. බබ්බුති බිලාරො. දුතියො තත්ථ ජායතීති යත්ථ එකො මුසිකං වා මංසං වා ලහති, දුතියොපි තත්ථ බිලාරො ජායති උජ්ජජ්ජති, තථා තතියො ච චතුත්ථො ච. එවං තෙ තදා චත්තාරො බිලාරා අහෙසුං. භුත්වා ච පන දිවසෙ දිවසෙ මංසං බාදන්තා තෙ බබ්බුකා ඉදං ඵලිකමයං බිලං උරෙන පහරිත්වා සබ්බෙපි ජීවිතක්ඛයං පත්තාති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා චත්තාරො බිලාරා චත්තාරො හික්ඛු අහෙසුං, මුසිකා කාණමානා, පාසාණකොට්ඨකමණිකාරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බබ්බුජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[138] 8. ගොධාජාතකවණ්ණනා

කිං තෙ ජවාහි දුම්මෙධාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකහික්ඛුං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. පච්චුප්පන්තවත්ථු හෙට්ඨා කට්ඨසදිසමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
ගොධායොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තදා එකො පඤ්චාහිඤ්ඤො උග්ගතපො
තාපසො එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණසාලායං වසති,
ගාමවාසිනො තාපසං සක්කච්චං උපට්ඨහන්ති. බොධිසත්තො තස්ස
වඩ්ඤාමනකොටියං එකස්මිං වම්මිකෙ වසති, වසන්තො ව පන දිවසෙ දිවසෙ ද්වෙ
තයො වාරෙ තාපසං උපසඬ්ඤාමන්වා ධම්මුපසංහිතං අත්ථුපසංහිතඤ්ච වචනං සුත්වා
තාපසං වන්දිත්වා වසන්ට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අපරභාගෙ තාපසො ගාමවාසිනො
ආප්‍රච්ඡිත්වා පක්කාමි. පක්කමන්තෙ ව පන තස්මිං සීලවතසම්පන්නෙ තාපසෙ
අඤ්ඤො කුටතාපසො ආගන්ත්වා තස්මිං අස්සමපදෙ වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො
“අයම්පි සීලවා”ති සල්ලක්ඛෙත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්ස සන්තිකං අගමාසි.

අට්ඨකදිවසං නිදාසසමයෙ අකාලමෙසෙ වුට්ඨෙ වම්මිකෙහි මක්ඛිකා
නික්ඛම්භු, තාසං බාදනත්ථං ගොධා ආහිණ්ඩිංසු. ගාමවාසිනො නික්ඛම්ත්වා
මක්ඛිකාබාදකා ගොධා ගහෙත්වා සිනිද්ධසම්භාරසංයුත්තං අම්බිලානම්බිලං
ගොධාමංසං සම්පාදෙත්වා තාපසස්ස අදංසු. තාපසො ගොධාමංසං බාදිත්වා
රසතණ්භාය බද්ධො “ඉදං මංසං අතිමධුරං, කිස්ස මංසං නාමෙත”න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා
“ගොධාමංස”න්ති සුත්වා “මම සන්තිකං මහාගොධා ආගච්ඡති, තං මාරෙත්වා
මංසං බාදිස්සාමි”ති චින්තෙසි. චින්තෙත්වා ව පන භාජනඤ්ච සප්පිලොණාදීනි ව
ආහරාපෙත්වා එකමන්තෙ යපෙත්වා මුග්ගරමාදාය කාසාවෙන පටිච්ඡාදෙත්වා
පණ්ණසාලාද්වාරෙ බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානො උපසන්තුපසන්තො
විය හුත්වා නිසීදි බොධිසත්තො සායන්භසමයෙ “තාපසස්ස සන්තිකං ගම්ස්සාමි”ති
නික්ඛම්ත්වා උපසඬ්ඤාමන්තොව තස්ස ඉන්ද්‍රියවිප්පකාරං දිස්වා චින්තෙසි “නායං
තාපසො අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු නිසීදනාකාරෙන නිසින්තො, අප්පෙස මං
ඔලොකෙන්තොපි දුට්ඨිත්ථියො හුත්වා ඔලොකෙති, පරිග්ගණ්හිස්සාමි න”න්ති.
සො තාපසස්ස හෙට්ඨාවාතෙ යත්වා ගොධාමංසගන්ධං ඝායිත්වා “ඉමිනා
කුටතාපසෙන අප්පං ගොධාමංසං බාදිතං භවිස්සති, තෙනෙස රසතණ්භාය බද්ධො
අප්පං මං අත්තනො සන්තිකං උපසඬ්ඤාමන්තං මුග්ගරෙන පහරිත්වා මංසං පචිත්වා
බාදිතුකාමො භවිස්සති”ති තස්ස සන්තිකං අනුපගන්ත්වා පටික්කමිත්වා විවරති.

තාපසො බොධිසත්තස්ස අනාගමනභාවං ඤාත්වා “ඉමිනා ‘අයං මං
පහරිතුකාමො’ති ඤාතං භවිස්සති, තෙන කාරණෙන නාගච්ඡති,
අනාගච්ඡන්තස්සාපිස්ස කුතො මුත්ති”ති මුග්ගරං නිහරිත්වා බිපි. සො තස්ස
අග්ගතඬ්ඨුට්ඨමෙව ආසාදෙසි. බොධිසත්තො වෙගෙන වම්මිකං පටිසිත්වා
අඤ්ඤන ඡිද්දෙන සිසං උක්ඛිපිත්වා “අමහො කුට්ඨෙල, අහං තව සන්තිකං
උපසඬ්ඤාමන්තො ‘සීලවා’ති සඤ්ඤාය උපසඬ්ඤාමි, ඉදානි පන තෙ මයා කුට්ඨාවො
ඤාතො, තාදිසස්ස මහාවොරස්ස කිං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඬ්ඨගෙනා”ති වත්වා තං
ගරහන්තො ඉමං ගාථමාහ —

138.

“කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධ, කිං තෙ අජිනසාටියා;
අබ්භන්තරං තෙ ගහනං, බාහිරං පරිමජ්ජසී”ති.

තත්ථ කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධාති අම්මො දුම්මෙධ, නිජ්ජඤ්ඤ ඵතා පබ්බජිතෙන
ධාරෙතබ්බා ජටා, පබ්බජ්ජාගුණරහිතස්ස කිං තෙ තාහි ජටාහිති අත්ථො. කිං තෙ
අජිනසාටියාති අජිනසාටියා අනුච්ඡවිකස්ස සංවරස්ස අභාවකාලතො පටියාය කිං
තෙ අජිනසාටියා. අබ්භන්තරං තෙ ගහනන්ති තච අබ්භන්තරං හදයං
රාගදොසමොහගහනෙන ගහනං පටිච්ඡන්තං. බාහිරං පරිමජ්ජසීති සො ත්වං
අබ්භන්තරෙ ගහනෙ න්භානාදීහි වෙච ලිඛිගගහනෙන ච බාහිරං පරිමජ්ජසී, තං
පරිමජ්ජන්තො කඤ්ජිකපුරිතලාබු විය විසපුරිතවාටි විය ආසිවිසපුරිතවම්මිකො විය
ගුථපුරිතවිත්තසටො විය ච බහිමටියොව හොසි, කිං තයා වොරෙන ඉධ වසන්තෙන,
සීසං ඉතො පලායාහි, නො වෙ පලායසි, ගාමවාසිනං තෙ ආචික්ඛිත්වා නිග්ගහං
කාරාපෙස්සාමීති.

ඵචං බොධිසත්තො කුටතාපසං තජ්ජෙත්වා වම්මිකමෙච පාවිසී, කුටතාපසොපි
තතො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
කුටතාපසො අයං කුභකො අහොසි, පුරිමො සීලවන්තතාපසො සාරිපුත්තො,
ගොධාපණ්ඩිතො පන අහමෙච අහොසි”න්ති.

ගොධාජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[139] 9. උභතොහට්ඨජාතකවණ්ණනා

අක්ඛි භින්නා පටො නටියොති ඉදං සත්ථා වෙඵචනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං
ආරබ්භ කටෙසි. තදා කිර ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො,
සෙය්‍යාථාපි නාම ඡවාලාතං උභතොපදිත්තං මජ්ඣෙකෙ ගුථගතං නෙචාරඤ්ඤෙ
කට්ඨත්ථං ඵරති, න ගාමෙ කට්ඨත්ථං ඵරති, ඵචමෙච දෙවදත්තො ඵචරුපෙ
නියායානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උභතො හට්ඨො උභතො පරිබාහිරො ජාතො,
ගිහිපරිභොගා ච පරිභිතො, සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච න පරිපුරෙති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා
“කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය
නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙච උභතො හට්ඨො හොති,
අතීතෙපි උභතො හට්ඨො අහොසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
රුක්ඛදෙවතා භුත්වා නිබ්බන්ති. තදා එකස්මිං ගාමකෙ බාලිසිකා වසන්ති. අටෙකො
බාලිසිකො බලිසං ආදාය දහරෙන පුත්තෙන සද්ධිං යස්මිං සොබ්භෙ පකතියාපි
බාලිසිකා මච්ඡෙ ගණ්හන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා බලිසං බිපි. බලිසො උදකපටිච්ඡන්තෙ
එකස්මිං බාණුකෙ ලග්ගි. බාලිසිකො තං ආකඨ්ඨිතුං අසක්කොන්තො වින්තෙසි

“අයං බලියො මහාමච්ඡෙ ලග්ගො භවිස්සති, පුත්තකං මාතු සන්තිකං පෙසෙත්වා පටිච්ඡෙදකෙහි සද්ධිං කලහං කාරාපෙම්, එවං ඉතො න කොචි කොට්ඨාසං පච්චාසිස්සති” ති. සො පුත්තං ආහ “ගච්ඡ, තාත, අම්මෙහි මහාමච්ඡස්ස ලද්ධභාවං මාතු ආචික්ඛාහි, ‘පටිච්ඡෙදකෙහි කිර සද්ධිං කලහං කරොහි’ ති වදෙහි” ති. සො පුත්තං පෙසෙත්වා බලියං ආකඛස්සිතුං අසක්කොන්තො රජ්ජුච්ඡෙදනභයෙන උත්තරිසාටකං ඵලෙ යපෙත්වා උදකං ඔතරිත්වා මච්ඡලොභෙන මච්ඡං උපධාරෙත්තො බාණුකෙහි පහරිත්වා ද්වෙපි අක්ඛිති හින්දි. ඵලෙ යපිතසාටකං පිස්ස වොරො හරි. සො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා හත්ථෙන අක්ඛිති උප්පිළයමානො ගහෙත්වා උදකා උත්තරිත්වා කම්පමානො සාටකං පරියෙසති.

සාපිස්ස හරියා “කලහං කත්වා කස්සචි අපච්චාසිස්සනභාවං කරිස්සාමි” ති එකස්මිංයෙව කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිත්වා එකං අක්ඛිං උක්ඛලිමසියා අඤ්ඤාත්වා කුක්කුරං අඛිකෙනාදාය පටිච්ඡෙදකසරං අගමාසි. අථ නං එකා සභායිකා එවමාහ “එකස්මිංයෙව තෙ කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිතං, එකං අක්ඛි අඤ්ඤාත්වා, පියපුත්තං විය කුක්කුරං අඛිකෙනාදාය සරතො සරං ගච්ඡසි, කිං උම්මත්තිකාසි ජාතා” ති. “නාහං උම්මත්තිකා, ත්වං පන මං අකාරණෙන අක්කොසසි පරිහාසසි, ඉදානි තං ගාමභොජකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අට්ඨ කභාපණෙ දණ්ඩාපෙස්සාමි” ති එවං කලහං කත්වා උභොපි ගාමභොජකස්ස සන්තිකං අගමංසු. කලහෙ විසොධියමානෙ තස්සායෙව මත්ථකෙ දණ්ඩො පති. අථ නං බන්ධිත්වා “දණ්ඩං දෙහි” ති පොථෙතුං ආරභිංසු.

රුක්ඛදෙවතා ගාමෙ තස්සා ඉමං පවත්තිං, අරඤ්ඤෙ වස්සා පතීනො තං බාසනං දිස්වා බන්ධන්තරෙ ධීතා “භො පුරිස, තුය්හං උදකෙපි කම්මන්තො පදුට්ඨො ඵලෙපි, උභතොහට්ඨො ජාතො” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

139.

“අක්ඛි හින්තා පටො නට්ඨො, සබ්බෙහෙ ව භණ්ඩනං;
උභතො පදුට්ඨා කම්මන්තා, උදකම්භි ඵලම්භි වා” ති.

තත්ථ සබ්බෙහෙ ව භණ්ඩනන්ති සබ්බි නාම සභායිකා, තස්සා ව ගෙහෙ තච හරියාය භණ්ඩනං කතං, භණ්ඩනං කත්වා බන්ධිත්වා පොථෙත්වා දණ්ඩං දාපියති. උභතො පදුට්ඨා කම්මන්තාති එවං තච ද්විසුපි යානෙසු කම්මන්තා පදුට්ඨායෙව හින්තායෙව. කතරෙසු ද්විසු? උදකම්භි ඵලම්භි වාති, අක්ඛිභෙදෙන පටනාසෙන ව උදකෙ කම්මන්තා පදුට්ඨා, සබ්බෙහෙ භණ්ඩනෙන ඵලෙ කම්මන්තා පදුට්ඨාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා බාලිසිකො දෙවදත්තො අභොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අභමෙව අභොසි” න්ති.

උභතොහට්ඨජාතකවණ්ණනා නවමා.

[140] 10. කාකජාතකවණ්ණනා

නිව්වං උබ්බිග්ගහදයාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථවරියං
ආරබ්භ කට්ඨෙ. පච්චුප්පන්තවත්ථු ද්වාදසකතිපාතෙ භද්දසාලජාතකෙ (ජා.
1.12.13 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
කාකයොනියං නිබ්බන්ති. අට්ඨකදිවසං රඤ්ඤො පුරොහිතො බහිනගරෙ නදියං
න්භායිත්වා ගන්ධෙ විලිම්පිත්වා මාලං පිළන්ධිත්වා වරවත්ථනිවත්ථො නගරං
පාවිසි. නගරද්වාරතොරණෙ ද්වෙ කාකා නිසින්තා හොන්ති. තෙසු එකො එකං ආභ
– “සම්ම, අභං ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ සරීරවළඤ්ජං පාතෙස්සාමි” ති.
ඉතරො “මා තෙ එතං රුචිචි, අයං බ්‍රාහ්මණො ඉස්සරො, ඉස්සරජනෙන ව සද්ධිං
වෙරං නාම පාපකං. අයඤ්චි කුද්ධො සබ්බෙපි කාකෙ විනාසෙය්‍යා” ති. “න සක්කා
මයා න කාතු” ති. “තෙන හි පඤ්ඤායිස්සමි” ති වත්වා ඉතරො කාකො පලායි.
සො තොරණස්ස හෙට්ඨාභාගං සම්පත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙ ඔලම්බකං වාලෙන්තො විය
තස්ස මත්ථකෙ වච්චං පාතෙසි. බ්‍රාහ්මණො කුප්ඤ්ඤාත්වා කාකෙසු වෙරං බන්ධි.

තස්මිං කාලෙ එකා හතියා විහිකොට්ඨිකදාසී විහිං ගෙහද්වාරෙ ආතපෙ
පත්ථරිත්වා රක්ඛන්ති නිසින්තාව නිද්දං ඔක්කමි. තස්සා පමාදං ඤත්වා එකො
දීඝලොමකො එළකො ආගන්ත්වා විහිං බාදි, සා පබ්‍රජ්ඤාත්වා තං දිස්වා පලාපෙසි.
එළකො දුතියමිපි, තතියමිපි තස්සා තට්ථ නිද්දායනකාලෙ ආගන්ත්වා විහිං බාදි.
සාපි තං තික්ඛන්තුං පලාපෙත්වා වින්තෙසි “අයං පුනප්පුනං බාදන්තො උපඩ්ඨවිහිං
බාදිස්සති, බහු මෙ ඡෙදො භවිස්සති, ඉදානිස්ස පුන අනාගමනකාරණං
කරිස්සාමි” ති. සා අලාතං ගහෙන්වා නිද්දායමානා විය නිසිදිත්වා විහිබාදනත්ථාය
එළකෙ සම්පත්තෙ උට්ඨාය අලාතෙන එළකං පහරි, ලොමානි අග්ගිං ගණ්ඨිංසු. සො
සරීරෙ ඤායන්තෙ “අග්ගිං නිබ්බාපෙස්සාමි” ති වෙගෙන ගන්ත්වා හත්ථිසාලාය
සම්පෙ එකිස්සා තිණකුටියා සරීරං සංසි, සා පජ්ජලි. තතො උට්ඨිතා ජාලා
හත්ථිසාලං ගණ්ඨි. හත්ථිසාලාසු ඤායන්තිසු හත්ථිපිට්ඨානි ඤායිංසු, බහු හත්ථි
වණ්ණසරීරා අහෙසු. වෙජ්ජා හත්ථි අරොගෙ කාතුං අසක්කොන්තා රඤ්ඤො
ආරොවෙසු. රාජා පුරොහිතං ආභ “ආවරිය, හත්ථිවෙජ්ජා හත්ථි තික්ච්ඡිතුං න
සක්කොන්ති, අපි කිඤ්චි හෙසජ්ජං ජානාමි” ති. “ජානාමි, මහාරාජා” ති. “කිං ලද්ධුං
වට්ඨති” ති? “කාකවසා, මහාරාජා” ති. රාජා “තෙන හි කාකෙ මාරෙන්වා වසං
ආභරථා” ති ආභ. තතො පට්ඨාය කාකෙ මාරෙන්වා වසං අලහිත්වා තත්ථ තත්ථෙව
රාසිං කරොන්ති, කාකානං මහාභයං උජ්ජජි.

තදා බොධිසත්තො අසිතිකාකසහස්සපරිවාරො මහාසුසානෙ වසති. අට්ඨකො
කාකො ගන්ත්වා කාකානං උජ්ජන්තභයං බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසි. සො
වින්තෙසි “යට්ඨෙත්වා මං අඤ්ඤො මය්හං ඤාතකානං උජ්ජන්තභයං හරිතුං
සමත්ථො නාම නත්ථි, හරිස්සාමි න” ති දස පාරමියො ආවජ්ජෙන්වා
මෙත්තාපාරමිං පුරෙවාරිකං කත්වා එකවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා
විවට්ඨමහාවාතපානෙන පවිසිත්වා රඤ්ඤො ආසනස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. අථ නං එකො
මනුස්සො ගහිතුකාමො අහොසි. රාජා “සරණං පවිට්ඨො, මා ගණ්ඨි” ති වාරෙසි.

මහාසත්තෝ ටොකං විස්සමිත්වා මෙත්තාපාරමිං ආවජ්ජෙත්වා හෙට්ඨාසනා නික්ඛමිත්වා රාජානං ආහ - “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති. යං යං කම්මං කත්තබ්බං හොති, සබ්බං නිසම්ම උපධාරෙත්වා කාතුං වට්ටති. යඤ්ච කයිරමානං නිජ්ජප්පති, තදෙව කාතුං වට්ටති, න ඉතරං. සචෙ හි රාජානෝ යං කයිරමානං න නිජ්ජප්පති, තං කරොන්ති, මහාජනස්ස මරණභයපරියොසානං මහාභයං උජ්ජප්පති. පුරොහිතෝ චෙරවසිකො හුත්වා මුසාවාදං අභාසි, කාකානං වසා නාම නත්ථී”ති. තං සුත්වා රාජා පසන්තවිත්තෝ බොධිසත්තස්ස කඤ්චනභද්දපීඨං දාපෙත්වා තත්ථ නිසින්තස්ස පක්ඛන්තරානි සතපාකසභස්සපාකතෙලෙහි මක්ඛාපෙත්වා කඤ්චනතට්ටකෙ රාජාරභං සුභොජනං භොජාපෙත්වා පානීයං පායෙත්වා සුහිතං විගතදරථං මහාසත්තං එතදවොච “පණ්ඩිත, ත්වං ‘කාකානං වසා නාම නත්ථී’ති වදෙසි, කෙන කාරණෙන නෙසං වසා න හොති”ති බොධිසත්තෝ “ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනා”ති සකලනිවෙසනං එකරවං කත්වා ධම්මං දෙසෙන්නෝ ඉමං ගාථමාහ -

140.

“නිච්චං උබ්බිග්ගහදයා, සබ්බලොකවිභෙසකා;
තස්මා නෙසං වසා නත්ථී, කාකානම්භාක ඤාතින”න්ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො - මහාරාජ, කාකා නාම නිච්චං උබ්බිග්ගමානසා භයජ්ජත්තාව විහරන්ති, සබ්බලොකස්ස ච විභෙසකා, ඛත්තියාදයො මනුස්සෙපි ඉත්ථිපුරිසෙපි කුමාරකුමාරිකාදයොපි විභෙදෙන්තා කිලමෙත්තාව විචරන්ති, තස්මා ඉමෙහි ද්විහි කාරණෙහි නෙසං අම්භාකං ඤාතිනං කාකානං වසා නාම නත්ථී. අතීතෙපි න භූතපුබ්බා, අනාගතෙපි න භවිස්සතිති.

එවං මහාසත්තෝ ඉමං කාරණං උත්තානං කත්වා “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අනිසම්ම අනුපධාරෙත්වා කම්මං න කත්තබ්බං”න්ති රාජානං බොධෙසි. රාජා තුස්සිත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙන පුපෙසි. බොධිසත්තෝ රජ්ජං රඤ්ඤායෙව පටිදත්වා රාජානං පඤ්චස්ස සීලෙස්ස පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බසත්තානං අභයං යාචි. රාජා තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා කාකානං නිබද්ධදානං පට්ඨපෙසි. දිවසෙ දිවසෙ තණ්ඩුලම්බණස්ස හත්තං පවිත්වා නානග්ගරසෙහි ඔමද්දිත්වා කාකානං දියති, මහාසත්තස්ස පන රාජභොජනමෙව දීයිත්ථ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා බාරාණසිරාජා ආනන්දො අභොසි, කාකරාජා පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

කාකජාතකවණ්ණනා දසමා.

අසම්පදානවග්ගො වුද්දසමො.

තස්සුද්දානං -

අසම්පදානභීරුකං, සතාසනක්ඛානසොධං;
 චන්දාහං සුවණ්ණහංසං, බබ්බුගොද්ධුහතොහට්ඨං;
 කාකරාජාති තෙ දසාති.

15. කකණ්ටකවග්ගො

[141] 1. ගොධාජාතකවණ්ණනා

න පාපජනසංසෙවීති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො එකං විපක්ඛසෙවිං
 භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්තවත්ථු මහිලාමුඛජාතකෙ කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 ගොධායොනියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. සො වයප්පත්තො නදීතීරෙ මහාබිලෙ
 අනෙකගොධාසනපරිවාරො වාසං කප්පෙසි. තස්ස පුත්තො ගොධාපිල්ලකො
 එකෙන කකණ්ටකෙන සද්ධිං සන්ථවං කත්වා තෙන සද්ධිං සම්මොදමානො
 විහරන්තො “කකණ්ටකං පරිස්සජ්ජිසාමි”ති අවත්ථරති. තස්ස තෙන සද්ධිං
 විස්සාසං ගොධාරාජස්ස ආරොවෙසුං. ගොධාරාජා පුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත,
 ත්වං අට්ඨානෙ විස්සාසං කරොසි, කකණ්ටකා නාම නීවජාතිකා, තෙහි සද්ධිං
 විස්සාසො න කත්තබ්බො. සවෙ ත්වං තෙන සද්ධිං විස්සාසං කරිස්සසි, තං
 කකණ්ටකං නිස්සාය සබ්බමිපෙනං ගොධාකුලං විනාසං පාපුණ්ණස්සති, ඉතො පට්ඨාය
 එතෙන සද්ධිං විස්සාසං මා අකාසි”ති ආහ. සො කරොතියෙව. බොධිසත්තො
 පුනප්පුනං කටෙන්නොපි තස්ස තෙන සද්ධිං විස්සාසං වාරෙතුං අසක්කොන්තො
 “අවස්සං අම්භාකං එතං කකණ්ටකං නිස්සාය භයං උප්පජ්ජිස්සති, තස්මිං
 උප්පන්තෙ පලායනමග්ගං සම්පාදෙතුං වට්ටති”ති එකෙන පස්සෙන වාතබිලං
 කාරාපෙසි.

පුත්තොපිස්ස අනුක්කමෙන මහාසරීරො අහොසි, කකණ්ටකො පන
 පුරිමප්පමාණොයෙව. ඉතරො “කකණ්ටකං පරිස්සජ්ජිසාමි”ති අන්තරන්තරා
 අවත්ථරතියෙව, කකණ්ටකස්ස පබ්බතකුටෙන අවත්ථරණකාලො විය හොති. සො
 කිලමන්තො චිත්තෙසි “සවෙ අයං අඤ්ඤාති කතිපයාති දිවසාති මං එවං
 පරිස්සජ්ජිස්සති, ජීවිතං මෙ නත්ථි, එකෙන ලුද්දකෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා ඉමං
 ගොධාකුලං විනාසෙස්සාමි”ති. අට්ඨකදිවසං නිදාසසමයෙ මෙසෙ වුට්ඨෙ
 වම්මිකමක්ඛිකා උට්ඨහිංසු, තතො තතො ගොධා නික්ඛමිත්වා මක්ඛිකායො
 බාදන්ති. එකො ගොධාලුද්දකො ගොධාබිලං භින්දනත්ථාය කුද්දාලං ගහෙත්වා
 සුනබෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පාවිසි. කකණ්ටකො තං දිස්වා “අජ්ජ අත්තතො
 මනොරථං පුරෙස්සාමි”ති තං උපසඬකමිත්වා අවිදුරෙ නිපජ්ජිත්වා “හො පුරිස,
 කස්මා අරඤ්ඤෙ විවරසි”ති පුච්ඡි. සො “ගොධානං අත්ථායා”ති ආහ. “අහං
 අනෙකසතානං ගොධානං ආසයං ජානාමි, අග්ගිඤ්ච පලාලඤ්ච ආදාය එහි”ති තං
 තත්ථ නෙත්වා “ඉමස්මිං යානෙ පලාලං පක්ඛිපිත්වා අග්ගිං දත්වා ධුමං කත්වා
 සමන්තා සුනබෙ යපෙත්වා සයං මහාමුග්ගරං ගහෙත්වා නික්ඛන්තා නික්ඛන්තා

ගොඩා පහරිත්වා මාරෙත්වා රාසිං කත්වා යාහී” ති එවඤ්ච පන වත්වා “අජ්ජ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමි” ති එකස්මිං යානෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා නිපජ්ජී. ලුද්දකොපි පලාලධුමං අකාසි, ධුමො බිලං පාවිසි, ගොඩා ධුමන්ධා මරණභයතජ්ජිතා නික්ඛමිත්වා පලායිතුං ආරද්ධා. ලුද්දකො නික්ඛන්තං නික්ඛන්තං පහරිත්වා මාරෙසි, තස්ස හත්ථතො මුත්තා සුනඛා ගණ්ඨිංසු. ගොඩානං මහාවිනාසො උජ්ජජ්ජී.

බොධිසත්තො “කකණ්ඨකං නිස්සාය භයං උජ්ජන්ත” න්ති ඤත්වා “පාපපුරිසසංසග්ගො නාම න කත්තබ්බො, පාපෙ නිස්සාය හිතසුඛං නාම නත්ථි, එකස්ස පාපකකණ්ඨකස්ස වසෙන එත්තකානං ගොඩානං විනාසො ජාතො” ති වාතබ්බලෙන පලායන්තො ඉමං ගාථමාහ –

141.

“න පාපජනසංසෙවී, අවිචන්තසුඛමෙධති;
ගොඩාකුලං කකණ්ඨාව, කලිං පාපෙති අත්තාන” න්ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – පාපජනසංසෙවී පුග්ගලො අවිචන්තසුඛං එකන්තසුඛං නිරන්තරසුඛං නාම න එධති න වින්දති න පටිලහති. යථා කිං? ගොඩාකුලං කකණ්ඨාව. යථා කකණ්ඨකතො ගොඩාකුලං සුඛං න ලහති, එවං පාපජනසංසෙවී පුග්ගලො සුඛං න ලහති. පාපජනං පන සෙවන්තො එකන්තෙනෙව කලිං පාපෙති අත්තානං, කලි චුච්චති විනාසො, එකන්තෙනෙව පාපසෙවී අත්තානඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අත්තනා සද්ධිං වසන්තෙ විනාසං පාපෙති. පාළියං පන “එලං පාපෙය්‍යා” ති ලිඛන්ති. තං බ්‍යඤ්ජනං අට්ඨකථායං නත්ථි, අත්ථොපිස්ස න යුජ්ජති. තස්මා යථාචුත්තමෙව ගහෙතබ්බං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කකණ්ඨකො දෙවදත්තො අහොසි, බොධිසත්තස්ස පුත්තො අනොවාදකො ගොඩාපිල්ලකො විපක්ඛසෙවී හික්ඛු, ගොඩාරාජා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

ගොඩාජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[142] 2. සිඬ්ගාලජාතකවණ්ණනා

එතඤ්ඨි තෙ දුරාජානන්ති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්ඨි හික්ඛුනං කථං සුත්වා සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, න ච මං මාරෙතුං අසක්ඛි, සයමෙව පන කිලන්තො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො සිඬ්ගාලයොනියං නිබ්බන්තිත්වා සිඬ්ගාලරාජා භුත්වා සිඬ්ගාලගණපරිවුතො

සුසානවනෙ විහාසි. තෙන සමයෙන රාජගහෙ උස්සවො අහොසි, යෙභුයොන මනුස්සා සුරං පිවන්ති, සුරාජණොයෙව කිරෙසො. අටේත්ථ සම්බහුලා ධුත්තා බහුං සුරඤ්ච මංසඤ්ච ආහරාපෙත්වා මණ්ඩිතපසාධිතා ගායින්වා ගායින්වා සුරඤ්ච පිවන්ති, මංසඤ්ච බාදන්ති. තෙසං පඨමයාමාවසානෙ මංසං බීයි, සුරා පන බහුකාව. අටේකො ධුත්තො “මංසබණ්ඩං දෙහි”ති ආහ. “මංසං බීණ”න්ති ච චුත්තෙ “මයි යිතෙ මංසක්ඛයො නාම නත්ථි”ති වත්වා “ආමකසුසානෙ මතමනුස්සමංසං බාදනත්ථාය ආගතෙ සිඬගාලෙ මාරත්වා මංසං ආහරිස්සාමි”ති මුග්ගරං ගහෙත්වා නිද්ධමනමග්ගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා සුසානං ගන්ත්වා මුග්ගරං ගහෙත්වා මතකො විය උත්තානො නිපජ්ජි. තස්මිං බණෙ බොධිසත්තො සිඬගාලගණපරිවුතො තත්ථ ගතො තං දිස්වා “නායං මතකො”ති ඤාත්වාපි “සුට්ඨතරං උපපරික්ඛිස්සාමි”ති තස්ස අධොවාතෙන ගන්ත්වා සරිරගන්ධං සායින්වා තථතොවස්ස අමතකභාවං ඤාත්වා “ලජ්ජාපෙත්වා නං උයොපෙස්සාමි”ති ගන්ත්වා මුග්ගරකොටියං ඩංසින්වා ආකඬ්ඪි, ධුත්තො මුග්ගරං න විස්සජි, උපසඬකමන්තමිති න ඔලොකෙන්තො නං ගාල්හතරං අග්ගහෙසි. බොධිසත්තො පටික්කමිත්වා “හො පුරිස, සවෙ ත්වං මතකො භවෙය්‍යාසි, න මයි මුග්ගරං ආකඬ්ඪන්තෙ ගාල්හතරං ගණ්හෙය්‍යාසි, ඉමිනා කාරණෙන තව මතකභාවො වා අමතකභාවො වා දුජ්ජානො”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

142.

“එතඤ්ඤි තෙ දුරාජානං, යං සෙසි මතසායිකං;
යස්ස තෙ කඬ්ඪමානස්ස, හත්ථා දණ්ඨො න මුච්චති”ති.

තත්ථ එතඤ්ඤි තෙ දුරාජානන්ති එතං කාරණං තව දුට්ඨඤ්ඤායං. යං සෙසි මතසායිකන්ති යෙන කාරණෙන ත්වං මතසායිකං සෙසි, මතකො විය භුත්වා සයසි. යස්ස තෙ කඬ්ඪමානස්සාති යස්ස තව දණ්ඨකොටියං ගහෙත්වා කඬ්ඪියමානස්ස හත්ථතො දණ්ඨො න මුච්චති, සො ත්වං තථතො මතකො නාම න භොසිති.

එවං චුත්තෙ සො ධුත්තො “අයං මම අමතකභාවං ජානාති”ති උට්ඨාය දණ්ඩං බීජි, දණ්ඨො විරජ්ඣ. ධුත්තො “ගච්ඡ, විරද්ධො දානිසි මයා”ති ආහ. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා “හො පුරිස, මං විරජ්ඣන්තොපි ත්වං අට්ඨ මහානිරයෙ සොළස ව උස්සදනිරයෙ අවිරද්ධොයෙවා”ති වත්වා පක්කාමි. ධුත්තො කිඤ්චි අලභින්වා සුසානා නික්ඛමිත්වා පරිබායං න්භායින්වා ආගතමග්ගෙනෙව නගරං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ධුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, සිඬගාලරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සිඬගාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[143] 3. විරොචජාතකවණ්ණනා

ලසී ව තෙ නිජ්ඵලිතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස ගයාසීසෙ සුගතාලයස්ස දස්සිතභාවං ආරබ්භ කපෙසි. දෙවදත්තො හි පරිනිනජ්ඣානො ලාභසක්කාරපරිනිනො “අත්ථෙකො උපායො”ති වින්තෙත්වා සත්ථාරං පඤ්ච වත්ථුනි යාවිත්වා අලභමානො ද්විත්තං අග්ගසාවකානං සද්ධිවිහාරිකෙ අධුනා පබ්බජිතෙ ධම්මවිනයම්හි අකොවිදෙ පඤ්චසතෙ හික්ඛු ගහෙත්වා ගයාසීසං ගන්ත්වා සඬ්ඝං හින්දිත්වා එකසීමායං ආවේණිකං සඬ්ඝකම්මං අකාසි. සත්ථා තෙසං හික්ඛුනං ඤාණපරිපාකකාලං ඤත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකෙ පෙසෙසි. තෙ දිස්වා දෙවදත්තො තුට්ඨමානසො රත්තිං ධම්මං දෙසයමානො “බුද්ධලීලං කරිස්සාමි”ති සුගතාලයං දස්සෙත්තො “විගතථිනම්ද්ධො ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, හික්ඛුසඬ්ඝො, පටිභාතු තං හික්ඛුනං ධම්මිකථා, පිට්ඨි මෙ ආගිලායති, තමහං ආයමිස්සාමි”ති වත්වා නිද්දං උපගතො. ද්වෙ අග්ගසාවකා තෙසං හික්ඛුනං ධම්මං දෙසෙත්වා මග්ගඵලෙහි පබ්බොධෙත්වා සබ්බෙ ආදාය වෙළුවනමෙව පට්ඨාගමිංසු.

කොකාලිකො විහාරං තුව්ඡං දිස්වා දෙවදත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “ආවුසො දෙවදත්ත, පරිසං තෙ හින්දිත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකා විහාරං තුව්ඡං කත්වා ගතා, ත්වං පන නිද්දායසීයෙවා”ති වත්වා උත්තරාසඬ්ගමස්ස අපනෙත්වා හිත්තියං පිට්ඨිකණ්ටකං ථුසන්තො විය පණ්හියා නං හදයෙ පහරි. තාවදෙවස්ස මුඛතො ලොහිතං උග්ගඤ්ඡි. සො තතො පට්ඨාය ගිලානො අහොසි. සත්ථා ථෙරං පුච්ඡි “සාරිපුත්ත, තුම්භාකං ගතකාලෙ දෙවදත්තො කිං අකාසි”ති? හන්තෙ, දෙවදත්තො අම්භෙ දිස්වා “බුද්ධලීලං කරිස්සාමි”ති සුගතාලයං දස්සෙත්වා මහාවිනාසං පත්තොති. සත්ථා “න ඛො සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා”ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කෙසරසීහො හුත්වා හිමවන්තජ්ජදෙසෙ කඤ්චනගුහායං වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං කඤ්චනගුහාය නික්ඛමිත්වා විජමිහිත්වා චතුද්දිසං ඔලොකෙත්වා සීහනාදං නදිත්වා ගොවරාය පක්කන්තො මහාමහිංසං වධිත්වා වරමංසං බාදිත්වා එකං සරං ඔතරිත්වා මණ්ඩවණ්ණස්ස උදකස්ස කුච්ඡිං පුරෙත්වා ගුහං සන්ධාය පායාසි. අථෙකො සිඬ්ගාලො ගොවරජ්ජසුතො සහසාව සීහං දිස්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො සීහස්ස පුරතො පාදෙසු පතිත්වා නිපජ්ජි. “කිං, ජම්බුකා”ති ව චුත්තෙ “අහං තෙ, සාමි, පාදෙ උපට්ඨාතුකාමො”ති ආහ. සීහො “සාධු එහි, මං උපට්ඨහ, වරමංසානි තං බාදාපෙස්සාමි”ති වත්වා සිඬ්ගාලං ආදාය කඤ්චනගුහං අගමාසි. සිඬ්ගාලො තතො පට්ඨාය සීහවිසාසං බාදති. සො කතිපාහච්චයෙනෙව ථුලසරිරො අහොසි.

අථ නං එකදිවසං ගුහාය නිපන්තකොව සීහො ආහ “ගච්ඡ ජම්බුක, පබ්බතසිඛරෙ යත්වා පබ්බතපාදෙ සඤ්චරන්තෙසු හත්ථිඅස්සමහිංසාදිසු යස්ස මංසං බාදිතුකාමොසි, තං ඔලොකෙත්වා ආගන්ත්වා ‘අසුකමංසං බාදිතුකාමොමිහි’ති වත්වා මං වන්දිත්වා ‘විරොව, සාමි’ති වදාහි, අහං තං වධිත්වා මධුරමංසං බාදිත්වා

තුශ්භමිපි දස්සාමි” කි. සිඬගාලො පබ්බතසිරං අභිරුහිත්වා නානප්පකාරෙ මිගෙ ඔලොකෙන්වා යස්සෙව මංසං බාදිතුකාමො හොති, කඤ්චනගුහං පවිසිත්වා තමෙව සීහස්ස ආරොවෙත්වා පාදෙසු පතිත්වා “විරොව, සාමි” කි වදනි. සීහො වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා සවෙපි මත්තවරවාරණො හොති, තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා සයම්පි වරමංසං බාදති, සිඬගාලස්සපි දෙති. සිඬගාලො කුච්ඡපුරං මංසං බාදිත්වා ගුහං පවිසිත්වා නිද්දායති. සො ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ මානං වඩ්ඪෙසි “අභමිපි චතුප්පදොව, කිංකාරණා දිවසෙ දිවසෙ පරෙහි පොසියමානො විහරාමි, ඉතො පටියාය අභමිපි හත්ථිආදයො හනිත්වා මංසං බාදිස්සාමි, සීහොපි මිගරාජා ‘විරොව, සාමි’ කි චුත්තමෙව පදං නිස්සාය වරවාරණෙ වධෙති, අභමිපි සීහෙන ‘විරොව, ජම්බුකා’ කි මං වදාපෙන්වා එකං වරවාරණං වධිත්වා මංසං බාදිස්සාමි” කි.

සො සීහං උපසඬකමිත්වා එතදවොච “සාමි, මයා දීඝරත්තං තුම්හෙහි වධිතවරවාරණානං මංසං බාදිතං, අභමිපි එකං වරවාරණං මාරෙන්වා මංසං බාදිතුකාමො, තස්මා තුම්හෙහි නිපන්නටියානෙ කඤ්චනගුහායං නිපජ්ජිස්සාමි, තුම්හෙ පබ්බතපාදෙ විවරත්තං වරවාරණං ඔලොකෙන්වා මම සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘විරොව, ජම්බුකා’ කි වදෙට්, එත්තකමත්තස්මිං මච්ඡෙරං මා කරිත්ථා” කි. අථ නං සීහො ආහ “න, ත්වං ජම්බුක, වාරණෙ වධිතුං සමත්ථෙ සීහකුලෙ උප්පන්නො, වාරණං වධිත්වා මංසං බාදනසමත්ථො සිඬගාලො නාම ලොකෙ නත්ථි, මා තෙ එතං රුචිචි, මයා වධිතවරවාරණානාඤ්ඤෙව මංසං බාදිත්වා වසා” කි. සො එවං චුත්තෙපි විරමිතුං න ඉච්ඡි, පුනස්පුනං යාවියෙව. සීහො තං වාරෙතුං අසක්කොන්නො සම්පට්චිජිත්වා “තෙන හි මම වසනටියානං පවිසිත්වා නිපජ්ජා” කි ජම්බුකං කඤ්චනගුහායං නිපජ්ජාපෙන්වා සයං පබ්බතපාදෙ මත්තවරවාරණං ඔලොකෙන්වා ගුහාද්වාරං ගන්ත්වා “විරොව, ජම්බුකා” කි ආහ. සිඬගාලො කඤ්චනගුහාය නික්ඛමිත්වා විජම්හිත්වා චතුද්දිසං ඔලොකෙන්වා තික්ඛන්තුං වස්සිත්වා “මත්තවරවාරණස්ස කුම්හෙ පතිස්සාමි” කි පක්ඛන්දිත්වා විරජ්ඣිත්වා පාදමුලෙ පති. වාරණො දක්ඛිණපාදං උක්ඛිපිත්වා තස්ස සීසං අක්කමි, සීසට්ඨිති චුණ්ණවිචුණ්ණානි අහෙසුං. අථස්ස සරීරං වාරණො පාදෙන සඬ්ඝරිත්වා රාසිං කත්වා උපරි ලණ්ඨං පාතෙන්වා කොඤ්චනාදං නදන්තො අරඤ්ඤං පාවිසි.

බොධිසත්තො ඉමං පවත්තිං දිස්වා “ඉදානි විරොව, ජම්බුකා” කි වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

143.

“ලසී ව තෙ නිජ්ඵලිතා, මත්ථකො ව පදාලිතො;
සබ්බා තෙ ථාසුකා භග්ගා, අජ්ජ බො ත්වං විරොවසී” කි.

තත්ථ ලසීති මත්ථලුඬිගං. නිජ්ඵලිතානි නික්ඛන්තා. එවං බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬගාලො දෙවදත්තො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විරොචජාතකවණ්ණනා තතියා.

[144] 4. නඬගුට්ඨජාතකවණ්ණනා

බහුමිපෙනං අසබ්භි ජාතවෙදාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආජීවකානං මිච්ඡාතපං ආරබ්භ කට්ඨසි. තදා කිර ආජීවකා ජෙනවනපිට්ඨියං නානස්පකාරං මිච්ඡාතපං වරන්ති. සම්බහුලා භික්ඛු තෙසං උක්කුට්ඨස්පධානවග්ගුලිවතකණ්ටකාපස්සයපඤ්චාතපතපනාදිහෙදං මිච්ඡාතපං දිස්වා හගවන්තං පුච්ඡිංසු “අත්ථි නු ඛො, හන්තෙ, ඉමං මිච්ඡාතපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා”ති. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, එවරුපං මිච්ඡාතපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා අත්ථි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා ‘එවරුපං තපං නිස්සාය කුසලං වා වුඩ්ඪි වා හවිස්සති’ති සඤ්ඤාය ජාතග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අග්ගිපුහනාදිවසෙන කිඤ්චි වුඩ්ඪිං අපස්සන්තා අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස ජාතදිවසෙ මාතෘපිතරො ජාතග්ගිං ගහෙත්වා යපෙසුං. අථ නං සොළසවස්සකාලෙ එතදවොචුං “මයං තෙ, පුත්ත, ජාතදිවසෙ අග්ගිං ගණ්හිමිහ. සවෙසි අගාරං අජ්ඣාචසිතුකාමො, තයො වෙදෙ උග්ගණ්හ. අථ බ්‍රහ්මලොකං ගන්තුකාමො, අග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අග්ගිං පරිවරන්තො මහාබ්‍රහ්මානං ආරාධෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො හොති”ති. සො “න මය්හං අගාරෙත අත්ථො”ති අග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අස්සමපදං මාපෙත්වා අග්ගිං පරිවරන්තො අරඤ්ඤෙ විහාසි. සො එකදිවසං පච්චන්තගාමකෙ ගොදක්ඛිණං ලහිත්වා තං ගොණං අස්සමපදං නෙත්වා වින්තෙසි “අග්ගිහගවන්තං ගොමංසං බාදාපෙස්සාමි”ති. අථස්ස එතදහොසි “ඉධ ලොණං නත්ථි, අග්ගිහගවා අලොණං බාදිතුං න සක්ඛිස්සති, ගාමතො ලොණං ආහරිත්වා අග්ගිහගවන්තං සලොණකං බාදාපෙස්සාමි”ති. සො තං තත්ථෙව බන්ධිත්වා ලොණත්ථාය ගාමකං අගමාසි. තස්මිං ගතෙ සම්බහුලා ලුද්දකා තං යානං ආගතා. ගොණං දිස්වා වධිත්වා මංසං පවිත්වා බාදිත්වා නඬගුට්ඨඤ්ච ජඩ්ඝඤ්ච වම්මඤ්ච තත්ථෙව ජඩ්ඬෙත්වා අවසෙසමංසං ආදාය අගමංසු.

බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා නඬගුට්ඨාදිමත්තමෙව දිස්වා වින්තෙසි “අයං අග්ගිහගවා අත්තතො සත්තකම්පි රක්ඛිතුං න සක්කොති, මං පන කදා රක්ඛිස්සති. ඉමිනා අග්ගිපරිවරණෙන නිරත්ථකෙන හවිතබ්බං, නත්ථි ඉතොනිදානං කුසලං වා වුඩ්ඪි වා”ති. සො අග්ගිපරිවරියාය විගතච්ඡන්දො “හම්හො අග්ගිහගවා, ත්වං

අත්තනොපි සන්තකං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො මං කදා රක්ඛිස්සසී, මංසං නත්ථී,
එත්තකෙනපි තුස්සාහී” ති නඩගුට්ඨාදීනි අග්ගිමිහි පක්ඛිපන්තො ඉමං ගාථමාහ —

144.

“බහුමිපෙනං අසබ්බි ජාතවෙද, යං තං වාලධිනාහිපුජයාම;
මංසාරහස්ස නත්ථජ්ජ මංසං, නඩගුට්ඨමිපි හවං පටිග්ගහාතු” ති.

තත්ථ බහුමිපෙනන්ති එත්තකමිපි බහුං. අසබ්බිති අසප්පුරිස අසාධුජාතික.
ජාතවෙදාති අග්ගිං ආලපති. අග්ගි හි ජාතමත්තොව වෙදියති පඤ්ඤායති පාකටො
හොති, තස්මා “ජාතවෙදො” ති වුච්චති. යං තං වාලධිනාහිපුජයාමාති යං අජ්ජ මයං
අත්තනොපි සන්තකං රක්ඛිතුං අසමත්ථං හගවන්තං වාලධිනා අහිපුජයාම, එතමිපි
තව බහුමෙවාති දස්සෙති. මංසාරහස්සාති මංසං අරහස්ස තුය්හං නත්ථී අජ්ජ මංසං.
නඩගුට්ඨමිපි හවං පටිග්ගහාතුති අත්තනො සන්තකං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො හවං
ඉමං සප්ඨසවම්මං නඩගුට්ඨමිපි පටිග්ගණ්හාතුති.

එවං වත්ථා මහාසත්තො අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්ථා ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්ථා අහිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්ථා බ්‍රහ්මලොකපරායණො
අහොසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසී —
“නිබ්බුතග්ගිතාපසො අහමෙව තෙන සමයෙනා” ති.

නඩගුට්ඨජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[145] 5. රාධජාතකවණ්ණනා

න ත්වං රාධ විජානාසීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
පුරාණදුනිසිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසී. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු ඉන්ද්‍රියජාතකෙ ආචි
හවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ආමන්තෙත්ථා “භික්ඛු මාතුගාමො නාම
අරක්ඛියො, ආරක්ඛං යපෙත්ථා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. ත්වමිපි
පුබ්බෙ එතං ආරක්ඛං යපෙත්ථා රක්ඛන්තොපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛි, ඉදානි කථං
රක්ඛිස්සසී” ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
සුකයොනියං නිබ්බත්ති. කාසිරට්ඨෙ එකො බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තඤ්ච
කනිට්ඨභාතරඤ්චස්ස පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්ථා පොසෙසී. තෙසු බොධිසත්තස්ස
“පොට්ඨපාදො” ති නාමං අහොසී, ඉතරස්ස “රාධො” ති. තස්ස පන බ්‍රාහ්මණස්ස
හරියා අනාචාරා හොති දුස්සීලා. සො වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො උහොපි භාතරො
ආහ — “තාතා, සවෙ වො මාතා බ්‍රාහ්මණී අනාචාරං ආචරති, වාරෙය්‍යාථ න” ති.
බොධිසත්තො ආහ “සාධු, තාත, වාරෙතුං සක්කොන්තා වාරෙය්‍යාම,

අසක්කොන්තා තුණ්හි භවිස්සාමා” ති. එවං බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණිං සුකානං නියායාදෙන්වා වොහාරත්ථාය ගතො.

තස්ස පන ගතදිවසතො පටියාය බ්‍රාහ්මණි අතිවරිතුං ආරද්ධා, පවිසන්තානඤ්ච නික්ඛමන්තානඤ්ච අන්තො නත්ථී, තස්සා කිරියං දිස්වා රාධො බොධිසත්තං ආහ – “භාතික, අම්භාකං පිතා ‘සචෙ වො මාතා අනාවාරං ආවරති, වාරෙය්‍යාථා’ ති වත්වා ගතො, ඉදානි චෙසා අනාවාරං ආවරති, වාරෙම න” න්ති. බොධිසත්තො “තාත, ත්වං අත්තතො අබ්‍යන්තතාය බාලභාවෙන එවං වදෙසි, මාතුගාමං නාම උක්ඛිපිත්වා වරන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. යං කම්මං කාතුං න සක්කා, න තං කාතුං වට්ටති” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

145.

“න ත්වං රාධ විජානාසි, අඬ්ඨරත්තෙ අනාගතෙ;
අබ්‍යයතං විලපසි, විරත්තා කොසියායනෙ” ති.

තත්ථ න ත්වං රාධ විජානාසි, අඬ්ඨරත්තෙ අනාගතෙති තාත රාධ, ත්වං න ජානාසි, අඬ්ඨරත්තෙ අනාගතෙ පටිමයාමෙයෙව එත්තකා ජනා ආගතා, ඉදානි කො ජානාති, කිත්තකාපි ආගමිස්සන්ති. අබ්‍යයතං විලපසිති ත්වං අබ්‍යන්තවිලාපං විලපසි. විරත්තා කොසියායනෙති මාතා නො කොසියායනී බ්‍රාහ්මණි විරත්තා අම්භාකං පිතරි නිජපෙමා ජාතා. සචස්සා තස්මිං සිනෙහො වා පෙමං වා භවෙය්‍යා, න එවරූපං අනාවාරං කරෙය්‍යාති ඉමමත්ථං එතෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි පකාසෙසි.

එවං පකාසෙත්වා ච පන බ්‍රාහ්මණියා සද්ධිං රාධස්ස වත්තුං න අදාසි. සාපි යාව බ්‍රාහ්මණස්ස අනාගමනා යථාරූපියා විවරි. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා පොට්ඨපාදං පුච්ඡී – “තාත, කිදිසි වො මාතා” ති. බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස සබ්බං යථාභූතං කථෙත්වා “කිං තෙ, තාත, එවරූපාය දුස්සිලායා” ති වත්වා “තාත, අම්භෙහි මාතුයා දොසස්ස කථිතකාලතො පටියාය න සක්කා ඉධ වසිතු” න්ති බ්‍රාහ්මණස්ස පාදෙ වන්දිත්වා සද්ධිං රාධෙන උජ්ජනිත්වා අරඤ්ඤං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණි ච එතෙයෙව ද්වෙ ජනා අහෙසුං, රාධො ආනන්දො, පොට්ඨපාදො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

රාධජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[146] 6. සමුද්දකාකජාතකවණ්ණනා

අපි නු භනුකා සන්තාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ මහල්ලකෙ හික්ඛු ආරබ්භ කථෙසි. තෙ කිර ගිහිකාලෙ සාවත්ථීයං කුටුම්භිකා අඬ්ඨා මහද්ධනා අඤ්ඤමඤ්ඤසභායකා එකතො භුත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තා සත්ථු

ධම්මදෙසනං සුත්වා “මයං මහල්ලකා, කිං නො සරාවාසෙන, සත්ථු සන්තිකෙ රමණීයෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බතීත්වා දුක්ඛස්සන්තං කර්ස්සාමා” ති සබ්බං සාපතෙය්‍යං පුත්තධීතාදීනං දත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිසඬ්ඨං පභාය සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාවිත්වා පබ්බජිංසු. පබ්බතීත්වා පන පබ්බජ්ජානුරූපං සමණධම්මං න කරිංසු, මහල්ලකභාවෙන ධම්මම්පි න පරියාපුණිංසු, ගිහිකාලෙ විය පබ්බතීතකාලෙපි විහාරපරියන්තෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා එකතොව වසිංසු. පිණ්ඩාය වරන්තාපි අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා යෙභුයොන අත්තනො පුත්තදාරස්සෙව ගෙහං ගන්ත්වා භුඤ්ජිංසු. තෙසු එකස්ස පුරාණදුතියිකා සබ්බෙසම්පි මහල්ලකත්ථෙරානං උපකාරා අහොසි, තස්මා සෙසාපි අත්තනා ලද්ධං ආහාරං ගහෙත්වා තස්සායෙව ගෙහෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්ති. සාපි තෙසං යථාසන්නිහිතං සුපබ්බාඤ්ජනං දෙති. සා අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ථුට්ඨා කාලමකාසි. අථ තෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරං ගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ගීවාසු ගහෙත්වා “මධුරහත්ථරසා උපාසිකා කාලකතා” ති විහාරපච්චන්තෙ රොදන්තා විවරිංසු. තෙසං සද්දං සුත්වා ඉතො වීතො ව භික්ඛු සන්නිපතිත්වා “ආවුසො, කස්මා රොද්දා” ති පුච්ඡිංසු. තෙ “අම්භාකං සභායස්ස පුරාණදුතියිකා මධුරහත්ථරසා කාලකතා අම්භාකං අතිවිය උපකාරා, ‘ඉදානි කුතො තථාරූපිං ලභිස්සාමා’ ති ඉමිනා කාරණෙන රොදිමිහා” ති ආහංසු.

තෙසං තං විජ්ජකාරං දිස්වා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, ඉමිනා නාම කාරණෙන මහල්ලකත්ථෙරා අඤ්ඤමඤ්ඤං ගීවාසු ගහෙත්වා විහාරපච්චන්තෙ රොදන්තා විවරන්ති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙනෙ තස්සා කාලකිරියාය රොදන්තා විවරන්ති, පුබ්බෙපෙන ඉමං කාකයොනියං නිබ්බන්තිත්වා සමුද්දෙ මතං නිස්සාය ‘සමුද්දඋදකං උස්සිඤ්චිත්වා එතං නිහරිස්සාමා’ ති වායමන්තා පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං ලභිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සමුද්දදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. අපේකො කාකො අත්තනො හරියං කාකිං ආදාය ගොවරං පරියෙසමානො සමුද්දතීරං අගමාසි. තස්මිං කාලෙ මනුස්සා සමුද්දතීරෙ ඛිරපායාසමච්ඡමංසසුරාදීහි නාගබලිකම්මං කත්වා පක්කමිංසු. අථ සො කාකො බලිකම්මට්ඨානං ගන්ත්වා ඛිරාදීනි දිස්වා සද්ධිං කාකියා ඛිරපායාසමච්ඡමංසාදීනි භුඤ්ජිත්වා බහුං සුරං පිටි. තෙ උහොපි සුරාමදමන්තා “සමුද්දකීලං කිලිස්සාමා” ති වෙලන්තෙ නිසීදිත්වා න්භායිතුං ආරහිංසු අපේකා උෟම් ආගන්ත්වා කාකිං ගහෙත්වා සමුද්දං පවෙසෙසි. තමෙකො මච්ඡො මංසං බාදිත්වා අජ්ඣොහරි. කාකො “හරියා මෙ මතා” ති රොදි පරිදෙවි. අථස්ස පරිදෙවනසද්දං සුත්වා බහු කාකා සන්නිපතිත්වා “කිංකාරණා රොදසී” ති පුච්ඡිංසු. “සභායිකා වො වෙලන්තෙ න්භායමානා උෟමියා හටා” ති. තෙ සබ්බෙපි එකරවං රචන්තා රොදිංසු. අථ තෙසං එතදහොසි “ඉදං සමුද්දඋදකං නාම අම්භාකං කිං පහොසි, උදකං උස්සිඤ්චිත්වා සමුද්දං තුච්ඡං කත්වා සභායිකං නිහරිස්සාමා” ති. තෙ මුඛං පුරෙත්වා පුරෙත්වා උදකං බහි ඡඩ්ඛෙන්ති, ලොණුදකෙන ව ගලෙ සුස්සමානෙ උට්ඨායුට්ඨාය ථලං ගන්ත්වා විස්සමන්ති.

තෙ හනුසු කිලන්තෙසු මුබෙසු සුක්ඛන්තෙසු අක්ඛිසු රත්තෙසු දිනා කිලන්තා
 හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආමන්තෙත්වා “අම්හො, මයං සමුද්දඋදකං ගහෙත්වා බහි
 පාතෙම, ගහිතගහිතට්ඨානං පුන උදකෙන පුරති, සමුද්දං තුවිෂං කාතුං න
 සක්ඛිස්සාමා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහංසු –

146.

“අපි නු හනුකා සන්තා, මුබඤ්ච පරිසුස්සති;
 ඔරමාම න පාරෙම, පුරතෙව මහොදධි”ති.

තත්ථ අපි නු හනුකා සන්තාති අපි නො හනුකා සන්තා, අපි අම්භාකං හනුකා
 කිලන්තා. ඔරමාම න පාරෙමාති මයං අත්තනො බලෙන මහාසමුද්දඋදකං
 ආකඨ්ඨාම ඔසාරෙම, තුවිෂං පන නං කාතුං න සක්කොම. අයඤ්භි පුරතෙව
 මහොදධිති.

එවඤ්ච පන වත්වා සබ්බෙපි තෙ කාකා “තස්සා කාකියා එවරුපං නාම තුණ්ඩං
 අහොසි, එවරුපාති වට්ඨකඛිති, එවරුපං ඡවිසණ්ඨානං, එවරුපො මධුරසද්දො. සා
 නො ඉමං වොරසමුද්දං නිස්සාය නට්ඨා”ති බහුං විජ්ජලපිංසු. තෙ එවං
 විජ්ජලපමානෙ සමුද්දදෙවතා හෙරවරුපං දස්සෙත්වා පලාපෙසි, එවං තෙසං සොත්ථි
 අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කාකි අයං
 පුරාණදුතියිකා අහොසි, කාකො මහල්ලකත්ථෙරො, සෙසකාකා
 සෙසමහල්ලකත්ථෙරො, සමුද්දදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සමුද්දකාකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[147] 7. පුජ්චරත්තජාතකවණ්ණනා

නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
 උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො භි භගවතා “සච්චං කිර ත්ථං භික්ඛු
 උක්කණ්ඨිතො”ති චුත්තෙ “සච්ච”න්ති වත්වා “කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසි”ති ව
 පුට්ඨො “පුරාණදුතියිකායා”ති වත්වා “මධුරහත්ථරසා, හත්තෙ, සා ඉත්ථි, න
 සක්කොමි තං විනා වසිතු”න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා “එසා තෙ භික්ඛු
 අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්ථං එතං නිස්සාය සුලෙ උත්තාසිතො එතඤ්ඤෙව
 පත්ථයමානො කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො, ඉදානි නං කස්මා පුන
 පත්ථෙසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 ආකාසට්ඨදෙවතා අහොසි. අථ බාරාණසියං කත්තිකරත්තිවාරජණො සම්පත්තො
 හොති, නගරං දෙවනගරං විය අලඬිකරිංසු. සබ්බො ජනො බණ්ඩුලානිස්සිතො
 අහොසි. එකස්ස පන දුග්ගතමනුස්සස්ස එකමෙව සනසාටකයුගං අහොසි. සො තං

සුඛයානං ධොවාපෙත්වා ඔහඤ්ජාපෙත්වා සතවලිකං සහස්සවලිකං කාරෙත්වා
 යපෙසි. අථ නං හරියා එවමාහ “ඉච්ඡාමහං, සාමී, එකං කුසුම්භරත්තං නිවාසෙත්වා
 එකං පාරුපිත්වා තව කණ්ඨෙයෙ ලග්ගා කත්තිකරත්තිවාරං වරිතු”න්ති. “හද්දෙ,
 කුතො අම්භාකං දලිද්දානං කුසුම්භං, සුද්ධවත්ථං නිවාසෙත්වා කීළාහී”ති?
 “කුසුම්භරත්තං අලහමානා ඡණ්ඩිලං න කීළිස්සාමී, ත්වං අඤ්ඤං ඉත්ථීං ගහෙත්වා
 කීළස්සු”ති. “හද්දෙ, කිං මං පිළෙසි, කුතො අම්භාකං කුසුම්භ”න්ති? “සාමී,
 පුරිසස්ස ඉච්ඡාය සති කිං නාම නත්ථී, නනු රඤ්ඤො කුසුම්භවත්ථස්මිං බහු
 කුසුම්භ”න්ති. “හද්දෙ, තං යානං රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණසද්දිසං,
 බලවාරක්ඛා, න සක්කා උපසඬකම්තුං, මා තෙ එතං රුවිච්ඡි, යථාලද්ධෙනෙව
 තුස්සස්සු”ති. “සාමී, රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ සති පුරිසස්ස අගමනීයට්ඨානං නාම
 නත්ථී”ති. ඉති සො තාය පුනප්පුනං කට්ඨන්ති යා කිලෙසවසෙන තස්සා වචනං
 ගහෙත්වා “භොතු හද්දෙ, මා වින්තයිත්ථා”ති තං සමස්සාසෙත්වා රත්තිභාගෙ
 ජීවිතං පරිච්චජිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො කුසුම්භවත්ථුං ගන්ත්වා වතිං
 මද්දිත්වා අන්තොවත්ථුං පාවිසි. ආරක්ඛමනුස්සා වතිසද්දං සුත්වා “වොරො
 වොරො”ති පරිවාරෙත්වා ගහෙත්වා පරිභාසිත්වා කොට්ටෙත්වා බන්ධිත්වා
 පහාතාය රත්ති යා රඤ්ඤො දස්සෙසු. රාජා “ගච්ඡථ, නං සුලෙ උත්තාසෙථා”ති
 ආහ. අථ නං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වජ්ඣගෙරියා වජ්ජමානාය නගරා
 නික්ඛමාපෙත්වා සුලෙ උත්තාසෙසු. බලවචෙදනා පවත්තන්ති, කාකා සීසෙ
 නිලිසිත්වා කණ්ඨග්ගසද්දිසෙහි තුණ්හෙහි අක්ඛිති විජ්ඣන්ති.

සො තථාරූපමිපි දුක්ඛං අමනසිකරිත්වා තමෙව ඉත්ථීං අනුස්සරිත්වා “තාය
 නාමමහි සනපුප්ඵරත්තවත්ථතිවත්ථාය කණ්ඨෙය ආසත්තබාහුගුලාය සද්ධිං
 කත්තිකරත්තිවාරතො පරිභීනො”ති වින්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

147.

“නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛං, යං මං තුදති වායසො;
 යං සාමා පුප්ඵරත්තෙන, කත්තිකං නානුභොස්සතී”ති.

තත්ථ නයිදං දුක්ඛං අදුං දුක්ඛං, යං මං තුදති වායසොති යඤ්ච ඉදං සුලෙ
 ලග්ගනපච්චයං කායිකචෙතසිකදුක්ඛං, යඤ්ච ලොභමයෙහි විය තුණ්ඨෙහි වායසො
 තුදති, ඉදං සබ්බමිපි මය්හං න දුක්ඛං, අදුං දුක්ඛං එතංයෙව පන මෙ දුක්ඛන්ති
 අත්ථො. කතරං? යං සාමා පුප්ඵරත්තෙන, කත්තිකං නානුභොස්සතීති, යං සා
 පියඬගුසාමා මම හරියා එකං කුසුම්භරත්තං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එවං
 සනපුප්ඵරත්තෙන වත්ථයුගෙන අච්ඡන්තා මම කණ්ඨෙයෙ ගහෙත්වා
 කත්තිකරත්තිවාරං නානුභවිස්සතී, ඉදං මය්හං දුක්ඛං, එතදෙව හි මං බාධතීති? සො
 එවං මාතුගාමං ආරබ්භ විජ්ජලපන්තොයෙව කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 ජයම්පතිකාව ඉදානි ජයම්පතිකා, තං කාරණං පච්චක්ඛං කත්වා යීතා
 ආකාසට්ඨදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

[148] 8. සිඬගාලජාතකවණ්ණනා

නාහං පුනං න ච පුනන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං
ආරභිහ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර පඤ්චසතමත්තා සභායකා මහාවිහවා සෙට්ඨිපුත්තා
සත්ථු ධම්මදෙසනං පුත්ථා සාසනෙ උරං දත්ථා පබ්බජිත්ථා ජෙනවනෙ
අන්තොකොට්ඨසත්ථාරෙ විහරිංසු. අටෙකදිවසං තෙසං අඬ්ඨරත්තසමයෙ
කිලෙසනිස්සිතො සඬ්ඨකප්පො උප්පජ්ජි. තෙ උක්කණ්ඨිත්ථා අත්තනා
ජහිතකිලෙසෙ පුන ගණ්හිතුං විත්තං උප්පාදයිංසු. අථ සත්ථා
අඬ්ඨරත්තසමනන්තරෙ සබ්බඤ්ඤාඤාණදණ්ඩදීපකං උක්ඛිපිත්ථා “කතරාය නු
බො රතියා ජෙනවනෙ හික්ඛු විහරන්ති”ති හික්ඛුනං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙන්තො
තෙසං හික්ඛුනං අභිහන්තරෙ කාමරාගසඬ්ඨකප්පස්ස උප්පන්නභාවං අඤ්ඤාසි.
සත්ථා ච නාම එකපුත්තිකා ඉත්ථි අත්තනො පුත්තං විය, එකචක්ඛුකො පුරිසො
චක්ඛුං විය අත්තනො සාවකෙ රක්ඛති. පුබ්බණ්හාදිසු යස්මිං යස්මිං සමයෙ තෙසං
කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති, තෙ තෙසං කිලෙසෙ තතො පරං වඩ්ඪිතුං අදත්ථා තස්මිං
තස්මිංයෙව සමයෙ නිග්ගණ්හාති. තෙනස්ස එතදභොසි “අයං චක්කචන්තිරඤ්ඤො
අන්තොනගරෙයෙව වොරානං උප්පන්නකාලො විය චත්තති, ඉදානෙව තෙසං
ධම්මදෙසනං කත්ථා තෙ කිලෙසෙ නිග්ගණ්හිත්ථා අරහත්තං දස්සාමි”ති. සො
සුරහිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්ථා මධුරස්සරෙන “ආනන්දා”ති ආයස්මන්තං
ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි. ථෙරො “කිං, හන්තෙ”ති
ආගන්ත්ථා චන්දිත්ථා අට්ඨාසි. “ආනන්ද, යත්තකා හික්ඛු අන්තොකොට්ඨසත්ථාරෙ
විහරන්ති, සබ්බෙව ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ සන්නිපාතෙහි”ති. එවං කිරස්ස අභොසි
“සවාහං තෙයෙව පඤ්චසතෙ හික්ඛු පක්කොසාපෙස්සාමි. ‘සත්ථාරා නො
අභිහන්තරෙ කිලෙසානං උප්පන්නභාවො ඤාතො’ති සංවිග්ගමානසා ධම්මදෙසනං
සම්පට්ඨිත්තුං න සක්ඛිස්සන්ති”ති. තස්මා “සබ්බෙ සන්නිපාතෙහි”ති ආහ. ථෙරො
“සාධු, හන්තෙ”ති අවාපුරණං ආදාය පරිවෙණෙන පරිවෙණං ආහිණ්ඨිත්ථා සබ්බෙ
හික්ඛු ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ සන්නිපාතෙත්ථා බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙසි.

සත්ථා පල්ලඬ්ඨකං ආභුජිත්ථා උජුං කායං පණ්ඩාය සිලාපට්ඨියං පතිට්ඨහමානො
සිනෙරු විය පඤ්ඤත්තෙ බුද්ධාසනෙ නිසීදි ආවෙළාවෙළා යමකයමකා
ජබ්බණ්ණසනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. තාපි රස්මියො පාතිමත්තා
ජත්තමත්තා කුටාගාරකුච්ඡිමත්තා ඡිජ්ජිත්ථා ඡිජ්ජිත්ථා ගගනතලෙ විජ්ජුලතා විය
සඤ්චරිංසු, අණ්ණචකුච්ඡිං බොහෙන්ථා බාලසුරියුග්ගමනකාලො විය අභොසි.
හික්ඛුසඬ්ඨෙසාපි සත්ථාරං චන්දිත්ථා ගරුචිත්තං පච්චුපට්ඨපෙත්ථා
රත්තකම්බලසාණියා පරික්ඛිපන්තො විය පරිවාරෙන්ථා නිසීදි. සත්ථා බුහ්මස්සරං
නිච්ඡාරෙන්තො හික්ඛු ආමන්තෙත්ථා “න, හික්ඛෙව, හික්ඛුනා නාම කාමචිතක්කං
බ්‍යාපාදචිතක්කං විහිංසාචිතක්කන්ති ඉමෙ තයො අකුසලචිතක්කෙ චිතක්කෙතුං
වට්ටති. අන්තො උප්පන්නකිලෙසො හි ‘පරිත්තකො’ති අවමඤ්ඤිතුං න වට්ටති,
කිලෙසො නාම පච්චාමිත්තසදිසො. පච්චාමිත්තො ච බුද්දකො නාම නත්ථි, ඔකාසං

ලහිත්වා විනාසමෙව පාපෙනි, එවමෙව අප්පමත්තකොපි කිලෙසො උප්පජ්ජිත්වා වඩ්ඪිතුං ලහන්තො මහාවිනාසං පාපෙනි. කිලෙසො නාමෙස හලාහලවිසුපමො උප්පාටිතවිජවිගණ්ඨසදිසො ආසිවිසපටිභාගො අසනිඅග්ගිසදිසො අල්ලීයිතුං න යුත්තො ආසඬ්ඛිතබ්බො. උප්පන්තූප්පන්තක්ඛණෙයෙව පටිසඬ්ඛානබලෙන භාවනාබලෙන යථා මුහුත්තම්පි හදයෙ අට්ඨත්වා පදුමනිපත්තා උදකඛිත්ථු විය විවට්ඨති, එවං පජහිතබ්බො. පොරාණකපණ්ඨි තාපි අප්පමත්තකම්පි කිලෙසං ගරහිත්වා යථා පුන අබ්භන්තරෙ නූප්පජ්ජති, එවං නිග්ගණ්ඨිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සිඬ්ඛාලයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙන්වා අරඤ්ඤෙ නදීතීරෙ නිවාසං කප්පෙසි. අටෙකො ජරහත්ථි ගඬ්ගාතීරෙ කාලමකාසි. සිඬ්ඛාලො ගොවරජ්ජසුතො තං මතහත්ථිසරීරං දිස්වා “මහා මෙ ගොවරො උප්පන්තො” ති ගන්ත්වා තං සොණ්ඨෙ ඩංසි, නඬ්ගලීසාය දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො “නත්ථෙත්ථ බාදිතබ්බයුත්තක” ත්ති දන්තෙසු ඩංසි, ථම්හෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. කණ්ණෙ ඩංසි, සුප්පකොටියං දට්ඨකාලො විය අහොසි. උදරෙ ඩංසි, කුසුලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. පාදෙ ඩංසි, උදුක්ඛලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. නඬ්ගුට්ඨෙ ඩංසි, මුසලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො “එත්ථාපි නත්ථි බාදිතබ්බයුත්තක” ත්ති සබ්බත්ථ අස්සාදං අලහන්තො වච්චමග්ගෙ ඩංසි, මුදුපුවෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො “ලද්ධං දානි මෙ ඉමස්මිං සරීරෙ මුදු බාදිතබ්බයුත්තකට්ඨාන” ත්ති තතො පට්ඨාය බාදන්තො අන්තොකුච්ඡිං පටිසිත්වා වක්කහදයාදීනි බාදිත්වා පිපාසිතකාලෙ ලොහිතං පිටිත්වා නිපජ්ජිතුකාමකාලෙ උදරං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජති.

අථස්ස එතදහොසි – “ඉදං හත්ථිසරීරං මය්හං නිවාසසුඛතාය ගෙහසදිසං, බාදිතුකාමතාය සති පහුතමංසං, කිං දානි මෙ අඤ්ඤත්ථ කම්ම” ත්ති සො අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා හත්ථිකුච්ඡියංයෙව මංසං බාදිත්වා වසති. ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ නිදාසෙ වාතසම්ඵස්සෙන වෙව සුරියරස්මිසන්තාපෙන ව තං කුණපං සුස්සිත්වා වලියො ගණ්ඨි, සිඬ්ඛාලස්ස පට්ටියද්වාරං පිහිතං, අන්තොකුච්ඡියං අන්ධකාරො අහොසි. සිඬ්ඛාලස්ස ලොකන්තරිකනිවාසො විය ජාතො. කුණපෙ සුස්සන්තෙ මංසම්පි සුස්සි, ලොහිතම්පි පච්ඡිජ්ජි. සො නික්ඛමනද්වාරං අලහන්තො භයජ්ජන්තො හුත්වා සන්ධාවන්තො ඉතො විතො ව පහරිත්වා නික්ඛමනද්වාරං පරියෙසමානො විවරති. එවං තස්මිං උක්ඛලියං පිට්ඨපිණ්ඨි විය අන්තොකුච්ඡියං පච්චමානෙ කතිපාහච්චයෙන මහාමෙසො පාවස්සි. අථ තං කුණපං තෙමෙත්වා උට්ඨාය පකතිසණ්ඨානෙන අට්ඨාසි. වච්චමග්ගො විවට්ඨො හුත්වා තාරකා විය පඤ්ඤාසි. සිඬ්ඛාලො තං ඡිද්දං දිස්වා “ඉදානි මෙ ජීවිතං ලද්ධ” ත්ති යාව හත්ථිසිසා පටික්කම්ත්වා වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා වච්චමග්ගං සිසෙත පහරිත්වා නික්ඛම්. තස්ස සඤ්ජන්තසරීරත්තා සබ්බලොමානි වච්චමග්ගෙ අල්ලීයිංසු. සො තාලක්ඛන්ධසදිසෙන නිල්ලොමෙන සරීරෙන උබ්බිග්ගවිත්තො මුහුත්තං ධාවිත්වා නිවත්තිත්වා නිසින්තො සරීරං ඔලොකෙන්වා “ඉදං දුක්ඛං මය්හං න අඤ්ඤෙන කතං, ලොහහෙතු පන ලොහකාරණා ලොහං නිස්සාය මයා එතං

කතං, ඉතො දානි පට්ඨාය න ලොභවසිකො භවිස්සාමි, පුන භත්ථිසරිරං නාම න පට්ඨස්සාමි”ති සංවිග්ගහදයො හුත්වා ඉමං ගාථාමාහ –

148.

“නාහං පුනං න ච පුනං, න වාපි අපුනප්පුනං;
භත්ථිබොන්දිං පචෙක්ඛාමි, තථා හි භයතප්පිතො”ති.

තත්ථ න වාපි අපුනප්පුනන්ති අ-කාරො නිපාතමත්තො. අයං පනෙතිස්සා සකලායපි ගාථාය අත්ථො – අහඤ්ඨි ඉතො පුන, තතො ච පුනාති චුත්තවාරතො පුන තතොපි ච පුනප්පුනං වාරණසරිරසඤ්ඤාතං භත්ථිබොන්දිං න පචෙක්ඛාමි. කිංකාරණා? තථා හි භයතප්පිතො, තථා හි අහං ඉමස්මිඤ්ඤෙව පචෙසනෙ භයතප්පිතො මරණභයෙන සන්තාසං සංවෙගං ආපාදිතොති.

එවඤ්ඤෙව පන චත්වා තතොව පලායිත්වා පුන තං වා අඤ්ඤං වා භත්ථිසරිරං නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. තතො පට්ඨාය න ලොභවසිකො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “හික්ඛෙවෙ, අන්තො උප්පන්නකිලෙසස්ස නාම වඩ්ඪිතුං අදත්වා තත්ථ තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටති”ති චත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතාපි තෙ හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු, අවසෙසෙසු කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො අහෙසු. තදා සිඬිගාලො අහමෙව අහොසින්ති.

සිඬිගාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[149] 9. එකපණ්ණජාතකවණ්ණනා

එකපණ්ණො අයං රුක්ඛොති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවනෙ කුටාගාරසාලායං විහරන්තො වෙසාලිකං දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරං ආරඬ්භ කට්ඨෙසි. තස්මිඤ්ඨි කාලෙ වෙසාලිනගරං ගාචුතගාචුතන්තරෙ තිහි පාකාරෙහි පරික්ඛිත්තං තිසු යානෙසු ගොපුරට්ටාලකයුත්තං පරමසොභග්ගප්පත්තං. තත්ථ නිච්චකාලං රජ්ජං කාරෙත්වා වසන්තානඤ්ඤෙව රාජුනං සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ච රාජානො භොන්ති, තත්තකායෙව උපරාජානො, තත්තකා සෙනාපතිනො, තත්තකා භණ්ඩාගාරිකා. තෙසං රාජකුමාරානං අන්තරෙ එකො දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරො නාම අහොසි කොධනො චණ්ඩො ඵරුසො සාහසිකො, දණ්ඩෙන සට්ඨිතආසිච්ඡො විය නිච්චං පජ්ජලිතො කොධෙන. තස්ස පුරතො ද්වෙ තිණි වචනානි කට්ඨතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තං නෙව මාතාපිතරො, න ඤාතයො, න මිත්තසුභජ්ජා සික්ඛාපෙතුං සක්ඛිංසු. අට්ඨස්ස මාතාපිතූනං එතදහොසි “අයං කුමාරො අනිඵරුසො සාහසිකො, යපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො ඉමං විනෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, බුද්ධවෙනෙය්‍යෙන භවිතඬ්ඛ”න්ති. තෙ තං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා චන්දිත්වා ආහංසු “භන්තෙ, අයං කුමාරො චණ්ඩො ඵරුසො කොධෙන පජ්ජලති, ඉමස්ස ඔවාදං දෙවා”ති.

සත්ථා තං කුමාරං ඔවදි – “කුමාර, ඉමෙසු නාම සත්තෙසු වණ්ඨෙන ඵරුසෙන සාහසිකෙන විහෙය්‍යානිකෙන න භවිතබ්බං, ඵරුසවාටො ච නාම විජාතමාතුයාපි පිතුනොපි පුත්තදාරස්සපි භාතිහගිනීනම්පි පජාපනියාපි මිත්තඛන්ධවානම්පි අප්පියො හොති අමනාපො, ඩංසිතුං ආගච්ඡන්තො සප්පො විය, අට්ඨියං උට්ඨිතවොරො විය, බාදිතුං ආගච්ඡන්තො යක්ඛො විය ච උබ්බෙජනියො හුත්වා දුතියචිත්තවාරෙ නිරයාදිසු නිබ්බත්තති. දිට්ඨෙය්‍යෙව ච ධම්මෙ කොධනො පුග්ගලො මණ්ඩිතපසාධිතොපි දුබ්බණ්ණොව හොති, පුණ්ණචන්දසස්සිරිකම්පිස්ස මුඛං ජාලාභිභතපදුමං විය මලග්ගහිතකඤ්චනාදාසමණ්ඩලං විය ච විරූපං හොති දුද්දසිකං. කොධං නිස්සාය හි සත්තා සත්ථං ආදාය අත්තනාව අත්තනං පහරන්ති, විසං බාදන්ති, රජ්ජයා උබ්බන්ධන්ති, පපාතා පපතන්ති. ඵං කොධවසෙන කාලං කත්වා නිරයාදිසු උප්පජ්ජන්ති, විහෙය්‍යානිකාපි දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගරහං පත්වා කායස්ස හෙදා නිරයාදිසු උප්පජ්ජන්ති, පුන මනුස්සත්තං ලභිත්වා විජාතකාලතො පට්ඨාය රොගභ්‍රලාව හොන්ති. චක්ඛුරොගො සොතරොගොතිආදිසු ච රොගෙසු එකතො උට්ඨාය එකස්මිං පතන්ති, රොගෙන අපරිමුත්තාව හුත්වා නිව්චං දුක්ඛිතාව හොන්ති, තස්මා සබ්බෙසු සත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන හිතචිත්තෙන මුදුවිත්තෙන භවිතබ්බං. ඵවරුපො හි පුග්ගලො නිරයාදිගෙහි න පරිමුච්චති” ති. සො කුමාරො සත්ථු ඔවාදං සුත්වා එකොවාදෙනෙව නිහතමානො දන්තො නිබ්බිසෙවනො මෙත්තචිත්තො මුදුවිත්තො අහොසි. අඤ්ඤං අක්කොසන්තම්පි පහරන්තම්පි නිවත්තිත්වා න ඔලොකෙසි, උද්ධට්ඨායො විය සප්පො, අළුච්ඡින්නො විය කක්කටකො, ඡින්නවිසාණො විය ච උසහො අහොසි.

තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරං සුචරම්පි ඔවදිත්වා නෙව මාතෘපිතරො, න ඤාතිමිත්තාදයො දමෙතුං සක්ඛිංසු, සම්මාසම්බුද්ධො පන තං එකොවාදෙනෙව දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා මත්තවරචාරණං විය සමුග්ගහිතානෙඤ්ජකාරණං අකාසි. යාව සුභාසිතං විදං – ‘හත්ථිදමකෙන, හික්ඛවෙ, හත්ථිදම්මො සාරිතො එකංයෙව දිසං ධාවති පුරත්ථිමං වා පච්ඡිමං වා උත්තරං වා දක්ඛිණං වා. අස්සදමකෙන...පෙ.... ගොදමකෙන...පෙ.... දක්ඛිණං වා. තථාගතෙන හි, හික්ඛවෙ, අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පුරිසදම්මො සාරිතො අට්ඨ දිසා විධාවති, රුපී රූපානි පස්සති. අයමෙකා දිසා...පෙ.... සො වුච්චති ‘යොග්ගාවරියානං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී’ ති (ම. නි. 3.312). න හි, ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධෙන සදිසො පුරිසදම්මසාරථී නාම අත්ථී” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස මයා එකොවාදෙනෙව දම්තො, පුබ්බෙපාහං ඉමං එකොවාදෙනෙව දමෙසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං තයො වෙදෙ සබ්බසිප්පානි ච උග්ගහෙත්වා කිඤ්චි කාලං සරාවාසං වසිත්වා මාතෘපිතුනං අව්චයෙන ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා

හිමවන්නෙ වාසං කප්පෙසි. තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යානෙන වසිත්වා පුනදිවසෙ සුනිවත්ථො සුපාරුකො තාපසාකප්පසම්පන්නො භික්ඛාය නගරං පවිසිත්වා රාජඨගණං පාපුණි. රාජා සිහපඤ්ජරෙන ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ඉරියාපටෙ පසිදිත්වා “අයං තාපසො සන්නිත්තිද්‍රියො සන්නමානසො යුගමත්තදසො, පදවාරෙ පදවාරෙ සහස්සත්ථවිකං යපෙන්තො විය සිහවිජම්භිතෙන ආගච්ඡති. සවෙ සන්නධම්මො නාමෙකො අත්ථී, ඉමස්ස තෙනබ්බන්තරෙ භවිතබ්බ”න්ති වින්තෙන්වා එකං අමච්චං ඔලොකෙසි. සො “කිං කරොමි, දෙවා”ති ආහ. එතං “තාපසං ආනෙහී”ති. සො “සාධු, දෙවා”ති බොධිසත්තං උපසඬ්ඨකම්ත්වා වන්දිත්වා හත්ථතො භික්ඛාභාජනං ගහෙන්වා “කිං, මහාපුඤ්ඤා”ති චුත්තෙ “භන්තෙ, රාජා තං පක්කොසති”ති ආහ. බොධිසත්තො “න මයං රාජකුලපකා, හෙමවන්තිකා නාමම්භා”ති ආහ. අමච්චො ගන්ත්වා තමත්ථං රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා “අඤ්ඤො අම්භාකං කුලුපකො නත්ථී, ආනෙහි න”න්ති ආහ. අමච්චො ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා යාචිත්වා රාජනිවෙසනං පවෙසෙසි.

රාජා බොධිසත්තං වන්දිත්වා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ කඤ්චනපල්ලඬ්ඨකෙ නිසීදාපෙන්වා අත්තනො පටියත්තං නානග්ගරසභොජනං භොජෙන්වා “කහං, භන්තෙ, වසථා”ති පුච්ඡි. “හෙමවන්තිකා මයං, මහාරාජා”ති. “ඉදානි කහං ගච්ඡථා”ති? “වස්සාරත්තානුරූපං සෙනාසනං උපධාරෙම, මහාරාජා”ති. “තෙන හි, භන්තෙ, අම්භාකඤ්ඤෙව උය්‍යානෙන වසථා”ති පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා බොධිසත්තං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං මාපෙන්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාපි කාරෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා උය්‍යානපාලං පටිච්ඡාපෙන්වා නගරං පාවිසි. තතො පටියාය බොධිසත්තො උය්‍යානෙන වසති. රාජාපිස්ස දිවසෙ දිවසෙ ද්වන්තික්ඛත්තුං උපට්ඨානං ගච්ඡති.

තස්ස පන රඤ්ඤො දුට්ඨකුමාරො නාම පුත්තො අහොසි වණ්ඬො ඵරුසො, නෙව නං රාජා දමෙතුං අසක්ඛි, න සෙසඤ්ඤාතකා. අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාපි එකතො හුත්වා “සාමී, මා එවං කරි, එවං කාතුං න ලබ්භා”ති කුජ්ඣිත්වා කටෙන්නාපි කථං ගාභාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. රාජා වින්තෙසි “යපෙන්වා මම අය්‍යං හිමවන්තතාපසං අඤ්ඤො ඉමං කුමාරං දමෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථී, සොයෙව නං දමෙස්සති”ති. සො කුමාරං ආදාය බොධිසත්තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා “භන්තෙ, අයං කුමාරො වණ්ඬො ඵරුසො, මයං ඉමං දමෙතුං න සක්කොම, තුම්භෙ නං එකෙන උපායෙන සික්ඛාපෙථා”ති කුමාරං බොධිසත්තස්ස නිය්‍යාදෙන්වා පක්කාමී. බොධිසත්තො කුමාරං ගහෙන්වා උය්‍යානෙන විවරන්නො එකතො එකෙන, එකතො එකෙනාති ද්විතියෙව පත්තෙහි එකං නිම්බපොතකං දිස්වා කුමාරං ආහ – “කුමාර, එතස්ස තාව රුක්ඛපොතකස්ස පණ්ණං බාදිත්වා රසං ජානාහී”ති? සො තස්ස එකං පත්තං බාදිත්වා රසං ඤත්වා “ධි”ති සහ බෙළෙන භූමියං නුට්ඨාහි. “කිං එතං, කුමාරා”ති චුත්තෙ “භන්තෙ, ඉදානෙවෙස රුක්ඛො හලාහලවිසුපමො, වඩ්ඪන්තො පන බහු මනුස්සෙ මාරෙස්සති”ති තං නිම්බපොතකං උජ්ජාටෙත්වා හත්ථෙහි පරිමද්දිත්වා ඉමං ගාථමාහ –

149.

“එකපණ්ණො අයං රුක්ඛො, න භූමා චතුරභිගුලො;
එලෙන විසකප්පෙන, මහායං කිං භවිස්සති” ති.

තත්ථ එකපණ්ණොති උභොසු පස්සෙසු එකෙකපණ්ණො. න භූමා
චතුරභිගුලොති භූමිතො චතුරභිගුලමත්තමිති න වඩ්ඪිතො. එලෙනාති එලරසෙන.
විසකප්පෙනාති හලාහලවිසසදිසෙන. එවං බුද්දකොපි සමානො එවරුපෙන
තිත්තකෙන පණ්ණොන සමන්තාගතොති අත්ථො. මහායං කිං භවිස්සති යදා
පනායං බුද්ධිපත්තො මහා භවිස්සති, තදා කිං නාම භවිස්සති, අද්ධං
මනුස්සමාරකො භවිස්සති එතං උප්පාටෙත්වා මද්දිත්වා ඡඩ්ඛෙසින්ති ආහ.

අථ නං බොධිසත්තො එතදවොච “කුමාර, ත්වං ඉමං නිම්බපොතකං ‘ඉදානෙව
එවංතිත්තකො, මහල්ලකකාලෙ කිං භවිස්සති, කුතො ඉමං නිස්සාය වුඩ්ඪි’ ති
උප්පාටෙත්වා මද්දිත්වා ඡඩ්ඛෙසි? යථා ත්වං එතස්මිං පටිපජ්ජී, එවමෙව තව
රට්ඨවාසිනොපි ‘අයං කුමාරො දහරකාලෙයෙව එවං වණ්ඛො එරුසො,
මහල්ලකකාලෙ රජ්ජං පත්වා කිං නාම කරිස්සති, කුතො අම්භාකං එතං නිස්සාය
වුඩ්ඪි’ ති තව කුලසන්නකං රජ්ජං අදත්වා නිම්බපොතකං විය තං උප්පාටෙත්වා
රට්ඨා පබ්බාජනීයකම්මං කරිස්සන්ති, තස්මා නිම්බරුක්ඛපටිභාගතං හිත්වා ඉතො
පට්ඨාය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො හොහී” ති. සො තතො පට්ඨාය
නිහතමානො නිබ්බිසෙවනො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො හුත්වා
බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා පිතු අවිචයෙන රජ්ජං පත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි
කත්වා යථාකම්මං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස
දුට්ඨලිච්ඡවිකුමාරො මයා දමිතො, පුබ්බෙපාහං එතං දමෙසිංයෙවා” ති වත්වා
ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දුට්ඨකුමාරො අයං ලිච්ඡවිකුමාරො අහොසි, රාජා
ආනන්දො, ඔවාදදායකතාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

එකපණ්ණොජාතකවණ්ණනා නවමා.

[150] 10. සඤ්ජීවජාතකවණ්ණනා

අසන්නං යො පග්ගණ්භාතීති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුස්ස
රඤ්ඤො අසන්නපග්ගහං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි බුද්ධානං පටිකණ්ටකභූතෙ
දුස්සිලෙ පාපධම්මෙ දෙවදත්තෙ පසිදිත්වා තං අසන්නං අසප්පුරිසං පග්ගය්හ “තස්ස
සක්කාරං කරිස්සාමි” ති බහුං ධනං පරිච්චජිත්වා ගයාසිසෙ විහාරං කාරෙත්වා
තස්සෙව වචනං ගහෙත්වා පිතරං ධම්මරාජානං සොතාපන්නං අරියසාවකං
සාතෙත්වා අත්තනො සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං හින්දිත්වා මහාවිනාසං
පත්තො. සො හි “දෙවදත්තො පථවියං පට්ටියො” ති සුත්වා “කච්චි නු බො මම්භි
පථවී ගිලෙය්‍යා” ති හිතතසිතො රජ්ජසුඛං න ලහති, සයනෙ අස්සාදසුඛං න වින්දති,
තිබ්බකාරණාහිතුන්තො හත්ථිපොතො විය කම්පමානො විචරති. සො පථවිං

එලමානං විය, අවිච්ඡාලං නික්ඛමන්තිං විය, පථවියා අත්තානං ගිලියමානං විය, ආදිත්තය ලොහපථවියා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා අයසුලෙහි කොටියමානං විය ව සමනුපස්සි. තෙනස්ස පහටකුක්කුටස්සෙව මුහුත්තමිපි කම්පමානස්ස අවත්ථානං නාම නාහොසි. සො සම්මාසම්බුද්ධං පස්සිතුකාමො ඛමාපෙතුකාමො පඤ්ඤං පුච්ඡිතුකාමො අහොසි, අත්තනො පන අපරාධමහත්තතාය උපසංකම්තුං න සක්කොති.

අථස්ස රාජගහනගරෙ කත්තිකරත්තිවාගෙ සම්පත්තෙ දෙවනගරං විය නගරෙ අලංකිතෙ මහාතලෙ අමච්චගණපරිවුත්තස්ස කඤ්චනාසනෙ නිසින්තස්ස ජීවකං කොමාරහව්වං අවිදුරෙ නිසින්තං දිස්වා එතදහොසි “ජීවකං ගහෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි, න ඛො පන සක්කා මයා උජුකමෙව වත්තුං ‘අහං, සම්ම ජීවක, සයං ගන්තුං න සක්කොමි, එහි මං සත්ථු සන්තිකං නෙහි’ති, පරියායෙන පන රත්තිසම්පදං වණ්ණෙත්වා ‘කං නු ඛිවජ්ජ මයං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා පයිරුපාසෙය්‍යාම, යං නො පයිරුපාසනං චිත්තං පසිදෙය්‍යා’ති වක්ඛාමි, තං සුත්වා අමච්චා අත්තනො අත්තනො සත්ථාරානං වණ්ණං කට්ඨස්සන්ති, ජීවකොපි සම්මාසම්බුද්ධස්ස වණ්ණං කට්ඨස්සති. අථ නං ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගමිස්සාමි”ති. සො පඤ්චහි පදෙහි රත්තිං වණ්ණෙසි “ලක්ඛඤ්ඤා වත හො දොසිනා රත්ති, අභිරුපා වත හො දොසිනා රත්ති, දස්සනීයා වත හො දොසිනා රත්ති, පාසාදිකා වත හො දොසිනා රත්ති, රමණීයා වත හො දොසිනා රත්ති, කං නු ඛිවජ්ජ මයං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා පයිරුපාසෙය්‍යාම, යං නො පයිරුපාසනං චිත්තං පසිදෙය්‍යා”ති (දී. නි. 1.150).

අටෙකො අමච්චො පුරණකස්සපස්ස වණ්ණං කට්ඨසි, එකො මක්ඛලිගොසාලස්ස, එකො අජිතකෙසකම්බලස්ස, එකො පකුධකච්චායනස්ස, එකො සඤ්චයස්ස ඛෙලට්ඨපුත්තස්ස, එකො නාටපුත්තනිගණ්ඨස්සාති. රාජා තෙසං කථං සුත්වා තුණ්හි අහොසි. සො හි ජීවකස්සෙව මහාඅමච්චස්ස කථං පච්චාසිසති. ජීවකොපි “රඤ්ඤා මං ආරබ්භ කට්ඨතෙයෙව ජානිස්සාමි”ති අවිදුරෙ තුණ්හි නිසිදි. අථ නං රාජා ආහ “ත්වං පන, සම්ම ජීවක, කිං තුණ්හි”ති? තස්මිං ඛණෙ ජීවකො උට්ඨායාසනා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා “එසො, දෙව, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අමිහාකං අම්බවතෙ විහරති සද්ධිං අඨස්සනෙළසෙහි හික්ඛුසතෙහි. තං ඛො පන භගවත්තං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො”ති නව අරහාදිගුණෙ වත්වා ජානිතො පට්ඨාය පුබ්බනිමිත්තාදිහෙදං භගවතො ආනුභාවං පකාසෙත්වා “තං භගවත්තං දෙවො පයිරුපාසතු, ධම්මං සුණාතු, පඤ්ඤං පුච්ඡතු”ති ආහ.

රාජා සම්පුණ්ණමනොරථො හුත්වා “තෙන හි, සම්ම ජීවක, හත්ථියානානි කජ්ජාපෙහි”ති යානානි කජ්ජාපෙත්වා මහත්තෙන රාජානුභාවෙන ජීවකම්බවනං ගන්ත්වා තත්ථ මණ්ඩලමාලෙ හික්ඛුසඨිසපරිවුත්තං තථාගතං දිස්වා සන්තච්චිමජ්ඣෙකො මහානාවං විය නිච්චලං හික්ඛුසඨිසං ඉතො චිතො ව අනුච්චලාකෙත්වා “එවරුපා නාම මෙ පරිසා න දිට්ඨපුබ්බා”ති ඉරියාපටෙයෙව පසිදිත්වා සඨිසස්ස අඤ්ජලිං

පග්ගණ්හිත්වා පුත්‍රිං කත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො
සාමඤ්ඤඵලපඤ්ඤං පුච්ඡී. අථස්ස භගවා ද්විති භාණුවා රෙහි පටිමණ්ඩිතං
සාමඤ්ඤඵලසුත්තං (දී. නි. 1.150 ආදයො) කථෙසී. සො සුත්තපරියොසානෙ
අත්තමනො භගවන්තං බ්‍රහ්මපෙත්වා උට්ඨායාසනා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.
සත්ථා අවිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “බ්‍රහ්මයං, භික්ඛවෙ, රාජා,
උපහතායං, භික්ඛවෙ, රාජා. සවායං, භික්ඛවෙ, රාජා ඉස්සරියස්ස කාරණා පිතරං
ධම්මිකං ධම්මරාජානං ජීවිතා න වොරොපෙස්සථ, ඉමස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං
වීතමලං ධම්මවක්ඛුං උප්පජ්ජිස්සථ. දෙවදත්තං නිස්සාය අසන්තපග්ගහං කත්වා
සොනාපත්තිඵලා පරිභිනො”ති ආහ.

පුනදිවසෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, අජාතසත්තු කිර
අසන්තපග්ගහං කත්වා දුස්සීලං පාපධම්මං දෙවදත්තං නිස්සාය පිතුසාතකකම්මස්ස
කතත්තා සොනාපත්තිඵලා පරිභිනො, දෙවදත්තෙන නාසිතො රාජා”ති. සත්ථා
ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා
“ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, අජාතසත්තු ඉදානෙව අසන්තපග්ගහං
කත්වා මහාවිනාසං පත්තො, පුබ්බෙපෙස අසන්තපග්ගහෙනෙව අත්තානං
නාසෙසී”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසීලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි
උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා පඤ්ච
මාණවකසතානි සිප්පං වාවෙසී. තෙසු මාණවෙසු එකො සඤ්ඡීවො නාම මාණවො
අත්ථී, බොධිසත්තො තස්ස මතකුට්ඨාපනකමන්තං අදාසී. සො
උට්ඨාපනකමන්තමෙව ගහෙත්වා පටිබාහනමන්තං පන අග්ගහෙත්වා එකදිවසං
මාණවෙහි සද්ධිං දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා එකං මතඛ්‍යාග්ගං දිස්වා මාණවෙ
ආහ “හො, ඉමං මතඛ්‍යාග්ගං උට්ඨාපෙස්සාමි”ති. මාණවා “න සක්ඛිස්සසී”ති
ආහංසු. “පස්සන්තානඤ්ඤෙව වො තං උට්ඨාපෙස්සාමි”ති. “සවෙ, මාණව,
සක්කොසී, උට්ඨාපෙහි”ති. එවඤ්ච පන වත්වා තෙ මාණවා රුක්ඛං අභිරුහිංසු.
සඤ්ඡීවො මන්තං පරිවත්තෙත්වා මතඛ්‍යාග්ගං සක්ඛරාහි පහරි, ඛ්‍යාග්ගො උට්ඨාය
වෙගෙනාගන්ත්වා සඤ්ඡීවං ගලනාළියං ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා තත්ථෙව
පති, සඤ්ඡීවොපි තත්ථෙව පති. උභොපි එකට්ඨානෙයෙව මතා නිපජ්ජිංසු.

මාණවා දාරුනි ආදාය ආගන්ත්වා තං පවත්තිං ආවරියස්ස ආරොවෙසුං.
ආවරියො මාණවෙ ආමන්තෙත්වා “තාතා, අසන්තපග්ගහකාරා නාම
අයුත්තට්ඨානෙ සක්කාරසම්මානං කරොන්තා එවරූපං දුක්ඛං පටිලහන්තියෙවා”ති
වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

150.

“අසන්තං යො පග්ගණ්හාති, අසන්තං චූපසෙවති;
තමෙව සාසං කුරුතෙ, ඛ්‍යාග්ගො සඤ්ඡීවිකො යථා”ති.

තත්ථ අසන්තන්ති තිහි දුච්චරිතෙහි සමන්තාගතං දුස්සීලං පාපධම්මං. යො පග්ගණ්හාතීති ඛත්තියාදිසු යො කොචි ඵවරුපං දුස්සීලං පබ්බජිතං වා වීචරාදිසම්පදානෙන, ගහට්ඨං වා උපරජ්ජසෙනාපතිට්ඨානාදිසම්පදානෙන පග්ගණ්හාති, සක්කාරසම්මානං කරොතීති අත්ථො. අසන්තං වූපසෙවතීති යො ච ඵවරුපං අසන්තං දුස්සීලං උපසෙවති භජති පයිරුපාසති. තමෙව ඝාසං කුරුතෙති තමෙව අසන්තපග්ගණ්හකං සො දුස්සීලො පාපපුග්ගලො සසති සංඛාදති විනාසං පාපෙති. කථං? ඛයග්ග්ඝො සඤ්ජීවිකො යථාති, යථා සඤ්ජීවෙන මාණුවෙන මන්තං පරිවත්තෙත්වා මතඛයග්ග්ඝො සඤ්ජීවිකො ජීවිතසම්පදානෙන සම්පග්ගහිතො අත්තනො ජීවිතදායකං සඤ්ජීවමෙව ජීවිතා වොරොපෙත්වා තත්ථෙව පාතෙසි, ඵවං අඤ්ඤොපි යො අසන්තපග්ගහං කරොති, සො දුස්සීලො තං අත්තනො සම්පග්ගාහකමෙව විනාසෙති. ඵවං අසන්තසම්පග්ගාහකා විනාසං පාපුණන්තීති.

බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය මාණුවානං ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මතඛයග්ග්ඝට්ඨාපනකො මාණුවො අජාතසත්තු අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

සඤ්ජීවජාතකවණ්ණනා දසමා.

කකණ්ටකවග්ගො පන්තරසමො.

තස්සුද්දානං –

ගොධසිඬගාලවිරොචං, නඬගුට්ඨරාධකාකඤ්ච;
පුජ්ඵරත්තඤ්ච සිඬගාලං, එකපණ්ණඤ්ච සඤ්ජීවං.

අථ වග්ගද්දානං –

අපණ්ණකො සීලවග්ගො, කුරුඬගො ච කුලාවකො;
අත්ථකාමො ච ආසිසො, ඉත්ථීවරුණපායිමිහා.

ලිත්තො පරොසතං භංචි, කුසනාළා සම්පදානො;
කකණ්ටකො පන්තරස, සතපණ්ණාස ජාතකාති.

එකකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(පඨමො භාගො නිට්ඨිතො).